This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

https://books.google.com

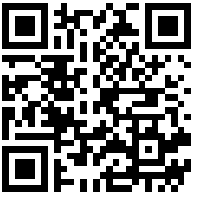

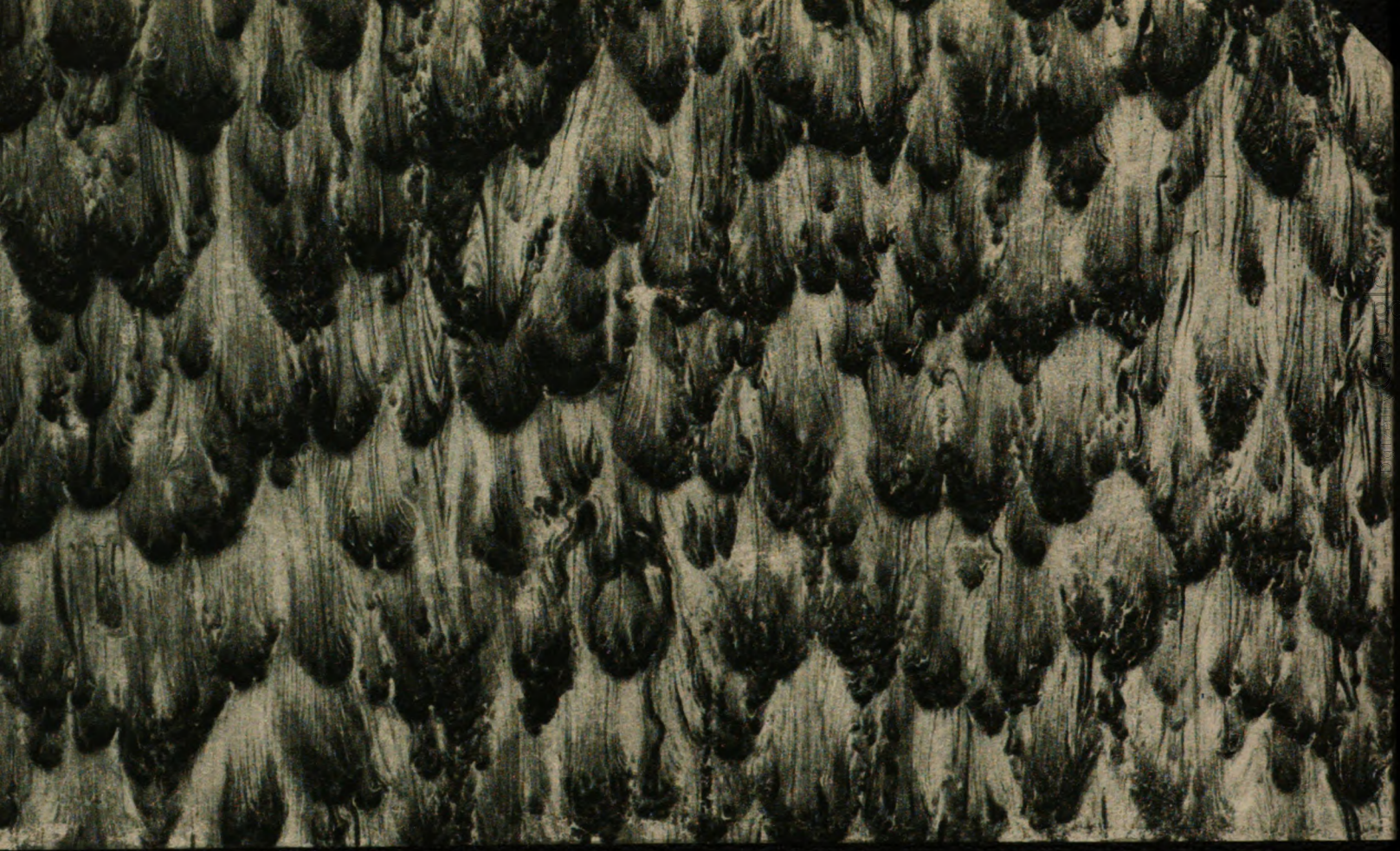

Slovanská knihovna

SLOVANSKÁ KNIHOVNA
3186187784

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

J 15-116/4

OBĆI ZAGREBAČKÍ

KOLEDAR

za godinu

1849.

SLAVISCHE BIBLIOTHEK IN PRAG
SLOVANSKÁ KNIHOVNA V PRAZE
232445

Godina 4.

Lavoslav Župan,
izdatelj.

Vladislav Vežić,
urednik.

U ZAGREBU
tiskom Bratje Županah, knjigotiskarah i knjigotržcah.

Digitized by Google

1. SĚČANJ,

Presimec, Malobožičnak (*slovensko-hàrvatski*), Prosinc, prosimic, pervnik, novoletnik (*slovenski*). Leden (*slovačko-češki*). Styczen (*polski*). Genvarj, Januar (*ruski*).

JANUARIUS.

Gennajo (*talianski*). Janvier, Nivôse (*francezki*). Enev (*španjolski*). January (*englezki*). Eismonat, Starrmonat, Kältemond (*němački*). Boldog-asszonyhava, télhó (*madjarski*).

Dani	*Katolikah.*	*Evangelikah*	*Pravoslavnih*
	Sěčanj.		**Prosinac.**
P.	1 Nova godina Obrez. (G.N.J.K.) Jaroslava	Nova godina	20 Ignatia
U.	2 Blagoje, Milovan, Adelhardo, Abel i Set ☽	Julio	21 Julio M.
S.	3 Rudmila, Bogovlast, Genuveva, Petar B.	Anastazia	22 Anastasia
Č.	4 Bosiljka, Andjelia, Tito, Isabela, Trivium	Enok	23 10 Mučenik.
P.	5 Milica, Cjelimir, Simun, Telesfor.	Isabela	24 Tacjana
S.	6 Sv. 3 Kralja, Svetozar, Melanio, Gaspar	Bogojavljenje	25 Božić (Rožd. Hr.)
1.	G. Vodokarsna 1. Luk. II. 42—43. Kad Isus navarši 12 godin.		Mate Zač. 17.
N.	7 Vukadin, Radoslav, Pavunka, Artur.	Izidor	26 Sobor Bogorod.
P.	8 Bogoljub, Častimir, Světoslav, Gudila.	Artur	27 Stěpan Archid.
U.	9 Slavoljub, Basilisa, Davroslava, Zora. ☽	Mauricio	28 20,000 Muč.
S.	10 Slavimir, Vilim, Miloslava, Pavao pust.	Pavao pust.	29 14,000 mladenac.
Č.	11 Bogoljub, Zdravko, Kruna, Matilda.	Blagovita	30 Anisia M.
P.	12 Blagoslav, Blagoila, Satir. 42 Mučenika.	Rajnhold	31 Melania P.
S.	13 Bogomir, Radovan, Koraljka, Veronika.	Hilar	1 Sečanj 1849 O. G.
2.	G. Vodokarsna 2. Ivan II. 1—11. O piru u Kani Galilejskoj		Joana Zač. 5.
N.	14 S. Ime Isusovo. Milorad, Felice.	Srěćko	2 Silvestra Pap.
P.	15 Časlav, Isidor Ateksandrinski, Mavro.	Mavro	3 Sob. 70 Apost.
U.	16 Častomil, Marcelo, Enriko, Adjut. ☾	Vilim	4 Teophit. i Theona
S.	17 Dobrila, Antun pust., Leonila, Marian.	Antun	5 Malania
Č.	18 Tàrpimir, Bogomila, Priska, Liberata	Priska	6 Bogojavlj. Gosp.
P.	19 Hranimir, Tihomil, Mezile, Agricio, Enrik	Sara	7 Joan kàrst.
S.	20 Bogoslav, Alkuna, Ss. Fabian i Sebast.	Fab. i Sebast.	8 Gjorgje i Emilie
3.	G. Vodokarsna 3. Matia VIII. 1—13. Ozdravlenja gubavca.		Marka Zač. 7.
N.	21 Janja, Sadovit, Menrad, Publio, Flamin	Ljubica	9 Polievkt M.
P.	22 Tihomila, Relja, Anastaz, Vincenc	Vicenc	10 Grigor E.
U.	23 Zaručenje B.D.M., Ivan Mlostivi, Ranko	Emerencia	11 Theodos. Prep.
S.	24 Častibog, Jakova, Miljana, Babila, ●	Timoteo	12 Tatiana M.
Č.	25 Obratjenje S. Pavla, Mladen, Anania	Obratj. S. Pav	13 Ermil, i Strat.
P.	26 Nadoljub, Radoje, Svevlad (Policarpo)	Policarpo	14 Sava Ar. S.
S.	27 Ivan zlatoust, Slavka, Živko, Todorik	Ivan zlatoust.	15 Pavao Thiv.
4.	G. Vodokarsna 4. Matia VIII. 23—27. Kako bi utišana bura na moru.		Luke Zač. 91.
N.	28 Dragutin Veliki, Bojko, Margarita.	Dragutin Vel.	16 Petra Ap. verig.
P.	29 Slavomil, Franjo od Salesa, Akvilina	Boleslav	17 Antonij V.
U.	30 Zoroslav, Umitun, Adelgunda, Martina	Adelgunda	18 Athanasia i Kir.
S.	31 Ljudevita, Ljubovit, Marcela, Petar Nol. ☽	Virgilio	19 Makarij Egyptij.

Digitized by Google

Dnevnik.

Dan.		Dohodak.	Trošak.

Digitized by Google

Dnevnik.

Dan.		Dohodak.	Trošak.

Digitized by Google

Dani	Mozejci 5609.	Muhamedanci 1265.	Sunca Izh. U.	Sunca Izh. M.	Sunca Zah U.	Sunca Zah M.	Duljina Dana. U.	Duljina Dana. M.	Mesec stoji	Pravo podne U.	Pravo podne M.	S.	Nebeske i zračne promene, i osobitije opazke za svâkdanji život.
	V. Thebet.	II. Safar.											
1	7	6	7	54	4	6	8	12	♑	12	3	51	
2	8	7	7	53	4	7	8	13	♑	12	4	19	
3	9	8	7	53	4	7	8	16	♑	12	4	47	Zdravo i srětno novo lěto.
4	10 Post osvo.	9	7	52	4	8	8	17	♒	12	5	14	
5	11 [Jerusol.	10 6. Džuma	7	52	4	8	8	18	♒	12	5	42	
6	12 15 Sab.	11	7	51	4	9	8	19	♒	12	6	8	
7	13	12	7	50	4	10	8	20	♓	12	6	34	☽ Pàrva četvàrt 2., u 8 s. 56 m. u jutro. — Mećava sa
8	14	13	7	49	4	11	8	22	♓	12	7	0	strašnom zimom.
9	15	14	7	48	4	12	8	24	♈	12	7	25	
10	16	15	7	47	4	13	8	26	♈	12	7	50	
11	17	16	7	46	4	14	8	28	♉	12	8	14	
12	18	17 7. Džuma	7	45	4	15	8	30	♉	12	8	37	♍ Pun měsec 9., u 0 s. 8 m.
13	19 16. Sab	18	7	44	4	16	8	32	♉	12	9	0	u jutro. — Snĕga dosti nu i lĕpoga vrĕmena.
14	20	19	7	43	4	17	8	34	♊	12	9	22	
15	21	20	7	42	4	18	8	36	♊	12	9	43	
16	22	21	7	41	4	19	8	38	♊	12	10	4	☾ Podlĕdnji četvàrt 16., u 8
17	23	22	7	40	4	20	8	40	♊	12	10	24	s. 12 m. ujutro.— Zima se po-
18	24	23	7	39	4	21	8	42	♋	12	10	43	diže te nastaju neugodni dani.
19	25	24 8. Džuma	7	38	4	22	8	44	♋	12	11	2	
20	26 17. Sab.	25	7	37	4	23	8	46	♋	12	11	19	● Mladac 24., u 11 s. 21. m.
21	27	26	7	36	4	24	8	48	♌	12	11	36	u jutro. Vĕtar sa snĕgom.
22	28	27	7	35	4	25	8	50	♌	12	11	52	
23	29	28	7	34	4	26	8	52	♌	12	12	8	☽ Pàrva četvàrt 31. u 2 s. 0
24	1 Šebath	29	7	33	4	27	8	56	♌	12	12	22	m. u večer. — Bistri vedri
25	2	1 Rebiel-avel	7	31	4	29	8	59	♌	12	12	36	dani ama studeni.
26	3	2 9. Džuma	7	30	4	30	9	2	♌	12	12	49	
27	4 18. Sab.	3	7	28	4	32	9	4	♌	12	13	1	
28	5	4	7	27	4	33	9	7	♌	12	13	13	Sunce ulazi 20. u ♎
29	6	5	7	25	4	35	9	10	♍	12	13	24	
30	7	6	7	23	4	37	9	14	♍	12	13	33	
31	8	7	7	21	4	39	9	18	♎	12	13	42	

Srětni d.

Utĕha u prirodi.

Ako te je za rumene Zore
Žar od sunca igda ogranuo;
Ako te je u hladu od gore,
Blagi vĕtrić igda propuhnuo;

Ako, kad si pĕsme slavuljeve,
Naslušo se uzdišuć od mila,
Ako te je u one lĕtne dneve,

Bistra voda igda razhladila;
Ako s' vidio planine daleke,
Zelen trave, zárcalo od rĕke:
Vidio si i Boga svemoga!

U njeg s' uzdaj, koji narav stvori,
Kad se na te težko zlo obori:
Neće on čeda zaboravit svoga.

Jos. J-la-ć.

Digitized by Google

2. VELJAČA,

Svečen, Veljak, (*slovensko-hàrvatski*).

Svičan, drujnik (*slovenski*).

Unor, (*slovačko-ćeski*).

Luty (*polski*).

Februar, Fvralj (*ruski*).

FEBRUARIUS.

Febbrajo (*talianski*).

Février, Pluviôse (*francezki*).

Febrero (*ŝpanjolski*).

February (*engleski*).

Hornung, Wechselmond, Eismond (*němački*).

Böltelö-hava, telutò (*madjarski*).

Dani.	*Katolikah.*	*Evangelikah*	*Pravoslavnih*
	Veljaća.		**Sěćanj.**
C.	1 Milorod, Ignacio, Pavao, Brigita, Klaro	Eutim	20 Evthimij velik.
P.	2 Světlo Marinje (Svěćnica), Cvětoje	Světlo Marinje	21 Maksim Ispov.
S.	3 Dragoljub, Blaž, Jerina, Hadelin. Odorik	Blaž	22 Timothej i Anastas
5.	G. Sedamdesetaća. Matia XX. 1—16. Vinogradski poslenici i domaćin.		Marka Zač. 7.
N.	4 Cvětoljub, Krunoslava, Gilberto, Veronika	Veronika	23 B Triod. Kliment
P.	5 Jaromir, Vladislav, Adelaida, Agata	Agata	24 Ksenia P. mati.
U.	6 Ljubivoj, Daroslava, Dorotea, Hildegunda	Dorotea	25 Grigur, Bogoslav
S.	7 Božidar, Dubravka, Rikardo, Leonio	Rihard	26 Ksenefont i druž.
Č.	8 Ostromir, Marina, Ivan, Honorat Justin	Salomon	27 Joana Žl. Mošti
P.	9 Ranko, Apolonia, Alto, Ansberto	Apolonia	28 Efrem S.
S.	10 Zlatinko, Vilim, Gabriela, Soter M.	Skolastika	29 Ignacija Mošti
6.	G. Sestdesetaća. Luk. VIII. 4—15. Sějalac i sěme posejano.		Marka Zač. 37.
N.	11 Branko, Nedeljko, Adolfo, Teodora	Eufrosine	30 B I Bludnog V.
P.	12 Selimir, Žurislava, Eulalia, Damjan	Eulalia	31 Kiro i Jovan
U.	13 Soběslav, Jordan, Kata, Mavra, Gargur	Lastir	1 Veljača.
S.	14 Milka, Valentin, Jakov M. Maro op. Aus.	Valentin	2 Srětenje Gospa
Č.	15 Milivoj, Faustina, Oprod, Jovita, Erik	Faustin	3 Simeon G.
P.	16 Ljuboslava, Tanko, Ilia Isp., Filipina	Juliana	4 Isidor Pilus
S.	17 Miljenko, Kostantin, Bonos, Silvin	Konstantin	5 Agathia M.
7.	G Pedesetaća. Luk. XVIII. 31—43. Ozdravljenje slěpca.		Marka Zač 40.
N.	18 Plavko, Hildeberto, Prepedigna, Simeon	Konkordia	6 B 2 Mjasopust
P.	19 Bratimir, Dragoilo, Konrado, Gabin	Gabius	7 Parthenij E.
U.	20 Vodivoj, Neva, Kolerin, Eleuter,	Eleuter	8 Theod. S. i Zah.
S.	21 Čista sreda (pepelnica) Miloslava	Eleonora	9 Nikifor Muč.
Č.	22 Prestolje Sv. Petra, Činislav, Antiok	Prestolj s. Pet.	10 Haralamp. M.
P.	23 Čistan, Margarita, Romana, Vasilia	Sereno	11 Vlasij S.
S.	24 Stanislava, Matia Ap., Primitiva, Robin	Matia Apost.	12 Meletij P.
8.	G Čista. Mat. IV. 1—11. Isusa u pustinji vrag napastuje.		Marka Zač 47.
N.	25 Klaudio, Valpurga, Konstantin	Aleksander	13 B Siropust
P.	26 Vidmila, Baldomir, Leandro, Nestor	Viktorin	14 Avksentij P.
U.	27 Slavoljub, Honorina, Makario, Klaudia	Gotthilf	15 Onisim Ap.
S.	28 Ljubisava, Dositej, Roman, Kvatr.	Leandro	16 Panfil M.

Digitized by Google

Dnevnik.

Dan.		Dohodak.	Trošak.

Digitized by Google

Dnevnik.

Dan.		Dohodak.	Trošak.

Digitized by Google

Dani	Mozejci 5609. V. Sebat	Muhamedanci 1265. III. Rebiel	Sunca Izh. U.	Sunca Izh. M.	Sunca Zah. U.	Sunca Zah. M.	Duljina Dana. U.	Duljina Dana. M.	Mesec stoji u	Pravo podne U.	Pravo podne M.	Pravo podne S.	Nebeske i zračne proměne i osobitije opazke za svakdanji život.
1	9	8 Med.p.Stol.	7	20	4	41	9	22	♐	12	13	51	
2	10	9 10.Džuma	7	18	4	43	9	26	♐	12	13	58	
3	11 19 Sab.	10	7	16	4	45	9	30	♐	12	14	5	Svetjenje svěćah
4	12	11 Sveta noć	7	15	4	46	9	33	♐	12	14	10	Větar studeno
5	13	12 Nar. Muh.	7	14	4	47	9	35	♑	12	14	15	
6	14	13	7	12	4	49	9	38	♑	12	14	20	
7	15	14	7	11	4	50	9	41	♑	12	14	23	
8	16	15	7	9	4	51	9	43	♑	12	14	25	☽ Pun mesec 7., u 0 s. 33
9	17	16 11.Dž.	7	8	4	53	9	46	♑	12	14	27	m. u večer. — Mutno,
10	18 20. Sab.	17	7	6	4	55	9	50	♑	12	14	28	větar piri kiše i snega.
11	19	18	7	4	4	57	9	54	♒	12	14	28	
12	20	19	7	2	4	59	9	57	♒	12	14	29	☾ Poslědnji cetvàrt 15., u 5
13	21	20	7	0	5	0	10	0	♒	12	14	26	s. 20 m. u jutro. — Burno
14	22	21	6	59	5	2	10	4	♓	12	14	24	kiša i větar, neugodno
15	23	22 Moh.smàr.	6	57	5	4	10	8	♓	12	13	21	vrěme.
16	24	23 12. Džuma	6	56	5	6	10	11	♓	12	13	18	
17	25 21.Sab.	24	6	54	5	7	10	14	♓	12	13	13	
18	26	25	6	52	5	9	10	18	♈	12	13	8	● Mladac 23. u 5 s. 47 m.
19	27	26	6	50	5	11	10	22	♈	12	13	2	u jutro. — Pomàrcanja sun-
20	28	27	6	48	5	13	10	26	♈	12	13	56	ca 23. u naših krajevah ne
21	29	28	6	46	5	15	10	30	♈	12	13	49	vidljivo.
22	30	29	6	45	5	16	10	33	♈	12	13	41	
23	1 Adar	30 13.Džuma	6	43	5	18	10	36	♉	12	13	33	
24	2 22. Sab.	1 Reb.-Aker	6	42	5	19	10	39	♉	12	13	24	Sunce ulazi 18., u večer 0 u.,
25	3	2	6	41	5	21	10	42	♉	12	13	15	27 m. u ♈
26	4	3	6	40	5	22	10	44	♉	12	13	4	
27	5	4	6	38	5	23	10	46	♉	12	13	52	
28	6	5	6	37	5	24	10	48	♉	12	12	43	

Sretni d.

Děva i more.

Děva sědi na prozoru
Vanka gledi k sinjem moru,
K sinjem moru u govoru:
»Sinje more da je meni
Sav tvoj biser sakriveni,
Da se mogu kitit njime,
Suzama bi od radosti
Tebe more, poplavila«
More děvi odgovara:
»»Děvo lěpa, děvo krasna!
Da su meni oči tvoje,
Da te vidim jednoč samo,
Ja bi suzam od radosti
Sve do kapi izkapalo!««

Pr-a-ć.

Digitized by Google

3. OŽUJAK,

Sušec, Gergurjevčak (*slovensko-hervatski*).
Sušic, postnik, Brezen, Tretnik (*slovenski*).
Brezen (*slovačko-češki*).
Marzec (*poljski*).
Mart (*ruski*).

MARTIUS.

Marzo (*talianski*),
Mars, Ventôse (*francezki*).
Marzo (*španjolski*).
March (*engleski*).
Thaumonat, Windmonat Knospenm. (*němački*).
Böjtmashava, tavaszelö (*madjarski*).

Dan	*Katolikah.*	*Evangelikah*	*Pravoslavnih*
	Ožujak.		**Veljača.**
C.	1 Gorimir, Slavka, Bělan, Gargur Nis.	Albin	17 Theodor T. †
P.	2 Dragutin dobri, 80 Mučenikah, ☽ †	Simplicio	18 Lav. P. R. †
S.	3 Miroslav, Asterio Kunegunda, Marino †	Kunigunda	19 Archip. Ap. †
9.	G Pačista. Mat. XVII. 1—9. Isus se preobrazuje.		Joana Zač 41.
N.	4 Kazimir Kralj poljski, Andria, Lucio	Adrian	20 B 4 Lav E. †
P.	5 Ljepozar, Eusebio, Koleta Dev., Adrian	Fridrik	21 Timoth. P. †
U.	6 Milivoj, Janja, Miroslav, Fridolin	Gottfrid	22 Evgenij M. †
S.	7 Ružica, Slavoljub, Bruno, Toma,	Felicita	23 Polikarp E. Sm. †
Č.	8 Ivan Božji, Blaženka, Pavao Teb.	Filemon	24 Obr. Gl. Joan Kr. †
P.	9 Ćiril i Metod, Franciska, Romana ♋	Adelaida	25 Tarasij P. Konst. †
S.	10 Aleksander, Mirko, Blažko, Bonifacio	Aleksander	26 Porfirij E. Gaz. †
10.	G Bezimena. Luk. XI. 4—15. Isus vraga iztěrnje iz němoga.		Joana Zač. 1.
N.	11 Andjelia, Heraklio, Sofronia, Evtimia	Rosina	27 B 5 Prokop Dek. †
P.	12 Gargur XI., Vukosava, Isidor, Maron	Basilio	28 Vasilij Spostn. †
U.	13 Ružična, Poběslav, Nikifor, Konsortia	Ernesto	1 Ožujak. Evdok. P. †
S.	14 Nedělika, Matilde, Nikander, Atanasia	Zakaria	2 Theodot E. †
Č.	15 Dugoilo, Nedozor, Sofia, Zakaria papa	Kristofor	3 Evtropij M. †
P.	16 Zlatibor, Lidomila, Heriberto,	Ciriak	4 Gerasim Pr. †
S.	17 Hrabrobor, Gertruda, Josip Arim. ☾	Gertrude	5 Konon M. †
11.	G Srědopusna. Joan VI. 1—15. Isus nahranjuje 5000 ljudih.		Joana Zač. 65.
N.	18 Slavoljub, Aleksandro, Cirilo od Trid.	Anselm	6 B6 4 2 Mučeniki †
N.	19 Miloljub, Ratoslav, Josip Zaručnik	Josip	7 Sv. v. Her. †
U.	20 Radiša, Jaćim, Ambroz, Hipolit, Valfran	Rupert	8 Teofilakt E. †
S.	21 Vukadin, Benko, Zorka, Biril, Ema	Benedikt	9 40 Mučeniki †
Č.	22 Bogoslav, Ljubica, Vasil, Oktavian	Kazimir	10 Kodrat i Drug. †
P.	23 Krešimir, Nikola, Viktorian, Vladan	Eberhardo	11 Sofronij Patr. †
S.	24 Ljubimir, Gabriel Arkandjeo, Romulo ●	Gabriel	12 Theofan. Prep. †
12.	G Gluha. Joan. VIII. 46—50. Židovi hoču da Isusa kamenuje.		Marka Zač. 69.
N.	25 Blagovest. D.B.M. Miloš Kaminik, Dula	Blagovest.	13 B 7 Nikifor. Pr. M. †
P.	26 Radovit, Manoila, Olimpia, Izrael	Emanuel	14 Benedikt Prep. †
U.	27 Jaslav, Žaroboj, Ruperto, Lidia, Ivan	Augusta	15 Agapij M. †
S.	28 Zežamil, Eustakio, Andjelka, Kastor	Evstakio	16 Savin i Papa †
Č.	29 Ljuboslava, Jonas M., Jeros, Eustasia	Malko	17 Aleksij C. B. †
P.	30 7 Žalostih B. D.M., Bělka, Pravobor	Gvido	18 Kiril Arh. †
S.	31 Klonimir, Sunč anica, Balbina ☽	Benjamin	19 Hris. i Darij †

Digitized by Google

Dnevnik.

Dan.		Dohodak.	Troš

Digitized by Google

Dnevnik.

Dan.		Dohodak.	Trošak.

Digitized by Google

Dani	Mozejci 5609. VI. Adar.	Muhamedanci 1265. IV. Rebi-el-a.	Sunca Izh. U.	Sunca Izh. M.	Sunca Zah. U.	Sunca Zah. M.	Duljina Dana, U.	Duljina Dana, M.	Mjesec stoji u	Pravo podne U.	Pravo podne M.	Pravo podne S.	Nebeske i zračne promêne, i osobitije opazke za svakdanji život.
1	7	6	6	34	5	27	10	54	♑	12	12	30	
2	8	7 14.Džuma	6	32	5	29	10	57	♒	12	12	18	
3	9 23. Sab.	8	6	31	5	30	11	0	♒	12	12	5	Mutno i zima.
4	10	9	6	29	5	32	11	4	♒	12	11	52	
5	11	10	6	27	5	34	11	7	♓	12	11	38	
6	12	11	6	26	5	35	11	10	♓	12	11	24	☽ Pàrvi četvàrt 2., u 1 s. 21 m. u jutro. — Zima popušća i biva lèpo vrèmе.
7	13 Post.Ester	12	6	24	5	37	11	14	♈	12	11	10	
8	14 Purim	13 Sr. d.	6	22	5	39	11	17	♈	12	10	55	
9	15	14 15.Dž. Sr. d.	6	21	5	40	11	20	♉	12	10	40	☻ Pun mèsec 9., u 2 s. 20 m. u jutro. — Lèpoga vrèmena, nu pošlè kiše.
10	16 24 Sab.	15 Sr. d.	6	19	5	42	11	24	♉	12	10	24	
11	17	16	6	17	5	44	11	27	♊	12	10	9	
12	18	17	6	16	5	45	11	30	♊	12	9	52	
13	19	18	6	14	5	47	11	34	♋	12	9	36	
14	20	19	6	12	5	49	11	38	♋	12	9	19	
15	21	20	6	10	5	51	11	42	♌	12	9	2	
16	22	21 16.Džuma	6	8	5	53	11	46	♌	12	8	45	☾ Poslèdni četvàrt 17., u 1 s. 56 m. u jutro. — Lèpo i vedro, nu malko studenog vrèmena.
17	23 25.Sab.	22	6	6	5	55	11	50	♌	12	8	27	
18	24	23	6	4	5	57	11	54	♍	12	8	9	
19	25	24	6	2	5	59	11	58	♍	12	7	51	● Mladac 24., u 3 s. 23 m. u jutro. — Sèver puše. Sneg i zima.
20	26	25	6	1	6	0	12	1	♍	12	7	33	
21	27	26	5	0	6	1	12	3	♍	12	7	15	
22	28	27	5	58	6	3	12	6	♍	12	6	57	
23	29	28 17.Džuma	5	56	6	5	12	10	♎	12	6	38	☽ Pàrvi četvàrj 31., u 8 s. 8 m. u jutro. — Krasno ugodno vrèmе.
24	1 Nisan 26.S.	29	5	54	6	7	12	14	♎	12	6	20	
25	2	1 Džemadi-el	5	53	6	8	12	17	♏	12	6	1	
26	3	2 [-avel	5	51	6	10	12	20	♏	12	5	43	
27	4	3	5	49	6	12	12	24	♐	12	5	24	
28	5	4	5	47	6	14	12	28	♐	12	5	5	
29	6	5	5	45	6	16	12	31	♑	12	4	47	
30	7	6 18.Džuma	5	44	6	17	12	34	♑	12	4	29	
31	8 27.Sabat	7	5	42	6	19	12	38	♒	12	4	10	Sunce ulazi 20., u večer 6 u., 18 m. u ♈. Nastaje Prolètje.

Cvet od ljubezne.

Cvèt, ki slično na me vaje,
Sad mi lèpost tva pošilja,
Ah nesčènim, da zemlja je
Njem običnog porodila.

Njega suzam moim polita,
Mèsto rose, zemlja stvori,
Njega zoro, ti čestita,
Zrakom tvojih očih otvori.

Ja ga primam ko tvojemu,
Slična uresu, o gospoje,
I razgledam željno u njemu
Procvatjenje srèće moje.

A za uzdarje cvètno bi će,
Vèk uresu, slutim, tvomu
Da neumàrlo cti proliće
Na tvom licu prelèpome.

Gj - ć.

Digitized by Google

4. TRAVANJ,

Traven, Jurjevčak (*slovensko-hàrvatski*).

Mali Traven, šternik (*slovenski*).

Duben (*slovačko-češki*).

Kwiecien (*poljski*).

Aprělj, Aprilis (*ruski*).

APRILIS.

Aprile (*talianski*),

Avril, Germinal (*francezki*).

Abril (*španjolski*).

April (*englezki*).

Keimemond, Ostermond, Lenz, Frühjahr (*nèmačkì*).

Sz-Györgyhava, tavashö (*madjarski*).

Dani.	*Katolikah.*	*Evangelikah*	*Pravoslavnih*
	Travanj.		**Ožujak.**
13.	G Cvětna. Mat. XXI, 1—9. Isus slavno uveden u Jerusolim.		Joana Zač. 12.
N.	1 Cvětnica, Gomir Ugo, Ema, Teodora.	Cvětnica	20 B 8 Obit. S. Save †
P.	2 Franjo od Paul, Ilirio, Mužívoj, Irena.	Jakov	21 Jakov E. †
U.	3 Žarkoljub, Kosara, Dario, Oprud.	Basilio	22 Vasilij. Presv. †
S.	4 Duhomir, Rozmila, Izidor, Zozim.	Nikodem.	23 Nikon Prep.
Č.	5 Vel. Četvartak, Vinev, Milica, Hozea.	Zakaria	24 Artemij E.
P.	6 Vel. Petak Nebodar, Vilim, Prudone.	VelikiPetak	25 Blagověstenje
S.	7 Vel. Subota, Herman, Žaroslava.	Gabriel	26 Sob. Arh. Gav.
14.	G Uskàrsna. Mark. XVI. 1—7. Isus uskàrsne.		Joana Zač. 34.
N.	8 Uskàrs, Dika, Relja, Dionisio, Albrekt.	Uskàrs	27 B 9 Matrona Mati
P.	9 Uskàrsni poneděljak, Bogoslav.	Uskars poned.	28 Ilarion i Stěp. C.
U.	10 Žižka, Cvětoslava, Antun, Baden.	Daniel	29 Marko Ep.
S.	11 Lavoslav, Ulderik, Izak Pust, Godoberta.	Izak	30 Jean Lěstvičnik
Č.	12 Slavomir, Milolik, Sava, Zeno, Alferio.	Ermenegilda	31 Ipatij E. Gargur
P.	13 Silorad Kosenka, Ermenegilda, Ida.	Tiburcio	1 Travanj. Veliki P.
S.	14 Hàrvoja, Dana, Valerian, Jadviga.	Olimpia	2 Tito Čudotvor.
15.	G Mlado uskàrsna. Joan XX. 10—31. Isus ulazi kroz zatvorena vrata.		Joana Zač. 56.
N.	15 Bogoboj, Zorka, Anastazia, Basilea.	Rupert	3 B 10 Uzkàrs
P.	16 Bogovid, Imovlad, Benko, Drogo.	Roberto	4 Uzkar poned.
U.	17 Krunoslav, Radul, Jelisava, Rudolfo.	Valerian	5 Uskar Utor.
S.	18 Tvàrdko, Sladoljub, Andria, Apolonia.	Ema	6 Evtihij Arhiep.
Č.	19 Ratobor, Rastica, Ovida, Hermogonia.	Eberhard	7 Georg E. Mel.
P.	20 Jerina, Daroljub, Hildegunda, Janja.	Janja	8 Irodion Ap.
S.	21 Ljutimir, Bruno, Anselmo, Simun.	Bogoboj	9 Evpsihij M.
16.	G Po Uskàrsu 2. Ivan X. 11—16. Ja sam dobri pastir.		Joana Zač. 27.
N.	22 Ljubotin, Sinogor, Nataniel, Kajo.	Kaj PP.	10 B 11 Terentij M.
P.	23 Mileva, Rumenko, Vojtěh, Felice,	Vojtěh	11 Antip.
U.	24 Gjurgjevo, Dobrila, Žeželeman.	Gjorgje M.	12 Vasilij
S.	25 Blagoila, Marko evan. Anian, Ervin.	Marko ev.	13 Artemon
Č.	26 Tugomir, Eloisa, Basileo, Radbod	Marcelin	14 Martin P. R.
P.	27 Stanislav, Bogoljub, Mamivoj.	Anastas	15 Aristar P. i T.
S.	28 Živko, Bogodana, Pamfilia, Teodora.	Živko	16 Agapit I. i. H.
17.	G Po Uskàrsu 3. Ivan XVI. 17—22. Do mala ćete me viděti opet.		Mate Zač. 38.
N.	29 Markomir, Petar, Od Ver. Ferdin.	Sibila	17 B 12 Simeon Pero.
P.	30 Radoila, Kata od Sien. Sofia.	Eutropia	18 Joan Uč. G. D.

Digitized by Google

Dnevnik.

Dan.		Dohodak.	Trošak.

Digitized by Google

Dnevnik.

	Dohodak.	Trošak.

Digitized by Google

Dani	Mozejci 5609.	Muhamedanci 1265.		Sunca. Izh. U.	Sunca. Izh. M.	Sunca. Zah. U.	Sunca. Zah. M.	Duljina Dana. U.	Duljina Dana. M.	Mjesec u znoji	Pravo podne U.	Pravo podne M.	Pravo podne S.	Nebeske i zračne promene, i osobite opazke za svakdanji život.
	VII. Nisan.	IV. Dschem-el-la												
1	9	8 Alin narodj		5	41	6	20	12	41		12	2	32	
2	10	9		5	39	6	22	12	44		12	3	34	♈ Pun měsec 7., u 5 s. 7 m, u večer. — Ugodno lěpo vrěme, nu poslě kiše.
3	11	10		5	37	6	24	12	48		12	3	16	
4	12	11		5	35	6	26	12	52		12	2	58	
5	13	12		5	33	6	28	12	56		12	2	40	
6	14	13 19.Dž,	Sretni d.	5	31	6	30	13	0		12	2	25	
7	15 Počet.Pes.	14		5	30	6	31	13	3		12	2	6	
8	16 ☽ Pesah	15 Alin Sm.		5	29	6	32	13	5		12	1	49	
9	17	16		5	27	6	34	13	8		12	1	32	☾ Poslědnji četvàrt 15., u 8 s. 25 m. u večer. — Větar piri i dopirit će opet nagle kiše.
10	18	17		5	25	6	36	13	12		12	1	15	
11	19	18		5	23	6	38	13	16		12	0	59	
12	20	19		5	22	6	39	13	19		12	0	43	
13	21 7 Pesah	20 Uzetje cari-		5	20	6	41	13	22		12	0	27	
14	22 KonacPes	21 [grada		5	18	6	43	13	25		12	0	2	
15	23	22		5	17	6	44	13	28		11	59	57	
16	24	23		5	15	6	46	13	32		11	59	42	
17	25	24		5	13	6	48	13	35		11	59	28	
18	26	25		5	12	6	49	13	38		11	59	14	
19	27	26 21. Džuma		5	10	6	50	13	42		11	59	0	
20	28	27		5	8	6	53	13	46		11	58	47	
21	29 30. Sab.	28		5	6	6	55	13	50		11	58	34	
22	30	29		5	4	6	57	13	54		11	58	21	
23	1 Ijar	30		5	3	6	58	13	57		11	58	10	
24	2	1 Džemadielak.		5	1	7	0	14	0		11	57	58	
25	3	2 Gabr. s Muha.		4	59	7	2	14	3		11	57	47	
26	4	3		4	58	7	3	14	6		11	57	37	
7	5	4 22. Džuma		4	56	7	5	14	10		11	57	27	
28	6 31. Sab.	5		4	54	7	7	14	14		11	57	17	
29	7	6		4	52	7	9	14	17		11	57	8	
30	8	7		4	51	7	10	14	20		11	57	0	

● Mladac 23., u 1 s. 12 m. u jutro. — Mutno vrěme pa opet i pomalo kiše.

☽ Pàrvi četvàrt 29., u 3 s 25 m. u večer. Neugodno mutno vrěme i hladno.

20. Sunce u znamenje ♉ bika.

---

19 ovoga měseca je dan na rodjenja nègdašnjega car Ferdinanda I. — Mladi ca Franjo Josip Dragutin rodi se je 18. Kolovoza 1830 go dine ima dakle 18 godina i onolika vise što od 18 ko lovoza još nabrojiti možeš.

Srěća u ljubavi.

Blago ti je pastiru kod blaga,
Kad mu u krilu ljubno pěva draga,
Blago ti je mornaru na moru,
Věrnu ljubu kad ima u dvoru.
A i vojniku blago je u boju,
Kad uza se ima ljubav svoju.

Svim je blago na světu ovome,
Samo 'e težko jadnom sàrcu mome;
Al se uzdam i ja da uvěku,
Neću cvilit, da ću naći lěka:
To će biti, kad se sàrce moje,
O ljubljena, sjedini i tvoje.

V-k-ć.

Digitized by Google

5. SVIBANJ,

Rožnjak, Filipovčak (*slovensko-hàrvatski*),
Velki traven, majnik, petnik (*slovenski*).
Kwěten, Maj (*slovačko-češki*).
Maj (*polski*).
Maj (*ruski*).

MAJUS.

Maggio (*talianski*).
Mai, Floréal (*francezki*).
Majo (*španjolski*).
May (*englezki*).
Laubmonat, Blüthenmonat. (*němački*).
Tavaszutó, pünkösdhava (*madjarski*).

Dani	*Katolikah.*	*Evangelikah*	*Pravoslavnih*
	Svibanj.		**Travanj.**
U.	1 Filip i Jakov Ap. Jeremia Pror.	Filip Jakov	19 Joan Vethop.
S.	2 Viborad, Košuta, Atanasia, Zoe, German	Šišman	20 Teodor
Č.	3 Našaštje S. Križa, Mladen, Sunčanica	Našaštje S. †	21 Januar i Aleks.
P.	4 Cvatoslav, Vitomil, Sladinka, Radovan.	Cvětoslav	22 Teodor Syk.
S.	5 Pio V Pap. Mezon, Bogovoj, Ilario	Blagovoj	23 Gjurgjevo
18.	P o U s k à r s u 4. Ivan XVI. 5—16. Idem k onome, koj me je poslao.		Mate Zač. 9.
N.	6 Milivoj, Ivan damaš. Benka, Evdok.	Ivan	24 B 3 Sava Strat.
P.	7 Stanislav B k. Petrumil, Gizela, ●	Bogomir	25 Marko Ev.
U.	8 Miholjice, Poběslav Petar, M. Sestrogor,	Stanislav	26 Vasil A. S.
S.	9 Blagoila, Silorad, Gargur, Celerin,	Hiob	27 Šimeon srod. G.
Č.	10 Blagozvan, Antun Nikola, Epimoka,	Simplicio	28 Jason i Sosip.
P.	11 Bogoslav, Těšimir, Ljilka, Adolfo	Adolfo	29 9 Mučeniki
S.	12 Svevlad, Dobrila, Nero, Akileo, Jurka	Pankracio	30 Jakov brat Joan.
19.	P o U s k à r s u 5. Ivan XVI. 23—30. Ako budete šta molili u ime moje od Otca.		Mate Zač. 18.
N.	13 Dragomir, Zlatoslav, Gorka, Litorad,	Servasio	1 B 4 Svibanj.
P.	14 Bonifacio bisk., Radmila, Karsto, Andjeo	Bonifacio	2 Atanas P. A.
U.	15 Sofia, Andria, Pava, Jelinka, Simplic ☾	Sofia	3 Timot i L.
S.	16 Stojan, Ivan Nep. Sara, Ubaldo, Abda	Ivan němpom.	4 Pelagia
Č.	17 Uzašaštje I. K. na nebo Bruno, Franjo	Uzašastje	5 Irina Mučenica
P.	18 Soběslav, Aselina, Vindicio, Patamon	Bozitieh	6 Jov. Mnogostr.
S.	19 Zlatica, Prudencio, Rade, Ivo, Nebodar	Potentiana	7 Našaštje č. †
20.	G S p a s o v n a. Ivan XVI. 26 i 27., XVII. 1—4. Kad dojde utěšitelj.		Mate Zač. 25.
N.	20 Veliko, Bernardo od Sien. Zizmor.	Atanas	8 B 5 Joan E. Arsen.
P.	21 Sréćko, Gostoljub, Radoslava, Goderik	Kostantin	9 Moć S. i Nik.
U.	22 Milan, Ljuboslava, Jelina, Roman ●	Jelina	10 Simon Ap.
S.	23 Želimir. Bělka, Mihailo, Saviša, Ano B.	Želimir	11 Mokij
Č.	24 Daroslav, Ivan, Unimir, Ester,	Suzana	12 Uzašastje I. K.
P.	25 Vàrban P. Gàrgur, VII P. Maksimil.	Urban	13 Glykerij
S.	26 Miroslava, Filip Ner. Pravoljub, Kot,	Filip	14 Isidor M.
21.	G D u h o v n a. Ivan XIV. 25—31. Tko me ljubi. Otac će moj ljubiti njega.		Mate Zač. 28.
N.	27 Duhovi (Trojaki) Cvětoje, Beda,	Duhovi	15 B 6 Pahomij
P.	28 Duhovi Vilim, Kostantin, Homir, Maria,	Duhov.poned.	16 Teodor Osv.
U.	29 Bogomila, Ciril Muč. Kostantin, ☽	Maksim	17 Andronik A.
S.	30 Milica, Ferdinand, Valstan, Kvat. †	Vigand	18 Teodot M.
Č.	31 Cvětoslava, Petronila, Andjela, Jakov.	Petronila	19 Patrik E.

Digitized by Google

Dnevnik.

Dan.		Dohodak.	Trošak.

Digitized by Google

Dnevnik.

	Dohodak.		Trošak.	

Digitized by Google

Svibanj.

Dani	Mozejci 5609. VIII. Ijar.	Muhamedanci 1265. V. Dsch-el-ach.	Sunca Izh. U.	Sunca Izh. M.	Sunca Zah U.	Sunca Zah M.	Duljina Dana. U.	Duljina Dana. M.	Mjesto	Pravo podne U.	Pravo podne M.	Pravo podne S.	Nebeske i zračne promě i osobite opazke za sv danji život.
1	9	8 Ebuk.nar.	4	50	7	11	14	23		11	56	52	
2	10	9	4	48	7	13	14	26		11	56	45	
3	11	10	4	47	7	14	14	28		11	56	38	
4	12	11 23.Džuma	4	46	7	15	14	30		11	56	32	⊕ Pun měsec 7., u 8 s. 24
5	13 32. Sab.	12	4	45	7	17	14	32		11	56	26	u jutro. — Vedro nebo,
6	14	13	4	43	7	18	14	35		11	56	21	danu ugodno, u noći ve
7	15	14 Sřtini d.	4	42	7	19	14	38		11	56	17	ka zima.
8	16	15	4	41	7	20	14	41		11	56	13	
9	17	16	4	39	7	22	14	44		11	56	10	
10	18 Lagboem	17	4	37	7	24	14	47		11	56	7	☾ Poslědnji četvàrt 15., u
11	19	18 24.Džuma	4	36	7	25	14	50		11	56	5	s. 48 m. u jutro. — Kras
12	20 33. Sab.	19	4	34	7	27	14	54		11	56	3	i ugodno vrěme.
13	21	20 Fetime narod	4	33	7	28	14	57		11	56	2	
14	22	21	4	31	7	30	15	1		11	56	1	
15	23	22	4	30	7	31	15	3		11	56	1	● Mladac 22., u 8 s. 54
16	24	23	4	29	7	32	15	5		11	56	2	u jutro. — Proměnljiv
17	25	24	4	28	7	33	15	7		11	56	3	poslě kiša.
18	26	25 25.Džuma	4	27	7	34	15	9		11	56	5	
19	27 34. Sab	26	4	25	7	36	15	12		11	56	7	☽ Pàrvi četvàrt 29., u 0
20	28	27	4	24	7	37	15	15		11	56	10	41 m. u jutro. — Vě
21	29	28	4	23	7	38	15	17		11	56	13	jako razhladjuju zraka,
22	1 Sivan	29	4	22	7	39	15	18		11	56	17	posle će opeta kiša pasti.
23	2	1 Redžeb	4	22	7	39	15	19		11	56	21	
24	3	2 Kos Noak	4	21	7	41	15	21		11	56	26	
25	4	3 26. Džuma	4	20	7	41	15	22		11	56	32	
26	5 35. Sab.	4 Noć otaj.	4	19	7	42	15	24		11	56	38	
27	6 Ned blagd.	5 [nostih	4	18	7	43	15	26		11	56	44	Sunce ulazi 21a., u
28	7	6	4	17	7	44	15	28		11	56	51	(dvojke).
29	8	7	4	16	7	45	15	30		11	56	58	
30	9	8	4	15	7	45	15	31		11	57	6	
31	10	9	4	14	7	46	15	32		11	57	15	

Četir vrěla.

U sred polja Kosova,
Četir vrěla izviru:
Jedno mlěkom bjelijem,
Drugo vinom rujnijem,
Treće kàrvcom càrvenom,
A četvàrtom vodicom.
Putnik dodje k vrělima,
Pàrvo vrělo zapita:
»Zašto mlěkom izvireš?«
»»Da ti děcu nadojim««
Drugo vrělo zapita:
«Zašto vinom izvireš?«
»»Da ti sárce okrěpim.««
Treće vrělo zapita:
»Zašto kàrvcom izvireš?«
»»Da ti budim osvetu««
A četvàrto zapita:
»Zašto vodom izvires?«
»»Da ti operem sramotu.«

Pr-a-ć.

Digitized by Google

6. LIPANJ,

Klasen, Ivanščak (*slovensko-hervatski*).
Rožencvět, šestnik (*slovenski*).
Červen, (*slovačko-češki*).
Czerwiec (*poljski*).
Junij (*ruski*).

JUNIUS.

Giugno (*talianski*),
Juin, Prairćal (*francezki*).
Junio (*španjolski*).
June (*engleski*).
Grasmond, Rosenmond, Wonnemond (*němački*).
Ivanhàva, nyàrelö (*madjarski*).

Dani	*Katolikah.*	*Evangelikah*	*Pravoslavnih*
	Lipanj.		**Svibanj.**
P.	1 Veleslav, Slavuljka, Mladen, Kuno,	Simeon	20 Thalaleja
S.	2 Vidosava, Plavka, Petar, Erasmo,	Efraim	21 Konst. i Elen.
22.	G Trojstvena.		
	Mat. II. 18—20. Data mi je sva oblast na nebu i zemlji.		Mate Zač. 29.
N.	3 Trojstvo, Zvonimir, Klotilde, Cecilia,	Klotilde	22 B C. Pjat Sos. s.D.
P.	4 Željenko, Kvirin, Karpacio, Saturnin,	Karpacio	23 Duh poned
U.	5 Ljubomir, Radoslav, Zlatica, Ilidio,	Božitěh	24 Simeon D.
S.	6 Radomir, Ilia, Norberto, Montan,	Benigno	25 Obr. glav. Pred.
Č.	7 Brašančevo (Telovo) Bogomil,	Lukrecia	26 Karp
P.	8 Otokar, Vilim, Medardo, Likarion,	Medardo	27 Therapont
S.	9 Stanislava, Filip. Pelagia, Primo,	Felician	28 Nikita
23.	G Duhovah 2.		
	Luk. XIV. 6—24. Od velike večere.		Mata Zač. 33.
N.	10 Rodoljub, Margarita, Bardo, Getulio,	Onofrio	29 B I Svi sveteí
P.	11 Lavoslav III P. Bàrnaba, Mainrad,	Damjan,	30 Isak
U.	12 Ljubica, Ivan od Basilide, Cirino Nabor	Basilio	31 Ermin
S.	13 Žitomir, Antun od Padve, Fandila,	Tobia	1 Lipanj
Č.	14 Vukailo, Volga, Celin, Hartvig, Vasıl,	Bonaventura	2 Nikifor
P.	15 Vid, Rastosava, Landolin, Libia,	Vid	3 Lukilian
S.	16 Milutin, Zlatan, Julita, Franjo, Luitgard	Justina	4 Mitrofan
24.	G Duhovah 3.		
	Luk. XIV. 6—24. Od izgubljene ovce.		Mate Zač. 58.
N.	17 Zoroslava, Laura, Rainero, Hrabroilo	Vulkmar	5 B 2 Dorotea Ep.
P.	18 Dragomir, Marcela, Marina, Arnulfo,	Marcela	6 Besara
U.	19 Ljubisava, Gervasio i Protasio, Juliana	Gervasi i Prot	7 Theodat Ep.
S.	20 Vladimir, Bàrdan, Adalberto,	Silver	8 Theodor
Č.	21 Věkoslav, Aron Elvisa Dimitrije,	Alban	9 Kiril Arh. E.
P.	22 Branimir, Zorko, Akario, Paulin B.	Akat	10 Timothej
S.	23 Radoslav, Zeno B. Ferdinand Portug,	Vasul	11 Bartholomij
25.	G Duhovah 4.		
	Luka V. 1—11. Od ribarenja.		Mate Zač. 59.
N.	24 Ivan Kàrstitelj, Nevinka Adoardo,	Ivan karst.	12 B 3 Onufrij
P.	25 Mladen, Prosper, Galician, Henrik,	Eulog.	13 Akilma M.
U.	26 Pavao Mučenik, Jeremia, Rudolfo,	Jeremia	14 Elisej Pror.
S.	27 Vladislav kralj, Rastovit, Benvenuto,	Vladislav. kr.	15 Lazar Knez
Č.	28 Lavoslav P. Velebit, Basilid,	Jozue.	16 Tihon
P.	29 Krasica, Petar i Pavao. Andjelia,	Petar i Pavao	17 Manuilo
S.	30 Uspom Pavl. Vukosava, Jerina,	Uspom. Pavla	18 Leonij

Digitized by Google

Dnevnik.

Dan.		Dohodak.	Troš

Digitized by Google

Dnevnik.

Dan.		Dohodak.	Trošak.

Digitized by Google

Dani	Mozejci 5609. IX. Sivan	Muhamedanci 1265. VII. Redšeb		Sunca Izh. U.	Sunca Izh. M.	Sunca Zah. U.	Sunca Zah. M.	Duljina Dana. U.	Duljina Dana. M.	Mesec u stoji	Pravo podne U.	Pravo podne M.	Pravo podne S.	Nebeske i zračne proměne, i osobite opazke za svakdanji život.
1	11	10	27. Džuma	4	14	7	46	15	32		11	57	23	
2	12 36. Sab.	11		4	13	7	47	15	34		11	57	33	
3	13	12		4	12	7	48	15	36		11	57	42	
4	14	13	Sretni d.	4	11	7	48	15	38		11	57	52	
5	15	14		4	11	7	49	15	39		11	58	2	
6	16	15		4	10	7	50	15	40		11	58	13	
7	17	16		4	9	7	51	15	42		11	58	24	
8	18	17	28. Dž.	4	8	7	52	15	43		11	58	25	
9	19 37. Sab.	18		4	8	7	52	15	44		11	58	47	
10	20	19		4	7	7	53	15	45		11	58	58	
11	21	20		4	7	7	53	15	46		11	59	10	
12	22	21		4	6	7	54	15	47		11	59	22	
13	23	22		4	6	7	54	15	48		11	59	35	
14	24	23		4	6	7	54	15	49		11	59	47	
15	25	24	29. Džuma	4	5	7	55	15	50		12	0	0	
16	26 38.Sab.	25		4	5	7	55	15	50		12	0	12	
17	27	26		4	5	7	55	15	51		12	0	25	
18	28	27		4	4	7	56	15	51		12	0	37	
19	29	28	Muham.pr.	4	4	7	56	15	52		12	0	51	
20	30	29		4	4	7	56	15	53		12	1	4	
21	1 Thamus	30		4	3	7	56	15	53		12	1	17	
22	2	1	Saban30Dž	4	3	7	56	15	54		12	1	30	
23	3 39. Sab.	2		4	4	7	56	15	53		12	1	42	
24	4	3	Huseim nar.	4	4	7	56	15	52		12	2	0	
25	5	4		4	4	7	56	15	51		12	2	8	
26	6	5		4	5	7	55	15	51		12	2	20	
27	7	6		4	5	7	55	15	50		12	2	23	
28	8	7		4	5	7	55	15	50		12	2	45	
29	9	8	31.Džuma	4	6	7	54	15	49		12	2	57	
30	10 40. Sab.	9		4	6	7	54	15	48		12	3	9	

○ Pun měsec 5., u 11 s. 44 m. u noći. — Ugodno vrěme i toplo, nu bit će i bliskavice i třeskavice.

☾ Poslědnji četvàrt 13., u 11 s. 42 m. u noći. — Neugodnoga vrěmena sa kišom.

● Mladac 20., u 3 s. 37 m. poslě podne. — Kiša, neugodno vrěme.

☽ Pàrva četvàrt 28., u 0 s. 21 m. poslěpodne. — Ugodno toplo vrěme.

Sunce ulaci 21 u ♋ (raka).

Prava ljubav.

Stvar je lěpa, stvar je draga
Drobni lěpir, kog odiva
Raznim bojam narav blaga,
Dok u bistrom zraku pliva.

Ruka al krata kad ga uhiti,
Srebro-zlatni žar odbije,
Kim se malò prie kiti,
Već lepote u njem nije.

Tako i ljubav o mladosti,
Dok u čistom sàrcu biva,
Svedj u slasti i u radosti
Sved u zlatnoj mašti pliva.

Nevinosti al kad cvětje,
Uvehnuto jednom pane,
Jaoh! miline neima veće,
Sama gola strast ostane.

V-ł-ć.

Digitized by Google

7. SÀRPANJ,

Serpen, Jakopovčak (*slovensko-hàrvatski*).
Maliserpen, sedemnik (*slovenski*).
Červénec (*slovačko-českí*).
Lipiec (*polski*).
Julij (*ruski*).

JULIUS.

Luglio (*talianski*).
Juillet, Messidor (*francez*
Julio (*spanjolski*).
July (*engleski*).
Aehrenmonat, Wärmer
Reif- u. Zeitigungsm
(*němački*).
Szent Jakab hava, nyá
(*madjarski*).

Dani.	*Katolikah.*	*Evangelikah*	*Pravoslavnih*
	Sàrpanj.		**Lipanj.**
26.	G Duhovah 5. Mat. V. 20—24. Od pravednosti Farizejske.		Mate Zač. 72.
N.	1 Teobaldo, Aron, Ljudevit, Ratibor, Oto	Teobaldo	19 B 4 Juda
P.	2 Pošaštje, B. D. M. Svetin, Budiceo,	Pohadjan.B.D	20 Metod
U.	3 Branislav, Bertram, Eulogio, Guntar,	Kornelio	21 Julian
S.	4 Vilim, Ulrik, Prokop, Berta, Ćirila,	Uldarik	22 Eusebio E.
Č.	5 Ljubimir, Domicio, Petar L.	Dragoilo	23 Agrypina M.
P.	6 Danimir, Izaija, Benko, Tihomila,	Ester	24 Narodj. Iv. K.
S.	7 Milolika, Srěčko, Vilibaldo Edilburga,	Milorad	25 Fevronij M.
27.	G Duhovah 6. Mark. VIII. 1—9. Isus nahranjuje 4000 ljudih.		Mate Zač. 77.
N.	8 Kilian, Prišila, Elisabeta, Agata,	Kilian	26 B 5 David pr.
P.	9 Ditrik, Barko, Anatolia, Plavko,	Luisa	27 Samson
U.	10 Milosava, Edo, Sekundina, Ranko,	7. Bratje	28 Kyr. i Joan.
S.	11 Pio papa, Perunka, Ljuboslava,	Pio papa	29 Peter i Pavel
Č.	12 Jaromir, Nabor, Henrik, Hermigora,	Enrik	30 S. 12 Apost.
P.	13 Bogdan, Margarita, Silas, Ezdra	Anakleto	1 Sàrpanj. K. i Da
S.	14 Dragoila, Bonaventura, Pokas, Liberto	Dragoila	2 Pol, Riz. Bog.
28.	G Duhovah 7. Mark. VII. 16—24. Od krivih prorokah.		Mate Zač 69.
N.	15 Dělorad, Razd. Apos. Jakov, Egino,	Jakov Ap.	3 B 6 Jakinth M.
P.	16 Čestislav, Fulrad, Manulfo, Skap. B. D.	Rut	4 Andr. Krit. A.
U.	17 Lavoslav IV. Aleksa, Nadan, Marcelin,	Aleksa	5 Athanas M.
S.	18 Miroslav, Slavovit, Arnulfo, Eugen,	Eugen	6 Siso vel.
Č.	19 Vicenco, Zora, Rožica, Arsenio	Rosina	7 Thom. iže v. M
P.	20 Ilia prorok, Jerolim em. Severa,	Ilia	8 Prokop V. M.
S.	21 Daniel prorok, Daraljub, Olga,	Paulina	9 Pankratij E.
29.	G Duhovah 8. Luk. XVI. 1—9. Od napravedna kućnika.		Mate Zač 87.
N.	22 Bogoljub, Mandalina, Menelao, Josip,	Maria Mand.	10 B 7 45 Mučenik
P.	23 Liborio, Sidonia, Apolinar, Romula,	Apolinar	11 Eufimia M.
U.	24 Kàrstoslava, Vladimir, Franjo Sol.	Kàrstoslava	12 Prokl. i Ilar.
S.	25 Jakov Apost. Kàrsto, Glodezinda,	Kunigunda	13 Gavril A. S.
Č.	26 Ana, Venceslav, Bosiljka, Simun, Nadan	Ana	14 Akyla Ap.
P.	27 Kamilo, Pantaleon, Jerosim, Ljubko	Marta	15 Kirik i Jul.
S.	28 Inocencio, J. P. Poběslav, Nazario.	Velimir	16 Athinogen.
30.	G Duhovah 9. Luk, XIX. 41—47. Isus plače nad Jerusolimom.		Mate Zač. 86.
N.	29 Marta, Cvěta, Rožena, Faustin, Zdravko	Božena	17 B 8 Marina V.
P.	30 Ivan III., Abdon, Rufin, Julita,	Dàržavin	18 Jacint. i Em.
U.	31 Ognjoslav Loj. Kolumbin 350 mučen.	German	19 Makr. s. v. V.

Digitized by Google

Dnevnik.

Dan.		Dohodak.	Tro

Digitized by Google

Dnevnik.

	Dohodak.	Trošak.

Digitized by Google

Dani	Mozejci 5609. X. Temuz.	Muhamedanci 1265. VIII. Setab.	Sunca Izh. U.	M.	Sunca Zah. U.	M.	Duljina Dana. U.	M.	Mèsec stoji u	Pravo podne U.	M.	S.
1	11	10	4	6	7	54	15	48	♓	12	3	21
2	12	11	4	7	7	53	15	47	♓	12	3	33
3	13	12	4	7	7	53	15	46	♈	12	3	44
4	14	13	4	8	7	52	15	45	♈	12	3	55
5	15	14	4	8	7	52	15	44	♈	12	4	6
6	16	15 32.Dž. (Srětni d.)	4	9	7	51	15	43	♈	12	4	16
7	17 41.Sab.	16	4	10	7	50	15	42	♈	12	4	26
8	18 Uzetje Templ.	17 Kabu	4	10	7	50	15	41	♉	12	4	36
9	19	18	4	11	7	49	15	40	♊	12	4	45
10	20	19	4	11	7	49	15	38	♊	12	4	54
11	21	20	4	12	7	48	15	36	♋	12	5	2
12	22	21	4	13	7	47	15	34	♋	12	5	10
13	23	22 33.Džuma	4	14	7	46	15	32	♌	12	5	17
14	24 42. Sab.	23	4	15	7	45	15	30	♌	12	5	24
15	25	24	4	16	7	44	15	28	♌	12	5	30
16	26	25	4	17	7	43	15	26	♍	12	5	36
17	27	26	4	18	7	42	15	24	♍	12	5	42
18	28	27	4	19	7	41	15	22	♍	12	5	46
19	29	28	4	20	7	40	15	20	♎	12	5	51
20	1 Ab.	29 34.Džuma	4	21	7	39	15	18	♎	12	5	54
21	2 43.Sab.	1 Ramazan	4	22	7	38	15	16	♏	12	5	58
22	2	2 Abraham	4	23	7	37	15	14	♏	12	6	0
23	4	3 Alkoran	4	24	7	36	15	12	♏	12	6	2
24	5	4 [s neba	4	25	7	35	15	10	♐	12	6	4
25	6	5	4	26	7	34	15	8	♐	12	6	5
26	7	6	4	27	7	33	15	6	♑	12	6	5
27	8 Požar	7 35.Džuma	4	28	7	32	15	4	♑	12	6	5
28	9 44.Sabat	8 Tora sa	4	29	7	31	15	2	♒	12	6	4
29	10	9 [illegible]	4	30	7	30	15	0	♒	12	6	3
30	11	10	4	31	7	29	15	58	♓	12	6	1
31	12	11	4	33	7	27	15	54	♓	12	5	59

Nebeske i zračne proměne, i osobite opazke za svakdanji život.

🌕 Pun měsec 5., u 2 s. 46 m. poslě podne. — Lěpo vrěme.

☾ Poslědnji četvàrt 13., u 8 s. 25 m. u jutro. — Jutrom ugodno vrěme nu velika vrućina.

● Mladac 19., u 10 s. 33. m. u věcer. — Toplina sve raste i uzrokuje veliku sušu.

☽ Pàrva četvàrt 27., u 1 s. 43 m. u jutro. — Sve jednako velika vručina.

Sunce ulazi 22. u ♌ (Lava). Početak pasjih danah.

† † † † † † † † † † † †

More ilirsko.

Oj more ilirsko,
Blago Dalmatína,
Prie neg posta robom
Němca i Latina.

Ti korito čudno,
Koje sav svět lovi,
Na kom se děliše
Carstva i světovi.

Ti svim nosiš blago,
Ki ti se pomole,
Samo Dalmatine
Věk ostavljaš gole!

Smiluj se tvim sinom,
Daj im darek mali;
Ono, što su njima
Tudjinci ukrali.

I. K. Š.

Digitized by Google

8. KOLOVOZ,

Kolovožnjak, Velikomešnjak (*slovensko-hàrvatski*).
Velikiserpan, osemnik (*slovenski*).
Serpen (*slovačko-češki*).
Sierpien (*poljski*).
August (*ruski*).

AUGUSTUS.

Agosto (*talianski*),
Août, Thermidor (*francezki*).
Agosto (*španjolski*).
August (*englezki*).
Aehrenmonat, Erntemond, Hitzemond (*nèmački*).
Kissaszonyhava, nyárutó (*madjarski*).

Dani.	*Katolikah.*	*Evangelikah*	*Pravoslavnih*
	Kolovoz.		**Sàrpanj.**
S.	1 Verige sv. Petra, Věra Nada i Ljubav.	Verige s. Pet.	20 Ilinje
Č.	2 Bogdan, Porciunkula, Stěpan, Alfonso.	Gustav	21 Simeon i Juda.
P.	3 Augustin biskup Zagr., Nikodem.	August	22 Maria Magd.
S.	4 Zěnica, Dominik, Josia, Eufron.	Dominik	23 Trofim i Theof.
31.	G Duhovah 10. Luk. XVIII. 9—14. Od Farizea i Mirnika.		Mate Zač. 92.
N.	5 Gospa od Sněga, Jerina, Osvaldo.	Osvald	24 B 9 Hristina M.
P	6 Preobraženje Isusovo, Agapit. Pastor	Ulrih	25 Usp. sv. Ane.
U.	7 Provdoljub, Gajo, Alberto, Sinogor.	Daroslav	26 Ermol. S.
S.	8 Starov, Ciziak, Edvig, Poma, Marin.	Ćirilo	27 Pantel V.
Č.	9 Roman, Selimir, Tvàrdko, Ferion.	Roland	28 Prohor i Nik.
P.	10 Blanka, Bogudar Sisto II, Asteria.	Laurencio	29 Kalinik M.
S.	11 Filomena, Seloljuba, Tavrin.	Susana	30 Sila i Ag.
32.	G Duhovah 11. Mark. VII. 23—37. Isus izlěči gluhoněmà.		Mate Zač. 105.
N.	12 Klara, Veseljko, Eufil, Prekario.	Klara	31 B 10 Evdokim
P.	13 Blažena, Hipolit, Svatopluk, Relinda.	Hipolit M.	1 Kolovoza s. križ.
U.	14 Branimir, Stošia, Ulrik, Eusebio.	Eusebio	2 Stef. Moći
S.	15 Velika Gospoja, Stanko, Napoleon.	Velika Gosp.	3 Isakij
Č.	16 Prostivoj, Božidar, Roko, Hiacinto.	Roko	4 7 Děce
P.	17 Rade, Miron, Mama, Amon.	Bertram	5 Eusign. M.
S.	18 Jelina, Jagoda, Klara, Gašpar.	Agapito	6 Preobr. G. N. Isu
33.	G Po Duhovih 12. Luka X. 23—27. Od milosàrdna Samaritana.		Joana Zač. 9.
N.	19 Ljudevit, Ludomir, Marian, Sebaldo.	Sebaldo	7 B 11 Preobr GN.
P.	20 Stepan kr., (Krunoslav) Bernardo.	Bernhard	8 Emilian
U.	21 Selimir, Ivanica, Kameril, Bernardo.	Adolfo	9 Matia Ap.
S.	22 Milovuk, Bogoljub, Žarka, Tomislav.	Timoteo	10 Laurencio
Č.	23 Kolimir, Klaudio, Apolinar.	Zakeo	11 Evpl. M.
P.	24 Zlatica, Bartuo, Adoneo, 300 mučenikah	Bartuo	12 Fotij i An.
S.	25 Ljudevit IX. kralj, Krasnozor.	Ljudevit	13 Maksim. I.
34.	G Po Duhovih 13. Luke XVII. 11—19. Isus lěči 10 grubavih.		Joana Zač. 60.
N.	26 Samuel, Jablanka, Aleksander, Gencio.	Samuel	14 B 12 Milej Pr.
P.	27 Josip Kalasancio, Boleslav, Hugo.	Boleslav	15 Usp. B. (v. gosp)
U.	28 Vujadin, Augustin Bot, Adelinda.	Augustin	16 Ubrus sv.
S.	29 Uščenje sv. Ivana, Sabina, Arnulfo.	Ustečenje s. Iv.	17 Myron M.
Č.	30 Ruža, Dobročin, Tekla, Rosa.	Benjamin	18 Flor. i Lavr.
P.	31 Goroslav, Raimondo, Isabela, Amia.	Paulina	19 Andr. Str.

Digitized by Google

Dnevnik.

Dan.		Dohodak.	Troš
3			
8			

Digitized by Google

Dnevnik.

Dan.		Dohodak.	Trošak.

Digitized by Google

Dani	Mozejci 5609. XI. Ab.	Muhamedanci 1265. IX. Ramadan.	Sunca. Izh. U.	Sunca. Izh. M.	Sunca. Zah. U.	Sunca. Zah. M.	Duljina Dana. U.	Duljina Dana. M.	Mesec stoji	Pravo podne U.	Pravo podne M.	Pravo podne S.	Nebeske i zračne promene, i osobite opazke za svakdanji život.
1	13	12	4	34	7	26	14	51		12	5	55	
2	14	13	4	36	7	24	14	49		12	5	52	
3	15	14 36.Dž.	4	37	7	23	14	46		12	5	47	
4	16 45 Sab.	15 Sretnid.	4	38	7	22	14	44		12	5	42	
5	17	16 Mekop.Kab	4	39	7	21	14	42		12	5	37	♈ Pun měsac 4., u 5 s. 10 m. u jutro — Toplo ugodno vrěme sa biskavicum i treskavicum.
6	18	17	4	41	7	19	14	39		12	5	31	
7	19	18 Evangjel	4	42	7	18	14	36		12	5	24	
8	20	19 [Isussa	4	44	7	16	14	33		12	5	17	
9	21	20	4	45	7	15	14	30		12	5	9	
10	22	21 37.Džuma	4	46	7	13	14	26		12	5	0	☾ Poslědnji cetvàrt 11., u 2 s. 50 m. poslepodne. — Toploga vremena nu poslě i ugodne kiše.
11	23 46.Sab	22	4	48	7	11	14	22		12	4	51	
12	24	23	4	50	7	9	14	18		12	5	41	
13	25	24	4	52	7	7	14	14		12	4	31	
14	26	25	4	53	7	6	14	11		12	4	20	
15	27	26 Svemog. noć	4	54	7	5	14	9		12	4	9	
16	28	27	4	56	7	3	14	6		12	3	57	● Mladac 18., u. 6 s. 50 m. u jutro. — Nestalnoga vrěmena kišovitastà kiše.
17	29	28 38.Džuma	4	57	7	2	14	3		12	3	45	
18	30 47. Sab.	29 Beg od Beča	4	59	7	0	14	0		12	3	32	
19	1 Elul	30	5	1	6	58	13	56		12	3	18	
20	2	1 Seval	5	3	6	56	13	52		12	3	4	☽ Pàrva četvàrt 25., u 6 s. 53 m. pod večer. — Ugodnoga lěpoga vrěmena nu poslě i treskavice,
21	3	2 velikiBajram	5	5	6	54	13	48		12	2	50	
22	4	3	5	6	6	53	13	45		12	2	35	
23	5	4	5	8	6	51	13	42		12	2	20	
24	6	5 39.Džuma	5	9	6	50	13	39		12	2	4	
25	7 48. Sab.	6	5	11	6	48	13	35		12	1	48	
26		7 Hamze smàrt	5	13	6	46	13	31		12	1	32	
27		8	5	14	6	45	13	29		12	1	15	Sunce ulazi 23., u ♍ (děvojke) konac pesjih danah.
28	10	9	5	16	6	43	13	25		12	0	58	
39	11	10	5	18	6	41	13	21		12	0	40	
30	12	11	5	19	6	40	13	19		12	0	22	
31	13	12 40.Džuma	5	21	6	38	13	15		12	0	4	

Mač u ruke, sad je vrěme.

Slavjani! Slavjani!
Vi narodah sluge!
Vi čuvari carstvah,
A drugovi tuge.

Tudji vi kmetovi!
Tudji vi vojaci!
Gdě su vaša polja?
Gdě vaši barjaci?

Nigdě ništa svoga,
Od nikog ljubavi,
Svi vas puci màrze
Svak vas pod se pravi.

Na noge se dižte!
Mač u ruke sada!
Tudjinstvo nek padne,
Slavjanstvo da vlada!

I. K. S.

Digitized by Google

9. RUJAN,

Rujen, Malomešnjak, Jesenščak (*slovensko-hàrvatski*),
Kimavic, kimovc, devetnik (*slovenski*).
Zari (*slovačko-českí*).
Wzesien (*polski*).
Septembr. Sentjäbrj (*ruski*)

SEPTEMBER.

Settembre (*talianski*).
Septembre, Fruetidor, (*francezki*).
Septiembre (*španjolski*).
September (*englezki*).
Herbstmond, Obstmond, Säemond, kleiner Mai (*němački*).
Sz. Mihaly hava', öszelö (*madjarski*).

Dan	Katolikah.	Evangelikah	Pravoslavnih
	Rujan.		**Kolovoz.**
S.	1 Gradislav, Izabela, Gilberto, Vukašin	Egidio	20 Samuil Pr
35.	G P o D u h o v i h 14. Mate VI. 24—33. Nitko nemože dva gosp. služit.		Mate Zač. 28.
N.	2 Justina, Kordelia, Antonin,	Absolon	21 B 13 Thadej A.
P.	3 Dobroslav, Milovan, Serafina, Renat	Mirovan	22 Agath. M.
U.	4 Rozalia, Ida, Mojsie, Jaroslav,	Rozalia	23 Vuk M.
S.	5 Hrelja, Lovro, Slavoj, Bertilo, Evdoksio	Herkules	24 Evtin M.
Č.	6 Veselin, Pambo, Zakaria.	Magnus	25 Bartol A i Tit.
P.	7 Vratislav, Vladoila, Valpino, Evortio	Regina	26 Adrian i Nat.
S.	8 Mala Gospoja Blažena, Sidonia,	Mala Gospoja	27 Pimen
36.	G P o D u h o v i h 15. Luke VII. 11—16. Od naimskog mladića.		Mate Zač. 25.
N.	9 Tišimir, Osmana, Audomar,	Bruno	28 B 14 Mojs. M.
P.	10 Nikola T., Ljeposava, Menodora,	Sosten	29 Jovan Eut.
U.	11 Milašin, Proto, Bernardo,	Protus	30 Aleksan. i Jo. P.
S.	12 Emil, Tobia, Kolodoj Frodoald,	Sirus	31 Čest. pj. B.
Č.	13 Libor, Virgil, Ljubivoj B.	Maternus	1 Rujan. Sim, i Mat.
P.	14 Uzv. sv. Križa, Ciprian, Podjebrad,	Uzv. sv. Križa	2 Maman
S.	15 Nicodem M., Leobin B., Stratimir,	Nikodem	3 Antim
37.	G P o D u h o v i h 16. Luka XIV. 1—15. Isus lèči jednog od vodene bolesti.		Mate Zač. 18.
N.	16 Ljudmila Cesk. kr., Lucia, Kornělia,	Eufemia	4 B 15 Vavil i M.
P.	17 Golub, Roberto, Hranislav,	Lambert	5 Zahar i El.
U.	18 Tomo B. o. V., Tito Grodzien,	Titus	6 Evdoksa M.
S.	19 Oštroila, Januar, Konstantin M. Kvat. †	Sidonia	7 Sozonia
Č.	20 Iskrena, Evstakio, Suzana, Agapit,	Fausta	8 Mal. Gospa (Roz. B.)
P.	21 Matija Ap., Mavra Dev., Ifigenia, †	Mate Ap.	9 Joak i Ana
S.	22 Miloslav, Mavro Muč. Cvětoljub, †	Moric	10 Minidor
38.	G P o D u h o v i h 17. Mate XXII. 34—36. Od najvećje zapovědi.		Mate Zač. 9.
N.	23 Sofia. Tekla, Lino, Podumil,	Tekla	11 B 16 Teodor
P.	24 Gerardo, Ljubota, Osvjetimir,	Gerard	12 Avtonom
U.	25 Tvàrdko, Kleofa Uč., Finbar B.,	Kleofa	13 Kornil St.
S.	26 Prasomila, Ofrad, Ciprian,	Ciprian	14 Uzv. (Voz. †)
Č.	27 Kuzman i Damjan, Adolfina, Kumald,	Kosma i Dam.	15 Nikit
P.	28 Věncaslav kr. Česk, Lioba Opat.,	Venceslav	16 Evfim.
S.	29 Mihailo Ark., Bogdana, Alarika,	Mijailo Ark.	17 Sofia
39.	G P o D u h o v i h 18. Mate IX. 1—8. Isus izlěči kostobolnoga.		Joana Zač. 60.
N.	30 Jerolim, Gàrgur B. Jermenski, Simun	Jeronim	18 17 Evmen E.

Digitized by Google

Dnevnik.

Dan.		Dohodak.	T

Digitized by Google

Dnevnik.

Dan.		Dohodak.	Trošak.

Digitized by Google

Dani	Mozejci 5609. XII. Elul.	Muhamedanci 1265. X. Seval.	Sunca Izh. U.	Sunca Izh. M.	Sunca Zah U.	Sunca Zah M.	Duljina Dana. U.	Duljina Dana. M.	Mjesec u stoji	Prave podne U.	Prave podne M.	Prave podne Š.
1	14 49. Sab.	13	5	23	6	36	13	12		11	59	45
2	15 Rakhel	14	5	25	6	34	13	9		11	59	37
3	16	15	5	27	6	32	13	5		11	59	8
4	17 ObladGàrk	16 boj od ohuda	5	28	6	31	13	2		11	58	48
5	18	17	5	30	6	29	12	59		11	58	29
6	19 Rozalia	18	5	32	6	27	12	55		11	58	9
7	20	19 41. Džuma	5	33	6	26	12	52		11	57	49
8	21 50. Sab	20	5	35	6	24	12	49		11	57	28
9	22	21	5	36	6	23	12	46		11	57	8
10	23	22	5	38	6	21	12	43		11	56	47
11	24 Zuzana	23	5	40	6	19	12	39		11	56	26
12	25	24	5	42	6	17	12	35		11	56	6
13	26 Semir	25	5	44	6	15	12	31		11	55	45
14	27 Sibila	26 42. Džuma	5	45	6	14	12	28		11	55	24
15	28 51. Sab.	27	5	47	6	12	12	25		11	55	2
16	29 Nova god.	28	5	49	6	10	12	22		11	54	41
17	1 Tišri 5618	29	5	51	6	8	12	17		11	54	20
18	2 2 Svetak	1 Džulkade	5	53	6	6	12	13		11	53	59
19	3 PostGedal-	2	5	54	6	5	12	10		11	53	38
20	4 [jah	3	5	56	6	3	12	7		11	53	17
21	5	4 43. Dž.	5	57	6	2	12	4		11	52	56
22	6 1. Sab.	5 Abraham	5	59	6	0	12	1		11	52	35
23	7	6 [more	5	0	5	59	11	58		11	52	14
24	8	7 Mojz. kr. càrv	6	1	5	58	11	56		11	51	53
25	9	8 PrikasMahun.	6	3	5	56	11	53		11	51	33
26	10 Blag.pomiren.	9	6	4	5	55	11	50		11	51	12
27	11 Abadias	10 Mali bajram.	6	6	5	53	11	46		11	50	52
28	12	11 44. Džuma	6	8	5	51	11	42		11	50	32
29	13 2. Sab.	12	6	10	5	49	11	39		11	50	13
30	14	13 Srětni dan.	6	13	5	47	11	35		11	49	53

Srětni d.

Nebeske i zračne proměne i osobite opazke za svak danji život.

♈ Pun měsec 2., u 6 s. 13 m u večer. — Podveče lěp ugodnoga vrěmena, nu po slě kiše.

☾ Poslědnji četvàrt 11., 2 s. 50 m. u večer. — Mokro, neugodno vrěme.

● Mladac 16., u 5 s. 19 m u večer. — Vedro i lěp vreme nu i kiše.

☽ Pàrva četvàrt 24., u 0 s 41 m. u večer. — Sad slědi lěpo ugodno vrěme

Pomarčina měseca biva., u s. 52 m. u jutro. — U našo domovini stranom samo vi dljiva.

Sunce ulazi u znamenje ♎ (vage) 23., u 5 s, 1 m. u jutro. — Dan i noč jenak dugo traje. — Početek jeseni

Malo mudrovanje.

Svi slobodni — rěč je — svi jednaci!
Tihi gradjan braniti se tàrči,
U hitrosti pune se sokaci,
Lupežad si sve iz puta kàrči.
Tu postaju žene hienami,
Běsne, vajme, sred groznich vikah,
Škripljuć zubmi, ko panteri sami,
Draplju sàrca svoga protivnika.
Svetog neima već ništa na světu,
Pobožnoga straha nesta tako;
Město ostavlja dobri zulumćetu,
U neredu zlo caruje svako
Pogibiono 'e kad se lav uzbudi,
Porazni su od tigrovah zubi;
Al najstrašnie strašilo je tudi:
Čověk, kada u bludnji se gubi.
Jao onim ki mu u slěpilu
Světla zublju nebesku dobave
Nesvěti mu, — a on ima silu,
Njom uništit grade i dàržave.

Š-pr. T-rn-i.

Digitized by Google

10. LISTOPDA,

Listopad, Miholjščak (*slovensko-hervatski*).
Kosapèrsk, desetnik (*slovenski*).
Rijen, (*slovačko-češki*).
Pazdziernik (*poljski*).
Oktobr, Oktjäbrj (*ruski*).

OCTOBER.

Ottobre (*talianski*),
Octobre, Vindemiaire (*francezki*).
Octobre (*španjolski*).
October (*engleski*).
Weinmonat, Reif- und Wolkenmonat, Blätterfall (*nèmački*).
Mindszent' hava, öszhö (*madjarski*).

Dani	Katolikah.	Evangelikah	Pravoslavnih
	Listopad.		**Rujan.**
P.	1 Remigio, Blažena, Gideon,	Remigio	19 Trofim i Sav.
U.	2 Leodegar B. V., Gerino, Toma B.	Leodegar	20 Evstat
S.	3 Jaroslav, Ljudimir, Dionizio, Lv. Čislo,	Jaira	21 Kudrata
Č.	4 Franjo Seraf, Edvin, Vladoje, Amon,	Franjo Ser.	22 Foka
P.	5 Vratislav, Leander, Placido, Apolinar,	Fides	23 Zač Iv. Kr.
S.	6 Bruno, Adalberta, Fidelia,	Mirovita	24 Tekla
40.	G Po Duhovih 19. Mate XXII. 1—14. Od kraljevskog pira.		Mark. Zač. 37.
N.	7 Pravojila, Augusto, Amalia, Marko,	Amalia	25 B 18 Evfros P.
P.	8 Brigita, Bojmilo, Pelagia, Evodio,	Pelagio	26 Smart Iv. E.
U.	9 Neboslav B., Gizlen Pušt., Gromilo,	Neboslav	27 Kalistrat. M.
S.	10 Franjo Borg., Pavlin, Aldriko, Kasio	Miroslav	28 Haritona
Č.	11 Zvonimir, Androniko, Geleslav, Edilburga	Burghard	29 Kiriak
P.	12 Maksimilian B., Krasoje, Serafin,	Maksimilian	30 Grigor
S.	13 Koloman, Edvard, Děva, Samuel,	Eduard	1 Listopad. Bog. P.
41.	G Po Duhovih 20. Ivan IV. 46—53. Od bolesnoga kraljevića.		Luke Zač. 30.
N.	14 Kaliksto, Menehilda, Dèržavin,	Kaliksto	2 B 19 Kiprian
P.	15 Terezia, Gostivoj, Bruno, Leonardo,	Hedviga	3 Dionis
U.	16 Tàrpimir, Ambrosio, Jasinja,	Galo	4 Jerot
S.	17 Jadviga, Austrudis, Lulo bisk.	Florentin	5 Haritin M.
Č.	18 Luka Ev. Trifonia, Intronul,	Luka Ev.	6 Tomo Ap.
P.	19 Ferdinand, Akvilin, Stanica,	Ferdinand	7 Serg i V.
S.	20 Vendemil, Živko, Antemio, Krešimir,	Vendelin	8 Pelag. i T.
42.	G Po Duhovih 21. Mate XVIII. 23—35. Od kraljevskog računa.		Luke Zač. 35.
N.	21 Uršula, Celina, Baldomir,	Uršula	9 B 20 Jakov A.
P.	22 Vladislav od Gielnove, Kordula, Sumil,	Kordula	10 Evlamp.
U.	23 Ivan Kapistr., Zamoj, Roman,	Severin	11 Filip
S.	24 Svetolik, Rafael Ark., Areta,	Natan	12 Provo M.
Č.	25 Bogovoj, Vilelmina, Krizante, Zlatge,	Križanik	13 Karp. i Pap.
P.	26 Dobrogost, Ljubobrat, Mitar,	Evarist	14 Parask, Prep.
S.	27 Sabina, Aban, Godorad,	Sabina	15 Evtim. i Luk.
43.	G Po Duhovih 22. Mate. XXII. 15—21. Dajte caru koja su careva.		Luke Zač. 83.
N.	28 Šimun i Juda, Faro, Fridesvida,	Simon i Juda	16 B 21 Login M,
P.	29 Zenobio, Gradimir, Božidar,	Narcisus	17 Osia Prorok
U.	30 Godeslav, Alfonso, Klaudio,	Hartman	18 Luka Ev.
S.	31 Vukovoj, Uroš, Antun B.,	Slavn. reform.	19 Joil Pr.

Digitized by Google

Dnevnik.

Dan.		Dohodak.	Troš

Digitized by Google

Dnevnik.

Dan.		Dohodak.	Trošak.

Digitized by Google

Dani	Mozeji 5610. I. Tišri	Muhamedanci 1265. XI. Djulkade		Sunca Izh. U.	Sunca Izh. M.	Sunca Zah. U.	Sunca Zah. M.	Duljina Dana. U.	Duljina Dana. M.	Mjesec stoji u	Pravo podne U.	Pravo podne M	Pravo podne S.	Nebeske i zračne promene, i osobite opazke za svakdanji život.
1	15 Lauhif.	14	Sr̀tn. d.	6	14	5	45	11	31	♍	11	49	34	
2	16 2. Svet.	15		6	16	5	43	11	27	♎	11	49	15	
3	17	16		6	18	5	41	11	23	♎	11	49	57	
4	18	17		6	20	5	39	11	19	♏	11	48	39	☽ Pun měsec 2., u 6 s. 51 m. u jutro. - - Lěpo ugodne vrěme, nu studeno.
5	19 Abdon	18 45. Dž.		6	22	5	37	11	15	♏	11	48	21	
6	20 3. Sabat	19		6	24	5	35	11	11	♐	11	48	3	
7	21 Blgd.Palm	20		6	26	5	33	11	7	♐	11	47	46	
8	22 Blagd.Č.	21		6	28	5	31	11	3	♑	11	47	30	☾ Poslědnji četvàrt 9., u 2 s. 2 m. ujutro. — Mutno neugodno vrěme sa kišom.
9	23 Radov Za-	22 Pomir.blaz		6	29	5	30	10	0	♑	11	47	13	
10	24 [kon	23		6	31	5	28	10	57	♒	11	47	0	
11	25	24 Povratak		6	33	5	26	10	53	♒	11	46	42	
12	26 Absalon	25. 46. Džuma		6	35	5	20	10	49	♒	11	46	27	
13	27 4. Sab.	26		6	36	5	20	10	46	♓	11	46	13	● Mladac 16., u 6 s. 31 m. u jutro. — Neugodno vrěme — i mraz.
14	28 Abdias	27		6	38	5	21	10	43	♓	11	45	59	
15	29	28		6	39	5	20	10	40	♈	11	45	45	
16	30 Roćod	29		6	41	5	18	10	36	♈	11	45	43	
17	1 Markesvan	30		6	43	5	16	10	32	♉	11	45	20	☽ Pàrvi četvàrt 24., u 8 s. 21 m. u jutro. — Větri siloviti sa kišom i snegom.
18	2	1 Dzulhe-dže		6	44	5	15	10	29	♉	14	45	9	
19	3 Abiram	2 47. Džuma		6	46	5	13	10	26	♊	11	44	58	
20	4 5. Sab.	3		6	47	5	12	10	24	♊	11	44	47	
21	5 Abadon	4		6	48	5	11	10	22	♋	11	44	38	☽ Pun měsec 30., u 6 s. 4 m. u večer. — Neugodno mokro a studeno vrěme.
22	6	5		6	50	5	9	10	19	♋	11	44	28	
23	7	6		6	52	5	7	10	15	♌	11	44	20	
24	8	7		6	54	5	5	10	11	♌	11	44	12	
25	9	8 Huseina smèrt		6	55	5	4	10	8	♌	11	44	6	
26	10 Aron	9 48. Dž.		6	57	5	2	10	5	♍	11	43	59	
27	11 6. Sab.	10 Mali Bajram		6	59	5	0	10	1	♍	11	43	54	Sunce ulazi u znamenje ♏ (štipavca) 23., u 1 s. 14 m. u večer.
28	12 Aleks	11		7	1	4	58	9	57	♎	11	43	49	
29	13	12		7	3	4	56	9	53	♎	11	43	45	
30	14 Amian	13		7	4	4	55	9	40	♏	11	43	42	
31	15	14		7	5	4	54	9	48	♏	11	43	40	

Dvoje se dragih hvali.

Drag se dragoj na livadi hvali:
»Moja draga, mene ženi majka.«
Neka dragi, zavidit ti neću.
Tebe žene a mene udaju,
Tebe boljom mene za boljega.
Da me hoćeš zvati na veselje,
Ja bi tebi lěpi dar donèla:
Tvomu babi svilenu košulju:
Svile mu se kosti od bolesti,
Što me nehti za nevěstu uzeti,
Tvojoj majci svilenu okrugu,
Svila joj se zmija oko vrata,
Što me nehti za nevěstu uzeti.
Tebi dragi, ubrus màrkim vesen,
I noćnicu màrku maramicu,
Š njom omàrko, sa mnom osvanuo.

Narod.

Digitized by Google

11. STUDENI,

Vsesvetčak, Zimščak (*slovensko-hàrvatski*).
Listagnoj, Listovgnoj. ednajstnik (*slovenski*).
Listopad, (*slovačko-ćeski*).
Listopad (*polski*).
Novembr, Nojährj (*ruski*).

NOVEMBER.

November (*talianski*).
Novembre, Brunmaire (*franczezki*).
Noviambre (*španjolski*).
November (*engleski*).
Wintermonat, Nebel- u. Friermonat, Spätjahr (*nëmački*).
Sz. Andras'hava, öszutö (*madjarski*).

Dani.	*Katolikah.* **Studeni.**	*Evangelikah*	*Pravoslavnih* **Listopad.**
C.	1 Svi sveti, Ljubomil, Florberto	Svi Sveti	20 Artem. V.M.
P.	2 Dušnice, Pirmin, Svetozar, Tobia.	Dušnice	21 Ilarion
S.	3 Huberto B., Genezio, Ljudomir.	Teofilo	22 Averk
44.	G P o D u h o v ih 23. Mate IX. 18—26. Od pukovnikove kćeri.		Luke Zač. 58.
N.	4 Dragutin Bor., Otokar, Mezon.	Oto	23 B 22 Jakov br. G.
P.	5 Mirko, Veselin, Velko,	Blandine	24 Aret.
U.	6 Lenart, Idvina, Vimok, Bernoldo.	Linart	25 Markian
S.	7 Zdenko, Engelberto, Vasmir, Rufo,	Malahia	26 Dimitrija V. M.
Č.	8 Bogdan, Bogumir, Klaro.	Božimir	27 Nestor M.
P.	9 Božidar, Kresoboj, Vitonio.	Todor	28 Terenc
S.	10 Andrija, Cvětica, Dobrilo, Avelin.	Probo	29 Anastas. M.
45.	G P o D u h o v ih 24. Mate XII. 31—35. Prilično je kraljestvo nebesko zàrnu gorušice.		Luke Zač 39.
N.	11 Martin, Evodio, Monas.	Martin B.	30 B 23 Zinov. i Mil.
P.	12 Martin P., Emilian, Benato.	Jona	31 Sta. i Arop.
U.	13 Stanislav kost., Ermelinda, Abo.	Bàrcko	1 Studeni Kosm. i D
S.	14 Veseljko, Krunoslav, Livino.	Levin	2 Akindin
Č.	15 Lavoslav, Želimir, Evgen.	Lavoslav	3 Akeps
P.	16 Edmundo, Janja, Eukario.	Otmar	4 Joanik
S.	17 Gàrgur B. C., Alfeo, Aniano, Hugo.	Hugo	5 Galaktion
46.	G P o D u h o v ih 25. Mate XXIV. 15—38. Od pogàrdjenja razsutja.		Luke Zač 53.
N.	18 Evgenio, Odo, Kleofa, Semislav, Hilda.	Gelazio	6 B 24 Pavao A. K.
P.	19 Jeližaveta, Rikardo, Patroklo.	Elizabeta	7 33 Mučeniki
U.	20 Srečko, Edmundo kr. E., Radomir, Valoa.	Edmundo	8 Miholje
S.	21 Prik. B. D., Marie, Mavro B., Melani,	Prikar B.D.M.	9 Onisifor
Č.	22 Cecilia, Rosaura, Pano.	Cecilia	10 Erast
P.	23 Milivoj, (Clemens), Danilo B., Rusmir	Clemens	11 Min. i Stev.
S.	24 Ivan od Križa, Cvěta, Poncian.	Emilia	12 Ivan Mil.
47.	G P o D u h o v ih 26. Mate XXIV. Od razora Jeruzolimskog		Luke Zač. 66.
N.	25 Katarina, Vimok, Pustimir.	Katarina	13 B 25 Ivan Zlat.
P.	26 Konrad, Prelimir, Basolo.	Konrad	14 Filip. Apošt.
U.	27 Virgilio, Ljubin, Buso.	Lotario	15 Guri
S.	28 Světoslav, Pirmino, Stěpan Opat.	Rufus	16 Matia Evang.
Č.	29 Saturnio, Brando, Radbod, Žerotin.	Valter	17 Grigor E.
P.	30 Andrija Ap., Aka, Trojan B.	Andrija	18 Platon

Digitized by Google

Dnevnik.

Dan.		Dohodak.	Ti

Digitized by Google

Dnevnik.

Dan.		Dohodak.	Trošak.

Digitized by Google

Dani	Mojseja 5610. II. Marhesvan.	Muhamedánci 1265. XII. Djulhedže.	Sunca Izh. U.	Sunca Izh. M.	Sunca Zah. U.	Sunca Zah. M.	Duljina Dana. U.	Duljina Dana. M.	Mjesec stoji	Pravo podne U.	Pravo podne M.	Pravo podne S.
1	16 Post	15 Srètni d.	7	7	4	52	9	45	♈	11	43	38
2	17 Andreas	16 49. Džuma	7	8	4	51	9	42	♉	11	43	38
3	18 7. Sab.	17	7	9	4	50	9	40	♉	11	43	38
4	19	18	7	10	4	49	9	37	♊	11	43	39
5	20	19	7	12	4	47	9	34	♊	11	43	40
6	21 Aron	20	7	13	4	46	9	31	♋	11	43	43
7	22	21	7	15	4	44	9	28	♋	11	43	46
8	23 Pr. Càrk.	22	7	17	4	42	9	25	♌	11	43	50
9	24	23 50.Džuma	7	18	4	41	9	22	♌	11	43	55
10	25 8. Sab.	24	7	19	4	40	9	20	♌	11	44	1
11	26	25	7	21	4	38	9	17	♍	11	44	7
12	27	26	7	22	4	37	9	14	♍	11	44	15
13	28 Ariel	27	7	24	4	35	9	11	♎	11	44	23
14	29	28	7	25	4	34	9	8	♎	11	44	32
15	30	29	7	27	4	32	9	4	♎	11	44	42
16	1 Kislev	30 51. Džuma	7	29	4	30	9	1	♏	11	44	53
17	2 9. Sab.	1 Moharem	7	30	4	29	8	58	♏	11	45	4
18	3 Poruš.Ido	2 [nov.god1266	7	32	4	28	8	56	♐	11	45	17
19	4	3	7	33	4	27	8	54	♐	11	45	30
20	5	4	7	34	4	26	8	52	♐	11	45	44
21	6 Post	5	7	35	4	25	8	50	♐	11	45	59
22	7 Herod.smàrt	6	7	36	4	24	8	48	♑	11	46	15
23	8 Balth	7 1. Džuma	7	37	4	23	8	46	♑	11	46	32
24	9 10. Sab.	8	7	38	4	22	8	44	♑	11	46	49
25	10	9 Asur ubio	7	39	4	21	8	41	♒	11	47	7
26	11	10 [Huseina	7	40	4	20	8	40	♒	11	47	26
27	12	11	7	41	4	19	8	38	♒	11	47	49
28	13	12	7	42	4	18	8	36	♒	11	48	7
29	14	13 Srèt.d	7	43	4	17	8	34	♓	11	48	28
30	15 Beer.	14 2. Dž.	7	45	4	16	8	32	♓	11	48	50

Nebeske i zračne proměne, i osobite opazke za svakdanji život.

☾ Poslědnji četvàrt 7., u 9 s. 40 m. u jutro. — Promenljivo pa poslě stalno lěpo vrěme.

● Mladac 14., u 10 s. 31 m. u jutro. — Kiše a poslě opet snega.

☽ Pàrva četvàrt 23., u 3 s. 42 m. u jutro. — Razvedri se nebo i nastaje velika studen.

☉ Pun měsec 30., u 4 s. 48 m. u jutro. — Suhoga vrěmena nu malo če nas sunce ugodno ugrijati.

Sunce ulaci u znamenje ♐ (ŝtrělca) 22., u 9 s. 51 m. u jutro.

Moj andjeo.

Sad mi čelo ravni,
Sad mi vlasi redi,
Sad mi lice gladi,
Sad u oči gledi.

Sad mi ljubi oči,
Sad ljubi usnice:
»Ti si uvěk andjeo
»Sladka ma dušice.«

Sad ručicu diže,
Š njome meni priti,
Na čelu se skupi,
Oblak plaboviti.

Iz očiuh pada,
Bi reć gràd ledeni:
»Ipak si andjeo,
»Andjeo moj ljuveni!«

St. V.

Digitized by Google

12. PROSINAC,

Gruden, Velikobožičnjak (*slovensko-hàrvatski*).
Groden, dvanajstnik (*slovenski*).
Prosinec (*slovačko-češki*)
Grudzien (*poljski*).
Decembr, Dekabrj (*ruski*).

DECEMBER.

Decembre (*talianski*),
Decembre, Frumaire (*franczezki*).
Deciembre (*španjolski*).
December (*englezki*).
Christmonat, Schneemonat (*nèmački*).
Kàraszonhava, telelö (*madjarski*).

Dani:	*Katolikah.*	*Evangelikah*	*Pravoslavnih*
	Prosinac.		**Studeni.**
S.	1 Oskar, Rodmil, Ageriko,	Longin	19 Avdia †
48.	G Prišastje 1. Luka XXI. 25—33. Zlamenja u Suncu.		Luke Zač. 71.
N.	2 Zlatica, Strašimir, Adam,	Zlatica	20 B 26 Grigoria D.
P.	3 Franjo Žav. Sola, Lucio,	Kasian	21 Vhod. Bog. †
U.	4 Barbara, Marutas, Midan,	Barbara	22 Filimon A. †
S.	5 Savo O. Anastas, Srazimir, Abigailo	Abigailo	23 Amfil E. †
Č.	6 Nikola, Dionizia, Tiešislava,	Nikola	24 Katarina V. †
P.	7 Ambrozio Mil. Teona, Rosalav,	Agata.	25 Kliment †
S.	8 Zač. B.D.M. Romariko, Evkario,	Začetje Gosp.	26 Alipi †
49.	G Prišastje 2. Mate XI. 2—10. Ivan Kàrst. u verigah.		Luke Zač. 76.
N.	9 Georgina, Rogoljub, Siro,	Joakim	27 B 27 JakovPers. †
P.	10 Judita, Valimir, Eulalia,	Judita	28 Stefan Novi †
U.	11 Damaro, Gracian, Taso,	Damaro	29 Paramon M. †
S.	12 Aleksandro V., Jelica, Kosana, †	Otilia	30 Andrea Apošt. †
Č.	13 Lućia, Otila, Milutin,	Lućia	1 Prosinač. Neu. †
P.	14 Siona, Radislav, Nikario, †	Nikazio	2 Avakum †
S.	15 Milisava, Kristina, Irene[illegible] †	Vatroslav	3 Sofon Pr. †
50.	G Prišastje 3. Ivan I. 19—29. Ivanovo svědočanstvo.		Luke Zač. 85.
N.	16 Jefimia, Helinvardo, Albina,	Albina	4 B 28 Barbara V. †
P.	17 Lazar, Radul, Berta,	Lazar	5 Sava Osv. †
U.	18 Zeljko, Vunibaldo, Zozimo,	Vunovlad	6 Nikolje †
S.	19 Dobrosav, Mavra, Karlman, Kvat. †	Abraham	7 Amvros. †
Č.	20 Amon, Dominik, Adelaida,	Izak	8 Patap. †
P.	21 Toma Ap., Temistokles, Poleksia,	Toma	9 Zač. Gosp. (Bog). †
S.	22 Zeno, Blažena, Cvětko, Iskirion,	Blazena	10 Ermog. †
51.	G Prisastje 4. Luka III. 1—6. Glas vapijućega u pustinji.		Luke Zač. 91.
N.	23 Vladovita, Dagoberto, Samomir,	Dagobert	11 B 29 Danil. St. †
P.	24 Adam i Eva. Tarsila, Imina, †	Adam i Eva	12 Spiridion †
U.	25 Božić (Nar. G.N.I.K.). Adelhardo, 1000 Muč.	Božic	13 Evstrat †
S.	26 Stèpan Muč., Arkelao, Ovid,	Stèpan M.	14 Tirs. †
Č.	27 Ivan Evang., Teofanes, Božidar,	Jovan Ev.	15 Elevter †
P.	28 Mladenci, Oto, Bogomila,	Mladenci	16 Age Pr. †
S.	29 Toma, Jonatan, Marcelo,	Jonatan	17 Danil. Pr. †
52.	F Božična. Luka II. 33—40. Josip i Maria čudeći se.		Luke Zač. 76.
	30 David, Miloš, Evgen, Askalo,	David	18 B 30 Sevast. M. †
P.	31 Silvestar P., Omil, Buga, Staro Lěto.	Silvester	19 Bonifat. M. †

Digitized by Google

Dnevnik.

Dan.		Dohodak.	Trošak.

Digitized by Google

Dnevnik.

Dan.		Dohodak.	Trošak.

Digitized by Google

Dani	Mojseji 5610. III. Kislev.	Muhamedanci 1266. I. Moharem.	Sunca Izh. U.	Sunca Izh. M.	Sunca Zah U.	Sunca Zah M.	Duljina Dana. U.	Duljina Dana. M.	Mjesec stoji	Prave podne U.	Prave podne M.	Prave podne S.
1	16 11.Sabat	15 Srětni d.	7	45	4	15	8	30	♑	11	49	12
2	17	16 Jerusolim	7	46	4	14	8	28	♑	11	49	35
3	18	17 [p. Kibla	7	47	4	13	8	26	♑	11	49	39
4	19 Molba sa kišu	18	7	48	4	12	8	24	♑	11	50	23
5	20	19	7	49	4	11	8	22	♑	11	50	48
6	21	20	7	50	4	10	8	20	♑	11	51	13
7	22	21 3. Džuma	7	50	4	10	8	19	♑	11	51	39
8	23 12.Sab.	22 Pomirenje	7	51	4	9	8	18	♑	11	52	6
9	24 Svetlo ples	23	7	52	4	8	8	16	♑	11	52	32
10	25 Svetj. Cárk.	24	7	53	4	7	8	14	♑	11	53	0
11	26	25	7	53	4	7	8	13	♒	11	53	27
12	27	26	7	54	4	6	8	12	♒	11	53	55
13	28	27	7	54	4	6	8	11	♒	11	54	23
14	29	28 4. Džuma	7	55	4	5	8	10	♓	11	54	52
15	30 13 Sab.	29 Hedžre	7	55	4	5	8	9	♓	11	55	21
16	1 Thebeth	30	7	56	4	4	8	9	♓	11	55	50
17	2	1 Safar	7	56	4	4	8	8	♈	11	56	19
18	3	2	7	56	4	4	8	8	♈	11	56	49
19	4	3	7	56	4	4	8	7	♈	11	57	19
20	5	4	7	56	4	4	8	7	♉	11	57	49
21	6	5 5. Džuma	7	57	4	3	8	6	♉	11	58	19
22	7 14. Sab.	6	7	57	4	3	8	5	♊	11	58	49
23	8 Post	7	7	57	4	3	8	6	♊	11	59	19
24	9 Post	8	7	56	4	4	8	7	♊	11	59	49
25	10 Post obšćd-	9	7	56	4	4	8	8	♋	12	0	19
26	11 [nutja Jeru-	10	7	56	4	4	8	8	♋	12	0	49
27	12 [solima.	11	7	56	4	4	8	9	♋	12	1	18
28	13	12 6. Džuma	7	55	4	5	8	10	♌	12	1	48
29	14 15.Sab.	13 Srětni d	7	55	4	5	8	11	♌	12	2	18
30	15	14	7	54	4	6	8	12	♍	12	2	47
31	16	15	7	51	4	6	8	13	♍	12	3	16

Nebeske i zračne promjene i osobite opazke za svakdanji život.

☾ Poslědni cetvàrt 6., u s. 10 m. u večer. Nestalno vrěme sa kišom i snegom

● Mladac 14., u 4 s. 56 m u večer. — Ljuta zima kojoj sneg slědi.

☽ Pàrva četvàrt 22., u 8 s 58 m. u večer. — Vedrog ljepoga vremena sa strašnom zimom.

☽ Pun měsec 29., u 3 s. 6 m u večer. — Strašna zima sa snegom.

Sunce ùlazi u znamenje ♐ (strělca) 21., u 10 s. 39 m u večer. Početek zime. Najdulje noći.

Uzor drage.

Iz njedarah mile drage,
Uzhitjenja žar probija,
Po kojim se zlatne zore
Zavesica svud razvija.

Po njenih se obrazćićih
Majske ruže boja sliva,
A oči joj blistaju se
Kao vatre iskra živa.

Càrnoj noći podobne su
Njene tanke duge vlasi.
A nježni joj s' kao slavuju u
Umiljato viju glasi.

Tko da nebi to stvorenje,
Medj' nebesne zvězde slao,
Iz dobrote kom je višnji
Bog andjelski oblik dao?!

D. M.

Digitized by Google

Koledarski razbroj.

1. Tumačenje znamenjah.

1. Planete.

1. Ravnajući glavni.

1. Sunce *(Sol)* . . . . . ☉
2. Dobropas *(Mercurius)* . . . . ☿
3. Danica *(Venus)* . . . . . ♀
4. Bogovoj *(Mars)* . . . . . ♂
5. Perun *(Jupiter)* . . . . . ♃
6. Gladolět *(Saturnus)* . . . . . ♄

2. Neravnajući glavni.

1. Zemlja *(Tellus)* . . . . . ♁
2. *Vesta* . . . . . ⚳
3. Lucka *(Juno)* . . . . . ⚵
4. Pallada *(Pallas)* . . . . . △
5. Živka *(Ceres)* . . . . . ⚳
6. Uran *(Uranus)* . . . . . ♅

3. Ravnujući pristupni.

1. Měsec *(Luna)* . . . . . ☾

4. Neravnajući pristupni.

1. Peruna 4.
2. Gladoléta 7.
3. Urana 6.

2. Dvanajest znamenjah nebeskog pojasa.

1. Ovan *(Aries)* . . . . . ♈
2. Bik *(Taurus)* . . . . . ♉
3. Blizanci *(Gemini)* . . . . . ♊
4. Rak *(Cancar)* . . . . . ♋
5. Lav, Oroslan *(Leo)* . . . . ♌
6. Děvojka *(Virgo)* . . . . . ♍
7. Vaga *(Libra)* . . . . . ♎
8. Štipavac *(Skorpio)* . . . . ♏
9. Strèlac *(Arcitenens)* . . . . ♐
10. Jarec *(Caper)* . . . . . ♑
11. Vodenjak *(Amphora)* . . . ♒
12. Ribe *(Pisces)* . . . . . ♓

3. Razlika měseca.

● Mladi měsec, měna *(Novilunium)*.
☽ Urast, pàrva četvàrt *(primus quadrans)*.
○ puni měsec, uštap *(Plenilunium)*.
☾ Manjak, zadnja četvàrt *(ultimus quadr.)*

Mladog měseca	*izlok ili izhod:* jutrom;	*vàršanje:* u podne;	*zapad ili zahod:* na večer.
Pàrve četvàrti	„ u podne;	„ na veće;	„ u ponoći.
Punog měseca	„ na veće;	„ u ponoći;	„ jutrom.
Zadnje četvàrti	„ u ponoći;	„ jutrom;	„ u podne.

2. Četiri godišnje dobe.

ZIMA je nastala lane 21 Prosinca u 5 S. 0. Š. u večer, kad sunce u Jarčevo ♑ znamenje tkučilo, i najkratji dan a najdulju noć proizvelo; obečala je iz početka mnogo sněga, a posle proměnljivo vrěme.

PROLITJE će nam se ukázat 20 Ožujka u 8 S. 29 š. u večer; kad sunce u Ovnovo ♈ znameje zastupi, i noć s' danom sravni: iz početke je potoplo a vlažno vrěme, poslě suho i ugodno; a najposlě studeno.

LÈTÒ će nastat 21 Lipnja u 3. S. 22. Š. poslě poldne, unišav sunce u Rakovo ♋ znameje i proizvedav najdulji dan, a najkratju noć. Obično bivà lěpo lěto. topli dnevi, a pohladne noći, na poslědku se prěti 's holujama i germljavinom.

JESEN se zamitje 24 Rujna u 11 S. 19 Š. pred poludne, kad sunce u Vage ♎ znamenje zastupi, i po drugi puta dan i noć srávni: vrěme obećaje više suho, nego vlažno.

ZIMA će započet 21 Prosinca u 10 S. 57 Š. u věčer; zastupivša sunce u Jarčevo ♑ znamenje. i učiniose najkratji dan, a najdulju noć iz početka će biti proměnljivo vrěme, a poslě dosta sněga.

3. Pomàrčinah

biti će ove godine dva na Suncu, a dva na měsecu, na suncu 23 Veljače, i 18 Travnja, a mi nećemo ni jedno viděti. Na měsecu 9 Ožujka, u sát po pol noći, i trajati će do 3 S. 40 Š. u zoru, to možemo viděti, ako nezaspemo; Drugo měsečno pomerčanje biti će 2 Rujna u 5 S. 4. Š. u večer, i trajat će do 7 S. 49 Š. od ovoga ćemo pomerčanja samo sverčetak moć viděti, jer misec istom okolo sedmog sàta

Digitized by Google

izilazi. — Lětnji usivi moraju se što ranije posĕati; ječam i zob slabo će rodit, al dobro u zemju biti, Dobro će biti proso ako bude rano posĕjano, malo će biti sočevice, graška, i grahora, ako nije u podplavnu zemlju metnuto; Lan, Konoplja neće moglo valjât. Sĕna verlo malo, a dobra otava. Kupus i repa zagežljat će sbog suše. — Zimski usĕvi to jest pšenica biti će verlo dobra, al će je biti malo, kao i žita. — Jesenski usĕvi: moraju se za vrĕmena pod zemlju staviti, da jim dojduće vlažno prolĕtje napredno bude. — Od Voćah će ove godine bit više krušakah nego jabukah; a trešanjah, orahah, lĕšnjakah, šljivah, i žira bit će dosta. — Melj će se iz početka dobar ukazat, al će ga i pak verlo malo biti, za to neka se još blagovrĕmeno nabavlja. — Vina će ove godine poglavitâ biti, a biti ćega i dosta. — Větrovi, holuje, i germljavine: Ove će godine najviše doljnak i sĕver puhati; a jug slabo kad. Biti će mlogé holuje s' munjama, germljavinom, i gradom, da li verlo malo povodnja, i blagogo daždа. — Gada: kano ti žabah, škakavacah, i kobilicah biti će i odviše, a rado će se u hrani i kukci zamitati. — Ribah će biti od svake versti po malo. — Bolestih: se valja najviše ob žimu, koja će bit mlaka, bojati, osobito od razladjenja, velikog toplenja, iz ovih bo se uzrokah mlogo pogubljivih bolestih izleže.

4. Věrozakonske proměne.

1. Znamenja Računanja.

1.	Godina kàrstjanstva	1849	5.	Mĕsečni kazatelj po starom	VI
2.	Krug nedĕljnoga Pismena	7	6.	„ „ po novom	XIV
3.	Krug meseca, zlati broj	7	7.	Nedĕljno pisme po starom	B
4.	Godina rimske daće	7	8.	„ „ po novom	G

2. Gibive svetkovine.

1. Po novom.

1. Nedĕlja sĕdamdesetna: 4 Veljače.
2. Čista sréda: 8. Veljače.
3. Uzkars (Vuzem): 8. Travnja.
4. Dani od molitve: 14. 15. 16. Svibnja.
5. Spasovo: 17. Svibnja.
6. Duhovi (Trojaki): 27. Svibnja.
7. Brašančevo (Tĕlovo): 7. Lipnja.
8. Nedelja 1. Prišastja: 2. Prosinca

2. Po starom.

1. Ned. Triod. p. star. 23. Sĕčnja
2. Mesopostna p. st. 6 Veljače
3. Siropustna (bĕla) p. st. 13. Veljače.
4. Čista sréda p. st. 20. Veljače.
5. Uzkàrs p. st. 3. Travnja.
6. Voznesenje Hrist. p. st. 12. Svibnja.
7. Duhovi p. st. 22. Svibnja.
8. Ned. vsĕh Svjatyh p. st. 29. Svibnja.

3. Posti.

Po novom.

1. Cetvarti ili kvatreni posti.

1. Čisti 28 Veljače, 2. i 3. Ožujka.
2. Duhovni 30. Svibnja, 1. i 2, Lipnja.
3. Križevni 19., 21. i 22. Rujna.
4. Lućini 19., 21. i 22. Prosinca.

2. Korizmeni post.

Korizmeni post od 21. Veljače do 7. Travnja.

3. Izvanredni posti.

1. Dubovni post. 26. Svibnja.
2. Petrov post. 28. Lipnja.
3. V. Gospojinski post. 14. Kolovoza.
4. Svivetski post 31. Listopada.
5. Post pred Začetje B. D. M. 7. Prosinca.
6. Post Prišastja 12., 13., 15. Prosinca.
7. Božični post 24. Prosinca.

Po starom.

1. Zapovedni posti.

1. Bĕla nĕdelja (tjedan) od 30. Sĕčnja do 12. Veljače.
2. Veliki post od 7. Veljače do 2. Travnja.
3. Petrov post od 19. Svibnja do 29. Lipnja.
4. Gospojinski post od 1. do 15. Kolevoza.
5. Božični post od 15. Stud. do 24. Prosinca.

2. Izvanredni posti.

1. Vodokàrsni post 26. Travnja.
2. Ivanjski post 28. Kolovoza.
3. Križevski post 13. Rujna.

4. Trapavice.

1. Pokladnja 26., 28. Sĕčnja.
2. Uzkàrsna: 6., 8. Travnja.
3. Duhovna: 25., 27. Lipnja.
4. Božična: 29., 31. Prosinca.

Turski koledar.

Turci, Arapi i svi Muhamadovi slĕdbenici broje po naredbi Kalifa Omara III. — svoje godine, od Muhamedova bĕga iz Meke u Medinu, koji sé je 16. Sàrpnja 622 godine po porodjenju Isukàrstovu dogodio. — Ovo brojenje godinah zove se Hedžra t. j bĕg. A budući da se je bĕganje u petak desilo, za to Turci petak slave, kao mi nedĕlju, i Čivuti subotu. —

Turska godina 1264 svàršit će se 26. Studenoga a 1265 počet će se 27. Studena 1848 poleg novoga ili Gàrgurovoga koledara. — Turci počimaju svoje dane od nadvečerja t. j. sunčanog zahoda brojiti i zovu jim se:

	Arapski	Turski
Nĕdelja	Ahad	Pazargjujn
Ponedĕljak	Esnein	Pazarertezi
Utorak	Salasa	Salegjujn
Sréda	Erbua	Čarsamba
Četvàrtek	Kamis	Peršenbe
Petak	Džuma	Džuma
Subota	Sebt	Džumaertezi.

13., 14. i 15. dan vsakoga mĕseca, po Turskom su mnĕnju srĕtni dnevi, i tako se u Koledar biléže.

Turci imadu 12 mĕsecih u godini, evo slĕdi kako se zovu, i što se koji dan kod njih slavi, ili spominje.

Digitized by Google

I. Moharem: 1. Nova godina. — 9. Ašur ubio Husaina. — 16. Jeruzolim postaje kibla t. j. město, kamo se Turci imadu okrenuti, kad klanjaju; i kad se Bogu mole — kasnije je pako Muhamed Meku kiblom učinio.

II. Safar: 29 Blagdan od trubljih, koje će na poslědnjem sudu zatrubiti.

III. Rebi-el-avel: 8. Medina postaje stolni Muhamedov grad. — 11. Světa noć. — 12. Muhamedov porod. — 23. Muhamedova smàrt.

IV. Rebi-el-aker.

V. Džemadi-el-avel: 8. Aliin porod. — 15. Aliina smàrt. — 20. Osvojenje Carigrada.

VI. Džemadi-el-aker: 2. Arkangjeo Gavriel ukazuje se Muhamedu. — 9. Ebubekirov porod. — 20. Fetimin porod.

VII. Redžeb: 2. Noe sagradjuje korablju. — 4. Noć od otajstva. — 28. Muhamed biva prorokom. — 29. Muhamed se diže u nebo.

VIII. Šeban: 3. Huseinov porod. 15. Noć od izkušanja. — 16. Meka platja Kabu.

IX. Ramadan, měsec od posta, koji se čitav slavi i svetkuje, po čitav dan neče pravi Turčin nista jest, nit piti, nit čibuka pušit, a svu noć se časti. — 2. Knjige Avramove. — 3. Al Koran s neba na zemlju poslan. — 7. Tora silazi s nebesah. — 18. Isukàrstovo Evangelje. — 27. Noć od svemogućstva. — 29. Bečki pogub.

X. Ševal: 1. Veliki Bajram. — 7. Hamzina smàrt. — 16. Boj kod Uhoda.

XI. Džul-kade: 5. Avram zida Kabu. — 7. Mojzin prohod kroz càrljeno more.

XII. Džul-hadže: 8. Očitovanje Muhamedova proročanstva. — 10 Mali bajram. — 18. Blagdan od mlakah. — 22. Blagdan od pomirenja. — 25. Povratak Aliina parstena.

Turski praznici, osim měseca Ramadana, kog čitavog slave, jesu: svaka Džuma, t. j. Petak preko sve godine. Osim toga: veliki bajram, sveta noć, i noć od izkušanja. Ostali gori pobileženi dogadjaji samo se spominju, ali nesvetkuju.

Naša godina 1849. jest njihova 1265. godina Hedžre.

27. Pros. 1848. je 1. Mohar. (novo lěto) 1265.
25. Šěčnja je 1. Safar.
24. Veljače je 1. Rebi el-avel
25. Ožujka je 1 Rebi el-aker
24. Travnja je 1. Džemadi el-avel
23. Svibnja je 1. Džemadi el-aker
22. Lipnja je 1. Redžeb
21. Sàrpnja 1. Šaban.
20. Kolovoza 1. Ramadan (měsec od posta).
20. Kolovoza 1. Seval (veliki Bajram).
18. Rujna 1. Džul-kade.
18. Listopada 1. Džul-hedže.
17. Studenoga 1. Moharem počet. god 1266.
17. Prosinca 1. Safar.

Zemljopisne dužine i širine

někojih poglavitijih naših městah.

Město	dužine			širine			Město	dužine			širine		
	0	′	″	0	′	″		0	′	″	0	′	″
Aquileja (Voglej) .	31	2	45	45	45	32	Petrovaradin . . .	37	31	48	45	15	19
Arad	38	59	12	46	9	30	Plišivica najvišji vàrh	33	19	54	45	44	18
Bečka zvězdarnica	34	2	30	48	12	40	Postojna (*Adelsberg*)	32	3	10	45	38	10
Belovar	34	33	56	15	54	4	Rèka	32	6	7	45	20	10
Biljak (*Villach*) .	31	32	0	46	35	0	Segedin	37	50	2	46	15	15
Biograd	38	15	30	44	52	40	Siget	41	32	30	47	56	8
Budimska zvězdarnica	36	42	22	47	29	49	Sv. Martin (kod dugih						
Capo d'Istria (Kopar)	31	22	33	45	30	36	selah)	33	53	54	45	49	28
Celovac (*Klagenfurt*)	31	58	12	46	37	37	Temešvar	38	54	2	45	42	27
Dubrovnik (*Ragusa*)	35	51	40	42	36	30	Titel	37	59	28	45	12	33
Gorica (*Görz*) .	31	8	30	47	47	6	Tàrst	31	26	53	45	38	8
Gradac (*Gratz*)	33	6	18	47	4	21	Varašdin	34	0	8	46	18	30
Ivanić tvàrdja .	34	4	58	45	44	22	Zadar	32	49	17	44	2	25
Karlovac . .	33	14	30	45	36	55	Zagreb	33	38	35	45	48	56
Križevci	34	12	3	46	1	16	Zemun	38	0	0	44	51	22
Mehadija . . .	40	5	15	44	54	20	Zombor	36	46	50	45	46	22
Ošek	36	21	50	45	34	13							

Digitized by Google

IMENIK.

VISOKO DUHOVNIČTVO

KRALJEVINAH

Ugarske, Hàrvatske i Slavonske.

Nadbiskupa ostrogonskog i Knez-Prabiskupa kraljestva.
(Neima.)

Nadbiskupa jegarskog:
(Neima.)

Nadbiskup koločki.

G. Franjo grof Nàdasd, věkoviti zemlje fogaraške, pàrvost. cárkve koločke nadbiskup, sl. varm. komoran. župan věkov., nj. c. k. a. Velič. dàržavni tajni savětnik, reda s. Stěp. druge vàrsti vitez, kod uzv. stola sedmorice sudeći član.

Biskupi.

Erdeljski: g. Nikola Kováts Tušnádski, biskup erdeljski, nj. c. k. a. Velič. dàrž. tajni, kao i gubernia erdeljskog savětnik, sviuh erdeljskih katoličkih učionah i zavodah za odhranjenje vàrhovni ravnitelj, i komisio za pregledanje knjigah predsědnik.

Satmarski: g. Ivan Hám, satmarski biskup, b.d.M. od. s. desnice s. kralja Stěpana opat, nj. c. k. a. Vel. dàrž. tajni savětnik.

Pečujski: g. Ivan Scitovsky od Nagy-Kéra, biskup pečujski, zlob. um. i mudroljubja, te sv. bogoslovja doktor, nj. c. k. a. velič. dàržavni tajni savětnik.

Nitranski: g. Mirko Palugyai Paludjski i u Bodafalvi, biskup nitranski, c. k. savětnik.

Fogaraški: g. Ivan Lemény Lemenjski, g. k. biskup fogaraški.

Šenjski i modruški ili kàrbavski: g. Mirko Ožegović Barlabaševački, biskup senjski i modruški ili kàrbavski.

Križevački: g. Gavrilo Smičiklas, g. k. biskup križevački, č-hsgd.

Čanadski: g. Josip Lonovics Krivinski, biskup čanadski, reda sv. Stěpana kr. ap. druge vàrsti vitez, c. k. dàržavni tajni savětnik, po okružju velikovaradinskom učionah i naukah vàrhovni ravnitelj, učenoga magjarskoga družtva začastni sučlan, s. bogoslovja doktor.

Bosanski ili djakovački i srěmski: g. Josip Kuković, biskup bosanski ili djakovački i srěmski, č-hsgd.

Stolno-beogradski: ni naměstjen.

Munkački: g. Vasilj Popović, biskup g. k. munkački, opat ss. apošt. Petra i Pavla od Tapolce.

Zagrebački: g. Juraj Haulik Vàralljski, biskup zagrebački, opat b. d. M. topuske, sl. varm. brezničke věkoviti i veliki župan, nj. c. k. a. Veličanstva dàrž. tajni savětnik, s. bogoslovja doktor i bogoslovnoga fakulteta kod kr. sveučilišta peštanskoga sučlan, gospodarskoga družtva hàrvatsko-slavonskoga predsědnik, a glasnoskladnog zagrebačkoga pokrovitelj, uzv. banške časti u kraljevinah Dalm. Hàrvat. i Slavonskoj naměstnik.

Gjuski: g. Ivan Stanković, bisk. gjurski, c. k. pridvorni savětnik, pl. predialne stolice od Vecse věkoviti veliki župan i kollator.

Košički: g. Antun Ocskay od Očke, košički

☞ Izjasnjenje kraticah (prikratjenjah) u imeniku ovom upotrěbljenih nalazi se na svàrhi istog imenika.

Digitized by Google

biskup, c. k. savětnik, slob. um., mudroljubja i s. bogoslovja doktor.

Vesprimski: g. Dominik grof Zichy od Zića i Vašonykeöa, světle ugarske kraljce pridvorni pečatnik, pàrvost. càrkve olomučke kanonik, prava càrk. dokt. i kod sveučil. pešt. fakult. jurid. sučlan.

Veliko-Varadinski gk.: g. Vasilj Erdélj, g. k. bisk. v.-varadinski.

Prešovski: g. Jos. Gaganec, g. k. bisk. prešovski.

Veliko-Varadinski rk: g. Ladislav baron Bémer od Bezdéda i Kis-Bake, bisk. v. varadinski r. k.

Sombateljski: g. Gavril Balassa, bisk. sombateljski, opat presv. spasitelja kapornačkog c. k. pridvorni savětnik.

Bistrički: g. Josip Rudnjanski od Dežera, biskup bistrički.

Rožnavski: g. Adalbert Bartaković od Male Aponice, biskup rožnavski.

Vacovskog i Šipuškog neima.

Biskup Biogradski: g. Josip Schrott, posvetjeni biskup biogradski i smederevski, stolne càrk. zagr. kanonik i kaptola njezinog veliki predstavnik, predstojnik vranski, preuzv. g. biskupa zagr. u svetjeničkih poslovih pomoćnik, nj. c. k. a. velič. savětnik i u literarnom zagrebačkom okružju naukah i učionah vàrhovni ravnitelj, opat s. Margarete belske, predstavnik s. Martina od Oroda ili Oronta, arcidjakon gorski i zagorski, slob. um. i mudroljubja doktor, sl. varmedjah zagrebačke, varažd., križev., požež. i toront. sudb. stola prisědnik, č-hsgd.

Kninski (Tinniniensis): g. Martin Miskolczy, posvetjeni biskup kninski, opat b. d. M. kološke, pàrvost. càrkve ostrog. veliki predstavnik i kanonik, ostr. nadbisk. po kotaru ostrog. u svetjeničkih poslovih pomočnik, zlatne kralj. većje kolajne vlastnik, svetjenik preko petdeset devete godine.

Duvnanski (Dulmensis): g. Franjo Šav. Habel, izabr. bisk. duvnanski, opat b. d. M. od gore Szöbegeny, stol. càrkve nitranske vel. predstavnik i kanonik. presv. g. biskupa nitr. u duhovnih naměstnik.

Rosonski: g. Ivan Matizović, izabr. biskup rosonski, opat b. d. M. od gore petrovaradinske, stol. càrk. djakovačke vel. predstavnik i kanonik, duhovnoga djakov., te sl. varm. križ., požež. i srěm. sudb. stola prisědnik.

Bacenski: g. Antun Karner, izabr. bisk. bacenski, predstavnik sv. Adalberta bisk. i mučenika od Gjura, stol. càrk. gjursk. kanonik, nj. c. k. a. vel. pridvorni savětnik, sv. bogoslovja doktor i fakulteta bogosl. kod kr. sveučil. peštanskog član, duhovnog gjurskog stola prisědnik.

Novljanski: g. Mihail Saghy, izabr. biskup novljanski, opat b. d. M. almadske, stolne càrk. vacov. veliki predstavnik i kanonik, bisk. u duhovn. poslovih naměstnik, càrkveno-saborski izkušatelj, i više sl. varm. sudb. st. prisědnik.

Drivetski: g. Adalbert Pogány Csébski, izabr. bisk. drivestski, opat b. d. M. ščavničke, odmene skupne càrk. bretislavske (požunske) predstavnik, c. k. savětnik, sl. um. i mudroljubja doktor, i više sl. varm. sudbenoga stola prisědnik.

Prištinski: g. Ivan Külley, izabr. bisk. prištin., stolne càrkv. vespr. vel. predstavnik i kanonik, predstavnik s. Ladislava u varm. šimežkoj, presv. bisk. u duhovnom naměstnik, više sl. varm. sudb. stola prisědnik te odbora sirotinskog u varm. vespr. predsědnik.

Triadički (Sabdički): g. Aleksander knez od Hohenlohe i Waldenburg-Šillingfürst, izabr. biskup triadički, opat s. Mihajla arkangjela gaborjanskoga stolne càrk. veliko-varad. r. k. veliki predstavnik i kanonik, biskupski u duhovnom naměstnik, sl. reda bavarskog s. Mih. arkangjela vitez druge vàrsti s. Juraja, i maltezkoga reda vitez.

Odsinjski (Dulcinski): g. Ivan Delinger, izabr. bisk. Odsinjski, opat b. d. M. tornovske, stol. càrk. vel. varad. r. k. štioc i kanonik, oltarie b. d. M. ravnitelj, licea bisk. v.-varad. podravnitelj, càrkv. saborski izkušatelj, duhovnoga i više sl. varm. sudbenoga stola prisědnik.

Osorski: g. Josip Várady, izabr. bisk. osorski, opat presv. spasitelja seksardskoga, st. càrk. sombateljske vel. predstavnik i kanonik. stolni arcidjakon, bisk. naměstnik u duhovnom, sirotišta kisečkog upravitelj.

Sàrbski: g. Franjo Szaniszló, izabr. bisk. sàrbski, opat s. Petra apost. čoltskoga, stolne càrk. vel. varad. r. k. kanonik i srědnjeg solnoka arcidjakon, nj. c. k. a. vel. pri kr. ug. naměstničtvu savětnik, s. bogoslovja doktor, i kod kr. sveučilišta pešt. fakulteta bogosl. član.

Skopljanski: g. Ivan Birling, izabr. bisk. skopljanski, predstavnik s. Augustina od otoka Lazarova, stolne zagreb. kanonik izpovědnik i istoga kaptola pojac, cark.-saborski izkušatelj, jubilarni duhovnik, duhovnoga bisk. te sl. varm. zagr. i križev. sudb. stola prisědnik č-hsgd.

Bosonski: g. Ignacio Fabry, izabr. boson. biskup, opat s. Martina od Bulča blizu grada Solyma, st. cark. čanad. štioc i kanonik, preuz. g. bisk. čanad. u duhovnom naměstnik, licea podravnitelj, sv. bogosl. doktor, te sbora bogosl. kod kr. pešt. sveuč. clan; sl. duhovnog i više vv. ssp.

G. Juraj Németh Dömötörski, izabr. bisk., opat b.d.M. od Doline, pàrvost. càrk. ostrog. pojac i kanonik, uzviš. stola sedmorice prisědnik.

G. Mihail Fogarassy. izabr. bisk., opat od sv. Egidia, st. cark. veliko-varad. r. k. kanonik, sv. bogosl. doktor i sborah bogosl. kod kr. pešt. i c. k. bečkog sveučil. član, c. k. savětnik i u literalnom budinskom okružju naukah i učione vàrhovni ravnitelj, sl. duhovnog, te više vv. ssp.

G. Vinko Jekelfalusy od Jekelfalve i Margitfalve, izabr. biskup, pàrvost. càrk. ostrog. kanonik, càrk. saborski izkušalac, te uzviš. kr. ug. naměstničtva savětnik, slob. um. i mudroljubja doktor.

G. Nikola Bezerédy od Bezeréda, izabr. bisk., opat b. d. M. od Gore, st. càrk. vespr. kanonik i šimežki arcidjakon, càrk. prav. doktor. uzviš. stola sedmorice, te više sl. vv. subdb. st. prisědnik.

Začastne biskupie: makarska, skradinska, skadarska, omiška, trebinjska i vovradska jesu izpražnjene.

Digitized by Google

Visoko Duhovničtvo iztočnoga izpovědanja.

Patriarch naroda sàrbskoga i metropolit Karlovački.

Preuzvišeni gospodin Josip Rajačić, pravoslavnei ztočne càrkve karlovačke nadbiskup i mitropolit, nj. c. k. a. Veličanstva dàržavni tajni savětnik.

Vladike iliti biskupi.

Erdeljski: g. Vasilie Moga, pravosl. iztočne càrkve vladika iliti biskup Erdeljski.
Temišvarski: g. Pantaleon Živković, vladika ili biskup temišvarski.
Aradski: g. Gerasim Racz, vlad. iliti bisk. aradski.
Vèršački: g. Stěpan Popović, vlad. ili bisk, vèršački, č-hsgd.
Gornjo-Karlovački: g. Eugenio Joannović, vladika iliti biskup gornjo-karlovački.
Budimski: g. Platon Athanaskovič, vladika iliti biskup budimski.
Pakračći: g. Stěpan Kragujević, vladika iliti biskup pakračći.
Bačka biskupia je izpražnjena.

Slavna biskupia zagrebačka.

Biskup: Preuzvišeni, presvětli i prečastni g. JURAJ HAULIK VÁRALLJSKI, kako na str. 30.

Prečastni kaptol stolne càrkve zagrebačke.

Veliki predstavnik (praepositus major) i arcidjakon gorski i zagorski: Presvětli i prečastni g. Josip Schrott, posvetjeni biskup, kao gore na str. 31.
Štioc (Lector): preč. g. Josip Horvàth Szënt-Péterski, predstavnik b. d. M. de Ruthenis, seu Rucenis, stolne càrk. zagr. kanonik, i kaptola štioc, càrkveno sabòrski izkužatelj, jubilarni duhovnik duhovnoga i sl. vv. zagr. varašd. i zalad. ssp., č-hsgd.
Pojac (Cantor): Presvětli i prečastni g. Ivan kàrst. Birling, kao gore na str. 32.
Čuvar (Custos): neima.
Odmene skupne začesanske càrkve veliki predstavnik i arcidjakon gveščancki i sinački: izpražnjeno.

GG. Arcidjakoni.

Stolni: Preč. g. Mihail Mihić, opat S. Nikole gačkoga, st. càrk. zagr. kanonik, arcidjakon stolni, licea zagr. podravnitelj duh. i sl. vv. zagr., križ. i varažd. ssp., č hsg- i zgs-d.
Dubički: Preč. g. Antun Vakanović, pred. b. d. M. jotske, st. càrk. zagr. kan. arcidjakon dubički. duhovn. i sl. vv. zagr. i križ. ssp., č-hsg- i zgs-d.
Kamarački (Novogradski): Preč. g. Isidor Hochreiter, opat berući, st. càrk. zagr. kanonik, arcidjakon novogradski, duhovnoga i sl. vv. zagr. križ., zalad., toront., temeš., zvolenske i šimeške ssp.
Gorički: preč. g. Mate Vuković, opat od Drusme ili Družme, st. càrk. zagr. kanonik i arcidjakon gorički, pod-štioc, družtva narodnog čitateljnog zagr. čitaonice pod-predsědnik, duhovn. i sl. vv. zagr., križ. varašd. ssp., č-hsgd.
Kalnički: preč. g. Antun Vukasović, opat sv. Jurja vojaka i mučenika lisačkoga, st. càrk. zagr. kanonik i kalnički arcidjakon, duhovnoga i sl. v. zagr. ssp., č-hsgd.
Od Vaške: preč. g. Mihail Klemen, st. càrk. zagr. kanonik, arcidjakon od Vaške, duh. stol. sl. vv. zagr., varašd. i požež. ssp. č-hsgd.
Začesanski: preč. g. Ivan kàrst. Kralj, opat b. d. M. uhodske, st. càrk. zagr. kanonik, preuz. stola bansk. praelat. družtva skladnoglasja zagr. ravnitelj, duhov. stola i sl. vv. zagr., varašd., srěmske i toront. ssp., č-hsg- i zgs-d.
Bežinski: preč. g. Ivan kàrst. Vahtarić, st. càrk. zagr. kanonik i bežinski arcidjakon, duhovn. i sl. vv. zagr., križ. varašd. i zalad. ssp.
Varašdinski: preč. g. Josip Šóth, st. càrk. zagr. kanonik i varašdinski arcidjakon, s. bogoslovja udruženi doktor, duhovnoga i sl. vv. zagr. i varašd. ssp., č-hsg- i zgsd.
Urbočki: preč. g. Mirko Pendelin, st. càrk. zagr. kanonik, urbočki arcidjakon, duhovn. i sl. v. zagr. ssp., č-hsgd.
Turopoljski: preč. g. Ignacio Ročić, st. càrk. zagr. kanonik, i turopoljski arcidjakon, bolnice kap. nadstojnik, dekan duhovnoga stola, i sl. vv. zagr. i križ. ssp., č-hsgd.

Měštri kanonici.

Preč. g. Adam Mravinec, st. càrk. zagr. kanonik, zadušbinah nadstojnik, duhovn. i sl. vv. zagr., križ. i varašd. ssp., č-hsgd.
Preč. g. Martin Pavčec, stolne càrkve zagr. kanonik, s. bogoslovja doktor, duhovn. stola i sl. v. zagr. ssp., č-hsgd.
Preč. g. Matia Beloberg, st. càrk. zagr. kanonik, duhov. stola izvěstitelj i sl. vv. zagr. i varašd. ssp., č-hsgd.
Preč. g. Franjo Žav. Šuflaj, st. càrk. zagr. kanonik, slob. um. mudroljubja i s. bogoslovja doktor, te sl. bogosl. sbora kod kr. sveučilišta peštanskog sučlan, duhovn. stola izvěstitelj i sl. vv. zagr., križ. i varašd. ssp., č-hsgd.

Digitized by Google

Preč. g. Ivan Draganec, st. càrk. zagr. kanonik, duhovn. stola izvěstitelj i sl. v. zagr. ssp.
Preč. g. Josip Vračan, st. càrk. zagr. kanonik, zavoda kod milosàrdnih sestarah u Zagrebu ravnitelj, i sirotišta nadstojnik, duhovn. stola izvěstitelj i sl. vv. zagr., varašd., križ., srěm., zvolensk. i šimežke ssp., č-hsg- i zgs-d.
Preč. g. Josip Clemens, st. càrk. zagr. kanonik, sv. obredah meštar, kr. pl. odgojenja zavoda zagr. ravnitelj, duhovn. stola izvěstitelj i sl. vv. zagr., varašd. križ. ssp., č-hsg- i zgsd.
Preč. g. Stěpan Ledinski, st. càrk. zagr., kanonik s. bogoslovja doktor, duhovnoga stola izvěstitelj, i sl. v. zagr. ssp.
Preč. g. Petar Šattvar, st. càrk. zagr. kanonik, te preuzviš, presv. i preč. g. bisk. zagr. kanonik pobočni, pisarnice bisk. ravnitelj. i novověskog stana nemočnikah nadstojnik, duhovn, stola izvěstitelj i sl. v. križ. ssp., č-hsgd.
Preč. g. Ignacio Martinčević, st. càrkv. zagr. kanonik i duh. stola izvěstitelj.
Preč. g. Pavao Šiprak, st. càrk. zagr. kanonik stolni pod arcidjakon, i župnik, elementarnih učionicah nadzornik i duhovnoga stola izvěstitelj, č-hsgd.
Preč. g. Stěpan Moyses, st. càrk. zagr. kanonik, bogoslovac, iztočnih jezikah, bibličkih starožitnostih uvoda, obrane, i tumačenja s. pisma starog i novog zakona j. r. naučitelj sl. um. i mudroljubja doktor, duhovnoga stola izvěstitelj i sl. vv. zagr. varažd. križ. i srěmske ssp. č-hsgd.
Dva mesta fale.

Začastni kanonici.

Preč. g. Jos. Postić, st. càrk. zagr. začastni kanonik, i župnik žačesanjski.
Preč. g. Stěpan Galović, st. càrk. zagreb. kanonik kotara poljskoga u Medjimurju pod-arcidjakon, župnik podturanski i sl. v. zalad. ssp.
Preč. g. Franjo Sviranić, st. càrk. zagr. zač. kanonik, područnog duhovnog stola požežkog predsědnik, slob. i. kr. grada Požege župnik i požežkoga kotara pod-arcidjakon, pučkih učionicah nadzornik, biskup. sirotišta u Požegi ravnitelj, sl. v. požež. ssp., č-hsgd.
Preč. g. Franjo Milinković, st. càrk. zagr. zač. kanonik, kotara gjurgjevačkog pod-arcidjakon i župnik gjurgjevački, pučkih učionikah nadzornik, sl. vv. križ. i srěm. ssp., č-hsgd.
Preč. g. Ivan Žirović, st. càrk. zagr. zač. kanonik, kot. glinsk. pod-arcidjakon i žup. vidušvečki, č-hsgd.
Jedno je město izpražnjeno.

Prečastni Kaptol skupne càrkve začesanjske kod sv. Duha u Varaždinu stojeći.

Veliki predstavnik: neima.
Štioc: preč. g. Petar Laurenčić, predstavnik gajdeljski ili od Gajdobre, odm. skupne càrk. zažes. štioc i kanonik, kotara dol. varažd. pod-arcidjakon, slob. i kr. grada Varašd. župnik, sl. v. varažd. ssp.
Pojac: preč. g. Ivan Maurović, odměne skupne càrk. začes. pojac i kanonik, kr. gymnazie varašd. městni ravnitelj, zavoda duvnah s. Ursule u Varaždinu duhovni pomnjik, sl. vv. križ. i varažd. ssp.
Čuvar: preč. g. Juraj Čičko, odm. skup. càrk. začes. čuvar i kanonik, càrk. saborski izkušatelj i sl. v. varažd. ssp.

Měštri kanonici.

Preč. g. Josip Krainčević, odm. skupne càrk. začes. kanonik, i sl. vv. zagr. i varašd. ssp.
Preč. g. Věkoslav Benak, odm. skup. začes. càrk. kanonik, i više sl. vv. ssp., č-hsgd.
Preč. g. Ivan Brezak, odm. skupne càrk. začes. kanonik i sl. v. varažd. ssp., č-hsgd.
Jedno město ispražnjeno.

Začastni kanonici.

Preč. g. Mihail Pukanić, odměne skupne càrkve začes. začastni kanonik, kotara gradiškog pod-arcidjakon i novo-gradiški župnik, jubilarni duhovnik.
Preč. g. Matia Kasun, odm. skup. càrk. začes. začastni kanonik, kotara lipničkog pod-arcidjakon i lipnički župnik, te sl. v. zagr. ssp., č-hsgd.
Preč. g. Josip Sever, odm. skup. càrk. začes. zač. kanonik, izsluženi humaniteta u gymn. varašd. učitelj, i sl. v. varašd. ssp.
Preč. g. Adam Žuvić, odm. skup. càrk. začes. začast. kanonik, kotara koprivničkog pod-arcidjakon, sl. i kr. grada Koprivnice župnik i sl. v. križ. ssp., č-hsgd.
Dva města su izpražnjena.

Opatie i Predstavničtva u nutar biskupie zagrebačke.

Opat b.d.M. topuske: Preuzvišeni g. redoviti bisk.
S. Margarete bělske: Presvetli g. Josip Schrott; kao gore na str. 31.
B.d.M. gothske: preč. g. Vinko Parac, opat b.d.M. gotske, st. càrk. senjske lektor ili štioc, i kanonik, sěmeništa mladeži duhovne rektor, i zadušbinah nadstojnik, licea bisk. u Senju podravnitelj. i bogoslovnog nauka, zatiem dogmatike i polemike bogosl. u istom liceu j. r. naučitelj, cark. saborski izkušatelj, i stola duhovn. prisědnik.
S. Martina od Vaške: preč. g. Vinko Rudolf, reda vojn. križarah sa càrvenom zvězdom, opat s. Martina od Vaške, predstav. s. Šišmana budimskog, kr. tvàrdje budimske župnik i Desnice s. Stěpana pàrv. kralja apostolskoga čuvar.
S. Jeline podborske: preč. g. Josip Matić, opat s. Jeline podborske, st. càrk. bosanske ili djakovačke kanonik, i zadušbinah nadstojnik, s. bogosl. doktor, i kod kr. sveučilišta pešt. fakulteta bogosl. član sborni, licea bisk. djakov. pod-ravnitelj, duhovnoga i više sl. vv. ssp., č-hsgd.
S. Lěpe (Pulcheriae) križevačke: preč. g. Juraj Šnell, opat s. Lěpe (Pulcheriae) križevačke, odměne skupne càrkve tàrnavske kod s. Nikole vel. predstavnik i kanonik, càrk. saborski izkušatelj.

Digitized by Google

S. Andrie bistričkoga: preč. g. Stěpan Szüts, opat s. Andrie bistričkoga, st. cárk. vesprimske kanonik i kotara šegüšdskog arcidjakon, varoši Vesprima župnik, i sl. vv. šimež. i vespr. ssp.
S. Jeline samoborske: sěmenište bisk. zagrebačko.
Opatia b.d.M. bělo-stěnske jest izpražnjena.

Veliki predstavnik zagrebački: presvětli g Jos. Šrott, kao gore na str. 31.
Začesanski: izpražnjeno.

Predstavnik b. d. M. z polja zagrebskoga: preč. g. Gàrgur Pančić, predstavnik b. d. M. z polja zagrebskoga, arcidjakon lička-kàrbavski, duhovn. stola prisědnik i štapske varoši Gospića župnik.
B.d.M. glogovničke: preč. g. Stěpan Pogledić, predstavnik b. d. M. glogovničke, slob. kr. i glavnog grada Zagreba župnik i začastni gradjanin, slob. um. i mudroljubja doktor, te s. bogoslovja licentiat, sl. vv. zagr. i varašd. ssp., č-hsgd.
Predstavnika s. Petra požežkog neima.
Predstavnika od Bienka ili Bienika neima.

Biskupski ured iliti s. duhovni stol.

Predsědnik: preuzv. g. redoviti biskup.
Predsědnici: Sva prečastna gospoda kanonici.

Prisědnici izvěstitelji.

Preč. g. Matia Beloberg,
« Franjo Šuflaj,
« Ivan Draganec,
« Josip Vračan,
« Josip Clemens,
« Stěpan Ledinski,
« Petar Šattvar,
« Ign. Martinčević,
« Pavao Šiprak.
« Stěpan Moyses.
} kako na str. 34—36.

Velečastni g. Ivan Nep. Budić, župnik s. Petra u vlaškoj ulici, sirotišta bisk. zagr. ravnitelj, duhovnoga i sl. v. križevačke ssp., č-i peneznik hsgd.

Branitelj ženidbah i savětah.

Veleč. i veleučeni g. Franjo Milašinović, ženidbah i zavětah hranitelj, sěmeništa mladeži duhovne podrektor, càrkvene dogodovštine i kanoničkog prava j. r. naučitelj, sl. v. varašd. ssp.

Bilježnik. g. Franjo Matiašević, duhovnog stola zagr. zakleti bilježnik i sl. v. križ. ssp.

Knjigovodja i arkivar. g. Maksimiljan Mrak, duhovn. stola zagr. knjigovodja i arkivar, ujedno presvětloga g. posvetj. bisk. běogradskoga obrědnik, č-hsgd.

Zakleti Pisar.

G. Franjo Gašparić, ujedno zagreb. glasno-skladnog družtva član i bilježnik.

Diecezanski zadušbinah Fiškali.

U sl. varm. zagrebačkoj.

G. Franjo Kelemen, zakleti obojega suda odvětnik, sl. kaptola zagr. fiškal, i sl. vv. zagr. i varašd. ssp., č-hsg- i zgsd.

G. Henrik Ostoić, z-ob-s-odv., sl. varm. zagr. začastni pod-fiškal i sl. i kr. grada bilježnik, te sl. vv. križ. i varašd. ssp., č-hsgd.

Služben ik.

Martin Sever, ujedno pisarnice sluga.

Područnog duhovn. suda požežkog

Predsědnik.

Prečastni g. Franjo Šav. Sviranić, kao str. 36.

Prisědnici:

Veleč. g. Ivan Mihić, župnik kaptolački, područ. duhovn. suda i sl. v. požež. ssp., č-hsgd.
Veleč. i veleuč. g. Dragutin Radinović, kotara kapelačkog pod-arcidjakon, i župnik oriovački, s. bogoslovja doktor i područn. duhovn. suda požežkog prisědnik, č-hsgd.
Veleč. g. Franjo Fergic, župnik brestovački, područ. duhovn. suda požež. prisědnik i bilježnik, sl. v. požež. ssp., č-hsgd.
Veleč. g. Ivan Spath, župnik sesvetački, područ. duhovn. suda i sl. v. požež. ssp., č-hsgd.
Veleč. g. Jakov Katušić, župnik vetovački i područ. duhovn. suda i sl. v. požež. ssp., č-hsgd.

Dvoranici càrkveni preuz. g. biskupa.

Pobočni kanonik. Prečastni g. Petar Šatvar, kao na str. 35.

Tajnik: g. Pavao Gugler, preuzv. g. biskupa zagr. obrednik, tajnik, i sl. v. križ. ssp., č-hsgd.

Licej biskupski.

Ravnitelj: preuzvišeni g. redoviti.
Podravnitelj: prečastni g. Mihail Mihić, str. 33.

Naučitelji bogoslovja.
Preč. i veleuč. g. Stěpan Ledinski, str. 35.

Digitized by Google

Veleč. i veleuč. g. Dragut. Klemenić, s. bogosl. doktor, bogosl. dogmatike, i polémike j. r. naučitelj.

Veleč. i veleuč. g. Franjo Milašinović, kao na str. 37.

Veleč. i veleuč. g. Stěpan Iliašević, bogoslovja moralnog i pastoralnog, kateketike, càrkvenoga blagorečja i učiteljstva j. r. naučitelj, càrk. pravah doktor, i sl. sbora pravnoga kod sveučilišta peš. sučlan, te sl. vv. križ. i varašd. ssp.

Poštovani skup prebendarah stolne càrk. zagrebačke.

G. Juraj Herović, skupa starešina, sakristie st. càrk. nadstojnik, i pěvališta podpojac.
— Josip Brez.
— Andria Tkalec, pošt. skupa dekan, i sl. v. zagr. ssp.
— Juraj Zanoški.
— Josip Juratović, ujedno ravnitelj pěvališta st. càrk. zagr. i u sěmeništu mladeži duhovne càrk. pěvanja nadstojnik, sl. v. zagr. ssp., č-hsg- i zgs-d.
— Josip Hranjec, č-hsgd.
— Ivan Kranjec, sakristie pod-nadstojnik.
— Mirko Šilobod, sl. v. varašd. ssp.
— Nikola Čuk.
— Josip pl. Šuškovič.
— Stěpan Folnegović.
— Antun Vranić.

Prebendari odměne skupne càrk. začesanjske u Varaždinu.

G. Gàrgur Kešer, sl. v. varašd. ssp.
— Joso Mlinarić.

GG. Nadarenici u sl. bisk. zagrebačkoj.

G. Ivan Bračko, nadarenik kod s. Nikole u Varaždinu pod nasl. s. Vida.
— Dragutin Nemanić, nadarenik kod s. Marka u zagr. pod naslovom s. križa, sl. v. varašd. ssp. č-hsgd.
— Vatroslav Verbanić, nadarenik kod s. Marka u zagr. pod nasl. s. Ivana. ujedno kateketa višjih elementarnih gradskih učionah, zač. gradjanin sl. i kr. grada Zagreba, č-hsgd.
— Baltazar Bačo, nadarenik pod nasl. s. duha u Jastrebarskom.
— Lavoslav Firholcer, oltarnik kod s. Floriana, němački propovědnik, i kateketa višjih elemen tarnih učionah u Varaždinu, sl. v. varašd. ssp.
— Andria Jandrić, oltarnik kod s. Marka pod nasl. presvět. těla Isukàrstova, ujedno propovědnik němački u Zagrebu, č-hsgd.
— Franjo Tančak, nadarenik pod nasl. sv. Petra u Jastrebarskom.

Gospoda župnici i njihovi kapelani biskupie zagrebačke.

1) u kotaru sisečkomu
(*arcidjakonie gorske*).

U Farkašiću Stěpan Kervarić, č-hsgd. — k. 1011.
Na Maloj Gorici. Jos. Tkalec, č-hsgd. — k. 1992.
U. Gošću. Stipan Mikor — Pavao Travenščak kap. č-hsgd. — k. 2945.
— Komarovcu. Franjo Pracaić, č-hsgd.—k. 1204.
— Kratečkom. Ivan Novak, č-hsgd. — k. 1136.
— Martinskoj vesi. Stěpan Tolvajčić, č-hsgd. — Matia Spahia, kap. — k. 3939.
— Prelošćici. Nikola Krizmanić, č-hsgd. — k. 2783.
— Sisku. Franjo Kalabar, **pod-arcidjakon**, kr. nadziratelj pučkih učionicah, i č-hsgd. — kapelani: Franjo Francul, i Dragutin König. — k. 5609.
Na Selih pri Sisku. Ivan Vincetić, č-hsgd.—1551.
U Žažini. Jos. Cesarec, č-hsgd. — k. 1422.

2) u kotaru glinskom.

U Glini. Nikola Žalec, č-hsgd. — Juro Lehpamer, kap. — k. 1909.
— Gorah. Josip Španić, č-hsgd. — Mihail Gjuras, kap. — k. 3283.
— Jami. Luka Veljača. — k. 997.
— Maji. Josip Marić. — k. 1075.
— Topuskom. Jos. Lehpamer, č-hsgd. — k. 1810.
— Viduševcu. Preč. Janko Žirović, **pod-arcidjakon**. začastni kanonik, kao na str. 36. — Tomo Mužar, kap. — k. 3160.

3) u kotaru belečkom
(*arcidjakonie zagorske.*)

Pod Belcem. (Mihalj Milković.) — Nikola Volović, kap. — k. 1666.
U Konščini, Jos. Hosian. — kap. — k. 1741.
— Loboru. Janko Babić, izsluž. **pod-arcidjakon** i sl. v. varašd. ssp. — Tomaš Capek i Gjuro Tušak, kapelani. — k. 3948.
— Mače. Janko Betty, sl. v. varašd. ssp. — Stěpan Lahonjek kap. — k. 2266.
— Mihovljanu. Filip Perok, sl. v. varašd. ssp., č-hsgd — Janko Mondok, kap. — k. 2867.
— Orehovici. Josip Sačer, sl. v. varašd. ssp. č-hsgd. — k. 1866.
— Zajezdi. Gàrgur Baneković, č-hsgd. — Lavoslav Gorenec, kap, — k. 2509.
— Zlataru. Franjo Zaverški, sl. v. varašd. ssp. — Jakov Mužević, kap. — k. 2962.

4) u kotaru bednjanskom.

U Bednji. Josip Basar, č-hsgd. — Ladislav Barabaš i Dragutin Vrau, kapelani. — k. 5057.
— Cvetlinu. Josip Gerdašić, č-hsgd. — Josip Jarnjević, kap. — k. 1437.
— Jesenju. Nikola Černek, č-hsgd. — k. 1850.
— Kamenici. Tomo Kramarić, č-hsgd. — Marvo Brooz, kap. — k. 2857.
— Klenovniku. Antun Foky, sl. v. varašd. ssp., č-hsgd. — Mio Škaler, kap. — k. 1771.

Digitized by Google

U Lepoglavi. Petar Risek, č-hsgd. — k. 1766.
— Višnici. Petar Rusan, **pod-arcidjakon**, i puč. učion. nadziratelj, č-hsgd. — Franjo Videc, kap. — k. 1414.

5) u kotaru krapinskom.

U Komoru. Franjo Magdalenić, sl. vv. križ. i varašd. ssp., č-hsgd. — Janko Briglević, kap. — k. 2025; u. 18.
— Konobi. Franjo Gjurkovečki, č-hsgd. — Janko Radočaj, i Ljud. Detoni, kap. — k. 4060.
— Kostelu. Josip Petričević, sl. v. varašd. ssp., č-hsgd. — k. 2469.
— Krapini. Ivan Bedenko, sl. v. varašd. ssp., č-hsgd. — Mirko Tumpić, č-hsgd. — Ferko Mikelini, kap. — k. 2487.
— Pregradi. Gjuro Križanić, **pod-arcidjakon**, puč. učion. kr. nadziratelj i sl. v. varašd. ssp., č-hsgd. — Franjo Cverger i Janko Štefina, kapelani. — k. 5203.
— Radoboju. Franjo Horvat, sl. v. varašd. ssp., č-hsgd. — Franjo Cerovec, kap. — k. 2852.
— Toplicah krapinskih. Ivan Nep. Rukavina, sl. v. varašd. ssp., č-hsgd. — Adolfo Mesarić, kap. — k. 3399.
— Zaboku. Stěpan Havalć, sl. vv. zagr. i varašd. ssp., č-hsgd. — k. 1592.
— Zaćretju. (kod s. križa.) Ivan Bradica, sl. v. varašd. ssp. — Vatroslav Maretić, kap. — k. 4498.

6) u kotaru požežkom
(*arcidjakonie od Gvešće.*)

U Brestovcu. Franjo Fergić, kako na str. 38. — k. 1569.
— Buuku. Fabian Berkić, č-hsgd. — k. 947.
— Cerneku. Otac Ilia Vražić, upravitelj. — k. 4403.
— Jakšiću. Jakov Mihalović. — k. 808.
— Kaptolu. Janko Mihić, kako na str. 38. — Stěpan Jakševac, kap. — k. 2268.
— Kutjevom. Antun Ernesto Filetić, više sl. vv. šsp. — Miloš (Augustin) Marković, kap. — k. 2821.
— Pleternici. Josip Kovačević, sl. v. požež. ssp. — Petar Martinović, kap. — k. 2275.
— Požegi. Preč. Franjo Sviranić, **pod-arcidjakon**, str. 36. — Janko Matelić, kap. — k. 4485.
— Ruševom. Janko Prevendar, č-hsgd. — k. 1935.
— Skenderovcu. Damjan Terzić, č-hsgd. — k. 1491.
— Stražemanu. Gavril Domjan, sl. v. požež. ssp. — k. 1733.
— Sesvetih. Ivan Špat, str. 38. — Janko Kovačević, kap. — k. 1408.
— Velikoj. Stěpan Reves, upravit. — k. 2474.
— Vetovu. Jakov Katušić, str. 38. — k. 1310.

7) u kotaru pakračkom.

U Čagliću. Matia Buneta. — k. 487.
— Daruvaru. Stěpan Piroš, sl. v. požež. ssp. — Nikola Švaicar, kap. — k. 2478.
— Gaju. Stanislav Babić, **pod-arcidjakon**, puč. učion. kr. nadziratelj i sl. v. požež. ssp. — Janko Resar. — k. 2324.
— Medjuriću. Tomo Pokupić. — k. 1351.
U Pakracu. Miroslav Ulses. — Maksimilian Filipović, kap. — k. 2718.

8) u kotaru gradiškom
(*arcidjakonie sinački.*)

U Bogičevcih. Ivan Starešinić. — k. 1091.
— Lipovljanih. Juraj Muzler, sl. v. požež. ssp. — Antun Kozić, i Mihailo Mikić, kap. — k. 4139.
Na Lonji. Mate Vojvodić. — k. 1037.
U Mačkovcu. Antun Gliderer. — k. 1211.
— Novoj Gradiški. Preč. Mihail Pukanić, pod-arcidjakon, str. 62. — Antun Tèrzić i Vinko Šagovac kapelani. — k. 3220.
— Novskoj. Dragutin Šliser. — k. 1788.
— Orubici. Josip Eiler. — k. 1485.
— Raiću. Nikola Kereković. — k. 1460.
— Staroj Gradiški. Blaž Mikac. — Ivan Ilk, kap. — k. 1790.
— Vèrbju. Vatroslav Blažeković, sl. v. požež. ssp. — Franjo Tustanić, kap. — k. 1986.

9) u kotaru kapelačkom.

U Bebrini. Jakov Moger, upravitelj, č-hsgd. — k. 2050.
— Bučju. Ivan Ferić, č-hsgd. — k. 1590.
— Dubočcu. Antun Mlinarić, č-hsgd. — k. 728.
— Kobašu. Mate Ružić, č-hsgd. — k. 1475.
— Novoj Kapeli. Babić Mato, č-hsgd. — Ivan Nep. Taler, i Toma Marković, kap. — k. 3147.
— gornjem Lipovcu. Pavao Plaić. — k. 1178.
— Oriovcu. Veleč. i veleuč. Dragutin Radinović, **pod-arcidjakon** str. 38. — Antun Zelić, kap. — k. 3034
— Petrovom selu. Pet. Filić, č-hsgd. — Kovačević Mato, kapelan. — k. 3302.
— Stivici. Gjuro Jerković, č-hsgd. — Jakov Filić, kap. — k. 1522.
— Svinjaru. Josip Stojber. — k. 1407.

10) u kotaru zagrebačkom.
(*arcidjakonie stolne.*)

U Čučerju. Josip Purić, č-hsgd. — Andria Bedeković, kap., č-hsgd. — k. 2202.
— Granešini. Josip Turniški, č-hsgd. — Stepan Tuškan, kap. — k. 1654.
Kod s. Šimuna (u Markuševcu). Franjo Lukšić, č-hsgd. — k. 1873.
U Remetah. Vajhard Raizner. — k. 1170.
— Stenjevcu. Skender Šnelec, č-hsgd. — Dragutin Kasun, kap. — k. 2075.
— Šestinah. Petar Huzek, č-hsgd. — k. 1217.
— Vrabču. Stěpan Rogan, č-hsgd. — 1289.
— Zagrebu. kod stolne cárk. pod nasl. s. Ladisl. Preč. Pavao Syprak, **pod-arcidjakon**, str. 36. — Hinko Janušić, kap. — k. 1275.
— Zagrebu kod s. Ivana. Josip Fürst, biškupa zagrebačkog rodjeni kapelan i sl. v. križev. ssp. — Antun Lukić, kap. — k. 1031.
— Zagrebu kod s. Marka. Preč. Stěp. Pogledić, predstavnik, str. 38. — Franjo Žužel i Ferko Relković, kapelani. — k. 11,162.
— Zagrebu kod s. Petra Ap. Ivan Budić, str. 37.

Digitized by Google

— Josip Šušković, kap., ujedno sirotišta bisk. u Zagr. nadstojnik. — k. 1697.

11) u kotaru vugrovečkom.

Na Božjakovini. Nikola Havliček. — Kuzman Telcbar, kap. — k. 1998.
U Cerju. Luka Celinić, č-hsgd. — k. 1332.
— Dubravščaku. Josip Vèrček, — Josip Karas, naměstnik. — k. 1522.
— Kašini. Stěpan Migić, č-hsgd. — Jos. Kovačić, kap. — k. 2759.
— Lupoglavi. Mihail Eigel, sl. v. križ. ssp., č-hsgd. — k. 1666.
— Moravču. Gustav Barabaš. — Franjo Kušec, kap. — k. 3468.
— Nartu. Andria Dorotić, **pod-arcidjakon**, i pučk. učion. nadziratelj, sl. v. varašd. ssp., č-hsgd. — Věkoslav Sekovanić, kap. — k. 1415.
Na Oborovom. Adolfo Horvat, č-hsgd. — Petar Kovačić, kap. — 2325.
U Prozorju. Vid Mateković, č-hsgd. — Stěpan Laić, i Camilo Škrabal, kap., — k. 4024.
— Resniku. Stěpan Vakanović. — k. 1051.
— Sesvetah. Dragutin Jaugcer, č-hsgd. — k. 931.
— Vugrovcih. Martin Pétsy, č-hsgd. — Mihail Štivalić, kap. — k. 2243.
Na Zelini kod s. Nikole. Lavoslav Matošić, sl. vv. zagr. i varašd. ssp., č-hsgd. Luka Bertić kap. — k. 1322.

12) u kotaru stubičkom.

Na Berdovcu. Nikola Jelak, sl. v. varašd. ssp., č-hsgd. — Pavao Belas, kap., č-hsgd. — k. 3420.
— Bistri. Cerovski Jakob, č-hsgd. — Gaspar Poljak, kap. — k. 3085.
— Bístrici. Prečastni g. Ivan Krizmanić, **pod-arcidjakon**, op. npresv. Trojstva od Petrovaradina, puč. učion. kr. nadziratelj i više sl. vv. ssp., č-hsgd., jubil. duhovnik. — Ulrik Kirhlehner, i Franjo Sirovec. — Julio Sorc, kapelani. — k. 5020,
— Gorici, Ivan Zodić, č-hsgd. — Toma Horvat, k. 1624.
— Kraljevom vèrhu. Juraj Škerlec. — Ivan Verbančič, kap. — k. 2676.
— Pušći. Stěpan Matković, sl. vv. zagr. i varašd. ssp., č-hsg- i zgs- i izvšt. fvd-d. — k. 1967.
— dolnjoj Stubici. Petar Maraković, naměstni pod-arcidjakon, i sl. v. zagr. ssp., č-hsgd, — Ignacio Věrnak kap. — k. 4443.
— gorjnoj Stubici. Josip Diaković, sl. v. zagr. ssp. — Benedikt Kěšer, kap. — k. 4309.

13) u kotaru petrinjskom
(arcidjakonie dubičke).

U Čutinću. Andrija Stipić. — k. 913.
— Divuši. Josip Štritof. — k. 1395.
— Dubici. Ivan Korač, naměstni pod-arcidjakon. — k. 2448.
— Gvozdanskom. Mesić Janko. — k. 485.
— Hrastovici. Ferd. Milčić. — k. 1208.
— Jasenovcu. Josip Henić. — k. 1861.
— Kostajnici. Franjo Šindler, č-hsgd. — Berkić Janko, kap. — k. 4042.
U Krapju. Stěpan Radenić. — kap. — k. 3439.
— Petrinji. Velec. i veleučeni Dragutin Latinović, **pod-arcidjakon**, slob. um. i mudroljubja, te sl. bogoslovja doktor, sl. vv. varašd. i križ. ssp. — Joso Barišec i Nikola Goršeta, kap. — k. 4537,
— Sunji. Ivan Langer, č-hsgd. — Janko Haramina, kap. — k. 4141.
— Zrinju. Ivan Genzić, č-hsgd. — k. 641.

14) u kotaru gjurgjevačkom
(arcadjakonie komarničke ili novogradske.)

Na Brodu. Ivan Južak, č-hsgd. — k. 876.
U Dèrnju. Franjo Poštuvančić, č-hsgd. — Adalbert Gjurišević, kap., č-hsgd. — k. 2353.
— Goli. Tomo Ciglarić. — k. 2151.
— Gjurgjevcu. Preč. Franjo Milinković, **pod-arcidjakon**, str. 36. — Vatroslav Klemenčić, č-hsgd. i Stěp. Šimunić, č-hsgd. kap. — k. 8482.
— Hlebini, Jakov Antol. — k. 1529.
— Kloštru. Franjo Podel, upravitelj. — Vatroslav Mašek, kap. — k. 3904.
— Komarnici (Novomgradu). Franjo Ranško. — Dragutin Horvat, kap. — k. 3182.
— Kozarovcu. Luka Kolarić, č-hsgd. — k. 1177.
— Miholancu. Pavao Vuk. — Petar Zuhanović, kap. — k. 1494.
— Molvah. Josip Gjiketa. — k. 2063.
Na Mostih. Ladislav Krugović. — k. 1174.
U Peterancu. Martin Šantuš. — k. 2332.
— Pitomači. Danilo Prusac, č-hsgd. — Mihalj Regvat, č-hsgd. kap. — k. 3624.
— Sigetcu. Josip Šuplika, č-hsgd. — k. 1705.
— Virju. Stěpan Ambreuš, č-hsgd. — Joso Maršić, kap. — k. 4515.

15) u kotaru koprivničkom.

Na Bregih (predgradju koprivničkom). Jakov Hruškovič, — k. 1387.
U Gjelekovcu. Mat. Tèrboc, č-hsgd. — Dragutin Janda, kap. — k. 1469.
— Imbrihovcu. Ivan Nemčić. — Antun Glogošek, kap. č-hsgd. — 1457.
— Ivancu. Pavao Kušec, č-hsgd. — Antun Pozderec, kap., č-hsgd. — k. 2298.
— Koprivnicu. Preč. Adam Žuvić, **pod-arcidjakon**, str. 36. — August Berke, č-hsgd. i Dragutin Legin, č-hsgd. kap. — k. 4474.
— Kuzmincu. Nikola Silobod, č-hsgd. — Franjo Dolenc, kap. — k 2034.
— Ludbregu. Škender Egersdorfer, sl. v. križ. ssp., č-hsgd. — Mihail Jadan, kap., č-hsgd. — k. 2632.
— Martiancu. Franjo Varga. — Joso Žuvić, kap. — k. 2533.
Na Rasini. Pavao Draganec, sl. v. križ. i zvolensk, ssp., č-hsgd. — k. 1849.
U Suhodolu. Ivan Krajačić, sl. v. varašd. ssp., č-hsgd. — Joso Debeljak. — k. 2716.
Kod sv. Jurja u Ternju. Franjo Šimagović, č-hsgd. — Dragutin Vahter, kap., č-hsgd. — k. 2961.
U velikom bukovcu. Dragutin Haukovec, upravitelj, sl. v. križ. ssp., č-hsgd. — Josip Šavor, kap., č-hsgd. — k. 4644.

Digitized by Google

16) u kotaru karlovačkom
(arcidjakonie goričke).

Na Bosiljevom. Franjo Mučnjak, **pod-arcidjakon**, i pučk. učion. k. nadziratelj, sl. v. varašd. ssp., č-hsgd. Eduard Suhin, č-hsgd. — k. 5469.
U Cerovcu. Nikola Šarlog, č-hsgd. — k. 1803.
Na Dubovcu. Ivan Pavlešić, sl. v. varašd. ssp., č-hsgd. — Adolfo Veber, i Vatrosl. Trieb, č-hsgd. kap. — k. 3439.
U Hèrnetiću. Stěpan Škvorc. — k. 1726.
— Kamenskom. Juraj Fabek, č-hsgd. — k. 2634.
— Karlovcu (u tvèrdjavi). Otac Augustin Večerina, upravitelj, samostana s. Franje gvardian, č-hsgd. — k. 2236.
— Leskovcu. Ladislav Jagodić, č-hsgd. — k. 1333.
— Mrežnici. Mihail Žubčić, č-hsgd. — Matia Žubčić, uprav. — Andria Peak kap. — k. 2347.
— Novomgradu. Franjo Lovinčić, č-hsgd. — Vatroslav Benković, č-hsgd, kap. — k. 4540.
Na Rečici. Nikola Batušić, č-hsgd. — k. 2190.
U Skakavcu. Mihail Vugrinović, č-hsgd. — k. 1459.
— Velemeriću. Andria Mrak. — k. 1232.
— Vukmaniću. Antun Bosmanić. — k. 1208.

17) u kotaru jastrebarskom.

U Jastrebarskom. Juraj Gèrdas, č-hsgd. — Franjo Vugjan, kap. — k. 2872.
— Kalju. Ivan Hrastov. — Juraj Basar, kap. — k. 1036.
— Krašiću. Nikola Kostelac. — k. 1180.
— Oštercu. Ign. Mener, č-hsgd. — k. 1213.
— Petrovini. Franjo Schloissnigg, č-hsgd. — 2111.
— Plešivici. Andria Brooz, č-hsgd. — Matia Horvatinović, kap. — k. 1954.
— Prekrižju. Toma Vuk, upravitelj. — k. 1254.
— Pribiću. Kazimir Štivalić, č-hsgd. — Kristof Štivalić, kap. — k. 1671.
— Slavetiću. Jakov Jambrečak, sl. vv. zagr. križ. i varašd. ssp., č-hsgd. — k. 1037.
Na Šipku. Juraj Kiseljak, **pod-arcidjakon**, i pučk. učion. kr. nadziratelj, č-hsgd. — Augustin Koči, kap. — k. 3424.
Pod Turnom (kod sv. Jane). Ivan Vancaš, sl. v. varašd. ssp., č-hsgd. — Franjo Šutej, kap. — k. 2561.
U Žumberku. Ivan Torbar. — k. 745.

18) u kotaru lipničkom.

U Kamanju. Josip Mušić. — k. 1422.
— Kuniću. Antun Moravec, č hsgd. — k. 1200.
— Lipniku. Preč. Matia Kasun, **pod-arcidjakon**, i puč. učion. kr. nadziratelj. str. 36. — Zrinščak Janko. — k. 3953.
— Mahičnom. Franjo Mačečević, sl. v. zagr. ssp., č-hsgd. — k. 2516.
— Sveticah. Jakov Korotaj. — k. 1280.
— Tèrgu. Stěpan Hederić, č-hsgd. — Mihail Puškarić, kap. — k. 3004.
— Verhovcu. Matia Kèrčelić, c-hsgd. — k. 1098.
Na Vivodini. Josip Mavretić, sl. vv. zagr. i križ. ssp., č-hsg- i zgs-d. — Neralić Ignatia. — k. 1882.
U Zavèršju. Matia Klemenić. — Stěpan Bukal, upravitelj. — Lacko Drabić, kap. — k. 3125.
— Zakanju. Mio Sopčić. — k. 1946.

19) u kotaru bělovarskom
(arcidjakonie kalničke).

U Belovaru. Matia Thonhauser, č-hsgd. — Ivan Krobat i Franjo Golubić, utemeljitelj narod. matice hèr. slav. i dalm., č-hsgd, rědoviti prisědnik kod pokrajinskog u Bělovaru ravniteljstva zavoda za providjenje izsluživših c. kr. furirah, kao i njihovih, i oniuh, u službi umervših, udovah i sirotah, kap. — k. 3324.
— Carovdaru. — k. 922.
— Ciglenom. Franjo Saivert. — 1758. — k. 3259.
— Cirkveni. Franjo Husar. — Mate Cimerman, kap. — k. 3253.
— Čvèrstcu. Franjo Kovačić, sl. v. križ. ssp. — Dragutin Herceg, kap. — k. 2358.
— Gjurgjicu. Martin Fugaj. — Antun Halla, kap., — k. 2035.
— Kapeli. Ignacio Kristianović, **pod-arcidjakon**, i puč. učion. kr. nadziratelj. — Gàrg. Kolaj, kap. — k. 1999.
— Nevincu. Mih. Vušak. — Mio Vušak. — k. 2046.
— Rači. Ljudevit Zahulja. — Miroslav Matić, kap. — k. 3698.
— Rovišću. Valentin Kušić. — k. 1690.
— Sandrovcu. Jos. Talafant. — 1130.
— Topolovcu. Mijo Blažur, upravitelj. — Janko Mur, kap. — k. 3005.
Kod persv. Trojstva. Ivan Kundia. — k. 1860.
U velikom Gèrdjevcu. Franjo Mener. — k. 1736.
— Žabnom. Juraj Vugrinec. — Marino Hemen kap. — k. 1317.

20) u kotaru križevačkom.

U Dubovcu. Josip Bahovec. — k. 1199.
— Glogovnici. Mihail Juren, sl. v. križ. ssp., č-hsgd. — Jos. Hiter, kap. — k. 1936.
— Kalniku. Ivan Šianski, sl. v. križ. ssp., č-hsgd. — Franjo Tkalčić, kap., č-hsgd. — k. 2465.
— Križevcu. Dragutin David, sl. v. križ. ssp., č-hsgd. — Petar Bučer, Franjo Mance, kap. — k. 4846.
— Lovrečini. Josip Menjak, sl. v. križ. ssp., č-hsgd. — k. 871.
— Miholcu. Vacslav Belošić, upravitelj, č-hsgd. — Mate Kervarić, kap. — k. 2331.
— Orehovcu. Josip Čačković, sl. v. križ. ssp. — Mihail Levak, kap. — k. 2033.
— Preseki, Hinko Janda. — k. 1616.
— Rakovcu. Janko Miklinić, upravitelj. — k. 2092.
Na Ravnom, Gavril Hadrović, č-hsgd. — k. 1431.
— Verbovcu. Věkoslav Christianović, **pod-arcidjakon**, i puč. učion. kr. nadziratelj, sl. vv. zagr., varašd. i križ. ssp., č-hsg- i zgs-d. — Franjo Požeg, kap., č-hsgd. — k. 2934.

21) u kotaru zelinskom.

U Bedenici. Ferd. Špišić. — Martinčević Janko, kap. — 1722.
— Bisagu. Josip Kobetić, **pod-arcidjakon**, i puč. učion. kr. nadziratelj, sl. vv. zagr. i križ. ssp., č-hsgd. — Julio Švalek, kap. — k. 1435.
Na Hrašćini. Emil Žuvić, upravitelj. — k. 1759.
— Humu. Petar Janušić, č-hsgd. — k. 1596.
U Ljubešćici. Ivan Boleslavski, sl. v. križ. ssp., č-hsgd. — k. 1813.
— Madjarovom. Fabian Pikia, sl. v. križ. i varašd. ssp., č-hsgd. — Stěpan Haukovec, kap. č-hsgd. — k. 2621.

Digitized by Google

U Rěki. Ivan Benetić. — Valentin Kovačević, kap. — k. 2487.
— Remetincu. Ivan Bušić. — k. 2507.
Na Visokom. Antun Rastić, sl. v. križ. ssp., č-hsgd. — Franjo Folnegović, kap. — k. 1923.
— Zelini. (kod sv. Ivana). Stěpan Mihalinčić, č-hsgd. — Věkoslav Cverger, kap. — k. 3439.

22) u kotaru našičkom

(*arcidjakonie od Vaške.*)

U Čagjavici. Ivan Bošnjak, **pod-arcidjakon**, i puěk. učion. kr. nadziratelj. — k. 1482.
— Cerncu. Andria Radović. — k. 511.
— Feričancih. Matia Filić, sl. v. věr. ssp., č-hsgd. — Antun Mandić, kap. — k. 2800.
— Moslavini. Josip Barić. — k. 1295.
— Našicah. Otac Konstancio Rudman, upravitelj. k. 3398.
— Novoj Bukovici. Petar Krajačić. — k. 1073.
— Orahovici. Josip Keršnjavi. — Josip Mosbauer, kap. — k. 2227.
— Podgoraču. Franjo Šlivarić, sl. v. věr. ssp., č-hsgd. — Edo Martinović, kap. — k. 2036.

23) u kotaru věrovitičkom

U Bukovici. Juraj Lovaković. — k. 869.
— Gradini. Josip Kovačević mladji, č-hsgd. — k. 2402.
— Lukaču. Antun Mamcinger, uprav. — k. 3012.
— Sladoevcu. Josip Tušak, **pod-arcidjakon**, i puěk. učion. kr. nadziratelj, č-hsgd. — 2217.
— Sopju. Mihail Doma. — Gustav Tompak i Joso Smiljanić, kap. — k. 2732.
— Terezovcu. Tomo Horvat. — Franjo Radočaj, kap. — 2212.
— Turnašici. Ivan Gèrgesina, č-hsgd. — Franjo Pokaz, kap. — k. 3379.
— Věrovitici. Otac Gaspar Ganster, upravitelj, samostana reda s. Franje gvardian. — k. 5714.
U Vučinu. Juraj Jarmek. — k. 692.

24) u kotaru ivaničkom

(*arcidjakonie začesanske.*)

Na Bregih (kod s. Maksimiljana). Franjo Kovačić, č-hsgd. — Mato Pavlec, kap. — k. 3713.
U Dubravi. Andria Edešar, sl. v. križ. ssp., č-hsgd. — Josip Smèrček, kap. — k. 2325.
— Dragancu. Antun Ruppany, sl. v. križ. ssp. — Josip Vitković, kap. — k. 2089.
Na Gradcu. Franjo Kureš, č-hsgd. — Mirko Grabar, kap. — k. 2786.
U Ivaniću (kloštru). Nikola Vučinovec, č-hsgd. — k. 2537.
— Ivaniću (tverdji). Janko Samuel. — k. 1652.
— Stefanju. Ivan Ivančić, **pod-arcidjakon**, i puěk. učion. kr. nadziratelj. — Juraj Domšić, kap. — k. 1915.
— Začesanju. Preč. Jos. Postić, str. 36. — Josip Valentain i Joso Banješ, kap. — k. 1338.

25) u kotaru garežničkom.

U Garežnici. Mate Žugec, ujedno **pod-arcidjakon**, č-hsgd. — Mart. Botiučan, kap. — 1721.
U Grubišnom polju. Ivan Milekoviće, č-hsgd. — k. 1399.
— Hercegovcu. Janko Katkić, uprav. — 1187.
— Ivanskoj. Tomo Horvat, izluž. pod-arcidjak. — Joso Hiitter, kap., č-hsgd. — k. 2038.
— Kanižkoj Ivi. Bern. Mračić, č-hsgd. — 1125.
— Ladislavu. Matia Magulec. — k. 1807.
— Ternovitici. Mihail Kramarić, č-hsgd. — Josip Gabaj, kap. — k. 1732.
— Tomašici. Stěpan Vučak, č-hsgd. — Gjuro Švelić kap., č-hsgd. — k. 2541.
— Staroj Ploščici. Franjo Katušić, č-hsgd. — k. 1325.

26) u kotaru moslavačkom.

U Jelenskoj. Pavao Fadiga. — k. 831.
— Križu (pod Obedom). Janko Bartolić, — Josip Mesić, kap. — k. 3746.
— Kutini. Dragutin Pavčec, sl. vv. križ. i požeš. ssp., č-hsgd. — Janko Valetić, kap. — k. 3225.
— Ludini. Josip Mramor, **pod-arcidjakon** i puěk., učion. kr. nadziratelj, sl. v. križ. ssp., č-hsgd. — Franjo Medjimorec, kap., č-hsgd. — 2330.
— Miklošu. Vinko Jambrešić, — k. 875.
Na Osekovom. Juraj Gavril Jurinić, sl. vv. kriz. i poz. ssp., č-hsgd. — Janko Miklouśić, kap. — k. 3287.
U Samarici. Petar Kušan, č-hsgd. — k. 1799.
— Vèrtlinskoj. Josip Jakopović. — k. 1452.
— Voloderu. Mihail Novosel, sl. v. križ. ssp., č-hsgd. — Mihail Štabek, kap. — k. 2487.

27) u kotaru poljskom u Medjimurju

(*arcidjakonie bešinske.*)

U Belici. Lazar Tubolj, sl. v. zalad. ssp., — k. 1666.
— Dekanovcu. Franjo Zorman. — Jeronim Fuš, kap. — k. 2476.
— Draškovcu. Nikola Ivanović. — Tomo Novak, kap. — k. 2741.
— Dubravi. Franjo Jelenić, sl. v. zalad. ssp. — Mihail Legin, kap. — k. 2523.
— Goričanu. Ivan Avaić. — Josip Raffaj, kap. — k. 2422.
— Kotoribi. Mlinarić Stěpan, uprav. — k. 3634.
— Legradu. Mihail Bolenji, kap. — k. 2234.
— Preloku. Stěpan Foky, sl. v. zalad. ssp. — Gjuro Fridecky, kap. — k. 3922.
Pod Turnom (kod s. Martina). Preč. Stěpan Galović, **pod-arcidjakon**, str. 36. — Jerolim Kollaj, kap. — 1895.
Kod s. Jurja u Ternju. Stěpan Hauser. — Dragutin Novak, kap. — k. 3647.
— S. Marie. Josip Mihalic. — Mihail Rusman, kap. — k. 3061.
U Subotici. Ivan Kiš, sl. v. zalad. ssp. — Juraj Elö, kap. — k. 3644.
— Vidovcu. Juraj Padoš. — k. 1773.

28) u kotaru gorskom u Medjimurju.

U Čakovcu. Otac Gvido Komes, upravitelj, samostana reda s. Franje gvardian. — k. 2526.

Digitized by Google

U Lopatincu. Vatroslav Švorda. — Ljudevit Moor, kap. — k. 1970.
— Macincu. Josip Voga. — k. 1181.
— Mihaljevcu. Mirko Palér. k. 1764.
— Nedělišću. Franjo Vlašković, sl. vv. križ. i zalad. ssp., **pod-arcidjakon**, pučk. učion. kr. nadziratelj. — Mio Marković, kap. —k. 3097.
— Pomorju. Mirko Hunjadi. — Franjo Boda, kap. — k. 2554.
— Štrigovi. Vendelin Pöser. — Franjo Šinko i Stipan Molnar, kapelani — k. 4848.
— Selnici. Josip Matoš, sl. v. zalad. ssp. — Franjo Rodjak, kap. — k. 2603.
— Vratišincu. Josip Horvat. — k. 1678.

29) u kotaru dolnjem
(arcidjakonie varaždinske).

U Bartolovcu, (inače Žabniku). Pavao Manhart, sl. v. varašd. ssp., č-hsgd. — Josip Steffan, kap. — k. 2490.
— Běli. Vatroslav Lemić, sl. v. varašd. ssp. — Jakob Kolarić. — k. 2752.
— Biskupcu. Maksimiljan Mihalić, sl. v. varašd. ssp. — k. 1646.
— Kneginc u. Mirko Andrašević, sl. vv. križ. i varašd. ssp. — Rudolfo Šantek, kap. — k. 1327.
Na Obrešu (kod s. Ilie). Juraj Karba, sl. s. varašd. ssp. — Jošo Čus, kap. — k. 2209.
U Svibovcu. Andria Filipčić. — k. 1212.
— Toplicah (varaždinskih). Jakov Bujanić, sl. vv. križ. i varašd. ssp., č-hsgd. — Ivan Malančec, kap. — k. 2874.
— Varaždinu. Preč. Petar Laurenčić, **pod-arcidjakon**, i pučk. učion. kr. nadziratelj, str. 35. — Věnceslav Ferenc, i Stěpan Kari, kapelani. — 9401.
— Vidovcu. Josip Daniel, sl. v. varašd. ssp. — k. 1917.

30) u kotaru gornjem
(arcidjakonie varaždinske.)

U Ivancu (kod s. Mandalene). Stěpan Vuković, č-hsgd. — Josip Zadravec, kap. — k. 2698.
— Križovlanu. Josip Baneković. — Joso Ciković, kap. — k. 2320.
— Maruševcu. Dragutin Forkl, sl. v. varašd. ssp., č-hsgd. — Janko Heimb, kap. — k. 3562.
Nad Križovlanom. Josip Eršeg, č-hsgd. — k. 1172.
U Petriancih. Juraj Lacković, sl. v. varašd. ssp., č-hsgd. — Janko Zebec, kap., č-hsgd. — k. 2657.
— Vinici. Josip Hanžić, **pod-arcidjakon**, pučk. učion. kr. nadziratelj, i sl. v. varašd. ssp., č-hsgd. — Ivan Vuk, kap., č-hsgd. — k. 2116.
— Voći. Ivan Barbarić, č-hsgd. — Ivan Galenić, kap. — k. 2765.

31) u kotaru tuheljskom
(arcidjakonie urbočke.).

U Jeseru. Mato Dominić. — Andria Leskovar. — kap. — k. 2541.
Na Klanjcu. Otac Stanislav Vuković, upravitelj, samostana reda s. Franje gvardian. — k. 3261.
Na Krajskoj vesi. Pavao Stipčić, č-hsgd. — Josip Müller, kap. — k. 1795.
— Kraljevcu. Ferd. Krajačić. — k. 1826.
Kod 3 kraljih u velikoj Erpenji. Toma Gajdek, sl. v. varašd. ssp., č-hsgd. — Nikola Grubić, kap. — k. 1754.
— sv. Ane (u Rozgom). Juraj Ročić, **pod-arcidjakon**, pučk. učion. kr. nadziratelj, i sl. v. varašd. ssp., č-hsgd. — Mihail Kašaj, kap. — k. 1768.
U Tuhlju. Ivan Marković, sl. v. varašd. ssp., č-hsgd. — Juraj Švagelj, kap. — k. 4951.

32) u kotaru taborskom.

U Desiniću. Nikola Homotarić. — Ivan Pierak, kap. — k. 3055.
— Malom Taboru. Ferdinand Lamoth, **pod-arcidjakon**, i pučk. učion. kr. nadziratelj, č-hsgd. — Ljudevit Sartori, kap. — k. 2457.
— Poljani. Josip Mikec. — k. 1216.
— Prislinu. Ivan Petranović. — Janko Katanec, kap., č-hsgd. — k. 1778.
Na Selih. Pavao Krainčić. — Toma Peraković, kap. — k. 2506.
U Vinogori. Nikola Černogaj, č-hsgd. — Ivan Nep. Mašek, kap. — k. 2358.

33) u kotaru odranskom
(arcidjakonie turopoljske).

U Bukevju. Josip Doželinčić, uprav. — k. 1555.
— Jakuševcu. Pavao Bartolić. — k. 1171.
Na velikoj Gorici. Jakov Kos, sl. v. varašd. ssp. — Ivan Kerstnik, kap. 2682.
U novih Čičah Marko Rusak. — k. 1165.
Na Odri. Věkoslav Budić, **pod-arcidjakon**, pučk. učion. kr. nadziratelj, sl. v. zagr. ssp., č-hsgd. — Ljudevit Jelenčić, kap. — k. 2296.
— Peščenici. Josip Gregorić, č-hsgd. — k. 1951.
— Ščitarjevom. Marko Novosel, č-hsgd. — Tomo Leuštek, kap. — k. 1905.
U Veleševcu. Martin Zorić, č-hsgd. — Gjuro Pozderec, kap. — k. 2167.
— Starih Čičah. Juraj Rusan. — k. 2752.
— Zaprudju. Franjo Šegovec, č-hsgd. — k. 1354.

34) u kotaru pokupskom.

U Dubrancih. Josip Galović. — Jakov Tkalec, kap. — k. 3018.
— Golini. Stěpan Horvat. — k. 1877.
Na Jamnici. Vatroslav Kuzmić, č-hsgd. — k. 2464.
— Kravarskom. Janko Miković, upravitelj, č-hsgd. — Pavao Bača, kap. — k. 3387.
— Kupčini. Josip Fabek, č-hsgd. — k. 1665.
U Lasini. Antun Homotarić, č-hsgd. — k. 2154.
Na Pokupskom. Pavao Stoós, **pod-arcidjakon**, i pučk. učion. kr. nadziratelj, sl. vv. zagr. i varašd. ssp., č-hsgd. — Nikola Folnegović, kap. — k. 3247.
U Šišincu. Blaž. Švelić. — kap. ni naměstjen. — k. 2515.
— Šišlaviću. Josip Vidmar. — Franjo Hibner, kap. — k. 1802.

Digitized by Google

35) u kotaru okičkom.

Na Brezovici. Lavoslav Cernković, sl. v. zagr. ssp. — k. 954.
U Kotarih. Martin Raj. — k. 390.
— Kupincu. Nikola Radenčić, č-hsgd. — Ivan Terihaj, č-hsgd. — k. 2476.
— Norščevom selu. Matia Štriga, č-hsgd. — k. 673.
Na Rudah. Stěpan Pitanec. — Ivan Tandarić, mladji, kap. — k. 1858.
Pod Okićem, kod b.d.M. Andria Kralj. — Mihail Barić, kap. — k. 1637.
— Okićem, kod sv. Martina. Antun Kršnjavi, č-hsgd. — Ivan mladji Miklošić, kap. — k. 3152.
— Okićem, kod sv. Trojstva. Josip Janošić, č-hsgd. — k. 1920.
U Samoboru. Antun Glasić. — Josip Fabianec, pomočnik, i Jos. Kuril, kap. — k. 6396.
— Stupniku. Josip Sačić, sl. vv. zagr. i varašd. ssp., č-hsgd. — Lavoslav Reputin, — k. 2110.

GG. sveštenici učitelji, nadstojnici, i ini izvan duhovnog pastirstva postavljeni.

Berklaš Ferdinando, župnik kloštarski, u Koprivnici.
Bolthauzer Blaž, c. kr. naučitelj gramatike u Vinkovcih, sl. v. srěmske ssp.
Bučar Josip, u kr. odgojištu zagr. kamerade nadstojnik.
Fecer Antun, u kr. odgojištu zagr. kamerade nadstojnik.
Korbar Baltazar, izsluž. kod kr. nad-gimnazie zagr. naučitelj i starešina gram. učionah, i iste gimazie propovědnik.
Kovačević Ivan, sirotišta bisk. nadstojnik u Požegi.
Kuzmić Josip, isluženi humaniteta u gimn. varašd. naučitelj, u Parizu.
Mikloška Matia, župnik šandrovački, u Věrovitici.
Muzler Stěpan, propovědnik i naučitelj kod akademie zagr. (kako dole).
Ožegović Stěpan, župnik kravarski, u Križevcih.
Šutej Marko, svetjenik bisk. Ljubljanske, u Ozlju.
Vojvodić Filip, sl. biskupie zagr. pod-bibliotekar.
Zrinščak Ivan starji.
Ztuparić Šimun, u kr. odgojišti zagr. Pod-ravnitelj.

Stan nemoćnih svetjenikah u sěmenistu.

Ravnitelj.

Preč. g. Stěpan Moises, str. 35.

G. Nemočnici.

Frančević Juraj, izsl. kapelan.
Hadjak Nikola, izsl. župnik konobački.
Puškarić Josip, župnik miholjački.
Rešetarić Petar, izsl. kapelan.
Tandarić Ivan.

Stan svetjenikah nemočnih, o Novoj-Vesi.

Nadstojnik. Preč. g. Petar Šattvar, str. 35.
Skerbitelj. G. Petar Vučković.

G. Nemočnici.

Faifarić Petar.
Hranilović Ilia, svetjenik bisk. križevačke.
Sekula Mirko.
Stanković Vatroslav.
Tomašegović Franjo.

Iz matice nemoćnih svetjenikah uživajući.

G. Barišec Franjo, izsl. kapelan, u Zagrebu.
— Čuk Petar, negda župnik prekriški, u Prekrižju.
— Čukac Nikola, izsl. kapelan, u Koprivnici.
— Florian Antun, izsl. kapelan, u Krapini.
— Kunek Mato, izsl. kapelan, u Kutini.
— Kuntjak Blaž, župnik nad-križovlanski, u městu.
— Modlic Mirko, izsl. župnik draškovački, u Preloku.
— Störk Ladislav, izsl. kapelan, u Zagrebu.
— Sabo Franjo, izsl. kapelan, u němačkom Iregu.
— Sakač Lovro, izsl. kapelan, u Pišćanovcu poleg varaždinskih toplic.
— Vorko Toma, izsl. župnik čuntički, u Petrinji.

Sěminište duhovne mladeži biskupie zagrebačke.

Rektor: preč. g. Stěpan Moises, str. 35.
Pod-Rektor: g. Franjo Milašinović, str. 37.
Otac duhovni: g. Stěp. Konstanc, sv. bogosl. doktor.
Nadstojnik naukah ujedno naměstnik naučiteljah bogoslovja: Nikola Horvat, svetjenik bisk. zagr.
Nadstojnik càrk. pěvanja: g. Josip Juratović, str. 39.

Duhovna Mladež.

G. Djakon: Hertić Franjo.

Digitized by Google

GG. bogoslovi tečaja IV.

Cekorić Ivan.
Kovačić Fabian.
Novak Stěpan.
Rodić Antun.
Roneš Josip.
Šajko Franjo.
Šviglin Janko.
Tompak Stěpan.
Torbar Josip.
Vojaček Dragutin. 10.

GG. bogoslovi tečaja III.

Brajković Ivan.
Budicki Franjo.
Friš Pavao.
Golub Josip.
Jurin Ivan.
Katkić Vatroslav.
Kralj Janko.
Kraljevic Josip.
Legin Marko.
Mihelić Franjo.
Mikulić Josip.
Muslia Mato.
Podel Aleksa.
Stengl Juraj. 14.

GG. bogoslovi tečaja II.

Borovečki Janko.
Harabaisa Stěpan.
Ilačić Franjo.
Mojsinović Antun.
Pavić Stěpan.
Rudolf Lavoslav.
Švarz Vojtěh.
Tišler Stěpan.
Turković Svetozar.
Vučevac Rok.
Žiger Ivan. 11.

GG. bogoslovi tečaja I.

Benković Ivan.
Celinić Nikola.
Čižmek Andria.
Gjurišević Ljudevit.
Hegedić Stanko.
Jošić Andria.
Jalšić Pavao.
Kandis Dragutin.
Lacković Ivan.
Pavić Jakov.
Švec Vatroslav.
Valdec Stěpan.
Vitković Josip. 13.

U sěminišću peštanskom.

G. Matunci Martin, bogosl. těč. III. 1.

U kolegii pazmanskoj u Beču.

Verbančić Josip, bogosl. teč. II. 50.

Sirotista biskupska.

U Zagrebu.

G. Ivan Budić, upravitelj, str. 37.
— Josip Šušković, nadstojnik, str. 43.

U Požegi.

G. Franjo Sviranić, upravitelj, str. 36.
— Ivan Kovačević, nadstojnik.
— Mand. Hazel, učiteljica ženskih ruktovorah.

Broj kat. kaludjerah, po samostanih u bisk. zagr. nahodečih se.

Kaludjeri reda s. Franje dèržave s. Ladislava kr. ug.

U Zagrebu: Otacah 8, učećih se 5, bratje 5.
— Varaždinu: « 13, bratje 4.
— Krapini: « 4, « 3.
— Ivaniću: « 5, « 5, novakah 3.
— Koprivnici: « 5, « 4.
— Čakovcu: « 6, « 3.
— Věrovitici: « 7, « 3.
— Kostajnici: « 3, « 1. 87.

Kaludjeri reda s. Franje dèržave sv. križa primorsko-hèrvatske.

U Karlovcu: Otacah 14, bratje 4.
— Jastrebarskom: « 4, « 4.
— Samoboru: « 6, « 4.
— Klanjcu: « 7, « 5. 48.

Kaludjeri reda s. Franje dèrž. s. Ivana kapistranskoga.

U Požegi: Otacah 12, bratje 4.
— Našicah: « 8, « 4.
— Cerniku: « 8, « 4. 40.

Kapucini.

U Varaždinu: Otacah 11, bratje 7. 18.

Kaludjeri sv. Ivana od Boga.

U Zagrebu: Otci 2, bratje 11. 13,

Duvne.

U Varašd. reda s. Uršule: majkih 18, sestarah 15. 33.
— Zagrebu: Sestre milosèrdnosti, 15. 15.

Digitized by Google

Slavna biskupia senjska i modruška ili kàrbavska.

Biskup: Presvětli i prečastni g. MIRKO OŽEGOVIĆ BARLABAŠEVEČKI, str. 29.

Prečastni kaptol stolne càrkve senjske.

Veliki predstavnik: Prečastni g. Jerolim Franić, stolne càrk. senjske veliki predstavnik kotara senjskog naměstni arcidjakon, càrkveno-saborski izkušalac i duhovnoga stola prisědnik.

Štioc. Preč. g. Vinko Parac, opat, njih c. k. a. Velič. savětnik, drugo vidi na str. 35.

Pojac. Preč. g. Franjo Černogorčević, opat s. Jurja mučenika kod Senja, st. càrk. senjske pojac, grada Senja župnik, càrk. saborski izkušalac, duhovn. i sl. v. toront. ssp.

Čuvar. Preč. g. Ivan Grubišić, st. càrk. senjs. čuvar, càrk. saborski izkušalac i duhovn. stola prisědnik.

Kanonik stariji. Preč. g. Vinko Basletić, st. càrk. senjs. kanonik stariji, càrk. saborski izkušalac i duhovn. stola prisědnik.

Kanonik mladji. Preč. g. Luka Petrović, st. càrk. senjs, kanonik mladji, s. bogosl. dokt., u bisk. senjs. liceu kanoničkog prava i càrkvene dogodovštine j. r. naučitelj, sv. obredah měštar, ženitbah i savětah branitelj, duhovnog stola prisednik, diec. fiškus, te c. kr. gimn. senjs. privrěmeni nadstojnik.

Začastni kanonici.

Preč. g. Juraj Čor, stolne càrkve senjske začastni kanonik, kotara udbinskog pod-arcidjakon, duhovnog stola prisědnik, i župnik gračacki.

Preč. g. Šimun Starčević, stolne càrkve senjske začastni kanonik, duhovnog stola prisědnik, i grada Karlobaga župnik.

Preč. g. Roko Barac, stolne càrkve senjske začastni kanonik, kotara ogulinskog pod-arcidjakon, duhovnog stola prisědnik, i župnik ogulinski.

Prečastni kaptol stolne càrkve modruške ili kàrbavske.

u **Novom, Bakru** i **Bribiru** stojeći.

U Novom.

Veliki Prědstavnik. Preč. g. Agrikola Kargačin, stolne càrk. modruš. veliki predstavnik, opat s. križa od doline senjske, sv. bogoslovja doktor, s. duhovn. st. prisědnik.

Čuvar. Preč. g. Adalberto Mariašević, st. càrk. modruške ili kàrbavske čuvar, župnik novljanski, duhovn. stola, i sl. v. zagr. ssp.

Stolni arcidjakon. Preč. g. Vinko Žanić, st. càrk. modruške ili kàrbavske stolni arcidjakon, i duhovn. stola prisědnik.

U Bakru.

Štioc. Preč. g. Nikomed Mudrovčić, predstavnik od Bienka, st. càrkve modruške ili kàrbavske štloc, duhovn. i sl. v. zagr. ssp.

Arcidjakon bakarski ili preko-albinski. Preč. g. Matia Balas, st. càrk. modruš. ili karbavske kanonik i arcidjakon bakarski ili prěko-albinski, s. duhovn. stola prisědnik,

Měštar kanonik. Preč. g. Venceslav Soić, st. càrk. modruš. ili kàrb. kanonik. s. bogosl. doktor, duhovn. stola prisědnik, župnik bakàrski, i kotara istog pod-arcidjakon.

U Bribiru.

Pojac. ni naměstjen.

Mestri kanonici.

Preč. g. Ivan Karšul, st. càrk. modruške ili kàrbavske kanonik, s. duhovn. stola prisědnik i župe bribirske upravitelj.

Drugog neima.

Začastni kanonici.

Preč. g. Bernardo Žanić, st. càrkve modr. ili kàrb. začastni kanonik, duhovnog stola prisědnik, i župnik dražki.

Preč. g. Nikola Car, st. càrkve modruške, ili kàrb. začastni kanonik, kotara brodskog pod-arcidjakon, i učionah nadziratelj, duh. i sl. v. zagr. ssp., i župnik delnički.

Preč. g. Juraj Kvaternik, st. carkve mod. ili kàrb. začastni kanonik, kotara čabranskog pod-arcidjakon, i učionah nadziratelj, duh. i više sl. vv. ssp. i župnik gerovski.

Prečastni kaptol odměne skupne càrkve rěčke.

Veliki predstavnik. Prěč. g. Franjo Sebastiančić, odm. skupne càrk. riečke veliki predstavnik, arcidjakon riečki, i prevěrnog slob. primorsko-tàrgovačkog grada Rieke župnik, pučk. učion. kr. nadziratelj, càrk.-saborski izkušalac i duhovn. stola prisědnik.

Digitized by Google

Kanonici.

Preč. g. Josip Visner, opat b. d. M. bělo-stěnske, odměne skupne càrkve rěčke kanonik, càrkvenih pravah doktor, i duhovn. stola prisědnik.
Preč. g. Franjo Srok, odm. skupne càrk. riečke kanonik i duhovn. stola prisědnik.
Preč. g. Franjo Matejčić, odm. skupne càrk. rěčke kanonik, i duhovn. stola prisědnik.

Jedno mesto izpražnjeno.

Začastne kanonie jesu izpražnjene.

Opatie u nutar biskupie senjske i modruške.

a) nutar bisk. Senjske.

Opat s. Nikole gačkoga. Preč. g. Mihail Mihić, st. càrk. zagr. kanonik, str. 33.
S. križa od doline Senjske. Preč. g. Agrikola Kargačin, str. 55.
Opat s. Jurja mučenika kod Sěnja. Preč. g. Franjo Cèrnogorčević, str. 55.
Opata s. Dojma nad Senjom: neima.

b) Modruške.

Opat s. Jurja vojaka i mučenika lisačkoga. Preč. g. Antun Vukasović, st. càrk. zagr. kanonik, str. 33.

Biskupski ured, ili s. duhovni stol, za obe biskupie.

Predsědnik, Presvětli g. redoviti biskup, ali častjom stariji kanonik.
Prisědnici. Sva prečastna gospoda kanonici, obiuh biskupiah, i ini na svojem městu ubilježeni.
Fiskus diecezanski. Preč. g. Luka Petrović, str. 55.
Odvětnik siromakah. Veleč. i veleuč. g. Vinko Merzljak, u senjs. bisk. liceu bogoslovja moralnog i pastoralnog, katehetike, càrkvenog blagorečja, i višjeg učiteljstva j. r. naučitelj, duhovn. i sl. v. varašd. ssp.
Bilježnik. Veleč. g. Mihail Manzoni, duhovn. senjs. stola prisědnik i bilježnik, ujedno presvetloga g. biskupa tajnik i pisarnice bisk. ravnitelj, te sl. vv. križ. i varašd. ssp.
Ženitbah i zavětah branitelj, veleč. i veleuč. g. Antun Heski, s. bogosl. doktor, u bisk. senjskom liceu iztočnih jezikah, bibličkih starožitnostih, uvoda, obrane i tumačenja s. pisma starog i novog zakona j. r. naučitelj, ženitbah i zavětah branitelj i duhovn. stola prisědnik.
Knjigovodja: častni g. Engelbert Radočai, izučeni bogoslovac, ujedno presvetl. g. biskupa obrednik.

Lěčnik diecesanski.

Veleuč. g. Božo Klemenčić, medicine doktor, ujedno slob. primorsko-tàrgovačkog grada Senja lěčnik.
Ranarnik diecesanski. g. Josip Šana, ujedno slob. primorsko-tàrgovačkog grada Senja ranarnik.

Licej biskupski.

Ravnitelj. Presvětli g. redoviti biskup.
Podravnitelj. Preč. g. Vinko Parac, str. 35.

Naučitelji bogoslovja.

Preč. i veleuč. g. Vinko Parac, koi gori.
Veleč. i veleuč. g. Vinko Merzljak, koi gori.
Preč i veleuč. g. Luka Petrović, koi gori.
Veleč. i veleuč. g. Antun Heski, koi gori.

C. kr. zavoda mudroljubnog naučitelji.

Veleč. i veleuč. g. Antun Sokolić, nauka věrě i višjeg odgojenja j. r. naučitelj, sěmeništa mladeži duhovne pod-rektor, č-hsgd.
Veleč. i veleuč. g. Dominik Cimiotti, filologie i obće dogodovštine j. r. naučitelj, i u sěmeništu mladeži duhovne naukah nadstojnik.
Veleč. i veleuč. g. Juraj Šikić, s. bogoslovja doktor umo- i znanoslovja (*logicæ i metaphisicæ*) i nauka čudorednosti j. r. naučitelj, sěmeništa duhovne mladeži otac duhovni.
Veleč. g. Vuk Bičanić, matematike čiste i upotrěbljene j. r. naučitelj.
Veleč. g. Matia Čop, prirodoslovja, gospodarstva poljskoga i prirodopisa j. r. raučitelj.

C. k. gimnasia senjska.

Ravnitelj. Presv. i preč. g. biskup.
Nadstojnik. Preč. g. Luka Petrović, str. 55.

Naučitelji.

Veleč. g. Stěpan Sabljak human. naučitelj, i sl. v. varašd. ssp.
Veleč. g. Tomo Matić, human. naučitelj.
Veleč. g. Franjo Sladović, kateketa i propovědnik.
Veleč. g. Tomo Petrović
Veleč. g. Venceslav Kargačin
Veleč. g. Adalbert Mikšić
Veleč. g. Ivan Radočaj
} gram. naučitelji.

Digitized by Google

Veleč. gg. župnici i njihovi kapelani biskupie senjske.

1) u kotaru senjskom
(*arcidjakonie senjske*).

U Brinju. Andria Trinajstić, — Božo Pleše, kap. — k. 3676.
— Jablancu. Mihail Martinčić. — Vinko Martinčić, kap. — k. 1721.
— Jezerani. Adalbert Kargačin. — k. 1691.
— Kèrmpotah. Mihail Kattnić. — k. 1027.
— Krasnom. Josip Korenić. — k. 816.
— Krivomputu. Dragutin Vranić. — Antun Muhvić, njegov naměstnik. — k. 2531.
— Križevačkom polju. Božo Sparožić. — k. 2924.
— Letincu. Ivan Šveger. — k. 1062.
— Lukovom. Ivan Marenci. — k. 568.
— Prizni. Petar Merzljak. — k. 409.
Kod s. Jurja pri Senju. Ambroz Krišković. — Franjo Hostnik, kap. — k. 1552.
— s. Križa u dolini senjskoj. Petar Steiner. — k. 554.
U Senju. Preč. g. Franjo Cernogorčević, str. 55. — Tomislav Sladović, i Filip Krisković, kap. — k. 2948.
— Stajnici. Franjo Šebalja. — k. 2155.
— Staromgradu. Gašpar Jerko. — k. 1069.
Na Vratniku. Antun Fab. Krisković, — njegov naměstnik: Josip Ščittar. — k. 513.

2) u kotaru Otočkom.

U Berlogu. Mate Pahek. — k. 1189.
— Dabru. Nikola Carić. — k. 955.
— Kompolju. Ambroz stariji Brozović. — k. 959.
— Kosinju dolnjem. Marko Marković, — njegov naměstnik: Ivan Ivić. — k. 2038.
— Kosinju gornjem. Nikola Dračić. — k. 2050.
— Kuterovom. Nikola Jeličić. — k. 669.
— Lešću vojničkom. Andria Konjiković. — Antun Krisković, kap. — k. 2712.
— Otočcu. Ignacio Vinski, pod-arcidjakon, i duhovnog stola prisědnik. — Ivan Pilepić, kap. — k. 2269.
Na Prozoru. Vinko Vlatković. — k. 736.
U Ramljanih. Ambroz Brozović mladji. — k. 995.
— Svici. Hippolit Ivanošić. — k. 726.
— Sincu. Mate Matašić. — Antun Matošec, kap. — k. 2076.

3) u kotaru gospičkom
(*arcidjakonie lička-karbavske.*)

U Bilaju. Mate Skočilić. — k. 930.
— Brušanih. Josip Mažuranić. — k. 879.
U Bužinu. Josip Božičević. — k. 689.
— Cesarici. Ivan Stefanić, upravitelj. — k. 426.
— Gospiću. Preč. g. Gàrgur Pančić lička-karbavski arcidjakon, predstavnik b. d. Marie s polja zagrebskoga, duhovnog stola prisědnik, i župnik gospićki. — Stanko Kostrenčić, kap. — k. 2065.
— Karlobagu. Preč. g. Šimun Starčević, str. 56. — Ivan Potočnjak, kap. — k. 1048.
— Lukovom Šugarju. Šimun Dadić. — k. 483.
— Novom u Liki. Josip Kattaro. — k. 1019.
— Osiku. Dragutin Perčević. — k. 1542.
— Ostarii u Liki. Gàrgur Potočnjak. — k. 917.
— Ribniku. Maksimilian Zerngollern. — k. 720.
— Širokoj-kuli. Antun Ciganić. — k. 638.
— Smiljanih. Juraj Kovačević. — k. 2107.
— Tàrnovcu. Juraj Antonić. — k. 965.

4) u kotaru udbinskom.

U Boričevcu. Josip Kargačin. — k. 1134.
— Bruvnom. Dragutin Vlašić. — k. 315.
— Gračcu. Preč. g. Juraj Čor pod-arcidjakon, str. 56. — 656.
— Palanki. Marko Ivanović, upravitelj. — k. 113.
— Podlapcu. Ivan Spiljak. — Njegov naměstnik. Jakob Žagar. — k. 1812.
— Ričici. Svetozar Habulin. — Njegov naměstnik. Šimun Segulja. — k. 1909.
Kod s. Mihaila u Lovincu. Petar Kovačić. — k. 2844.
— s. Roka u Lovincu. Vinko Kečkeš. — Manoil Sladović, kap. — k. 2280.
U Udbini. Preč. g. Kazimir Grègurinić, stolne càrkve mantovanske začastni kanonik. — Petar Korenić, kap. — k. 1274.

5) u kotaru perušićkom.

U Aleksinici. Tomislav Banić. — k. 1139.
— Buniću. Bartol Kečkéš. — k. 222.
— Čankih. Franjo Udina. — k. 606,
— Kaludjerovcu. Fabian Sokolić. — k. 406.
— Korenici. Antun Ronker. — k. 512.
— Pazarišću dolnjem. Matia Pančić. — Petar Verbanić, kap. — k. 2189.
— Pazarišću gornjem. Franjo Jeličić. — k. 1713.
— Perušiću. Stěpan Sarkotić, pod-arcidjakon, i duhovnog stola prisědnik. — Feliks Jeličić, kap. — k. 4792.
— Zavalju. Valentin Bedjanić. — Antun Burmašević, kap. — k. 1596.

Veleč. gg. župnici i njihovi kapelani biskupie modruške.

1) u kotaru vinodolskom
(*arcidjakonie vinodolske*).

U Bribiru. Preč. g. Ivan Karšul, upravitelj, str. 56. — Stěpan Stanić i Franjo Kombol, kap. — k. 4464.
— Cirkvenici. Stanislav Katnic. — Petar Car, kap. — k. 2078.
U Driveniku. August Lapik. — Tomislav Jelićić, kap. — k. 971.
— Grižanah. Preč. g. Franjo Vrinjanin, st. càrkve senjske izsluženi kanonik, duh. stola prisědnik. — Mihail Kombol, i Matia Trapulini, kap. — kat. 2640.
— Novom. Preč. g. Adalberto Mariašević, st. 55. — Ivan Šegulja, kap. — k. 2423.

Digitized by Google

Kod s. Jeline u Zagorju. Petar Matečić. — k. 526.
Na Selcih. Mate Kombol. — k. 1301.
U Siljevici. Vinko Studenac. — k. 727.
— Tribalju. Nikola Kostrenčić, upravitelj. — k. 972.
— Zagonu. Jerolim Franić mladji. — k. 688.

2) u kotaru Ogulinskom.

U Cerovniku. Matia Barac. — k. 1239.
— Drežniku. Lovro Heski. — k. 2636.
— Generalskom stolu. Josip Ligatić. — k. 1668.
— Ledenicah. Vinko Maričić. — k. 1264.
— Modrušu. Antun Kreger. — k. 1502.
— Munjavi (Josephsthal). Mihail Maradin. — k. 1620.
— Ogulinu. Preč. g. Roko Barac, pod-arcidjakon, str. 56. — Mirko Borić, kap. — k. 3614.
Na Ostariah. Marko Geršag. — k. 1529.
— Otoku. Ignacio Bontić. — k. 670.
— Plaškom. Ivan Soić. — k. 170.
U Rakovici. Juraj Radočaj. — Ivan Domian, kap. — k. 2020.
— Saborskom. Nikola Pratulipac. — k. 820.
— Teržiću. Franjo Plentaj. — k. 567.
— Tounju. Antun Skiljan. — Ivan Ligatić, kap. — k. 2528.
— Vagancu. Josip Zaic. — Juraj Maričić, kap. — k. 1091.
— Zagorju. Ivan Strižić. — k. 1536.

3) u kotaru Sluinskom.

U Blagaju. Mate Cvetanović. — k. 685.
— Cviloviću. Josip Vikičnig. — k. 1948.
— Ladjevcu. Nikola Zic. — Antun Zic, kap. — k. 2950.
— Maljevcu. Lovro Brajnik. — k. 28.
— Periasnici. Stanko Matešić. — k. 554.
— Sluinu. Jerolim Pleše, pod-arcidjakon, duhov. stola prisědnik. — k. 2413.
— Valiselu. Lavoslav Novak. — Maks. Majanonić, kap. — k. 2220.

4) u kotaru Bakarskom
(arcidjakonie modruške).

U Bakru. Preč. g. Venceslav Soić, st. 55. — kapelani: Mate Žuvičić, ujedno kateketa ondašnjih elementarnih učionicah, — Nikola Bobus, i Dragutin Kertica. — k. 4521.
— Černiku. Antun Kukuljan. — k. 1014.
— Doolu. Juraj Ivančić. — k. 1065.
— Dragi. Preč. g. Bernardo Žanić, st. 56. — Ivan Žanić, kap. — k. 1825.
Na Grobniku: Martin Juretić. — Martin Glasar, kap. — k. 2148.
— Hreljinu. Antun Mudrovčić. — Mate Sablić, kap. — k. 2469.
— Jelenju. Lovro Zezelić, duh. stola prisědnik, i izsluženi pod-arcidjakon. — Ivan Juričić, kap. — k. 2788.
U Kraljevici. Mate Mihičić. — Josip Dobrila, i Samuel Jakovčić, kap. — k. 1969.
— Kukuljanovom. Tomislav Katnić. — k. 2032.
U Martinščici. Kajetan Kobler, kap. — k. 22.
Na Praputniku. Ivan Merzljak. — Franjo Ljubičić, kap. — k. 1080.
Kod s. Barbare u Kostreni. Mate Gerković. — Jakov Randić, kap. — k. 972.
— s. Lucie u Kostreni. Pavao Viviani. — Njegov naměstnik: Ivan Maršanić. — k. 1808.
Na Tersatu. Paskal Žuvičić. — k. 1511.
U Zlobinu. Matia Skiljan. — k. 451.

5) u kotaru verbovskom.

Na Fužini. Juraj Stipanicić. — Bonaventura Kertica, kap. — k. 1997.
U Lešću (provinc). Pavao Mateša. — k. 2142.
— Liću: Matia Brušia. — k. 1440.
— Lipi. Josip Bublić. — k. 1234.
— Lukovom dolu. Antun Kaliman, pod-arcidjakon, učionicah pučkih nadziratelj, i duh. st. prisědnik. — Josip Pipinić, i Mate Vičić, kap. — k. 3431.
— Merkoplju. Josip Parac, sl. v. zagr. ssp. — Franjo Ferenc, kap. — k. 3114.
Na Plemenitašu. Mate Geržičić — k. 901.
U Ravnojgori. Gargur Benić. — k. 2242.
Na Verbovskom, Ivan Soić. — k. 2064.

6) u kotaru brodskom.

Na Brodu. Mihail Soić. — Josip Merzljak, kap. — k. 1757.
U Černom lugu. Juraj Geržičić. — k. 804.
— Delnicah. Nikola Car, pod-arcidjakon, st. 56. — Ivan Potočnjak, kap. — k. 2479.
— Divjakih. Luka Starčević. — k. 1450.
— Kuželju. Antun Klarić. — k. 842.
— Lokvah. Josip Kargačin, sl. v. zagr. ssp. — k. 1931.
— Moravicah (brodskih). Ivan Justin, sl. v. zagr. ssp. — Ferdinand Pleše, kap. — k. 2150.
— Podstenah. Josip Marinković. — k. 724.
— Razlogah. Matia Segulja. — k. 350.
Pri Turkih. Mihail Burić — k. 994.
U Zaveršju. Bartol Krulac. — k. 864.

7) u kotaru čabranskom.

U Čabru. Stěpan Brovet izsluženi, pod-arcidjakon, duh. i s. v. var. i zagr. ssp. — Antun Žagar, kap. — k. 1420.
— Gerovom. Preč. Juraj Kvaternik, pod-arcidjakon, st. 56. — k. 1566.
Na Hribu. Blaž Volf. — k. 588.
— Plescih. Vinko Stiglić sl. v. zag. ssp. — k. 1194.
U Prezidu. Juraj Justić. — k. 1559.
— Terstju. Augustin Žagar. — k. 1121.

8) u kotaru riečkom
(arcidjakonie riečke).

U Rieci (Fiume). Preč. Franjo Sebastiančić, st. 55. — Ivan Milić propovědnik. — Josip Poglajen, ujedno rěčkog brodarskog zavoda kateketa i propovědnik, Ivan Klesković, i Antun Dobrovac kapelani. — k. 11197.
— Drenovi. Ivan Cvetko. — k. 554.

Digitized by Google

GG. izlužení župnici, s pensiomju stališ mira postavljeni.

Basletić Ivan, izsl. župnik cesarički, stoji u Bagu.
Cesarović Ant. « « bruvnački, « « Cresu.
Kaliman Pavao, « « lukovdolski, i sl. v. zagr. ssp., stanuje u Bribiru.
Rožanić Ivan, izsl. žup. križevačko-poljski u Senju.
Segulja Filip. « « gračački, stoji u Novom.
Skalabrini Tomo « « dolski « « Bakarcu.
Župničić Vinko, « « kaludjerov. « « Rěci.
Varglien Srečko « « zagorski, « « Kraljevici.
Juretić Filip, izsluženi kapelan ostarijski, stanuje na Grobniku.
Kostrenčic Martin, izsluženi upravitelj kosinjski stanuje na Cirkvenici.
Mikočić Ivan, izsluženi Sakristan, st. càrk. senjske stanuje u Senju.
Štimac Joso, izsluženi župnik zaverški stanuje u Zaveršju.
Hodanić Mate, izsluženi naměstnik kaptolski u Bribiru, stanuje u Bribiru.

GG. sveštenici kod učiteljstva naměštjeni, i ini izvan duhov. pastirstva postavljeni.

Kombol Gašpar. kr. ravnitelj
Morasi Franjo, naučitelj kod
Rubeša Andria, « «
Ivan Mihić, « «
Bernardin Malle, « «
Mate Serdoc, « «
} kr. grimn. riečke, kako dolě.

Sabljak Stěpan, sl. varm. varašd. ssp.
Matič Tomo,
} humaniteta

Sladović Franjo, kateketa i propovědnik.
Petrović Tomo,
Kargačin Vencesl.,
Mikšić Adalbert,
Radočaj Ivan,
} grammatičkih učionah.

} naučitelji kod c. kr. gimn. senjske.

Bačić Ivan, kateketa učione děvojačke u samostanu duvnah reda s. Benka u Rieci, ujedno istog samostana kapelan, sl. var. zagr. s. s. prisědnik.
Balas Ivan, izsluženi kateketa višje elementarne bakarske učione.
Pobar Simun, izsl. gram. učion. naučitelj, kod kr. gim. riečke.
Saftić Mihail, višje elementar. učione u Rěci ravnitelj, kako dole.
Akačić Josip u Bakru.
Lazarić Dragutin u Rěci.
Adam Sikić u Rěci.
Pobor Pavao u Selcih.
Rožić Juraj sl. konjaničkog puka grofa Nostiza vojnički kapelan.
Ivan Žanić, c. k. narodnog ogulinskog puka vojnički kapelan.
Roko Merzljak, c. k. puka Barona Gepperta vojnički. kapelan.
Dragutin Božić, c. k. nar. ogulinskog puka vojnički kapelan.
Mirko Mareš, c. k. morske vojske kapelan.

Sěmenište biskupsko sv. Franje seraf. u Senju.

Ravnitelj. preč. g. Vinko Parac, str. 35.
Podravnitelj. g. Antun Sokolić, st. 57.
Otac duhovni. g. Juraj Sikić, st. 57.
Nadstojnik naukah. g. Dominik Cimiotti, st. 57.

Duhovna Mladež.

GG. bogoslovi tečaja IV.

Illaušek Ivan.
Sekulja Pavao.
Skrobonja Josip.
Starčević Antun, sl. um. i mudroljubja doktor.
Vančina Adalberto.
Verdoljak Petar. 6.

GG. bogoslovi tečaja III.

Babić Ferdinand.
Domines Gašpar.
Jurišević Josip.
Perak Vatroslav.
Šablić Ivan.
Švaglić Srečko.
Tonković Antun.
Žanić Nikomed. 8.

GG. bogoslovi tečaja II.

Akurti Josip.
Luković Antun.
Marušić Petar.
Peruzović Juraj.
Slamnig Ludjevit.
Vončina Ivan. 6.

GG. bogoslovi tečaja I.

Ciković Antun.
Matković Gaspar.
Račky Franjo.
Urpani Ivan.
Verhovac Lovro.
Vukelić Ivan. 6.

GG. mudroljubi tečaja II.

Lončar Petar.
Mihaljević Juraj.
Sverljuga Andria.

G. mudroljubi tečaja I.

Britvac Věkoslav.

Broj kat. kaludjerah po samostanih.

a) u biskupii senjskoj:

Kapucinah čuvarstva harvatskoga s. kralja Stěpana u Karlobagu ima 8

b) u biskupii modruškoj:

Kaludjerah reda s. Franje dàržave s. križa primorsko-hàrvatske na Tersatu ima . . 22
Kapucinah čuvarstva hàrv. s. kralja Stěpana u Rieci 18
Duvnah reda s. Benka u Rieci ima 19

Ukupno dakle 67

Digitized by Google

Sl. bisk. križevačka, obreda gàrčkoga-katolikah.

Biskup: Presvětli i prečastni g. GAVRIL SMIČIKLAS, str. 29.

Prečastni kaptol stolne càrkve g. k. križevačke.

Veliki predstavnik. Preč. g. Marko Badovinac, st. càrk. križevačke kanonik, i kaptola iste veliki predstavnik, s. duhovn. i sl. v. križ. ssp.

Štioc. Preč. g. Janko Goleš, stolne càrk. križevačke kanonik, i iste kaptola štioc, s. duhovnog, te više àl. varm. ssp, č-hsg- i zgsd.

Pojac. Preč. g. Vasilj Poturičić, st. càrk. križevačke pojac i kanonik, te presvětlog g. biskupa križ. pobočni kanonik, s. duhovn. i sl. v. križ. ssp.

Čuvar. Preč. g. Konstantin Bukvić, st. càrk. križ. čuvar i kanonik, stolni župnik, te s. duhovnog st. prisědnik.

Biskupski ured ili s. duhovni stol.

Predsědnik. Presvetli g. redoviti biskup.

Prisědnici.

Sva prečastna gospoda kanonici; za tiem:

Preč. g. Vasilj Bubanović, naměstnik zvanjski biskupski po Slavonii i Bačkoj, iliti osečki, i s. duhovn. i sl. v. križ. ssp.

Veleč. g. Junko Predoević, kotaru žumberačkog pod-arcidjakon i dražki župnik, sěminista gk. zagrebačkoga rektor, i dušah gàrčko-katoličkih po kotaru zagr. duhovni pastir, s. duhovnog i sl. vv. zagr. i križ. ssp.

Veleč. g. Gavril Boić, po kotaru bačko-srěmskom pod-arcidjakon, i župnik novosadski, s. duhovn. stola prisědnik, č-hsgd.

Veleč. g. Juraj Šoš, kucurski župnik, i s. duhovn. stola prisědnik.

Opata s. Lěpe (Pulcheriae) križevačke město je prazno.

Veleč. gg. župnici i njihovi kapelani biskupie gk. križevačke.

1) u varmedji križevačkoj.

U Križevcu kod stolne càrkve pod naslovom presv. Trojstva. Preč. Konstant. Bukvić, k.g. — 132.

2) u varmedji zagrebačkoj.

U Zagrebu i kotaru zagrebačkom, Veleč. Janko Predoević, koi gore. — gk. 72.

3) u generalatu varašdinskom.

U Pisanici. Tadia Šajatović. — 52.
— Dižniku. Marko Gajski, upravitelj. — 219.

4) u generalatu karlovačkom *i kotaru žumberačkom.*

U Radatoviću. Janko Bubanović. — 1347.
— Dragi. Janko Predoević, **pod-arcidjakon**, koi gore. — Ilia Cvetišić, uprav. — 416.
— Kaštu. Ivan Šajatović. — 502.
— Sošicah. Danilo Gajski, ujedno kateketa městne elementarne učione. — 969.
— Merzlompolju. Vasilj Bratelj, ujedno městne elementarne učione kateketa. — 924.
— Pečnom. Pavao Bratelj, ujedno podrektor sěminišta zagrebačkog. — Tomo Vidović, upravitelj. — 758.
— Stojdragi. Vasilj Terbojević. — 211.
— Grabru. Marko Raić. — 436.

U Dalmacii.

Naměstnik biskupski. Preč. g. Juraj Smičiklas, naměstnik zvanjski biskupski po Dalmacii, ujedno župnik u Kriškah.

5) u kotaru dàrniškom.

U Križkah. Preč. g. Juraj Smičiklaš, kako gore. Dionisio Sóós, kap. — 259.
— Balkah. Aron Čàrlěnković, upravitelj. — 213.

6) u kotaru senjskom.

U Vàrlikah. Marko Stanić. — 128.

7) u Zadru.

Veleč. i veleuč, Petar Stiić, gradjanski i vojnički kapelan po Dalmacii, càrk. pravah doktor, i sl. v. križ. ssp. — 347.

Namestničtvo osečko.

Naměstnik biskupski. Preč. Vasilj Bubanović, koi g.

Pod-arcidjakon. Veleč. Gavril Boić, koi gore.

8) u varmedji srěmskoj.

U Šidu. Vasilj Doktorović, — 715.
— Petrovcih. Vasilj Luskanci, upravitelj. — 510.

9) u varmedji bačkoj.

U Novom Sadu. Veleč. Gavrilo Boić, koi gore. Nikola Nikolić, kap. — 473.
— Kucuri. Juraj Šoš, koi gore. — Vasilj Nikolić, kap. — 2573.
— Keresturu. Janko Gvoždjak. — Janko Malić, kap. — 4319.

Digitized by Google

Rektor. Velečastni g. Janko Predoević, koi gore više put spomenuti.

Pod-rektor. Veleč. g. Pavao Bratelj, župnik u Pečnom.

Duhovna Mladež.

Djakon.

G. Hranilović Vladimir.

Izučeni Bogoslovac.

Gajski Vladimir.

GG. bogoslovi teč. II.

Garapić Danilo.
Haralović Gavril.
Laboš Andria.

GG. bogoslovi teč. I.

Badovinac Nikola.
Goleš Vladimir.
Rašić Danilo.

Mudroljub teč. II.

G. Latković Franjo.

Ostali pitomci u svetskoj odĕći.

Učenici krasnoslovja.

Opačić Sava. | Vežić Luka.
Heraković Vladimir.

Slavna biskupia bosanska ili djakovačka i srĕmska.

Biskup: Presvětli i prečastni g. JOSIP KUKOVIČ, str. 30.

Prečastni kaptol stolne càrkve bosanske ili djakovačke.

Veliki predstavnik. Manjka.
Štioc. Preč. g. Stanislav Sokolić, st. càrk. bos. ili djakov. štioc, i kanonik, slob. um. i mudroljubja doktor, duhovn. i više sl. vv. ssp., jubil. svetjenik.
Pojac. Preč. g. Dragutin Pavić, opat b.d.M. biharske, st. càrk. bos. ili djakov. pojac i kanonik, duhovnoga stola, i više sl. vv. ssp.
Čuvar. Preč. g. Pavao Filipović, st. càrk. bos. ili djakov. čuvar i duhovn. i sl. vv. srĕm. i vĕrov ssp.
Arcidjakon stolni. Preč. g. Josip Matić, str. 36.
Meštar kanonik stariji. Preč. g. Matia Komendo, predstavnik »*S. Sapientiae de Titel*,« st. càrk. bos. ili djakov. kanonik, bogoslovja doktor i u liceu bisk. djakovač. nauka bogoslovnog, zatim dogmatike i polemike bogosl. j. r. naučitelj, duhovnoga i sl. v. srĕm. ssp.

Meštri kanonici mladji.

Preč. g. Ivan Rastović, predstavnik s. Augustina pečujskoga, st. càrk. bos. ili djakov. kanonik, sĕmeništa mladeži duhovne rektor, duhovn. stola, i više sl. vv. ssp., ć-hsgd.
Preč. g. Matia Mihaljević, stolne càrk. bos. ili djakov. kanonik, slob. um. mudrolj, i sv. bogosl. doktor, fiskus diec., sv. stola biskups., te sl. vv. srĕm. i vĕrovit. ssp.

Arcidjakonie izvan kaptola.

Gornjeg Srĕma. Preč. g. Josip Kal. Mihalić, arcidjakon gornjeg Srĕma, pučkih učionah kr. nadziratelj, duh. i sl. v. srĕm. ssp.. ujedno župnik u Sotu.
Brodski. Preč. g. Marko Topalović, arcidjakon Brodski, i župnik tărnjanski, s. duhovn. st. prisĕdnik.
Dolujeg Srĕma. Preč. g. Josip Celčić, predstavnik s. Ladislava od Zemuna, arcidjakon dolnjeg Srĕma, stabske varoši Mitrovice župnik, kotara mitrov. pod-arcidjakon i pučkih učionah kr. nadziratelj, s. duhov. i sl. v. srĕm. ssp.

Začastni kanonici.

Preč. g. Antun Gavrančić, st. càrk. bosanske ili djakovačke začastni kanonik, župnik sibinjski, i sl. v. požež. ssp.
Preč. g. Bartol Smiloševič, st. càrk. bos. ili djakov. začastni kanonik, kotara kopaničkog pod-arcidjakon, duhovn. stola prisĕdnik i càrkve babinogredačke župnik.
Preč. Franjo Šav. Peterka, st. càrk. bos. ili djakov. začastni kanonik, i župnik bošnjački.
Preč. g. Martin Vice, st. càrk. bos. ili djakov. začast. kanonik, varoši Rume župnik i ondašuje višje elem. učione ravnatelj, sl. vv. križ. i srĕm. ssp.
Preč. g. Josip Ivanić, st. càrk. bos. ili djakov začast. kanonik, župnik Ivankovački i sl. v. srĕm. ssp.

Opatie i predstavničtva u kotaru biskupie djakovačke i srĕmske.

Opat b. d. M. od gore petrovaradinske. Manjka.
Opat presvetoga Trojstva od Petrovaradina. Preč. g. Ivan Krizmanić, str. 43.
B.d.M. od Kopan-Monostora u Srĕmu. Preč. g. Antun Egyed. opat b.d.M. od Kopan-Monostora, kotara feldvarskoga pod-arcidjakon i varošice istoga imena župnik, pučkih učionah kr. nadzi-

Digitized by Google

ratelj, učenog magj. družtva član, i sl. vv. toln. i baranj. ssp.
B.d.M. od Illde. Preč. g. Ivan Ignacio Vagner, opat b.d.M. od Illde, župnik u Nagy Làngu, i sl v. stolnoběogr. ssp.
Opatah: s. Kate šarengradske; s. Dimitrie srěmskog; satim od Koblana, inače Kolbana u Slavonii neima.
Predstavnik s. Ladislava od Zemuna (Semlina). Preč. g. Josip Celčić, koi gore.
Predstavnikah s. duha od Monostora, i s. Irenea srěmskog, neima.

Biskupski ured. Illiti s. duhovni stol.

Predsědnik. Presvětli g. redoviti biskup.

Prisědnici.

Sva preč. g. pravi kanonici i izvanjski arcidjakonie zatim:
Preč. g. Bartol Smilošević, str. 67.
Preč. g. Matia Mihaljević, str. 68.
Preč. g. Josip Ivanić, str. 68.
Veleč. g. Adam Sukić, kotara osečkog pod-arcidjakon, i puč. učion. kr. nadziratelj, slob. i kr. gornje varoši osečke župnik, s. duhovn. i sl. v. věrov. ssp.
Veleč. g. Adam Filipović od Heldenthala, župnik gorjanski, duhovnoga i sl. v. srěm. ssp.
Veleč. g. Stěpan Žitvaj, župnik Semelački, duhovnoga i sl. v. srěm. i věrov. ssp, č-hsgd.
Veleč. i veleuč. g. Stěpan Bartolović, župnik kopanički, càrk. pravah doktor, i sl. sbora pravnoga kod sveučilišta pešt. sučlan, duhovn. stola prisědn.
Veleč. g. Franjo Mertz, grada Broda župnik, duhovn. djakov. i sl. v. srěm. ssp.
Veleč. g. Stěpan Jesenković, župnik drenjanski, s. duhovn. i sl. v. srěm. ssp., č-hsgd.
Veleč. i veleuč. g. Andria Šumanovac, s. bogosl. doktor, župnik gradištanski, s. duhovn. i sl. v. srěm. ssp.

Fiskus diecesanski.

Preč. g. Matia Mihaljević, koi gore.

Ženidbah i zavětah branitelj. Preč. g. Martin Komendo, str. 67.
Bilježnik. g. Antun Zviršitz, ujedno presvětl. g. biskupa tajnik,
Odvětnik siromakah. Veleč. i veleuč. g. Pavao Obrovac, bogosl. doktor, càrkvene dogodovštine i kanoničkog prava j. r. naučitelj, odvětnik siromakah i zakleti kaptola bilježnik, càrk. saborski izpitalac, i sl. vv. srěm. i věrov. ssp., č-hsgd.
Aktuar i knjigovodja. g. Petar Domačinović duhovn. djakov. st. aktuar i knjigovodja, ujedno Njih presvětlosti g. biskupa tajnik.

Pisari.

G. Ilia Dragović, « Ivan Maljevac, } st. càrk. djakov. prevend.

Lečnik uređni.

G. Juraj Mosbauer, medic. doktor.

Dvoranici càrkveni presv. g. biskupa.

Tajnik. g Antun Zviršitz, koi gore.
Obrednik. g. Petar Domačinović, koi gore.
Kapelana pridvornog neima.

Licej biskupski.

Ravnatelj. Presvětli g. redoviti biskup.
Pod-ravnatelj. Preč. g. Josip Matič, str. 36.

Naučitelji bogoslovja.

Preč. i veleuč. Martin Komendo, str. 67.
Veleč. i veleuč. g. Pavao Obrovac, koi gore.
Veleč. i veleuč. g. Jakov Hegedušević, slob. um. i mudroljubja doktor, iztočnih jezikah i s. pisma starog i novog zakona j. r. naučitelj. càrk.-saborski izpitalac, i sl. v. věrov. ssp., č-hsgd.

Naučitelji mudroljubja.

Veleč. i veleuč. g. Matia Vukmanić, propovědnik, i nauka věre naučitelj, ujedno sěmeništa mladeži duhovne pod-rektor, i duhovni otac.
Veleč. i veleuč. g. Mato Topalović, umo- i znanoslovja, nauka čudorednosti, i obće dogodovštine naučitelj, te u sěmeništu mlad. duhovne naukah nadstojnik, č-hsgd.
Veleč. i veleuč. g. Danilo Pachman, prirodoslovja, gospodarstv. poljskoga, matematike i narodne dogodovštine naučitelj, nadstojnik naukah, č-hsgd.

Nadarenici (praebendati) stolne càrkve djakovačke.

G. Ilia Dragoević, — Ivan Maljevac, } koi gore.
Ravnatelj pěvališta. g. Adam Rüttiger.

Veleč. gg. župnici i njihovi kapelani biskupie djakovačke.

1) u kotaru djakovačkom
(arcidjakonstva stolnoga).

Djakovački. Preč. g. Matia Mihaljević, **pod-arcidjakon**, str. 68 — Stěp. Marković i Juraj Malahovski, kapelani. — k. 4025.
Drenjanski. Stěpan Jesenković, koi gore. — Adalberto Knežević, kap. — k. 2846.
Gorjanski. Adam Filipović od Heldenthala, koi gore. — k. 2093
Piškorevački. Matia Gergjan, koi gore. — Franjo Müller, kap. — k. 3095.
Punitovački. Matia Zubanović, sl. vv. srěm. i věrov. ssp. — Ant. Adamović, kap. — k. 1758.
Semelački. Stěp. Žitvaj, koi gore. — Věkoslav Movrin i Antun Matić, kapelani. — k. 3321.
Tărnavski. Antun Kellner. — Franjo Taglieber, kap. — k. 1274.
Varoški. Antun Sabolović, č-hsgd. — k. 906.
Vărbički. Jos. Šticinger. — Jos. Jagodić, kap. 2957.

Digitized by Google

2) u kotaru oseč̌kom.

Almaški. Franjo Perakić, sl. vv. srěm. i věrov. ssp. — 690.
Daljski. Martin Benaković, sl. vv. srěm. i věrov. ssp. — Antun Cigler, kap. — 1143.
Dolnjo-varoški, oseč̌ki. Josip Janković, sl. vv. srěm. i věrov. ssp. — Marko Nikolić, kap. — 3595.
Gornjo-varoški, oseč̌ki. Adam Sukić, **pod-arcidjakon**, str. 69. — Antun Vladisavljević, i Juraj Tordinae, kap. — 6178.
Oseč̌ki u tvàrdjavi. Ivan Jozepac, sl. vv. srěm. i věrov. ssp. — Stanislav Ovničević, upravitelj u duhovnih. — Franjo Dreher, i Antun Ittlinger, kap. — 2177.
Sarvaški. Bogimir Gutmann, upravitelj. — 1141.

3) u kotaru kopaničkom

Andrievački. Lovro Oliva. — Věkoslav Kozjak, kap. — 2409.
Babinogredski. Preč. g. Bartol. Smilošević, **pod-arcidjakon**, str. 67. — Kristoslav Goci, i Dragutin Toma, kap. — 4936.
Gundinački. Gavril Söjtöry, sl. v. srěm. ssp. — 2275.
Kopanički. Stěpan Bartolović, str. 69. — 3184.
Sikirevački. Stěpan Szakaly, sl. v. věrov. ssp. — Dragutin Tunić, kap. — 2172.
Svilajski. Franjo Markovac. — 1562.
Varpoljački. Ivan Nep. Osvald. — Josip Rakitić, kap. — 3071.

4) u kotaru brodskom
(*arcidjakonstva brodskoga.*)

Brodski. Franjo Mertz, str. 69. — Franjo Oršolić i Petar Brašnić, kap. — 3723.
Garčinski. Josip Šveher. — 1579.
Kanižki. Ivan Lukačević, upravitelj, — 1119.
Klakarjèvački. Stěpan Kermelić, upravitelj. — Pavao Andrić, kap. — 1994.
Odvoračk. Stěpan Gavrančić, sl. v. věrov. ssp. — 1720.
Oprisavački. Matia Lukačić. — 1360.
Podcerkavjački. Valentin Vukasović. — 1719.
Podvinjski. Antun Čović. — 1268
Sibinjski. Preč. g, Antun Gavrančić, str. 67. — Franjo Božić, kap. — 1879.
Slobodnički. Matia Vukasović. — 1063.
Šumetjski. Antun Cvitić, upravitelj. — 814.
Tàrnjanski. Preč. g. Marko Topalović, str. 67. — 7780.

5) u kotaru vinkovačkom
(*arcidjakonstva gornjeg Srěma*).

Bošnjački. Preč. g. Franjo Peterka, str. 68. — Josip Fellia, kap. — 2920.
Cernavski. Šimun Lipošćak. — Tomo Bogutovac, kap. — 1687.
U Gradištu. Veleč. i veleuč. Andria Šumanovac, str. 69. — Božo Lukić, kap. 2491.
Ivankovački. Preč. Josip Ivanić, str. 68. — Adam Bobić, kap. — 2547.
Jarminski. Dragutin Hartl, sl. vv. srěm. i věrov. ssp. — 867.
Komletinački. Šimun Gjokić. — 1773.
Nemački. Marko Babič. — Ivan Kolloseus, kap. — 2387.
Nuštarski. Ivan Zuznig, više sl. vv. ssp. — Marko Hummel, kap. — 1731.
Otočki. Veleč. i veleuč. g. Jerolim Andrić, slob. um. i mudr. te s. bogosl. doktor, càrk. saborski izpitalac, sl. vv. srěm. i věrov. ssp. — 2660.
Privlački. Ignacio Kolarević. — 1424.
Retkovački. Otac Ivan Vuičić, svetjenik reda s. Franje presv. Odkupitelja u Dalmaciі, upravitelj. — 1481.
Tordinački. Alekso Preydigo, sl. v. věrov. ssp. — 1330.
Vinkovački. Preč. g. Ivan Lauš, predstavnik s. Juraja mučenika od Vel. Varadina, **pod-arcidjakon**, i pučkih učionah kr. nadziratelj, štapske varoši Vinkovacah župnik, i sl. vv. srěm. i věrov. ssp. — Franjo Božić, i Ivan Enekeš, kap. — 3504.
Županjski. Věkoslav Maričić, upravitelj. — Stěpan Španić, kap. — 3360.

6) u kotaru tovarničkom.

Berački. Antun Poslavski, sl. vv. srěm. i věrov. ssp. — 1138.
Gibarački. Mirko Vice, upravitelj. — 810.
Iločki. Otac Adalberto Horvat, upravitelj, samostana s. Franje gvardiun. — 3351.
Jankovački. Matia Vojvodić, sl. v. srěm. ssp. — Jakov Vorgić, kap. — 2329.
Kukojevački. Marko Andrašević, više sl. vv. ssp. — Pavao Andrić, mladji, kap. — 3548.
Lovaski. Pavao Gjukić, sl. v. srěm. ssp. — 1330.
Novački. Mirko Bokonjić. — 936.
Sotski. Preč. g. Josip kal. Mihalić, **pod-arcidjakon**, str. 67. — 1068.
Sotinski. Jakov Muravić, sl. v. srěm. ssp. — Ljudevit Götzer, kap. — 1261.
Šarengradski. Otac Petar Smoljanović, upravitelj, samostana reda s. Franje gvardian. — 936.
Tovarnički. Veleč. i veleuč. g. Juraj Matizović, slob. um. mudroljubja, i càrk. prava doktor, sl. v. srěm. ssp. — Nikola Ergotić, kap. — 2836.
Vukovarski. Otac Mihailo Filipović, upravitelj, samostana reda s. Franje gvardian. — 3894.

7) u kotaru mitrovičkom
(*arcidjakonstva dolnjeg Srěma*).

Golubinački. Ilia Barić. — 1194.
Hàrtkovački. Pavao Gjotić. — 1415.
Indijski. Jakov Harča, sl. vv. križ. i srěm. ssp. — 1054.
Irižki. Stěp. Krasnik, sl. v. srěm. ssp. — 859.
Mitrovički. Preč. g. Josip Celčić, str. 68. — Vid Požgaj, kap. — 2338.
Nikinački. Vatroslav Kesegić, upravitelj. — 888.
Novo-banovački. Antun Benak. — 405.
Putinački. Franjo Turković, sl. v. križ. ssp. — 324.
Rumski. Preč. g. Martin Vice, str. 68. — Šišman Emanović, kap. — 4331.
Zemunski. Tomo Illakovac, — Josip Heim, kap. — 3618.

8) u kotaru posavskom.

Drenovački. Josip Kellèk, **pod-arcidjakon**. — Adam Borovac, kap. — 2230.
Lipovački. Nikola Vuiković, upravitelj. — 1267.
Morovički. Antun Kozjak. — 940.
Račinovački. Vatroslav Jaranji, i Stěpan Kermelić, upravitelj. — 3057.
Rajevoselski. Marko Gjelatović. — Antun Bošnjaković, kap. — 1353.
Varbanjski. Jakov Marjanović, upravitelj. 1427.

Digitized by Google

9) u kotaru petrovaradinskom.

Čereviću. Lavoslav Karlović, upravitelj. — 486.
Kamenički. Franjo Šimoković, sl. v. srěm. ssp. — 797.
Karlovački. Ivan Filipan, **pod-arcidjakon**, i pučkih učionah kr. nadziratelj, sl. v. srěm. ssp. — Věkoslav Movrin, kap. — 1040.
Petrovaradinski u dolini Ljudevita. Gašpar Radić. — 1712.
Petrovaradinski u dolini Roka. Franjo Milinković. — 1185.
Petrovaradinski u tvàrdjavi. Bartol Lesić. upravitelj. — 348.
Slankamenski. Ivan Molnar, sl. v. toront ssp. — Matia Požežanac, kap. — 2027.

GG. Svetjenici, izvan duhovnoga pastirstva postavljeni.

Sebastianović Franjo, kod c. kr. gimn. vinkovačke nauka věre naučitelj, kateketa, i propovědnik, sl. vv. srěm. i věrov. ssp.
Bolthauser Blaž., svetj. bisk. zagr. str. 51.

Ferber Ivan, kap. vojn. kod sl. pěš. puka nj. c. vis. nadv. Lavoslava Ljud. br. 53.
Polzer Ivan, kap. vojn. tvàrdj. brodske.
Sabolić Antun, kap. vojn. kod sl. konjaničkog puka nj. vel. cara rus. br. 9.
Turković Franjo, presvětl. g. grofa Petra Pejačevića pridvorni kapelan u Rétfali.

GG. Nemoćnici.

Bosančić Josip, izsluženi župnik nuštarski, stanuje u Djakovu u kući nemoćnikah.
Gjermić Adam, izsl. prebendar, stanuje u Dalju.
Mataković Adam, stanuje u Pečuhu.
Neupar Mate, izsl. upravitelj berački, sl. v. srěm. ssp.
Plepelić Ivan, izsluž. župnik klakarski.
Šmolcinger Josip, izsluž. župnik lipovački.
Vuksanić Martin, izsl. župnik klakarjevački, stanuje u Brodu.

GG. poglavari sěmeništa duhovne mladeži biskupie djakov. i srěmske.

Rektor. Preč. g. Ivan Rastović, str. 68.
Pod-rektor i duhovni otac. Matia Vukmanić, str. 69.

Nadstojnici naukah.

Matia Topalović i Danilo Pachman, str. 70.

Digitized by Google

VISOKO SVETSKA DOSTOJANSTVA

KRALJEVINAH

Dalmatie, Hàrvatske i Slavonske.

Ban trojedne kraljevine.

JOSIP Baron JELAČIĆ BUZINSKI, ban trojedne kraljevine, gradjanski i vojnički gubernator kraljevine Dalmacie te grada i okružja Rěke, vojni zapovědnik cěle hàrvatske i slavonske krajine, i vlastnik dvajuh banskih pukovah; predsědnik dàržavnoga věća i banskoga stola. Obdarem kàrstom kraljevsko-saksonskoga reda, velikim kàrstom svetoga Vladimira ruskoga, i velikim kàrstom Leopolda austrianskoga.

Pregled činovnikah kod privremenog banskog věća.

Banski naměstnik:

MIRKO LENTULAJ, upravitelj županije varaždinske.

I. Odsěk unutèrnjih poslovah.

Načelnik: Ožegović Metel.
Podnačelnik: Novak Franjo.
Savětnici: Bunjik Josip.
Daubači Ivan.
Frigan Věkoslav.
Georgijević Mojsia.
Gjurgjević Tošo.
Kamauf Ivan.
Kralj Skender.
Kukuljević Franjo.
Mazuranić Ivan.
Očić Petar.
Petrović.
Praunsperger Aleksa kao pralěkar.
Perovodje: Car Janko.
Vežić Vladislav.

II. Odsěk pravosudja.

Načelnik: Kuković Janko.
Podnačelnik: Lentulaj Benko.
Savětnici: Cuculić Tomislav.
Kontić Gjuro.
Kušević Svetozar.
Raizner Ivan Nep.
Vuković Dmitar.
Zengeval Franjo.
Perovodja: Baneković Mirko.

III. Prosvěte.

Načelnik: Mojses Stěpan.
Podnačelnik: Kukuljević Ivan.
Savětnici: Babukić Věkoslav.
Demeter Dimitria.
Lončarević.
Matiašević Martin.
Mažuranić Antun.
Užarević Jakov.
Perovodja: Melinčević Nikola.

IV. Penezni.

Načelnik: Vranican Ambroz.
Podnačelnik: Piškorac Maksim.
Savětnici: Bogović Mirko.
Hrabrić Antun u 30-ničkih posl.
Muhić, Pavao.
Popović Anastas.
Stanisavljević Danilo.
Tomić Donat.
Žuvić Josip.
Perovodje: Barac Stěpan.
Vrabec Skender.

Kod blagajne.

Blagajnik: Bišćan Antun.
Pomoćnik: Utiesinović Vatroslav, u računih.

Kod računarne.

Računovodja: I. Vinković Ljudevit, u posl. 30-nice.
« II. Stanković Jovan.

Digitized by Google

Pomoćnici: Bernardić Ferdo.
Tianić Mihajlo.
Zemljomĕr: Leonhardo Zornberg, kao predložitelj gradjenja.

V. Bojni.
Načelnik: Sermage Oto.
Podnačelnik: Kukuljević Aleksa.
Savětnici: Gjurgjević Tošo.
Bertić Vatroslav, član i perovodja.

Banski stol.

Predsědnik: Josip Jelačić buzimski vidi str. 75.

Prisědnici velikaši.

G. Otto grof Sermage Sused-gradski c. k. komornik, više sl. vv. ssp., č-hsgd., sada pukovnik u narodnome harvatskome puku konjanikah.
— Vladislav mladji grof Pejačević Věrovitički, više sl. vv. ssp., č-hsgd.

Prælat.

G. Ivan Kàrst. Kralj, opat, str. 34.

Prisědnici.

G. Andria Marković Cernički, c. kr. dvorski savětnik, kraljevinah Dalmacie Hàrvatske, i Slavonske pod-ban, i više sl. vv. ssp., č-hsgd.
— Antun Kukuljević, inače Bassani Sakcinski, c. k. savětnik, izsluženi kr. vàrhovni naukah i učionah ravnitelj, slob. kr. primorsko-tàrgovačkog grada, luke i okružja Bakarskog patricij-savětnik, te uzviš. banskog i više sl. vv. ssp., č-hsgd.
— Janko Kuković, uzviš. banskog i više sl. vv. ssp., č-hsgd.
— Benko Lentulay, uzviš. banskog i više sl. vv. ssp., č-hsgd.

Knjigovodja.

G. Marko Gvozdanović, z ob-s-odv. i više sl. vv. ssp.

Odpravnik: fali.

Odvětnik siromakah: g. Franjo Novak, z-ob-s. i kod preuzv. banskog, i sl. sudbenog stola kraljevinah Dalm., Hèrv. i Slavonske siromakah odvětnik, sl. v. varašd. začastni, i više gospoštinah redoviti fiškal, te više sl. vv. ssp., č-hsgd.

GG. Zakleti bilježnici.

Agnesi Vincenco.
Balog Skender.
Barabaš Šandor.
Barac Stěpan.
Belošević Ljudevit.
Blagaj Adolfo.
Bastašić Janko.
Celigoj Franjo.
Davidovic Lazar.
Derčić Stěpan.
Dolenčić Franjo.
Fath Alfredo.
Ferić Antun.
Frank Josip.
Fuks Vatroslav.
Gailer Mate.
Gàrloci Ljudevit.
Gergurinčić Augustin.
Gotthardi Adolfo.
Halper Mirko.
Hartberger Mato.
Herčko Mato.
Holz Franjo.
Ištvanović Stěpan.
Ištvanović Věkoslav.
Jambrečak Franjo.
Janošić Ivan.
Jelačić Gabriel.
Jakob Nikola.
Jakopec Isidor.
Janda Ivan.
Keömley Pavao.
Kooči Èduard.
Koporčić Mate.
Križanić Gjuro.
Kuglmayr Miroslav.
Kovačević Mirko.
Manzoni Ivan.
Matačić Ferdinand.
Medunić Sylvin.
Mikešić Miho.
Milčić Mavro.
Mrazović Matia.
Oršić Šišman.
Ottinger Ferdinand.
Paul Josip.
Pavlec Josip.
Peičić Aleksander.
Perko Poběslav.
Poh Antun.
Protić Dimitria.
Rozgaj Nikola.
Saks Gvido.
Šinković Vladislav.
Šlajmer Franjo.
Šolariček Franjo.
Šporčić Nikola.
Spretnjak Franjo.
Stipić Věkoslav.
Supan Dragutin.
Špišić Nikola.
Špišić Viktor.
Šuflai Conrad.
Štrnad Guljelmo.
Šviglin Stěpan.
Tabako Antun.
Thaller Nikola.
Tkalac Marko.
Topolković Hugo.
Travenić Šandor.
Trexler Viktor.
Tučić Karlo.
Vardian Janko.
Vardian Ivan.
Vincianović Skender.
Zagorac Mato.
Zazanić Janko.
Zidarić Andria.
Zlatarović Gjuro.

Janko Gojšić, službenik.

Ured Arkiva kraljevinah Dalm., Hàrv. i Slavonske.

G. Ivan Kukuljević, akivar, više sl. vv. ssp.
— Alberto Štriga, pisar, z-ob-s-odv.

Pralečnik istih kraljevinah.

G. Aleksa Praunšperger, doktor Lěčničtva, i kraljevinah Dalmacie, Hàrvatske i Slavonske praléčnik, više sl. vv. ssp., č-hsgd.

Stol sudbeni kraljevinah Dalm., Hàrvatske i Slavonske.

Predsědnik. G. Herman Bužan, c. kr. dvorski savětnik, i više sl. vv. ssp., te sl. sudbenog stola kraljevinah Dalmacie, Hàrvatske i Slavonske predsědnik, č-hsg- i zgs-d.

Prisědnici.

G. Aleksander Dominić, više sl. vv. ssp.
G. Antun Marković, više sl. vv. ssp.
— Stěpan Žuvić, više sl. vv. ssp.

Digitized by Google

G. Eduardo Zdenčaj Zahromićgradski, više sl. vv. ssp., č-hsgd. *začastni prisědnik.*

Bilježnik.

G. Ivan Nep. Raizner, više sl. vv. ssp., te slob. kr. gradovah, lukah i okruž. Rěke i Bakra patricij-savětnik, č-hsgd.

G. Franjo Lučić od Koćah, knjigovodja, sl. v. zagr. ssp.

— Franjo Novak, odvetnik siromakah, koi gore.

Zakleti pisari.

GG. Juraj Čukac, z-ob-s-odv. — Alberto Krajačić od Mirinčića, sl. v. zagr. začast. pod-sudac. — Mirko Spinderk.

Mihailo Benešic, službenik.

Mčmbeno sudište pàrve molbe Karlovačko.

Predsědnik. G. Blaž Miroslav Švagel od Bogačeva, c. k. dvorski savětnik, više sl. vv. ssp., č-hsgd.

Prisědnici pravoznanci.

G. Dragutin Klobučarić slob. kr. primorsko-tàrgovačkoga grada, luke, i okružja bakarskoga patricij savět., sl. vv. zagr., varašd., križev., srěm., šopron. i torontalske ssp.

— Věkoslav Lipovčić, više sl. vv. ssp.

Prisědnici tàrgovci.

G. Antun Čop, sl. i kr. gr. karlovca prisěd., i g. Nikola pl. Vranjicánji, sl. vv. zagr. i križ. ssp., č-hsgd.

Naměstni.

G. Henriko Davila, sl. i kr. grada karlovca prisědnik, i g. Mihailo Musulin.

Aktuar.

G. Aleksander Šuljok, z-ob- i měnb.-s.-odv., sl. vv. Zagr. i varašd. ssp.

— Mijat Novak, knjigovodja, z-ob- i měnb.-s-odv., sl. vv. zagr. i varašd. ssp.

— Dragutin Balog, odpravnik, z-ob- i měmb.-s-odv. i sl. varm. zagr. ssp.

Pisari. Kamilo Vizner, Livadić Samoborski i Kàrcivoj.

Službenik ureda. Ivan Jambrišćak. — *Sluga.* Josip Jakšić.

Literarno okružje Zagrebačko.

Kraljevski vàrhovni ravnitelj. Presvetli, prečastni i velmožni g. Josip Schrott, posvěćeni biskup, str. 31.

Aktuar. G. Mirko Šuhaj, svěh pravah doktor, kr. vàrhovnog naukah i učionah po zagreb. literarnom okružju ravniteljstva aktuar, z-ob-s- po kraljevini ugarsk. i sjedinjenih pokrajinah odv., te sl. v. križev. i torontalske ssp.

Odpravnik. G. Nikola Melinčević, pisarnice kr. vàrhovnog naukah i učionah ravniteljstva odpravnik, z-ob-s-odv., i sl. v. varašdinske ssp.. zgsd-č. i tajnik.

Kr. akademia znanostih zagrebačka.

Kraljevskog pod-ravnitelja město je izpražnjeno.

Naměstni pod-ravnitelj: G. Matia Smodek, slob. um., mudroljubja i svega prava doktor, i t. d., koi dolě.

Propovědnik: G. Stěpan Mnzler, svetjenik sl. bisk. zagr., kr. akademie znanostih zagrebačke propovědnik, i nauka věre u fakultetu mudroljubnom j. r. naučitelj, č-hsg-i zgs-d.

Pravni fakultet.

G. Matia Smodek, slob. um., mudroljubja i svega prava doktor, statistike i ug. rudarskog prava j. r. naučitelj. pravn. fakulteta starešina, i narodno-akademske knjižnice biblotekar, z-ob-s-odv. i sl. pravnog fakulteta kod kr. sveučilišta pešt. član skupni te sl. vv. zagr. i varašd. ssp., hsg-i upravljajući zgsd-č:

G. Antun Molnár, slob. um., mudrolj. i svega prava doktor, gradjanskog i zaglavn. ugars. prava, zatim poslenog stila j. r. naučitelj, pravn. fakult.

Digitized by Google

pod-starešina, z-ob-s-odv. i sl. v. zagr. ssp., č-hsg-i-zgsd.

G. Pavao Muhić, svega prava doktor, političkih znanostih i měnbeno-tàrgovačkog prava ugars. j. r. naučitelj, te sl. v. zagr. ssp., zgsd-č. upravljajući.

Stolica naravskog i javnog ugars. prava jest izpražnjena, i nastoji se po: G. Mirku Šuhaju, svega prava doktoru, koi gore.

Fakultet mudroljubni.

G. Romualdo Josip Kvaternik, slob. um. i mudroljubja doktor, obće, i ug. pragmat. dogodovštine j. r. naučitelj, i mudroljubnog fakulteta starešina, sl. mudrolj. fakulteta kod kr. sveučilišta pešt. skupni član, i član više uč. i obće koristn. društvah, slob. kr. i glavnog grada Zagreba začastni gradjanin, te više sl. vv. ssp.

Čest podstarešinstva mudrolj. fakulteta jest izpražnjena.

G. Kajetan Petter, slob. um. i mudroljubja doktor, matematike čiste i upotrěbljene j. r. naučitelj, i sl. vv. zagr. i križ. ssp., č-hsgd.

— Stěpan Muzler, nauka věre j. r. naučitelj, koi gore.

G. Věkoslav Babukić, jezika i knjišestva slavonsko-hàrvatskoga j. r. naučitelj, i konsesah akad. aktuar, z-ob-s-odv., č-hsgd-i zgsd.

— Ivan Kiseljak, slob. um. i mudroljubja doktor, prirodoslovja, poljskoga gospodarstva i prirodopisa j. r. naučitelj.

Stolica filologie gàrčke je izpražnjena, koju nastoji g. starešina, dor. Romualdo Josip Kvaternik, kako gorě.

Stolica umo-i znanoslovja i nauka čudorednosti jest izpražnjena i providja se po g. prof. i propovědniku Stěpanu Muzleru, koi gorě.

Pedel akademički. G. Franjo Žaver Bublić, ujedno stanja akademičkog čuvar.

Izvan javnog c. k. licea senjskog, kako gori na str. 63., i privatnog biskups. djakovačkog, kako na strani 69, predavaju se nauci mudroslovski i u konventu oo. Franciškanah vukovarskom.

Kr. arcigimnazia zagrebačka.

Kraljevski mestni ravnitelj: G. Juraj Novosel, izluženi pod-arcidjakon, sl. v. zagr. ssp., č-hsgd.

Naučitelji.

G. Franjo Žav. Ostoić, II. godine humaniteta j. r. naučitelj i arcigimnazie starešina i aktuar, z-ob-s-odv. i slob. kr. primorsko-tàrgovačkog grada, luke i okružja bakarskog patricij savětnik, više sl. vv., te bakars. satničtva ssp.

— Antun Mužuranić, humaniteta I. godine privrěm. gram. pako j. ured. naučitelj, z-ob-s-odv. sl. v. zagr. ssp., č-hsgd.

G. Josip Hèrgešić, gram. učionah staresina, i sl. v. varašd. i zagr. ssp., hsg- i upravljajući zgsd-č.

— Josip Bielak, z-ob-s-odv. i sl. v. zagr. ssp., privrěmeni 3. gram. učione.

— Nikola Melinčević, privrěmeni naučitelj 2. gram. učione, koi, i kako gori.

— Pavao Bratelj, župnik pečnjanski, sěminišta gk. zagrebskoga pod-ravnitelj, i privrěm. 1. gram. učione naučitelj.

Kr. gimnazia karlovačka,

reda s. Franje dàržave s. križa primorsko-hèrvatske.

Kr. městni ravnitelj. Otac Josip Manoilo Podvinski, ujedno višjih elementarnih onděšnj. učion. ravnitelj i samostana vikar.

Naučitelji.

Otac Antun Lehpamer,	II. hum.	učione naučitelj.
— Placido Adamić, pro-povednik gimn. i	I. «	
— Gavrilo Resnik,	IV. gram.	
—	III. «	
— Gracian Ziegler,	II. «	
— Barnaba Paljuk,	I. «	

G. Mihailo Banji, magj. jezika naučitelj, i gimnasie aktuar, z-ob-s-odv.

Josip Dragovanić, kurator.

Kr. gimnazia osečka,

reda s. Fr inje, dàržave kapistranske.

Kr. městni ravnitelj. Otac Dominiko Kirhmajer, měštnog samostana gvardian, i izsl. dàržavni ministar.

Naučitelju.

Ot. Samoilo Kocian,	II. hum.	učione naučitelji.
— Solano Kèrkvarić,	I. «	
— Vatroslav Muha,	IV. gram.	
— Svetimenko Lacković,	III. «	
— Elia Tomičević,	II. «	
— Dominik Petrović,	I. «	

Jakov Šehtl, kurator.

Digitized by Google

Kr. gimnazia požežka.

reda s. Franje, dèržave kapistranske.

Kr. městni ravnitelj. Otac Kajo Agyić, s. bogosl. i càrkv. prava licenciat, izsl. lektor i samostana gvardian.

Naučitelji.

Ot. Otto Šiaković, II. hum.
— Skender Menjei I. « } učione
— Aurel. Binter IV. gram. } naučitelj.
— Silvest. Blagović, III. « }
— Mihoilo Benišek, ujedno aktuar gimn. II. « }
— Petar Smoljanović I. gram. učione naučitelj.
Matia Karakatić, kurator.

Kr. gimnazia riečka.

Kr. městni ravnitelj. G. Gašpar Kombol. svetjenik sl. biskupie modruš. ujedno gimn. propovědnik, slob. kr. primors.-tàrgovačkog grada, luke i kotara riečkog patricij-savětnik, duhovn. senjs. i sl. vv. zagr. i varašd. ssp.

Naučitelji.

G. II. hum. učitelj ni nam.
Franjo Morasi, svetj. sl. bisk. modruš., hum. I. tečaja j. r., te gàrčk. jezika izvanredni naučitelj, i aktuar gimnazie.
G. Andria Rubeša, svetj. sl. bisk. modruš. i II. gram. učione naučitelj.
— Ivan Mihić IV. }
— Bernardin Malle III. } gram. privrěm. naučitelji.
— Mate Serdoc I. }
Bartol Lemuth, kurator.

Kr. gimnazia varaždinska.

reda s. Franje dèržave s. Ladisl. kralja.

Kr. městni ravnitelj. G. Ivan Maurović, str. 35.

Naučitelji.

G. Fortunat Pintarić, hum. I. tečaja naučitelj, ujedno propovědnik gimnazie.
G. Tomo Jelišević, gram. učion. starešina, i sl. v. varašd. ssp.
Ot. Emiko Hèrgović, III. gram. učion. naučitelj.
— Anzelmo Bolènj II. » » »
— Cirilo Cèrnogaj, I. » » »
— Kirsologo Nagy, magjars. jezika naučitelj.
Franjo Cèrnogaj, kurator.

Opazka. Katekete u gramatikalnih učionah zastupljuju tak u arcigimnazii, kak u ostalih gimnaziah gg. gramatikalni naučitelji preměnce.

Elementarne učione katoličke.

po literarnom okružju zagrebačkom

i to

A) Višje elementarne učione.

U Bakru.

Ravn. g. Andria Leonard Medanić, c. k. kapetan u miru.
Kateketa. g. Matej Zuvicić, str. 61.
Učitelji. gg. Franjo Pintarić, tretje klasě, slob. kr. primors.-tàrgov. grada, luke i ukružja bakars. papatricij savětnik. — Ivan Marković, 2. klase. — Josip Balas, 1. kl. privrěm.

U Djakovu.

Ravn. g. Matia Mihaljević, str. 68.
Kat. g. Juraj Malahovski, str. 69.
Učitelji. gg. Antun Lebanović, tretje; Ivan Humel, druge, i Antun Jobst, pàrve klase.

U Karlovcu.

reda s. Franje dàrž. primors.-hàrv.

Ravn. Ot. Josip Manoilo Podvinski, str. 81.
Učitelji, ujedno Katekete. OO. Romualdo Šuln, tretje, — Roman Testen, druge, — Gilberto Graul i Chrysogonus Schliber, pàrve klase. gg. Antun Supan, risanja; i Otto Hauska muzike učitelj.
Anastasia Fuketić, služkinja.

Ondě děvojačka.

Ravn. Ot. Jos. Manoilo Podvinski, koi gorě. — Kateketa. Ot. Jovita Zettin.
Učiteljice. gdične. Katarina Brajković, Ana Reiter, i Rosalia Božić. — Judita Hečimović, pomoćnica. — — Antun Kriš., službenik.

U Križevcih.

Ravn. g. Dragutin David, str. 46.
Kat. Jerolim Fuš.
Učitelji. g. Franjo Šegulić, slob. i kr. grada Križev. prisědnik, tretje; — g. Franjo Horvat, druge; — i g. Andria Uhernik, z-ob-s-odv. pàrve kl.

U Rieci.

Ravn. i kateketa. g. Mihailo Saftić, str. 64, ujedno privremeni preparandah naučitelj.

Digitized by Google

Učitelji. gg. Lovro Bartallotti i Mirko Jerko, 4. klase; Dragutin Zohar, tretje klase, ujedno opravnik u Rieci obćeg bečkog za udove i sirote penzionalnog zavoda. — Vencesl. Pluharš. 2. i Jakov Zazanić, 1. klase; — Ivan Bernt, risanja učitelj; i Adolfo Strožić, risanja bezplat. pomoć.

Ondě děvojačka kod duvnah reda s. Benka.

Ravn. g. Mih. Saftić, koi gorě. — Ravniteljica unutárnje učione. Mati Benedikta Apfalter, opatica, — Kat. g. Ivan Bačić.
Učiteljice izvanjskè učione. Matere: Maria Waldhardt, Terezia Malsiner i Franja Jakovčić; — unutárnje: Mati Maria Kern.

U Rumi.

Ravn. g. Martin Vice, str. 68.
Kat. g. Šišman Emanović, str. 72. — Učitelji. gg. Josip Porta, tretje, — Otto Konrad od Hetzendorfa, 2. i risanja; Ivan Plank, 1. klase.

U Varašdinu.

Ravn. g. Franjo Rizman, slob. i kr. grada Varašdina sudac, i više sl. vv. ssp., č-hsgd. — Kat. Lavosl. Firholcer, str. 40. — Učitelji. gg. Jos. Femen, tretje; — Luka Marić, druge; — Antun Tomaj, pàrve klase; g. Stěpan Lipold risanja učitelj.

Ondě děvojačka kod duvnah reda s. Ursule.

Ravn. g. Franjo Rizman, koi gorč. — Ravniteljica unutárnje učione. Gpja. Floriana Karger, predstojnica samostana. — Kat. g. Lav. Firholcer, koi gore.
Učiteljice, unutárnje učione. Mati Agnezia Gusteg, ujedno pod-ravniteljica; sestre: Vincenca Pisanelli i Aleksandra Bajer. — Izvanjske učione: mm. Kajetana Haselvander, Mihoila Karba, Žaveria Braun, Dragutina Brandl, i Stanislava Kušter.

U Zagrebu.

Ravnitelja. neima.
Kateketa. g. Vatrosl. Vèrbanić, privr. rav., str. 40.
Učitelji. GG. Ferdin. Mlinarić, sl. v. zagr. ssp., 3. kl. ujedno preparand. naměstni naučit. — Josip Augustin, sl. v. zagr. ssp., 2. kl., ujedno aktuar konsesah. — Florian Ban, 1. klase. — Josip Lechner, risanja. — Juraj Šojka, muzike učitelj.
Josip Šibitz, kurator.

Brodarska učiona u Reci.

Ravn. g. J. A. Tosoni, koi dole kod primorskog upraviteljstva.
Kateketa. Franjo Mětejcić.
Učitelji. Jakov Antun Mikoc, i Vinko conte od Domini.

B) Nižje elementarne učione.

(Polag reda kotarah pod-arcidjakonskih po biskupiah zagrebačkoj, modruškoj, djakovarskoj i pěčuhskoj, imajući obzir na županije, ter u ovih na geografički kotarah ležaj.)

Opazka. Kotarski nadziratelji jesu svigde gg. pod-arcidjakoni, rektori većinom gg. župnici, tako katekete većinom gg. kapelani, i gdě oveh neima, sami župnici. Njihova se dakle imena ovdě ponavljati neće, nego slěde (veće strane) samo.

IMENA městah i GG. UČITELJAH)*

U bisk. zagrebačkoj.

U kot. zagrebačkom.

U Zagrebu kr. děvojačka na Varašu: Ravn. i kat. koji gore kod kr. višje elementarne zagrebačke. — Učiteljice. Gospoje. Maria Antonia Kvaternik, i Ana Maihen.
— Zagrebu děvojačka kod sestarah milosàrdnosti. Rav. g. Jos. Vračan, str. 35. — Kat. g. Antun Traut. — Učiteljice. Sestre: Ivana Krösbacher-i, Karolina Frühbekkova, druge; Filipina Elsensohn- i Romana Egg-ova, pàrve klasa; Jerolima Maroderova, pomoćnica.
— Zagrebu Izraelska. Rav. neima. Kat. i ujedno podravnitelj, g. Mauricio Goldman, rabin i pripovědnik obćine. — Učitelji. Herman Fleischman i Ilia Lustig.
— Zagrebu na kaptolskoj strani: Marko Grošl, učitelj. — Gdična. Amalia Langer, učiteljica.

Ćučerje, Juraj Celinić, *
Stenjevac, Pavao Bača. — Ivan Pavić Pomoćnik. *
Vrabče, Stěpan Rogan, župnik.

U kotaru Vugrovačkom.

Cerje. učitelja neima.
Lupoglav. Josip Celinić, *
Vugrovec. Eduardo Šek, *

U kotaru sisećkom.

Selá. Dragutin Kozjak.
Sisek. Franjo Dubrava, *

U kot. odranskom.

Na velikoj Gorici. Rektor. g. Stěpan Jozipović, turop. kupštine zemaljski župan, više sl. vv. ssp. — Matia Černovski, učitelj, *

U kot. pokupskom.

Kupčina. Matia Kerpelnik, *
Pokupsko. Juraj Rugany, *

U kot. karlovačkom.

Bosiljevo, učitelja neima.

U kot. Jastrebarskom.

Draganić. Antun Pavek, b., č-hsgd — Juraj Tušetić, pomoćnik, *
Jastrebarskom. Stěp. Katkić, *, b.
Petrovina. Juraj Brozović, privrěm.

U kot. okičkom.

Brezovica. Ivan Zacher, naměstnik.
Kupinec. Petar Radenčić, *, b.
Kod s. Trojstva pod Okićem. N. Musia, *
Samobor Ravnatelj, G. Ferdo Livadić; učitelj: Josip Herović i Antun Langer. Učiteljca děv. Emilia Gjurenec.

U kot. stubičkom.

Bistra. Věkoslav Kersnik.
Pušća. Franjo Viher, pr. — *

U kot. tuheljskom.

Jezero. Josip Gorupić.
Klanjec. Gjuro Gjurašin: pr. —

---

*) Zvězdicom zabilježeni jesu ujedno organiste; s oni sa (b) jesu ujedno i bilježnici obćine.

Digitized by Google

Tuhelj. Fabian Miljan, *
Vel. Erpenja. Věkoslav Cernogaj, pr. — *

U kot. taborskom.

Desinić. Mihailo Šubila.
Mali Tabor. Mirko Berc. —
Prislin. Mihailo Cerovski.
Polana. Ilia Staroveski.
Sela. Franjo Jurak.
Vinagora. Andria Orel.

U kot. krapinskom.

Komor. Ivan Bauer.
Krapina. Ravn. g. Rudolph Speciari. — Učitelji: gg. Ivan Moker, i Norberto Ježek, *
Pregrada. Mate Mayer.
Radoboj. Antun Unger.
Ondě kod rudarah. Franjo Ruppnig.
Toplice krapinske. Step. Podel, *
Zabok. Marko Frančina, *
Zaćretje. neima.

U kot. belečkom.

Belec. Lovro Hitrec.
Konšćina. Antun Lepić.
Labor. neima.
Mače. Josip Jambreković, *
Mihovljan. * Franjo Nagj.
Zajeda * Věkosl. Tepeš.
Zlatar. Ladislav Kutnjak.

U kot. bednjačkom.

Bednja. Franjo Kašaj, b.
Cvetlin. neima.
Kamenica. Vèrban Jakopović, b.
Lěpoglava. Josip Turčinović, *
Višnica. Ferdinand Sütz, * b. —
Dragutin Šütz, naměstnik.

U kot. gornj. varašd.

Ivanec. Juraj Skender, * b.
Križovlan. Vatroslav Jugović.
Maruševec. Ivan Loborec, *
Petrianec. Marko Slunjski, * b.
Vinica. Věkoslav Kišić, *
Voća. Ivan Belčić, * b.

U kot. dolnjem varašd.

Bartolovec, inače Žabnik. Ladislav Jaklić. *
Bela. Šimun Horvat. *, b.
Biskupec. Ivan Gjorgji, * b.
Kneginec. Phil. Pehauš.
Obreš, kod s. Ilie. Stěpan Čukac, *. b.
Toplica Varašd. Nikola Martinić, *
Varašd. Učiona Izraelska: Ravn. g. Franjo Rizman, koi gorě. — Kat. g. Susalem Hiršenštein, rabin. — Učitelji. Herman Rosenmark i Jos. Singer.
Vidovec.

U kot. Koprivničkom.

Bregi, kod Koprivnice, Vatroslav Petrić, *
Gjelekovec. Stěpan Dobrovoi, *
Imbrihovec. neima.
Ivanec. Franjo Dermečić, *
Koprivnica. Kat. Ot. Vilhelmo Maršić, reda s. Franje. — Učitelja druge kl. neima; Otac Kerubin Škiljan, učitelj pàrve kl.; — Ana Krapinec, učiteljica.
Kuzminec. Gàrgur Tišlar, *
Ludbreg. Ambroz Kolaj, *
Martianec, * neima.
Rasina. Leonardo Kolonić.
Suhodol. kod s. Jelizavete, * neima.
U Tàrnju kod s. Jurja. Věkoslav Premzl.
Veliki Bukovec. Stěpan Janković, *

U kot. gjurgjevačkom.

Torčec. Matia Kalčić.

U kot. zelinskom.

Bisag. Josip Vidmar.
Zelina gornja. Franjo Privarić, *
Magjarovo. Mirko Markoci.

U kot. križevačkom.

U Križevcih djevojačka. Katarina Telezar, učiteljica; Věkoslava Bratoljić, pomoćnica.
Miholec. Laurenc, Dubrava.
Orehovec. neima.
Vèrbovec. Mihailo Rožić.

U kot. ivaničkom.

Bregi. Lovro Ježek.
Dubravi. Franjo Canjek.
Gradec. Ivan Kovačić.

U kot. moslavačkom.

Kutina. Josip Šutej.
Ludina. Pavao Valpotić, *
Osěkovo. Konrad Ruppl. *

U kot. pakračkom.

Pakrac. Vilelmo Ulšes, *

U kot. požežkom.

Kaptol. Stěpan Jozipović.
Kula (Josephsfeld). Petar Heimb.
Kutjevo. Ivan Janković, *
Mihaljevici slav. Josip Došek.
Pleternica. Pavao Kraljević, *
Požega. Ravn. Ot. Kajo Aygić, koi gore. — Učitelji ujedno katekete Otci Raphael Rodić tretje, Remigio Matković druge, Ciriak Kozarević, perve klase priv.
Ondě děvojačka: Ot. Erasmo Tomeček, ravn. — g. Franjo Svranić, str. 36. kat. — Ivan Muljević, učitelj; Franja Muljević, učiteljica.
Sesvete Franjo Kolarić, *
Velika. Josip Ritz, *
Vetovo neima.

U kot. našičkom.

Čagjavica. Martin Horvath, *
Feričanci. Dragutin Ester, *
Našice. Antun Janković, *
Orahovica. Tomo Mim, *
Podgorač. Josip Vuljak, * b. — Martin Horvat, pomoćnik.
Šaptinovac. Valentin Dendl, *

U kot. věrovitičkom.

Antunovac. Petar Kres, *
Gradina. Antun Iveković, *
Lukač. Gašpar Fuks, *
Orešac. Filip Lukač, *
Sladoevci. Ivan Stumpf, *
Sopje. Adam Bahmann, *
Terezovac. Ivan Bösz, *
Burnašica. Franjo Lehpamer, *
Věrovitica. Ravn. Ot. Gašpar Ganster, reda s. Franje. — Kat. Ot. Method. Vajdić. — Učitelji. Ot. Wilh. Maršić, druge; Adam Dauer, pàrve klase.
Vučin. Spišić *
Bukovec. Adam Preisz.

U slavnoj biskupii modruškoj.

U kot. vàrbovskom.

Fužina. Ivan Bèrtalanić, *
Merkopalj. Josip Mezorana, *
Ravnagora. Josip Strišić, b.
Verbovsko. Marko Lenar.

U kot. brodskom.

Delnice. Herman Koričić, b.

U kot. čabranskom.

Čabar, * neima.
Gerovo. Josip Hern. Švarc, pr.
Prezid. Ivan Juretić, pr.

U kot. bakarskom.

U Bakru děvojačka. Ravn. i kat. koji gorě kod višje elem. bakarske. — Gdična Jelisaveta Šantl, učiteljica.
Draga. Josip Dobrila, kap.
Kraljevica. Ravnitelj. g. Romualdo Paravić, dr. lečtničtva i ranarst. u onděšnjoj kr. bolnici vàrhovni lěčnik, slob. okružja bakars. patricij savětnik, i začastni gradsko-kotarski lěkar. — Učitelji. g. Martin Šlajmer.
Kostrena, kod s. Barbara. Jakov Randić, kapelan.

U kot. vinodolskom.

Bribir. Stěp. Mihicić, *
Cirkvenica. Tomo Lukanović, *
Novi. Josip Vončina, *
Zagon. Jerolim Franić mladji, učitelj, župnik města.

U sl. bisk. djakov. i srěmskoj.

U kot. djakovačkom.

Dàrnje. Adalberto Knežević, kap.
Gorjan. Věnceslav Bif, *
Piškorevci. Filip Kolarić, *
Punitovci. Antun Adamović, kap.
Semelci. Dragutin Muldini, *
Tèrnava. Franjo Tagliber, kap.
Varoš. Antun Šabolović, župnik.
Vèrbica. Josip Jagodić, kap.

U kot. osěčkom.

Almaš. Josip Till.

Digitized by Google

Dalja. Antun Pavošević, *
Dárzanica něm. Ivan Elter.
Kravica. Josip Šhönhof.
Ošek u tvárdjavi: Ravn. g. Josip Kermpotić, slob. i kr. grada oseč. sudac, i sl. vv. věr. i srěm. ssp. č-hsgd.
— Kat. Ot. Augustino Werner.
Učitelj. Stěp. Lehmann, druge; Franjo Oberritter, párve klase, i Hugo Conrad od Hetzendorfa, risanja učitelj.
Oseк, dolnji varos. Stěpan Dugačky, druge kl. učitelj, — Juraj Šimoković, párve klase. — Terezia Fišer, učiteljica.
Osěk, gornji varoš: Franjo Hrabal, druge; Věkoslav Fragner, párve klase učitelj. — Katarina Hrabal, učiteljica.
Osečki majuri. Josip Štreitenberger, *
Rétfalu. Ivan Šnajder, *
Sarvaš. Florian Mučler, *

U kot. vinkovačkom.

Jarmina. Kilian Baráker, *
Nuštar. Vinko Dragoević, *

U kot. továrničkom.

Berak. Josip Limpek.
Čakovce. Fidel Šeffer.
Čalma. Henriko Krämer.
Erdöveg. Antun Kail.
Ilač. Franjo Kolarić.
Ilok. Ot. Pavlino Tabaković, kat. i druge, Mate Fabianović, párve klase učitelj.
Kukojevci. Jakov Vidaković, *
Lovas. Matia Šmidt, *
Novi Vukovar. Jos. Brandeker, *
Sotin. Adam Leks, *
Stari Jankovci. Antun Lakatoš.
Stari Vukovar. Ot. Gracian Mesároš, kat. i druge; Antun Vorgić, 1. klase učitelj.
Šarengrad. Leonardo Rudman.
Tovarnik. Pavao Kovačević.

U kot. mitrovačkom.

India. Vilelmo Göszl, *
Irig. Ivan Seby, *
Putince. Martin Rosanović.
Ruma. Ana Kreutzmayer, ženskog ručnog děla učiteljica.

U kot. petrovaradinskom.

Kamenica. Josip Kovačević.

U šl. bisk. pečuhskoj i kotaru valpovačkom.

Jozefina: Ravn. i kat. Petar Rogić, župnik petrievački. — Učit. Ivan Šrempf, *
Marjanci: Ravn. i kat. Josip Hajnović, župnik, s. bogosl. dokt. i sl. bogosl. sbora kod c. k. sveučil. beč. sučlan, te sl. vv. srěm i věrov. ssp. — Učit. Franjo Kovač, *
Petrievci: Ravn, i kat. Petar Rogić, župn. — Učit. Antun Sporner, *
Podgajci: R. i kat. Antun Josipović, župn. i sl. v. věrov. ssp. — Učit. Jakov Hajsler, *
Radikovci: R. i k. Josip Martinković, župn. — Učit. Antun Šmidt, *
Šlivoševci: R. i k. Simun Ivković, župn. i sl. v. věr. ssp. — Učit. Mihoilo Dauenhauer, *
Šokac-Miholac. Ravn. Mirko Jožipović, župnik. Katek. Vatroslav Užarević. — Učitelji: Josip Beck i Ivan Hellinger.
Valpo. Ravn. i k. Pavao Gottliebović župnik. Učitelji: Antun Helvej. Pomočniki: Nikola Kindlein i Josip Bujanović.
Veliškovec: R. i kat. Antun Valner, župn. — Učit. Petar Cindl.
Viljevo: R. i k. Jos. Balog, župn. — Učit. Antun Koharić, *

Primorsko upraviteljstvo

i sud tàrgovački druge molbe.

Upravitelj: Světli g. ban Josip Jelačić buzimski.
Privrěmeni upravitelj: Josip Bunjevac, županie zagrebačke drugi podžupan.

Prisědnici. J. A. Tosoni, podkapetan grada Rěke.
Jg. V. Medanić, ravnitelj brodarskoga učilišta.
Tajnici. Božo Pavletić, izvěstitelj morski i ravnitelj pisarne.
Šišman Farkaš, izvěstitelj gremialni.
Perovodja. Gaspar Susanić.
Protokolista. Ivan Manzoni.
Arkivar. Franjo Trojer.
Odpravnik. Antun Verneda.
Pisari. Aloisio Ronki.
Vice Tianić.
Klementija Dani.
Pristupnici. Josip Dinarić.
Pavao Manasteriotti.
Diurniste. Slavoljub Anderlić.
Franjo Celebrini.

Kapitanat luke i uredi zdravlja uzduž hàrvatskoga primorja.

Zdravno poglavarstvo u Rěki.

Začastni predsědnik. Dragutin Pauer, ujedno i privrěmeni predsědnik targovačkoga suda.
Pečatnik. Franjo Defranceschi.
Začastni providitelji. Aloisio Sgardelli, ujedno kapetan rěčke luke.
Antun Celebrini 1. sudac grada.
Josip Denaro targov. brodarenja kapetan.
Jakov Mikoc 1. naučitelj brodarenja.
Dr. Petar Renaldi, fisik grada Rěke.
Pomoćnici. Josip Gasparović.
Julio Kamera.
Pisar. Vatroslav Dani.
Glavnih stražarah ima 5.

Lazaret s. Franje u Martinšćici.

Privrěmeni nadzornik. Dr. Pavao Jakovčić.
Predstojnik. Aleksander Tianić.
Fisik. Dr. Pavao Jakovčić.
Ranarnik. Ljudevit Vürth.
Kapelan. Gajo Kobler.

Zdravno privrěmeno poglavarstvo u Bakru.

Začastni predsědnik. Pavao Bataljarini, 1. gradski sudac.

Digitized by Google

Pečatnik. Petar Tomšić, ujedno nastojnik zdravlja u Bakru.
Začastni providitelji. Vinko Marokino, kapitan luke.
Alois Basilisko, Dr. lěčničtva fisik grada i kotara.
Začastni providitelji. Marko Bonetić tàrgovački kapetan.
Juraj Medanić.

Nastojnici zdravlja.

U Žurkovi. Henrik Konačević.
U Bakru. Petar Tomšić.
U Kraljevici i Bakarcu. Aleksander Šepić.
U Selcih i Cirkvenici. Franjo Jakov Medanić.
U Novome. Ivan Celigoj.

Kapitanati Lukah.

U Rěci kapetan. Aloisio Sgardělli.
Kontrolor Antun Benja.
Praktikant. Andria Dujmić.
U Bakru. Kapetan: Vinko Marokino.
Privrěmeni kontrolor. Ivan Henriko Mikoc pisar.
U Kraljevici. Kapitan: Ljudevit Stefan.
Privrěmeni kontrolor: Franjo Vlad. Šlajmer pisar.

Vodostrojno graditeljno ravniteljstvo za primorje u Rěci.

Ravnitelj. Antun Portner, ravnajući zemljoměr.
Pomoćnik: Josip Storm.
Pisar. Antun Deseppi.
Praktikan. August Lichmann.
Polir. Ign. Rossi.

Županinjska pogiavarstva

u kraljevinah

Hàrvatskoj i Slavonii.

U zagrebačkoj županii.

(Zauzima prostor od 108,0 □ milah; u kojih živu 198,843 duše.)

Veliki župan: ni naměstjen.

Upravljajući odbor koji je 15 i slědecih měseca Runja u velikoj narodnoj skupštni imenuvan, i kojemu su svi poslovi u imenu iste skupštine privrěmeno pověreni.

Predsědnik.

Skender kralj, pàrvi pod-župan, kao dolě.

Odbornici.

Josip Basarović.
Julio Bišćan.
Jakob Dělac.
Janko Drašković.
Tadia Ferić.
Dragutin Galac, bilježnik odbora.
Ivan Gregorić, « «
Janko Gvozdanović.
Andria Jakčin.
Boltek Jelačić, bilježnik odbora.
Franjo Lovrić.
Ferdo Makanec.
Franjo Matiašević.
Josip Mikulić.
Stěpan Moises.
Ivan Obradović.
Petar Očić.
Ladomir Paravić.
Stěpan Poglědić.
Antun Rubido.
Ljudevit Sinković.
Josip Smendrovac.
Josip Šott.
Franjo Spišić.
Antun Vakanović.
Eduardo Vèrbančić.
Ferdo (Visner) Livadić Samoborski.
Ambrozio Vranican stariji.
Franjo Zengevall.
Roberto Zlatarović.
Ferdo Žerjavić.

Pod-župani.

Skender Kralj, pàrvi pod-župan.
Drugi pod-župan: Franjo Čačković. — Josip Bunjevac, podžupan u prěkokupskom predělu.
Bilježnici: Roberto Zlatarović, veliki bilježnik. — Dragutin Galac, pervi pod-bilježnik. — Boltek Jelačić, drugi pod-bilježnik i Ivan Gregorić, tretji podbilježnik.
Začastni pod-bilježnici: Ferdinando Makanec, zajedno arkivar i upisatelj. — Drag. Galljuff. — Šišman Oršić. — Pavao Lěntulaj, z-ob-s-odv. — Augusto Dutković.
Arkivar i upisatelj: Ferdinand Makanec, koi gore. — Adam Lanović, upisatelj.
Ravnitelj pisarne i odpravitelj: Antun Maihen.
Pregledatelj putnih listovah. Stěpan Lugarić.
Pisari: Josip Kendjel, s-ob-s-odv., ujedno zač. prisežnik. — Pavao Šurina. — Ivan kàrst. Štivalić. — Matia Jakopović, z-ob-s-odv., zajedno čuvar parnicah, i začastni prisežnik. — Josip Kovačić. — Ivan

Digitized by Google

Skulj. — Josip Maicen. — Ivan Vardian. — Marko Tuškan. — Ivan Helbling. — Ivan Janda. — Gjuro Ištvanić. — Vatroslav Mlinarić. — Josip Zvada. — Josip Martinić. — Gjuro Zlatarović. — Josip Paul. — Ljudevit Tonković. — Mihailo Mikešić.

Pisari u pismoshrani: Mihail Gavrančić, z-ob-s-odv. — Matia König, z-ob-s-odv.

Pisari u prokuratorii: Eduardo Haladi. — Věkoslav Ištvanović.

Pěneznici: Stěpan Koos, glavni peneznik i ssp. — Ignacio Vernić, naměstni glavni- i u kotarih zagr. i pokups. peneznik, te ssp. — Mirko Culifaj, u kotarih s.-ivanskom i prěkosavskom peneznik, i sl. vv. križ. i zagr. ssp. — Albin Sviličić, peneznik u prěko-kupskom predělu, č-hsgd.

Računovodja: Ljudevit Raizner.

Varmedjski sudci.

U zagrebačkom kotaru: Antun Rubido, veliki sudac. — Arsenio Belošević. — Gjuro Bornemisa. — Stolniković, kotarski sudci. — Janko Terputeć. — Alberto Jakopović i Adolfo Matošić, prisežnici.

U s.-ivanskom kotaru. Gjuro Pisaćić, vel. sudac. — Věkoslav Štauduar. — Josip Čačković i Ivan Antolković, kotarski sudci. — Dragutin Domjanić i Miroslav Andraši, prisežnici.

U prěkosavskom kotaru. Budimir Praunsperger, vel. sudac. — Josip Poldrugač. — Mirko Šandor i Škender Kerčelić, kot. sudci. — Dragutin Pajanović i Škender Spišić, prisežnici.

U pokupskom kotaru. Adalberto Martinković, vel. sudac. — Josip Kuković, Věkoslav Šveicer i Antun Lovrenčić, kotarski sudci. — Nikola Spišić i Maxo Milošević, prisežnici.

U prěkokupskom kotaru. Šišman Prešern, vel. sudac. — Ljudevit Bunjevac i Vladislav Lopašić, kotarski sudci. — Gavrilo Jakopović i Silvin Medunić, prisežnici.

U gorskom kotaru. Ljudevit Karolji, vel. sudac. — Josip Léder i Stepan Gmaz, kotarski sudci. — David Belošević i Maxe Mihalić, prisežnici.

Fiškali.

Franjo Spišić, veliki fiškal. — Ivan Nep. Dolovčak, pàrvi pod-fiškal. — Gjuro Kostić, drugi podfiškal.

Začastni podfiškali: Franjo Kristianović, sl. vv. zagr. i varašd. začastni pod-fiškal, i ssp., te više sl. gospoštinah redoviti fiškal, č-hsgd. — Vinko Borovjak. — Ant. Sučić, č-hsgd. — Jos. Basarović. — Juraj Franc, zajedno ssp., č-hsgd. — David Mirović. — Antun Stauduar. — Marko Tuškan. — Maksimil Vernić. — Eduardo Verbančić. — Matia Jakopović. — Petar Szegyibaky. — Skender Spišić. — Maksimil Prica. — Antun Krieger. — Franjo Ferić. — Antun Maihen. — Mavro Pottak. — Matia König, i Mihailo Gavrančić.

Zemljoměr varmedje i savskog brodarstva.

Antun Ceroski, redovni zemljoměr, č-hsgd. — Ignacio Egersdorfer, začast. varm. zemljoměr.

Nadzornici savskoga brodarstva; Samoilo Praunsperger, koi gore. — Aloizio Lukinac, savskog brodarstva nadzornik, više sl. vv. ssp., z-ob-s-odv. i slob. kr. grada Zagreba prisěd. i začastni pod-fiškal.

Računovodja kupskoga brodarstva: Antun Defranceschi.

Pověrenici prěselice i sigurnosti.

Ivan Havliček, osrědnji, ujedno varmedjski dvornik. — Luka Špinderk, u s.-ivanskom. — Josip Šviglin, u Lekeniku. — Josip Sladović, u Jaski. — Ivan Miletić u Bosanci. — Juraj Petrović u gorskom kotaru. — Matia Balog, pověrenik prěselice na postaji dugoselskoj. — Stěpan Kovač, pověrenik prěselice na postaji banijskoj.

Varmedjski lečnici.

Aleksa Vancaš, doktor léčničtva i měštar očarstva, sl. v. zagr. vàrhovni redovni léčnik. — u Zagrebu.

Josip Fabek, léčn. i ranarstva doktor, sl. vv. zagr. i varašd. ssp., te pàrveše redovni, a slob. kr. grada Karlovca zač. léčnik, u Karlovcu.

Začastni léčnici: Franjo Folnegović, léčn. dr., c. k. družtva léčn. beč. član. dopisujući. — Skender Mraović, léčn. dr., zajedno slob. kr. grada Zagr. redovni léčnik, slob. kr. primorsko-tàrgovačkog grada, luke i okružja bakarskog patricij savětnik. — Petar Rinaldi. — Josip Krieger, léčn. dr., zajedno slob. kr. grada Zagr. zač. léčnik. sl. léčn. sbora kod kr. sveučilišta pešt. sučlan. — Nikola Ivančević dr. léčn., ujedno slob. kr. grada Karlovca redov. léčnik. — Antun Jakovcić, léčn. dr.

Ranarnici varmedjski: Josip Vidic, osrědnji u zagrebačkom-; Ivan Nep. Ajhmajer, u stubičkom-; Valentin Lenar, u verbovačkom-; Janko Mundjak, i ranarski pomočnik Ivan Pajaj, u s.-ivanskom-; Josip Plauer, u dugoselskom-; Ivan Smidt; u sisečkom-, Drag. Maksim. Vaizer, u turop.-; Vidic Mahail, u pokupskom-; Jos. Horvat, i ranarski pomočnik Ferdo Hadvig, u jasterbarskom-; Vatroslav Biščan, u samoborskom-; Ivan Haas, č-hsgd., u ozaljskom-; Antun Križekar, u Karlovcu; Antun Lill, u Bosiljevačkom; Matia Hering, u vèrbovskom-; Vatroslav Petrović, u brodskom-: Juraj Bèrcković, u čabarskom kotaru.

Začastni ranarnici: Silverio Prem, zajedno slob. kr. grada Zagr. pravi ranarnik. — Franjo Frölih. — Adolfo Giustini. — Antun Tičar. — — Petar Smole. — Ivan Hartman. — Mihailo Veiss. — Franjo Čurum.

Konjušnicah nadzornici i zivinskog léčiteljstva měštri. Toma Laurinšek, u Zagrebu. — Maxo Šmidt, u Karlovcu.

Primalje (Babice). Katarina Rupčić, u Zagrebu. Ana Fabac, u Karlovcu. — Prěkobrojne primalje. Maria Šurius; Ana župnik, Kristina Benčić. Ana Jaugcer, Ana Šop, Franja Švajgert i Apolonia Moderčin.

Svilarstvo.

Pod-nadzornik duhah. Mirko Gjurkovečki. — Nastojnici duhah. Juraj Domitrek, u zagrebačkom; Josip Rustić. u prěkosavskom-; Josip Sakač, pokups. i prěkokupskom kotaru.

Kapral. Marko Dembić.

Digitized by Google

U Varaždinskoj županiji.

(*Zauzima prostor od 34.0 □ milah; u kojih živu 128,902 duše.*)

Velikužupanske časti namestnik. G. Mirko Lentulay, str. 75.

Podžupani.

G. Skender Šimunčić, pàrvi-; Ivan Čegel, drugi podžupan.

Bilježnici. GG. Miroslav Pisačić, veliki bilježnik. — Stěpan Car, pàrvi pod-bilježnik, č-hsgd. — Drag. Zengevall, drugi pod-bilježnik, č-hsgd., sada satnik u narodnoj regimenti konjaničtva. — Dragutin Čegel privr. podbilježnik. — Dragutin Pogledić, upisatelj i zač. pod-bilježnik. — Alberto Speciari, i Hinko Krizmanić zač. podbilježnici.

Fiškali.

GG. Dragut. Švagel, vèl. fiák — Ferd. Mekovec, pravi pod-fiškal.

Začastni pod-fiškali: GG. Franjo Novak. str. 75. — Juraj Dominić. — Mirko Podbrežnik. — Tito Babić, č-hsgd. — Franjo Kristianović, str. 96. — Alojzio Mattačić, ujedno računovdja. — Radoslav Speciari. — Ladislav Barabaš. — Marko Barabaš. — Janko Car. — Drag. Hereeg, i Antun Vek.

Peneznici. GG. Iv. Nep. Vinković, glavni peneznik. — Toma Zeno Horvat, naměstni glavn. peneznik, — Franjo Pisačič podpeneznik.

Računovodja. G. Alojzio Mattačić, koi gore.

Varmedjski sudci.

U dolnjem poljskom kotaru. GG. Ladislav Kukuljević veliki sudac. — Viktor Špišić, privr. kot. sudac. Ivan Nesměri privr. priseznik. — Antun Knezoci, priseznik.

U gornjem poljskom kotaru. GG. Svetozar Krajačić, veliki sudac. — Ladislav Kiš, kotarski sudac. — Slavoljub Keresturi, priseznik i sačastni sudac. — Jakov Mikulčić, priseznik.

U dolnjem zagorskom kotaru. GG. Toma Pisačić, vel. sudac. — Škender Bakšaj, kot sudac. Ladislav Jelačić, poljs. kot. sudac. — Antun Kalaj, priseznik.

U gornjem zagorskom kotaru. GG. Nikola Halper, vel. sudac. — Kazimir Jelačić, kot. sudac, č-hsgd. — Antun Labaš, poljs. kot. sudac. — Mihailo Augustić, sudac. — Ferdinando Agustić, priseznik.

U medjimurskom kotaru: GG. Stepan Car, vel. sudac. — Eduard Halper, kotarski sudac. — Hinko Krizmanić, priseznik.

Začastni sudci. GG. Dragutin Pastori, zač. veliki sudac. — Mirko Andr. Vinković, Ignacio Mihanović. — Ivan Halper. — Narciso Pisačić. — Dragutin Krajačić. — Antun Kórókènji. — Josip Klafurić. — Juraj Horvat.

Začastni priseznici. GG. Franjo Magjar. — Antun Zuvić, zajedno pisar varmedje, i čuvar parnicah. Věkoslav Ciboci. — Franjo Novaković ujedno pisar. — Ivan Nep. Leder. — Koloman Žuvić. — Herman Barabaš. — Mih. Hohnjec, č-hsgd. — Stěp. Župnić. — Franjo Horvat.

Zakleti pisari. GG. Antun Žuvić, koi gore. — Josip Gluhak. — Josip Bunić. — Andria Kuntić. — Herman Josip Barabaš, i Koloman Žuvić.

Zemljoměri varmedje.

GG. Franjo Bašlin, redoviti zemljoměr. — Dragutin Kovačević, rěke Drave nadzornik, i zač. zemljoměr. — Matia Jurinić, i Maksimil. Maller, zač. zemljoměri.

Pověrenik preselice i dvornik: G. Juraj Hugjek.

Svile i dudàrstva osoblje: GG. Ljudevit Kettig, nastojnik dudah. — Josip Lemić u Krapini; Marko Slujnski, u Petriancih. — Juraj Horvat, začastni.

Lěčnici varmedjski.

GG. dri Mate Šaubauer, pàrvi. — Josip Mlinarić, drugi. — Martin Zoller, lěčnik u predělu zagorskom. — Innocencio Ferk, zač. č-hsgd.

Ranarnici. GG. Josip Dürigl, u Varaždinu. — Ivan Hazlinger, u Vinici. — Franjo Klein, kod s. križa u Začretju. — Aloizio Frölich, u Zlataru. — Adam Skulj, u krapinskih toplicah. — Franjo Celinić, u Lepoglavi. — Stěpan Truntić, na Klanjcu. — Ivan Hausfeld, kod s. Jelisavete. — Dragutin Kunović, na malom Taboru.

Začastni: Menrad Häusler. Antun Ajhberger, Lavoslav Grekšić, i Martin Franjo Šlintner.

Konjušnicah nadzornik i živinskog lečiteljstva měštar. Florian Güttler, — Maksim. Smidt, začastni.

Primalja (babica). Terezia Ferk.

Križevačka županija.

(*Zauzima prostor od 30.2 □ miljah, u kojih živi 80.700 dušah,*)

Velikužupanske časti upravitelj: G. Ivan kàrst. Zidarić c. k. savětnik.

Podžupani.

Pervi: fali. Drugi podžupan. Dragutin Koritić.

Bilježnici: Veliki Franjo Žigrović (sada verhovni derž. pověrenik u Varaždinu.) Podbilježnik i zajedno županijske pisarne privremeni čuvar: Gjuro Lendvaj (sada kao častnik u narodnoj straži kod Drave.) — Aleksander Fodroci.

Peneznici: Mirko Ožegović glavni peneznik. — Stěpan Matačić, podpeneznik.

Digitized by Google

Fiškali.

Eduardo Štriga, veliki Fiškal. — Začastni Fiškali: Lazo Somodji u Ljudevit Švagel.

Županijski sudci.

U osrědnjem okružju. Janko Nemčić gostovinski, veliki sudac. — Marcello Kiepach, začastni veliki sudac. — Gavrilo Koritić, sudac u kotaru verbovačkom. — Vilim Ladanji, osrědnji sudac. — Ivan Nep. Ožegović, prisežnik u vèrbovcu oba zaž. sudci.

U okružju poljskom. Pavao Gvozdanović, veliki sudac. — Antun Nemčić gostovinski, u kotaru novomarovskom zajedno zač. veliki sudac. — Viktor Somodji, prisežnik zač. sudac u kotaru Ludbrežkom. Mirko Drenovacki, prisežnik novo-marovečki. — Franjo Kemenović, prisežnik u Koprivnici.

U okružju moslovačkom. Ljudevit Vukotinović, veliki sudac, ujedno čeonik županijske narodne straže. — Škender Barabaš, prisežnik ujedno zač. sudac.

Začastni sudci: Petar Tučić. — Luka Ljudevit Gerlocy. — Jakov Uzorinac. — Marko Hadrović. — Vilhelmo Ladanji, k. g. — Viktor Somogji, k. g. — Franjo Kemenović, k. g. — Ivan Nep. Ožegović, k. g. — Skender Barabaš, k. g. — Mirko Femenić.

Plačeni sudbenoga stola prisědnici: Franjo Kupinić, i Franjo Ciprian Švagel.

Računovodja: Dimitria Bubanović.

Lěčnik županijski: Josip Kalazancio Šlosser, lěčništva Dr.

Ranarnici županijski: Josip Havranek, u osrědnjem. — Augusto Stehno, u moslavačkom. — Ivan Klapš, u novo-marovskom. — Bogdan Kuretić, lěčništva Dr. u koprivničkom kotaru. — Začastni: Dragutin Vimmer i Franjo Kristl.

Zemljomeri županijski: Josip Nagj, redoviti. — Nikola Lovrenčić, zač. — Juraj Šafarić, zač.

Zakleti pisari: Lazo Somodji, (sada kod narodne straže pri Dravi.) — Dragutin Vilm, (sada poručnik pri konjaničkom harvatskome puku). — Mirko Ferkić, (za ovo ratno doba deržavni magaziner u križevcih.) — Juraj Kovačić, ujedno parnicah čuvar. Namestni pisari: Gavrilo Gerloci i Julio Bubanović.

Svilarstvo: Janko Bubanović, pod-nadzornik. — Franjo Benković, nadstojnik. — Aleksandro Farkaš, praktikant. — Franjo Justic, začastni.

Pověrenici preselicah: Osrednji: Martin Antolković. — Verbovački: Gavrilo Koritić. — Novo-marovečki: Antun Nemčić. — Ludbrežki: Viktor Somodji. — Moslavački Ljudevit Vukotinović. — Koprivnici Ljudevit Petković.

Upravljajući odbor žup. križevačke.

Predsědnik: Upravitelj i c. k. savětnik Ivan kàrst. Zidarić.

Podpredsednik: Dragutin Koritić podžupan.

Članovi.

Grof Ljudevit Erdödy. — Grof Dragutin Drašković, Franjo Žigrović, Janko Nemčić, Aleksandro Fodroci, ujedno perovodja. — Eduardo Štriga, Lazo Somodji. — Vilelmo Ladanji. — Josip Vuščić. — Vaso Bubanović. — Dimitria Bubanović. — Mirko Ožegović. — Števo Mattačić. — Skender Zdenčaj. — Gjuro Fodroci. — Niko Lovrenčić. — Gjuro Lendvaj. — Josip Janda. — Dragutin David. — Eduard Zdenčaj. Svi GG. kotarski sudci.

Nadziratelj sigurnosti u županii križevačkoj: Dragutin Koritić, k. g.

Požezka županija.

(Zauzima prostor od 45.3 □ milah; u kojih živu 97,545 duše.)

Velikoga župana: neima.

Pod-župani.

1. Pod-župan: Vatroslav Peicić.
2. — Josip Bunjik.

Veliki bilježnik: Miroslav Kraljević.

Podbilježnik: Vatroslav Bunjik, pod-bilježnik, i ujedno arkivar. — Mirko Kršnjavi, zač. pod-bilježnik.

Peneznici: Antun Vilhelmo Peičić, glavi peneznik, i više sl. vv. ssp. — Ignacio Jakob, naměstni glav. peneznik i kontrolor. — Josip Tomašević, pod-peneznik.

Računovodja: Dragutin Adudić.

Varmedjski sudci.

U dolnjem požežkom kotaru. Toma Kraljević, veliki sudac u predělu veličkom. — Josip Žuvić, veliki sudac u predělu bekteškom, i više sl. vv. ssp. — Franjo Žav. Erlinger, kotarski sudac u predělu cerničkom. — Miroslav Spun, kot. sudac u predělu pleterničkom. — Skender Poša, osrědnji prisežnik, i sl. v. věr. ssp.

U gornjem pakračkom kotaru. Juraj Stručić, vel. sudac u predělu pakračkom — Petar Maljevac, kot. sudac u predělu kutinskom. — Eduardo Mračić, kot. sudac u predělu darnvarskom. — Antun Saračević, prisežnik pakrački i začastni sudac. — Ladislav Balog, prisežnik.

Fiškali.

Aleksander Farkaš, veliki fiškal. — Dragutin Kovačić, pàrvi pod-fiškal. — Franjo Ferrić, začastni pod-fiškal.

Platjeni prisědnici: Juraj Subotić, sl. v. věr. ssp. — Franjo Kovačić.

Zakleti pisari: Skender Peičić, zajedno čuvar parnicah i začastni pod-bilježnik. — Josip Maljevac. — Dragutin Tučić. — Janko Pracaić.

Pověrenik prěselice: Marko Tomić, ujedno začastni prisežnik.

Zemljoměr varmedjski: Mihailo Danielović.

Poručik varmedje: Andria Ferketić.

Svilarstva nadziratelj: Lovro Grosz.

Dvornik varm. Franjo Martinašević.

Varmedjski lěčnici.

Dr. Antun Pavić, vàrhovni redovni, ujedno ssp.

Ranarnici varmedjski: Ivan kàrst. Graf, u Požegi. — Josip Bajer, u Pakracu. — Ivan Krajačić, u Pleternici. — Antun Takač, u Kutjevom.

Digitized by Google

— Josip Rumpl, u Kutini. — Stěpan Knežević, u Daruvaru.
Nadziratelj kasarnah: Franjo Tučić, u Pakracu. — Josip Plivelić, u Siraću. — Dvorzaćek, u Kutjevom. — Mihailo Dobrovički, u Pleternici.
Primalje: Maria Lehner, u Požegi. — Josipa Mesina, u Pakracu.

Věrovitička županija.

(*Zausma prostor od 83.7 □ milah; u kojih živu 147,843 duše.*)

Velikoga župana: neima.

Pod-župani.

1. Pod-župan: Josip Janković.
2. « Vladislav Delimanić.
Veliki bilježnik: Moisia Georgijević.
Podbilježnici: Mirko Kàršnjavi i Milanković.
Začastni podbilježnici: Franjo Verovski.
Šišman Mosbauer.
Antun Kovač.
Arkivar i čuvar parnicah: Jakov Kušević,
Zakleti pisari: Josip Gerštner, odpravnik.
Mate Lendvaj.
Petar Rajaković.
Antun Ivković.
Josip Kugler.
Pěneznici: Franjo Gludovac.
Mirko Naraj.

Varmedjski sudci.

U kotaru Oséčkom. Franjo Žav. Delimanić, vel. sudac. Ladislav Knežević, osrědnji kotarski, ujedno začast. vel. sudac, i više sl. vv. ssp. — Ivan Siprak, prisežnik.

U kotaru valpovačkom: Vatroslav Mihalović, vel. sudac. — Stěpan Delimanić, kot. sudac u predělu miholačkom.

U kotaru věrovitičkom. Pavao Belošević, vel. sudac. — Ivan Jurković mladji, kot. sudac u vučinskom predělu, ujedno začastni vel. sudac, te više sl. vv. ssp. — Ivan Nep. Janković, prisežnik.

U kotaru djakovačkom. Samoilo Sutlić, vel. sudac. — Petar Mihalović začastni veliki sudac i ssp. — Rok Bošnjak, kot. sudae u našičkom predělu, ujedno zač. vel. sudac, i ssp. — Matia Bojničić, prisežnik, zač. sudac i ssp. — Eduardo Koharović, prisežnik u predělu nasičkom.

Platjeni prisednici. Ivan stariji Jurković, više sl. vv. ssp. — Franjo Ivanošić, sl. v. srěm. ssp.
Fiškali. Ivan Hudovski, vel. fiškal, više sl. vv. ssp. — Ferdinando Bojničić, podfiškal.
Računovodja. Kazimir Knežević, ujedno ssp.
Zemljoměri. Franjo Jagodić, pàrvi. — Skender Nagj, drugi zemljoměr. — Marko Blažeković, i Vatroslav Kršnjavi, začastni zemljoměri.
Pověrenik preselice. Antun Mošinski, zač. sudac.
Sigurnosti pověrenici. Fraujo Žav. Knežević, u Sopju, ujedno zač. prisežnik. — Adam Bajer, začastni pověrenik.
Nadziratelji kasarnah. Franjo Hartl, u Oséku, zajedno zač. prisežnik. — Antun Munkači, u Věrovitici, ujedn. zač. prisežnik. — Antun Lukačević, u Djakovu, zajedn. zač. prisežnik. — Skender Lebanović, u Valpovu. Petar Hranjek, u Vučinu. — U Našicah neima.
Nadziratelj duhah. Stěpan Mohači u Oséku. — Ferdin. Gazapy u Věrovitici.
Poručik. Vatroslav Petrović, zajedno zač. prisežnik. — Dvornik. Ivan Dominović.

Lěčnici varmedjski.

Lavoslav Bišof, lěčn. dr. i pàrvi lěčnik, te sl. vv. srěm. i věr. ssp., u Oséku. — Ferdinand Gorjup. lěčn. dr., drugi lěčn. i ssp., u Věrovitici. — dri. Josip Lutter i Franjo Zehmeister, zač. lěčnici.
Ranarnici. Jakov Reš, osrědnji, u Oséku. — Matia Bereg, u Vučinu. — Franjo Veselić, u Djakovu, č-hsgd. — Jos. Melcer, u Valpovom. — Franjo Matić, u Věroviti. — Ivan Nep. Nikerl, u Našicah. — Toma Riffl, u Šokac-Miholcu. — Matia Mislaj i Franjo Solf, začastni ranarnici.
Primalja. Juliana Sebej u Oséku. — Ana Lang, u Valpovu. — Natalia Lövi, u Věrovitici.

Poglavarstvo turovog polja.

Župan: Stěpan Josipović.
Naměstni župan, ujedno gorskog kotara pod-župan. Alberto Modych. — Satnik. Dragutin Spišić. — Eduard Klafurić, satnik kod vojske. — Nadporučik. Andria Kušević. — Bilježnik. Ivan Nep. Terputec. — Pod-bilježnik. Mirko Lučić. — Fiškal. Ferdin. Puc. — Pod-fiškal. ni naměstjen. — Peneznik. Dragutin Špišić, k. g. — Fiškus. Ladisl. Černčić. — Računovodja. Ferd. Puc, k. g. — Zemljoměr. Stěpan Farkaš. Pisar. Ivan Arbanas. — Ranarnik. Dragutin Maks. Vaizer.
Dvornici grada Lukavca: Mihajlo Stěpanić, i Josip Vagić. — Lugari. Nik. Čunčić, i Stefan Pučko. — Pod-lugari. Mirko Briglević, i Josip Sever. — Poljski prisežnici. Pet. Cundeković, i Ivan Briglević. — Gorski prisež. Stěpan Pučo. — Začastni prisež. Miho Cerovski, Matia Zernčić, Ladisl. Arbanas, Josip Věrčković i Mihailo Briglević.

Digitized by Google

Slěde gg. odvětnici kraljevinah Hàrvatske i Slavonie.

(Zvezdicom zabliježeni jesu članovi hàrvatsko-slavonsko gospod. družtva.)

Augustić Ferde.
Andrašević Josip. *
Andraši Mirko.
Antolković Ivan.
Baan Franjo.
Babić Tito. *
Babukić Věkoslav. *
Badlaj Nikola.
Bakšaj Skender.
Baneković Mirko.
Barabaš Běla.
Barabaš Juraj.
Barabaš Marko.
Barac Eugenio.
Basarović Josip.
Bedeković Janko.
Bielak Josip. *
Biščan David.
Bistjan Julio
Bogović Mirko. *
Borovjak Vinko.
Bošnjaković Rok. *
Briglević Janko. *
Britvec Josip.
Bubanović Vasilj. *
Bunjevac Ljudevit. *
Bušić Mirko.
Car Janko.
Car Stěpan.
Celebrini Antun.
Cèrnković Ivan.
Čuculić Tomislav.
Čepulić Avelino.
Čubeković Janko. *
Čubeković Josip.
Čukac Juraj.
Cvetković Dragutin.
Dall' Asta Věkoslav. *
Daubači Ivan.
Daubači Mirko,
Del Negro Dragutin.
Diković Danilo.
Dimšić Jakov.
Degoricia Gregur.
Dolovčak Ivan. *
Domjanić Dragutin.
Dutković Augustin.
Egersdorfer Josip. *
Farkaš Danilo.
Farkaš Šišman.
Ferenc Josip.
Ferenc Ljudevit.
Ferenčić Josip.
Ferić Alberto. *
Ferić Franjo.
Fodrocy Juraj.
Franc Juraj. *
Frigan Věkoslav.
Galac Dragutin.
Galjuff Dragutin.
Gavrančić Mihailo.
Gavrilović Uroš.
Gěrenčer Nikola.
German Ignacio.
Gjačić Viktor.
Gmaz Stěpan.
Goricaj Ladislav.
Grabina Nikola. *
Graf Miroslav.
Gvosdanović Ivan. *
Haas Josip.
Halper Nikola.
Halper Vilim.
Heimb Ignacio.
Herceg Dragutin.
Hergešić Ferde.
Heržić Miroslav.
Hlebić Benjamin.
Horvat Antun.
Jagunić Jakov.
Jakčin Andria. *
Jakopović Alberto.
Jakopović Gavril. *
Jakopović Matia.
Janda Josip.
Jelačić Alberto.
Jelačić Eduardo. *
Jelačić Kazimir. *
Jelačić Rikardo.
Jelačić Boltek.
Juratović Juraj.
Kalaj Antun.
Kamenar Pavao.
Karvančić Mirko.
Katalinić Vinko.
Kavić Lavoslav.
Kavić Skender.
Kelemen Franjo. *
Kemenović Franjo.
Kendjel Josip.
Kèrleža Josip. *
Keršnjavi Mirko.
Kiseli Josip.
Klemenić Petar.
Klobučar Juraj. *
Knezoci Antun.
Koos Ivan.
Koščec Mihoilo.
Kostić Gjuro.
Košak Josip.
Kovač Pavao.
Kovačević Antun.
Kovačić Eduard.
Kozić Ivan.
König Matia.
Krajačić Svetozar.
Kralj Skender.
Krestić Nikola.
Krieger Antun. *
Kristianović Franjo. *
Kugelmayr Milan.
Kuković Josip.
Kukuljević Ladislav.
Kušland Dragutin. *
Kušević Aurelio.
Kvaternik Eugen.
Lanović Adam.
Ledinski Ignacio.
Lemić Věkoslav.
Lendvaj Stěpan.
Lentulaj Antun. *
Lentlaj Pavao. *
Lopašić Ladislav.
Lopašić Oktoviano.
Lovrenčić Antun.
Löker Nikola.
Lukinac Antun.
Lukinac Věkoslav.
Lupis Fortunat.
Maihen Antun.
Maicen Josip.
Makanec Alberto.
Makanec Ferdin. *
Makovec Ivan.
Malošeg Ivan.
Maraković Nikola.
Marković Stěpan.
Martini Ivan.
Matačić Stěpan.
Matačić Toma. *
Matiević Josip.
Matošić Adolf.
Mazuranić Antun. *
Mažuranić Ivan. *
Medanić Šišman.
Medunić Virgilio.
Mekovec Ferdin.
Melinčević Nikola.
Mesarić Fridolin.
Mihalić Maksimil.
Mikelini Ljudevit.
Miksić Ljudevit.
Mikulčić Jakov.
Mikuletec Věkoslav.
Mikulić Josip.
Milaković Janko.
Milčić Marko.
Miloševič Maks.
Minelli Antun.
Mirović David.
Mosbauer Šišman.
Mudrovčić Franjo.
Muhić Josip.
Nemčić Antun.
Nikolić Vasil.
Novak Franjo. *
Obradović Josip.
Očić Patar. *
Osjak Stěpan.
Ostoić Franjo.
Ostoić Henriko.
Ožegović Ivan.
Pajanović Dragutin.
Parac Matia.
Partaš Josip.
Pavletić Joakim.
Pečenik Franjo.
Peičić Antun.
Pereković Franjo.
Pevalek Juraj. *
Piernath Aleks.
Piškorec Maks.
Pisačić Franjo.
Podbrežnik Mirko.
Pogledić Dragutin.
Pogledić Franjo.
Pogledić Mirko.
Pomper Stěpan.
Popović Mihajlo. *
Pošа Skender.
Prica Maksimil.
Puc Ferdin.
Raizner Ljudevit.
Rajaković Pavao.
Rakovec Dragutin. *
Randić Antun.
Raškaj Josip.
Reizer Franjo.
Renaldi Ivan.
Rizman Mihajlo.
Rober Josip.
Rubido Antun. *
Rukavina Alfred.
Rusek Ignacio.
Sablić Nikola.
Sale Adolfo.
Saračević Fran. Žav.
Saračević Ilia.
Segybaky Petar.
Seidl Josip.
Sepić Antun.
Sgardelji Věkoslav.
Skarpa Josip.
Sinković Ljudevit. *
Smendrovac Josip *
Smodek Matia. *
Šolarić Tomo.
Somodji Ivan.
Somodji Lazar.
Spaić Damian.
Splait Ljudevit. *
Speciari Albert.
Subotić Aleksander.
Sučić Antun. *
Supe Faustin.
Susanić Gaspar.
Šandor Mirko.
Šauf Adalb.
Švagel Ljudevit.
Šincek Franjo.
Šimunčić Škender. *
Škulj Ivan.
Šostarić Dragutin.
Špeciari Rudolf.
Špinderk Mirko.
Špišić Franjo.
Špišić Skender.
Štajdaher Henriko.
Štauduar Antun.
Štefanović Franjo.
Štivalić Mihailo.
Štriga Slavoljub.
Štriga Alberto.
Šugh Juraj.
Šuljok Aleksander.
Švagel Dragutin. *
Šveicar Ferd. *
Šveicer Věkoslav.
Šiprak Josip.
Šmidt Franjo.
Taler Filip.
Terputec Ivan Nep.
Terstenjak Hugo.
Terstnjak Tomislav.
Tkalec Petar.
Tierej Franjo.
Tierej Fridrik.
Tomeković Adolf.
Tomić Petar.
Tomašić Ivan.
Tritremel Pavao.
Trojer Josip.
Tucić Josip.
Tuškan Marko.
Uhernik Andria.
Vakanović Antun. *
Vakanović Nikola. *
Vancaš Antun.
Vek Antun.
Vizner Kamilo.
Verbančić Eduardo.
Verbanić Franjo.
Vèrbanić Josip. *
Vernić Adolfo.
Vernić Maksimiljan.
Vizner Franjo.
Vrabčević Stěpan.
Vrabec Ljudevit.
Vrabec Skender.
Vrančić Mijo.
Vulaković Slaboljub.
Vučić Josip.
Zaplatić Franjo.
Zengevall Dragut. *
Zerpak Slavoljub
Zlatarović Roberto. *
Zrinjščak Josip.
Zoričić Antun.
Zvada Josip.
Žerjavić Ferdin. *

Digitized by Google

Gradjànska poglavarstva u kr. Hàrvatskoj i Slavonii.

Zagreba grada:

Zastupnici gradjanstva i izbornici poglararstva.

Josip Šiprak.
Janko Kuković.
Nikola Zdenčaj.
Nikola Cernković.
Tadia Ferić.
Ferko Tomeković.
Nikola Nikolić.
Ivan kàrst. de Negro.
Antun Junković.
Stěpan Sorg.
Petar Očić.

Malin Joan.
Spišić Franjo.
Presl Franjo.
Stivalić Mihail.
Binter Martin.
Lukinac Vekosl.
Gjurkovečki Andr.
Pallain Matia.
Leucendorf Drag.
Klemenić Petar.
Mraović Basil.

Pihler Josip.
Novak Franjo.
Pogorelec Jakov.
Blažeković Aleks.
Papeš Dragut.
Rober Josip.
Pemec Luka.
Cuculić Tomislav.
Raihart Věkoslav.
Prausperger Aleks.
Berdarić Aleks.

Bošnjaković Stěp.
Fuks Josip.
Merher Josip.
Troja su města izpražnjena.

Branitelj gradjanstva.

Cuculić Tomislav.

Naměstni sudac: Ivan Kamauf.

Privrěmeni gradjanski čeonik: Josip Lukšić.

Satnik: Věkoslav Šrabec.

Věčnici: Andrievič Ignacia. — Mirko Kárvančić. — Josip Vèrbanić. — Lavoslav Kaviè — i Josip Mikulić. — Jedno město je izpražnjeno.

Veliki bilježnik: Janko Bedeković.
Pod-bilježnik: Hinko Ostoić.
Upisatelj i začastni pod-bilježnik: Skender Kavić.
Začastni pod-bilježnik: Nikola Grabina.
Veliki fiskal: Ljudevit Sinković.
Začastni pod-fiškal: Alberto Šauf.
Porezni peneznik i zadušbinah pomnjik. Dragutin Lopuh.
Komorski peneznik: Franjo Vèrbanić.
Kontrolor porezne pěneznice: Franjo Baan.
Kontrolor komorske penezice. Mirko Pogledić.
Računovodja: Ivan N. Cernković.
Sirotinski pomnjik: Ivan Vibral.
Zemljišne knjige nadstojnik: Henriko Štajdaher.

Začastni žemljoměr: Josip Bernhard, sl. kapt. zagr. redov. zemljoměr.
Tumačitelj madjarskoga i drugih aziatskih jezikah: Ivan Milaković.
Pisari: Pàrvi Ognjoslav Ledinski. — Drugi. Antun Štauduar.
Diurniste: Andria Mikulić. Antun Kellemen. Slaboljub Kovačić. Ivan Škulj. Stěpan Šviglin.
Càrkveni pomnjik: Tomislav Cuculić.
Piace i měsnicah nadzornici: Stěpan Bošnjaković, i Josip Merher.
Lěčnik: dr. Skender Mraović.
Začastni lěčnik: dr. Josip Krieger.
Ranar: Silverio Prem.
Začastni ranarnici: Josip Cejnar. Josip Viditz, i Valentin Lenar.
Vojničkih stanovah meštar: Josip Genžić.
Dvorski: Franjo Kavić.

Oščka grada.

Čeonik. Dimitrije Vuković.
Sudac. Jovanović.
Kapetan. Josip Najmajer.
Starešine: Svoboda.
Pavao Penjić.
Pavao Užarević.
Čalogović.
Nešić.
Veliki bilježnik. Stojanović.
Podbilježnik. Ilia Penjić.

Veliki odvětnik. Dolenčić.
Podovětnik. Malač.
Pěneznik. Ivan Neškovlć.
Nadziratelj varoške bolnice. Hamburger.
Kontrolor sirotinske blagajne. Pavao Kolarić.
Čuvar pismare. Gligoria Argirović.
Urbanski prefekt i Zemljoměr. Aleksander Lužinski.
Lěčnik. Vasilia Atanasievič.

Varašdina grada.

Sudac: Ant. Melinčević.
Gradjanski čeonik: Pavao Kovač.
Satnik: Franjo Kupak.

Věčnici: Ladislav Ebner. — Mirko Pohlin — Franjo Kolarić i Ivan Petak.

Digitized by Google

Zastupnici gradjanstva i izbornici poglavarstva.

Josip Horvatek. — Nikola Melinčević. — Miroslav Bedeković. — Josip Sinković. — Josip Tallan. — Venceslav Cenner. — Nikola Makar. — Juraj Fink. — Ljudevit Švalek. — Miroslav Roisz. — Josip Katkić. — dr. Bern. Vilh. Müller. — Juraj Hudjek. — Andria Smernjak. — Toma Jelišević. Toma Z. Horvat. — Antun Firšt. — Samoilo Bužan. — Ljudevit Perko. — Martin Lopić. — dr. Matia Šaubauer. — Ivan Halter. — Franjo Cah. — Josip Ritz. — Vinko Koterba. — Ljudevit Kettig. — Josip Prilizauer. — Danilo Jelačić. — dr. Josip Ferk. — Pavao Feman. — Pavao Kovač. — Vinko Minotty. — Skender Pongrac. — Josip Bračko. — Antun Lukinac. — Matia Sakač. — Matia Apell. — dr. Josip Mlinarić.

Veliki bilježnik: Josip Košak. — Parvi pod-bilježnik: Ljudevit Ferenc, z-ob-s-odv. — Upisatelj i začastni pod-bilježnik.

Veliki fiškal: Josip Egersdorfer. — Pod-fiškal: Franjo Pečenik. — Računovodja: Mihailo Koščec. — Branitelj gradjanstva: Bogdan Sekovanić, z-ob-s-odv, — Privrěmeni peneznik komorski i domači: Josip Vidnjević.

Kontrolor i pobožnih glavnicah pomnjik: neima. Sirotinski pomnjik: neima. — Kontrolor: Ivan Petrović. — Pisari: Josip Mikulčić, čuvar (parnicah). — Franjo Horvatek. — Antun Peković. — Josip Fruk. — Aleksa Töth. — Začastni pisari: Věkoslav Bosek, i Mihailo Krainčić.

Redovni zemljoměr: Franjo Plohl, ujedno naměst. zemljišne knjige nadstojnik. — Bolnice nadstojnik: Ivan Gergat. — Càrkveni pomnjik: Hěnriko Bernáth, č-hsgd. — Ubožke kuće pomnjik: Venceslav Cenner. — Lěčnik: dr. Josip Ferk. — Ranarnik: A. Šlintnar. — Piace i měsnicah nadstojnik: Augustin Vagjon. Ovoga naměstnik: Ivan Rožić. — Provizor imanja. Stěpan Jakopović. — Poglavica šumah: Josip Hönig. — Stanovah městar: Antun Bratovenski. — Dvornik: Josip Novosel. — Primalja: Lucia Travizanj.

Križevca grada.

Sudac: Ivan Gašpari.
Gradjanski čeonik: Svetozar Bocak.
Satnik: Andria Barić.
Věćnici: Lazar Gujdović, i Miroslav Šmidt.

Zastupnici gradjanstva i izbornici poglavarstva.

Antun Marković. — Karlo Koritić. — Mirko Ožegović. — dr. Aleksa Praunšperger. — Jakov Uzorinac. — Juraj Fodroci. — Josip Nagj. — Marcello Kiepach. — Janko Bubanović. — Mirko Ferkić. — Stěpan Andjel. — Mihailo Šašek. — Petar Pintarić. — Luka Škulj. — Matia Kolar. — Toma Forko. — Antun Saivert. — Franjo Jurinić. — Josip Akham. — Mirko Kovačić. — Todor Bošnjak. — Franjo Šegulić.

Veliki bilježnik: Franjo Šincek. — Pod-bilježnik i upisatelj: Franjo Gilg. — Branitelj gradjanstva: Stěpan Andjel.

Veliki fiškal: dr. Josip Vuščić. — Računovodja: Josip Janda. — Pěneznik: — Josip Fogaš. — Sirotinski pomnjik: Antun Saivert.

Zemljoměr i poglavica šumah: Nikola Lovrenčić, — Lěčnik: Josip Calas. Šloser. — Ranarnik: Dragutin Wimer. — Pisar i ujedno čuvar pravdah: Evgenia Telezar. — Pristupnik: Mirko Bradač. — Càrkvene i ubožke kuće pomnjik: Imbro Peklić. — Pomnjik svilarne i dudovah: Franjo Benković. — Piace nadzornici: Mihailo Kovačić, i Pavao Janković. — Stražmešter. Mihailo Kovačić. — Ana Kristianova, primalja.

Gradjanske narodne straže častnici.

Satnik.
Franjo Šegulić.

Nadporučici.
Petar Pintarić.
Luka Škulj.

Poručici.
Antun Riegler.
Franjo Britvec.
Vilim Detoni.

Barjaktar.
Josip Kohar.

Ravnitelj gradjanske bande.
Vatroslav Bodicki.

Nadziratelj sigurnosti u gradu.
Mirko Ožegović.
Postar. Ivan Gašpari.
Odpravnik. Koščević.

Koprivnice grada.

Zastupnici gradjanstva i izbornici poglavarstva.

Lavoslav Möllinger.
Juraj Lacković.
Jakov Hrušković, župn. Bregski.
Vatroslav Mihalić.
Pavao Bastašić, k. d.
Franjo Pures.
Brebrić Andria.
Adam Žuvić, začast. kan. pod-arcidj. i ovdašnji župnik.
Antun Labek.
Samoilo Reškovac.
Franjo Sinček.
Antun Nemčić, sudac, sl. v. križ.
Franjo Horvat.
Juraj Ferenčević.
Dragutin Mikoš.
Ivan Ester.
Josip Kos.
Věkoslav Tuzi.
Josip Sobotičanec.
Ivan Kranjec.
Martin Podunajec.
Kažimir Šegerc.
Blaž Nemec.
Jedno město je izpražnjeno poslě izbora.

Sudac: Juraj Kunić.
Gradjanski čeonik: Juraj Pevalek.
Satnik: Juraj Vuković.
Věćnici: Martin Šergerc.
Josip Ferenčić.
Božidar Pantelić.

Veliki bilježnik: Josip Zrinjščak.
Pod-bilježnik i upisatelj: Dragutin Cekuš.
Branitelj gradjanstva: Vatroslav Mihalić.
Veliki fiškal: Miroslav Hèrzić.
Računovodja: Ivan Tkalec.
Domači i komorski pěneznik: Ivan Koher.
Sirotinski pomnjik: Josip Vugjan.
Zemljoměr, sumah poglavica i zemljišnje knjige nadstojnik: Janko Demetrović.

Digitized by Google

Lěčnik: dr. Pavao Bastašić.
Ranarnik i živino-vračitelj: Lavoslav Leb.
Nadstojnik dudovah: ni naměst.
Pisari: pàrvi Franjo Horvat, ujedno upisatelj putnih listovah.
Drugi: Blaž Podunajec, ujedno čuvar parnicah.
Diurniste: Martin Stolec, i Martin Posavec.

Ubožne varoške kuče nadstojnik: Ljudevit Šiketanc.
Městni càrkveni pomnjik: Blaž Macekovič.
Piace i měsnicah nadzornici: Antun Labek, i Věkoslav Tuzi.
Stražmešter i stanovah vojničkih měštar: Jakob Martinušić.
Primalja: Teresia Labek.

Gradjanske narodne straže častnici.

Satnik.
Antun Labek.

Nad-poručnik.
Franjo Siruček.

Poručnici.
Věkoslav Tuzi.
Janko Reškovac.

Stražmeštri.
Mirko Habun.
Mato Ivanović.

Barjaktar.
Ivan Hagjak.

Gudberavnitelj. Ivan Čep.
Nad-bubnjar. Antun Ester.

K a r l o v c a g r a d a

Sudac: ni nam.
Gradjanski čeonik: Josip Smedrovac.
Satnik: Ivan Obradović.

Věčnici: Marko Milčić.
Ferdinand Švaicar.
Antun Bernardić.
Franjo Smidt.

Zastupnici gradjanstva i izbornici poglavarstva.

Antun Čop, č-hsgd.
Dragutin Hakl.
Jakov Berkić.
Nikola Živković.
Dragutin Klobučarić.
Ivan Valčić.
Franjo Türk.
Vazil Radaković.
Henriko Davilla.
Juraj Badovinac.
Antun Pfeifinger.
Andria Kunić.

Ivan Grahovac.
Ljudevit Vrabec.
Ambr. Vranicaany.
Stěpan Toth.
Ivan Modrušan.
Josip Bunjevac.
Andreas Fabek.
Mathia Sladović.
Jos. Gašpari.

Veliki bilježnik: Nikola Vakanović.
Pod-bilježnik: Oktavian Lopašić.
Začastni pod-bilježnik: Ljudevit Splait.
Veliki fiškal: Janko Gvozdanović.
Pod-fiškal i računovodja: Dragutin Sostarić.
Branitelj gradjanstva: Ignacio Pilepić.
Domaći i komorski pěneznik: Antun Bišćan.
Kontrolor: Alojzio Stipić.
Sirotinski pomnjik: Ivan Mažuranić.
Ovoga pomoćnik: Evgen Barac.

Žemljišne knjige nadstojnik: Mihailo Popović.
Pisari: Josip Konić, ujedno čuvar parnicah.
Ivan Ferić.
Petar Tkalec.
Diurnista: Aug. Ferd. König.
Ljudevit Mačečević.
Lěčnik: Nik. Spirid. Ivančević.
Začastni lěčnik: Josip Fabek.
Ranarnik: Ivan Žubčić.
Začastni ranarnik: Antun Penko.
Piace i mesnicah nadzornik: Ferd. Lust.
Dvorski: Ivan N. Peterle.

P o ž e g e g r a d a

Zastupnici gradjanstva i izbornici poglavarstva.

Josip starji Priklmayr.
Janko Bakić.
Josip Šliser.
Andria Golup.

Sudac: Ivan Martinić.
Satnik: ni naměstjen.
Věčnici:
Josip Priklmaycr.

Flor. Filipović.
Karlo Ciraki.
Josip Matiević.
Franjo Žaver Mudrović.
Veliki bilježnik: Ignacio Heim.
Pod-bilježnik: Antun Kovačević.
Veliki fiškal: Juraj Juratović.
Začastni pod-fiškal: Šišman Balogh.

Branitelj gradjanstva: Antun Malešić.
Računovodja: Filip Taller.
Pěneznik: Stěpan Karakatić.
Sirotinski i ubožke kuće pomnjik: Ivan Priklmayer.
Pisari: Ivan Lukić, Antun Miljević i Josip Laić.
Lěčnik: dr. Jos. Jelačić.

Ranarnik:
Janko Krajčić.
Provizor Imanja:
Josip Golub.
Kasnar: Stěpan Vincianović.
Poglavica šumah: Josip Balogh.
Piace i mesnicah nadzornik: Stěpan Ljubić.
Dudovah nadzornik: Antun Prebig.

Poglavarstvo grada Senja

i sjedinjeno tàrgovačko měmbeno sudište pàrve molbe.

Sudac, věčnik i izvestitelj sudbenoga věća, tàrgovačkog i menbenoga suda i morskog konsulata 1. molbe: Josip Tinelli.

Večnik i izvěstitelj u polit- i gospodarstvenom: Josip Bach, poručnik u miru.
Bilježnik i računovodja: Ivo Pacher.

Digitized by Google

Začastni prisědnici tàrgovačkog i membenog suda:
Ivan Nepomuk Vranican.
Antun Akurti.
Juraj Mileušnić.

Upraviteljstvo zavoda za siromake.

Prědsědnik: Prěčastni Jerolim Franić.
Privrěmeni upravitelj: Josip Bach.
Ručunovodja: Ivan Pacher.

Ured luke.

Satnik: Ljudevit Rubelli.
Kontrolor i pisar: Franjo Kožanić.

Morsko poglavarstvo za zdravlje.

Predsědnik: Josip Tinelli.
Pečatnik i izvěstitelj: Franjo Saverio Tintor.
Prisědnici: 1. Ljudevit Rubelli.
2. Božo Klemenčić.
3. Dr. Franjo Božanić.
4. Domenik Silić.

Riečki grad i kotar.

(Zauzima 5.463.404 □ klaft. prostora, i 11,848 dušah s inostranimi koji u gradu žive i broje 550 dušah t. j. grad Rěka ima prostora 188.161 □ klaft. i 9.353 duše i 783 kuće; Občina Plase 1,560,372 □ klaft. i 1043 duše, 170 kućah; Občine Kozala. 1,419,220 □ klaft., 816 dušah i 188 kućah, i Občina Drenova 2,238,087 □ klaft. 636 dušah i 160 kućah.)

Guverner grada i kotara.

Josip Jelačić, ban trojedne kraljev.

Podakapetan. neima.
Sudci i ravnitelji. Antun Celebrini, Ivan Kobler, Franjo Kukackaj, Ivan Martini i Jos. Emili.
Bilježnici. Věkoslav Peretti, bilježnik sedrialni i satnički.
Odpravnik. Franjo Zacharia.
Upisatelj i archivar gradjanski. Nikola Brajnić.
Pisari. Ignatia Luppi i Ivan Cacanić.
Diurnisti pisarnice. Benko Rubinić, Ogujan Zacharia, Natal Matejcić i Antun Paladin.
Pěneznik. Josip Politei.
Kontrolor. Nikola Kamerra.
Zemljišnih i tabularnih knjigah upisatelj. Narciso Celigoj.
Veliki fiškali. Josip Blažić.
Začastni fiškali. Věkoslav Brelić, povrěmeni računah pregledatelj, i Ljud. Dallasta.
Pověrenici redarstva. Henriko Dallasta.
Zemljoměr i arkitekt. Adam Olf.
Pasualista. Franjo Bozicio od tàrstjanske strane i Hàrvatske.
Čuvar tamnice i stražmeštar modrakah (militiae urbanae).
Modrakah (milit. urbani) ima 22 i 2 koprola.
Lěčnici: Nikola Filler, pàrvi lěčnik. — Petar Renaldi, 2. č-hsgd. — Franjo Jelčić, začastni.
Ranarnici: Josip Rivelli, Adolfo Gjustini, začastni Primalja. Ana Repak.
Gradske boljestnice nadziratelj. Josip Dalasta.
Kontrolor i kirurg. Friderik Plöyer.
Seoski sudci. Josip Rubeša, Plaški. — Franjo Superina, Kozalski, i Andria Superina Drenovski.

GG. prisědnici občinski (Gemeinde-Räthe.)

Polag članka 14. knjige I. rěčkog štatuta dd. 28. Junia 1527 potvàrdjenog po Ferdinandu I. municipalno věće grada Rěke (izvanjske magistrat) mora imati 50 savětnikah, samih rodjenih gradjanah; za gradjane pako polag 18. člana dàrže se oni koji su rodjeni u ovoj zemlji, i oni, koji su se amo naselili i uživaju za više godina kakvo negibivo imanje i prisegli su věrnost Kralju i Občini rěčke zemlje.

Henriko Gerlici *
Karlo Pauer, *
Josip Augustin Tosoni,
Josip Susanni,
Rudolfo Farkas, *
Mihoilo Horhy, *
Antun Verneda,
Klemens Celebrini,
} gubernialni službenici, ujedno sedrialni prisědnici.

Antun Minelli, *
Antun Celebrini,
Petar Dabala, *
Ivan Kobler,
Franjo Kukackaj,
} sudci, ujedno izvěstitelji občinskog věća.

Josip Emili,
Franjo Zacharia,
Nikola Kamerra,
Josip Blažić,
Věkoslav Brelić,
Dr. Nikola Filler, *
Dr. Petar Renaldi,
Josip Dalasta,
} gradski službenici.

Dr. Hieronim Fabris, lěčnik i prisednik magistrata od zdravja.

Ivan Renaldi,
Augustin Deseppi,
Dr. Vicenco Ignatia Medanić,
} advokati.

Ljudevit Josip Cimiotti, prisědnik tàrg. sud.
Franjo Trojer, arkivar guber.
bar. Antun Portner, rav. zemlj. gub. *
Antun Cimiotti, opat i arcidjakon (geržagan).
Leopoldo Adamić.
Franjo Kosmini, umir. tridesetar.

Higinio Skarpa,
Věkoslav Kornet, *
Gjuro Vranjicanji,
Karlo Šporer,
Gaspar Matković,
Ivan Franković,
} tàrgovci.

Antun Skarpa, pod-konsul toskans.

Samuel Haire, *
Walter Crafton Smith, *
Karlo Menjer, *
} englezi.

Věkoslav Sgardelli, satnik luke.
Antun Giustini, konsul papinski.
Alberto Martinić, biváši bilježnik satnički.
Josip Mayer, nadziratelj kr. kom. dohod. *

Josip Steinberg,
Franjo Urbani. *
} tridesetnički službenici.

Digitized by Google

Josip Storan, pomoćnik gubernie graditeljstva. *
Ludovik Staricki.
Srećko Verneda, bivši varoški sudac.
Paskal Zanchi.
Mihovil Melissino, ruski višji oficir. *
Franjo Defrancischi, bilježnik. mors. saniteta.
Šimon Klarić, gub. komor. prim. pověrenik. *
Josip Brelić, bivši poštarski kontrolor.
Franjo Thierry, guber. praktikant.
Friderik Thierry, začastni bilježnik. kapit.
Guido Marochino, bilježnik tàrgovačkog suda.
Gaspar Kombol, ravnitelj školah *
Josip Cèrnković Doljski, nadziratelj komors. *

*) Zvezdom zabilježeni nisu rodjeni u Rieci.

Sudbeni stol slavne biskupie, i prečastnoga kaptola slolne càrkve zagrebačke.

Dvorni župan slavne biskupie zagrebačke.
Franjo Zengevall.
Sl. bisk. zagr. fiškali: Josip Rober i Ferdin. Žerjavić.
— *Sudbeni aktuar, i začastni fiškal*: Ivan Malošek.

Dvorni župan prečastnoga kaptola zagr.
Tadia Ferić od Hudogbitka.
Slavnoga kaptola fiškali: Franjo Novak i Franjo Kelemen.

Poglavarstvo slobodnog i kraljevsko povlaštjenog tàrgovišta Krapine.

Sudac. Franjo Zaplatić, z-ob-s-odv.
Gradjanski čeonik: Nikola Rozgaj.
Satnik. Nikola Horvath.
Branitelj gradjanstva: Nestor Kipah.
Veliki bilježnik: Nikola Fogl, ujedno věćnik.
Pod-bilježnik: Bělan Speciari, ujedno věćnik.
Začastni podbilježnici: Ferdinand Dolovčak i Mirko Fabiančić.
Věćnici: Iv. Nep. Serkulj i Janko Borovečki.
Pravdopravnik i računovodja: Radosl. Speciari.
Peneznik: Gjuro Vragović.
Nadziratelj piace: Franjo Merth.
Bolnice nadstojnik: Mihailo Podl.
Càrkveni pomnjik: Ivan Gaj.
Sirotinski pomnjik: Nestor Kipah.

Zastupnici gradjanstva i izbornici poglavarstva.

Janko Bedenko, župnik Krapin.
Nikola Cernek, župnik Jesenjanski.
Ljudevit Gaj.
Antun Kučtić.
Radoslav Speciari, k. g.
Ivan Nep. Dolovčak.
Ivan Gaj, lekarnik.
Dr. Dragutin Veiser.
Norbert Ježek, naučitelj.
Josip Lellis, rukotvornik.
Josip Mintsenti, izs. peneznik.
Blaž Fogl.
Mirko Merth.
Mirko Petrić.
Janko Borovečki, koi gore.
Gjuro Vragović, k. g.
Josip Sekirnjak.
Ferdo Dolovčak, k. g.
Tito Babić, pravdopravnik i v. ss. žž. ssp.
Josip Kerleža, upravitelj dobarah.
Franjo Merth, k. g.
Gjuro Mallić.
Nikola Vragović.
Gjuro Horvath.
Dvornik: Mirko Kallečak.

Poglavari narodne. — Gradjanske čete.

Blaž Fogl, izsluženi satnik.
Nikola Fogl, satnik.
Poručici. Janko Borovečki i Nikola Rozgaj.
Barjaktar. Nikola Horvath.
Straže meštri. Ivan Nep. Serkulj i Franjo Merth.
Ukupno svih odvetujućih gradjanah Krapinskih Broj 168.

Poglavarstvo slobodnih i kr. povlastjenih občinah.

Samobora.

Sudac: Ferdinando Visner, (Livadic) č-hsg. i zgsd. — Satnik: Marko Bahovec. — Pod-satnik: Tomo Hoh. — Věćnici: Franjo Reiser. — Gjuro Karalj. — Ant. Kantili, ujedno pěneznik: Antun Stoc. — Ignatio Bišćan, ujedno otac sirotinski. — Aloisio Stoc. — Lovro Vuković, ujedno branitelj gradjanstva. — Bilježnik i računovodja: Antun Kociančić.

Jastrebarske.

Sudac: Stěp. Franković, č-hsgd. — Dragut. Polz, městni satnik, poljski redar i narodne straže četnik. — Izsluženi sudci u to vrěme prisědnici: Imbro Preprutić i Janko Miklošić. — Branitelj gradjanstva: Josip Vidmar. — Bilježnik: Stěpan Katkić. — Peneznik: Imbro Ričar. — Prisědnici: Pavao Mlinarić. Nikola Miklošić. Janko Vidmar. Janko Šintić. Mate Matković. Gjuro Majhofer i Mihajlo Brozović. — Starešine: Janko Pasilović i Janko Lemić. — Poglavari narodne straže: Dragutin Polz, četnik, koi gore. — Dragutin Odi,

Digitized by Google

satnik. — Nadporučici: Matej Belošić i Nikola Badlaj. — Poručici: Josip Jagunić i Andria Pajnić. — Stražemeštri: Filip Lovreček. Josip Šintić. — Mato Starešinčić, dvorski ujedno i redar.

Začastni prisèdnici. Ivan Špišić, sl. v. zagr. zač. prisežnik. — Josip Jagunić, z-ob-s-odv. — Nikola Badlaj, z-ob-s-odv.; Dragutin Polz i Ferdo Hedvig, k. g.

Siska.

Sudac: Joahim Wellnreiter — Věćnik: Bazil Pavao Kotur. — Satnik: Antun Bèrkić. — Starešine: Joso Novaković, Andria Stojanić, Toma Hèrgešić i Josip Fleišman. — Branitelj gradjanstva Franjo Lovrić. — Naměstni bilježnik: Andria Bastaić. Sirotinski otac; Gjuro Klobučar. — Pěneznik: Pavao Fabek.

Osoblje kraljevsko-deržavnih gospoštinah pod neposredno upravljanje visokog banskog věća spadajućih.

U gospoštinama Verbovsko, Fužine, Bakru, Hreljin, i Vinodol, i u dobrima fonda religionarskoga Cirkvenici, i Lipi u Istrii.

Fiškal: Antun Vakanović, ss. župnah zagreb. i varašd. prisednik, kotara bakarskog patricio savětnik i membeni pravdopravnik.
Antun Pavačić, kastellan fužinski, žup. zagr. prisednik.
Franjo Mariašević, kastellan verbovski, žup. zagreb. prisednik.
Antun Mateović, šumski meštar, žup. zagr. prisednik.
Antun Mariassović, kontrolor fužinski.
Josip Mezorana, kontrolor verbovski.
Franjo Laiter, sumar fužinski.
Franjo Res, šumar verbovski.
Josip Bielecky, šumar vinodolski.
Pavao Res, šumarstva pisar.
Mate Matković, fiskalski pisar.
Srečko Štiglić, pasualista u Plasih.
Juraj Kovačić, pasualista u Jelenju.
Petar Skalak, pasualista u Stubici.
Stipe Stipanović, služitelj pisarne fužinske.
Rade Hajdin, služitelj pisarne verbovske.
Miho Miškec, služitelj pisarne šumarstva,
Juraj Hrenar, fiskalarski pandur.
Pio Car, čuvar grada cirkveničkog.

Kr. tridesetnice i solare u Hèrvatskoj i Slavonii.

I. Nadzorničtvo senjsko.

Privr. nadzornik: Ferdinand Slamnig.

Tridesetnice.

U Zvonigradu: 30-nik. Franjo Vukelić.
— Tiskovcu: passualist. Božo Ceranić.
— Gračacu: 30-nik. Andria Helman.
— Ričicah: passualist. Petar Vèrga.
— Sv. Roku: 30-nik. prazno, zastupnik Petar Vèrga.
— Karlobagu: 30-nik. Vinko Segher.
kontrolor: Martin Planinac.
pisar: Josip Grivičić.
— Malojdražici: revizor Franjo Bauer.
— Gospiću: passualist. Lavoslav Turić.
— Jablancu: 30-nik. Petar Janković.
— Sv. Jurju: « Aleksa Akačić.
— Senju: « Ferd. Slamnig, k. g.
kontrolor: Miho Degoricia.
revizor: Miroslav Osvald.
pisar: Věkoslav Rudman.
— Abatovu: passualist. Josip Augustinović.
— Sv. Vidu: revisor Ernest Križner.
pisar. prazno.
— Sv. Martinu: revizor Antun Tropeani.
— Krivomputu: passualist. Ilia Božić.
— Novom. 30-nik. Mate Parac.

Solare.

U Karlobagu. Prijemnik: Vinko Segher.
Kontrolor: Martin Planicac,
Měvoravnatelj: Jos. Jurišić.
Měrioc: Petar Branković.
— Senju: prijemnik prazno.
kontrolor «
I. Měroravnatelj Blaž Carić.
II. « Antun Buhovac.
pisar: Dominik Vukelić.
1. měrioc Franjo Vinski.
2. « Antun Ivančić.

II. Nadzorničtvo bakarsko.

Privr. nadzornik: Dragutin Kosović.

Tridesetnice.

U Selcih: 30-nik. Vinko Damazetović.
— Kraljevici: « Samuilo Tintor.
— Sv. Josipu: « Antun Pilepić.
— Bakarcu. « Franjo Galac.
— Bakru: « Dragutin Kosović.
kontrolor: Antun Lipovčić,
— Sv. Kuzma: 30-nik. Dragutin Burdač.
— Rěki: « Franjo Urbany.
kontrolor: Lovre Zandonati.
naměstnik: Joso Scheinberg.
1. revisor: Joso Rabenhalt.
2. « Franjo Heimrich.

Digitized by Google

pisar: Antun Suppančić.
« Antun Pitroff.
U Orehovici. 30-nik. Franjo Baborsky.
kontrolor: Filip Šrot.
pisar: prazno.
— Jelenju: 30-nik. Gavrilo Topolčić.
— Maljevcu: 30-nik. Petar Korač.
— Prosičenomkamenu: 30-nik. Antun Mihić.
— Zavalji. 30-nik.
kontrolor.
— Modrojgredi: 30-nik. Mijat Živković.
— Pečencih « Mato Ugarković.

Solare.

U Bakru: prijemnik: Drag. Kosović.
kontrolor: Ant. Lipovčić.
měroravnatelj. neima.
měrioc. neima.
— Rěki: prijemnik: Franjo Urbany.
kontrolor: Lovro Zandonati.
měroravnatelj: Franjo Ferlan.
měrioc: Antun Kěrmpotić.

III. Nadzorničtvo karlovačko.

Privr. nadzornik. Josip Šoštarić.

Tridesetnice.

U Severinu: 30-nik. Josip Reiter.
— Karlovcu: « Josip Šoštarić.
kontrolor: Jovan Bogdanović.
revisor: prazno.
pisar: «
— Metliki. 30-nik. Mato Mocnaj.
kontrolor: prazno.
pisar: Vinko Müller.

IV. Nadzorničtvo zagrebačko.

Privr. nadzornik: Franjo Eisenthal.

Tridesednice.

U Bregani: 30-nik. Vinko Seitz.
kontrolor: prazno.
— Ottoku passualist. Ferd. Segher.
— Berdovcu: 30nik. Ant. Mallošek.
kontrolor: Josip Biondić.
— Drenje: passualist. prazno.
— Jugovici: 30-nik. Mojsia Živković.
— Klanjcu: « Gavro Rajaković.
— Mileni: « prazno.
— Bezgani « Mušenicky.
— Krapini: « Alois Polansky.
— Lupinjaku: passualist. Aleksa Kiriaković.
— Cvetlinu: 30-nik. Ognjoslav Magjar.
— Dobrovi: « Anastas Kostić.
kontrolor: Gjuro Jovanović.
pisar: Nikola Gašparović.
— Nedelišču: 30-nik. Miho Cigan.
kontrolor: Franjo Pemec.
pisar: neima.
Rac-Kaniži: 30-nik. neima.
kontrolor: neima.
— Varašdinu: 30-nik. Maksim Ivičić.
kontrolor: prazno.
naměstnik: Ivan Steinitz.
revizor: Nikola Kinderman.
pisar: Franjo Baborski.
U Zagrebu: 30-nik. Franjo Eisenthal.
kontrolor: Dragutin Kesterčanek.
naměstnik: prazno.
revizor: Julio Rabenhald.
pisar: Antun Matić.
« Sava Bogdanović.
praktikant: And. Knes.
« Drag. Cvětković.
« Math. Zagorac.
« Luka Pemec.
— Sisku: 30-nik. prazno.
kontrolor: prazno.
pisar: Pavao Kemlay.
magaziner: Teodor Ergotta.
— Jasenovcu: 30-nik. Gjuro Majorinc.
— Dubici: « Maksim Vrbna.
— Kostajnici: « Joso Müller.
kontrolor: Věkoslav Keraus.
— Korlatu: 30-nik. Ivan Vrbna.
— Oblaju: « Dragutin Samoš.
— Glini: passualist.

Solare.

U Varaždinu: prijemnik: Mak. Ivičić.
kontrolor: prazno.
měroravnatelj: Prokop Vukotić.
měrioc: Martin Pavičić.

V. Nadzorničtvo Slavonsko.

Nadzornik: prazno.

Tridesetnice.

U Rajevomselu: 30-nik. Gregor Arsenović.
— Županji: « Dragutin Drenovac.
kontrolor: Lazo Neštinac.
— Šamcu: 30-nik. Emanuel Milutinović.
— Brodu: « Filip Mallošek.
kontrolor: Kosta Mirosavljević.
revizor: prazno.
pisar: prazno.
— Kobašu: passualist. Gavre Kerečki.
— Staroj gradiški: 30-nik. Mate Zukić.
kontrolor: Vinko Ehrentletzberger.
— Svinjaru: passualist. Petar Špoljarević.

Solare.

Županji: prijemnik: Dragutin Drenovac.
kontrolor: Lazo Neštinac.
měroravnatelj: Moric Eleš.
měrioc: Ernst Mušić.
Brodu: prijemnik: Filip Mallošek.
kontrolor: Kosta Mirosavljević.
měroravnatelj: Miho Šedl.
měrioc: Jakov Knežević.
U Terezovcu: prijemnik: Arnold Redelstein.
kontrolor. Franjo Tucić.
měroravnatelj: Makso Lukass.
měrioc: Janko Uzelac.
— Ošeku: prijemnik: Albert Jelačić.
kontrolor: Adam Ebert.
měroravnatelj: Jakov Popović.
pisar: Josip Gebler.
« Dane Helman.
měrioc: Ignjat Juzbašić.

Digitized by Google

Kraljevine hàrvatske i slavonske glavno upraviteljstvo poštah.

Nad-upravitelj: Josip Klempaj.

Glavnog upraviteljstva kontrolor: Matia Palain, sl. županie zagr. varašd. i križev. te sl. i kr. grada zagreba ssp.

Glavnog upraviteljstva urednik: Petar Věkoslav Čubelić.

Glavnog upraviteljstva pristupnik: Manojlo Vurdelja.

Vežbenici: Vacslav Galina.
Albert Appel.
Odpravnici: Antun Mučnjak, pàrvi.
Dragutin Neckerman, drugi.
Zakleti pisar: Gjuro Nikulić.
Listonoše: Mihail Šluga, pàrvi.
Antun Gisaver, drugi.
Kod glavnog ureda nema još mnogo častrikah naměstjenih.

Osoblje poštah i podredjenih joj poštah.

Poštari.

Zagrebački. Juliana Oršićeva. — Antun Mučnjak, pàrvi odpravnik. — Dragutin Nekerman, drugi odpravnik. — Mihajlo Sluga i Antun Gisaver, listonoše.

Bresnici. Josip Ožegović-Barlabaševački, slavne županie zagrebačke i križevačke ssp. — Cirkveнički. Franjo Ratko; Todor Monasteriotti, odpravnik. — Dugoselski. Gjuro Draškoviċ; Franjo Vidić, odpravnik. — Gorički. ni naměstjen. Ernesto Tučkorić, odpravnik. — Jastrebarski. Gjuro Erdödy; Stěpan Katkić, odpravnik. — Jelenski. Lavoslav Adamić, upravitelj. — Karlovački. Ferdin. Šveicer, Ljudevit Rabenhalt, kontrolor. — Antun Stipić, odpravnik; Josip Grahovac, listonoš. — Koprivnički. Julia udova Draškovičeva; Ivan Vrančić, upravitelj. — Križevački. Ivan Gašpari. — Lekenički. Josip Klempaj, koi gore. — Antun Pokas, odprav. — Lokveski. Tadia Heffele; Julio Hakl, odprav. — Ludbrežki. Filip Batjanj; Josip Žoldi, odprav. — Netretički. Nikola Stanisavljević. — Popovečki. Valentin Verner, sl. ž. věrovitičke ssp., Ivan Travenić, odpravnik. — Rakovpotočki. Nikola Nikolić, Antun Ljubec, odpravnik. — Remetinski. ni naměstjen. — Rěčki. Vinko Dany; Gedeon vitez Seetal-ski, kontr.; Ivan Zora, odprav. Kojo Zohar, listonoša. — Remetinski. ni naměstjen. — Samoborski. Ant. Antel. — Severinski. Ambros Vranjicanj; Věkoslav Ilievič, odprav. — Sv. Ivanski. Juliana udova Fodrociova. — Skradski. Franjo Hakl. — Varaždinski. Franjo Bosinski, c. k. pošte upravitelj; Franjo Kretschmer, c. k. upraviteljni kontrolor; Ivan Haramustek, c. k. pomočnik. — Ivan Roner, pàrvi-: Josip Petolas, drugi listonoša. — Antun Nell, konjušnik. — Verbovački. Antun Pečuvac; Mavro Pečuvac, odpr. — Vučinić-Selski. Ivan Frank.

Novo podignute pošte.

Bistra: Julia Oršićeva. — Věkoslav Lemić, odpravnik.
Krapina: Otto Sermage. — Pavao Janić, upravitelj.
Oroslavje: Šišman Vojković. — Ernesto Fink, odpravitelj.
Budući pošte i postarski urednici čitave Slavonie dosad još uporedjeni nisu, slědit čedu buduće godine.

Skladno-glasno družtvo za kr. Hàrvatsku u Zagrebu.

Ovo družtvo je se sklopilo 31. Prosinca god. 1827. — Parvi pokrovitelj bio je ban Vatroslav Gjulaj, koji je pokroviteljstvo predao još u životu: Skendru Alagoviću, biskupu zagrebačkomu měseca Svibnja 1829. — Gjulaj umirio se je 11. Studena 1831. — Skender Alagović pako 18. Ožujka god. 1837. — Sadašnji pokrovitelj primio je zaštitu ovoga družtva još godine 1837. — Ravnitelji i predsědniki ovoga družtva bili su Mirko Ožegović god. 1827 — za ovim Josip Sermage od 22. Serpnja 1829 — za smàrtjum ovoga Petar Sermage do 1835. — za ovim Antun Kukuljević, do 1843 godine. — Vučić do 1845 a sadašnji Ivan kralj od 1846 godine.

Pokrovitelj. Preuzvišeni, presvětli i prečastni Juraj Haulik Varalljski, biskup zagreb.
Ravnitelj i predsědnik. Prečastni Ivan Kralj, Opat i kanonik.

Nad-stojnici. Franjo Čačković Vàrhovinski, opravljučih. — Josip Jaratović, prinesujučih.
Upravljajući članovi. Stěpan Moises. — dr. Math. Smodek — dr. Stěpan Muzler. — Pavao Hatz, ujedno i računovodja. — Josip Hergešić. — Basil. Mraović. — Pavao Muhić. — Franjo Štauduar, i Gjuro Visner od Danice, šopronskog i ljubljanskog skladnoglasnog, kao i brětislavsko-càrkveno-muzikalnog družtva član, prinesujučih.
Tajnici. Nikola Melinčević i Franjo Gašparić.
Peneznik. Josip Juratović, koi gore.
Ravnitelj glasbe (muzike). Gjuro Visner, koi gore.
Računovodja. Dragutin Gregorić.

Ovoga družtva muzikalna učiona.

Ravnitelj. Franjo Čačković, koi gore.
Učitelji: Gjuro Visner, zavoda starešina, koi gore. — — Ignatia Šneidtinger, član Lvovko Skladoilskog družtva. — Josip Poližanski. — Franjo Müller, naměstni učitelj i pisar. — Peneze pobira Martin Bittmann.

Digitized by Google

Družtvo gospodarsko hàrvatsko-slavonsko.

(Zavedno 24. studenoga 1841 g.)

Odbor osrednji.

Predsědnik:

Haulik Varaljski Juraj, biskup zagrebački i naměstnik banski.

Podpredsědnik:

Vračan Josip, kanonik zagrebački.

Starešine:
Beloberg Matia, kanonik zagrebački.
Šuflaj Antun, izs. professor.
Budić Ivan N., duhovnoga stola prisědnik, i župnik kod s. Petra u Zagrebu.
Radičević Makso, vlastelin.
Savinšeg Andria, vlastelin.
Presl Franjo, vlastelin.
Malin Janko, gradjanin tèrgovac u Zagrebu.
Rubido Antun, vlastelin.

Starešine naměstni:
Ferić od Hudogabitka Tadia, kaptola zagr. dvorni sudac.
Popović Anastasij, gradjanin tèrgovac u Zagrebu.
Nikolić Nikola, gradjanin u Zagrebu.
Kőröskényi Stěpan, vlastelin.

Tajnici:
Mayer od Klinggräffa Karlo, vitez, vlastelin.
Rakovec Dragutin.

Knjižničar.
Šuflaj Antun, k. g.

Naměstni:
Rakovec Dragutin.

Peneznik:
Budić Ivan N., k. g.

Naměstni:
Rakovec Dragutin.

Nastojnik družtvenih zemljištah:
Mayer od Klingräffa, Dragutin vitez.

Čuvar:
Rakovec Dragutin.

Podružnice.

1. *Zagrebačka.*

(Zavedčna 1843 god.)

Predsědnik:
Beloberg Matia, k. g.

Podpredsědnik:
Zengeval Franjo, biskupie zagrebačke dvorni sudac.

Starešine:
Budić Iv. N. k. g.; Udvardy Stěpan, prefekt biskupie zagr.: Vettessy Andria, c. k. oberlatjman u miru; Popović Anastasij, k. g.; Kerner Simun, izs. provisor; Egjed Josip, gradjanin zagr.

2. *Djakovačka.*

(Zavedena 30. sěčnja 1843.)

Zaštitnik:
Kuković Josip, biskup.

Presědnik:
Matić Josip, opat i kanonik.

Starešine:
Mihaljević Matia, z. kanonik, pod-arcidjak. i župnik djakovački; Gergjan Matia, pris. duh. stola i župnik; Obrovac Pavao, professor u Djakovu: Maurović Frajno, provisor gosp. djakovačke; Jaić Miroslav, pěneznik gosp. djakovačke.

Tajnik:
Vukmanić Matia, podupravitelj sěmeništa djakovačkoga.

Nastojnici rastila:
Matić Josip, k. g. — upravitelj; Rastović Ivan, kanonik djakovački; Marinović Mirko, prefekt gosp. djakovačke; Jaić Miroslav, k. g., Bèrnčić Ivan, špan. gosp. djakovačke; Veselić Franjo, sl. varm. věrovitičke ranarnik; Obrovac Pavao, k. g.; Vukmanić Matia, k. g.

3. *Križevačka.*

(Zavedena 3. veljače 1843 god.)

Predsědnik:
Zidarić Zudovečki Ivan, kr. savětnik i županski upravitelj.

Podpredsědnik:
Koritić Mrazověčki Dragutin, pàrvi podžupan.

Tajnik:
Fodroci od Fodrovca Aleksander, sl. varm. križ. bilježnik.

Peneznik:
Šlosser Jos. K., sl. varm. križ. physik.

4. *Varaždinska.*

(Zavedena 7. veljače 1843 god.)

Predsědnik:
Šimunčić Aleksander, sl. varm. var. pèrvi podžupan.

Tajnik:
Vinković Ivan, c. k. latjman u miru, vlastelin.

Digitized by Google

5. Podravačka.

(Zavedena 8. veljače 1843 god.)

Predsědnik:

Draganec Pavao, župnik Rasinjski.

Pěneznik:

dr. Šafarić Gjuro, sl. varm. križ. zemljoměrac.

6. Karlovačka.

(Zavedena 11. veljače 1843 god.)

Područje:

Gospoština Jastrebarska, Kupčina, Šišljavić, Ozalj, Berlog, Rěčica i okolica na Kupi.

Predsědnika: neima.

Podpredsědnik:

Bunjevac Josip, sl. varm. zagr. podžupan, upravitelj primorski.

Starešine:

Nugent Alberto grof; Pavlešić Ivan, župnik Dubovački; Piškorac Makso; Savinšeg Andria, k. g.; Šuflaj Filip, vlastelin; Vranicani Ambroz star., vlastelin.

Tajnik:

Šplait Ljudevit, parnik.

7. Brezovička.

(Zavedena 21. prosinca 1845.)

Predsědnik:

Novosel Juraj, direktor gymnasie zagr.

Starešine:

Ferić od Hudogabitka Tadia, k. g.; Sačić Josip, župnik Stupnički; Konrat Pavao, provisor.

Tajnik:

Šram Dragutin, provisor Brezovički.

Pěneznik:

Matković Andria, controllor.

8. Odsěk za šumarstvo.

(Zavedena 26. prosinca 1846 god.)

Predsědnik začastni:

André Emil, šumarski i gospodarski savětnik u Beču.

Nadstojnici:

Šporer Franjo, c. k. šumar sl. narodne brodske regimente; Kos Dragutin, šumarski meštar svih gospoštinah hèrvatskih grofice Jelisavete udove Erdödyce, zajedno izvěstitelj.

Starešine:

Panzner Josip, nadziratelj šumah i zemljoměrač bisk. gospostinah u Hàrvatskoj; Tomić Antun, c. k. šumar sl. nar. križ. reg.; Šita Josip, komor. šumar na Várbovcu.

Tajnici:

Šaper Julio, šumarski meštar, kaptola zagr.; Lovrenčić Nikola, šumar varoši križevačke.

9. Sisačka.

(Zavedena 4. veljače 1847 god.)

Područje:

Župe: Farkašić, Mala Gorica, Gošće, Komarovec., Kratečko, Martinska Ves, Preložćica, Sisak, Sela i Žažina.

Predsědnik:

Kalabar Franjo, pod-arcidjak. i župnik Sisački

Podpredsědnik:

Velnreiter Jaćim, gradjanin tèrgovac i sudac Sisački.

Tajnici:

Verbančić Slavoljub, z-ob-s-odv. u Sisku, i Klobučar Gjuro, fiškal u Sisku.

Pěneznik:

Lovrić Franjo, gradjanin tèrgovac Sisački.

Starešine:

Dvoržak Ivan, provisor; Folnegović Stěpan; Fulla Jakov; Janušić Ivan; Bušić Aleks.; Kos Karlo, k. g.; Krizmanić Nikola, župnik na Preložćici; dr. Šmidt Ivan.

Odseki ove podružnice.

Za motrenje: zračnih proměnah.

dr. Šmidt Ivan; Bušić Aleks.

Za oranice i sěnokoše.

Folnegović Stěpan; Klemenić Stěpan, kasnar u Topolovcu; Dvorzak Ivan, k. g.; Krizmanić Nikola, k. g.

Za vinograde:

Kèrvarić Stěpan; Vincek Franjo; dr. Šmidt Ivan, k. g.

Za bašće i voćnjake:

Kalabar Franjo, k. g.; Nerad Antun.

Za šume:

Kos Karlo, k. g.

Za gojenje marhe:

Francul Franjo; König Dragutin.

Za pčelarstvo:

Čaić Ivan; Klobučar Gjuro, k. g.

Za svilarstvo:

Čaić Ivan, k. g.; Nerad Antun, k. g.

10. Odsěk znanosti naravske.

(Zavedena 24. veljače 1847 god.)

Članovi:

Augustin Gjuro, lěkarnik u Zagrebu; Farkaš Vukotinović Ljudevit; Klinggräff Hugo, doktor philosophie i magister slobodnih umětnostih; Ladenhaufen Adolfo, lěkarnik u Zagrebu; Mihić Gracian, lěkarnik u Zagrebu; Petter Kajetan, profesor u Zagrebu; Rakovec Aleksa, dr.; Rakovec Dragutin; Slosser Jos. K., k. g.; Vormastini Eduard, magister pharmacie u Zagrebu.

11. Moslavačka.

(Zavedena 11. ožujka 1847 god.)

Predsědnik:

Farkaš-Vukotinović Ljudevit, sl. varm. križ. veliki sudac.

Podpredsědnik:

Mramor Jos., pod-arcidjak. župnik Ludinski.

Tajnik uredni:

Miklošić Janko, kapelan Osekovački.

Digitized by Google

Tajnik naměstni:

Jurišić Filip, bilješ. seoski na Ludini.

Pěneznik:

Šimunčić Ljudjevit, kassator velikogradski u Moslavini.

Starešine:

Žigrović Ivan, provisor velikogradski u Moslavini; Novosel Mihail, župnik Voloderski.

Odsěki:

Za vinograde:

Mramor Josip, k. g.; Jurinić Gjuro, župnik Osekovački; Barabaš Aleks., sl. varm. križ. jurassor; Ortodaj Gjuro, provisor srědnjogradški u Moslavini; Kunek Gjuro, računovodja kutinskoga Erdöd. spailuka.

Za poljodělstvo:

Žigrović Ivan, k. g.; Damaj Dragut., računovodja srědnjogradski u Moslavini; Högyey Josip, računovodja malogradski u Moslavini; Ladenhaufen Věkoslav, provisor kutinskog Séčnova spailuka.

Za livade:

Farkaš-Vukotinović Ljudevit, k. g.; Žigrović Ivan, k. g.; Barabaš Aleks., k. g.; Farski Franjo, kasnar velikogradski u Moslavini; Holjac Henriko, kasnar Kutinski.

Za vèrte:

Jerković Gjuro, župnik Gornjo-Jelenjski; Stehno August, sl. varm. križ. ranarnik; Vuković Stevo, župnik Mikloški; Miklošić Janko, k. g.; Pavčec Dragutin župnik Kutinski.

Za svilarstvo:

Farkaš-Vukotinović Ljudevit, k. g.; Novosel Mihail, k. g.; Nademleinski Ivan, šumar srědnjogradski u Moslavini; Kirchhof Ognjoslav, šumar velikogradski u Moslavini; Gjureković Miho, dvorski šartovečki.

Za gojenje marhe:

Jurinić Gjuro, k. g.; Ladenhaufen Věkoslav, k. g.; Kunek Gjuro, k. g.

12. Klanječka.

(Zavedena 26. ožujka 1847 god.)

Predsědnik:

Ćegel Janko, sl. varm. varašd. 2. podžupan.

Podprědsědnik:

Babić Tito, vlastelin i sl. varm. varašd. podfiškal.

Tajnik:

Iveković Stěpan, bilježnik seoski na Klanjcu.

13. Krapinska.

(Zavedena 31. svibnja 1847 god.)

Predsědnik:

Kiepach Nestor, vlastelin.

Starešine:

Bedenko Janko, župnik Krapinski; Zaplatić Franjo, sudac Krapinski; Zoler Martin, s. varm. varaždinske physik; Gaj Ivan, lěkarnik.

Začastni starešine:

Ježek Norberto, naučitelj Krapinski; Tumpić Mirko, kapelan Krapinski.

Pěneznik:

Weiser Dragutin, lěčnik.

Tajnik:

Kunović Dragutin, sl. varm. varaždinske začastni ranarnik.

Narodnih čitaonicah družtva.

a) u Zagrebu.

Predsědnik. Janko Drašković.
Pod-predsědnik. Mate Vuković, opat.

Starešine.

Babukić Věkoslav.
Briglević Janko.
Demetar Dimitria, dr.
Frigan Věkoslav.
Gaj Ljudevit.
Mažuranić Antun.
Popović Anastazia.
Praunšperger Aleksa.
Sinković Ljudevit.
Šot Josip.
Vancaš Aleksa.
Vračan Josip.
Vranjicanj Ambroz, ml.
Zengeval Franjo.
Žerjavić Ferko.

Tajnik. dr. Jakov Užarević, ujedno čuvar i pěneznik.

S ovim družtvom sjedinjena je i

„Narodna Matica ilirska."

Prédsědnik, podpredsednik i starešinstvo. koi gore.
Blagajnik. Dr. Aleksa Vansaš, koi gore.
Fiškus. Ferko Žerjavić, koi gore.
Tajnik. Stanko Vraz, ujedno urednik **„kola."**

b) u Karlovcu,

Predsědnik družtva. Blaž Miroslav Švagel od Bogačeva, c. kr. ap. Veličastva pridvorni savětnik, sl. Karlovačkoga měmb. suda predsědnik i više sl. vv. ssp.

Ravnajući odbor.

Ravnitelj. Maks. Piškorec, sl. i kr. grada Karlovca sudac, i više sl. vv. ssp.
Podravnitelj. Franjo Schmidt, slob. i kr. grada Karlovca starešina i više sl. vv. ssp.

Digitized by Google

Odbornici. Janko Pavlešić, plovan dubovački, i sl. v. varašd. ssp.

Dragutin Klobučarić, kr. mëmb. suda karlovačkog i više sl. vv. ssp.

Ljudevit Vrabec, advokat i više sl. vv. ssp.

Nikola Vranjicanj, kr. mëmb. suda Karlov. i više sl. vv. ssp.

Mihajlo Musulin, kr. mëmb. suda karlov. prisëdnik od strane tàrgovacah.

Janko Modrušan, izborni gradjanin i tàrgovac sl. i kr. grada Karlovca.

Bilježnik. Eugenio Barac, advokat, pupilski adjunkt i sl. vv. zagreb. ssp.

Pëneznik. Mijo Krešić mladji, gradjanin i tàrgovac sl. i kr. grada Karlovca.

Odbornici kod upraviteljstva gradjanske ubožnice i bolniće od strane družtva čitaonice.

Janko Pavlešić, koji gore.

Ivan Mažuranić, z-ob-s- i mëmb. s-odv., sirotinski pomnjik sl. i kr. grada Karlovca, i sl. v. zagr. ssp.

Rukovatelji. Mare Šabetićeva, kojom družtvo na korist domaćih ubogih upravlja.

Davilo Henrik, izborni gradjanin i kr. mëmb. suda karlov. tàrgovački prisëdnik.

Pfeiffinger Antun, izborni gradjanin i tàrgovac sl. i kr. grada Karlovca.

Vranjicanj Nikola, koi gore.

Članovah 200.

Poslužitelj družtva. Nasta Kunić.

Pàrva hàrvatska štedionica u Zagrebu.

Uvedena 1. Prosinca 1846. Složena iz 400 dionicah.

Poslove cëloga zavoda upravlja odbor od 24 člana, jednog predsëdnika i jednog podpredsëdnika sastojeći:

Predsëdnik: Anastazia Popović, č-hsgd. — *Podpredsëdnik:* Ivan B. Kozler, č-hsgd.

Članovi odbora.

Gjuro Augustin.
Ivan Bauer.
Franjo Čavrak.
Alojzio Frigan.
Josip Horbeld.
Iv. Nep. Kamauf.
Nikola Koller.
Antun Korlin.
Dragutin Leutzendorf.
Ivan Malin.
Aleksander Mraović, dr.
Basil Mraović.
Antun Maršanić.
Nikola Nikolić.
Franjo Novak.
Petar Očić.
Josip Rober.
Franjo Živić.
Ferko Šnap.
Franjo Stauduar.
Aleksa Vancaš, dr.
Šimon Weiss, dr.
Franjo Zengeval.
Ferko Žerjavić.

Procënitelji

obvëzah.	*mënicah.*
Janko Briglević.	Uroš Blum.
Vëkoslav Frigan.	Čavrak Franjo.
Ivan Nep. Kamauf.	Samoilo Epštein.
Franjo Kelemen.	Nikola Koler.
Franjo Novak.	Ivan Kàrst. Kozler.
Petar Očić.	Josip Lelis.
Josip Rober.	Dragutin Leutzendorf.
Antun Rubido.	Joan Malin.
Antun Sučić.	Nikola Nikolić.
Stëpan Vrabčević.	Tan.Popović, k. predsëd.
Franjo Zengeval.	Jokov Špirer.
Ferko Žerjavić.	Ivan Kàrst. Taitl.
	Ambrozio Vranicanj.
	Jakov Veiss.
	Franjo Živić.

Knjigovodja: Ivan Niess. — Pëneznik: Antun Zoričić. — Praktikant: Dragutin Hržić i Ivan Vinkler.

Kratice.

B.d.M., blažene dëvice Marie.
č-hsgd., član horvatsko-slavonsko gospodarskog družtva.
č. više uč. i obć. koristn. dr.; član više učenih, i obće koristnih družtvah.
fvd-d., frauendorfsko vàrtlo-delskog družtvah.
g. k. gàrčko-katolički.
j. r., javno redni.
k. g., koi gore. — k. d., koa doli.
kot. sud., kotarski sudac.
kontr., kontrolor.
nj. c. k. a. Vel. njih carsko kraljevsko apostolskog Veličanstva.
odm. skup. càrk. začes., odmëne skupne càrkve začesanske.
preč., prečastni.
p., pravoslavni.
prim. tàrg., primorsko-tàrgovačkog
pom., pomoćnik.
s., svet.
sl. slavne.
ss. svetih.
slob. slobodnoga.
ssp., sudbenoga stola prisëdnik.
st. stolne.
slob. um. i mudrolj. dr. slobodnih umstvah i mudroljubjah doktor.
sj. r., sjajnog reda.
sj. rr., sjajnih redovah.
sol., solarnik.
r. k. rimsko-katolički.
trid., tridesetar.
v., varmedje.
vv., varmedjah.
veleč., velečastni.
veleuč. veleučeni.
zgsd-č., zagrebačko skladno-glasnog družtva član.
z-ob-s-odv., zakleti obojega suda odvëtnik.
zač. začastni.

Digitized by Google

Kraljevine Hàrvatske narodne straže častnici.

Mirkom Lentulajem, predsědnikom banskog veća i naměstnikom banskim dana 18. Sěčnja g. 1849 imenovani.

Kod topolovačke šerežanske satnie:

Satnikom: Dragutina Pajanovića.
Nadporučnikom: Andriu Maleševića.
Poručnikom: Vatroslava Milera.
Lèčnikom (sa častju i platjom nadporučnika) doktoranda Tonu Caića.

Kod I. čete.

Četnikom (major): Imbru Šandora.
Satnikom: Slavoljuba Vulakovića.
„ Vatroslava Mlinarića.
Podsatnikom: Dragutina Horvata.
„ Stěpana Matačića.
Nadporučnikom: Franju Majstora.
„ Gavru Zorca.
Nadporučnikom i ujedno pobočnikom: Franju Rauta.
Poručnikom: Franju Bedenka.
„ Ivana Čokića.
„ Ivana Friče,
„ i ujedno obskerbiteljem Petra Midura.

Kod II. čete.

Četnikom: Gjuru Pisačića.
Satnikom: Vatroslava Škornjaka.
„ Miroljuba Andrašia.
„ Gjuru Ciprića.
Podsatnikom: Ivana Novačića.
„ Ivana Kovačevića.
August Škvorc, od 6. čete kano poručnik amo preměšten.
Poručnikom: Stěpana Kavića.
„ Stěpana Stančića.
„ Nikolu Koščeca.
„ Maksu Palotu.
„ Matu Radulca.

Kod III. čete.

Satnikom i čete zapovědnikom: Ivana Družaka.
Podsatnikom: Todora Vugdragovića.
Nadporučnikom Božu Tkalca.
„ Miju Simičaka.
„ Janka Gerdića.
Poručnikom ujedno pobočnikom: Matu Zagorca.
Podporučnikom: Ljudevita Vintara.
„ Josu Luperta.
„ i obskerbiteljem: Tomu Rubeka.
„ Ivana Miškulina.
„ Augustina Speletića.

Kod IV. čete.

Četnikom Antuna Rubidu.
Satnikom: Josipa Rauera.
„ Věkoslava Ištvanovića.
Podsatnikom: Ivana Jandu.
„ Šišmana Epšteina.
„ Lavoslava Šrama.
Nadporučnikom: Josu Lehnera.
„ Ivana Matkovića.
„ i ujedno pobočnikom: Franju Funtana.
Poručnikom: Matu Juga.
„ Pavu Trešneka.
„ Gjuru Kuciana.
„ i ujedno obskerb. Franju Pokornog.

Kod V. čete.

Satnikom i priv. čete zapov. Dragutina Božinskoga.
Satnikom (u svom opredělјenju kod banskoga bojnoga odsěka): Franju Barača.
Podsatnikom: Ferka Kralja.
„ Slavoljuba Kovačića.
„ Franju Perekovića.
„ Franju Solarička.
Nadporučnikom: Ivana Marekovića.
Poručnikom i ujedno obskerbiteljem: Josu Vukovića.
„ Andru Dolenca.
„ i ujedno pobočnikom Hinku Tomašegovića.
Podporučnikom: Stěpana Dobrovoja.
„ Franju Urbelna.

Kod VI. čete.

Četnikom: Ljudevita Vukotinovića.
Satnikom: Franju Molnara.
„ Kamila Strupi-a.
„ Franju Gilga.
Podsatnikom: Ivana Muhića.
„ Ivana Vahtara.
„ Slavoljuba Gergića.
Poručnikom: Jakova Hadrovića.
„ Stevu Mužića.
„ i ujedno pobočnikom: Gjuru Brajkovića.
„ Stevu Gojaka.
„ Janka Šenka.
„ Věkoslava Molnara.
„ i ujedno obskerbiteljem: Ferka Bubanovića.
Podporučnikom: Adolfa Hudovskog.

Digitized by Google

Vàrhovno sjedinjeno bansko-varašdinsko i karlovačko vojničko zapovědničtvo (u Zagrebu).

Vàrhovni c. k. vojnički zapovědnik.

Světli Gospodin ***Josip baron Jelačić buzinski***, c. k. Veličanstva pravi tajni savětnik i komornik, sjajnog carsko austrianskog reda Lavoslavskog velekèrstnik, saksonskog reda za gradjanske zasluge komandeur, carsko ruskog reda svetoga Wladimira pàrve vèrsti (u demantih) vitez, vlastnik obiuh banskih i sviuh harvatsko slavonsko-dalmatinskih pukovah, carsko kraljevski feldmaršal, vàrhovni vojnički zapovědnik kraljevine Hàrvatske Slavonske i Dalmatinske, gradjanski i vojnički upravitelj Dalmatie i primorja slavjansko-hèrvatskog, ***Ban trojedne kraljevine Dalmatie Harvatske i Slavonske,*** ovieh kraljevinah vàrhovni zemaljski glavar te predšědnik banskog věća i suda.

Banov pobočnik generul.

Alfonso Denkstein, c. k. general major.

Divisioneri.

Presvětli g. Franjo Dahlen vitez od Orlegrada, c. k. general-feldmaršal-lajtnant, ss. rr. carsko-ruskoga s. Ane 2. vàrsti, Parmanz-konstantinog s. Jurja komander, te kr. sicil. s. Mauric. i Lazara vitez, drugi vlastnik pěšačkoga puka p. b. 59., divizioner i naměstni vàrhovni vojnički zapovědnik u Zagrebu.

Presvětli g. Dragutin vitez Hartlieb, c. kr. general-feldmaršal-lajnant te krajšničke vojne Divizioner u Karlovcu.

Brigadieri.

Presvětli g. Ivan Kempen Fichtenštamski, c. k. general-major, sj. carsko-ruskog reda s. Vladimira 4. vàrsti vitez, te brigade zapovědnik u Petrinji.

— g. Antun Dietrich, c. k. general-major, te brigade zapovědnik, u Bělovaru.

— g. Krista Šmidl vitez Sebergski, brigade od linie zapovědnik, u Zagrebu.

— Kuzman Todorović, vitez saksonskoga reda za gradjanske zasluge, c. k. general-major, te brigade zapovědnik u karlovcu (za to vrěme varhoni neměstni zapovědnik vojske vojvodine sèrbske).

— Ivan Kriegern od Maistdorf-a, c. k. GM. te brigade zapovědnik, u Gospiću.

Vojnički odsěk.

Josip Rodić, c. k. četnik drugoga banskoga puka vàrhovnog vojničkog zapovědničtva pobočnik, te izvěstitelj u vojničkih poslovih, (sada světlim banom i banovom vojkom u Ugarskoj) — Naměstnik izvestitelja u vojničkih poslovih, ni naměstjen.

Politički odsěk.

Antun Sehrig, cj k. bojni tajnik, izvěstitelj u polit. poslovih, i pisarnice ravnit.

C. k. bojni perovodje: Antun pl. Lužetić Světlopoljski, sl. v. varašd. ssp., naměstnik izvěstitelja u polit. poslovih. — Miroslav Strohbach. — Franjo Kondelke. — Ernesto baron Hiller od Perkosove, tumačnik iztočnih dopisah.

C. k. bojni knjigovodja.

Dragutin Werth. — Drugi ni naměstjen.

C. k. bojni upisatelji. G. Dragutin John. — Josip Felderer, sl. v. varašd. ssp. — Josip Wagner.

C. k. bojini pisari. G. Danilo Paunović. Franjo Grimm. — Franjo Štih. — Vilelmo Baldauf. — Ivan Denk. — Adolfo Rošek. — Jaćinto Straulino. — Dragutin Cvetišić. — Pav. Jekl. — Lavosl. pl. Helvig. —

C. k. bojni pemoćnici. Stěpan Sokolić. — Juraj Sever. — Josip Dekleva. — Josip pl. Cuci. — Antun Jurišević. — Ferdin. Kavić, i Ivan Oberlindtner umireni poručici.

C. k. zakleti bojni praktikanti. Tito Poglajen od Laienburg-a. Andria Hèrnjaković. — ***Službenik:*** Tomislav Jurković, bojnog kàrsta vlastnik.

Gospodarstveni odsěk.

G. Josip Pichler, c. k. bojni nadpověrenik i gospodarstveni izvěstitelj.

C. k. bojni pověrenici. Ljudevit Langer, naměstni izvěstitelj. — Juraj Eršek, u Karlovcu. — Dragutin Gödel, u Petrinji. — Antun Freiberger, u Zagrebu. — Henriko Klemenčić, u Gospiću.

C. k. bojni pověreničtva pomoćnici. Ivan Weinert, u Gospiću. — Ivan Skalnik, sl. v. varašd. ssp., u Zagrebu. — Dragutin Dollhopf. u Zagrebu. — Ivan Fischmeister, u Zagrebu. — Miho Schneider u Belovaru. — Ivan Roškiewicz, u Zagrebu. — Manoilo Prašak. — Eduardo Frei.

Digitized by Google

C. k. bojno povĕreničtva pod-pomoćnik. Věkoslav Kriner.

Odsĕk za obskàrbljene vojske.

Vinko Stefhann, c. k. nad-upravitelj obskàrbljenja i izvĕstitelj. Dragutin Pluhàrž pomočnik pàrve varsti. — *Kod hàrvat. slavonske vojske u ugarskoj,* — Mihailo Dornkeil od Eberherz-a, upravitelj. — Ignatia Zelenka, obskerbljenja izpravnik, — Jačim Matosić, pomočnik pàrve vàrsti.

Magazini od obskàrbljenja:

U Zagrebu: Ivan Told od Valesburg-a, pomočnik i računovodja. — Drag. Greif, pomočnik.

U Karlovcu: Franjo Taušinski, pomočnik i računovodja.

U Rĕci: Silvestro Krajkowski, pomočnik pàrve vàrsti i računovodja.

U Sisku: Ivan Čežik, Pomočnik pàrve vàrsti i računovodja.

U Varašdinu: Dragutin Kleeberg, assistent 1. vàrsti i računovodja — Teodor Fischmeister, praktikant, pridružen.

U Koprivnici: Ivan Sax, asistent 1. vàrsti područnog magazina računovodja. — Franjo Strnadt, asistent 2. vàrsti, pridruzen.

U *Senju podrucni:* računovodja ni naměstjen.

Sudbeni odsĕk.

Josip Malley, vàrhovni vojnički sudac (general-auditor-lajtnant). — Franjo Vilelmo Gross, okružni vojnički sudac. — Tito Karger, posadni sudac.

Odredjeni vojnički sud.

(*Jubicium delegatum militare.*)

Predsĕd. Josip Jelačić, koi gore. — Josip Malley, koi gore. — Fr. Vil. Gros, koi gore. — Tito Karger, koi gore.

Sudbeni aktuari. Bernardo Jaburek jedno město izpražnjeno. — Rudolfo Fath auditorialni praktikant.

Krajišnički odvĕtnici. Ljudevit Ivan Vrabec. — Nikola pl. Cèrnković.

Bojna peneznica.

G. Eduarde Noe, bojni pĕneznik. — Franjo Edelbock, bojni peneznik kod vojske. — Gustav Marêschal Chevalier od svetog Firmina, kontrolor bojne peneznice kod vojske. — Franjo Kesler, bojne pisar, pridruženi.

Okružni ravnitelj lĕčnictva.

Ivan Paternos, doktor lĕčničtva, c. k. savĕtnik, ravnajući okružni lĕčnik. — Dragutin Deniša, bojni nad-ranarnik puka nadvojvode Lavoslava, tajnik i pobočnik.

C. kr. lĕkarna vojničke posade u Zagrebu. G. Dragutin Pregartner, starešina. — Ivan Biber i Jos. Majer, podlĕkarnici.

Zapovĕdnik grada Zagreba.

Stĕpan Jurinić, izsluženi c. k. podpukovnik, sl. žup. zagr. ssp.

Vojničko městno zapovĕdničtvo u Zagrebu. — Antun Plantak, satnik. — Stipan Savić, poručik, sl. v. zagr. ssp.

Zapovĕdnik tvàrdjave u Karlovcu. G. Franjo bar. Paumgarten, sj. badenk. reda Zähringskog lava vitez, c. k. pukovnik, te karlovačke tvàrdj. zapovĕd., sl. v. varašd. ssp., slob. i kr. grada Karlovca začast. gradjanin. — Nikola Goršić, městni nadporučik.

Zapovĕdnik grada Cetinskog. G. Josip Kraščenić od Tobor-Ete, c. k. četnik, te grada zapovĕdnik.

Voj. měst. zapovĕdnik u Rĕci. G. Ivan Kleindinst, c. k. podpukovnik, slob. kr. gradov. lukah, i okružjah Rĕke i Bakra patricij savĕtnik. — Ignatia pl. Küttl, městni poručik.

Vojnički zapovĕdnik u Senju. G. Franjo Froschmayer od Scheibenhof-a, c. k. četnik. Budislav Budisavljević Predorski, poručik.

Vojnički zapovĕdnik u Bagu. G. Ivan Raslić, c. k. četnik.

Ravniteljstvo pokrainskog graditeljstva.

G. Antun Malinarić pl. od Silbergrund-a, c. k. četnik. ravnitelj, sl. v. zagr. i zvolenske ssp. — Gjuro Thyr, satnik i podravnitelj, sl. v zagr. varašd. i križev. ssp. — Josip Justi, 1 pomočnik, ličkom puku pridružen. — Franjo Dany, 2. pomoćnik. — Tomislav Rilly, 1. pisar. — Ilia Hoffmann, 2. pisar.

Digitized by Google

Kratki pregled Crnegore*).

Slobodna država Crnagora zadržava svoju slobodu od 1389 god. t. j. od vrěmena propasti Srbskog carstva. Ona se sastoi iz 8. nahija: Katunske, Riečke, Crničke, Lješanske, Bjělopavlićske, Piperske, Moračke i Kučke gore. Zauzima prostora preko 130□-miljah i broji oke 100,000 žiteljah, koi su svi istoćnog ispoviedanja. — Zemlja je ponajviše bregovita i kamenita, a u neka miesta ima i ravnine, kao u Bjětopavlićima i Crnici. Njiovo je nariečje Srbsko, a Crkovni obred u slavjanskom jeziku. Crnogorci su u obšte hrabri i jakog tjelesnog sastava.

Političnо ustroenje u unutrašnjosti.

Crnogorci imadu narodo-upravitelja Vladiku, koi sve uredbe u zemlji postavlja.

Vrhovni sud, iliti senat stoluje na Cetinju, koi se sastoi iz 12. članovah, predsjedatelja i podpresjedatelja. Predsjedatelj je sam Vladika

Sud ovaj nazivaju senat (savjet) senatori su ponajviše glavari naroda, à to: Serdarić, vojvode sve sami rodjeni Crnogorci.

Svaka nahija ima po jednog serdora, samo katunska ima više. U nahijama postoje manji sudovi, u koiema kapetani predsiedavaju. Sudovi ovi imaju 8—10 članova.

Kapetanah u 8. nahija ima 36., koi male presude u svoiema miestima izversàvaju; a veće se riesàvaju kod vèrhovnog suda na Cetinje.

Davanje danka, kod Cernogorca je verlo malo. — Od 1837 god. daje ruski car na izdržanje praviteljstva Cernogorskog svake godine po 34,000 f. Od ovog se plaćaju senatori, kapetani, Perjanici (Leibgardisten) i ostali činovnici. Perjanikah ima do 40 koi po 6—7, naizred na Cetinju stanuju.

Ima jedna normalna skola, koja je podieljena u 4. klase, gdje se mladež Cernogorska uči brojem preko 25.

Trgovinu vode najviše preko Kotura i Budve isto: žitom, stokom (marvom) suvim mesom, vunom, kožama, à ribom znatno trguju, da mogu na dobrom lovu po 40,000 f. na godinu dobiti. Vrlo liepog vina imadu i to za sebe dosta. Vino radja u Crnici najbolje, u Riečkoj nahii u Ljesànskoj i t. d.

Pazara u svojoj zemlji imaju tri: Rieka-Crnvejevica, Vir i Prentina-glavica; a izvangranični: Kotor, Budva, Risan i Ljuta, a u turskoj: Spuž i Nikšići.

Sadanji je Vladika:

Petar Petrović Njegoš, rodjen 1813 god. mieseca studenog, a stupio je na vladu 1830 g. mieseca listopada. — Vladika stanuje na Cetinju.

Podpredsjedatelj senata:

Knez Georgij Petrović Njegoš, stanuje jednako na Cetinju i dva naj odličnija senatora:

Stevan Perkov Vukotić.

Filip Nikolin Gjurašković.

Stepan je krasni starac, koi je mnoge zasluge u svom narodu stekao; on je čověk vrlo prijatan i druževan.

Podpredsjedatelj: Petrović Njegoš, k. g. 1824 g. bio je otišao u Rusiju, da se priugotovi za Vladiku, no on je radije stupio u voevnju Akademiju, od kud je oficirom izišao i služivši dvanaest godinah u Rusii, za volju Vladike dojde u Crnugoru za podpredsjedatelja. On je krasnog svoistva i u svakom preduzetju temeljit i pravičan.

(Obširnje drugi put.)

*) Obširni opis ove slobodne slavjanske dàržave izišao je god. 1846 pod naslovom »Crnagora von Paić und Scherb,« spisatelji ovi jesu austrianski oficiri, koji su ondě je bavili. Knjiga ima 253 strani a stoji samo 1 fl. srebra kod Franje Župana u Zagrebu.

Digitized by Google

Vojvodovina sàrbska.

Vojvoda: Stèpan Šuplikac viteški*), general-major, obdaren velekàrstom reda Leopolda austrianskoga.

Glavno praviteljstvo (odbor).

Predsèdnici i upravitelji naroda.

Patriarch Josip Rajačić.
Vojvoda Stèpan Šuplikac.
Gjorgje Stratimirović.

Predstavnici po časti.

a) Diplomatičkoj: Jakov Živanović.
b) Političnoj: Aleksander Kostić.
c) Financialno ekonomičkoj: Ivan Šuplikac.
d) Policajnoj: Kosta Jovanović.
e) Sanitetskoj: Dr. Miloš Radoičić.
f) Càrkvenoj: Protopresviter Pavao Nikolić.
g) Prosvètjenja: Petar Jovanović.

Narodni sekretar, i direktor Kancelarie.

Jovan Stanković.

Sekretar vojvode sàrbskoga.

Aleksander Stojačković.

Činovnici po osobenih poručenjah pri vojvičkom oděljenju.

Gjorgje Radak.
Svetozar Miletić.

Činovnik po osobenom poručenjah pri prosveljenju.

Ilia Zaharievič.

Narodno pravosudje.

Predsèdnik: Petar Stoišić.
Članovi: Damjan Davidovac.
Frane Kristof, narodni pukovnik.
Antun Hovanički.
Miloš Filipović.
Stèpan Ristić.
Novak Tapavica.

Narodno financialno-ekonomičko pravljenje.

Predsèdnik: Gjorgje Varsan.
Članovi: Atanasie Karamat, knjigovodja.
Josip Jovanović, blagajnik.
Emanuel Kolarević, računo-ispitatelj.
Teofil Dimić, računovodja.
Arsenie Kolarski, Dimitrie Kostić. } narodni ekonomi.
Ilia Vukotinović, Vuica Čurilo, Sima Vidaković, } narodni ekonomi.
Petar Vinković, Actuar.
Mihail Krestić, glavni bojni pověrenik vojvodovine.

---

*) Stiepana Šuplikca, vojvode naroda sèrbskog više neima. On se je u Pančevu prestavio u slied velike radosti, gdi je zagledao 2000 prekosavskih Sèrbaljah prispievših u pomoć svojoj ovostranoj bratji. Tužni ovaj glas donese nam sliedeće pismo: Zemun u večer 27. pros. Poslie različitih dogadjajah prispio sam ovamo k svetom Patriarhi sèrbskom u Zemun. — Polak jedanaest satih udarilo je, kad sam s povierenimi depeši u sobu predrečenog stupio, koga sam u pisarnici medju niekoliko osobah pisajućeg zastao; a o došastju momu bio je po skoroteči, koi mu je danas po podne red pèrve klasse gvozdene krune donio, izviestit, dakle nadao se je mene. Poslie kada bi pisma primio i pročitao carska naimenovanja, pravedna je morala radost obuzeti sèrdce njegovo, vidjeć priznane iskrene trudove svoje i uništene klevete dušmanah njegovih. Malo je postojalo vrieme, dok smo o krasnih obećanjih carskih i utiešitelnoj namieri sadašnjeg upraviteljstva prama Sèrbaljah sborili, al najedanput prispie skoroteča iz prieko i donese tužni glas, da je mili i nezaboravljeni vojvoda naš u Pančevu s dušom rastao se, i to da se je slučilo, izišavši na konju na susriet danas prispievšim mu u pomoć dviema hiljadama Sèrbianacah, koji ga s gromovitim »hurah« pozdraviše. On pak tim došastjem osobito tronut, kriepko pozdravi milu bratju s riečma: »odite, da vas svakag pojedinog zagèrlim.« Na to smuči mu se, sidje s konja i uvedu ga u jednu kučicu, gdie sva upotriebe i 3 liekara dovedu; no sav trud bude bez uspieha. On naglo umrie! I ta viest morade baš prispieti u onaj hip, kad sam ja rodu sèrbskom radost naviestio. Kakav je pak to utisak učinilo na sv. Patriarhu našeg, moguće je bilo viditi, ali opisati nikoim načinom. Dosta je reći, da bi kamen morao se od žalosti razpasti, kad bi vidio siedog i neumorimo za rod dielajućeg starca grozne roniti suze, i k tvorcu uzdisati vèrhu sudbine sèrbske. Bog milostivi neka ga čuva rodu za spasenje od posliedicah žalosti ove. S druge strane kakvi je udarac ovo, kad pomislimo za biedni narod sèrbski, koi je pokojnika s izborom za vojvodu kao spasitelja svog smatrao! Kad pogledamo na neumorne trudove, koje je on u posliednje vrieme za rod svoj položio, kad promotrimo najposlie čas onaj, u komu bi ga vojvodovina najvećma triebovala, onda istom izkusiti možemo, u koliko je sudbina ova gorka. No ovdie nas ništa drugo tiešiti nemože, nego da će nas desnica božja od sdvojenja sačuvati i utiešiti!' Tielo će pokojnika ovamo prenešeno biti; a zapoviedničtvo vojske sveti će Patriarh u sporazumljenju sa g. pukovnikom M jerhofferom zaufanoj osobi povieriti, — i to je izvanredni žalostni slučaj, koi se evo noćas dogodi. — U sabuni. S. K. *Slavjanski jug god. 1849 br. 1.*

Digitized by Google

Proměne za vrieme tiska i někoje pogrěške.

Na strani 30 město gjuski biskup, čitaj gjurski.
» » 34 » Mihailo Klemen, čitaj je izprežnena.
» » 35 » Josip Vračan, čitaj je izprežnena.
» » 75 dodaj Franji Kukuljeviću, unutarnjih poslovah savetnik, ujedno i pisarne deržavnog veća ravnatelj.
» » 77 město Mihail Tianić, pomočnik kod računarne; čitaj: pomočnik kod Blaganje u poslovih 30 ničkih.
» » 76 město Vatroslav Utiešinović; čitaj Mihail.
» » 76 kod blagajne dodaj: Franjo König, vežbenik.
» » 76 u město Jovan Stanković, II računovodja; čitaj: savětnik u peneznom odseku.
» » 76 kod računarne u Peneznom odseku, dodaj: Ferdinand Strozzi, pomočnik.
» » 76 kod peneznog odseka, dodaj : Dahoslav Lukšić, vežbenik.

Digitized by Google

Digitized by Google

ZABAVNIK.

Ataman Kunicki.

I.

Kralj Ivan, muž snažne mišice no slabe glave, sědio je na prestolju poljskom; britkim mačem sěkao je turske glave, kaznio nevěru vlašku, uzbijao tatarska četovanja; a nije opozvao ugovora Andruševskoga [1]), kojim biaše moskovski [2]) car stekao za-dněpersku Ukrainu i polovicu zemlje kozačke; tako je hladnokàrvno udario pečat pod ugovor, kano da je to pogodba medju dva plemića o kojem jutru zemlje. Razuzdana oběst boljarah i oholost několiko Atamanah nije mogla sasvim razvàrći bratimstvo medju Kozaci i poljskom kraljevinom. Kadšto se je ovo priateljstvo, istina, narušilo, no Kozaci su se ipak bàrzo opet povratjali u naručaj majke domovine, kao nestašna kćerka, koju je obmamitelj sladkimi rěčmi obmamio, te se děli iz otčinske kuće, al netom se osvěsti, vidi kud je zabasala, i povratja se u krilo svojih ginućih za njom roditeljah. Sve se oprašta, sve se tamom zaboravnosti zastire; pobratjena dva naroda stapljaju se u jedno krěpko veliko tělo, i junački se opiru obćemu dušmaninu. Sad je ugovorom kralj Ivan razpolovio Kozake, te razpolagajuć s njimi kano sa stadom, više im je omàrzao, nego da im je napao na věru i slobodu, te tisuću glavah kàrvničkim mačem pogubio.

Po Głuchowu razlěže se tutanj zvonovah, kao kad se svět u càrno obuče; rěka Worskla nadima se pod Pultawom od čověčjih suzah; tužan mah obrasta stari Grad u Baturinu; a Kozaci, počamši od lěve obale Dněpra sve do Donjca i nižovskih pustarah, pitaju se tugom i žalostju. Uspomena bratje Leške kruto im cěpa sàrce na četvero, a uvrědjeni ponos steže im željeznom rukom pàrvu želju plemenite duše, te ih nuka na osvetu.

Naši su stari pričali: jao onoj kući, gdě je žena kolovodja a muž zavàrćkola, no stokrat više jao zemlji, gdě kralj rukom vlada, a kraljica glavom. Dugo će Poljska oplakivati kraljevanje s polja lěpo a iz nutra slěpo.

Po desnoj obali Dněpra sve je gluho i turobno: neima šumnih zabavah, nit veselog pěvanja; tà može li bit ondě veselja, gdě càrna tuga radi razstanka obuzima sàrca? Věrni poljskoj Kozaci čeznu za bratjom zadněparskom, šire prama njima ruke te ih pozivlju k sebi i k obćoj majci domovini.

Ataman Kunicki diže iz tabora puke regestrove i puke zaporožke, te ih sakuplja pod Bělomcàrkvom. Po obalah ravne Ruske světe šarenice, kopja i kose, a konj do konja junak do junaka pritisnuli polje. Ataman je sazvao starešinsko věće, te stupiv sred skupštine, skide kapu, nakloni se svima pa ovako stade besěditi »Gospodo bratjo i starešine! Evo knjige od kralja i obćine, bez vas neima savěta. neima odobrenja, neima čina. Evo vam je, a kad ju pročitamo porazgovarit ćemo se, što da im odgovorimo i kojim putem da udarimo? Gospodine pisaru! proči-

[1]) Taj ugovor bi sklopljen g. 1667, a potvàrdjen po Ivanu Sobieskom g. 1686; zove se pako ugovor Grzymułtowski.

[2]) Tada su se ruski vladaoci moskovski cari zvali.

Digitized by Google

tajte nam kraljevsku knjigu. Ataman umuče i pokrie se, a pisar izvuče iz nědarah rubac, a iz rubca knjigu razvi kvěr, hàrknu, pljunu, te stane čitati: »Gospodine ukrainski Atamane! Pogibelj koja prěti kàrstjanstvu, i nesrěća, slična onoj koja stiže našega brata, němačkog cesara, svladanoga oružjem turskim, ljuto nas razcvili, te smo namislili, sakupiti vojsku, i podići živi bedem proti turskoj sili. Zato u ime obćine i u naše pozivamo vas i sve Kozake da u tom strašnom boju budete snami jedno tělo i jedna duša. Znamo věrnost vašu, te hrabrost i pripravnost kozačku. Zato se nadamo, da ćete se čim ovaj list primite, listom podignuti, i na čelu pěšakah krenuti put Moldavie, pak da ćete, sjedinivši se s Petričejkom věrnim nam Hospodarom iste zemlje, plěnit i pustošit sultanovu zemlju; i zakàrčiti put njegovoj vojsci u Němačku. Konjaničtvo pako pod upravljanjem koga pukovnika, opremite u càrljenu Rusku, da se sa mnom sjedini. Bog vam bio od pomoći, tim jesmo prívàrženi vam kralj i gospodar Ivan III.« Sve je tiho, svi junaci nikom ponikoše i mukom zamukoše; al' se misli roje u glavi kano pčele u ulištu. Nitko nezna što će kako li će? ali da će, to se iz ploda vidi. — Sad ustade Ivan, pukovnik čerkezki, starac od osamdeset godinah, pogladi sivu bradu i reče: »Gospodo bratjo! otče Atamane! Slavnie bi učinila obćina i ratoborni kralj, da izpere andruševsku ljagu, sakupivši raztàrkanu děcu pod krilo jedne majke domovine, jer to je ludo i pomisliti, da se mi s Němci pobratimo. Nu što ćeš? kad je takova volja obćine, a mi hajd na Turke: možebit da bojnom vatrom stečemo naklonost leške bratje, pa dok se s Turci poigramo, da ćemo na běloga cara.« Taj se govor dopade, jer svi kliknuše: »sloga, sloga!« »Sada gospodo starešine!« reče Ataman »koga da odaberemo za vodju konjanikah?« U to svi jednim povikaše glasom: »Mohilu, Mohilu, korunskoga pukovnika — on je više putih s Tartari veselo i okretno tanac vodio, i moskovskim robom mačem odsecao glave, on će nam najbolje voditi konjanike, i boreć se uz Lehe, kozačkomu imenu najslavnie osvětlati lice.« Gromki živio preseče govorniku rěči, a Mohila naklanja se klicajućoj bratji. Tim se doče věćanje kratko, ali uspěšno. Ataman zapovědi, da se vojska kretje, razpusti starešinstvo, uzjaše konja, i poleti put Bělecàrkve.

III.

U Konelu na pomolu malena gajića, stoji dàrvena, čisto izběljena kućica, — krov joj je od kalenice[3]), okolo su kravarnice i kotci, straga žitnica, tor i guvno, a na okolo vijuga se živica i široka jama. Zahodeće sunce prosu po okolici jasne, no turobne zrake — zrake razstajanja; tako milo i turobno strělja děva okom, kad dragome dobru noć nazove, jer je jedna noć, čitava godina za njezino ljubeće sàrce. Rogata se marha ručeć kući valja, tàrbušine su joj tako nabreknule, da mniješ, sad će se razletěti, a vemena kravah mlěkom dažde; vitorozi ovnovi vuku po zemlji tuste i opàrljane repove, pustarom leti čreda kobilah, a ždrěbići dižuć repove utàrkuju se kano bojne čete; plugovi škripe, zubače bàrnče, orači bičem praskaju, a težaci pěsmice začinjaju. Pred kućom na klupi sědi càrnooka žena, podobro istina već u godinah, nu ipak čila i jedra kano zrěla jagoda, vitka, frižkih i zdravih ustah, mogao bi se iz njih vode napiti. Po boku igra joj se děčarac od sedam godinah, smedja oka i kosah tako světlih, da tako sěvaju kad ih sunčane zrake oba-

[3]) Kalenica je slama namazana ilovačom, kojom se u Poljskoj kuće pokrivaju; takova se krova teže prima vatra.

Digitized by Google

siju, da im se odsěv čak u zraku odbija i tvori dětiću ponad glavom kruničicu andjeoskoj sličnu, Nikad mirom nemiruje, već se vije kano věverica i skače sad s klupe na tle, sad sa zemlje na klupu. U majčinu oku sěvnu iskra radosti. Savko dotàrči k njoj, poljubi ju te stane opet poskakivati. Ali se netom ustavi, prope se na palce, pruži tělo u vis, te kliknu: »Majko, majko! gle otca, gdě na konjiću doma jezdi.« To smotrivši krasna ljuba spozna svoga muža, te mu izleti na susrět. Ataman sjaše s konja, vàrže uzdu na sedlo, zagàrli ženu, koja mu se oko vrata savi i kliknu: »dobro mi došlo milo dobro moje! Savko te pàrvi spazi, hoćeš li dugo s nama ostati?« Savko mu na pleća skoči i poče se igrati s vranom kosom otca svoga. Sladka Jelice i mili sinko, ne, ja neću dugo kod vas boraviti, kako ste mi? — s Bogom budite mi zdravi — to je udes Kozaka; kraljeva je volja da udarimo na Turčina, a ta je sveta svakomu Kozaku, kamoli njihovu Atamanu. Zato ženo otari suze, a ti sinko nemàrgodi čela. Ako Bog da i sréća junačka, vratit ću se zdrav i veseo, ako me pako udes s grobom sdruži, a ti ženo! pamti, da si mati, zato odhrani mi sina za Kozaka i to hrabra. Sada pako ostanite s milim Bogom, dulje nemogu s vama biti, jer mi sàrce puca, a Kozaku nedolikuju suze. Tim zagàrli sinka, i akoprem se je s tugom borio, suze su ga ipak oborile, te uzjaše konja, i odleti skokom odkud je i došao. Majka lěva gorke suze, Savko se cmika i materi na krilo skače; takovim se tronutjem more žalosti sve to većma nadima, ali se i sàrce razblažuje.

III.

Čete[4]) kozačke stupaju prama Budziaku; spreda i straga sve pusto i gluho, pustara se na daleko stere, a po zraku brode tmasti oblaci; oko nevidi čověka, a uho nečuje čověčjeg glasa, samo vuk zavije kadšto u bezdanoj špilji, gavran grakće muklo ponad glavom, zmija šušti gmileć po travi, plaha koza tropotje po tàrstici a droplje po brěžuljcih poraztárkane bdiju nad sěgurnostju drugovah svojih, koji se po dolinah pasu, kao što u ratno doba straža nad šatori bdije. A kud su ljudi? — Vojaci se s Hanom pod Beč povukoše, a starci se s děcom i ženami po Perekopu razběgoše.

Kozaci su već Budziak prevalili, i ostavili ga onakova, kakova ga nadjoše, pusta, gluha i màrtva. Pred njimi se stere krasna, bogata pokraina; varoši se běle, a seoca su na način věnca po brěžuljcih raztàrkana; vinogradi vabe oko svojimi u zlatu i rubinih sěvajućimi jegodami; bistri potočići klokoću po dolinah, šumice razblažuju čověka svojom sěnom, a na polju se pasu svakojake marhe. Tu obustavi Ataman čete, i ovako im uze besěditi: »Bratjo! Kozak nepozna straha, ili poběditi, ili žàrtvom pasti, vidite li Budziak?« i pokaza rukom prostranu pustaru »vidite li Moldaviu?« i pokaza im tu bogatu dàržavu »tu da bude pusto, kao što je i tamo, — to je volja obćine i kralja.« — »Dobro otče Atamane« vrisnuše Kozaci, a u tom vrisku biaše něšto paklenoga! — Po zraku huči větar siono strašno,

[4]) Čete kozačke biahu ovako razredjene. Svaka kompania imala je několiko velikih vozovah, a za svaki voz biahu zapregena dva vola. Prolazeći kroz pustare, gdě su ih Tatari svaki čas napasti mogli, učiniše četverokutje; spreda straga i po stranah išli su vozi. Kad je nepriatelj na nje udario, pozdravili su ga Kozaci živim ognjem iz pušakah, a često i kosami. A kad bi oni na nepriatelja napadali, tada su izmedju vozovah poskakivali, i u toj struci tako okretni bili, da se je sto ljudih u četah moglo opréti dvěma tisućama najboljih konjanikah. —

ptice lete u daleke krajeve, kàrda bèže u ponorna mèsta, grom za gromom slèdom slèdi, vihar bèsni, a kiša prokapljuje. Kozaci se tomu podsmèhuju, i Atamanu vèru daju, da će zadatu rèčcu izpuniti.

Vètar prestade bèsniti, a Kozaci stigoše u Moldaviu. Kod ulazka srètnu tabor Petričejka, Hospodara moldavskoga. Dve se vodje u kratko posavètovaše, a kozačke čete i moldavsko konjaničtvo tako se na sve strane razparšiše, kano kad se sunčane zrake o što odbiju. Još neminu danak, još nezadje sunce, a već gàrli požar strašnim plamenom čitavu Moldaviu i Vlašku. Kišeniev leži u prahu i pepelu, sgrade krasnoga Jaša bukte vatrom, žitelji bèže gomilami vičuć: »Oj Jašu oj prekrasni Jašu! kamo tvoje priašnje lice.« Vojska vlaškoga Hospodara izčeznu kano plèva na vètru, a spahije i janičari od posadke, ostavivši svoja mèsta, poběgoše k Dunaju vapijuć bez prestanka: »Aman Aman!« U Kozaka neima »Amana, u njega je kosa oštra kano britva, njom sèče glave dušmantke, a šarenica mu daleko nosi, njom dostiže běgunca. Čete Atamana steru zemlju vojničkimi trupli, a konjanici Hospodara moldavskoga sèku do noguh razoružanike; potočići rumene se kèrvavim rumenilom, a iz zemlje niču humci od nebrojenih trupalah. Kano kobilice haraju Kozaci čitavu Vlašku sijuć sème smàrti i opustošenja. — Već su prebrodili sèdi Dunaj; na granicah od Silistrie sakupi se cèla vojska, Kunicki i Petričejko rukuju se u znak, da je brat pomogo bratu u nevolji. U to se podiže stražna vika Kozakah: »Otče Atamane! što Kozak reče neporeče, baci oko na Vlašku i Moldaviu, nije li sve tako gladko i prostrano kano i u Budziaku? Isti urodjenici nebi spoznali domovine u domovini, tako je sve pusto, màrtvo i strašno.« — »Dobro, dobro, bratjo!« odgovori Ataman »ali Kozak mirom nemiruje, kano ni tmasti na nebu oblaci, polje naših vojničkih zabavah jest cio svèt, kako je dug i širok. Vidite li bedeme od Silistrie? — valja da i tu malko uzoremo na uspomenu kasnome potomstvu.« Sad zaori u četah strašna vika: »živila obćina, živio Ataman, smàrt Muslomanom.« Dok su se malko odmorili i plèn medju se razdèlili, digla se je čitava vojska, te raznimi se putovi prama Babadadzi krenula, žareć žarom i sèkuć oružjem. Nakon petnaest danah stiže vojska u odsèke razredjena pod bedeme od Babadadze. U Silistrii stolnom gradu kapie su zatvorene, a po bedemih napereni su topovi i porazloženi turski vojnici. Kozaci su poběsnili od ljutine, toga odpora radi, te pitaju: »jurìš!« Ataman mahnu rukom, talambasar udari u talambase, a čete se obore kano povodnja na obkop i kapiu varošku. Jedan put samo zagàrme topovi i odmah zašute — kapia se razkàrši i na tle obori. Na obkopih pàrši ukrainska zastava i Atamanski stèg, a junaci po ulicah sèku kosami kano kupus poganske glave. Od straga lete konjanici moldavski — mačem kolju, a kopitom gaze gomile běgunacah — nitko neodnese žive na ramenu glave.

U Varošu i okolo njega razlijalo se je jezero široko, gusto, stinjeno i càrvenkasto, po njem plove čovèčja trupla kano čamci po rèci. Kozaci i Moldavci brode po ulicah, razbijaju i plène kuće i mečete, a plèn vuku zad varoša. Dopleničvši zapališe ugarak, i u tren oka planu sto dàrvenih kućaricah: lupa, praska gredah, cvàrčenje kipuće kàrvi, krika i vika pobèditeljah; sve je to jednim glasom začinjalo smàrtnu pèsmu umirućoj Babadadzi. Dim se diže kano ogromni svod u visinu, te se u oblake savija, noseć sa sobom ognjenu kišu od praskajućih iskarah. Gora Matka sa šiljastimi vàrhunci izčeznu u magli od dima, a podplati joj biahu razsvètljeni ognjem

Digitized by Google

buktećeg dárvetja. Orlići Dzindzien[5]) zvani, ljuto pište, dave se i noktim deru, a stari orloví u sdvojenju kroktju, pàršeć po zadimljenom obzorju; tà to nije šala, odtárgnut se od gnězdah i orlićah svojih. Mnoga će još zora zaběliti, dok si Tatar perjem od njihova repa strěle naresi i Silistričan toli dragocěnom tàrgovinom tobolac napuni.

IV.

Ataman i Kozaci veseli s poběde i plěna, tvàrdo spavaju, spava i Petričejko Hospodar moldavski. Četiri već měseca traje ta bojna zabava; već je skrajnje vrěme povuč se prama ukrainskim granicam; tà eno věstih, da je Ivan kralj oslobodio Beč, da Mohila s konjaničtvom kozačkim čisti Ugarsku od muslomanske pošasti, da Han perekopski ide s čoporom od petdeset hiljadah ljudih iz Sàrbie prama Budziaku, poražen, no jošte strašan. U to su silni mrazi stegli zemlju, sněg se je prašio, a pomor je vojsku već znatno obalio. Ali vodje za to haju i nehaju. Petričejko svedjer pustoši dàržave i ubija žitelje. Atamen razapne čadore i obkopa se u dolini Valitramba, dolini nesrěće, gdě je Sobieski dvakrat hametom poražen bio, kano vodja, i kano kralj. Kozakom je ta čarobna dolina omàrzla, ali u Kozakah je takov običaj: u vrěme rata igraj kako ti Vatažka[6]) svira. U miru je rěč starešinska rěč božja, a u ratu Atamana, pa da ti se i o glavi radi. Već od dvě nedělje danah čekaju junaci Petričejka, a smàrt im svaki dan bere glave u ime danka. Ataman sědi pokraj vatre, glava mu se o desnicu oslonila. Kozaci, misle, žaloste se i tuguju.

Nakon trećega tjedna ukaže se stražarom po brěžuljcih porazloženim moldavsko konjaničtvo, gdě u neskladu amo tamo běži, a za njim lete u potěru silni tatarski čopori. Ataman razredi čete, i pade na polje — pogani stádoše. Hospodar se s ostanci vojske u obkopih učvàrsti, Kozaci se natrag vàrnu bez ograšja; noću vlada živahno kretanje u čadorih: Kozaci tovare plěn na kola, bruse kose, pripravljaju puške, čim svane, a oni će dalje. Sněg je zapao, i zemlju bi reć pavuljicom posuo, te još ni zorom naprestaje prašiti: Kozaci se dižu iz tabora, srěd četah jezde ostanci moldavskoga konjaničtva, a po strani idu Kozaci u mnogo kupah porazděljeni, u srědi vozi se dragocěni plěn, a spreda i straga idu tarnice — kolesa sněgom zastàrta valjaju se kano morski talasi. Tako prebaciše tihu dolinu pol milje od prilike, kad al eto upaze, gdě se spreda tatarski čopori u način polu měseca vàrste; obaziru se, al' eto, gdě isto tako i straga njihovi zatočnici lete: vàrste se nakrivljuju i izravnjuju, krilo im se s krilom stica, a čete im se u okrug kupe. Ataman poviče: »Na oružje, naprěd«. Tug hanov zapàrši, běla zastava zablěsnu kano běli sněg, tabalsana[7]) zaori, a otrovne im se strěle siplju kano tuča na Kozake kojih sila božja na tle pada. Kozaci iza kolah kleknu, napere puške, okinu, a taneta im tatarske gladke i ravne vàrste na sto městah probiju i prolome. Sněg se od kàrvi rumeni, a izprevàrnuti kožusi steru město od bitke. Čopori se opet uvàrste i opet pozdrave kozačke čete svojimi otrovnimi strělami, ali Kozaci opet okinu, a

[5]) Dzindzien je vàrst orlovah prebivajućih samo na gori Matci, perje im je za strěle sasvim prikladno, i tu ima jakost, da druga perje sasvim izgrize.

[6]) Vatažka Ataman.

[7]) Tabalana je tatarska glasba sastavljena iz kotalah. Razapeta běla zastava znači: da je Han glavom u boju.

Digitized by Google

tatarsko kolo puče; strokrat jurišaju, pa stokrat uzmiču — Kozaci minuše jur dolinu, kad eto, gdě se razběsnjeni Tatari, vičuć: »Allah Allah!« s golimi u ruci mačevi na kozačke čete oboriše — konji orulivši parsa o vozove natrag skaču, mnogi izpalivši puške hvata za kosu, te stižuć gubicu konjsku, ili tatarsku lubanju, na dvoje ju cěpa. Čopori nagnu běžati, a razběsnjeni Kozaci poskakuju izsréd učvàrstjenih četah vičuć: »kolji, sěci vraga« i moldavski konjanici lete za Tatari u potěru. Ataman je uzpregnuo tu bojnu vatru, jer poznade tatarske izdaje i zasěde, s toga zaori: »natrag i u redu dalje.« Sréća mi je u boju poslužila, al' ih nesréća u gubitku stiže. U tom ljutom boju pade do pet hiljadah junakah, a iz vozovah morali su izbaciti veći dio dragocěnoga plěna, te ranjene vojake na kola napàrtiti. Tatar je tri put toliko izgubio, ali njegova sila raste, a kozačku nitko nenadoknadjuje. Dolinu nesréće prikrila je gomila od čověčjih i konjskih trupalah: tu stenje umirući čověk, a orao mu zabode u glavu svoje pandže očekivajuć dok izdahne, tamo vuče konj svoja čreva i grozovito harži, za njim skaču gavrani tàrzajuć mu olita; tu leži kozačka glava, ondě truplo tatarsko; tamo dušmanin dušmanina umiruć davi, tu brat tura od sebe brata, a sněgu neima u čitavoj dolini ni traga ni glasa, tako se je raztopio pod kàrvju i vrućinom truplah.

V.

Čete kozačke dodjoše u Vlašku — okolica je opustošena, sněg pokriva razvaline u pepeo preobratjene, sve je gladko i ravno; nigdě neima sela, ni kolibe, ni dèrvah na ognjištu, ni zèrna za hranu; samo trag od zvěrih nazire se po sněžnoj pustari, a Tatari viču, kupe se u kolo, te odapinju strěle otrovom od guštěra namazane. Glad, studen, pomor i perekopska bezdna čine, te junak za junakom màrtav pada, zato svaki baca, što je sakupio plěna, a kudgod prolaze, tud im težka teče kàrvca. Atamanu nije do sdvojenja, on bdije nad vojskom kano otac nad děcom, hrabri ju i na postojanost nagovara; kano vodja misli i zapověda, a kano prosti kozak goni nepriatelja. Kapa mu je strělami probušena, a dolama ru, pami posuta, pa na tělu, kano da ga božja ruka štiti, neima nijedne rane.

Već su prebacili Vlašku i Moldaviu, te krenuli prama Budziaku sréd dažda od tatarskih strělah. Ta krasna, mnogobrojna i bojna ukrainska vojska oseknu, istina, do pet sto momakah, al se ni Tatari neusude dočekat ih na odpàrtom polju, već ih samo iz daleka strělami pozdravljaju, jer im je dolina nesréće u pameti duboko zakopana ostala, zato dokopavši se kodemskoga bréga, izčeznuše pustarom bez traga i glasa. Petričejko s ono malo zaostale čeljadi, povuče se prama Kamiensku, a Ataman krenu prama Ukraini jedva s tri stotine Kozakah. Cárna mu tuga sàrce cěpa, dorato težko diše, nosdàrvami sněg razmetje, i težko stenje. To ti je brate naopako: Atamanov konjić uvěk vatren i veseo mora da kakovu nesréću sluti.

Ukrainci su vàrh Kamienska sréli pàrve straže zaporožkih pukovah, — bratja se šuteć pozdravljaju, o četovanju nitko ništa nepita, pa nitko i neodgovara, jedini satnik dopade, pa izruči Attamanu list od starešinskoga věća, u kojem mu se piše, da odmah krene put Bělecàrkve. Attaman je u tudjini neograničeni gospodar nad vojskom, nu čim stupi u Ukrainu, podpada pod starešinsko věće. U listu neima ni prětnje ni ukora, al Kunicki u cělom tělu tàrne; hat mu dvakrat posàrnu, i malo da se nestàrmoglavi. Iz ukrainskih selah vàrvi ljudstvo da po-

Digitized by Google

zdravi otca Atamana, no smotrivši šaku iztrošenih i blědih momakah, kano da su s onkraj světa městо da pěsmice začinju suze rone, městо da veselo kliču, němo sklapljaju ruke. Kad dodjoše u Bělocàrkvu, puk im po običaju neizidje na susrět, samo několiko starešinah porazredi junake po konacih, a jedan odvede Atamana u sobu, gdě je věće sakupljeno bilo.

Starešine sěde na klupah, tělo im pokrivaju kožusi, a na glavi sěde sive kape. Posrěd sobe stoji stol, na njemu leži evangjelje i razpelo, a u kutu stoji Archimandrita sav u càrno obučen. Attaman unidje, nakloni se i reče: »Gospodo starešine! evo me da čujem volju vašu« — »Otče Atamane!« oglasi se něki starac, »kamo ti je ukrainska vojska? kamo cvět kozačtva?« Gospodo staršine! odgovori Attaman skidajuć kapu i stojeć srěd sobe s odkrivenom glavom« čověku se grudi ponosno dižu, kad se sěti krabrosti kozačke, a sàrce ga zazebe, kad se sěti našega poraza: bedemi od dviuh dàržavah razoreni, sela popaljana, stanovnici listom iztrěbljeni, to su naša děla — pomor i studen uništili su našu vojsku, takova bijaše volja svemogućega, a moja nesrěća. Bog mi je svědok i ostanci spasenih momakah, da nisam sakrivao pàrsiuh, niti štedio rukuh za obranu kozačtva.« »Hoćeš li na to da prisežeš,?« upita ga isti starac »hoću« odslovi Ataman. Archimandrita pročita prisegu, a Ataman kleknuvši i poljubivši presveto razpelo, prisiže na muku Isusovu, da je istina, što je rekao. Sad se digne te stade pripovědati, kako se je započelo i dočelo to nesrěsno četovanje. Starca su suze oborile, a kad Ataman dospije, izidju u drugu sobu. Ataman je sam ostao, nikom poniknuo, ruku o maš upro te stoji na jednom městu kao da ni nije. Malo je vrěme postalo, kad se vrata otvore, starešine stupe u sobu, a jedan od njih reče: »Starešinstvo te nepotvara izdajom niti bojazljivostju, dapače hvali tvoju hrabrost, niti se netuži na tvoju věrnost: no buduć je u Kozakah stara navada, da se vodja, kad izgubi vojsku, živ kući nevratja, i zato da nebude unapredak više tako, odučilo je věće taj čin smàrtju kazniti. Poginut ćeš otče Atamane, no poginut častno, a poslě tvoje smàrti odabrat će se novi Ataman.« Kunicki dignuvši glavu mirno motreć skupštinu reče: »»Gospode starešine! Neću da se molim, neka bude vaša volja, no prie nego umrem, želim viděti ženu i sina da ih blagoslovim. Urecite dan od smàrti, ja ću doći, kunem se rěčju Kozaka, rěčju Atamana.«« Někoji ga turobno upitaju: »Otče Atamane! trěbaš li mnogo vrěmena?« Kunicki odgovori: »čim dulje tim gore, što se odgodi neizběgne, jedan dan, to mi je doti, hvala vam i zato, Bog s vami gospodo starešine, dok se vidimo;« tim izidje iz sobe, uzjaše konja i odjezdi. Starešine suze rone; težak je to kamen za sàrce uditi, gdě dužnost nalaže, da se pàrkosi najmilim čuvstvom duše.

VII.

U Bělom dvoru gori u peći od prostrane sobe silni oganj, šibarje praska, skre pàrskaju i bukte gorućim plamenom; u sobi sěde žene, a najbliže do ognja sědi Atamanka; mali Savko spava kan da ga je smàrtca umorila. Kolovrati se tobàrču, lan se sitno prede, nit sviče medju pàrsti, a vretena po podu bàrnče. Žene sad pěvaju, sad pripovědaju o vukodlacih i viljenicah, a medju njimi vlada polika jednakost i sloboda govorenja, kano da niti neima tu žene Atamana, kozačoga čeonika. Jelica akoprem se kadšto i nasmije, čelo joj se ipak opet namàrgodi; vést bo o težkom porazu, akoprem neizvěstna, dopre i njoj do uha. Svatko

kaže, da je Ataman živ i zdrav, pa ona ipak tuguje, jer u nje dvostruko sàrce i dvostruka bol, kano žene vodjine i kao kozakinje.

Biaše o pò noći, kad psi na drumu zalaju, sněg pod kopiti zaškripne, te se začuje glas: »hop, hop« Jelica se prenu, tà to je znani glas, glas njezina muža, »to je on, to je on »uzkliknu i dotàrči k vratima, al' je već stari Jakov vrata otvorio. Ataman sav zasněžen i smàrznut sukobi ženu na pragu, zagàrli ju i poljubi, pa oba u sobu stupe. Sad skine s ledjah dolamu, odpaše sablju i sědne na klup — oko baca sad na ženu, sad na rodne stěne, suza mu u oku sěvnu, a za sina ništa i nepita, već mukom muči. Jelica štuje vodjino šutenje, te ga zato za ništa i nepita, da se nedodirne škakljive žice o porazu, o kom su se glasi razněli bili. Malo je vrěme postajalo, kad Ataman pretàrgne šutenje pitajuć ženu: što da se je dogodilo, odkad ga nije kod kuće bilo, tu stade pitati za najmanju stvar, pa zatim poče govoriti o gospodarstvu, i imenova priatelje, koji će mu se za sina zauzeti; o svem tom tako je mirno, nu i ozbiljno sborio, kano da se na dalek put sprema. Žena se raztužì i reče: »Zar trěba opet u rat? dragi mužu! već je vrěme da malko odpočineš, pa da ti našom ljuhavju razsladimo pretàrplje. ne nesgode.« »Neide mi sad rat po glavi draga ženo, ali čověk danas živi sutra gine, kasno je kàrmit hàrtove, kad se u lov ide.« »Hajde sad da vidiš Savka, drobno naše děte »reče žena, uze muža za ruku, i uvede ga u ložnicu. Razsvětljujuć svěćom lice děteta kaza: »gle kako ti se milo smije, i prosi da s nama ostaneš?« Bědna žena nije znala da je tako britkim mačem otcu sàrce probila. Ataman se svinu nad posteljicom, pritisne dětetu bàrkove na usta, pa mu suzami orosi lice, Savko se tàrgne i u jastuk zamota. Kunicki je kano munja iz sobe izletio, i čvàrsto se po sobi šetao. Žena ga pita, da li hoće što založiti, »večerao sam kod susěda,« »hoćeš li se dragi! malko odmoriti?« nesmijem, prie zore trěba da sam u Bělojcàrkvi, u věću starěšinstva« to je dàrktjućim glasom izustio pa Jakova dozvao: »dovedi mi konja« — »koga otče Atamane?« zapita sluga. »Dorota je već podobro sit, neću neću drugoga, on će mi još tu službu učiniti — tim poljubi ženu, baci na se dolamu, pripaše sablju, prošetje se kroz sobu, te svàrtje oči sad na stěnu sad u ložnicu. Jelici je tako mučno bilo, da nije mogla dignuti glave, a noge su joj se u sglobah tresle. Ataman začuje pred kućom konja, zagàrli ženu, i dignu ju u vis, a Handzia mu je na ustnicah viseła kano da je š njimi sraštena; al' se netom tàrgne iz naručaja, provali kroz vrata, skoči na konja a kad mu žena reče: »gledaj da se skoro vratiš, jer sam kruto razcviljena« odgovori: »Ako Bog dade vidět ćemo se, da se više nerazdružimo.« Sad se sěti na sina, podbode konja, a suze mu udariše niz lice, uzalud lupa konja nogama uzalud ga bičem šviga, dorota prignu glavu, pa se težko děli iz sela, te se uvěk natrag obazire. Kunicki plače i misli — nitko ga nevidi, te zato je i tugi uzde popustio; — nije to šala; ostaviti ljubljenu ženu, jedinca sina, roditeljsku kuću, pa putovati tamo někamo na drugi svět, neznajuć ni zašto, ni pošto. Mogao bi bio krenuti ledjima, pa odjezdit u Podolje, no ta je misao daleko od njega, rěč mu je atamanska sveta, a Kunicki hoće da bude do smàrti pravi Ataman.

Rujna se je zora podobro jurve pomolila. Na bělocàrkvanskom targu stoji sakupljeno starešinstvo, osim njih neima tu žive duše: u varošu se ništa negiblje a na svačiem se licu čita càrna tuga. Pred starešinstvom na dva jaka stupa leži jovova daska, a do nje čeka rob tatarski s britkim u ruci mačem. Ataman je na konju s pustare dojezdio — on je miran i zadubljen — skoči s konja, baci uzde

Digitized by Google

na sedlo, potepta konju šiju, kano da ga blagosivlja, te stupi na stratište: »Gospodo starešine! nek se izpuni volja vaša, izručujem vam sina u tutiu, neka služi kozačtvu i slobodi, neka bude srětnii od otca. Pozdravite mi drugove u nesrěći, vi pako budite srětni. Dao Bog da bi kozačka zemlja mogućna i slobodna bila!« to izusti, kleknu, stavi glavu na dasku... Sve je tiho, nitko mu neodgovara, jer su ih suze oborile. Sad poviče najstarii: »Ahmete na posao!« rob zasuče rukave do ramena, tàrže oštri mač, mahnu... željezo pade... glava Atamanova odleti poskakivajuć po sněgu, a truplo se na uznak prevali. Několiko Kozakah dojde s nosiljkom i uze tělo Atamanovo. Starešinstvo, opomenuvši time očevidce s poklopljenim se sàrcem kući vrati; dorota turobno zahàrži, okrenu se i prama Konelu odleti. —

(Iz Čajkovskoga pr. Tk—č—ć.)

Pěsnikova ljubav.

I.

Le monde tremble, quand vous jouez.
Paganini.

Sunce sjaje. Sjaj samo; světli se i žeži! Danas je dvadesetog svibnja pol sata prie podneva. Zapamtite si to priatelji! Nije vam to dan znamenit kàrvavim bojem ili iznašastjem svěćah bez stěnja — to ne! — Nu vrědno je ipak, da ga u pameti zadàržite. Beč se ga već od uskàrsnoga ponedèljka nije ni dočekati mogo — kao da se na njega već dvě godine danah veseli.

Znate l' gdě su u Beču krasne redoutne dvorane? Dugi red sjajnih ekvipažah štropoće po ulicah, a pored njih gàrne se hàrpa varoških gizdelinah — graktjućih čavakah — směsa od umětnikah, gudalacah, književnikah, rešetarah (kritikah) to jest zebah, kukavicah — šta ih je ovamo dovabilo? Il Dolce daje danas drugi koncert u velikoj dvorani.

Već je zamněla Hüttenbrenerova Ouvertura -- a množtvo mukom muči. Samo se još udaljeni šum kao od morskih talasah čuje. Eto! kako zvučno orkestar sad prodira! Tiho gospodo — već kaplju poslědnji glasovi. Plaudite!

Stanka. Razgledajmo si medjutim obćinstvo (publikum). Čuda bože, kakov to čaroban djulistan od ružah, kameliah, jurjicah (georginah)! — »Šta velite? Odprite oči! To je kitica, to je věnac od diamantah, rubinah i safirah!« — Slěpci! — To su děvojačka lica, děvojačka usta, děvojačke oči. Dobro nam došle krasne svědokinje današnjega slavodobitja! Nu i okolo vas nagnjela se je množina milih gostovah: tko da ih prebroji? Tko da kaže, koliko se njija klasovah na rodnoj njivi?

Šta je to? — Vihar leti po dvorani. Gromovita pohvala — već pozdravljaju koncertistu. Jeste li čuli grom topovah, kad se dobitnik iz vojnice povraća? To vam je samo kukavno hukanje naprama zvučnomu pleskanju, kojim se štovanje veleumu (geniu) očituje. Niste li još plakale, kad se je kazalište razlěgalo gromotom, pozdravljajućom obljubljenoga umětnika ili lěpu mladu pěvačicu? Meni je tad sàrce višeputah od radosti poskočilo.

Digitized by Google

Po širokih stubah (štengah) dolazi Il Dolce u dvoranu — Il Dolce, sin seljanskoga učitelja, mladić, kojega će se ime do mala od Hekle do Etne slaviti. Nježna vitka slika u càrnom fraku, bĕloj svilenoj ječermi — čarobne gusle u divotvornoj lĕvici.

Vidite l' ga? On se na sve tri strane naklanja. Zaš' to! Tihi posmĕh mu leti oko ustih. Čemu se smĕje? Sebi samom — svojim naklonom? Sada stade. Pĕsnička vatra sije mu iz očiuh.

Màrtva tišina vlada po sali. Il Dolce poče prebirati strune, a orkestar ga je pratio sa zvučnim akordom. Akord se razplinu, a iz gusalah izleti čitavo jato nevidivih malikah. Kakvo to šurkanje u strunah? Hitrostju od munje tĕraju se iz dubokoga G po najmanjih stupajih tja do vàrtoglave visine od pet krat podkriženog C — onde se gàrle, ljube, keckaju. Obćinstvo i nediše, samo da njihovo ljubezno šaptanje čuti može. Iznenada počmu skakati preko dva, četiri tja preko šest i osam stupajah, dotaknu se najdubljega dna i opet se kao pomamljeni s divjim grohotom dižu gori — gori! Svi kriče; čini se, da bĕsna oluja po gustoj šumi dubje na tisuće lomi, — pa opet se može svaki i slĕdnji zvuk ražabrati. U divljem viru vàrti se sad — jato u prevelikoj visini. — U pàrsih čovĕka dah se steže s užasa! Na jednom — strašna dàrzovitosti! stàrmoglavi se cĕlo ovo klupko razjarenih djavolčićah u ponor i bĕsni u bezdnu. Samo jedan jedini nježni jatorni malik zaosta na vàršku, i djipljući i kličući smĕjaše se prodirljivim glasom toj divjoj smĕsi u paklenoj propasti.

Obćinstvo kliče. — Màrtva uboga rĕči! gdĕ je u tebi ono sladko trenutje svih žilah, ono blago kucanje sàrdca, ono plamteće burkanje kàrvi? — tko može u tebi ono zanešenje svih ćutih opaziti? Ubogi ljudski jeziče! — Jerbo uho ljudsko nije čulo, oko nije vidilo, što Il Dolce proizvede. — A čudotvorac Paganini? Ni kod ovoga prameštra, ni kod ovoga glavnoga zaklinjača nije se spodobne vĕstine čulo. Radost, pleskanje, pohvala, klika, pleskanje — biaše bez kraja i konca. I orkestar svetkovao je slavodobitje svoga današnjega vodje, i veselozvučnim napĕvom uměšao je glase svoje u glase obćinstva.

Vilime! Vilime! Ti sám stojiš kao da si na muke udarit? — Svaki zvuk čarobnih gusalah probija mu sàrdce kao strĕla, a kàrv njegova — on to oseća — razlĕva mu se iz ranjenih pàrsah po svemu tĕlu. Grozničavi plam zgara mu tĕlo i dušu. Nemože da se gane — nemože da pusti glasa od sebe. Glava mu se vàrti.

Opet je tišina okolo njega zavladala. — Dvorana bi napunjena automatim sa živim sàrcem, i očima upàrtima u jedan predmet. Il Dolce je adagio igrao.

Vilimova duša plivala je u slasti. — Nu svaki glas biaše za njege màrtvačka pĕsma. Nĕšto ga je u sàrdce bolo, a suze mu skočiše na oči. Sva dvorana, svi zidovi, slike, svĕtiljke, svĕtilo, klupe, gostovi — sve mu se je oko glave vartĕlo; kudgod je pogledao, svuda je igrao malik guslara — cĕrio mu se je, i spàrdao. A zvuci njegovih gusalah nisu bili glasovi zemaljskoga nastroja, (instrument) nego su bi i zvukovi uzbunjenih živaljah (elementah), bučenje podzemaljske i nadzemaljske oluje, tako, da se je sva zemlja tresla, na hiljadu se komadah razpala, a iz svake pukotine gàrmila mu je trublja sudčeva: »Propao si! izgubio si! beži!

A Vilim dignuvši noge protura se kroz tisku i poběgne iz dvorane. Za njim se je razlĕgalo radosno pleskanje; nu Vilim mniaše, da je to poruga — da je to satira na njegove jade.

Digitized by Google

II.

Wohl schien ich selbst mir ein Begrabner
Der längst schon unterm Rasen schlief;
Du wecktest mich ein milder Engel,
Der mich zurück ins Leben rief.

A. Grün.

Poznate li pàrvi posměh prolětnoga sunca? Poznateli miloduhu ljubičicu, kako se tiho i čedno iz dubokog skrovišta put neba diže? Poznate li ružovi pupoljak, koi jedva da si je rumeno lice izpod zelenog zavitka izvio? Poznate li gàrličicu, kako u séni zelene hvoje perca svoja premeće, Poznate li Minu? — A šteta grehota, što ju nepoznate!

Il Dolce i Vilim ju poznaju. Poznaju? — Amo sa slovnikom svih jezikah! amo s gorostasnim dělom tridesetolětnog truda! Dajte da tražimo ljubav — ljubav sa svimi njezinimi slikami, stupaji i nasěnami. Amo s rěčoizpitnim jědkom (Scheidewasser), s pěsničkom rašpom, i retoričkim kladivcem! hoćemo iz ljubavi da slovo za slovom onu rěč tvorimo, hoćemo da one uroke dobijemo, po kojih su Il Dolce i Vilim s Minom sapeti bili.

Oba su si zemljaci, oba su prijani. Pàrviput se sastadoše u tudjini, u Parizu, jednog privuče tamo pohlepa za slavom, a drugoga želja da upozna svět. To biaše pěsnik.

U salonu grofice Ch.....: bila je velika muzikalna zabava. Auber, Boildieu, Meyerbeer, Rossini, Mainzer, Berisot, Chopin, List, Lablache, Rubini, Malibranka, Mars Janin, Hugo — i tko bi ih mogo sve na jedan mah izbrojiti? Svi, svi biahu ovdě, koji medju honoratiore umětnoga i kritičkoga světa spadaju, biahu tu i velmožni diletanti, i tudjinci s velikimi preporukami.

To je bio ondě, bi reć, izpit mladjanog tudjinskog violiniste, imalo se je odlučiti, s kakvim će glasom i pouzdanjem Il Dolce pred parizku publiku stupiti; ali već po pàrvih deset taktih izmicalo se je kritičkim ustim jedan bravo za drugim. — Živahnomu, umětnostju lako zanešenomu duhu Parižanah pojavi se mladić kao čudotvorac, kao krotitelj tajnih moćih, kao pobědditelj oriaških jošte neslutjenih tegobah.

Zatim sědoše k fortepianu Chopin i List, za njimi pěvahu Rubini i Malibranka, najposlě dodje još jedanput Il Dolce. Igrao je Quodlibet i několiko variaciah vàrhu narodnih pěsamah domovine svoje. Cěla skupština plivaše u razkoših. Sad svàrši. Meyerbeer i Mainzer stiskahu mu ruku, Rossini, i Boildieu uvěravahu ga, da su najkrasnii motivi njihovih dělah naprama ovim pěsmam gola sěna; a Janin ga zagàrli. Ali kroz stisku honoratiorah, koji su ga obkolili, prodiraše se neki mladić, bogat inostranac, i vatrenim pogledom prihvati se mladjanog umětnika.

»Zemljače, zemljače! što uradi iz mene?, nigda nećutjene ćuti probudi mi u sàrdcu, čini mi se, kao da mi je pala blana (mrena) s očiuh. Zamàrtav stajah dosada na domaćih poljanah — zukanje pčelah, i cvàrkutanje strička bilo mi je milie, nego pěsme seljaka. O mene slěpe i gluhe budale! Milene pěvačice bavljahu se na zalenih livadah, nu duša neotvori mi svetinju ni za radost ni za žalost njihovih pěsamah.

Ti — ti stopram pruži mi ključ u ruke.

Il Dolce posměši se, i stisne mu desnicu.

Digitized by Google

Sutra dan stajahu oba na vàršku vendomskog stupa. U sjajnosti jasna dana daleko razprostranjeni nov Babilon; duše im se nasladjivahu pogledom na šarenu smès ponositih sgradah, i na jatoran u njih život — a na krilih sladkoga čeznutja letjahu iz onog okružja za dale i obzor, za veličanstveni Rajn, za modre plamine k českim dolinam.

»Vilime!« maši se Il Dolce prijanove desnice »čini mi se, ko da imam krila, ko da nebo i zemlja sa mnom lete. Nebiva li i tebi tako, kada pěsme spěvaš? Kad bi mogo s rěčmi izraziti, što u meni žive, mislim věre mi, da bi takodjer mogo pěsmu napisati.

Pri tom stisne oči, a ljubki posměh treptjaše mu na ustih.

»Spominjaš li se Praga?« zapita ga Vilim.

Il Dolce potvàrdi. — »O da mogu glase mojih gusalah po povětarcu poslati k obalam vltavskim!«

»Do skora će ondě pěsme u tvoju slavu zamněti, a priatelji tvoji radovat će se nad slavom druga svoga.«

»Misliš li na ovdašnje referate? Ah ti komadi papira nose i raznose i šta zloba i zavist ljudska radja, — a nada mnom vlada trenutak. Vi pěsnici ste srětnii. U tišini, samo po ćuti svog sàrca stvarate — plod vašega duha nije vam trěba drugač na ogled staviti, nego u izvàrstnoj i podpuno izobraženoj slici. Ali duh moj, još možebit u odsudnom hipu zadrěmat će i ja bi tad oplakivo moj izgubljeni život, da nebi —«

»Da nebi u Parizu furore pravio.«

»Ne radi mene!« pokliče il Dolce prekonavadnim glasom. »Što je moja osoba, gdě se o umětnosti, i slavi moje otačbine radi?«

»Čudni čověče! kakva će se rana tvojoj domovini zadati, ili zaléčiti, kad bi ti Parižani zviždali, ali pleskali? Plod tvojeg uma ide tebi — lovorika prinadleži dugolětnoj marljivosti tvojoj. Češka niti je šta za to dala, niti će šta za to uzeti?

»Naravno da to nerazumeš; jer niti si domovinu imao, niti ju još sad imaš.«

»Šta« nastavi Vilim pun udivljenja. »Jesam li ja u duplju koje dubrave rodjen, kamo još noga čověčja dopàrla nije? — ili me odgojiše medjuoblačni gradovi? Ja sam Čeh kao i ti.«

»To neznam« posměši se Il Dolce prostosèrdačno — al bi to rad znati. Možeš li me na dušu uvěriti, da si se samo jednom blagim ponosom očito izrazio: Ja sam Čeh! — da si na to ikada pomislio, kako je nekoč naša domovina stajala, a gdě bi sad bez protivne sudbine stajala; da si uvidio, kolika dužnost svakom njezinom sinu nadleži, da doprinese k uzvišenju, unapredjenju i k proslavljenju roda svoga, — da si pri svem poetiziranju, pri svem nastojanju postaviti se u red najodličniih muževah, samo jednom pomislio: Šta će tomu domovina reći? pak si Čeh, kao ja! — jer iskreno govoreć, teženje moje necilja onamo, da budem slavni koncertista, slavni glasbenik (muzikant), nego da budem slavni Čeh, i to češki Čeh.«

»Aha« magnu Vilim nekoliko putah glavom »Ti si dakle takodjer kolač iz onoga plota, kojim někoji mahniteci česku zemlju ograditi hoće, nazivajuć ga domoljubjem. Za Boga te prosim, neobmataj se paučinami.«

Jesu li to paučine ili konopi — oni vezi, kojimi je duša moja za otačbini pripeta — to niti mogu, niti hoću odlučiti. Ali něšto jest — i to něšto silna! To ćutim u najtanjih žilicah sàrca moga, a glas, izhadjajući iz dubljine duše moje, jest

Digitized by Google

mi zvězda trih kraljah. — Tebe žalim, što na svom hodočastju jošte do izvora misi došo, iz kojeg istina i znanstvo izvira; pa ipak se jošte nebojim, da si izgubljen. Jednostavni zvuci mojih gusalah udarili su glasom naroda u sàrdce tvoje — To je bilo proročansko zvanje, da se probudiš, a kad bi poznavo čine, običaje i jezik, strasti i slasti češke, uzdármale bi te tako, kao što su te i moje proste pěsme protresle.«

»Ja ljubim moju otačbinu« — odgovori Vilim tihim glasom, nu sàrdce njegovo kucaše naglo na rěči priatelja« — ali zato ju ipak nemogu tvojima očima smatrati, nemogu jošte s punim pouzdanjem tvoju věru primiti. Dosad mi se čini, kao da ću sjajni phantom obuhvatiti. Duh mi je ladja gonjena na uzburkanih od vihra valovih, a neznam gdi da se usidram.«

»To mi nije za čudo, jer si pěsnik iz nove škole;« rěče Il Dolce potresajuć ruku priatelja. — Nu ako si u dvojbi, nčinio si opet korak k poznanju. Neprepirajmo se više o tom; jezik mi nije boju priviknuo, možebit da će moje gusle više učiniti!«

III.

Častmir. Liběny se odřikej!
Slavoš. W to darmo
Doufáš — — —
. . Ni ranám smrti láska moje
Neustaupi.
Tyla »*Častmir.*«

Il Dolce i Vilim prispiše u Beč. Onaj imadjaše ondě još od pàrvašnjih godinah više znanacah, i uvadjaše sad priatelja u najodličnie kruge.

Ali što ćete vi sjajnosti najodličnih družtvah — šta li razkoši prebogatoga grada? Vas neprosi Vilim. Vi ste za njega zvězde bez sjanja, cvětje uvehlo, harfa razgodjena. On je vidio Minu, i pred njegovim očima smàrkavaše se, a vaskolik svět planuo mu je u nevidjenoj još krasoti. Njegove se grudi nadimlju, i opet odimlju. Oj pěsme! probudite se i izletite iz njih; gospodar i meštar vaš šilje vas u svět. Mina se je nasmějala.

Jeste li viděli odprie Vilima u skupu od krasoticah? Hladno hitaše on pogle de svoje s lica na lice, ustne hvaljahu stas, divljahu se nad hitro-kratkim hodom; on biaše ledeni motritelj miline; još mu se nije děva u angjeoskoj divoti pojavila. Nu sad se otvoriše pred njim nebesa — i on gleda věčnu sjajnost i slavu njihovu — iz lika angjelah dotaknu se jedan njegovih grudih, i med izteče iz goruće rane.

Vilim ljubi. Sladjana je ta tajnost; ali njegovo je sàrce od toga tako speto, da ga mora stresti — sárce pred priateljem otvoriti.

Il Dolce začudi se nad njegovim plamtećim pogledom; Vilimovo bitje se je cělo proměnilo — streso je odeću zemaljsku, i ogàrnuo se nebeskimi zrakami.

»Prijane« uzkliknu Vilim, bacivši se umětnikn oko vrata — »ja ljubim Minu.«

»Šta reče?« prestraši se Il Dolce, i izvine se iz naručja priatelja. »Ti ljubiš Minu? — Minu? — Ti? O tako lele i kuku nama! Ja ju ljubim takodjer!«

To reče; lice si zakloni rukami, i baci se pun tuge na sofu. Vilim poblědi kao kararski mramor.

Digitized by Google

»Ne, ne! ti ju neljubiš! kliknu prodirajućim glasom, a svaka slovka padaše mu od usnah kao težko brěme.« Brate, ti me samo dražiš — ti ju neljubiš?

Tišina nastade. Bilo je samo težke žestoke uzdahe i kucanje sàrca čuti. Il Dolce podignu glavu — lice njegovo biaše màrtvo — suza u staklenom oku On ustane.

»Vilime — Vilime! odstupi od nje!« nastavi tihim molećim glasom . , . ah, ta on je znao, kako veliko, kako nečověčno je njegovo zahtěvanje — pa opet je prosio . . . »Odstupi od nje« — nastavi, a suza ma se spusti — »ja ju ljubim!«

»Muči, muči!« zakriknu na njega Vilim a lice njegovo zažari se tamno. Bilo mu je, kao da sad lupež ruku za dragom děvicom pruža. Obàrne se. — »Ja to nemogu věrovati! Ti neznaš, nemožeš znati, šta to jest: Ja ju ljubim! — Tvoja kàrv je tiha, ćud krotka — ti nepoznaješ plame, koji moja pàrsa sgaraju! Jer da bi ih poznavo, nebi mogo tako hladnim jezikom reći: »Odstupi od nje! Ja bi se moro prie ćuti i misli odreći, neg bi svojevoljno od moje ljubavi odstupio. A tebi nije niti ljubavi potrěbno! tebe grije uspomena na domovinu — tvoja Česka je i tvoja ljubeznica — moja nije. U duši mojoj uzbudiše se stopram ljubavju prema děvici glasi, o kojih pàrvlje niti slutio nisam; ljubavju otvoriše se moje oči u pogledu na široki svět! sada tekar razuměvam tajni glas naravi — sada tekar čujem zvězde pěvati, a valove morske govoriti. Bez ljubavi nemogu se u život povratiti!«

»Nemožeš?« ponovi Il Dolce ozbiljno i mirno, akoprem mu je sàrce pucalo. »A misliš li ti, da moja umětnost sunčanog žara netrěba? sunca, koje čověk neposvetjenimi usti ljubav naziva? Misliš li ti, da su se samo u tebi neslutjeni glasi pojavili, a pàrsa moja dàržiš za šuplju praznu posudu? - Nipošto! — nipošto — nipošto! I moju dušu je ugrijala ljubav prema Mini, i ako se ikada věnac slave mojeg čela dotakne, taj mora splesti Mina!«

Opet je tiho. Oba priatelja tekli su za mislim — a misli bežale su od obadvajuh.

»A ljubi li tebe Mina?« zapita najposle muklim glasom Vilim a mračno lice k zemlji sklonivši neusudi se oči k priatelju podignuti. Ljubi li te? — odgovori mi tako ti spasenja tvoga!«

Mogo bi sebe i tebe prevariti, — mogo bi reći da mi oko, da mi posměh - - da mi svako kretanje ljubeznog bitja njezinog prišaptava: »Ti si ljubljen!« — nu priznajem: usta naša o tom jošte nisu govorila.

»Neka dakle Mina sama medju nami odluči:« reče odvažno Vilim. »I meni se čini, ko da sam u oku njezinom blaženstvo štio — ko da sam u dotaknutju njezinih rukuh večni vez sàrdacah naših osětio; nu moja usta još nigda nepitahu, još nigda neočitovahu, što će silnim tekom iz sàrdca najedanput provaliti. Otvorimo dakle knjigu tajnah naših pred licem njezinim, a sàrdce njezino neka nam sudi.«

»A misliš li ti zaisto, da bi to Mina učinila? — Jeli naše priateljstvo tako zlo izmišljena bajka bila, da ju děvojka nebi věrovala? Hoće li ona tàrnje od ljubavi u naša pàrsa ubadati? — A šta onda, kad bi to samo nagnutje priateljstva, děvičanske nevine naklonosti — ili poštovanje naše umětnosti bilo, što mi se za ljubav dàržat usudjujemo? — Šta onda, ako nijednog od nas nebi obljubila?

»Tad — tad bi moro zdvojiti!«

»A šta ako bi mene obljubila?« dometnu priatelj, a oko počivaše ljubopitno na žalostnom pěsniku.

Digitized by Google

»Ne — ne! to neće učinit!« prenagli se onaj u groznoj stisci. — »To neće učiniti!«

»A zašto nebi učinila?» pitaše Il Dolce, a jasni plamen obasja mu krotka lica »Jesam li ja gorji od tebe u očiuh blage děve, pred sudom plemenitog sàrdca, i jasnog razuma? Bogatstvo tvoje neide na vagu — jerbo i ja mogu drugarici mog života i sěgurni, i bezbrižni život obećati. Kaži, zašto me dakle nebi Mina hotěla obljubiti? — Jesi li ti dostojnii njezine ljubavi?«

Nu Vilim neodgovori. Vihar běsniaše u grudih njegovih, po sobi se naglo sprohadjaše. Ruke je nakrižce dàržao pred sobom; zubmi je grizo ustnice.

»Nu dakle, ako neimaš smělosti, da bi na pitanja moja odgovorio — neka dakle svět odluči!« reče najposle Il Dolce. »Tko žudi postat dostojan tolika blaga, i drage nagrade, neka skrajnje sile napne za Minino sàrdce. Ali ništa po činih, koje smo do sele proizveli — pri tih nesvětiše pred nami cilj, za kojim sada oba težimo. Proizvedimo něšto novoga — ustanovimo rok — a tko se do te dobe na višji stupanj glasa i slave popeo bude — tomu neka se i hram ljubavi odpre. — Jesi li moga mněnja?«

»Jesam!« odgovori Vilim nakon nekoliko hipovah, muklim nu čvàrstim glasom, priatelju ruku podavajuć. »Ja se upuštam s tobom u nečuveno natěcanje — bojim se, istina, jerbo nismo jednaki; nu okrilit ću dušu za odvažni taj polet.«

»Dakle — nakon dvě godine.«

»Dvě cěle godine dakle da se s mojom bolju borim? A šta, ako se Mina u to k drugomu s ljubavju prikloni?«

»Tad bi i današnje ufanje naše tašto bilo — ona nas nebi ni danas odabrala. »Ali da Mina drugom ljubavi nezadade, — to mi veli sàrce glasom proročanskim;« uzkliknu Il Dolce s neobičnim uzhitjenjem, nu na jednom bolestno zastenjavši, baci ruku na sàrce. Nagli bodac zapręči mu dah, i tek nakon dugog mučanja — uzdahnuvši iz dna sàrca, dometnu tihim, blagim glasom. »Jedva da će mene njezina ljubav ublažiti!«

IV.

(Iz Vilimova dnevnika.)

Die eigene Lust, das eigene Leid
Wohl uns in deinem Herzkredenzen!
Lass tönend Deiner Zähren Nass
An die metall'ne Wölbung klopfen,
Und über ihr verbluten lass
Dein Herz sich bis zum letzten Tropfen;
Wovon dein Kelch auch schäumt mit Gier,
Woll'n feine Gaben wir empfangen!
Mit lüst'gen Lippen wollen wir
An seinen blut'gen Rändeu hangen.

Freiligrath.

Mogu li se do one visine popeti, gdě palma poběde namiguje, a věnac mirtovi se zeleni? Smčm li se odvažiti? Hoće li stići moja krila onamo? — Moraju. Genia mog ću zakleti, da mi iz svoje blagajne dragocěnih koralah donese — věnac ću si tad u prame splesti, i djipat ću ko divjak u Amerikanskih pustinjah. Moro sam se u oklade upustiti — moro! Cěna je velika — ah da svukoliku kèrv sèrdca

Digitized by Google

moga izsisam, neću postignut ni sěnu od njezine krasote i miline! — Cěna je velika — a on?..... o ti dobra, čista, pobožna i věrna dušo, koju bi nenaviqiti moro, a ja ju ljubim!

Budalo, budalo! što učini? U boj se upusti s gudbom, s tim sàrcem svihkolikih narodah, s tim sèrdcem svihkolikih sardacah? Uboga — posvetjena poezio! Gdě su tvoji čari — gdě je sila tvoja — gdě tvoja vojska proti varkam omamljujućih glasovah? Amo! amo! Ja se odvažujem; pokoj, kèrv, i spasenje stavljamo na kocku. Neću da zdvojim nad čověčanstvom. — Ah ja sam bědnik — ćutim slabost i nemoć svoju. Strah me napada, i otežuje mi krila. Da, da! — to su oni hipi, gdě na nas bojazljivost, mati zdvojenja nasèrta.

Bojazljivost? — Odatle, odatle! Jošte se posměhava Mina — a pred nadom sakriva se zdvojenje,

---

O Mino, Mino! — Ti sědiš sad za svojim stolom; ruža izza sněžnih zastorah na prozoru gleda na tebe, i posměhava se, a ti se igraš sa rumenim njezinim listom, te ljubiš njezinu krunu. Mino — znašli, što u meni pri tvojoj nevinoj igri bukti? — Lele meni, što govoriti nesměm!

Ali ja opet govorim, - govorim s tobom tajno, a svět će s udivljenjem moje razgovore posluškivati. Hoće li ona?! — Moje pěsni govore s tobom; one te slave, one te zaklinju, one tuguju — one su odziv sèrdca moga, prilika duha tvoga, slika tvojih dragostih!

Sveta tiha noći! — ti majko najčistieg pěsničtva! Nadahni me tajnom tvojom moćju, da bi čeznutje i bolest, nadu i radost tako živo — tako sjajno na papir izlio, kao što zvězde tvoje sjaju. Neka svět oko mene spava i sniva; — u krasniem snu, nego je moj, nemože se nasladjivati čověk.

Kako se na mene posměhuje! — a pri tom posměhu nebi smio zaboraviti, da mi sèrdce kèrvari? O sladki balzame za ranu još nezacěljenu — milostni posměhu koralnih ustah! Ti sunce nad zimnim ćilimom — u tebi živim! u tebi Mino moja! — ti si pastirica, ti si gospoja i kraljica mojih pěsamah!

A on? — Ljubi li i on neprestano? — Bezumniče! da l' ju prestaneš ljubiti? On je tihi Vulkan, to sad uvidjam, a zemlja će se stresti, kada si jednom lava put prodere.

Znadem ja to, znadem, zašto on vrěme medju vikom i krikom světskom netrati — zašto njegove gusle sada u tihoj samoći zamněvaju! Ja to znadem, i dèrhćem!... Kažite, jeli jošte koi korak k savèršenstvu možan? — Kažite mi put spasenja moga angjeli čuvári. Vi znate što umě Il Dolce .... Mogućan je jošte korak, mogućan! zvuči mi u uhu.... Paganini! oh!

Biah tad bez pameti, kad sam se š njim natěcati odvažio — nu da l' sam mogo drugač?

Zašto mu blěde lica? Zašto sěva oko njegovo grozničnim plamenom, kad njezino lice gleda? — Jeli to nezaufanost u svoju silu? — ili.,.. sačuvaj Bože! Ne, ne! — To biaše odurna, grěšna miso!.... ili mu odjeda smèrt koren života? Šta ja to rekoh? Jedva da će mene njezina ljubav usrěćiti? Da kako usrěći!!

Jao meni! — Sàrce njezino k njemu teži — ljubomornosti, ti oštrovidu, ti gladna zvěri, zašto mi tako s tiha kèrv piješ? —

Digitized by Google

Jeste li bolestni? upita ga Mina. »Nisam« reče on, ali taj »nisam« glasio je kao: Jesam, jesam, jesam! I silio se je veselim biti, ali što je izmudrovano veselje? Devetori jadi!

A ona se obrati, i otare — to dobro vidih! — ili bolje razgnjavi suzu u krasnome svom oku. Ah što sve nebi dao za takov biser, kad bi se radi mene po licu razlio!

Nezovi me na sud gospodine! — nezovi! Ja sam bědni gàrdni grěšnik, to izpovědam, Bože moj! Ah zlo nigda nespava; zlo je vèk bdijuća gladka guja — da imaš samo posve malenu pukotinu u pársih, ona se do sàrca dogrize.

Kako milo světiše sunce! kako ugodno mahala su dàrveta, bistri valovi, i nebeska modrina! Tiho nosio si čamac naš, Dunaju! Mučeć sědjasmo u njem — on i ja.

Oko njegovo biaše upàrto na laštuću se vodu. Lice njegovo biaše od dnevne sparine požareno — ili je mislio na nju! Djavo pristupi k meni, i šaptaše mi, a sàroce moje stade se burkati a uzgledavši na njega, měrio sam nemirnim okom studeni duboki pod nami grob!

Groza me obuze. — »Odtale, odtale napastniče.« — Kriknuo sam, i plačuć padoh na tle, da se je čamac silno zanijao. Ah, zašto nepadoh za korak dalje! Valovi biahu tak ugodno hladni, sve holesti lěčeći, najbolji balzam.

»Ah tako ti živog Boga! šta ti je priatelju?« —

Mogoh li izpověditi istinu? Mogoh li mu kazati: »Brate, brate! ja sam te hotio!..... njemu to kazati, koi me je tako čistim okom gledao? — Mogoh li?

»Ah ja sam bedni grěšnik! — A kazan moja!.... Protěrat ću se iz svog raja.« ..... Bi li mogo težju kazan podnositi?

Ja ju nevidih! — četiri nedělje nevidih. Budale misle, da sam bolestan; ha, ha! ja sam veseo, veseo, veseo! — da mi suze radosti niz obraz teku.

Nehotice poglednuh u zàrcalo! — udarih u směh! To ti je šaljivo zàrcalo! Ne, da je moje lice pokazalo — to ne! nego tudje blědo, zaraslo lice, upale oči — o šaljivo zárcalo!

Jao, moja glavo! ... strašno tàrganje — plameni — led!
Mino, Mino! — O bědno priateljstvo, čašo gorkosti, kad ću te izprazniti?
A mora li biti sveta rěč muža? — Mora? ... O moja glavo!

Grudi moje su tihi grob, a ljubav mi je u njih pokopana. Ja sam joj sam pogrebnu pěsan izpěvo. Sada ću nad njom izraslo iz kàrvi moje cvětje saditi — tihe pěsme — sila mi je za divji uzlet oslabljena.

Šta je to bilo? — Za živoga Boga! iskra oživljujuća proleti moje žile. Jesam li bolan — zdrav, bdijem li, sanjam li? O tko će mi to razjasniti?

Opet sam ju vidio. Lahki oblaci tihe tuge počivahu joj na licu — a odletiše čim sam unišo! Neverah li se? Ruže procvětaše na snègu lica njenog.

»Bili smo, radi vas u velikoj brigi!« — reče i pruži mi ruku.

»Vi takodjer?« i podàržah njezinu ruku u svojoj »Vilime! Oko njezino — ah meni se činjaše, da je oroseno! — počivaše na meni s milostnim ukorom. — »Mislite li zaisto, da bi ja mogla mirna biti, znajući da ste u pogibelji?«

»O zašto neimadoh prie ovu izvěstnost, ovu čudotvorno lěčnu manu? — Nemila bolest nebi se k meni ni jednim korakom približila bila?

»Da ju imali niste? — Mogu li ja zato, što niste bolji poznalac čověčjeg sàrdca? — ali to se zna — vi nam samo svog sàrdca odziv podajete — — šta je vam do tudjeg sàrca!« Ruka njezina dàrhtaše u mojoj, Plamen se razpali u mojih žilah.

»Mino!« viknu ja, pristisnuvši ruku njezinu na usta, i obuhvativši joj tělo desnicom — pàrvi put, što ju poznam.

U to unidje o n! — Ah zašto netrajaše moj san dulje?

Proklete bile strašivice! Ja se još jednom odvažih. Tetiva je napeta — leti strěla — leti! Ili da sdvojim pred svàrhom? Da li nije dàrhtala ruka njezina u mojoj?

To su moje pěsme! — Primi ih světu — i sudi!

Dugo vrěmena nepomislih na moja dobra! — što je moje bogatstvo naprema několiko tiskanih redakah, naprema nekoliko govorenih rěčih, koje me sada medju pàrve pěsnike stavljaju? Ah sad sam stopram ja bogat — sad!

Mino, Mino! — Nada moja je uzkàrsla — sila moja raste! A on?!

Danas imamo 23. Travnja; a sutra? — On igra sutra. Nada mnom je već svět odlučio; nad njim će odlučiti.

Ja ga cěle dvě godine neslušah. A sutra?.... Nipošto! Nipošto! — ja ga neću slušati — nemogu — nemogu — slušajuć nebi ga slušo.

Odtale, odtale sa svim pěsmarenjem! Luda uboga, ništetna poezio! — Gdě je sila tvoja — gdě? Gdě je nagrada věrnomu sinu tvomu, koi te je kàrvju svojom zalěvo? Kano dim razplinu se tvoji čari naprema čarobnoj moći muzike — naprama slabim guslam — naprama orudju (instrumentu) iz derveta? Ja sam uništen.

Jesam, jesam! — ali svět je sam na sebe paskvil napravio.

To ti je glupi, tašti, jadni svět, za lěskom i blěskom hlepteća směsa bez kraja i konca, jest to děte s titrenkom se igrajuće. A ti — ti ćeš se zvati razsvětjenim světom! Tvoja svěća je pàrskajuća zublja (baklja od smole), a što ti se u càrvenoj sjajnosti nepokazuje — to nevidiš, to neznaš, to nećutiš!

Čemu su noći, što je pěsnik bdijuć prebavio? Čemu je borba i poběda njegova s mnogorukim oriašem, jezikom? Čemu zanešenje njegovo, směh i plač — čemu su ti njegove pěsme?

Jesu li najvatrenie, i najsvetie rěči pěsnika samo toliko, koliko jedino zabàrnutje strunah? Jeli grozni uzdàrhtajući vir kàrvavoga sàrdca samo akord za ta prokleta ovčja čreva... ništa više. Već mučim. Sve je u najboljem redu, jerbo to věčni oganj prosvětjenoga stolětja razsvětjuje. — Ja mučim, dragi světu! Budi, kao što si — — ali parnica (proces) moja nije jošte izgubljena. Ti nisi do duše samnom toliko buke pravio, koliko š njim — nu neka dostojnii sudci odluče.

Ali tko? — Ah, bojim se, bojim! — sav svět je izopačen.

Digitized by Google

V.

Dalekáť cesta má;
Marné voláni!!

H. Macha.

Kako tu sědi — blěd, nu s tihim posměhom, sladkim pokojem na licu.

Drugi je dan po pàrvom koncertu; — pozorište; umětnikova soba, svetinja, i hàrvalište njegovo.

Vidite li taj listak pozlatjenim rubom? — Na kanapeu leži spomenica (Stammbuch) — jedan listak s nje dàrži u rukah.

A što čita na njem? Nad čim sě je tako zamislio? pismo je izvanredno — ruka je to Nikole Paganinia. Rěči:

A valente sign. Slavik il Dolce! —

»Čujte, šta govori! Il Dolce! Il Dolce si napiso? Oj žao mi je, što si sada u veličanstvenom Parizu; kazo bi, jesam li po rěči tvojoj učinio. Lěpši cilj nisi mi mogo naznačiti. — Hvala ti! Ali nitko neće poslě mene taj stupanj dostignuti — i s tobom ću se za pobědu hàrvati! — Milina, sladost slavića budi moja igra, ali takodjer puna golemih tegobah; kao bojni fenić hoću dà zatamnim carstvo zvukah. A naknada moja? — O moja domovino! — Mino moja! Mino? Směm li reći moja? To jošte nesměm, ali staza k zadobitju zlatnoga runa jest prodàrta, put sěguran! A Vilime!

Sluga unidje s pisamcem.

»Od Vilima?« a oči umětnika počivahu nu zavitku »Je li bolestan?« Za tim je štio:

»Priatelju! Moje pěsni, moja dělа poznaješ. Znaš, što o njih svět sudi, a znaš takodjer, što o njih ti suditi imaš. Ja te jučer nisam slušao — nemogoh; nepitaj zašto? — nemogoh! dobitnik si — ta to moraš í ćutit.... čini, što ti je činiti, i već niti neodgovaraj tvomu....

Il Dolce ustane, i nekoliko putah si mekanom desnicom otare čelo. Zatim se je opet seo i piso odgovor.

»Priatelju! Ja tvoje pěsni nepoznam, ja ih nisam štio. Nemogoh — nepitaj, zašto? — nemogoh. Valja da je ono bila tuga, što si me u našem ugovoru zlo razumio. Kad bi se bio svom narodu obratio, jezikom naroda svoga spěvo, stajo bi sada možebit na čelu njegovih pěsnikah, a ja bi bio — — nu što bi bio učinio? Sad je već kasno izjasnjivati. Kako o tebi svět sudi, to znam, nu medju nama nemogu ja nikako razsudjivati. Ja ću ipak plodove tvojeg duha štiti, hoću, a ti ćeš doći na moj drugi koncert. Još ću jedanput stvari igrati, o kojih si već govoriti čuo. Onda će se stvar dokončat.« —

I Vilim čitaše isti odgovor.

»Stajo bi sada možebit na čelu njegovih pěsnikah, a ja bi bio — nu, što bi bio učinio? sad je već kasno izjasnjivat — —«

»A što bi bio učinio? — Hoće da se izsměhavajuć velikodušnostju diči? — Nije l' bio medju nami govor o najvišjem stupnju slave? — a te bi se bio mogo u šaki naroda nadati? — Zašto neveli istinu: Ja sam nadvladao, a ti si izgubio! — Meni za volju hoće još koncert da daje?... Zar jošte nije svoje stvari siguran? Zar se jošte boji rěči: odstupi ubogi stihotvorče? Ili hoće moju nadu okrutno da

goji, i s mojim jadom šale da zbija? — — — Nebo i zemljo! I prijateljstvo je nit, koju strast pretàrgne.«

Dvadeseti svibanj pristupi, i biaše drugi koncert Slavikov — poslědnja borba za palmu ljubavi.

Umoran i zanešen sědjaše opet udivljenjem, pohvalom, i pleskom ověnčani vitez u tihoj svetinji svojoj — misli njegove biahu: Domovina, Mina i Vilim.

»Prijatelju!« viknu vitez današnjeg dana, i ustade naglo i zagàrli Vilima: »Ja čitah tvoje pěsni.«

»»A ja slušah danas tvoju igru. O kakav si ti čarobnik! kakov neizměrni prostor nevidjenih slikah otvori ti pred mojima očima! kakve ćuti probudi ti u grudih mojih. —««

»Nemoj, nemoj! Ja sam goli gudlar — danas to poznah.«

»»Zvuki tvoji preobladaše me kao gorostasni oriaš slabog patuljka (Zwerg). Le monde tremble, quand vous jouez (svět se trese, kad ti igraš!) nekaza li ti tako Paganini? — A věre mi! I ja sam pri tvom igranju dàrhtao!««

»Kao ja pri štenju tvojih pěsnih! — O Vilime, — Vilime — da te nemogu prorokom svojeg naroda nazivati!«

»»Imo bi s toga, mislim, toliko, kao da... — negovorimo o tom — to biaše uvět našeg prijateljstva, da mi mněnje tvoje narinuti nećeš. Kaži radje: »Ti si obladan, pak ćemo bit gotovi.«

Glas njegov biaše odměren, hladan — odziv zdvojenja.

»»Dolazim, da se s tobom oprostim, prie nego otidjem. Stvari moje su uredjene.««

»Šta je? Kamo ideš?«

»»Još neznam. To ću ostaviti kočiašu na volju. Obratio se k ledenim goram proti sěveru, il žežívom podnebju od Afrike, uvěk i svikam ću něšto u sàrcu nositi, čim će mi se svět u magičkoj světlosti ljubavi objaviti. —««

»Brate, netrapi tom studenostju dušu moju! Što si naumio? Zašto se spravljaš na put?«

»»Znaš ti šta boljeg, čega bi se latiti mogo? — Ili hoćeš, da svědok tvoje sréće budem.««

Gorkost je bila u tom pitanju. Otrovna strěla ubode sàrce prijatelja. —

»Moje sréće?« ponovi il Dolce tihim glasom. »A znaš li ti to zaista, da će mi sréća procvasti? Pred dvima godinama preplašio sam te tim pitanjem: Šta ako bi mene obljubila? — a gle! sad se nemogu misli izbaviti: Šta, ako li me neobljubi? — Bojim se, bojim, da smo se u nesigurnu igru upustili — i da nas je oba sladka nada varala.«

»»Meni sad na tom ništa nije. Ti si me nadvlado. —««

»Vilime!«

»»Da l' nisi? — Plamen tvojih očiuh i lica tvoga govori istinitie, nego li usta. Ti si nadvlado. Luk je napet; strěljaj dakle još jednom na najdražji plěn.««

»Ti si studen, ti se rugaš —« razpali se inače tihi sad razdraženi umetnik — »i u tom hipu daješ mi najočevidnii dokaz, da nisi Čeh. Tako si nemogu Čeha misliti! Moje sàrce tone u žalosti, da ćeš izgubiti cěnu najvrućje želje; a sàrce tvoje napunilo se je jedom. Bili prijatelja oplakivao pàrvo, nego što sam dragu zadobio — a ako bi ju i zadobio, bi li se zato prijateljstva odreko?«

»»Negovori toliko, negovori! — jezikom bojevati nisi naučen. —««

»S priateljem Čehom bio bi kadar o životu i o smàrti govoriti; ali s hladnim němačkim pěsnikom — neznam zaisto, gdě da rěči uzmem!«

»»S hladnim? A malo prie si o mojih pěsnih govorio.«

»Pěsni su varalice i bělilo (Schminke). Ti si živa pretvara. Ti si lagao o bolestih i radostih — ti si mi lagao o prijateljstvu — ti si lagao o ljubavi, a Minu nisi za života ljubio!«

Blěda lica Vilimova porumena na jednom; to biaše poslědnji žar neba na večer.

»O samo se zarumeni!« govoraše Il Dolce dalje, a svekoliko sàrdce njegovo — taj nježni ćutljivi cvětak uzdàrhta od daha žalosti i gnjeva — »samo se zarumeni! Ti nisi ljubio ni Minu ni mene — barem tako nisi, kao što sam ja děvojku i tebe u svetinji duše moje — čuvao. Kaži mi na savěst — na tu savěst němačkoga pěsnika, kaži mi — da te je oblada nada mnom dopala, bili bio mogo, kako ja sada k tebi, reći: Nadvlado sam te; ali hodimo, neka medju nami děvojka odluči.«

»»To ti takodjer nemožeš!« — reče Vilim, a oči njegove zablisnu živim plamenom.

»Naravno da ti to nedokučuješ — nu ja ti to dokažem, i mogu se na to odvažiti. Ljubav nebi imala proročanskog glasa, da tebe Mina odabere. Njezina milina k tvojim pretěranim ćutom — njezina sàrdačnost k nepravednosti — to bi bio gadni grěh proti naravi!«

Vilim se gorko nasměja. — »»Hvala ti na tvojoj dobroj naměri! Dakle misliš, da odluku naše pravde Mina izreče? Tà jednoč si mislio, da se ona na to nebi odvažila?«

»Negovori o tom, što sam kad mislio, nego o tom, što sam sada odlučio. A imašli sàrca — odsudu svoju iz ustah njezinih čuti. —«

»»Hajd, hajd!«« viknu naglo Vilim divjačno, kao vuk, kad nakon dugog vrěbanja tiha jaganjca pograbi. »»Hajd samo Cesare — da te još jednom triumfirati vidim.««

Naglostju Vilimovom utiši se kàrv priatelja. Tibo uzdàrhta nježno sàrce umětnika. — Usta hotiahu něšto kazati, nu probudjena žalost udušila je svaku rěčcu.

Mučeć odpustiše se oba k děvojci. —

Tiho zamišljeno sědi Mina kod svojih ružah. Hotěla je pisati list udaljenoj prijateljici — ali glava počivala je puna divnih mislih na lěvoj ruci; desnica letaše nehotice po tananom papiru, a po kraju slikovaše same V.

Na to stupe il Dolce i Vilim.

Ona se prepadne; oko njezino pade na papir, i veoma zarumenjena baci na njega bezni (batistni) rubac.

S kucajućim sàrcem stajahu sva tri, jedan prema drugom. Vilimovi pogledi pasu se pohlepno na dražestih zastidjene děvojke.

»Vi se divite, da nas za drugim vrěmenom jednom oba zajedno doći vidite.« — zače il Dolce.

»»To je možebiti zadnji put,«« — doda tamnim glasom Vilim.

Děvajka protàrnu; nerazumě ga.

»Mi te ljubimo,« govoraše il Dolce dalje, ustne se njegove tresahu, a sàrce njegovo biaše stiskom prepunjeno — mi te ljubimo oba — to si već spaziti mogla, Mino; ali prijateljstvo naše naloži nam, da se s napetjem svih naših silah za te borimo. Pěsničtvo i gudba boriše se za palmu i ružmarinu.«

Zamuknu. Mina mučaše. Oči njezine biahu u tle upàrte — stajaše tiho, i samo valovito dihanje labudovih grudih javljaše, da nije stup od mramora. Vilimovo lice

Digitized by Google

biaše mártvo — prazna pergamena nadolazeći hip imao je na njega ili živlenje ili smàrt napisati.

»Gudbi je dopala poběda — reče Il Dolce nakon kratkog mučanja tihim stišnjenim glasom:

» » » Ah! « « «

To je bio uzdah tělu i dušu prodirajući, i Mina spusti se na pàrša srětnog slavodobitnog umětnika; krasne oči njezine sklopišese, Vilim strašno uzdahnu, udari u divji směh — i izleti kroz vrata van. —

Nakon četàrnaest danah dobi Il Dolce iz Hamburga pismo.

» » .... Jadrim u Ameriku. Pakao běsni u pàrsih mojih — kaštiga i pedepsa me sprovadjaju. Ja nisam kao ti — čista mirapuna duša; ja sam okužen, pun nečistoče. Moram naći očistilo (purgatorium) prie nego ti se pokažem. Posižem na dno sarca moga — i gle! ćutim to: nisam čověk, kakovog si ti mislio da gàrliš. Moram odkriti moju krivnju, inače nebi našao odmora! Proklinjaj ili oplakuj uspomenu moju. Spominješ li se jošte, kad sam se pri onom veslanju po Dunaju kao mahnit vladao? To je bila savěst! Ja te htiah — ah, ne, ruka neće strašni taj grěh napisati... promisli si, što je najgorie, — ali neproklinjaj nesrětnika.

A kad sam te slušo u drugom koncertu i moj zgubitak uvidio, izagnaše me ljubomornost i sdvojenje iz sale — slěp, smetenstrělio sam u dvoranu, gdě te je po parvom odělku hàrpa priateljah i štovateljah obkolila. Zločudno i zlotvorno pograbio sam ukočenimi rukami gudalo, kteći ti igru dokvariti. Ti me nisi spazio. Nu jedva da sam se strunah dotaknuo, bilo mi je, kao da sam se u oganj mašio. — — ti si pri drugom odělu falingu odmah spoznavši jošte slavnje dovàršio.

Videći se sasvim izgubljena — odlučio sam se ledenom hladnosti tebe na čin podpaliti — na čin, koi je i slědio, i moju nesrěću dovàršio. Ja budala mišljah, da sam ljubljen od Mine, i čeko sam kad bi ti nju pustio, da medju nami odbira, da će mene odabrati — nu ...

Kaštiga ne slědi. U borbi za ljubav sam pao i prieteljstvo izgubio.

Neću da se s nebom inatim, zašto je u pàrsa moja liubav zasadilo — niti ću njezine plame dušiti; nipošto! Hraniti i nastojat ću ga u mojem sàrdcu, i malovrědnost moju š njimi čistiti — doklem budem moći opet jednom pred tebe stupiti čist, i blištajući se kao i duša tvoja. — « «

VI.

»Ja jednu těš panenku
»Tak vroucně miloval;
»Že wšak s jiným zahráwá —
Jsěm nepozorowal.

I. K. Chmelensky.

Bilo je godine 1839. Prume davo je u Pragu koncert. Kazalište bilo je puno — Prume vladao je gudalom kao čarobnom šibikom, s publikom. —

Ali zašto govorimo o stvarih obće poznatih? — A komu su nepoznane, kako da mu je živahnu pameti predstavimo? Za Paganiniom neučini nijedan violinista u Pragu takove senzacie, kakvu mladjahni Prume, Belgianac ....

Naslonit na stěnu oko ložah, stajaše u Parteru mladi oko trideset godinah muž, od sunca opaljena nu plemenita lica. Nije bilo na njem viděti ni posměha ni ne dopadnosti. On jedini kao što se je činilo, nije bio dionikom obćega uzhitjenja.

Digitized by Google

Na duša njegova nebiaše studena. Živiše u njoj žalostna uspomena na lice njegovo biaše čvàrsta željezna brava, koja nikakvom ganutju nije dopustila na vid stupiti.

To biaše Vilim němački pěsnik. Da l' bi još opisivali, kojih se je časovah pamet njegova sěćala — kad je mladog Pruma pred sobom gledao? — Baš se je odpravljao u Peštu. Kod Slavikovog groba hotiaše on svoje putovanje dokončati.

Věst o nesrětnom danu 30. Aprila 1833, koi je Slavika umreti vidio, pukla je i po Americi i došla Vilimu do uših. — A Mina? o supruzi nebiaše mi glasa. Jeli bila njegova? — ili nije? Nada ga opet obasja — nada krasna, nu ne više kao nestalna, i zaslěpljujuća světloća od kometah, nego s pokojnim i mirnim posměhom kao sedmobojna duga. On se ufaše, nu biaše pripravan svega se odreći.

Sad je bio na putu put Pešte — a zatim put Beča ,..,.

Kao san leži pred njim cěla prošastnost. Vidi mladoga koncertistu, nu ne sluša ga. Duh njegov je pun igre Slavikove, njegovog preminutja.

» » priatelju — koliko danah i noćih prinio si ti umětnosti tvojoj za žàrtvu? — pa gdi je sada věnac tvoj, gdi uspomena tvoja? Uboga gudbo ti gospodarico tremutja — jesi li vrědna, da budeš cěna života ljudskog? « «

Gorka suza kanu na tamno lice — nu suza oka tudjega. Naglo podigne Vilim glavu. Plemenitog stasa gospoja bila se je nad njim iz lože nagnula, ko da bi zvuke mladog koncertiste i njihovo razlěganje po sali ustmi usisati hotěla. Radost a uza to i neka žalost ležaše na njezinom oku a iz oka joj kano suza.

Vilima predje plam i led. To biaše Mina — Mina, nu sa svim ina, — mnogo dražja; nije mogo odmah dokučiti, kaka se je ta proměna s njom dogodila. — Ona mu se ukaza jošte u sjajnijoj ženskoj krasoti, nego u osamnaestoj godini.

Ona takodjer opazi Vilima. Činjaše se, kao da nevěruje očima. — Lice joj se prepadne. —

Vilim protura se kroz stisku k njoj u ložu. S najpriatniom udvornostju pozdravi ga Mina. On se udivi nad pribitnosti duha, koju si je medjutim pribavila. Svekolike sanjke prošastnih godinah stajale su pred njim kao živi obrazi.

» » »Kako vam je išlo?« « « upita ga Mina » » »To nije bilo od vas lěpo, da po sve ono vrěme nedaste od sebe ni rěči čuti.« « «

» »Smijah li se nadati, da ovdě još koja duša žive, koja bi o meni štogod čuti želila?« «

Mina se lahko posměši; nu nemogaše odgovoriti; više gostiuh dodje u ložu.

»»»Pohodite nas, gospodine« — reče jošte — »Imam vam malo baštinstvo posli preminutog priatelja izručiti. — To vam je bez dvojbe već poznato, da je g. Slavik preminuo?« « « —

Ona mu opisa prebivalište — a drugi dan stajaše Vilim u lěpoj kući najživahnie ulice. U predsobju nadje starog službenika, kojega nije pozno. On mu kaze ime svoje, a komornik žaliaše, da su se gospoda van odvezla, nu da su nešto za gospodina Vilima S... ustavila — pak da bi ih gospodin S.., na skorom svojom nazočnosti počastiti izvolio.

Vilim primi mali smotak. On ga razpečati. To biaše prieteljeva zapisanka (Schreibtafel) Na tanahnih listovih biahu u njoj bilježke o gudbi, iz života, o svakdanjih prigodah — biaše tamo i poslědnje Vilimovo pisamce, zatim prieteljev list kao odgovor — ali u različnih dobah pisan.

» — Neproklinjem tebe, to ne — ah ja sam nesrětnii od tebe! Ti si u širo-

kom světu s tugom svojom, ja prikovan za domovinu. Ti ćeš se razabrati — ja ću utonuti u tugi svojoj.

Mina me neljubi. Oprosti — ti si mi hotio pristup u hram ljubavi zabraniti — ja sam te iz njega iztěrao. Tebe ljubi Mina — oddavna već ljubi. Zato prepast njezina, kad razumě, da sam sam ja nadvlado, zato pade nesvěstna u naručaj.

O zašto si poběgo! Stojim sam, ko pàrst, sasvim sam, i ćutim, da to neće dugo trajati. — Mina problědi Nestade joj moći, tajnosti sàrca svog preda mnom odkriti, ali vrućica biaše govorljivia. Ona te zove! O gdě si? —

Moram odstupiti. Mina je slobodna, prosta od svakog veza. Ozdravila je.

Spomenite se mene, kad poleti duša moja iz ove doline od suzah, a to će na skorom biti. Muči sàrce, muči! Dnevi, měseci i lěta netraju na věk. Šta ne?

Mina opet cvěta. Silna je njezina nada. O pridi, pridi! — i zaplači na grobu mom.

Ti si prestao (pretàrpio) kaštigu, koju si si sam naložio. Bila je težka, o ja to ćutim! ali i naknada bit će velika. —

Idem takodjer u svět. Češki Slavik (Slavić) spěvati će!..

Putovanje moje bilo je kratko. — Moram umrěti. U ime Božje! U Pešti! o zašto ne u Pragu! U Pragu?!

Vilime, Vilime! — ah ti neznaš kako to boli, děliti se s světom, a nemoći proslaviti domovinu.....

Drugi dan stajaše Vilim pred Minom. Noć je prebdio — nije mogo spavati, ali zato plivaše u čarobnih sanjkah. Današnji dan imo ga je u život uvesti.

Vatreni njegov pogled počivaše na Mini — a dàrhtjuća desnica preda joj prijateljev list najdjeni u zapisnici.

Mina čitaše. Lice njezino porumeni. — Vilimu se činjaše, da mu zorno rumenilo najblaženiega, suzami i uzdasi iznošenoga dana puca.

»»»Tomu se nebi bila nigda nadala, da bi prijatelj vaš, gospodin S... takove pěsni piso!«« s timi rěčmi poda Mina Vilimu list natrag.

»»Mino«« hoti prestrašeni pěsnik izkriknuti; nu rěč izumrě na ustih njegovih. U sobu stupi dostojni, nu sědi muž, šesdeset i trolětni bogatac.

»»»Baron M..sky«« predstavi ga Mina tihim posmèhom gostu svomu. — »Moj ljubljeni suprug!«

(Polag českoga po A. Z—r—ću.)

Digitized by Google

POVĚDNIK.

Pogled po Bosni i Hercegovini.

Sladost osobitu čuvstvujem, kadgod milo otačastvo moje Bosnu spomenem, u kojoj sam se rodió odhranio, i sa rodom mojim bědu i tugu dělio. Ja uzdišem i čeznem za Bosnom, razpitujem za sréću i nesréću Bošnjakah, želim i Bogu se molim gdi sam god, da i njima sunce pravde i prosvěte zasvětli. Zato zar i na ovom městu nemogu sàrcu mome odoléti, da Bosnu, moje milo no žalosno otačastvo, nespomenem, da i ostaloj bratji Sàrbima nepredstavim, i njene rane i gorke jade nepokažem, eda Bog da, te se sad i odsad čuvstviteljnih dušah nadje, koji ili će suzu bratsku sa suzama bosanskih sàrbaljah směšati, ili ruku pomoći pružiti. Ja nisam kadar historiu bosanskih Sarbah opisati, niti mogu stanje njihovo od věkovah predstaviti, ali nemogu ni premučati, da nekažem što znam, i što sam ja u prostoti mojoj izkusio, a i sám dosta prepatio, da bar Sàrbi sad i odsad čitajući spomenike sàrbske [1]) saznadu tko sam i od kud sam, i kakove sam sréće i sudbine bio, i da ostali srětnii sinovi sàrbski, bogatimi darima prirode i lěpima naukama ukrašeni i bosanke Sarbe udostoje z a n i m a n j a svoga, i potrude se pokazati im putove i staze, koje k sréći i blagostanju vode.

Koigod želi, da se istino prosvěti, i da sretan bude, mora početi s tim, da se najprie i najprie postara sebe samoga poznati, I Bosna valja da srětna bude, valja da se prosvěti istinom věre pravoslavne i naukom polcznom, zato tréba i da sebe pozna. Koliko ja na žartvenik ovoga blaga prineti mogu, evo i sàrcem i dušom prinosim.

Bosna, koja se po rěci Bosni od starinah tako naziva, bivala je čest jedna velike sàrbske dàržave, a čest za sebe, dàržava i banovina, imajuća svoje vladatelje, Kraljeve i Bane. Kako što je do Kosovske bitke sa Turcima (god. 1839) vlada sàrbska rasla, i umložavala se ista je ista sudbina i Bosnu postigla. I ona je grabežom varvarskim poslala, i pod igo tursko podpala, pod kojim i dan današnji stenje. Sudbina Bosne skopčana je nerazlučno sa sudbinom vladajuće porodice, koju ću ovde koliko je meni poznato znanja i spomena radi u kratko naznačiti.

U vrěme boja kosovskoga vladao je u Bosni kralj Tvàrtko, koji je imao pet stričevah i više stričevićah; brata rodjenoga i sina on nije imao. Izmedju sviuh ovih, kralj Tvàrtko Tvàrtković, najvoleo je imenjaka svoga Tvàrtka Mihailovića, koji je malen iza otca svoga ostao. Tvàrtko Mihailović imao je dva brata Karana i Ratka.

Kako što je kralj Tvàrtko ljubio svoga stričevića Tvartka Mihailovića, tako mu je i lěpe spailuke poklonio, što se iz diplome vidi, koja ovako glasi: »Mi Bo-

[1]) Poznato je, da je vrědni ovaj pisac dao na svetlo sàrbske spomenike, a sastavak ovaj kao predgovor im stavio.

Digitized by Google

zijeju milostju Tvàrtko Tvartković kralj bosanski, dajem mojim sinovcem Tvàrtku i Karanu zemlje imenovate, Tvàrtku dajem Sitnicu, Sokolovo, Kozicu i Bàrdo veliko.« Ovo Bàrdo veliko nazove se od Tvàrtka Tvàrtkovo Bàrdo, a sad se zove Tvàrtkovića Bàrdo — I od ovoga Tvàrtka ostane u familii prezime Tvàrtkovića. Tako od Ratka brata Tvàrtkova, prozove se njegovo selo Ratkovo. Ovako je od nèkoga Miloša nazvalo se Miloševo bàrdo, a od Dragelja Drageljovo Bàrdo.

Karan Tvàrtkov brat dobije od stričevića kralja Tvàrtka s diplomom sela: Kupres, Vukovsku, Malovan, Šuicu, i nèkoliko selah drugih do blizu Nevesinja, kao Ravnje i. t. d. Poslè Karana, kada su se Turci umložili, otmu oni svu zemlju ovu, a postave jednog kneza od njih, i dadu mu Glamoč i Bèlajsko polje, koje su u vrème princa Eugenieva rata opet preoteli; pa su nèšto od iste familie i poturčili, a za vrème Jankovića Stojana pretèraju mnoge od iste familie pod Republiku mletačku, (u Kotare) koji se u vrème Laudonova rata presele jedni u Bačku kod Titela u selo Mošorin, gdè i dan današnji ima prèko 20 kućah, a drugi se razidju po Srèmu, Slavonii Hàrvatskoj i Dalmacii, od kojih po najviše bivaju sveštenici, no gdèkoji su već i ime promènili. No u Bosni ih jošte dosta ima.

Sudbina Tvàrtkovića familie bolje se i jasnije poznaje po tome, što je iz nje od početka najviše bivalo popovah, koji su svaki svoje ime i rodbinu zapisivali, koja se zapiska čuva, kod mog strica Marka i popa Tanasie stričevića i jeste slèdujuća: »Sultan Mehmed Beg dade Berat na sva gore pomenuta sela Karanova i potvàrdi diplomu Tvàrtkovu, koju je naslèdio sin Tvàrtkov Borisav, pozadugo vladavši. Kada Sultan Selim, koi se je mlad pocario, stupi na prestol, to i on potvàrdi iste diplome na sina Borisavljeva Budimira. Za Budimirom naslèdi sin njegov Stanisav, koi je imao brata Vuksana. Ova dva brata svade se za zemlju, tuže se velikome Veziru i Abaz-Paši, i Abaz-Paša pozove ih oboicu, i razdèli im zemlje na dvoje, pa Stanisavu dopadne Sokolovo i Tvàrtkovića Bàrdo, a Vuksanu Sitnica i Ratkovo i na novo dobiju berat i ista dobra.

Po Stanisavu naslèdi sin njegov Ljubodrag, a po Vuksanu Radosav: ovako je malo potrajalo, pa Osman Paša iste spailuke obrati na Čitluke, i dade im od Cara Sultan Mahmuda berat. Od Ljubodraga ostane jedinac sin Miljko a od Radosava sin Tvàrdisav, koj je bio u ledjih uputan (gàrbav). I Miljko zadàrži sve Čitluke; a za njim naslèdi Radman, koji jedno seoce dokupi, i nareče ga Radmanovim Bàrdom, koje se i danas Radmanovo Bàrdo naziva. Radman se dosta težko s Turcima dàržao i jedva svoje berate sačuvao, da ih Turci nedokopaju i nespale. Radman umre i naslèdi sin njegov Vlajko, koj je imao dva brata: Gjurku i Todora, koji su se prilično s Turcima kobljali. Za Vlajkom naslèdi sin njegov Borjen, koj je kratka života bio. Od Borjena ostane sin Damjan, koji je dugo poživio, išao je s Turcima na vojsku proti Madjara, gdè i pogine. Za Damjanom naslèdi sin njegov Mihail, koi je preko 30 godinah živio, i tèran bio sa nekaki sejmeni na vojsku na Rusiu. Mihail imao je četiri sina, Stanišu, Petra, Ostoju i Branka. Branko se svadi sa Ali-Begom Filipovićem, s kojim se po ženskoj lozi srodjavao, za jedno selo, koje se zvaše Podaštica, i Branko rani Ali-Bega, i Ali-Beg od iste rane umre, a Branka uhvate Turci i bace ga u Jajcu gradu u onu duboku tamnicu, gdè se skonča. Za tim umre i Staniša i Petar, i od Petra ostane sin Mileta, koga Turci u džilitanju ubiu, počem ga prevare i gvoždje u džilit umetnu. Ostane sin Moletin Toma, koji je imao dva sina, Nikolu mog dèda i Stanisava. Stanisav umre mlad, a Nikola imaše šest sinovah: Iliju, Kostu, Luku (mojega otca) Kuzmana, Mar-

Digitized by Google

ka, Joana i kćer jednu Devu. Od ovih su sada u životu dva mi strica Kuzman i Marko.

I ovo je rodoslovje kratko porodice Tvàrtkovića, od koljena Tvàrtkovog, koja i dan današnji svoje prezime zadàržava, kao što su ga i ostale mnoge blagorodne familie od starinah u Bosni zadàržale, koje čuvaju i sami poturčenici, niti ga smědu mènjati po svoj prilici zbog diplomah starih, pod onim imenom izdanih, na kojima se pravo na dobra i Spailuke njihove osniva. I tako su od Tvàrtka Tvàrtkovići, a od Korana Koranovići, od někoga Miloša vojvode Miloševići, po kojima se i Miloševo bàrdo zove, kao od Tvàrtka Tvàrtkovo bàrdo, tako su od Branko Brankovići od Sladoja Sladojevići, od Utěšena Utěšenovići. I sami Turci pod ovim prezimenom a ne po otčinom imenu kupe danak i arač i nedopuštaju mènjati prezime staro, i kaznili bi jako onoga, koi bi proměnio. Tako poturčenici sad velike spaije i gospoda turska, kao što su Vidaići, koji pašuju, od Vida, i Spaije najglavnije Filipovići od někoga vojvode i Kneza Filipa, i Kulinovići spaije od Kulina Bana bosanskoga, sve se sàrbskim prezimenom nazivaju, niti ga proměnuti mogu, ako i govore: màrzim vlaško ime na sebi nositi.

Bosna je sada čast turskoga carstva i stoji neposrědstveno pod vladom turskom. Ona ima do 730 četvorougolnih miljah, i děli se na několiko predělah, koji se od naroda bosanskoga, svaki svojim imenom naziva, kao: Kosovska Bosna, od Travnika k istoku i Novom Pazaru, Hercegovina od Juga, a od sěvero-istoka t. j. od Drine i oko Zvornika, zove se preděl »preko Bosne« i sve skupa Ozreničí; zbog planine Ozrena, gdě je Birač, Tuzla, Srebàrnica, Maglaj i Bělina; do Drine zove se Podrinje i žitelji podrinci, a Gradačevića naija, Dervenjska i Sešanjska zove se posavina, žitelji oko Franduka i Visokog, izmedju Novog Pazara, Travnika i Sarajeva zovu se Ere, predělj od Travnika k sěveru, gdě je Banjaluka i Gradiška, zove se Hàrvatska i Kneževo polje, koje u sebi zadàrži Prědor, Kozarac i Novi; a oko Gradiške zove se Lievče, koje je sve više Travnika od sěvera, a ispod Travnika zovu se Vàrhovci, a oko Jajca i od Travnika k zapadu Bihać i dvě Kladuše, Ostrožac, zove Prekounje; a krajem Hàrvatske, i od jugo-zapada, gdě je Bělaj, Petrovac, Kulin-Vakup, zove se bělajsko polje. Glamoč i Graovo, kao i bělajsko polje leže pokraj Dalmacie do Lijevna, a žitelji u Lijevnu i Mostaru zovu se suvomedjci, jer su ukraj Save medje, a žitelji u starom Majdanu, Ključu, i Varcarvakupu, što je blizu Jajca, zovu se prekosavci, što su izmedju Save i Une rěke.

Znamenite planine jesu: Romanija više Sarajeva k istoku, gdě nikada hajduci neizbivaju: Gàrmeč i Kozara k zapadu: Càrna Gora děli Lijevno od Travnika i měša se s Gàrmečom; kod Tvàrtkovića bàrda Mulež do blizu Jajca; a od Drine k istoku pruža se Ozren. U Hercegovini najviše su planine Durmitor i Kom.

Rěke su najznamenitije: Bosna, od kuda je i zemlja ime dobila, teče posrěd srěde k sěveru; Vàrbas teče takodjer k sěveru; Ukrina medju Vàrbasom i Drinom; od Vàrbasa k zapadu Una i Sahana i Kozica kod Tvàrtkovića bàrda: ispod Hercegovine teče Drina preko Bosne k sěveru. U Drinu utiče Lim, i od Zvornika k sěveru děli Sàrbiu od Bosne; u Hercegovini Nerenta, koja teče u more k zapadu.

Zemlja je lěpa i plodonosna; žitelji hristjani bave se poljudělstvom i pastirstvom, i imaju dosta ovacah, svinjah, kozah i rogate marhe, koju u obližnje dàržave prodaju; iznose takodjer maslo, sir, vunu, kože, vosak med loj i ruj. A nije zemlja ni s rudama različitima oskudna, kao zlata, srebra, brakra, olova, kositra, gvoždja, od kojih se u dan današnji vide, premda u zabataljenom i zapuštenom stanju rudo-

Digitized by Google

kopnje, koje su nègdašnji kraljevi i vladatelji ustrojiti dalii. Ali pod Turcima samo se kopa gvoždje, bakar, olovo i salitra, koja im je za pravljenje baruta potrebna. Ima u Bosni i mineralnih vodah ladnih, toplih, slanih, kiselih sumporitih u izobilju.

Žitelji u Bosni jesu Sàrblji, no trojakoga věroispovědanja, istočnoga, zapadnoga, i mahomedanske věre. Koliko je čislo nemože se uprav znati. No sudeći po parokiama, moglo bi se od prilike reći, da u Bosni i Hercegovini više od 1,000,000 dušah istočnoga zakonah imati može; zapadne věre do 150,000, a Turakah ili poturčenikah, do 280,000 duša. Istočnoga věroizpovědanja parokiah može imati do 1937, od kojih svaka od 100 do 300 i više domovah ima. A po srědini Bosne i Hercegovine biva po 100 i više dušah u jednom domu.

Bosna ima 4 Eparhie, od kojih jedna je Mitropolitska, ili sarajevska, koja ima do 894 parokie, druga mostarska ili hercegovačka, u kojoj ima do preko 400 parokiah, novopazarska, koja ima do 340 parokiah. Monastirah u Bosni ima 5 t. Gomionica, u Nahiji banjalučkoj, 2. Moštanica u Nahiji priedorskoj, 3. Lipnjik u nahiji bihaćkoj, 4. Trojica u nahiji zvorničkoj, 5. Ozren u nahiji maglajskoj. Ovima se pričisljava i Arman na suhoj granici, no ovaj je bez kaludjerah.

U Hercegovini ima do 10 monastirah. No càrkvih se u Bosni i Hercegovini vàrlo malo nalazi, i to su sve starodavne zidine od starih sàrbskih vladateljah, koje Turci nedopuštaju obnavljati ni pokrivati bez velike plate. Od novih rědko se koja nadje od dàrveta slupana, koja bi sa velikim mitom od spahijah i turskih glavanah izmoliti se morala. Inače na mnogim městima prave se šatre i pod njima Bogu se moli i služba se božja služi.

Znamenita města u Bosni jesu slědeća:

1) Sarajevo, najveća varoš, ima překo 80,000 žiteljah. Leži izmedju dvě planine, Treberića od juga i Igmana od zapada. Izpod Igmana izvire voda Bosna, koja utiče u Savu na 35 satih daleku k sèveru. Kroz Sarajevo teče voda Miljecka u polje veliko Sarajevsko, gdě se sa Bosnom rěkom sastaje i svoje ime gubi.

2) Banja Luka, udaljena od Sarajeva 30 satih i ima 16 hiljadah žiteljah. Varoš je manja, ali je tvàrdinja veća i jača, leži na vodi Vàrbasu; od juga i zapada, okružena je planinom pokraj jajačke stěne kamenite, koju proseča Vàrbas rěka od kuda do granice Austrie do Svinjara ima 12 satih. Od sèvera je ravan, tako da se na 16 satih daleko s kolih doći može.

3) Travnik, leži na srědi izmedju Sarajeva i Banje Luke. Ovdě Vezir svoju stolicu ima. Tvàrdinja je mala i slaba. Žiteljah ima do 12,000 dušah. Od zapada i sèvera okružena je planinom, koju Latva rěka proseča i kroz Travnik k istoku utiče u Bosnu rěku.

4) Gradačac, tvàrdinja srědna, leži 16 satih daleko od Travnika k sèveroistoku, na rěki Bosni, i ima više ravnice nego bàrda.

5) Maglaj mala varošica, ili vàrlo slaba tvàrdjinica; ima poviše ravna města.

6) Srebàrnica, leži k istoku blizo zvorničke mahije, i jest tvàrdinja srědnja.

7) Zvornik, k istoku, 30 satih od Sarajeva daleko, na Drini, tvàrdinja je srědnja, više bàrdovito nego ravnica; ima 6000 dušah, i jest stolica episkopa gàrčkog.

8) Tuzla osrědnja tvàrdinja, ima više bàrda nego ravnice sa 5000 dušah.

9) Bělina varošica bez tvàrdinje, pruža se niz Drinu k sèveru, ima više bàrda nego li ravnice.

10) Bàrčki varošica, leži na rěki Savi, 10 satih od Drine daleko, u ravnici.

Digitized by Google

11) **Brod** varoš mala, no velika skela spram slavonskog Broda, leži od Bàrčkoga 16 satih daleko uza Savu, i sve je ravno osim nèšto malo bàrda.

12) **Derventa** Varoš i tvàrdinja mala, leži 8 satih od Broda k jugu daleko, ima više ravnice.

13) **Tešanj** varoš 15 satih od Dàrvente daleko k jugu i ima nèšto slabe tvàrdinjice, veća čest je ravnica.

14) **Ževra** varošica bez tvàrdinje, pola bàčdovito a pola ravno.

15) **Franduk** varoš izmedju Tešnja i Travnika sa malim gradićem, oko kojega je svuda naokolo bàrdovito.

16) **Visoki** varoš izFranduka k Sarajevu idući na 10 satih daleko, mèsto bàrdovito.

17) **Lèvno** varoš i tvàrdinja, leži do blizu granicah dalmatinskih, 27 satih k zapadu i ima do 10,000 dušah, više je ravnica nego bàrdo.

18) **Mostar** varoš i tvàrdinja u Hercegovini, do blizo Dubrovnika dalmatinskog na vodi Nerenti ima preko 10,000 dušah i jest stolica pravoslavnog istočne carkve vladike; udaljen je 40 satih od Travnika. Ovdè je na vodi Nerenti jedan kameniti most, koi je najznamenitii u svemu turskome carstvu.

19) **Trebinj** mala varoš bez tvàrdinje, leži od Mostara k jugu 10 satih daleko. Odatle do blizu granice càrnogorske više je bàrdovito nego li ravno.

20) **Stolac** mala varoš sa slabom tvàrdinjom, leži k istoku kraj granice càrnogorske i ima do 6000 dušah. Od Trebinja je 13 satih daleko i više je bàrdovito nego li ravno.

21) **Žabljak** leži k istoku na 13 satih od Stolca, na granici càrnogorskoj. Ovdè je primètiti, da je prie 4 godine Žabljak od 12 Càrnagoracah, koji su noćju napali, osvojen bio. Njih je predvodio pop Toma rodom podgoričanin, koji se sad kod vladike càrnogorskog nalazi.

22) **Spuž** mala varošica i tvàrdinjica slaba. Mèsto više bardovito.

23) **Podgorica**, vàrlo malena palanka, leži na granici albanskoj i càrnogorskoj i hercegovačkoj.

24) **Novi Pazar**, varošica srèdnja s priličnom tvàrdinjom, leži do blizu Kosova na granici sàrbskoj, kosovskoj i bosanskoj, i od Žabljaka k istoku odstoji 50 satih, a od Sarajeva takodjer 50 satih. Ovde je stolica Episkopa pravoslavnog istočne càrkve. Više je bàrdovito nego ravno do Kosova.

25) **Sènica** varošica izmedju Novog Pazara i Sarajeva.

26) **Jajce** varoš mala ali tvàrdinja najznamenitija i najtvàrdja u Bosni. Nalazi se u njoj jedna starodavna càrkva sa tornjem visokim, koju su Turci poturčili i u džamiu preobratili. Prepovèda se da je istu càrkvu načinio nèki Stefan od Tvàrdkovića plemena, a kulu da je poslè dodao vojvoda Sandal. U ovoj kuli ima jedna tamnica uzašno duboka, u koju se ljudi na užetu spuštaju; tvàrdinju ovu obtiču dvè vode, s jedne strane Plèva a sa druge Varbas, i tu se Plèva velikim vodopadom sliva u Vàrbas, i svoje ime gubi. Iz Jajca u Travnik ima 10 satih, a u **Banju Luku** 14 satih. Iz Varbasa do Tvàrdkovića bàrda 12 satih. Oko Jajca su na svud naokolo velike planine, koje traju do Travnika.

27) **Prèdor** varošica i tvàrdinjica na rèki Sani k sèvero-zapadu, leži na vàrlo lèpom mèstu. Male ladje mogu ovdè niza Sanu ploviti u Unu rèku, a Unom u Savu. Od Jajca odstoji 25 satih k sèvero-zapadu.

28) **Kozarac** Varošica i tvàrdinjica pod Kozarom velikom planinom, od kuda je ime dobila, od Prèdora odstoji 5 satih daleko k istoku. Od zapada je ravnica.

Digitized by Google

29) Gradiška, varošica i tvárdinja, na réki Savi spram Slavonske stare gradiške, koja se turski zove Dždedit. Od Kozarca je k sévernom istoku 13 satih daleko; od Banje Luke je do Gardiške ravno.

30) Dubica varošica i tvárdinjica, leži na réki Uni, 5 satih daleko od Prédora k séveru.

31) Kostajnica selo dobro, ima veliku skelu sbog hárvatske Kostajnice i kontumaca, leži pokraj Hárvatske 3 sata daleko od Dubice uz Unu k zapadu.

32) Novi, varoš i tvárdinja, ima skelu zbog tárgovine s Hárvatskom, od Kostajnice k zapadu uz Unu udaljena je 3 sata, a od Priedora 6 satih; město je pola bárdovito a pola ravno.

33) Kladuša varoš veliki i mala tvárdinjica, leži préko Une na suvoj granici hárvatskoj k zapadu. Od Novoga udaljena je od 5 do 6 satih. Město je u polu bárdovito.

34) Bužim varošica kraj hárvatske granice, na městu u polu bárdovitom.

35) Vranograč varošica leži k séveru kraj némačke granice, na městu više bárdovitom nego ravnom.

36) Peći varošica na granici hárvatskoj na městu u polu bárdovitom.

37) Bihać varoš pobalja od predpomenutih, leži na granici hárvatskoj u městu bárdovitom.

38) Od Biaća nedaleko k istoku po 5 do 6 satih daleko, leže mali gradići kraj hárvatske suhe granice, na bárdovitom městu: Ostrožac, Stáržac, Kamengrad, Teočak, Zavalje, koji po néki top imaju.

39) Bélaj varoš i gradić pod planinom Gármečom kraj Dalmacie uz bélajsko polje. Do Bélaja je Petrovac, a od Petrovca do Lévna, kraj granice hárvatske prostire se duž od 15 satih, bez grada, koja je po većoj česti bárdovita.

40) Kulinvakup varoš i gradić. Ovo je kao što kazuju négda zidao Kulin ban bosanski, od koga se zove Kulinvakup. I dan današnji vladaju njim poturčenici Kulinovići kao spahije. Město je pako bárdovito.

41) Ključ gradić do blizu Sane réke pod Sárnaticom planinom, više je bárdovito nego ravno.

42) Stari-Majdan, varoš i tvárdinjica gdé su négda po kazivanju stari vladatelji novce kovali, od kud ime nosi, leži blizu planine Gármeča, izmedju Biaća i Jajca, od kojih Biać odstoji 5 satih k zapadu. A Jajac 17 satih k jugoistoku, město je po većoj časti bárdovito.

43) Osim ovih varoših, varošicah i gradovah i gradićah, ima još i po gdikoja palanka kao: Kamičak, Várpolje, Kievo, ispod Banje Luke Brombzeni-Majdan, blizu Jajca Djolisar, Pljevlje i Varcarvakup, iduói k Travniku Skoplje, blizu Broda Lobaš na Savi.

Turci ili poturice žive najviše po gradovima varošima i palankama, a po selima várlo ih se malo nalazi, i to samo oko Travnika k istoku, oko Zvornika Beljine, Srebármice: i néšto izmedju Jajca i starog Majdana k zapadu, i k jugo-zapadu oko Kupresa, a u Hercegovini gotovo nigdi. Katolici, ili Sárblji zapadne cárkve, koji se u sréd Bosne Magjari zovu, žive ponajviše po selima, koja su sa turskima izméšana, kao oko Kupresa, i do blizu Lévna, néšto oko Travnika, nékoliko selah oko Jajca, nékoliko oko Gradašca i oko Banje Luke, nékoliko oko Dubice pokraj Save. A u ostalom sve zauzimaju Sárblji istočne cárkve, i svi govore jednim pravim sárbskim jezikom sa malom razlikom narečnom, tako poturice vele veće-

Digitized by Google

rati, ručati, djete (gjete) a katolici večerati, ručati, dite, lipo, sino, bilo, a Sàrblji istočne càrkve večerati, ručati, dĕte, sĕno, bĕlo, lĕpo. Màrzost i gonenje koje izmedju žiteljah ove trojake vĕre, prem da jedne kàrvi i istoga roda porekla, carstvuje, jeste nečuveno i nepojimljeno. Turci premda i na katolike màrze, opet u njima veće povĕrenje imaju, nego u Sàrbima, ili zato što su od početka istočne càrkve bili i od nje odpali, ili što je ovih veće čislo, pa ih se više plaše, ili što su Sàrblji slobode žestji ljubitelji, ili što sa càrnogorskim Sàrbima od kosovske bitke u neprestanoj borbi žive, ili zar što su sa Sàrbima u Sàrbii mnogo se bili, i od njih biveni bivali. Zaista žalostno je i pomisliti a kamoli opisavati šta Sàrblji u Bosni od Turakah tàrpe, kako stradaju, kako bĕdno propadaju bez zaštite, bez obrane, bez pravde. Zakon im je pogažen i prezren, càrkve oskvarnjene, sveštenstvo gonjeno i ozlobljeno, žene i dĕvojke u silu obezčastjene, starešine sàrbske iskorenjene, poštenje i obraz ponižen. Tu ništa napredovati nemože, no sve propada i uništava se. Evo u kakovom se žalostnom stanju zakon nalazi. Drugoga sposoba za odgojenje i izobraženje sveštenstva nema osim da se nĕšto čitati i pisati nauče, djaci u manastirima od kaludjerah; jer škole podizati niti mogu, niti Turci dopuštaju: (Katolici su u ovome srĕtnii od Sàrbaljah, jer se za odgajenje njihovih fratrovah i sveštenikah austrisko carstvo stara, učeći svake godine nĕko čislo bosanske dĕce o svom trošku i u Bosnu pošiljajući, i za càrkve i càrkvene stvari starajući se): Càrkve su rĕdko posejane, i to po gdikoja starinska, koje opravljati, kao i nove kakve takvo skàrpiti bez velika mita i glohe nedozvoljaju Turci. I tako gdĕ neima càrkve, sveštenici razapru šatre ili izberu mĕsto pod kakvim dàrvetom, te tamo služe službu božju, u post sakupljavaju tu narod i pričestjuju, pa moraju zahvaliti Bogu ako na miru prodju; jer se često dogadja, da Turci zulumćari po 50 ili 100 pod oružjem nasàrnu, na častnu tàrpezu posadjuju se jaganac bacaju, u putir lulu istresaju, s antimisom nos obrišuju i znoj otiru, sveštenika da bàrže svàršuje nagone. Lĕpa žena, lĕpa dĕvojka mora biti žàrtva njihove bĕsne i uspaljene putenosti, i muž i otac često glavom plate lĕpotu žene ili kćeri svoje. Tako se za moje vrĕme dogodio u uriškom selu prĕko Une jedan plačevni slučaj. Spaija sa 5 oružanih momakah Turakah dodje u kneževu kuću, i uhvati kneževu kćerku, ove stane vriska, na koju otac sa tri svoja sina dotàrči, i videći dĕte svoje u težkoj opasnosti i sramoti, razjari se, potàrgne sa sinovi noževe i jurišom udari na Turke, koje ondĕ sve do jednog izsèku, pa naravno učinivši tako kàrvno dĕlo jave i selu, kojemu već nije tu stanka moglo biti, što sve selo za jednog ubijenog Turčina odgovarati mora, i zajedno sa selom podignu se i preběgnu u Hàrvatsku. Turci osvetom dišući poište iste bĕgunce od zagrebačke vojene vlasti, bez sumnje obećavajući da im ništa učiniti neće, i ovo povĕrovavši zar njima, prevari se, i preda Turcima rečene bĕgunce, koje su ovi, kako su ih u ruke dokopali, na očigled austrijskim oficirima, koji su ih predavali, tiranski mučili i ružnom smàrtju morili, vezavši nĕkima konopcem jednu nogu za jednog konja a drugu za drugog, raztàrgali su ih na dvoje; druge su za glavu i za nogu vezali i tako raztàrzali, treće kroz ledja i tàrbuh na kolje naticali, četvàrte za noge vĕšali i tako su najužasniom smàrtju 100 dušah pomorili, osim mučenih, obezčašćenih, u robstvo odvedenih. —

No šta druge slučaje da navodim, kojima broja nema, evo što sam ja iskusio, i šta sam ja prepatio. U ovome ratu Laudonovu otidje moj stric Ilia s dobrovoljcima i nĕmačkom armadom na Francuze, a Turci za to uhvate moga dĕda Nikolu i bace

u tamnicu, gdě su ga dàržali 8 měsecih. Kad mu je tamnica dodijala, zamoli on da ga odpuste, pa džaba im svi čitluci njegovi. I na to ga puste ali mu sva dobra otmu, i jošt ga Kadia něki Gjeivan ismeje, pružajući mu dvě pare, i govoreći: na Nikola, kupi ličinu, pa se oběsi. No budući da se čitava plemena nikada nisu davala Turkom u knežinu, zato Nikola ostane knez sa beratom; za Ratkovo pak nemogući se ugoditi, dadu istina berat na jednoga kneza, ali odrede, da daju velikoj džamii něšto, a něšto meštjemi; a za nadziratelja opreděle nekoga Sali-Kapetana. Kad ovaj počme globiti, i preko berata iskati, onda ti se svi godine 1831 podignu s beratom, te Veziru tuže, i vezir oglobi kapetana. U to vrěme počnu se Turci buniti protivu cara svoga, te vezir taj poběgne, a něki Ismail Efendia, Imz-Agin brat Gjumišljića izidje sa 100 Turakah u isto selo, poruči po sve glavne starešine, te mu dodju, a na sred sela jedanaest starešinah pogubi, izmedju kojih i staroga kneza Kočića, kojega čini mi se sad gledim, kako stoji i s Kadiom govori, i moli da ga odpusti, a dželat ostragu iznenada tàrže sablju i odsěče mu glavu, a on triput napred pokorači. I tako se pravica njihova svàrši; Turci odoše a mi dokopasmo tělesa. Kad je godine 1813 stradala Sàrbia, onda Turci Bošnjaci iz jednoga podozrenja izliju svoju jarost i osvetu na Sàrbima bosanskima, te mnoge izsěku i na kolje poudaraju; tako poseku Nikolu Topala tàrgovca u Gradiškome i moga brata Nikolu, Protu Gavru, Kara Petrovića i popa Jovana Karanovića udare na kolac; a otac mi poběgne sa množinom naroda u Lěvče blizu Save i granice němačke. A u vrěme kad je u Carigradu Patriarh poginuo i gàrčka se buna započela, onda paša bosanski udari u seču Sàrbaljah, Bošnjakah i najglavnii knezovah i popovah, kojih je preko 165 pogubio, i više bi jada bilo, da nije Beniamin Mitropolit dobar za mir stajao. Tu pogibe i moj brat Lazar, koi je bio u to vrěme knez, i od tada nam Turci oduzeše knežestvo, i omàrznuše na cělu našu familiju.

Godine 1832 kad se Turci bosanski pod Useim kapetanom Gradačevićem protiv svoza cara, onda Imz-Aga, starešina Banjeluke, i nas Sàrblje pozove na vojsku protiv carskog vezira i ponudi meni, da im ja starešina i predvoditelj budem, na to pozvan bude i pop Dako Bašić, koi poslě pogine, i pop Mile Vitković. No mi na pobunu nepristanemo, već Caru ostanemo věrni kao i svi Hristjani bosanski. I Turci Bošnjaci otidu na carsku vojsku i pobiju se š njom, i vezir ih razbije oko Sěnice i na Kosovu u Vučitàrnu, i prodre s carskom vojskom u Bosnu, a Gradačević poplaši se i poběgne u Austriu. Veliki vezir, vidivši věrnost Sàrbaljah, Bošnjakah, prema Caru svome, koji nisu hotěli uz buntovnike Turke pristati, koji svoga cara neslušaju, prizove preko Mitropolite glavne starešine knezove i popove, koje sve popiše, pohvali narod Hristjanski, i obeća od strane careve, da će nam sad bolje biti, i da će car nas braniti od nasilja Turakah zulumćarah, samo da mi věrni caru prebudemo; ovu lěpu priliku upotrěbim i ja na našu polzu, i predstavim molbu za dopuštjenje na pravljenje jedne càrkve, koju nismo imali na 26 parohiah, na kojima sam ja město prote zastupao; i vezir nam dopusti pismom potvàrdi, s tim, da smo dužni zato dopuštjenje u carsku kasu 12,000 grošah platiti, koje je onda cinilo 1000 talirah. I to pop Mile Vitković, knez Stojan Čuturilo i ja platimo, i vrativši se kući počnemo càrkvu praviti u Levču. I ovo bude preko jedne zime; no vezir na prolětje digne se s carskom vojskom iz Bosne na Mehmed Aliu u Egipat, a mi ostanemo opet bez carske zaštite pod Turcima samovlastnicima i zulumćarima, koji nas sad, jedno što š njima protiv cara ustati nismo htěli, drugo što smo se veziru carskom potužili, navale nemilice sěći i věšati a naročito se ustreme na nas, koji smo po dobivenom do-

puštenju i cărkvu počeli praviti. Izmedju ostalih popa Daku Bašića prevare i pogube, a ja i pop Mile Vitković, i knez Stojan Čuturilo, i Nika Ugrinović, i Vid Stolin i Tešo Lopar, i još nekolicina glavnih, kad žalost i nesrèću našu opazimo, ostavivši kuće, preběgnemo u Němačku, a odande predjemo 1833 god. u Sàrbiu, odkuda su se něki od nas opet kućama natrag povratili.

Već je i godina 1834. nastupila bila, a zulum turski u Bosni nikako prestajao nije dok već svaku měru neprevàrši tako, da su se Hristjani bosanski i hercegovački, nemogući više snositi, oružja prihvatili i na obranu podizati počeli. Videći ja ovo, pohitim i sam sa ostalima bosanskima Sàrbima, koji su se od běsnila i zuluma turskih samovoljnikah i buntovnikah uklonili, da ili savětom, ili dělom bědnima Bošnjacima i familii mojoj u pomoć pritečem, koji bi imajući u meni pověrenje, oživili nadeždom i obrabrili se. No tek što se granici približimo, gdě je s bosanske strane na obali Drine okolo 1000 ljudih skupljenih čekalo, ali starešina Šabačke nahije Stanko Jurišić, po zapověsti kneza Miloša, izidje pred nas sa momcima, i nedavši nam preći, povrati nas natrag, i mene sa družinom u Šabcu pod zatvor metne. Zašto je to učinjeno? Ja i dan današnji upravo nemogu dà dokučim, ele dosta da smo mi zbog toga postupka dosta muke pretàrpili, jer jedni budu kaznjeni, a ja i pop Sima Danilović iz sela Pogradaca predani budemo, kao buntovnici protivu cara, veziru vidinskom, gdě se posli dugoga ispita sa opasnostju života skopčanog, jedva opravdamo i izgovorimo, da mi nikada carevi protivnici bili nismo, no da smo od turskoga zuluma stradali, i zato otačastvo i familiu našu ostavili, i kad obrane od strane careve za pravdu našu nemamo, to smo prinudjeni sami sebe od nasilja i běsnila Turakah samovoljnikah, koji ni cara neslušaju, braniti, i od propasti i pogibelji izbavljati i spasavati, niti je nama od obisti, da naše otačastvo, naše kuće, žene, děcu i rodbinu ostavljamo, i po tudjima zemljama se prebijamo i potucamo. Te tako vezir vidinski uvěri se o našoj nevinosti, dá nam osloboditeljno pismo, i mi se oprostimo, te opet u Sàrbiju predjemo. Turci Bošnjaci zulumćari, videći da car hristjanima za pravo daje, město da se tàrgnu i svoga cara poslušaju, još se većma ožestoče i poběsne protivu nas, tako da opet počnu najglavnije ljude u Bosni sěći, gdi pade do 300 ljudih, kao žàrtva njihovog běsnila. I tu pogibe pop Jova Adamović, i Todor Gligorijević, i Gavro Djukić, i Radanović. Pop Jovan Adamović i Sima Kovačević poběgnu preko Dalmacie u Němačku, i odonuda predju sa mnogima u Sàrbiu.

Videći ja ovu žalost, izgubim nadeždu o povratku mome u otačastvo, i za to počem zimu u dvoru velikoga blagodětelja moga, kojemu nigda blagodariti nemogu, probavim, otidjem na prolětje k granici bosanskoj, te izbavim familiu moju i uz nju još do 200 familiah, uklone se od zla turskoga, te jedni predju u Němačku a drugi u Sàrbiju. A da se ovim samovoljnicima Turcima pověriti nikako nemogu, uvěrim se i iz toga, što su 1835 god. na Kostajnici prešli na věru Turkom něki Porfirie oklopdžia, i pop Sima drug moj, pa ih je ovdašnja turska vlast i preko věre pogubila.

Iz ovoga što sam u kratko naveo, moći će svět viditi, šta mi hristjani u Bosni patimo i kako bědno život naš provodimo, uzdišući, plačući i na sve strane obzirući se, a pomoć neimajući. To i mene goni, te se sad potucam po světu od nemila do nedraga, no blagodarim Bogu, koji me je iz tolikih bědah izbavio, i blagosivljam dobre Sàrbe, kakovih sam svuda nalazio, koji mi ruku pomoći pružaju, te živujem i nadom se pitam, da će Bog i na Bosnu pogledati, i njoj kao i sestri

Sàrbii, koja sad lěpo cvěte i naprěduje, pravdu i slobodu podariti, zakon pravoslavni zaštitit i světlom istine i nauke prosvětiti. —

Početak kàrstjanstva u Rusii.

Godine 866, dakle dvě godine poslě, nego što je Rurik po smàrti Sinea i Truvora zemlje prisvojio, i položio temelj ruskome carstvu, otidu iz Novogoroda dva Rurikova zemljaka, Askold i Dir, možda toga radi, što nisu bili s njegovim vladanjem zadovoljni, i upute se put Carigrada, da pokušaju, neće li ih dobra kob sukobiti. No putujući opaze, gdě se běli na visokih bregovih Dněpra grad Kiev, te ga osvoje i stanu tu kao ruski knezovi knezovati. Za tim videći da imadu dosta hrabrih vojnikah, odluče napasti i na Carigradjanine. Na 200 ladjah odjadre rěkom Dněprom do càrnoga mora i Bosvora, opustoše primorja, te opašu vojskom i sami Carigrad. Mihalj III., Neron svoga vrěmena, vojštio je tada na Agorjana, i razuměvši šta mu prěti prestolnome gradu, pohiti natrag, provuče se najvećom opasnostju kroz ruske plavi, (ladje) te nemogav ih od onuda nikako protěrati, stade čekat, da ga kakvo čudo spasi, koje se je zbilja, kao što někoji carigradski pisci svědoče, i dogodilo; i to slědećim načinom. Patriarh Fotia, uzme pokrov majke Božje, koji se je tu hranio, te ga s velikom svečanostju zamoči u more, u taj se par nadu sěver, a nepriateljske ladje propadoše; ostanci samo vratiše se u Kiev.

Nestor opisuje ovaj dogadjaj na isti način, kao i carigradski pověstnici, od kojih něki i to dodaju, da su Rusi ovim čudom poraženi, poslali svoje poklisare u Carigrad, kàrstjenja radi. Pastirsko pismo, koje je patriarha Fotia istočnim biskupom poslao, može služiti za věrodostojni dokaz, da je istina što su oni pričali Veli bo on: »Rusi na glasu svoje okrutnosti radi, predobitnici susědnih narodah, koji su se usudili u oholii i svojoj napasti i na samo rimsko carstvo, odustali su od svoje tašte věre, postali su naši priatelji, akoprem su nam malo prie bili najljutiji nepriatelji.

Dali samo im jednoga episkopa i sveštenika, i pokazuju se veliki revnitelji kàrstjanskoga zakona. »Konstantin Porfirogenita, a i drugi gàrčki pověstnici kažu, da sú se Rusi pokàrstili za cara Vasilje Maćedonjanina i patriarhe Ignacije, t. jest tekar g. 867. Videći car, kažu oni, da mu nije moguće Ruse poběditi, skloni ih na mir svojim poklonom, pošalje im jednoga po Ignatii posvetjenog episkopa, te ih ovaj obrati na věru hristjansku. Ní jedna ni druga ova priča neprotislove medju sobom. Mogao je Fotia 866 god. poslati kàrstjanske učitelje u Kiev, a isto je mogao takodjer i Ignjatia učiniti. Oni su tu posějali pàrvo sěme pravoslavne věre, ele Nestor tvàrdi, da se je za vrěmena Igorova mnogo kàrstjanah u Kievu nalazilo. Věrojatno je, da su ovi učitelji, želeći svoje dělo bolje unaprěditi, uveli ovom prilikom slavjanska pisma, koja su Ćiril i Metod prie několiko godinah pronašli. — Okolnosti su ovome poduzetju bite sgodne, medju Slavenima i Varagima vladali su različiti věrozakoni, a kievski vladaoci pridàržavali su se iz dàržavne

Digitized by Google

politike kipoštovja, tek i poslè uvedenja svete věre. — Ali jošte nije bilo prispělo vrěme, da kàrstjanstvo sa svim slavodobitnu pobědu odàrži; još je i Olga morala dělovati na Ruse svojim priměrom, da se kašnje Vladimir sa svim proslavi, ukrěpiv u Rusii Isusovu věru na nepokolebivom temelju.

Olga (945—672) dodje već do onih godinah, kad smàrtnik zadovoljivši najsilniem pobudjenju zemaljske svoje dělatelnosti, vidi svoj konac i pozna, da je sva zemna veličina izprazna. —

Tada mu je veće nego ikad prava věra kao kotva pri mutnome razmatranju čovččanskog nepostojanstva. Olga je bila kipoštovka, a u Kievu se je već slovilo častno ime Isusovo; mogla je svojima očima gledati svečani obred kàrstjanski. Ona se je iz samoga čuda s pastirim càrkve razgovarala, te buduć obdarena izvanrednim razumom, lahko se se je mogla i uvěriti o istini njihove nauke. — Razsvětljena světlom one nove světlosti, zaželi Olga postati kàrstjankom, te otide sama do glavnoga grada gàrčkoga carstva i gàrčke věre, da napitak nauke iz samoga iztočnika zacàrpi. Tu ju je učio i kàrstio sam patriarh; a kumovao joj je isti Konstantin Porfirogenita. Car se je trudio da primi dostojno kneginju toli znatnoga naroda, i opisa sve uspomene vrědne okolnosti, koje su se onda dogodile u carevu dvoru. Kad je Olga sa svojom svitom u palaču ušla, izašao joj je na susrět Konstàntin sa suprugom i dvorjanim, a zatim se je podugo razgovarao š njome u caričinih sobah. Toga pàrvog dana dala se je velelěpna čast u Justinianovoj gostionici, a po tom su i goste obdarili: Kneginjin stric dobie 30 miliaresiah, ili dva dukata i pol; svaki od 8 ministrah po 20, svaki od 20 poslanikah po 12 mil. itd. Olga pako dobie 500 mil. 18. listopada bi kneginja po drugi put na časti, koja se okonča darovima, no mnogo manjim nego pàrvi put. Olga dobie sada tek 200 mil., dakle ju je bez dvojbe jedina uljudnost prinudila, da primi kao poklon 16 dukatah.

Utvàrdjena dobro po samome patriarhi u věri kàrstjanskoj, povrati se Olga opet u Kiev. — Po svědočanstvu lětopisacah car ju je pri odlazku bogatimi darovi obdario, i svojom kćerju prozvao; ali se je poslè vidilo, da ona nije bila baš sa svim zadovoljna s njegovim dočekivanjem.

Olga puna revnosti, prama svome novom věroispovědanju, počme svojski nastojati, da joj se i sin od idolopoklonstva na Isukàrstovu věru obrati. — No mladi i oholi Svetoslav, nije hajao za majkine savěte i poučavanja; on je ostao tvàrd u svome kipoklonstvu; al akoprem je prezirao zakon kàrstjanski, nije se ipak protivio onome, koji se je želio pokàrstiti.

No volja blažena Olgina ispuni se tek pod velikim knezom Vladimirom (980 –1014), i Rusia gdě se je Isusova věra već od jednog věka sve više i više razprostirati počela, primi' stopram sada konačno i svetačno kàrstjanski zakon. Skoro u to isto doba pokàrste se i susědni narodi Rusie, kano Magjari, Poljaci, Švedi, Norvezi i Danci. I samo razděljenje istočne i zapadne càrkve uzplodilo je blagodatnim poslědicami za kàrstjanstvo (1) jer su se glave od obe strane živo trudile revnujući izmed sebe, da u razprostranjivanju svoga mněnja i věroispovědanja, jedan drugog u uspěhu nadidju.

---

1) Jao jao, koja će slavjanska suza oplakati dostojno, sva zla, koja su jugoslovjincim iz ovoga razděljenja proiztoka! Gàrčko i latinsko theologiziranje, otudji i omrazi tako brata s bratom, da su medju sobom svaku svojtu zaboravili. — Pa to se je činilo sve u ime sladke Isusove nauke!!

Naš lětopisac kaže, da nisu samo kàrstjanski učitelji došli u Kiev, no i mahomedanski, dapače da su i sami Židovi poslali tamo svoje mudre tumačitelje zakona, da Vladimira na svoj věrozakon obrate, a da je veliki knez rado slušao njihovu nauku. Pàrvi poklisari bili su od Volge ili Kama (Bugarske.) Već je odavna vladala věra Muhamedova oko istočnih i južnih obalah kaspiskoga mora, a Bugari su je već bili primili, te sada zaželili da i Vladimira na nju okrenu. —

Opisanje raja i ugodnog rajovanj zauzme živu maštu lastoljubnog kneza. No obrezovanje mu se učini gadan običaj a zabrana vina nepametan zakon: »Ta vino je, reče, naša radost i mi Rusi bez njega niti nemožemo biti. Poslanici němačkih katolikah govorili su mu o veličanstvu vladaoca nevidjenog světa, i o ništetnosti idolah. Knez im je odgovorio: idite doma; naši pradědi nisu od pape věru primali. Kad je Židove saslušao, upitao ih je, gdě im je otačastvo. U Jerosalimu, odgovoriše, no Bog se na nas razgnjevio i razsuo nas po tudjim zemljama; na što Vladimir: Pa vi, koje je Bog odbacio, usudjujete se i druge učiti? Neželimo mi ostati bez otačastva kao što ste vi ostali. Jedan od Gàrkah poslati mudarac, kojem se za ime nezna, oprovárgnuv s malo rěči svako drugo věroispovědanje, raztumači, šta sadàržava biblia, stari i novi zavět, ispripověda kako se je svět satvorio, razloži o raju i grěhu pàrvih otacah, o potopu, o izabranome narodu, o spasenju, o kàrstjanstvu, o saborima, a najposlě predoči mu strašni sud, po kojem će dobri u raj poći, a zli se u věčne muke sunovratiti. Ovim predočenim prizorom strašnoga suda poražen Vladimir, uzdahne i rekne: blago pravednim a naopako zlima! Na to odgovori mudarac: pokàrsti se, pa ćeš s ovimi pàrvim biti u raju. Vladimir odpusti mudarca velikom častju i darima, a potom skupi sve svoje boljare i poglavare gradovah, i objavi im, šta je predložio Muhamedanac, Židov, katolik i Gàrk, i posavětova se š njima šta da rade. Boljari i starešine odgovore: svaki svoju věru hvali; ako želiš da izbereš najbolje, a ti pošalji razumne glave u razne zemlje, da ispitaju koi narod štuje najdostojnije Boga. A veliki knez pošalje deset razumnih ljudih, da to izpitaju. Poslanici ovi priměte u Bugarskoj siromaške hramove, žalostno bogosluženje, očajana lica, kod katolikah němačkih bogosluženja velikom svečanostju, no po rěčma lětopisca, bez uzvišenosti; najposlě dodju i u Carigrad. Neka gledaju veličanstvo našega Boga, reće car, te znajući, da se surovo čuvstvo pridobiva laglje izvanjskom sjajnostju, nego li nepojmljivim istinami, zapovědi, da se poklisari odvedu u càrkvu sv. Sofie, gdě je sam patriarh u episkopskom odělu Božju službu služio. Lěpota hrama, pribitnost cěloga klera, bogato odělo služiteljah, ukrašeni oltari, lěpe ikone, miris tamjana, ugodno pojenje, tišina naroda, sveta ozbiljnost i tajna càrkvene svečanosti, sve to obuzme udivljenjem Ruse, te im se učini da tu sami Bog pribiva, i da stoji s ljudima u neposrědnom savezu. Vrativši se u Kiev, govorili su poklisari s preziranjem o božjoj službi Muhamedanacah i ost., a s uzhitjenjem o carigradskoj liturgjii, zaključivši svoje izvěstje na ovaj način: svakome se čověku grusti na gorko, kako šta sladkog okusi, tako i mi videć gàrčku božju službu, već nikakovu drugu nećemo da tražimo. No Vladimir hotěo je, da izpita još o tom mněnje svojih boljarah i starešinah. Da nije, reku ovi, gàrčki zakon od svih drugih najbolji, nebi se zaista ni tvoja baba, koja je bila od svih ljudih najpametnia, odlučila, da ga primi. — Veliki knez naumi dakle pokàrstit se velikom svečanostju. — Tako to opisuje Nestor, koji je poznavao može biti i jednovrěmenike Vladimirove, i koga

dakle možemo smatrati kao věrodostojnoga pisca važnih događajah njegovog vladanja.

Vladimir se je mogao pokàrstiti i u svojoj palači, jer je bilo tu već odavna i kàrstjanskih càrkavah i sveštenikah. No budući muževan i slavoljubiv čověk, nije mogao kakovo važnie dělo preduzeti, bez izvanjske krasote i veličine. Po njegovome mnenju bio je istinabog jedan gàrčki Car i patriarh dostojan, da on i cěli mu narod od njega nauku i službu božju primi, no njegova vàrlina, slava i visokoumje nije mu pored svega toga moglo dopustiti, da se ponizi pred Gàrcima izpovědajuć svoje idološtovško zabludjenje, i da u miru ište od njih sveto kàrstjenje; nego naumi da osvoji silnom rukom věru kàrstjansku, i spasenje pobědom pribavi. Skupiv dakle mnogobrojnu vojsku, zajadri na ladjama i osvoji slavni grad Herson, koj je Gàrke za svoje vàrhovne poglavare priznavao, ali im nije zato nikakov danak platjao. Kad osvoji ovaj bogati grad, koj je kroz mnogo věkovah sva barbarska napadanja junački odbio, uzeholi se car još većma, te objavi Vasilii i Konstantinu gàrčkim Carom, da želi za ljubavcu njihovu sestru, mladu Anu carsku kćer; ako mu se nezadovolji, da će sami Carigrad vojskom osvojiti. To je laskalo njegovome slavoljubju da udje u svojtu s gàrčkimi carevi. Gàrčko carstvo bilo je sada u najvećem neporedku. Buntovnici i bezzakonici prezirali su svoje vladare i s njima se za prestol borili. Ove okolnosti primoraju gàrčke care da popuste svoju gàrčku oholost i da nepreziru kipoštovca Vladimira. Vasilja i Kostantin nadajuć se da će pomoćju mogućega ruskog kneza svoje carstvo i prestol izbaviti iz one velike opasnosti, koja im se je grozila, odgovoriše: da to u njemu stoji, postati njihovim zetom, jer ako primi věru Isusovu, da će dobiti i carsku kćer i carstvo nebesko. Vladimir budući već na to pripravljen, objavi im radostno, da će se pokàrstiti, ali da on želi, da mu pošalju carevi najprie kao zalog svoga pověrenja i prijateljstva svoju sestru. — Groza je obuzela Anu, kad je čula Vladimirovo zahtěvanje; učini joj se ženitba s knezom jednog po gàrčkom mnenju divjeg i okrutnog naroda, gora od robstva i ljute smàrti. No politika dàržave zahtěvala je ovu žàrtvu; a revnost da obrati i pokàrsti jednog kipostovca, bila joj je opravdanje i izgovor. Sàrcem žalostju obuzetim, otidje carina ladjom u Herson, skupa sa odličnimi duhovnići i světovnjaci; narod joj izidje na susrět kao svojoj izbaviteljici sa znacima iskrenoga privàrženja i radosti. Pověstnici kažu, da je knez tada od očiuh oboljeo bio, pače sa svim oslěpio, no da ga je Ana nagovorila, neka se pokàrsti, pa da je odmah progledao, kako je biskup nanj ruku položio. Boljari poraženi ovakovim čudom prime odmah sa svojim knezom pravu věru. Hersoneski metropolit i carigradski světjenici savàrše odmah ovo sveto dělo velikom svečanostju; za tim je slědilo zaručenje i věnčanje s Anom, koje je bilo u svakom obziru za Rusiu blagodatno, a za Carigrad veoma koristno; jer veliki knez kao věrni carev saveznik, posla odmah něku čest svojih hrabri vojnikah, koji pomognu Vasilii, te se tako povrati u carstvu mir i red. Ali ni to nebi dosta Vladimiru, on je i drugim načinom pokazao svoju blagodarnost, za to što je dobio Anu za ljubovcu, on se je naime odrekao svoga osvojenja, i predao gàrčkim Carevim Herson, kad je u njem Càrkvu podigao,

Město robovah odveo je sobom sveštenike, a město danka uzeo je sobom càrkveno posudje, moći sv. Klementija, i njegovog učenika Foke, izim toga još dva kipa i 4 konja od tuča, kao za dokaz svoje ljubavi naprama umětnostima. Obučen dobro, i utvàrdjen u kàrstjanskoj věri od hersonskoga mitropolita, pohiti Vladimir

u Kiev, da tamo sav narod pokàrsti i Isukàrstovom naukom prosvěti. Kao příprava za ovu osobitu svečanost služilo je to, što je zapovědio, da se imadu uništiti svi idoli. Něki su bili izsěčeni, něki pako spaljeni. Peruna, naznatnijeg izmedju sviuh, privezaše konju za rep, izlupaše buzdovanom a najposlě u Dněper obališe. Da nebi pako revni idološtovci svoga idola opet iz vode izvadili, ture ga kneževi vojnici s brěga, prativši ga tako do vodopada, iz kog su ga vali opet na kraj izbacili. Začudjeni narod nije směo braniti svoje idole, koje je on za bogove dàržao, nego je ronio suze poslědnji danak, koi je svojoj taštoj věri posvetiti mogao; jer Vladimir zapovědi namah sutradan, da se ima u gradu obznaniti, da svi Rusi gospoda i sluge, bogati i ubogi, izadju radi kàrstjenja: puk neimadući više predmeta svoje tašte věre, skupi se gomilami na obalah Dněpra, mnijući da mora biti mudra i sveta ova nova věra, koju su knez i boljari predpostavili věri otacah svojih. Ukaže se tu i sami Vladimir sa cělim sveštenstvom, a kad se znak dade stupi nebrojena množ naroda u řeku, koji su veći bili, stajali su u vodi do pàrsiub, roditelji su dàržali na rukama svoju děcu, a sveštenici čitali molitve kàrstjenja i pěvali slavu velikome Bogu; zatim i Vladimir obrati oči svoje k nebu i u radostnom uzhitjenju odčita glasno ovu molitvu: Tvorče neba i zemlje, blagoslovi ovu novu svoju děcu, dozvoli im da poznadu tebe istinoga Boga, utvàrdi ih u pravoj věri; budi mi u pomoći proti izkušenju djavola, da mogu dostojno slaviti tvoje ime. Ovaj veliki dan, kaže pověstnik, svetkovalo je nebo i zemlja. Na razvalinami žalostnog kipoštvovja, ukažu se sada pobědonosni znaci Isusove věre, i prinesu sežàrtve istinome Bogu. Veliki knez sagradi u Kievu dàrvenu càrkvu na čast svetog Vasilje, na onome městu, gdě je inače Perun stajao, i pozva iz Carigrada izkusne arkitekte, da sazidaju na čast matere božje jedan hram, na onome městu, gdě je pošteni Vareg sa svojim sinom za kàrstovu věru mučen i umoren bio. Medjutim su revni učitelji pripovědali sv. evangjelje po različitim krajevima ruskoga carstva Mnogi, koji su mislili onako kano Kievci, budu pokàrstjeni, drugi pako věrni i postojani svojem idolopoklonstvu, odbaciše Isusovu věru, jer se je nalazilo u Rusii idolopoklonikah tja do 12 věka. Vladimir kao što se vidi nije silom ničiju savěst silio; on je za to sa svim druga ali i najprikladnija sredstva izabrao, on se je t. j. trudio da svoje Ruse prosvěti. Da bi zakon osnovao na poznanju sv. pisma, koje su IX. věka Ćiril i Metod na slavenski jezik preveli, a kievskim kàrstjanom bez dvojbe već odavno do znanja došlo, osnovao je veliki knez škole za děcu, koje se mogu smatrati kao pàrvi temelj narodnoga prosvětenja u Rusii. Ova blagodat činila se je ondu u Rusii kao užasna novost; odlične žene, kojima su děcu uzimali i u školi na nauk slali, oplakivale su ju kao mártvu, jer su one dàržale, da je pismo někakova opaka čarobia. —

(p. iz Karamzina).

Dalmacia.

Dalmacia se pruža kao pojas oko jedne strane jadranskoga mora i to od tromedje na hàrvatskoj krajini, do na kraj Paštrovićah. Granice su joj od zapada, jadransko more, od istoka onaj komad Hàrvatske, koji pade pod gvozdeno Osmanovo žezlo,

pa i danas zalježao pod njim; za ovim Bosna i Hercegovina, od juga junačka i slobodna Càrna-gora, Arbanaska, pa opet jadransko more. Povila se dužinom 75 němačkih miljah, a širina joj je nejednaka, jer je i medja s Turskom veoma neuredna i izkrivudana. Nègd. iznosi 14, nègdi 6, nègdi 5 miljah, a nègdi $1^1/_2$ i još manje. —

Prodiru kroza nju tja do mora, dvě turske jezičine, jedna koja se zove Klek, izmedju Dalmacie, kao što je bila pod Mlečanom, i bivše republike dubrovačke, druga pako Sutorina po imenu, izmedju iste i kotorskoga okružja. Ona iznosi $1^1/_2$ a ova $^2/_3$ četverouglaste milje. Cěli dalmatinski povàršaj skupa s otoci, koji su se veliki i mali nebrojeni pred njom po moru razasuli; ima 229 němačkih miljah, a na ovom žive do 400,000 stanovnikah.

Iz rečenoga vidi se, kako je zemlja ova, ako joj pogledamo na prostor i broj stanovnikah, vàrlo neznatna, ali ne, ako pogledamo na položaj i na město, koje je zauzela u pověstnici.

Ona je po položaju svome najvažnii kraj za tàrgovinu u cěloj monarkii, jer je po naravi obdarena najkrasniim lukami i pristaništim, najvěštiimi mornari, jer je prava i naravna sveza izmedju istoka i zapada, izmedju Italie, Gàrčke i Turske, a morat će se zaista sticati u nju i tàrgovina iz Hàrvatske i Ugarske, ako je sudjeno, da igda ove zemlje tàrgovinom procvětaju.

U dalekoj davnini, kaže nam se kao majka najvěštiih mornarah, dovidnica najizhitreniih brodovah, koje je stari svět vidio; kao koljevka slobode i junačtva; kao kàrvavo pozorište onoga stogodišnjeg rata izmedju rimske siledžie i stare ilirske slobode. Za padnutjem svojim pod čamprag nezasitnog orla rimskoga, vele nam pověstnici: da je procvala kao perivoj i posula se, kano poljana cvětjem, bělimi gradovi od jednoga kraja do drugoga; da su krasni putevi krivudali uzduž i nizduž (a to nam i današnji ostanci svědoče), da je zavàrvila po njoj bogata i jedra tàrgovina i svako dobro kao iz vode i blagoslova raslo.

Medju gradovi najponositii dizao se je kao labud uza sinje more, prěko ravnog polja, slavni Solin, (Salona) koga stari pisci drugim Rimom nazivlju, ne doista njegove veličine, nego njegove lěpote radi. A i veličinom svojom spadao je u vàrst pàrvih gradovah svoga vrěmena, jer Porfirogenita piše, da je bio za pol Carigrada: (Urbs est Salona nuncupata, dimidium habens ejus magnitudinis, quam Constantinopolis), a Carigrad je bio za vrěmena Pofirogenita najveći grad u Europi.

Uza Solin cvali su kao ruža na jednome busu, Promin (Promina) Skradin (Scardona), Nin (Aenona), Zadar (Jadera), Captat (Epidaurus) itd. U Dalmacii se porodiše toliki rimski junaci, slavne vodje, izmedju kojih něki svojom věštinom i junačtvom popeše se na carski prestol i produžiše život rušećem se carstvu. — Ali kao što je danas žalibože otrovni zaduh němačkog gospodstva, pomekšao, razbludio i pokvario krěpki narod slavjanski: tako je i onda rimska last i razbluda ukrutila, oblažila, pa i sa svim razslabila krasne sinove starih onih vitežkih Dalmatinacah, kojim, po svědočanstvu istih rimskih pověstnikah, u junačtvu nije bilo para. —

Kad divlje i běsne skitalice navališe od sěvera i istoka, kao od Boga poslate, da kazne tolike sagrěšene grěhe romanskoga světa, i da svojom divljom čilećom pomlade i novim životom zadahnu trule i izživljene narode poludnevne Europe, neuteče ni Dalmacia to težko i mučeničko preporodenje. Medju ostalimi pisci, koji su nam svědok, evo kako o tom zbori sveti Jerolim. —

Digitized by Google

»Grozna me obuzima misao, kad pomislim na haranja naših vrěmenah: ima više od 20 godinah odkad se svaki dan izmedju Carigrada i Julskih planinah rimska kàrv toči. Got, Sarmat, Kvad, Alan, Huni, Vandali, Markomani, pustoše, vuku i razvlače Skythiu, Trakiu, Makedoniu, Dardaniu, Daciu, Tesaloniku, Epir, Dalmaciu i sve panonske zemlje, svagdi plač i bugarenje svagdě smàrtna pozorišta.« *)

Po svědočbi onovrěmenih pisacah trajala su ova četovanja i napadanja od g. 377 pa do 689, dakle prěko 300 godinah, kao po ostalih rimskih zemaljah, tako i po Dalmacii; nu ona je ipak izmedju svih ostalih bila najsrětnija, jer akoprem je mnogo pretàrpila, ipak ju nije nepriatelj nigda sa svim opustošio i ona se uzdàržala u cvětu sve od prilike do 630. godine; ali tada strašna se sila na nju obori, nahrupiše od one strane Dunaja nebrojene čete Avarah, najdivljiih izmedju skitavacah; a nebi moći ni hrabrosti da je dočeka i uzbije junački, jer su tadašnji dalmatinski gradjani plivali u razkoši i nasladah života, a razkošnik neima sàrca ni desnice. Za kratkom borbom pade běli Solin, stàrmoglaviše se ponosini viši i běle palače, pade dika i razkošište Dalmatinca. Stanovnici stranom izgiboše stranom se razsuše po obližnjih obtocih, a nesmiljene čete neodpočinuše dok neobratiše sve u prah i pepeo, dok nesravniše sa zemljom vaskolik onaj krasni i velelěpni grad, kojeg je veličina rimska za 5 stotinah godinah podizala, a bogastvo i mogućstvo rimskog jednog cara (Dukljana ili Diokleciana) kao svoje omilje i razkošište, svimi uresi i udobnosti carski ukrasila. Za razorenjem Solina razidjoše se divlji Avari na način gladnih vukovah po svoj zemlji, i Dalmacia posta plačno pozorište sviuh onih grozah, haranjah i palenjah i konačnog opustošenja, koja su ovi vrědni rodjaci današnjih tobože prosvětiteljah južne Europe, obilnom i strašnom rukom u svome četovanju razsipali. Tko se nesakri po špiljah i ne nepoběže na otoke, taj neodnese žive glave. A kad se narod malo po malo iz svojih skrovištah izvuče, nenadje više kuće ni kućišta, nepozna više krasnu otačbinu svoju, pita začudjen: gdě je ponosni Promin, koji se je dizao kano orao na visokom bàrdu? gdě Skradin, Nin i Běligrad uza sinje more? gdě ostali toliki krasni gradovi? Neima više ni jednoga, veli bědnik plačuć na rasvalinama puste razorene domovine! Sve to biaše divlji Avar ili odnio ili razorio i uništio, a samo mu ostavio ogromne podàrtine, da ga tužna na staru slavu i lěpotu opomene.

Sam Zadar uzdàrža se, obraniše ga njegovi tvàrdi miri a i hrabrost stanovnikah, koji se nisu bili dali na razkoš, kao većom stranom ostali gradjani po Dalmacii, jer su bili siromašnii, te i radenii, mornarici odani, pa i više svoje stare hrabrosti zadàržali. Kad su ove čete poplěnile i svukle do kože i kàrvi nesrětnu Dalmaciu, jedna je strana odnela bogato i obilato plěno u glavni svoj tabor, gdě se je hranilo pokradjeno blago od polovine Europe a ostali se po kopnu amo tamo nastaniše. Medjutim se poběgnuvši stanovnici iz razrušenih gradovah, malo po malo natrag povratiše iz otokah, te naseliše Splět, napučiše Trogir i ostala někoja primorska městа, stupiše u medjusobni savez proti Avarim, koji su na nje bez prestanka navaljivali, i prozvaše Dalmaciom rimskom onaj kraj koji su obitavali.

Oko 640. godine jedna grana naroda slavjanskoga, Hàrvati po imenu, koji

*) Horret animus, temporum nostrorum ruinas persequi, viginti et eo amplius anni sunt, quod inter Constantinopolim et alpes Julias quotidie romanus sangvis effunditur. Scythiam, Thraciam, Macedoniam, Dàrdaniam, Daciam, Thessalonicam, Epirum, Dalmàtiam, cunctasque Panonias, Gotus, Sarmata, Quadus, Alanus, Hunni, Vandali, Marcomani vastant, trahunt, ubique luctus, ubique gemitus, et plurima mortis i mago.

Digitized by Google

su se već bili nastanili oko Save i Drave, zapitaše od cara Eraklia: da im dade mirnim načinom jošte i dalmatinsku pokrajinu, a da će mu zato, kad na koga zavojšti, biti u pomoći.

Prista gàrčki cesar na molbu Hàrvatah, tim više, što ih se (kao miroljubivoga naroda, koji je do tada samo u onome slučaju udarao na drugoga, ako je ovaj na njeg bio naměrio), nije bojao, da će kud se krene, udariti u haranja i pustošenja; te dade im Dalmaciu, nu pridoda kao uvět, da imadu iztěrati iz nje Avare, koji su je već od 8 godinah tàrli zubljom i oružjem. Krenuše se dakle Hàrvati silnom moćju i spustiše u Dalmaciu, gdě se zametnu strašna borba medju njima i pàrvimi dobitnici, nu Hàrvati za kratko preobladaše Avare, te ih stranom utamaniše, stranom podjarmiše. Za tim uvàrstiše Dalmaciu u ostale zemlje, kojima su hili zavladali, i razděliše se na tako zvanih sedam pokolenjah slovinskih. — Nu kao što, se mal da ne da sva tadašnja děla naroda jugoslavjanskoga, samo na kuse poznaju, a cělo nerazmàrše, nim jošte čvorom sapeto, gusta tama obkriljuje, tako je i pàrvo hàrvatsko ovo došastje i naseljenja toli zapluteno, da čověk nemože nikako, da dodje istini do kraja.

Zemlja je bila razděljena na županie, kojima su vladali župani, a nad ovim bio je veliki župan kao pàrva glava naroda. — Nu mi slabo znademo, jesuli se ovi župani izabirali? jesuli bili naslědni u pojedinih plemenih, ili obiteljih? i ako su se izbirali, tko je imao glas?

Iz najdaviih priměrah, Svevlada, Selimira, Mladena i Razimira ili bolje Kazimira kao i Budimira, Svetolika, Vladislava Polislava Sebislava itd. mogao bi čověk suditi, da su veliki župani, koji se kašnje kraljima prozvaše i krunom okruniše, bili naslědni od otca na sina, jeli pako to bio zakon ili dobra volja naroda? težko bi čověk mogao iz pověstnice doznati. Nu zadnja 2 stolětja hàrvatskog kraljevstva, obstojao je bez dvojbe način izborni, jer znademo, da su u obćemu zbaru izabrali Branimira, Krešimira II.; Zvonimira u Càrkvi sv. Petra u Solinu, tako isto izabrali su u velikom zboru Stěpana, a za njegovom smàrtju, Petra, zadnjeg kralja hàrvatskog koléna. Županiama upravo svima niti pravoga imena neznamo, jer ona imena, koja nam doživiše u Portirugenitu, tako su někoja gàrčkim krojem pokvarena, da čověk nemože nikako da ih opet na slovinski kalup navàrne; evo ih:

Hleviana — Livno u Bosni.
Cencena — Cetina u Dalmacii.
Emota — Imoski u Dalmacii.
Pleva — Plěvlje u Bosni.
Pezenta.
Pantalasia (Primorje) ali od kole i dokle?
Vrivira — Bribir (ali koji?)
Nona — Nin u Dalmacii.
Tnina — Sinj u Dalmacii.
Sidraga.
Krivasa.
Lika.
Gouzeka.

Hàrvati su, ako dobro razmotrimo ono što nam tadašnji pověstnici o njima vele, tako kao i Sàrblji, (s kojim su se u jedno vrěme u današnje zemlje doselili, i bratinski jedni druge u potrěbi pomagali); kao poštenim i viteškim junačtvom,

tako i dobrotom sàrca sve tada četovavše narode daleko nadkrilili. Junačtvo u ono vrěme nije nigdě bilo bez najžestjeg divijačtva i nesmiljenosti, a Hàzvati su ga zaista imali, jer su njime predobili najljutji čopor toga vrěmena, Avare, pa ipak pri tolikom junačtvu, nevidimo nigdě one velike surovosti i okrutnosti, nigdě nasladno i žedno prolivanje kàrvi, nigdě razorenje i uništenje starih krasnih gradovah, dapače naziremo kroz tamnu davnost, něku prosvětu, koja se sveti oko njihovih dělah. — A to nek se nikom nečini odveć rečeno, ja ovo velim iz najvećeg uvěrenja moje duše, velim zato jer mi historia nije nigdi navela očitih dokazah, da su Hàrvati, a i Sàrblji slědili stope drugih narodah, koji su provalili od sěvera i istoka, na poldnevnu Europu; velim zato, što su svi běsneći narodi ili izčeznuli, ili poměšavši se s drugim narodom, u treći se pretvorili, a mi smo se uzdàržali čili i čitavi kroz toliko věkovah žalosti i tàrpljenja, a nismo niti izrodili se, niti narodaost i značaj naš narodni izgubili; tome pako trěba je velike tělesne i duševna snaga, koje u divjačtvu neima, nego za trenutke, kao oganja u slami, koji plane pa stane, kao što je nije bilo niti u Avarah, niti u Kvadah, niti u Hunah niti u Vandalah, itd. koji su se pojavili kao strašila u ponoći harbarstva a izčeznuli netom se danak pojavio — imena im samo danas i zločinstva u pověstnici žive, ali od njih nije traga u čělome světu. —

Poslě neg su Hàrvati svoje nepriatelje predobili i utamanili, odmah su dàržavu svoju uredili, a da je upravljanje dàržave bilo osnovano sa svim na temelju demokratičkom, to nam svědoče stari pověstnici, a osobito Prokopio, koji govereći o nama veli: Narodom slovinskim nevlada sam jedan čověk (kralj), nego živu od starine u narodnoj općoj slobodi, i toga radi samo u općem zboru preduzimlju one predmete, koji su ili korisnii ili težji. *) Ravnitelji glavni naroda bili su bani, župani, knezovi, a nad ovim svima, kako rekoh bio je veliki župan. Banovah je bilo više, svaki je imao pod sobom několiko županah, a svaka županija po jednoga župana i više knezovah.

U svakoj zupanii dàržala se je, kad je od potrěbe bilo narodna skupština, ili kao što su oni zvali, i kao što se i danas po Dalmacii veli: zbor. U ovaj zbor skupljali su se, da zbore o obcem dobru, svi pučki častnici a uz to (nije li to demokratički?) i kućni gospodari, iliti starešine. Drugi je bio zbor banski, kamo su se skupljali uz bana župani, knezovi i druge izkusnie glave, da věćaju za dobro svoje pokrajine. Treći na pokon, bio je veliki zbor, kamo su se silazili uz velikog župana na njegov poziv, bani župani i knezovi sědnici ili bolje prisědnici, to jest glave općinah i zastupnici plemenah ili porodicah.

Ovdě su se stvarali zakoni za svu dàržavu, važnii predmeti pretresivali, veći sudovi sudili, i druge važnie odluke odlučivale. Kao ogledalce staroga upravljanja Hàrvatah a mislim i Sàrbaljah, ostalo nam je bilo sve do 1797. godine u maloj republici »Poljica« koja, akoprem se je bila poněšto pokvarila i vàrlo se u nju uvuklo duha ugarskog boljarstva, ipak je bilo zaustalo u njoj jošte mnogo prastarog narodnog načina, što ću malo niže i napomenuti. —

Kad su Hàrvati zavladanu zemljn uredili, onda su počeli podizati stare porušene gradove — kao na primer Biograd, na razvrlinah Blandone, Karin na razvalinah Koria, Nin na razvalinah Aenone, Skradin, na razvalinah Scradone, i to je za Hàrvate krasni spomen u pověstnici i dokaz njihovo ljubavi za sve lěpo i

*) Slavinorum nationes, non ab homine aliquo uno reguntur. sed ab antiquo plebeja communique libertate vivunt; et idciro res omnes, quae vel utiles, vel forte difficiles, ad commune consilium differuntur.

Digitized by Google

plemenito, što se od drugih nadošavših ordijah niti jednim primĕrom pokazati nemože. Za tim su se dali na mornarstvo, i tako se za kratko u njemu uvĕžbali, da su imali 180 sa 4700 mornarah, bojnih brodovah, jasni dokaz zaista velike snage našega naroda u ono vrĕme, a osobito ako još uzmemo na obzir kopnu vojsku, koja je sastojala po svĕdočbi Portirogenita [1]) iz 60 tisućah konjanikah, 100 tisućah pĕšakah.

U najvećem cvĕtu svoje slave i mira, pod Budimirom zagàrliše Hàrvati vĕru Isusovu i častnim se kàrstom pokàrstiše. Vĕra se je kàrstjanska i odprie bila počela razplodjivati medju Hàrvatima, ali pod njim ju je malo da ne cĕli narod poprimio, i Budimir je ovaj za Hàrvate ono isto, što i Vladimir veliki za Ruse, jer je ovaj slavni kralj, kao i Vladimir svojim samim primĕrom narod hàrvatski na Kàrstovu vĕru sklonio i obratio, i sam ga u njoj podučavao.

Nu kad je narod naš baš u smislu novoprimljene Isusove nauke, napredovao, i nečinio iskàrnjemu svome ono, što ni njemu nebi bilo drago da mu se učini; onda su ni na kriva ni na dužna, napale na njega iz nenada divlje nebrojne ćete, onoga nezasitnog franačkoga cara, Karla velikoga, koga Kalendari nĕkim svetcem grade, valjda toga radi, što je svoju zakonitu ljubu prognao, i otca joj lombardskoga kralja s prestola bacio i na vĕčno tamnovanje odsudio, za to, što mu je njegova lĕpa Lombardia bila omilila! ili za to što je po njemačkom tadašnjem običaju, u ime Isusove nauke, progonio i podjarmljivao sve one, koji ju jošte nisu bili primili: kao da se goruća ljubav Isusova mačem u sarca usadjuje, a pustošenjem i požarom razprostire. Taki biahu svi oni nĕmački apostoli, koji su bratji našoj slavjanskoj na sĕveru svĕtu vĕru a uza nju muke svakojake i dugo robovanje donosili! Oko 806. god. napade dakle Karlova vojska na lĕpe Horvatske pokrajine; gradovi primorski u kojih je u ono doba bilo još mnogo rimske uspomene, stadoše se zagledavati u u toga novokranjenoga rimskog cara, a za tim mu i vrata otvoriše; podvàrgoše se i Horvati, ali samo do zgode. Prĕko 20 godinah težčao je jaram franački na vratu hàrvatskome, ali ga nije niti satro niti potištio. Oko 818 g. podiže se najslavnii muž i koga je hàrvatska majka porodila na oružje, Ljudevit posavski župan sisački; ustanak ovaj, kao što bi nenadan tako i strašan, i podkopa sa svim to silno gospodstvo. Na pàrvi glas podiže se proti njemu cvĕt franačke vojske, koja je u Italii taborila, nu povrati se za kratko nujna i žalosna a i mnogo manja neg je pošla. *) Za ovom tri se nove vojske proti njemu podignuše; ali se i ove sramotno kući povratiše. **) Nu bratinska jadna zavist razdĕli mu i umalji vojsku, a najzad uze i život. Nu iz njegove u Dalmacii po nevĕri Ljutomisla dalmatinskoga župana prolite kàrvi, niklo je baš u Dalmacii opet sveto stablo naše slobode. Porin ili Perun jedan izmedju dalmatinskih poglavicah, nemogući gledati više one muke, na koje su njegov rod bĕsni Franki udarali, podiže se na junačke noge, pozva narod za slobodu na oružje. Planu plamenom cĕla Dalmacia i steče se ratoborna mladež

1) Baptizatae vero Crobatiae urbes habitatae istae sunt: . . . exibentque equitum LX., peditum G millia, et sagenas LXXX., conduras C., quarum illae LX. viros habent, hae XX.

*) Contra Liudevitum Savum in Pannonia rebellantem, exercitus de Italia missus, rebus parum prospere gestis, infecto pene negotio, regressus est. Anali di Falda.

**) Transacta hyeme . , . . cum primum herba patulum jumentis praebere potuit, tres exercitus contra Liudevitum mittuntur. Unus de Italie per alpes noricas, alter per Carentanorum provinciam, tertius per Boivariam et Pannoniam superioem. Contra haec Liudevitus nihil molitus munitione tantum castelli, quod in arduo monte construxerat, se suasque continuit; exertitus vero postquam in unum convenerunt, totam pene regionem ferro et igni(?) devostantes, domum reversi sunt (??) Adelmanero.

Digitized by Google

oko mladoga junaka, a u Dalmacii za malo vrěme nebi niti jednoga Franka živa, vas se nepriatelj okrenu pod nož i mač. Diže se na ratoberne Dalmatince vojska za vojskom, i razběsni se vojna za 7 cělih godinah, ali Porin odoli svemu te oslobodi i sjedini svoj rod. Pod Porinom pokàrstiše se i oni koji se nisu bili pod Budimirom obratili na pravu věru ***) i narod hàrvatski, postade kao u světu glasovit; tako i u sebi čvàrst i moćan.

Tako je kraljevina hàrvatska cvala i razvijala se sve do smàrti kralja Zvonimira, a sàrce joj je bila Dalmacia, radi junačtva svojih stanovnikah, radi svoga položaja pri moru, i radi toga, što su i kraljevi u njoj stanovali. Nu oni nisu stolovali (kao što današnji kralji veoma krivo čine) uvěk u jednome gradu, nego su měnjali svoju stolicu po okolnostih i pogibeli, koja je zemlji prětila: stolni gradovi po imenice bili su Biograd uz more, Klis, Nin i Biać.

Za smàrti Zvonimira, (1087. g.) koji se je bio oženio s Lěpom, ili kao što někoji pověstnici kažu, Jelinom, kćerju svetoga Stěpana kralja ugarskoda, porodi se raspra i nesloga medju narodom i poglavari, pokojnik kralj nije bio ostavio iza sebe mužkog čeda, da ga izaberu ako bi bilo krune dostojno, (što se je višeputih za kraljevom smàrtju i činilo,) a poglavice se počeše otimati za krunu i prestolje. Dalmatinci izabraše za kralja Stěpana II., ali Hàrvati s one strane Velebita, nehtěše da ga priznadu, tako se razděli kraljevstvo na dva komada; u Dalmacii je vladao izabrati Stěpan, a u današnjoj Hàrvatskoj, zaběsnio je gradjanski rat, i ogorčenost partajah dotěrala dàržavu do najžalostnieg stanja; u to vrěme Vladislav kralja ugarski, koji se inače kao svetac štuje, videći razdor i metež zagorskih Hàrvatah, skupi vojsku i napade za prava Boga na nepripravnu zemlju, zahtěvajuć, da se prizna za kralja hàrvatskoga, s toga, jer mu je sestra Lěpa ili Jelina, bivša ljuba pokojnoga Zvonimira, krunu poklonila. Zahtěvanje, ne sigurno svetoga čověka, nego hunskoćudnog otimača tudje svete svojine, političke slobode; jer kraljevstvo hàrvatsko, barem zadnja dva věka, nije bilo naslědno niti u mužkom čedu, već se je za smàrtju svakog kralja novi izabirao, a kamoli u jednoj udovici. Nu nepripravni i oslabijeni narod bratinskom kàrvju, neslogom i inatom, budući zaželio mira i počitka, nehtěde da pokuša sréću na oružju, nego skloni se na kraljevo zahtěvanje, ali s pogodbami, da će Vladislav biti kralj hàrvatski i ona ga čast ići, koja kralja ide, ali da će Hàrvati biti slobodni kao i prie, niti da će igda pripoznati medju sobom ikakovo tudje gospodstvo, ili da će dopustiti, da se inostrani upušta u uredjenje i upravljanje njihove dàržave.

Uvěti su ovi bili dosta čestiti, nu Dalmatinci su se požarili sramom i gnjevom uzpalili kad su čuli, da su njihova bratja pripoznali tudjina za svoga kralja, Vladislav je hotio da krene proti njima, nu navala Kumanah odvratiga od svoga poduzetja, a i kad se je i s onima umirio nije hotio da pokušah sréću s ratorbornimi Dalmatinci. — Stopram njegov sin Koloman za otčevom smàrti, skupi vojsku, da navali na Dalmacii i silom je podloži. Hrabri ali nesrětni kralj Petar, kog su Dalmatinci za smàrti Stěpanove za svoga kralja bili izabrali, pohiti hrabrom svojom vojskom Kolomanu na susrět tja do današnje sluinske krajine. Tu se dvě vojske sudariše, i dalmatinci boriše se slavno, sve dok im nepogibe njihov hrabri kralj i vodja, koga je junačko sàrce bilo zanělo odveć duboko medju nepriateljske čete

***) Chrobati (in Dalmatia) omnes Francos corumque principem Cotzilim e medio sustulerunt. Unde magnos contra cos exereitus movit Francia, et post septem annorum bellum egere, tandem superiores facti Chrobati exinde. Liberi et sui juris facti sacram baptisma a romano pontifice petierunt, principatum tenente Porino. Porfirogenit.

Digitized by Google

Kad pogibe vodja, vojska klonu istinabog, duhom i pusti majdan, nu niti izginu ludo, niti pobeže nepošteno, nego se povuče natrag mal po malo u Dalmaciu, koja niti potle ove bitke nehtěde da prizna, kao svoga, kralja ugarskoga; nego stade sakupljati novu vojsku, da ga dočeka junački, ako bi hotio na nju navaliti. Koloman videći junačtvo i odlučnost dalmatinskih Hàrvatah, poboja se i posla im svoga poklisara, zadajući im tvàrdu věru i kraljevsku rěč, da će im ostaviti sva njihova prava i slobode, da će granice hàrvatske kraljevine ostati netegnute, a Hàrvatska kao i dosad kraljevina slobodna i nezavisna, tako od Ugarsko, kao i od druge koje vlasti.

Videći Dalmatinci lěpi kraljev način i poštena obećanja, na koja im se věrom, zavěrio, a sdruge strane znajući, kako im mletačka republika bez prestanka o glavi radi i mami, mitom, darom i obećanjem k sebi primorske gradove, pomisliše, da je bolje ako se s Kolomanom na lěpom načine i pogode, nego da toliku kàrv liju i sile svoje na kocku udaraju za nestalnu pobědu. A to ih je osobito nukalo, sto su, i prekogorski Hàrvati bili pripoznali Kolomana, kao i otca mu za svoga kralja. S porazumivši se dakle s prekogorskom bratjom, skupe se Dalmatinci u zbor, i tu izaberu kao što veli Toma Arkidiakon dvanest staresinah od dvanest plemenah hàrvatskih. Otidjoše poslanici do Križevca, gdě je Koloman taborio i tu im ovaj ponovi svečano opet sve, što je bio po svome poklisaru poručio, to jest: zakle se na nezavisnost i samostalnost Hàrvatske kraljevine; a oni ga priznadoše za svoga kralja.

Kao što su se dalmatinski Hàrvati s početka borili junački proti ugarskoj kruni, tako su postali od ovo doba, pàrvi ures iste. — Moćne někoje porodice dalmatinske, kao Subići, Nelipčići, Frankopanovići, Kačići, Talovci, Vrančići, Draškovići itd. ugladiše i oplemenitiše svojim primĕrom, korovitu i silesnu ugarsku aristokraciu, te novim pitomiim životom zadahnuše cěla dàržavu. A 1241, spasi hàrvatski narod ugarsku krunu i prestol, kad ga je Tartar bio obalio. Ali i uzdarja i nagrade od strane novih kraljevah bile su zaista mnoge i obilate. Nu na čijih trošak? Na trošak siromaškoga naroda, koga su s najlěpšimi podvornicami, s najplodniim poljami na kojih je on svoj znoj znoijo darivali ugarski kraljevi hrabrim vodjami i okretnim dvorjamkom svojim. Na taj se je zlosrětni način uvukla u naš narod feudalna aristokracia, pa naravno i robstvo naroda, što je jedno i drugo bilo proti slovinskome duhu i starome običaju roda našega. Nu robstvo se ovo nije nikako moglo uzdàržati u Dalmacii, jer je narod bio odveć junačkim duhom i narodnim ponosom opojen, da bi muse prignuo; ono nĕšto, što je bilo podleglo pod gospodstvo Nelipčićah, Draškovića i Kružićah, propalo je sa svim, kad su Turci navalili u Dalmaciu i dobra im osvojili; jer se narod na bàrzo podigao i protĕrao Turčina preko dinarskih planinah, pa svoju staru slobodu zadobio i nedao se više pod jaram, nego uzdàržao je milo i skàrbljivo, do dana današnjega. A ovo je zaista velika dika, za moje milo rodište Dalmaciu, što je, akoprem tudja poslužnica, ipak se uzdàržala s toga gledišta slobodna medju obćim robstvom, a iz ovoga obzira možemo blagodariti svemogućemu, da nismo ostali pod Ugarskom krunom, jer bi ovaj junački narod bila kmetija onako ugnjela, kao što je gnječila po provincialnoj Hàrvatskoj i Slavonii siromaški puk sve do ove godine; te nebi se bio dohranio ovaj lěpi slobodni duh, koji oduševljava dalmatinskog seljanina, da u ničemu nepopušta najsměliem krajišniku

Kad su dakle na nesrĕću ugarski kraljevi podělili velike i široke vlasti někojim našim porodicami, ove su se nečovĕčno nad pukom povisile i poněle, počele zakretati gradovom na svoju silnu volju i ruku, u njihova stara prava zadirkivati, medju se zavadjati se, jedan drugog svlačiti, dobra otimati, dvorove iz zavisti i osvete robiti

i rušiti, kàrvarine zametati (čega imademo dovoljnih dokazah u zavadi i nepriateljstvu, koje je vladalo u Dalmacii medju porodicom Šubića i Draškovića, Šubića i Nelipića,) namet po svojoj vlasti udarati, a osobito gradove globiti. Gradovim se zazoriše ova samosilna děla, te nevideći pravde ni pomoći od svojih kraljevah, počeše zagledavati se tamo preko mora na Mlečane, koji su već odavna oko njih oblětali, svoje ljude razpošiljali, blago i mito prosipali, zlatne gore, tàrgovinu, slobodu i sve što čověk zaželiti može, obećavali. Najveći je čarovnik i nevěra, kažu ljudi, žuti dukat. Razděliše se dakle gradovi i porodice na partaje, zapliva sve u nestalnosti i slaboj věri, jedni navlačiše amo k ugarskoj, drugi tamo k Mlečanom, a inter duos litegantes tertius gaudet, te dodje mletačka republika, najprie da kako kao priateljica, samo da pomože onim, koji su je bili pozvali u pomoć, ali kad se priateljica okrili, kad dobi u svoje šake osobito Zadar, a za njim Splět i Trogir, onda iz vrati na opako svoju priateljsku opaklju, te zaboraviv i porekav sva prijašnja obećanja, poče gospodariti kao u svojoj kući, naměsti na sva važnia města samo svoje Mlečane i něšto malo privàrženikah, svu korist obrati u svoj lobolac, te tim nepoštenim i věrolomnim postupkom omàrznu svima, i gradovi zaželiše svoje prijašnje slobode. Najpàrvi Zadar usta na oružje, protěra tako zvanog mletačkog rettora, koji je bio pàrva glava u varošu, pozva na pomoć Ugre, ili da bolje rečem Hàrvate koji su za Ugre vojevali, i potuče do noge mletačku vojsku pol sata na zapad od Zadra (1190 godine); ali kad se dužda Enrik Dandolo zaveze (1202 godine) sa silnom križarskom vojskom put Palestine, navrati se na Zadar, pa ga opaše, na juriš uzme i razori svega do kamena. Stanovnici koji neutekoše ti izgiboše, a Zadar osta pusta razvalina; ali kad se ovi hajdučki kàrstonoše odputiše, kamo su bili naměrili, poběgavši Zadrani, povratiše se opet u razvaline svoga grada, i za kratko vrěme podignu se Zadar kao što je i prie bio, Zadrani davši se iz osvete na gusarstvo, počmu napadati i robiti mletačke brodove, te vratjati im na sve strane, žao za sramotu. —

Ali nesloga koja je bila zavladala iz medju glavnih hàrvatskih porodicah, u Dalmacii, a osobito samosilja i nepravde knezovah Šubićah, postade strašno i nesnosno, ništa svetoga, ništa nepovrědivoga nije bilo za ovu porodicu, koja je dok je u Dalmaćii bila, ako izuzmemo bana Stepka i Pavla, same grozne sinove porodila, koji su cělu Dalmaciu kàrvju oblili, i svojom nezasitnom željom za pàrvenstvom, umàrtvili i paralizirali cěli naprědak naroda hàrvatko-dalmatinskoga. A što otci započeše to zlosrětni ban Mladen i doče. — Bio je ovaj Mladen čověk krasnog visokog stasa, bistra uma, velike moći tělesne i duhovne, rěčju: bio je vàrstan da podigne svoj narod na staru slavu, i da ga izbavi izpod tudje vlasti, ali je u njemu na zlu našu sréću, gore zavladalo boljim, te Mladen u město, da postane spasiteljem svoga roda, kao što je mogao svojimi izvàrstnim naravnimi darovi, turio ga je u najveću nesreću, koja narod postići, može, t. j. u sdvojenje, radi kojega se bacio u naručaj i verige tudjinca, Opojen nezasitnom žedju za tudjom svojinom, zagàrli Mladen u najvećem smislu pravo jačega, te stade otimati najlěpša tudja polja i zemlje, gradove globiti, komu se opro glavom platio (k. n. p. skradinski biskup Pavao Drašković, koga je zato pogubio, što je podigao muževni i odpàrti glas, proti tolikoj nepravdi) za tim stavio pod svoju zaštitu, i razposlao mnogobrojne čete gusarah, ili ti morskih ajdukah, koji su mu sipali u bezdani tobolac jedan dio otetoga zlata i srebra. Da odole tolikoj sili i nepravdi, složiše se primorski gradovi medju se; no budući banova porodica odveć moćna, jer po rodu, priateljstvu i savezu razgranjena po čeloj Dalmacii, a kralj odveć daleko, pače sami

Digitized by Google

slab, da tome zlu doskoči i svoga bana u red urene, obratiše se na Mletke, koji to jedva dočekaše — I tako je nepravda, samosilje i deračina kuće Šubića, bio glavni a i jedini uzrok, zašto se je Dalmacia bacila u krilo tudjina tamo iza mora, i odvojila se od svoje ostale jednokàrvne bratje. —

A i zaista ako promislimo koliko je zla ova nesrětna obitelj počinila, koliko joj kàrvi i zločinstva težča na imenu, kako je vékom zločest gorjega radjao, možemo mirnom svěstju rěći: da nije baš velika šteta, ako joj se s tragom i ime utàrlo: istinabog, da je njen zadnji potomak, nesrětni Petar, koji je 1671 godine pod šekirom nevěrnoga Němca glavu izgubio, bio najplemenitie duše i sàrca čověk, i najpostenii Hàrvat svoga vrěmena, ali ako je istina, da se i na unuke obara težka sirotinska kletva, koja se proti otcem diže, moralo je da tako bude. — Ali na stvar. Neostaše Mletci za dugo gosbodarem u Dalmacii, mletačka republica, koja je pod ovim svetim imenom, sakrivala najveće samosilje, zaměri se opet dalmatinskim primorskim gradovom, te odlučiše tvàrdu odluku, da će joj se odmetnuti, netom im se prilika zadesi.

Medjutim Ljudevit veliki kralj ugarski, baci oko na dalmatinsko primorje, pozna njegovu važnost, te odluči da će ga opet sjediniti s ostalom hàrvatsko-dalmatinskom kraljevinom, tim više, što mu je stizao glas o nezadovoljstvu naroda s Mlečani. I u istinu, netom Ljudevit zavojšti ozbiljno na Mlečane, podiže se pàrvi Splět (1357 8. sarpnja) na oružje, hrabri Splětjani zaokupiše i razoružaše mletačke vojnike, sutradan isto se dogodi u Trogiru, a te god. 13. rujna, ustade i Zadar. Usrěd tamne noći, navališe zadrani na mletačku vojsku, koja ih je u zaptu dàržala. — Borba bi duga, strašna i kàrvava, ali napokon uz pravicu, pristade i poběda — zadrani svladaše Mlečane. Kad osvanu dan, strašno se pozorište razvi pred očima; po ulicah gomile màrtvih tělesah, i potoci prolivene kàrvi. Prodje plamen po cěloj zemlji, te za pol godine pribeže sve pod ugarsku krunu, i Mletci moradoše podpisati uvěte, koje im postaviše Dalmatinci i Ljudevit t. j. da se odriču Dalmacie na věkovita vrěmena, a niti da će unapreda već ikada i rěčcu prosloviti o kakvoj vlasti ili pravu na istu. Dalmaciu odlanu, bi srětna, složna i mirna.

Ali za kratko sve se to obrati na gorje i izjalovi se nada lěpše budućnosti. Umri Ljudevit bez mužkog děteta. Naslědi mu kćer Maria sa svojim zaručnikom Šišmanom, knezom brandeburskim. Kao Hàrvatskoj, tako ni Dalmacii, nebi to po volji, da im kraljuje žena i posve strani i nepoznati Němac, za to se složiše i urotiše sa Ivanom, Horvatom po imenu, hàrvatskim banom, Pavlom zagrebačkim biskupom i sa mnogimi drugim iz obadva kraja, da pozovu i posade na prestol ugarski, Karla Dračanina, kralja napuljskoga, Mariina rodjaka, te mu pošalju na ponude, kao poklisara biskupa Pavla. — Učini se to Karlu lěpo, ako dobije toli krasne obale jadranskoga mora i plodnu zemlju Ugarsku, zato se skloni na poziv, dodje na Senj u Hàrvatsku, a od tale pomoćju svojih privàrženikah, prodje u Ugarsku, te se ověnča i sěde na prestol sv. Stěpana, (1387 god.). Nu ovaj nesrětni kralj, nije dugo kraljevao, jer ubojica Forgač, koga su dvě kraljice, Maria i mati joj Elisabeta, bile podplatile, svojom mu je rukom razlupao glavu, udarivši ga buzdovanom otražke iznenada, kad se je siromašni kralj pouzdano i priateljski s dvima kraljicami u njihovoj palači razgóvarao.

Ali ni po smàrti Karla Dračanina, nehtěše Dalmatinci, da priznadu za svog kralja Šišmana i ljubu mu Mariu, nego se slože sa Stěpanom Tvàrtkom kraljem bosanskim, koji zavlada cělom Dalmaciom izim Zadra i Nina, gdě su bile ogromne

Digitized by Google

Šišmanove posade; a kad Stěpan Dabiša, koga su Bošnjaci na město prognanoga Tvàrtkovoga sina i Ostoje Kristića, bili izabrali za svoga kralja, pokloni Dalmaciu Šišmanu s tom pogodbom: da mu bude u pomoći, proti Tvàrtku i Ostoji, (koji su se bili utekli Bajazetu turskomu caru, i ovaj im dao silnu vojsku u pomoć); a oni tada, da neostanu pod Šišmanom, pozovu Vladislava kralja Napuljskoga, sina pokojnoga Karla. Ovaj zametne savez sa Ostojom Kristića, koji se je bio već u Bosnu povratio, i sam ostao na prestolu. Ostoja pošalje najvećeg junaka svoga vrěmena, Hàrvoju bosanskoga bana i vojvodu, a kad ovaj zaokupi cělu Dalmaciu, onda se Karlo preveze iz Napulja (1403 g.) i bi u Zadru po papinom poslaniku okrunjen, kao kralj hàrvatski i ugarski.

Medjutim se je Šišman učvàrstio po dobro u Ugarskoj i svoje protivnike, stranom porazio, stranom sebi opet naklonio; pa to videći Šišmanovi privàrženici, kojih je mnogo i u Spletu i u Šibeniku i u Trogiru bilo, okrile se, te počmu se dizati i zanj raditi. Vladislav se povrati natrag u Napulju, dok vidi kako će stvari krenuti, ali za njegovim odlazkom, klonuše mu privàrženici duhom, a odběže ga i Harvoja, koji ga je jednini mogo postaviti na stolac sv. Stěpana. Kad to vidi Vladislav, a on pomisli da je bolje išta nego ništa, pa se okrene na Mlečane i ponudi im na prodaju onaj komad Dalmacie koji je bio jošte u njegovih rukuh, a svoje pravo na ostalu. To Mlečani jedva dočekaju, pa izbrojivši mu sto tisućah dukatah, prime od njega Zadar, Pag i Novi-grad, i spreme se na oružje, da ostalo, što je volělo pristati uza Šišmana, nego uza nje, zadobiju silom. I tako nas je ovaj krunjeni nepoštenjak, kog smo u svoja njedra bili pozvali i toliko zanj učiníli, prodao kao svoju stoku za něšto zlata, nevěrnoj i lukavoj mletačkoj republici, koja nas je s lica tobože milovala i ljubila, a spletjah tako nemilo udarala, da se nećemo još za dugo i dugo vrěmena osvěstiti od tih zadatih nam ranah. Poslě junačke borbe, pade u mletačke ruke Trogir, za Trogirom Šplět, a za ovim svi gradovi dalmatinski, izim samog Dubrovnika, koji je osto kao i dosad, slobodan i sam za se. Šišman je pokušao sréću na mejdanu, i slao svoju vojsku u Dalmaciu proti Mlečanom, ali zaludu, neposluži mu sréća, jer morade ustupiti (1433 g.) Mlečanom cělu Dalmaciu, izim něšto gornjih tvàrdjavicah, kao Sinj, Knin, Klis, koje Turci za malo vrěmena napadoše i osvojiše, i tako se u početku 15. věka utra sa svim gospod. ugarsko-hàrvatskih kraljevah nad Dalmaciom.

Kad je Mletačka republika dostigla ono, za čim je već od 600 god. težko ginula, kad je velim zavladala Dalmaciom, dvoj se je uzela na pamet: 1) gradove što je najveće bilo moći sapeti, svaku im izobraženost i razvitak prepréčiti, da joj nebi mogli za starom slobodom izmaknuti; 2) iz naroda što više vojnikah počiniti, a uz to ako je moguće još ga većma odivljačiti, znajući dobro, da što je narod surovii, to je slěpo poslušnii, to je sklonie oružje u rukuh samosilnikah. Zato je ona sve časti po gradovih samo za rodjenu mletačku vlastelu odredila, glavni proveditor iliti vàrhovna glava u Dalmacii, morao je da bude vavěk Mlečanin, svi ostali manji proveditori, iliti conti (knezovi) koji su na okružja cělom Dalmaciom upravljali, morali su biti Mlečani; a sve sile i moć tako vojnička kao gradjanska, bila je u njihovih rukuh. Po gradovih nije bilo nikakove škole; samo popi, i fratri po samostanih, učili su za platju děcu štiti i pisati, pa se kod toga ponajviše i ostajalo; neki su predavali istina, početke latinskog jezika, krasnoréčje ili retoriku, ali je to bilo, s malom kojom iznimkom, sve bez reda i sisteme. Koji su želili učiti veće nauke, ti su se, ako su bili imućnii, odpravljali u Italiu i mnogi se do korjena izobrazili i služili na diku i ponos svojoj otačbini, ali to je bilo odveć malo i neznatno za cělu zemlju. Jedino gradjansko svetjenatvo imalo

Digitized by Google

je priliku napredovati na duševnoj stazi, jer su se izabirali izvàrsnii mladići i pošiljali u Loret Rimini, itd. da tamo s ostalimi znanostmi svoje bogoslovne nauke izuče; a bilo je i u Splětu jedno dobro uredjeno sěmenište; i za to je Dalmacia imala u svako vrěme, u svome svetjenstvu velikih muževah, kojih se ime čuje i dan danas, ne samo u Dalmacii, nego i po Europi, k. n. p. jednoga Marulića, Dominis-a, Zmajevića, Scotti-a, Garanjina itd.

Narod je izvanjski ili seljski bio uredjen sa svim po vojnički. Zemlja se je bila razredila na okružja ili pokrajine, svako okružje imalo je svoga Kolunela iliti pukovnika, svoje Serdare, Vice-Serdare, Arambaše. Ovi su bili ponajviše sinovi naroda i mislili iskreno za njegovo dobro, ali su im bile svezane ruke, jer su nad njima bili tako zvani conti (knezovi) ili ti upravitelji okružja, a od ovih contah smio je svaki činiti zla koliko je hotio, (samo da se to nije njih ticalo) ali dohra ne za živu glavu. Narod je morao vojevati o svome oružju i trošku, kao danas hàrvatski šerežani na turskoj krajini; a budući da su čete morale, da četuju bez odmora proti Turčinu, za to se je narod stranom odučio, a stranom nije imao niti kad, da obra djiva zemlju, te je bio siromašan, i morao se davati na kradju i otimačinu, a voj voditi s Turčinom, koliko da ga predobije i sačuva domovinu, toliko da se plěnom pomože i prehrani. Istina, ovo se nemože reći od čeloga naroda dalmatinskog, ali može zaista od někojih predělјah, koji ni dan danas nisu zaboravili ona vrěmena, kad su, vele, radili po 20 danah na godinu, pa su imali svega dosta, jer što je prenestalo, dao je Turčin.

Isti oficiri ovih narodnih četah, imali su tako malenu platju, da se čověk danas jedva načuditi može. Jedan pukovnik n. p. imao je na dan 25 kr. sr., jedan serdar; 20, pa ovo su bile tako rekuć najveće časti, na koje su se dalmatinski sinovi mogli podignuti! a ko je dalje dotěrao, taj je sigurno imao, ili osobite zasluge, ili štono se kaže, debele kumove.

Ako je mletačko starešinstvo tako se malo brinulo za prosvětu po varošimože se svaki već i sam dosětiti, kakva ga je skàrb stezala za seljanina: zato od učionicah, nigdě ni spomenka.

Narodni svetjenici imali su u Zadru i Omišu, i to samo u zadnje vrěme, svoja tako zvana glagoljitička, ili hàrvatska sěmeništa, u kojih su učili někoje veoma kratke nauke, a izmedju ostalih u novie doba, kao glavnu, bogoslaviju pastirsku, od biskupa Kačića, koja je sigurno pisana dosta otvoreno, jer se tu govori, svašta o svačemu i na sva usta. — Někoji pako nisu niti u sěmenište išli, nego su služili několiko godinah kod svoga župnika, pa se uzanj naučili čitati, proučili Kačića i koju drugu malenkost, pa otišli k svome biskupu, položili izpit, a za tim se namah zapopili.

Svećenići ovi nisu od vlade nikakove platje dobivali, nego im je siromašni narod morao davati někoje naznačene datke; najglavnii bila je tako zvana poreština; n. p, od svake glave, koja se izpověda, polučak, ili ti 7 okah ječma, 3 oke pšenice, i. t. d. — za tim su imali i druge prineske, kao n. p. od toliko i toliko ovacah, toliko runah vune, toliko masla, toliko jajah na uskàrs, pa se tu za župnika dosta nakupilo i on je u obće dobro stajao, i svoju porodicu na bolje noge podizao. — A to je sa svim i naravno, jer se župnik nije u ničem od ostaloga naroda razlikovao, već da sveštenskim ogàrljajem, ili ti kolarom, pa i njegove potrěbe nisu bile veće. — U ostalom on je ponajviše svojimi rukami obradjivao zemlju, nosio barke, pasao noše i kubure, pa i sam čestokrat, kad je uztrebalo svoju pastvu

Digitized by Google

na boj vodio, kao n. p. hrabri Surić i mih mnogo, koje neću da napominjem, kao što i dan danas biva u Crnoj-Gori.

Svaki znade, od kakove je koristi sobćenje iliti komunikacia, da narod postane pitomiim, okretniim i prosvetljeniim, pa mletačka republika, kojoj je bilo mnogo do toga stalo, da narod dalmatinski nebude ni okretan, ni pitom, ni prosvetljen, ove je komunikaciu iz svih petnih žilah zapréčivala, a to ne samo da nije nikakov put otvorila, nego je barbarski pustila obataliti one, koji su pod hàrvatsko-ugarskimi kraljevi još se u Dalmacii od jednoga grada do drugoga, na ostancih starih rimskih drumovah uzdàržavali. — Tàrgovina, kojom su dalmatinski gradovi bili postali moćni i bogati, i za koju je rekao bi narav ovu zemlju i opredèlila, sa svim zaostala i utamanila se; i tim se gradovi ponizili, osiromašili, i na svoju stara slavu sa svim zaboravili.

Da pako dobije narod na svoju ruku, nije od njega, tako rekuć, ništa usimala, a kad ga je glad i potrèba stegla, onda mu je dělila hrane, kruha dvopeka, iliti tako zvanog baškota, soli i t. n. p., Ubojstva i druga zločinstva ostavljala je ponajviše osveti uvrědjenoga; kad se je rat zametnuo, nepriatelj se nije u ničemu štedio, nego što je do ruke došlo, to se je i odnělo, — a to veoma sklanja vojnika na dobru volju i odanost prama svojim poglavarima. Niti mislim, da ću time uvrěditi sam sebe i ostali narod dalmatinski, jer ovo nije bilo samo pri Dalmatincima, nego je uzpàrkos svoj civilisacii baš i danas kod svih narodah, kad voj vode. Francezi su, eto kaže čitav svět, daleko u naprědku čověčanskog savàršenstva pred sve ostale narode odmašili, pa ovi savàršeni Francezi bili su zaista deset putah gorji, nego naši hàrvatski šerežani, na koje se danas toliko više — pitajmo samo Italiu, šta su joj Napoleonove čete zla počinile, pak ćemo se uvěriti. — Čověk je razboriti stvor, to je istina, ali je po něšto i grabežljiva zvěr; u naravi mu je, da što više ima, više želi i kupi oko sebe, a što manje ima, više za tudjim gine, pa ga i otimlje kad može — a što je u višem broju sakupljen, to běsnii biva — ali zadjoh s puta! —

A i drugi je dosta lěpi način, imala mletačka republika, da omili puku. — Kad se je tko u ratu dobro izkazao, a ona mu je dala ili komad zemlje, ili kolajnu i plaćicu dok je živ; ako se je više putah svojim junačtvom opoštenio, onda ga je podigla na serdariu. Tako je mnoge obitelji od nizkog koléna na plemeštinu i kavalirstvo izvisila, a i sve takove zaslužne ljude javno hvalila i njihova děla na diku iznosila; te tako je tim svojim postupanjem dvé svàrhe postigla, jedno: da je zahvalnome narodu omilila kao pravedna, a drugo da je razdražila i razigrala njegove moći, i zaplanula ga svemogućim čarobnim plamenom dike i ponosa; kad je guslar zapěvao na slavu kome živome junaku, onda je ovaj bio na najvećim vàrhuncu blaženstva. — Junačtvo to je bilo sve za Dalmatinca, u ovo je on upleo vile, ljubav i sve čare života.

Osim neuredne vojske pod kolunели i serdari, u koju je spadao svaki koji je mogao pušku nositi, davala je Dalmacia 6000 pěšakah, i dva regimenta konjanikah; vojsku tu uzdàržavala je republika na svoje troškove; i ovo joj je bila najbolja vojska i pàrva njezina podpora. —

Dalmatinac je bio srětan, kad je mogao stupiti u cernike iliti novake uredne ove vojske; jer vojevati mu je bilo svakako, a uredna vojska imala je lěpo odělo, dobru platju i hranu; a uz to, nije ni toliko nepogode podnosila, koliko siromašne neuredne čete, budući je većom stranom odilazila u Italiu, i razredjivala se amo

Digitized by Google

tamo po tvàrdjavah, da ih čuva. — Zato nije trèbalo nikada sile, kad su se kupili novaci, jer je ratoborna i željna svèta mladeš dolazila sama izebilja na pàrvi poziv. —

Na taj je načiu mletačka republika učinila iz Dalmacie tvàrdi i neoborivi zid, o koji su se razbila sva osmanska napadanja, i na onaj isti način, kao što je junačka hàrvatska krajina sačuvala od vèčnog barbarstva i poplava Ugarsku i Nèmačku, tako je i Dalmacia najmanje Italiu. Jer nije dvojbe, da budu Turci osvojili Dalmaciu i nastanili se u njenih primorskih gradovih, da bi s Mauritanima bili osvojili Italiu ili ju u ugarak i pustoš obratili. — Ali tko je danas, tko pripoznaje ovu tvoju veliku zaslugu za čovèčanstvo, o bèdnice slovinska! Oni isti za koje si slovinsku kàrv svoju prolivala, oni te danas, ili za slovinsku nepriznaju, ili oholim preziranjem prolivenu kàrv tvoju naplatjuju! —

Tako je životario narod dalmatinski sve do 1797. godine, koju on proklinje i dan danas, što se tada sunovratio sa zlatnoga Bucentora njegov krilati lav, pod kojim mu je, veli, bilo bolje nego pod dvoglavim orlom! — Od toga vrèmena Dalmatinac nit vojuje, nit četuje, izim koga neznatnoga okàršaja na granici: mirno leži handžar za pojasom, mirno visi šara o ramenu, a on uzdišući kaže: nije boja pa ni stare slave ni junačtva! Ali eto ove godine zavojšti vojna, svetia neg je tada bila, pa Dalmatinac nevadi svoje kubure, niti hoće da omasti handžar màrkom kàrvcom kletog dušmanina! Neprimite mu za zlo boreća se bratjo: nije to njegova krivnja; gvozdene okolnosti sapele su ga oda sviuh stranah, a pakosni dusi nedadu, da prodre od njega bratinski poziv: probudit će se Dalmatinac, ako i spava, pak ćete najti u njemu brata i druga, i hrabroga borca na kàrvavom polju. Jer u istinu mi se čini, da će se jošte mnoga ljuba u cárno zaviti, mnoga sirota zaplakati, mnoga zažaliti majka, dok se svàrši što se počelo, jer sloboda, a i sloga slovinska, mnogo pita kàrvi, mnogo ište glavah, a što mi za dospitak scènimo, to mi se iz daleka kao početak vidi. Nije nama Magjar jedini nepriatelj, još ih imademo mnogo naokolo, pa će na sve red doći, a ako se za kratko i utiša more, do pàrvoga vètra dignut će se vali. —

Kad se je usilna carica jadranskoga mora u revolucionarni jaz sunovratila i u njemu propala, onda je u Dalmacii najveći nered i anarhia zavladala. Na glas smàrti i propasti krasnih Mletakah, okameniše se i onesvèstiše više ruke ljudi, a narod se prosti u dobroti svoga sàrca, razžalosti i razplaka.

Kad minu ovo pàrvo zapanjenje, kad se povratiše natrag oni junački vajnici, koji su bili malo prie zavezli se put Mletakah, da se okušaju sa Francezom, ako bi udario na dàržave krilatoga lava, kad oni vojnici razsuše po Dalmacii taj istini i zlosrètni glas: da je republika zato pala, što su njena gospoda hotèla da padne: onda zaori od jednoga kraja zemlje do drugoga: smàrt i proklestvo palo na gospodu, koja su našeg vedrog duždu iznevèrila i našu dobru republiku prodala! Kao što prosti narod u svom slèpom gnjevu malo kada znade što razsuditi, i razabrati pravog od krivoga, tako se sluči i pri ovoj prigodi. Baci bo krivicu nèkojih na sve više ruke ljude, koji su u Dalmacii bivali. — Nèki plitkoumni i malodušni, koji su svojom jezičnostju znali potaknuti nenki puk, ali ništa čestitoga proizvesti, podpališe vatru još većma. Na bražančev dan uzljulja se narod u Splètu, Trogiru i Šibeniku, napade na bogatije kuće i odličnie osobe: proteče gradjanska kàrv, obuze strah i trepet ne samo one, koji su šta imali, ili koji su pred narodom bili sagrèšili, nego sve koji su se jezikom i odèlom od naroda odlikovali,

Digitized by Google

jer su ovi svi pred njim lacmani, a on màrzi lacmana zastarělom i otvàrdnutom màrzostju. — A što nije màrzio lacmane mletačkog senata i svojega duždu, to je tajna slovinskoga sárca, da ljubi uvěk i iskreno štuje vladaoce, ma i nebili š njime najpravednii. Strašna bi se děla bila počinila, i Dalmacia može biti sva se u svojoj kàrvi, okupala, da nebudu poštena lica, koje je narod ljubio i u slěposti svoga běsnila poznao, ovu pàrvu vatru utišala. Medjutim za kratko vrěme dodje oružanom silom austrtanski genero baron Matia Rukavina i zauze Dalmaciu u ime carsko, pod kojim je i ostala sve do g. 1806, jer je te godine, po požunskom ugovoru, pripala novo-ustrojenoj kraljevini talianskoj, ili da bolje rečem, carstvu francezkome. Francezka je priznala važnost ove krasne zemlje, priznala nedostatke i mane, radi kojih čami narod i gradovi, te za to je bila počela s jedne i druge strane mnoge blagodatne reforme, koje se je činilo, da će najboljim plodom uroditi. — Francezka je bila uvidila, da ako po gradovih žive několike Talianah i potaliančenikah, da je ipak narod slovinskog koréna, zato službene novine, tako zvane »Foglio imperiale« »Carski list« izlazio je na hàrvatskome i talianskom jeziku. Nu neprestani bojevi, koji slědiše i kratko gospodstvo biahu uzrok, da nas nije ona sréća usrěćila, kojoj smo se veselim sàrcem nadali.

Pod francezkom vladom nije narod, osobito s početka, bio zadovoljan. A tome je bio uzrok, što su někoji bosonogi i brijoglavi (a i drugog perja ptice) išli krijomice od sela do sela, da pripovědaju u ime sladke Isusove nauke màrzost i razjarenost proti Francezom; kao tobože da su to něki božji odmetnici, i nezna božci, te su obećavali narodu u nečije ime věčno pirovanje, svako dobro i sréću kao iz pune torbe.

Siromašni i nesrětni narod pověrova tim vukom u ovčijoj koži, te pograbi na někojih městih oružje proti mirnom francezkom vojniku, koji se kàrvavo osveti mačem i zubljom, osobito u nesrětnih Poljicih, koja se i dan danas setjaju toga udarca . . pa někoji od ovih dobrih apostolah dobili su kašnje časti i kolajne! Nu puk je malo po malo poznao istinu i uvidio, da je Francez dobar, da se Bogu klanja kao i on, i da štuje njega i njegovu sirotinju, ako u njega nezadirne; pa mu je najzad po něšto i žao bilo, kad je otišao.

Kad se je Napoleon podigao proti Moskovu, Dalmacia je dala jedan regiment a vojnikah, koji su u raznih bojevih pokazali, da još u njihovih žilah teče kàrv starih junakah; a car im je više krat za to svoju pohvalu izrazio, i obdario mnoge, ne samo od častnikah, nego i od nizkih vojnikah, talianskim redom gvozdene krune; pa i danas će čověk viděti sědog starca uza svoje stado, gdě mu na siromaškom kožunu visi ovaj ures, lěpi znamen njegovog junačtva, i dokaz kakvo sàrce i koje sposobnosti kriju njegove gole grudi i siromaške haljine.

Kad propade onaj slavni muž, kojega će se uspomeni klanjati potomstvo, dok potomstva bude, onda dobi Dalmacia opet za svog gospodara austrianskoga cara, pod kojim je eto i dan danas; što je i kako je bilo od toga doba do sada, razložit ću onda, kad se po drugi put povratim obširnie na ovo što sada, na bàrzo rekoh, t. j. kad izdam kratku pověstnicu milog mi rodišta, a sad ću predočiti u kratko Dalmaciu, kao što je danas.

Podnebje dalmatinsko, veoma je blago i milo. Po lětu pripeče istina velika vrućina, ali za to tihi zapadnjak razhladjiva i ublažuje sunčanu žežu. Prolětje i jesen ugodna su i krasna, a jesen osobito tako prijazna, da je čověk nezna lěpše zaželiti. U prolětju po dosta je kišovito, ali lěti zavlada višeputah takova suša, da propadne usěv i nada siromašnog seljanina. Zima u obće nije oštra, pače po

Digitized by Google

primorju i otocih blaga i meka, ali po brěgovitih predělјih dosta tvàrda; a tome je uzrok ponajviše bura, ili sěver, koji duva nejednacimi roci, po cělu zimu. Sněga je malo i na redko; oko primorja kad što potrusi, ali ga odmah i nestane, po srědokopnoj strani, zapadne i potraje, ali nikad izim gorskih i visokih krajevah, po više měsecih. — Dalmacia je od hàrvatske krajine i Turske opasana visokimi gorama, kao Velebitom i Dinarom, koje ju rube pod raznimi imeni sve do Càrne-gore. U nutra u zemlji više se Promina u Bukovici, Mosor i Biokovo u splitskome okružju. U ostalom nije Dalmacia tako bàrdovita i kamena, kao što něki misle, ima u njoj krasnih širokih i plodorodnih poljah i romantičkih predělјah, koje ćeš zalud drugamo tražiti, samo ju trěba obaći kopnom i morem, a ne projadriti joj kraj obalah parobrodom, ili iz kojekakvih pisacah, koji ju nisu ni vidili stare laži prepisivati. Pogledajmo samo na dugo i široko sinjsko polje, sa svojimi čarobnim brežuljci, koji mu se, kano kruna na okolo viju; šteta da se neobradjiva kao što bi trěbavalo, i da ga svake zime cetinjske vode, većom stranom poplave i zamulje, koje bi se inače lako odvratiti moglo. Za ovim Kosovo i Petrovo polje izmedju Knina i Darniša, da ih se nemože čověk od mila da nagleda. Za tim čarobni imoski okoliš, krasni predělj splitski, poljički, solinski, omiški i makarski, a vàrhu sviuh vilinskih red selah od Trogira do Solina, koji se kastelima nazivlje, i koji se može u svakom obziru usporediti sa najlěpsimi predělji Talianske; napokon tiho i veliko neretvansko polje, i ostali mnogi još predělji ravni i brěžuljkasti, koji, da se u perivoj pretvore, netrěba ino, nego ruka marljivoga i věštog težaka.

Dalmacia imade 4 glavne rěke i više manjih rěčicah i potokah:

1. Zàrmanja, (Tedanius) koja izvire iz bàrda Popine, u ličkoj krajini, te sliva se u novski zaliv, ali ne uz Novi, što̱no něki pišu, nego prěko zaliva, baš na protivnu sěvernu stranu; romantičan joj je tečaj od Obrovca do mora, medju velikimi brinetinami i zavoji, ali je zato jednakog loga i visoke vode, da brode do ovoga města sa svim lako veliki brodovi. Na utoku Zàrmanje i po morskom zàlivu, love se one glasovite oštrige, koje su najbolje i najjedrie medju svima, što se love u jadranskome moru. —

2. Kàrka (Titius) izti̇če ne daleko od Topola iz Dinare, kod Knina. Dvě talianske milje od svoga izvora, prima u se potok Butižnicu, pa utiče u more izmedju Šibenika i Skradina. Od izvora do utoka, pada na pet městah, a najkrasnii je vodopad onaj kod Skradina, koji se sa najlěpšimi vodopadi u světu usporediti može, a putnici idu tamo, da ga vide, kao divno čudo naravi.

3. Cetina izvire medju vàrhom Dinarom i Gnjatom, te teče vijugastim a mnogo i padovitim těkom, do kraj Omiša, gdě se sliva u more. Nemože se brodit, nego tri talianske milje od mora, po ostaloj plove samo ovdi i ondi, male neznatne ladje, za lov i ribanje. Pada po dva puta kod male i velike Gubavice, i krašno ju je ondi pogledati, kad se sa visine od 90 miljah doli stàrmoglavi. Ima u njoj svakojake ribe i peruti.

4. Neretva najveća rěka u Dalmacii, iztače se iz planine Šuljaj u Hercegovini, kod Metkovikah proseča u Dalmaciu, i za kratkim tekom, sliva se šestoglava u more. —

Glavno jezero samo je jedno u Dalmacii, i to jezero Vrana, kod staroga grada Vrane, od kojega ime nosi. Poznaje se na njem plima i odsěka (fluxus et refluxus) iz čega slědi, da se stiče s morem izpod zemlje. — Voda je po něšto

Digitized by Google

slana. Jezero ovo hrani najlěpše ugore, a da se ribanje uredi, dobivale bi se iz njega hiljade i hiljade na godinu. Ostala jezera ili da bolje rečem blata, koja se lěti ponajviše izsuše, a voda se stisne samo na srědinu ili na jedan kraj, jesu:

Vàrljičko blato, sgornjo-zapadne strane Zadra. Nadinsko, Rastok kod Vàrgorca, a na jedan sat hoda od ovoga, Jezerac, za tim Baćinsko blato i Prolažac u imoskom polju. Sva ova blata imadu ugorah i po něšto druge fele ribe, kao i peruti, koja oko vode bazga i oblíće. —

Iz mnogih nadjenih biljegah, znade se za stalno, da ima u Dalmacii zlatnih, srebàrnih, kao i nižjih metalah, rudah; ali kao što je sve zanemareno i zapušteno, tako su i ove. U Petrovom polju nalaze se zlatne rude, a něki vele da je i u Mosoru ima. Srebàrnih pako rudah ima u trogirskom Zagorju, u planini Promini, iz pod mirinah staroga grada; u kninskoj okolici, gdě su se bile počele i kopati 1750. god., pak radi tajnih uzrokah pokojne republike, obustavljene.

Obilata gvozdena ruda nahodi se baš u mome rodnome městu, Vinjercu. — Za tim u sinjskoj okolici kod Potravja. —

Cinobra ima u tatarskih gorah, i kod Suhog-dola u trogirskome Zagorju. — Za tim ima smole, bělice, iliti gipsa, mramora, kamenog ugljevlja, koje se već od několiko godinah počelo i kopati kod Darniša. —

Kad se Dalmacia probudi iz nehajstva, i otrese se tudjinstva, koje joj je navlaka na očima, pa nevidi puta k svojoj sréći i blagostanju, kad zapali gradjane i seljane jedan plamen rodoljubja, kad vlada poznade što vrědi Dalmaciao i njen položaj, te učini iskrene korake da bude ono, što mora biti: onda će uz druge mnogobrojne struke procvasti i rudokopje. Narav je u svačemu bila s nami dobra mati, ali mi smo stranom nejaka i neuka děca, stranom nemarni i zapušteni pastorci, koji ili malo poznajemo njene darove, ili nemarimo za nje.

Poljudělstvo može se u Dalmacii na dvoje razděliti: t. j. 1) srědo-kopno 2) primorsko i 3) otočko. Srědokopno je u svakoj struci na najgorjem stupnju; a uzrok tome nije, što zemlja nebi naplatila proliveni znoj težaku, nego što su seljaci lěni i neuki za poljudělstvo, što im se još neće od noža i puške na motiku i badilj, što se nisu još nikakovi ozbiljni koraci učinili, da se narod prigne ovoj najpàrvoj vàrsti družtvenog poslovanja; jednom rěčju: što narod nije prosvětjen. — Sije se ječam, pir kukuruz, zob, raž, pšenica, sade se njegdi manje, njegdi više vinogradi, smokve, svake vàrste povàrtja i druga nekoja južna voća — krumpir se je takodjer jako po Dalmacii razplodio. —

Po primorju i obtocih, poljudělstvo je, ako ne savàršeno, a ono ipak u mnogo boljem stanju, nego po srědo-kopnu; po primorju i otocih rastu svi gore navedeni proizvodi; ali ovde je u obće vinograd i maslina glavni imetak čověka. Plemeniti grozd raste oko Šibenika, na otoku Braču, oko Omiša i Splěta navlastito po Kastelih, a neima mu prigovora niti po ostaloj Dalmacii. Najizvàrstnia vina po imenu jesu: Maraskin, i vino tatarsko, ili s tatarskoga bàrda, blizu Šibenika, Vugava na otoku Braču, Muškat oko Omiša, Malvasia oko Dubrovnika, a hvale i Marcemin iz kotorskih okolicah. Dalmatinska vina mogla bi se usporediti sa najboljim francezkim ili ma kojim drugim vinom, samo da se pazi bolje na bir, kad se sade vinogradi, da se svaka vàrsta grozdja na pose gnječi i spravlja, da se vino bolje uredjuje, više putah u godini čisti, i u dobre i duboke pivnice spravlja. Ali toga žalibože svega nije, pa nije niti iz vina one koristi, koja bi se inače imala. Štono svět veli, da se dalmatinska vina nemogu na dugo uzdàržati, tobože radi toga, što

Digitized by Google

su odveć jaka, to je gola bajka. Ima bo po světu vinah mnogo jačjih, nego što su dalmatinska, pa se uzdàrže zdrava godine i godine; dapače to biva pri màrljivih i uredaih gospodarah i u Dalmacii, a što to rědko biva, nije kriviti vino, nego onoga, koji ga redi, pa mu pravoga reda nedaje. Masline se malo po kopnu sade, ne zato, štono veli naš Petranović, kao da im podnebje nebi prijalo, nego toga radi, što nije čověka, koji bi puk na to podučio, i korist mu pokazao. Ja sam se rodio uprav pod Velebitom u Vinjercu, pa je tamo dosta sěvera i studeni, ali maslina lěpo raste, i dobro rodi. Maslini škodi studen samo dok je mlada i nejaka, a kad ojača i na rod stane, onda joj onaka zima kao što je kod nas, nemože ništa. U dubrovačkom kraju i oko Trogira najbolje se masline rede, a tako isto i ulje se najuredaie pripravlja.

Ono što sam rekao o dalmatinskom vinu, to se može reći i o ulju; jer se i ovo u obće veoma zlo i neuko pravi i redi, pak se gubi pri prodaji trećina cěne. — Od najdavniih vremenah bilo je kod nas bubah, pa ima ih i danas, ali mi u ovoj struci nismo daleko dotěrali, a mogli bi sigurno; jer neznam iz koga bi uzroka morala biti prijazaia Lombardia za ove živinice, i za běle murve, koje svagdě kod nas lěpo rastu, nego Dalmacia? ne sigurno iz obzira podnebja i vàrsti zemlje, nego iz obzira marljivih i věštih ljudih, kojih kod nas žalibože neimade!

Dalmacia hrani raznovàrstne živine, pitome i divlje. Rogate je marhe po svuda, ali je po najviše zle i malene fele; ovce se jate izobilja po svoj zemlji, ali su malogdě oplemenićene; au dobre su i svilorune tako zvane ovce bàrke, po nekojih otocih, a osobito na otoku Pagu i Rabu.

Kozah po gorskih krajevih imade mnogo, ne tako po primorju i otocih, gdě se ponajviše nemogu dàržati, a stranom i nesmědu vinogradah i maslinah radi, jer je koza, osobito za maslinu otrovna zuba, t- j. ako je obàrsti i nagrize, onda ili jako zakàrlja ili se osuši. U Dalmacii ima takodjer dosta i dobre fele kàrmakah, konjah, magaracah, pasah, medvědah, (ali samo po gramičnih gorah,) vukovah, divokozah, sàrnah, jazavah, lisicah, kunah, věvericah, divljih mačakah, něšto malo po lugovih divlji prasacah, na otoku Korčuli pod imenom Čagla, něka vàrsta divljega psa, koji na nikoga nenasàrtje.

Za primorje i otoke veoma je korisna grana dohodakah ribaria, iliti lovitva svake vàrste ribe. Svakojakih i najizvàrsniih ribah hrani jadranko more; kao n. p. palamidah, zubatacah, storionah ili esetrah itd. Nu najkoristnia je i najdeblja lovitva sàrdelah, (to su sitne ribice, koje se u dàrvenih sudovih sole, pa se šilju tàrgovinom i u najdalje krajeve Europe.) Za sàrdelami idje lovitva tunjah, (velikih ribetinah, kojih jedna sama važe čestoputah od 3—500 funtih,) tunji se režu na komade, sole, pa tako slani razašilju i prodaju. Za tunjima znatna je lovitva lokaradah, ugorah osobito po blatih itd.

U Dalmacii stoji jedan jedini hàrvatsko-sàrbski narod, kojega je glupost, nesrětna věrozakonska màržnja i něka paklena politika razděljivala, ali koga, kao što je priroda u jedno tělo skopčala, mora i ljubav jednom dušom zadahnuti.

Po narěčju stanovnici Dalmacie, mogu se dèliti na dva prigranka: t. j. štokavsko i čakavsko, male i neznatne medju drugimi narodi razlike, da bi nam slogu, jedinstvo narodnosti i književnstva prečile!

Štokavci stanuju danas cělim kopnom, od tromedje na granici, pa do Càrnegore, većina ih je rimskog věroispovědanja, ali ima ipak do 70 tisućah pravoslavnih. Màrsost medju narodom ovih dvajuh věroispovědanjah bila je do najnovieg doba neznatna,

Digitized by Google

jer im je svagdanja pogibelj i běda livala u dušu slogu i ljubav. Ali poslě onoga nesrětnoga jezuitičkoga koraka, neznam kojom visokom osobam potaknuta, poslě onoga nesrětnoga i na vavěk zle uspomene pokusa unie, uvehnu ljubav u bratinskih sàrcih te se probudi nepouzdanje i màrzost; nu otrovnih ovaj zaduh, nije se povijo hvala večnom promislu, po cěloj zemlji; a ondi gdě je dopro, ufamo se, da će dalmatinsko svećenstvo jednog i drugog obreda (jer je věra jedna, a obreda dva) razuměvši zbilja svoju visoku zadaću, povratiti staru slogu i ljubav, medju zavadjenim i i neukim narodom. Svetjenici dalmatinski! čujte moju rěč: zadaća je vaša ne mudrovati o tajnih, do kojih slabi um čověka neprodire, nego ukorěnuti u něka ali jošte i nepokvarena sàrca naroda dalm. tu svetu istinu: da smo svi děca jednog otca i sinovi jedne majke domovine, koja naš je mlěkom ljubavi zadojila; a onaj koi nas děli i ljubav ovo svojim jedom truje, da je nas pakostni nepriatelj, kome uznemiruje opako i nezasitno sàrce mir koji medju nami vlada, i kojem, da neizvede svoje nepoštene naměre, zadaje strah sloga naša. Medju štokavci katolici, ponajviše vele lipo, mliko itd. a pravoslavni kažu ljepo, mljeko, nu nije to svuda, jer i u dubrovačkom okružju i na drugih městih vele i katolici: ljepo, mljeko, a pravoslavni, kao n. p. u Tribnju pod Velebitom s ovu stranu: lipo i mliko; nu to su malenkosti koje izčeznuše već odavno — niti će pametan čověk na nje gledati, kao što ni Taliani negledaju više na svoj xe. i é, na svoj siora Marea, i signora Maria, itd. — Štokavci su u obće bistra razuma i odparte glave ljudi, lěpa struka i uzrasta, hrabri nagli, ponositi, veseli i veliki ljubitelji častjenja, t. j. jela i pitja, gostoljubivi, poštenog značaja, dàrže věru zadatu kao oči u glavi, osvetni do kàrvi, ako im je velika krivda ili uvrěda učinjena, věšti oružju kao malo koi drugi narod, lěni težači; razmetnici najveći. Rade na godinu po několiko neděljah danah, što im càrna zemlja dade za njihov znoj, to veselo projedu i popiju sami i s prijatelji od Sviuhsvetih pa do Pokladah, a onda jao i lele gladnim tàrbuhom pod golim slěmenom. Najveće utraše naš narod sajmovi, kàrstna imena i svetci odvetnici kućah i plemenah. Sajmovi su kod nas něšto drugo nego po Hàrvatskoj i Ugarskoj; jer se tamo prodaje i kupuje za novce, a ovdi se jede, pije i pěva veselo više danah, a nepotroši se niti gole pare. A to tako biva: Svako selo imade svoga svetca odvětnika, od koga ponajviše i càrkva ime nosi, kada je god (godovno) ovoga svetca, onda je u tome selu i sajam; na koji, tobože da se pomoli svetcu, navàrvi narod iz bližnjih i dalekih selah na stotine, pa idje u ime svetčevo svaki svome priatelju i poznancu, te se tu jede i pije po više danah. Jedna kuća ima višekrat od 10—20—30 gostih, a ako uzmemo obilnost kojom se pripravlja, uvěk dvostruko nego trěba, onda ćemo lako prosuditi, da bi cěla obitelj mogla živěti više měsecih onim, što se tu u tri četiri dana prospe i razmetne. Za sajmovi dodju kàrstna imena domaćina ili drugog koga člana obitelji, a za ovim opet svetac odvětnik plemena, pa se troši i razsiplje kao i prie; a često krat nadese se težke i nesrětnoga običaja ženidbe, koje tako ogole kuće i izprazne kesu bezumnom ženiku, da višeputah po veseloj svatbi umire sa ljubovcom od gladi i svake běde. Ali ni to sve nije dosta, jošte moraju i revene doći, t. j. sastane se više veseljakah, ili gdě u kući, ili pod vedrim nebom te kupe škopca i pripeku, pribave vina i kruha, pa udri veselo po cěli dan i noć, a kadkad se zahvati i drugog dana; tu se ili svi pokesaju i plate što su pojeli, pa svak k svojoj kući, ili plati sve sam jedan, pa zlo i naopako, jer tada koliko je u družtvu članovah, toliko se dade častih, t. j. svaki član po redu, počasti cělo družtvo po jedan put, tako pošteno jesti i piti, veli se revenat se. Kuće po kopnu nisu kao štono pokojni

Digitized by Google

Seljan veli, (koji je tako neuko i pogrěšno pisao o Dalmacii, da nebi mogao niti o Japonu gorje) od blata i slame skàrpane, nego zidane kamenom u suho ili u živo (s vapnom ih bez vapna) a pokrite, bolje ciglom, ponajviše šimlom (šindolom); a na mnogih městih i slamom, nu bez pokućnog uresa, i dobrih posteljah.

Čakavci stanuju po otocih, jednom je i primorje bilo mal da ne sve čakavsko, ali se je sada poštokavilo.

Čakavac je, štono se veli, ćarv zemaljski, radi neumorno i zimi i lěti, niti bi pustio praška zemlje, da mu idje u ledinu, ljubî čistoću, obradjiva bolje vinograde nego štokavac, sadi masline i podobro ih redi, sa ljubom je mio i ljubezan; ako je i najsiromašnii, ima barem slamnjaču na postelji, što ćeš u štokavca zahman tražiti: nije razsipan niti plamtećih strastih, kao onaj. Nu fali mu (govorim samo od seljanah) ona okretnost, vatra i odlučno sàrce, koje resi drugoga, a nije niti tako gostoljubiv. Veli se: da nije tvàrde věre, zašto ja nebi ja doduše jamčio, nu da je u njemu mnogo više zavisti, nego u štokavcu, to sam i sam izkusio. Čakavac i štokavac preziru jedan drugoga, i naděvaju se pogàrdna imena, ovaj zove onoga boduo, a onaj ovoga vlah. Otočanin dàrži kopnjaka, kao někakvoga divjaka, a kopnjak otočanima, kao kukavicu, koja sàrca nema; to su predsude koje bivaju i po drugih městih, imedju sela i sela, dakle im nećemo niti ovdě veliku važnost dati.

Mnoge od ovih razlikah, koje bivaju medju jednim i drugim prigrankom, rekao bi, da su se iz toga porodile, što je onaj bio uvěk na oružju i borio se, a ovaj je mirno mirovao, što ga je ponajviše morska pučina branila; jer što se prosvěte tiče, nije je do sada niti ovaj, niti onaj imao.

Jer niti u ovo zadnje vrěme, nije se nikakav ozbiljni korak učinio, da se narod ovaj prosvětli. Podiglo se je, istinabog u Dalmacii od někog vrěmena několiko učionicah po selih, ali bi bilo trista putih bolje, da nije niti jedna. Do ove godine, kad je siromaško dětešce došlo u školu, turio mu je u ruke tobožni učitelj jedan talianski bukvar, iliti abecedu, čitanku; a za tim, nečudite se bratjo čitatelji, i jednu talianski slovnicu, ili gramatiku!! Ovu su slovnicu nesrštna děca morala naučiti na izust, kao papiga od počela do konca, a nisu znala ni razuměla jedne jedine rěči! a i hvala Bogu da nisu, i da nije talianština kod nas tako daleko dotěrala! Ali čemu onda te škole pro forme? čemu tovariti siromašnom narodu novo brěme, uzdàržavanje učitelja, kad mu nikakove koristi nedonosi? Nu ove godine hotělo se je izkazati dalmatinsko praviteljstvo, te je izdalo opet knjige na talianskome jeziku, ali s prevodom hàrvatskim na lěvoj strani! pa s kakovim prevodom!! neću ja da uvrědim gg. prevoditelje, nu kao ljubitelj istine moram da kažem, da kao što sve te knjige služe na sramotu našemu narodu, tako i taj prevod služi na pogàrdu našemu lěpom jeziku, koji je tu nemilo i naopako po talianskom kroju raztezan i razvlačen, a od materinog svojstva u njemu niti za lěk! Pa ako je dalmatinsko praviteljstvo iskreno mislilo za puk, koji mu je pověren, i za koga će morati odgovarati, ako nigdě drugdě, a ono pred Bogom, zašto se nije ugledalo u priměr praviteljstva tàrstjanskoga, pa nije izdalo za děčicu naše hàrvatske ruke knjige u hàrvatskome jeziku, a za Taliane i potaliančenike, ako im baš u tako neznatnome broju, to pravo u našoj domovini pripada, na talianskome jeziku, kao što je i tarstjansko izdalo za Hàrvate hàrvatski, (pa lěpim književnim jezikom, i novim pravopisom, proti kome smo mi mudarci na našoj granici kinezke zide podigli) za Kranjce pako kranjski, a za Taliane talianski. A kad je jedan Němac Stadion, s svojimi savětnici, samimi Němci i Taliani, uvidio, da je

to i pravedno i potrěbno, neznam zašto nije dalmatinsko praviteljstvo, koga glave, stranom slavjansku lozu vuku, a stranom su Dalmatinci po rodu! Nu kad nas se je gledalo do danas, da se samo pro forma něšto učini, ali na dobar uspěh nije niko ni pomislio: jer gospodu rodjene dalmatince, koja su na kormilo došla, nije stezala ljubav svoga roda, nego samo živo hleptenje za častima i punim tabolcem. Svaki dakle pametan čověk može uviděti, da ove učionice po Dalmacii, nisu učinile drugo, nego otudjile sasvim neuki puk od školah i učenja, klupe su po učionicah za kratko ostale prazne, a najzad se dogodilo, da se učionica razmetnula.

Nu ako se i nije naš narod imao priliku polazeći uredno učionice knjigu učiti, ipak imade mnogo po cěloj Dalmacii nizke ruke ljudih, koji su knjigi věšti. Ovo su ponajviše tako zvani samouci t. j. ljudi, koji se nauče čitati, ne po učionicah, nego jedan od drugoga, pastirujući svojim stadom, ili uvečer i po svetcih, kad neimaju drugoga posla, a cěla njihova biblioteka, kojom se uz cěli život bave, jesu dvě knjige Andrie Kačića, »Razgovor ugodni naroda slovinskoga« koji je poznat po cělom slavjanskome jugu, i »Korabljica« ili prekratjeni stari i novi zavět, s dodatkom više stvarih iz naše najdavnije pověstnice.

Ove su dvě knjige, i po kopnu, i po otocih tako obljubljene; da se mnogi dadu na knjigu samo zato, da mogu čitati, što piše dobri starac Andria. Ja sam vidio više putah pastira, gdě izvadi iz torbe svoga Kačića, pa počme pěvati na sve gàrlo stare naše davorie, a oko njega odraslih i drobnih pastirićah i pastiricah sa suzami u očiuh. Po večerih, osobito zimskih, ako koji u obitelji znade čitati, a on čita na glas ili Kačićeve pěsme ili Korabljicu, pa se tako ista děčica još od malih noguh nauče i zapamte mnoge stvari o našoj pověstnici iz prošlih vrěmenah, koje težko da znadu naša izučena i diplomatirana gospoda. Mnoge zasluge imade zaista starac Kačić, da se u Dalmatincu ono junačko čuvstve i narodni ponos sačuvao; jer akoprem obe ove Kačićeve knjige imadu mnogo manah i nedostatakah, živa je ipak istina, da su u njima sakupljene glavne dike našega naroda, pak te mu se dike ponavljaju, od dětinstva i kao vrělo živo pitaju mu sàrce. Kačić je ovima dvima knjigama više dobra učinio svome rodu, nego sva tobože otčinska poglavarstva, od početka gospodarstva mletačke republike, pa do dana današnjega. A i blagoslovljenje bile Kačićeve ruke, koje su za svoj rod ove dvě knjižice spisale, jer što bi siromak u današnjoj gàrdnoj zanemarenosti, kad se niko nanj ni neogleda; kad mu je mili i sladki jezik i narodnost tako prezrěna od onih istih, kojima je blagostanje i budućnost njegova izručena? Nebili tužan očajao, da mu Kačićeva vila sàrce neokali? — Čujte pa sudite.

Kad je bivša Meternikova vlada udarila po najgadniem bureaukratičkom načinu, da uredi upravljanje zemlje, onda je ona šaka Talianacah i njihovih zagledačah, preotela mah, pa se je odredio jezik talianski, ne samo za sva viša dikasteria po gradovih, nego i za iste obćine, u kojih neima ponajviše ni jednoga, koji bi znao ovaj tudji jezik izim šindika (glava obćine, koja sastoji iz više selah) a ni on vavěk, i njegovog tajnika. Šta više! isti biskupi, neuzamši na um, da niti trecina vanjskog svetjenstva neznade drugog do materinog jezika, pišu svoje zapovědi talianski! Toga moralnoga samosilja nije pod mletačkom republikom bilo; Mlečići nisu nikad prezrěli, kao što se danas čini, narodni jezik, isti Dože primao je iz Dalmacie molbe i tužbe, ne samo na hàrvatskom jeziku sastavljene, nego i glagoljičkimi slovi pisane; bili su mudrii nego današnji diplomati, koji hoće da predobiju za se narod nedopuštajuć mu ni moliti ni tužit se u svom materinome jeziku, nego u tudjem",

Digitized by Google

koga on nit ljubi nit razumje: ali věčna je istina bila i biti će, da tko za nepravednom svàrhom teži, taj uvěk krivim putem udara, koji ga drugamo dovede, nego je naměrio! — Nu bilo kako mu drago, mi smo ipak mnogo tàrpili, i možemo za stalno reći, da nam je talianština više nahudila u ovo malo vrěme odkad s nama Němac gospodari, nego za cělog gospodstva mletačke republike; jer je tada po omanjih gradovih kao u Pagu, Šibeniku, Trogiru, Makarskoj, Omišu itd. bio jezik hàrvatski, jezik domaći, a i po ostalih ljubio se i čuo u kućah najodličniih porodicah, nu danas nije više tako, sve se je preokrenulo, a tudjinstvo otelo mah, te pritisnulo i nadjačalo mile nam materine zvuke, pa im i u seljačkoj kolibi město zavidi; nu koliba je ova zanje, netegnuti hram Boga velikoga, i oni se čuvaju mirno dok nedodje vrěme njihovo i nepovrate se opet u běle palače otacah svojih, a tudjinstvo ovo i njegovi zagledači, koji nam se sada tako bahato holisaju u kućah i baštinah naših, izčeznut će kao tmina i topiri pred rumenom zorom i jarkim suncem.

Osim ove rane, još nam je i druga težka zadata u ovo novie doba, rana koja u cěli narod slovinski zaseča, i koju izlěćiti trěba, jer će lěk taj biti sladki balsam bratinske ljubavi. Od kad su se otci naši častnim kàrstom prekàrstili, od ono doba služila se je kod nas služba božja uvěk u jeziku slovinskome: što se tiho molilo, to je bilo u staroslavjanskom, ili štono narod kod nas kaže, glagoljičkome jeziku, a što se na glas pěvalo, to je bilo u čistom jeziku narodnom. Zalud su se u najdavnie doba napinjali splětski arcibiskupi, tudjim rimskim duhom opojeni, a i podupàrti potajno, od někojih papah da uvedu jezik latinski medju hàrvatsko svetjenstvo, jer je služba božja i po kopnu i po otocih ostala u jeziku slovinskom, sve do g. 1832. Nu te god. bi prognan mili jezik naš iz doma gospodnjega. Jezuitičke bò naměre někoga vàrhovnoga pastira našega, uništiše sveti ovaj običaj; a novo svetjenstvo morade se primiti jezika latinskog, i tako se jezik naroda čuje danas samo po onih selih, gdě pastiruju duhovnici, koji su svàršili svoje nauke prie 1832. godine, ali ovi dolaze sve na manje, i tako se za kratko možemo nadati, da će nestati po svoj Dalmacii ovog lěpog običaja, za kojim drugi narodi tako od sàrca teže, a nami ga jadnim i nemarnim poglavice càrkavah naših uništiše i zabaciše!! Nu ufam se ipak u duh vrěmena i u mlado svetjenstvo dalmatinsko, koje se je u narodnom dubu počelo buditi, da će ono prigàrliti opet ovo svoje pravo, te povratití jezik svoga naroda na ono uzvišeno město, na koje su ga otci naši bili uzvisili. Stupite dakle mladi pastiri roda svoga i nebojte se priateljah tmine i mraka, ma i sedili oni na stolicah visokih, neće se oni usuditi podignuti glas svoj proti svetoj nakani vašoj, jer vide i sami, da se dan približava, a tmine razgone u kojih su do sad zamotani bili, i da im nestaje zaklonki za sva děla, koja istina neresi, iskrenost nezaodiva i iz kojih čista Isusova ljubav neprozire. Vi ćete ovo tim laglje izvesti, jer imadete više uglednih licah i odvišega svetjenstva, kao n. p. (neukravajući druge), šibenički biskup, koji pravim apostolskim duhom diše, i rod svoj ljubi, pa će vam sigurno i na ruku ići, i u pomoći biti. —

Ako se naš nizki narod može iz dna sàrca potužiti na one, koji vlast dàrže, pa mu nisu hotěli pružiti niti judnoga načina, kojim bi bio svoj um razsvětio, te stanje svoje materialno i duševno do većeg savàršenstva dotěrao; a to se gradovi naprotiv mogu hvaliti i srětnim zvati, jer su u tome obziru bogato obdareni; danas bo po svih gradovih i varoši nalaze se normalska učilišta; za tim tri gymnasie, i tri mudroljubna zavoda, u Zadzu Splětu, Dubrovniku: samo žalibože što tu svagdě vlada talianska muža, a od běle slovinkinje vile ni spomenka nije. U

Digitized by Google

Zadru ima jedno glavno arcibiskupsko sěminište a drugo pravoslavno, oba za cělu Dalmaciu, jedan liceum, konvikt, koji će sada prestatĭ, jer i onako nije drugo, nego aps u kome čami siromašna mladež. —

Dalmacia je pčeljnjak velikih i mnogobrojnih jatah činovnikah, samo tom primětbom, da ova jata nedonose u nju nikakvoga dobra, a odnose žalibože mnogo. —

U pogledu političkome, děli se na četiri velika okružja: zadarsko, splětsko, dubrovačko i kotorsko, a glava je svakog okružja tako zvani okružni kapitan (Capitano circolare); ova četiri okružja děle se na 25 kotarah (distriktah), u svakom kotaru stoji na čelu jedan tako zvani pretor, sa četom omanjih činovnikah za ledjami, a kotari ovi napokon děle se od prilike na 82 obćine, kojima predstoji ili tako ili nazvani poteštat ili šindik (sindaco podesta).

Vàrhovna vlast cěle zemljo jest gubernium, ili štono mi u Dalmacii velimo, guveran, a ostale glavnie vlasti izim navedenih jesu: pozivno i vàrhovno-karno sudište za cělu Dalmaciu, (Tribunale di Appello, e superiore guidizie Criminale). Za tim četiri nižja gradjansko-karna sudišta, ili tribunala. Za militarske poslove imade jedno vàrhovno vojno zapovědničtvo. Druge omanje oblasti napomenut će se kod pojedinih městah, gdě sede.

Poglavita města:

Glavni grad cěle zemlje: Zadar, Jadera za vrěme Rimljanah, a Diodora u srědnjemu věku, leži na jednome ratiću, koji se je od istoka k zapadu u more pružio. — Od juga zapada i sěvera more ga obliva, od istoka je ovaj ratić jednom jažom presěčen te more navedeno, i tako se grad kao na jednom otočiću běli, a s kopnom ga skapča jedan most, koji se digne, kad je od potrěbe. Uz to je Zadar obkoljen čvàrstimi debelimi miri, koji su široki na městi do 20-30 lakatah, a na njima zjevaju oda sviub stranah ubojiti mnogobrojni topovi. — S istočne strane na domet puščanoga zàrna, ima jedna predtvàrdjava (750 fatih naokolo) sva na debelo obzidjana i vodom obtočena; na gornju stranu, od ove prěko mora učinjena je ne davno něka mola tvàrdjavica, koja se fortini nazivlje. —

Od sěverne strane grada, sliva se kao na bok podosta prostrana luka, koja se je u stara vrěmena lancom zatvarala; dok je ovao Zadar kao tàrgovište, dolazili su u nju veliki i mnogobrojni brodovi, ali danas, s tàrgovinom umaljo se je i njihov broj. Kad je pokojni Seljan skàrpa iz kojekakvih knjigah onaj svoj opis Zadra, onda ga je tako nagàrdio, kao što valja! —

Zadar nije bio nikada ružan grad, a s ovu stranu 20 godinah, tako se je na bolje okrenuo, da bi ga danas jedva poznati mogao onaj koji ga od tad nije vidio, tako da se može reći da je Zadar danas sa svim lěp i uredan grad, ima bo sve svoje ulice lěpo popločane, i ponajviše upravne, dvě ga lěpe i dosta široke, cělom dužinom probijaju. — Samo na onoj strani grada, koja se varošom nazivlje, i gdě sami težaci stanuju, tamo su ulice těsne a i nečiste, u ostalom varošu najveća čistoća vlada, a kanali teku svi izpod zemlje u more. Lěpa je i prostrana, osobito ulazna ulica od strane luke, sa širokim trotoirom, i malimi stupčići uz trotoir urešena. Kuće su sve ciglom pokrivene i ima ih mnogo lěpih, a u obće se može o svih reći, da nisu neugodne. Imade dvě glavne piace, ili šetališta, 1) tako zvano gospodska piaca, ne velika, ali lěpa i ravna kao dlan i bělimi četverouglastimi pločami popločana; sa zapadnje strane piace, diže se vis na kojemu stoji gradjanski sat, a na lěvoj tako zvana loža, něka vàrsta govornice

Digitized by Google

nalik rimskim roštrom, krasna děla što se arkitekture tiče. 2) Piaca, narečena zelena kampa (pokvareno od campo zelena zvana, jer se tu tàrži svako jutro razna zelen i povàrtje), velika i krasna pred arcibiskupovim dvorom. Zadar ima dvoja glavna vrata; od luke i s istočne strane od kopna, ova zadnja velelěpna su i klasićko dělo neumàrloga arkitekta San-michieli-a ima 7 càrkavah, najlěpša je stolna càrkva S. Stošie (Anastasie) dělo 13. věka. — Càrkva S. Marie, lěpi pokus novie arkitèkture. — Càrkva S. Simeuna, u kojoj se nahodi dragocěna srebàrna i pozlatjena raka, u kojoj počivaju moći istoga svetca.

Raku je ovu poklonila Elisabeta ljuba velikoga Ljudevita. S jedne i druge strane rake izvišena su na zidu dva velika slikotvora, na kojih je naslikan poklon svetcu iste kraljice, a u pratnji vide se někoji hàrvatski velmože u lěpome starinskom i bogatom narodnom odělu. U càrkvi S. Mihovila, služe otci reda sv. Ivana službu božju po starome hàrvatskom načinu, t. j. u jeziku slovinskome, a što svakoga iskrenoga Slovincaradovati mora jeste: da se i mladji svetjenici onog reda dàrže ovoga svoga prava, niti hoće da se dadu na latinštinu. U càrkvi zvanoj »Gospa od kastela« nahodi se raka slavnoga i zaslužnoga arcibiskupa Zmajavića, koji je zaveo u Zadru jedno slovinsko sěmenište, i sve što je imao obratio na korist svoga roda. U càrkvi S. Kàrševana, koja broji prěko tisuć godinak, nahodi se najlěpši i najdragocěnii oltar u dàržavi od zelenoga mramora.

Pravoslavni imadu svoju càrkvu sv. Ilie, mala je ali dosta lěpa.

Od dva sata dalečine teče voda u grud izpod zemlje kroz kamene cěvi, ovaj vodovod dovàršen je prie desetak godinah, i zadovoljio je najpàrvoj potrěbi stanovničtva, jer se je prie tàrpila strašna oskudica sladke vode (t. j. koja neudara na slano, jer take ima Zadar izobilja.)

Ono što bi svakome putniku sàrčano preporučio jeste: da pohodi onu bogatu zbirku svakovàrstnih kipotvorah, napisah i drugih znamenitih starinah, koja se nahodie u kući bratje Pellegrini-Danieli-ah, koju je vrědni njihov praděd Dr. Ante Donieli, velikim trudom i troškom od svakda skupio i sabrao. Vrědno je da se obadje takodjer ona lěpa bašča, koja se na istok po bedenih zeleni, i koja je omilje cěloga grada.

U Zadru stanuje gradjansko-vojnički gubernator, pàrva glava u dàržavi, jedan arcibiskup katoličkoga obreda, koji se slovi dalmatinskim mitropolitom; jedan pravoslavni biskup. Sědi u njemu gubernium, pozivni i vàrhovno-karni sud cěle dàržave, sud gradjansko-karni pàrve instancie, kapitanat okružni, pretura; bila je i zlokobna policia, s velikim jatom svojih revniteljah, ali je hvala milome Bogu ove godine zaglavila. — Vojno zapovědničtvo i još kojekakove manje oblasti i časti, kojo nebi čověk za dugo izbrojio.

Što se naukah tiče, imade Zadar jedno normalsko učilište za mužku a drugo za žensku děcu, jednu gymnasiu, liceum, za tim obće arcibiskupske sěmenište za sve dalmatinske biskupie, gdě se izim drugih bogoslovnih naukah, predaje s osobite katedre staroslavjanski i narodni jezik, ali, žalibože, sve do sada s malim uspěhom. Ima takodjer u istome sěmeništu i jedna katedra Agrarie, koja bi se po svih sěmeništih morala uvesti, jer svetjenik neizvàršava svoju dužnost, ako obavlja samo duhovna, nego mora promicati i materialno blagostanje svoga stada. Ima takodjer jedno sěmenište za pravoslavne, gdě se uče nauke na sladkome jeziku materinu. Nalazi se jošte i jedno omanje sěmenište za one žakne ili klerike zadarske arcibiskupie, koji su jošte u gymnasii i filosofii, a izdàržava se iz

Digitized by Google

one glavnice, koju je dobri arcibiskup Zmajević bio utemeljio za svoje sěminište slovinsko.

Zadarski žitelji, kojih imade, izim vojničtva i inostranih do 8000, stranom su vlasteli (possidenti) stranom rukotvorci, a stranom javni činovnici. U Zadru se pravi onaj glasoviti rosolio, koji se svakud po světu raznosi. Medju zadarskim stanovničtvom razvio se je lěpi družtveni život, a imade podobru kitu inteligencie, broji tri knjigarne i dvě tiskarne. Kakovim je duhom slobode bio zadahnut Zadar, i kakova je junačtva radi nje počinio, i koliko žalosti i nesrěće pretàrbio, tko iole poznaje našu pověstnicu taj će znati. Ali od konca 14. věka spava neznatan i ugnjeten do dana današnjega, bez svete iskre narodnosti, da ga zadahne i na život pozove. —

Nu svakako nemogu, što něki da čine, prezrěm Zadar sa svim, kao gnjezdo otudjenikah i odmetnikah svoga roda; jer ima medju Zadrani dosta plemenitih sàrdacah, koja ljube iskreno svoj rod, i koja se nebi odrekla nikakvog koraka k naprědku i narodnome ruzvitku, a oni koji danas urnebesuju proti slovinskome stěgu i imenu, to su ponajviše inostranci, koji su se u našu domovinu doskitali, pak skočili na časti vlasti, i bogastvom se okružili, te gospodare i zakratju tužnim gradom po svojoj volji i ćudi, ali neka do zgode!

Ostala poglavitia města u zadarskome okružju jesu: Na 10 t. milj. k zapadu malo na sěver: Nin, najznamenitie, možebiti, město u našoj hàrvatskoj pověstnici. Malo da ne svi primorski gradovi pridàržavali su se svoga někakvoga rimskog podrěkla, i tudjili se od Hàrvatah, sve do okolo 1000, poslě rodj. Isusova (jer je tada hàrvatski živalj, kao što nam pověstnica kaže, bio i po gradovih sa svjm zavladao) a Nin na protiv postao je odmah od počela grad hàrvatski, u njemu su se krunili naši kraljevi, u njemu su stolovaoli pàrvostolnici (primas) naših hàrvatskih biskupah; koji pàrvostolncii opàrli su se nečuvenim u ono slěpog poklonstva i posluha doba smionstvom, rimskim papami, kad su pomoćju někih splětskih arcibiskupah, hotěli da uvedu latinski jezik u hàrvatsku càrkvu: prěko hiljadu godinah služila se je u ninskoj biskupii služba božja u staroslavjanskom i hàrvatskome jeziku, stopram negdi prie 25 godinah utrali su ovu biskupiju i priklonili ju zadarskoj arcibiskupii.

Věčni bojevi izmedju Hàrvatah, Mlečanah i Magjarah, upropastiše ovaj lěpi grad, na urese i velelěpje kojega, opominju nas oni veličanstveni kipovi i druge starine, koje je tu revni Danieli izkopao, te svoju kuću u Zadru nakitio. Nu životario je i dàržao se po dobro sve do 16. věka, ali tada započese udarati Turci svaki čas prěko Kotara, te uzgred činiti trista jada; Mlečani da doskoče manjim većemu zlu, zapale ga sami, te tako stolica i kruniště hàrvatskih kraljevah, obrati se u razvaline i ugorak; za mirom, koji naslědi, podiže se opet poněšto iz pepela, i produži svoj slabi život sve dok mu ne nestade svoga biskupa, a kad njega nestade, onda umri sa svim kao grad, i posta siromaško selo, koje danas neimade više od 500 stanovnikah. Nin leži u svojoj luci na jednome otočiću, koji je naokolo mirimi opasan.

Jedan ga most od juga a drugi od istoka s kopnom skapča. — Kad udješ u ove razvaline, tvàrda te něka obuzme misao, a žalost razblaži sàrdašce, videći kako se je danas proměnilo ovo lěpo kruniště naši kraljevah, ova dikah hàrvatskih gradovah, koja se je naslonjala ponosita i krasna, kano labud na bistroj vodi uz obalu zelenu. U njemu sam čitao, kad sam ga obilazio živu sliku milog i nesrětnoga moga roda, koji biaše jednom jedar i moćan narod, a danas mu ostaju samo izsěče-

Digitized by Google

na uda, koja grabi i razvlači nesmiljena ruka lukavog tudjinca. Ninske su okolice prekrasne, sama polja i nekamenitih brežuljci. Malo dalje od Nina nahode se Gàrbe ili dvori Mafrinovi, koji je hotio da obrati tu okolicu u perivoj, kao što bi i morala biti svoje plodnosti radi; potrašio je do 200,000 dukatah, podigao zgrade, doveo težakah iz Italie, Arbanaske, itd., nu posao nepodje zarukom; umri vlastelin na kratko vrěme, a novi naselnici poumiraše većom stranom radi vijućega se nezdravoga zraka, iz gliba kojim je Nin obkoljen. Šteta velika za toliki strošak, a još veća, što ona plodovita polja, koja su medju ostalimi rodovi i za duhan veoma prijatna, ili se neobrodjivaju, ili idju u ledinu.

Negdi 12 milja od Zadrà k istoku, leži malo selo Biograd na dvostrucih razvalinah: rimske Blandone i hàrvatskog Stolnog Biograda. Pàrvu razoriše Avari oko 6 věka, a drugi dužda Domenico Michieli, (a ne Ordelafo Faliero, kao što Fortis bez temelja tvàrdi) kad je po Dalmacii běsnila vojna od strane Mlečanah, proti Ugrom i Hàrvatom.

Vrana na 20 miljah od Zadra, same razvaline njegdašnje stolice velikoga Priora Templarah, a kasnie krasnog dvora turskih begah. Malo je nadaleko najveće u cěloj Dalmacii jezero; koje hrani izobiljah dobrih ugorah.

Šibenik, povio se lěpim pogledom prěko boka jednog povisokog brěga, pokraj rěke Kàrke, koja se tu s morem stače. S kopna je miri opasan i svezan s tvàdjavicom sv. Ane. Poviše grada na bàrdu, dvě su tvàrdjave sazidane u vrěme prošlih bojevah, da brane grad od navale sa strane kopna; jedna se zove tvàrdjava sv. Ivana, a druga Baronia, ali se je ova zadnja več obatalila i porušila. Pred Šibenikom otvara se velika i prostrana luka, iza koje se diže iz mora tvàrdjava Ljuljevac, iliti sv. Nikole, zvana, lěpo dělo slavnoga arkitekta Sanmicbiela. Oj koje su se žalosti u Ljuljevcu prosule, koje li suze prolile! U njemu bo su skapali oni bědnici, koji su dopali lanacah, poslě nesrětnoga pokusa Nove Italie. — Grad ovaj nije doduše ruzan, ali je neugodan svojih těsnih i stàrmenih ulicah radi, koje su, osobito ako je mokro vrěme, i pogibeljne, jer skliznuv čověk, mogao bi se Bog zna kamo odkotàrljati.

Grad Šibenik, i ako mčsto malo, koje nebroji više od 6000 stanovnikah, ipak velike je cěne u našoj pověstnici. Za vrěme hàrvatskoga gospodstva, bio je podrěklom i jezikom hàrvatski grad, stanovao je u njemu jedan katolički biskup hàrvatskoga obreda, koji je zabacio kašnje svoj jezik živi, i primio tudji màrtvi. Danas je tudjinstvo zavladalo, nu narodnost naša nije mu se ipak tako ponizila, da je nebi ni čuti bilo, jer i to nije malo, što se novoustrojena narodna straža, zapověda jezikom narodnim. — U gradu ovome porodili su se muževi neumàrloga imena, kao n. p. onaj glasoviti Antun Vrančić, pàrvostolnik Ugarske, glasoviti Andria, od Talianah prozvan Skiavone, jedan od pàrvih slikarah svoga vrěmena, Martin Rota, takodjer slikar i rezar, Petar Divnić. koji je u milom materinom jeziku, izmedju ostalih stvarih, pěvo pěsme u pohvalu rodnoga grada. Šibenik je napokon rodno město Nikole Tomasea, koji se je žalibože posvetio više talianskoj muzi, nego vili slovinskoj.

Iskrice njegove u pogledu njegova ženialnoga duha, mala su do duše stvar, ali valjadu ipak mnogo više, nego někoje debele knjige, koje su na světlo izišle, ili koje s jekom i gàrmljavom radjajuće jedre gore, vele, da će ugledati dan bèli, pa ostaju sveudilj u utrobi tamnog nebivanja!! Nu mi se ufamo, da neće iskrice biti zadnji dar, koga je Nikola Tomaseoa svome rodu poklonio, nego da će,

Google

kad se utiša oluja, koja ga je odnas zanèla, opet majki svojoj slovinskoj, koji darak svog zlatnoga pera uděliti. —

Grad Šibenik imade siaset càrkavnh; 20 rimskog, a 2 prevoslavnoga obreda, medju kojimi krasni je uzor gotičko-talianskoga stila, stolna katolička càrkva sv. Jakova; početa je ova càrkva godine 1443., a dovàršena 1555.; kàršenica, koja se u njoj nalazi najsavàršenii je tvor, koga je ruka umětnica satvoriti mogla. Krasna je zgrada i gradjanski kazino. Danas je Šibenik stolica katoličkoga biskupa, jedne preture, ima normalsko učilište, jedno za mužku a drugo za žensku děcu, i těra nješto tàrgovine.

Skradin više Šibenika, na razvalinah staroga slavnog grada Scradone, koju skitajući se narodi razoriše. Leži na rěki Kàrki i ima do 1500 stanovnikah, koji se bave ribanjem, tàrgovinom i poljudělstvom; ima veoma dobre mline; Skradin je město na glasu, radi svoga vodopada, koji je divno čudo prirode.

Darnis mala varošica ima odprilike 1000 stanovnikah.

Knin, pučan i lěp grad za vrěme hàrvatske slobode, obična stolica županah, županie istoga imena, a čestokrat i samih kraljevah. Malo dalje na jednome bàrdu nahodi se jedna tvàrdjava. Knin imade tako něgdi 1000 stanovnikah. Od Knina do Dàrniša otvora se ono krasno i prostrano polje, koje je najlépše i najplodnie u cěloj Dalmacii.

Ostrovica. Sada malo neznatno selo; ali se je jednom ovdě na vàrletnome kamenu, podizao po put orla otimača tvàrdi grad pokojnih knezovah Subićah. Poslě neg proměni mnoge gospodare obori najzad niz onu ljutu starmad svoju oholu glavu, ku ju je krunila kobna kruna više siljastih turanjah, iz kojih su prozirala, kao ubojiti zmajevi, silna bojna oružja.

Karin. Danas dvostruke razvaline: rimskoga grada; i stolice jedne hàrvatske županie istoga imena. U jednom mome veoma povàršnom obilasku s vrědnim svećenikom Nikolom Valentićem, našli smo ovdi jednu veliku ploču, u někoj kolibi uzidanu, na kojoj je bio podugački latinski napis; mi smo ga prepisali, znam da je bio grobni, ali kamo je dospio, već se nesećam.

Obrovac. Jednom něka vàrsta tvàrdjavice, a danas živo selo na rěki Zàrmanji, gdě se těra dobra tàrgovina vinom i dàrvi.

Podgradje. Siromaško městance, nu vrědno uspomene, jer je na razvalinah staroga grada Aserie, kome se jošte na okolo mirine poznaju: a bez dvojbe ima tu mnogo starinah, nu žalibože neima ruke, da ih marljivo skupi i na vidělo iznese

Novigrad. Na zalěvu istoga imena, poveliko selo, pružilo se prěko plećih povisokog brěga, na vàrh kojega vidi se porušena i obataljena stara a jednom čvàrsta tvàrdjava, gdě je tamnovala a najzad i život izgubila, Elisabeta ugarska kraljica.

Starigrad, siromašno selo pod Velebitom, ali zaista obiljno nasladište ljubiteljom starinah, samo da bi bilo bolje poznato. Ima tu novacah, svakojakih starinskih grobovah, napisah, poglavakah, a osobito lampicah s napisam »Fortis;« medju mnogimi drugimi stvarima, vidio sam tu jednu ploču lěpo iz mramora iztesanu s latinskim napisom.

Vinjerac i Ražanac na dolnjoj obali mora velebitskog: dva sela koja su bili s Turci, znamenite i duge bojene i zato velike pravice i sloboštine zadobili od Dužde; svako je imalo po jednu tvàrdjava, gdě se je cěli narod sgàrmio, kad je Turčin nadošao, pak se od tole branio. Sad su već malo, da ne sa svim, porušene.

Medju otoci zadarskoga okružja, najpoglavitii su slědeći:

Digitized by Google

Pag sa 5000 stanovnikah. Ima izobilja dobrih ovacah, vina i solinah, koje radi samovolje usilnog, monopola neiznose niti šesti dio od onoga, što bi inače iznositi mogle. Glavno je město otoka: Pag sa 3000 stanovnikah, ponajviše poljudělacah.

Stolica preture i rodište slavnoga slovinskog spisatelja Kašića. —

Rab, otok malo manji od Paga sa 4000 stanovnikah; koji su veliki težaci i ljubitelji čistoće. Glavno město je Rab, milo svakom slovinskome sàrcu, jer rodište onoga slavnog muža, koji je prokàrčio put u duboke znanosti prirode neumàrlome Nawtonu, Marka Antuna Dominisa, splětskog arcibiskupa, koji uz veliki um, bio je obdaren rědkim u ono doba darom, (osobito u onakoj časti) t. j. slobodnim duhom, radi čega mu častne kosti u Rimu izgoréše i pepeo, u znak prokletstva, razpàršiše; nu ime njegovo živi zato i danas, niti ima vlasti ni prokletstva, koje bi uništilo onaj slavni věnac, koji se oko njega vije, a njegovi progonitelji živu kano màrke tmine uz jarko sunce, pri kojima još světlie světi.

Krunarica (Inoronata), puna bujne paše i dobre fele ovacah. Na Krunarici gradi se najbolji sir u cělome okružju; zatim Olib, Silba, Ugljan, Iž, Pašman i Šibenički otoci; svi više, manje prekriti svezelenim maslinami, vinogradi, smokvami i drugimi poludnevnoga podnebja stabli. Ore se takodjer i sije, a na někojih se i bube hrane. Na vàrh jednoga visokoga bàrda na otoku ugljanu, vidi se iz znatne daljine razvaline tvàrdjave sv. Mihovila.

Okružje Splětsko.

Splět, čedo razorene matere Salone, iliti Solina. Dok je Solin bivao, dizali su se na ovome městu znatni dvori cara Dukljana, a kad Solin pade, propadoše i carevi dvori; bezkućanici solinski, stekoše se u one ogromne razvaline, zbuljiše spočetka nizke kolibici, koje se za kratko u palače okrenuše. Mnoge se starine rimske nalaze u Splětu, kao n. p. Perunov hram, danas stolna càrkva, hram Eskulapa, danas càrkvica sv. Ivana, koja za kàrštenicu služi. Za tim znatni ostanci dvora Dukljanova. Izvàrsnu zbirku svakojakih starinah, ima danas g. Solito, koju bi svaki putnik posětiti morao. Splět je dosta lěpi grad u krasnoj okolici i na lěpoj skeli za tàrgovinu, koja se je něšto i krenula, osobito s marhom, koja se dogoni iz turske krajine; budućnost mu je mnogo bolja nego Zadru, i pravednie bi bilo, da je Splět glavni grad Dalmacie, jer izmedju ostalih uzrokah i taj je glavni, što je u sréd zemlje, te naručnii i poglavarstvom, i stanovnikom. U ovome gradu rodili su se mnogi veliki muževi, kao n. p. Toma arcidjakon splětski, Marko Marulić, koji je bio u svoje vrěme jedan od najučenii muževah u Europi, a pisao je knjige ne samo u talianskome i latinskom jeziku, nego i u svome materinom.

Splět ima prěko 8000 stanovnikah, stolica je jednog katoličkog biskupa, okružnoga kapitanata i preture. Ima normalske škole, tako za mužku kao i za žensku děcu; jedno sěmenište (koje će sada ako bog da, kao nepotrěbito prestati) za one žakne, koji nisu do bogoslovie izučili gimnasiu i filosofički zavod. — Tri milje na zapad od Splěta, leže na dugo uz more, tužne razvaline bivšega grada Solina, a preko njih teče tiha »Hyadar« voda, al ne tako ponosita, kao onda, kad je pěvo starac Lucanus:

»Qua Adriaci longas, ferit unda Salonas,
Et tepidus in moles sefiros excurrit Hyader.«

Nije sad visoki palačah, niti razkošnih perivojah da mu obale krase; samo neuredne razvaline zagreznute u kàrvi njegovih bivših stanovnikah, i rěč putnika »tu je Solin bio« eto jadni ostanak, tolike slave, lěpote i bogatstva! Sad su se ove razvaline po višem nalogu počele razkopavati, da se iznese na vidělo, što je viděla vrěd-

no, samo da nam nebi lěpše i vrědnie stvari prěko granice zamakle, kao što je dosad bivalo! Jer najlěpše što se danas u Mletci i Padovi kaže, to su plěna iz ove naše bedne matere domovine!

Trogir, na jednom ratiću, jedan put za Zadrom grad najtvàrdji u Dalmacii, ali su mu danas zidovi popadali i zabatalili se; ima lěpu càrkvu, těsne i vijugaste ulice, skapča ga s bližnjim otokom Bučom jedan dugi most; broji 3000 stanovnikah, koji se bave ponajviše tàrgovinom, poljudělstvom i gradjenjem brodovah. Trogir je rodište Ivana Lucia znamenitog dalmatinskog pověstnika. Svaki koji u Trogir dodje, neka obadje bašču obitelji Garanjinove, a ako bi se i do knjižnice moglo, još bi koristnie bilo, jer ova obitelj, osobito što se naših stvarih tiče, imade više blaga, nego i jedna druga u dàržavi. Izmedju Trogira i Splěta, proteže se sedam selah, obala kastelanska nazvanih, koji su sami perivoj. Sve masline vinogradi naranče, smokve, i drugi sadovi i bilje najblažieg podnebja. Svako selo imade svoju tvàrdjavicu (talianski castello, od koga se danas kasteli nazivlju) u koji se narod sakupljao, kad je Turčin navalio, te od tole se branio.

Omiš, na razvalinah, kao što něki tvàrde, starinskoga grada: Onceum; leži na jednoj jezičini, koja se u more porinula. U vrěme silesie knezovah Subićah bio je Omiš gnjezdo gusarah i svojina istih knezovah, sad mala varošica, kod utoka Cetine u more, ima do blizu 1000 stanovnikah, koji su rădini i prometni ljudi; bave se poljudělstvom i těraju něšto tàrgovine. —

Pod planinom Biokovom, svija se uz more na način poluměseca, Makarska varoš sa blizu 2000 stanovnikah: imade dobru luku i těra tàrgovinu. Ovo je kao glavno město primorja t. j; onoga komada obale, od Cetine do Neretve, i koja bi mogla biti Porfirogenitova, Pantalasia. Nu Hàrvati su sve oko mora nastanjeni bili od Obrovca do Istrie, pa se i ovo zove primorje; s donje pako strane redom od Karina pa naokolo donjom kanicom mora velebitskoga, te zadarskim i splětskim zalěvom, sve opet do Cetine, pa i ove obale pravo su primorje, a ponajviše ih tako i narod nazivlje. —

Na podnožju Sfilaje planine, leži prekrasno selo Vàrlika sa čarobnom svojom okolicom i lěkovitimi vodami.

Sinj lěpa varošica dva i pol sata od turske granice, malo dalje nahodi se sastan, Han, gdě se sastaju, da pazare, Turci i Dalmatinci. — Na jedan sat od Sinja k istoku, gdě utiče Karašica u Cetinu, nahodi se Trojan-grad, ili ti razvaline staroga grada »Equum« pod rimljani zvana, koga je valjda Trajanus popravio, pa se njegovo ime do donas, u narodu uzdàržalo.

Klis. Stari Mandetrium, gdě poginu ilirska sloboda, kad Tiberio osvoji ovaj grad, najtvàrdji za Prominom od sviuh ostalih u Dalmacii; za vrěme naše slobode bila je stolica naših kraljevah, danas mala varošica, ima na bregu više sebe jednu tvàrdjavu za koju se mislilo, dok se artiljeria nije savàršila, da je nepredobivena; nu danas to nitko već nemislisi i ona je izgubila staru svoju cěnu. Ovdi je pokopan naš kralj Budimir, koji je svoj narod na kàrstovu věru obratio.

Imoski lěpo selo sa 1000 stanovnikah, na jednom bardašcu izpod kojega se pruža prekrasno imosko polje, Ovo město imade jednu tvàrdjavu, i těra znatnu tàrgovinu, osobito u rogatoj màrvi sa turskom krajinom. Forteopus na neretvanskom bogatome polju. Ovaj predělj koji se zove Neretva, bio je u srědnome věku slobodan i nezavisan; na mornarici nije šala! najmoćnii na cěloj obali jadranskoga mora; a, kad mu je mletačka republika počela od zavisti zanovetati, onda je udario

Digitized by Google

svojimi nebrojenimi brodovi na nju oda svijuh stranah; nègdi blizu Zadra zametnu se morska, bitka koju Neretvanci predobiše, a Dužda koji ju jò vodio, glavom platio, te najzad ju u taki strah natěraše, da im je morala platjati harač cělih 170 godinah; ovoj Sparti, slovinskoj, bili su podložni svi znamenitii otoci, kao n. p. Hvar, Brač, Korčula Lastavo, Vis.

Onaj predělj, koji se proteže medju Klisom i Duarem, rěkom Cetinom i Càrnovicom, zove se Poljica i ima do 11,000 žiteljah, město je ovo sve do 1808, bilo za se slobodno i nezavisno, a mletačkoj republici platjalo je na godinu 250 fr. sr. da ga ima zaštiti u potrěbi i pogibelji; u ostalom u nutàrnje upravljanje nije se niko strani upuštao. Narod se je dělio na tristrane, na plemiće hàrvatske, plemiće bosanske i neplemenite. Vladalo je obćinom 12 knezovah i jedan vàrhovni knez. Svaki knez vladao je u svome selu, o kad je bio kakav važnii posao, koji se je cěle obćine ticao, onda su se knezove sastali, da zbore uz velikog kneza. — Svake godine na dan sv. Jurja sastajao se je narod pod vedrim nebom, na ravnom polju u tri čete razdeljen; na plemiće hàrvatske plemiće, bosanske, i neplemiće, da izabira svoje poglavare; tu su knezovi izabirali velikoga kneza, a narod nove knezove stranom izabrao a stranom one potvàrdio, koji su mu po ćudi išli.

Duare selo koje je priašnjih vrěmenah imalo jednu dobru tvàrdjavu, ali sada leži porušena. Ne daleko pada rěka Četina sa visine od 100 stopah, niz strahoviti ponor.

Stobrec selo na utoku potoka Càrnovice u more, toga radi znamenito, što je tu bivao u stara vrěmena grad Epatium, od kojega se i danas podàrtine vide.

Na splětsko okružje spadaju slědeći otoci:

Brač, koji imade do preko 13,000 stanovnikah, bogati i plodni otok, ulja, vina, smokavah i drugoga poludnevnoga voća ima dosta, a stanovnici kao što su radini poljudelci, tako su věšti ribari i mornari. Ima takodjer na ovome otoku i pčelah i bubah, a vino vugava jedno je od najbolji ne u Dalmacii samo, nego i drugdě. Glavna města:

S. Petar sa jndnom dobrom lukom,

Milna sa krasnom lukom. Stanovnici věšti su gradioci brodovah,

zatim Nereži jedanput glavno město cěloga otoka, a danas po něšto zapuštene.

Hvar (Lesina, Pharia). Znatno město u staroj dogodovštini, kao gnjezdo slobodnih Ilirah i rodište onoga glasovitog starinskoga muža, Dimitria Hvaranina. Sad je otok dosta obradjen ima vina ulja izobilja, a něka se i obàrtnost pokazala, jer se pravi iz rusmarina něka mirusuća voda, koja se živo prodaje kao takodjer něko ulje quinta essenza zvano. Glavno město otoka, jest grad Hvar pod jednim bàrdom na kojemu stoje dvě tvàrdjave. Španjolska i Napoleonova; ima 1500 stanovnikah; jednu učionicu, lěpu càrkvu i prostranu luku; stanovnici živu ribariom mornaricom, a najviše poljudělstvom.

Stari-grad na razvalinah stare Farie, jednom pàrvo město na otoku, ali danas je otišlo na manje i u broju stanovnikah i bogatstvu, te tako i pàrvenstvu, Hvaru ustupilo.

Solta, stara Olyntha, ima 1300 stanovnikah, rodi bogato vinom i uljem, a iz njenih pčelnjakah vadi se najfinie vàrste med.

Vis (Lissa) bogati otok, za vrěme englezkog tu gospodstva imao je do 13000 stanovnikah, koji su se radi velike tàrgovine bili naselili, nu kad presta englezko gospodstvo sadje broj od 13 na 5 tisućah, što takodjer nije malo ako mu na ve-

Digitized by Google

ličinu pogledamo. Vina, smokavah, datulah, naranačah, mandalah i safranah ima izobilja a osobito je od velike koristi ribaria sàrdelah. Kod ovoga otoka potukla je strašno englezka flota francezku (1819). Glavno město: Vis; glasovita tvàrdjava s velikom i krasnom lukom, koja se u pàrve jadranske obale uvàrstiti može; tvàrdjava je ova ključ jadranskoga mora, i zato su Englezi svakako radili, da im u rukuh ostane. Komiša s dobrom lukom.

Okružje dubrovačko.

Glavna města:

Dubrovnik. Od ovoga slavnoga grada i Atine slovinske, neću ništa da progovorim, jer se u malo sve glavno reći neda, a višemu prostor, koji sam opredělio ovome člančiću o Dalmacii nedotiče; nu reći ću samo to, da neimademo primĕra niti u starinskoj povĕstnici, da se je u tako malome gradu, od nĕkoliko tisuća stanovnikah toliko glasovitih i veleumnih ljudih porodilo, a i onako svaki u kojemu pravo slovinsko sàrce kuca, valjda će znati nĕšto o sgodah rodišta Palmotićeva, Gundulićeva, Gjorgjićeva, Boškovićeva itd. valjda će znati o izobraženosti koja je ovdi vladala i narodnosti koja je cvala, dočim je gust oblak nehajstva sve naokolo zavladao i prekrio. Samo šteta što Dubrovčani nisu bili vĕštii i slavohlepnii politici, pa zagibali Dalmaciom odma s početka, dok je republika mletačka bila u njoj slaba i zlo vidjena, pak bi bili svojom slobodom i izobraženostju cĕlu zemlju zadahnuli!

Poslĕ neg je Dubrovnik izgubio svoju političku slobodu, izgubio je svoje velike muževe svoje bogatstvo; popustilaje ona žarka ljubav za jezik materin i svi cari koji su ga okružavali; a danas se ponajviše těši uspomenom stare svoje slave. Tim neću da odrečem Dubrovniku vĕstih muževah i ljubav za materin jezik; nego mu odričem onake duhove, kao što je bio jedun Palmotić, Gundulić, Gjorgjić, jer je take mogla samo sloboda stvoriti a ne robstvo od blizu 40 godinah; odričem onu jedru literaturu, koja je bila plod političke slobode i odanosti pramo svome narodnom jeziku. — A odkad Dubrovnik neslavi svogu svĕtog Vlaha, od kad je càrni vukodlak u taljanskome odĕlu kleti burokrat zaseo na netegnuto město bezazlene slovinske slobode, nepĕva više niti umĕtnica vila u toj Dubravi slobodnoj; — od onoga vrĕmena pojedine svećeće gore ovdi i ovdi, al nebukti stari plamen. — Nu sad je sloboda došla; sad se ufamo svi skupa boljemu vrĕmenu samo ako nas sveže sloga i jedna bude vodila ljubav.

Dubrovnik danas ima do 6000 stanovnikah, kojima to osobito na čast služi što se još uvĕk, ako prem govore talianski čistje nego po ostaloj Dalmacii — ipak služe ponajviše svojim jezikom narodnim. —

Medju zgradami naljĕpša je bivši samostan Jezuitah, koji je sada u bolnicu okrenjen. Za tim palača bivše republike, ćàrkva Sv. Blaža. Tàrgovina pomaže se i raste sve tobolje, osobito s Turskom. Šteta je, da ovaj grad neima dobru luku, zato ponajviše brodovi moradu pristajat u Gružu, podaleko od grada. U Dubrovniku sĕdi jedan biskup katoličkoga obreda, kapitana karno-gradjanski sud pàrve instancie i Pretura, imade mužke i ženske normalske škole gimnasiu i filosofički zavod. Captat (Ragusa-Vecchia) na razvalinah starog Epidaura.

Ston (Stagno) znamenito městance radi bogatih solinah, koje su bile pàrvo vrĕlo bogatstva dok je Dubrovnik slobodan bio, ali sada su na pol propale. Pri dvorje, lĕpo město u bujnoj dolini pod planinom Snižnicom, ovdi se nalazi jedna špilja Eskulapiova zvana, o kojoj priča narod nebrojene bajke.

Digitized by Google

Pelješac na poluotoku istoga imena, znamenito radi raznovàrsne i romantičke nošnje krasnoga spola, koji je tu zbilja krasan. Orebić na prama otoku Korčuli, na rečenom poluotoku, město Preture.

Poglaviti otoci ovoga okružja: Korčula (Corcyra nigra), město koje je zadàržalo još jednu biljegu onih krasnih šumah, kojima se jednom resila cěla Dalmacia. Šume su njene velike i krasne, ponajviše borove. Ovaj otok ima duljinom 25 a širinom 5 t. mil. ima izobilja vinogradah i maslinah; a i drugim svako jakim darom plodi ova blagodatna zemlja. U ovome se otoku nalaze znamenite kamenarnice, od kud se lěpi kamen za svakojaku porabu raznosi. — Glavno město jest grad istoga imena, prie stolica biskupa, koja je sad a ukinuta, a otok ovaj pridružen dubrovačkoj biskupii. Osobite je lěpote gotička càrkva Sv. Jerolima. Stanovnici bave se gradjenjem brodovah, poljudělstvom i ribariom. Korčula je majka jednog od najizvarstnieh pisacah dalmatinskih: Ivana Kanavelića, koji je pisao krasno i u prostom i pěsnikom slogu; něšto je pečatano ali većom straom leži jošte u rukopisu u někoga gosp. u Korčuli! — Drugo město na ovome otoku jest Blato, bogato selo sa blizu 3000 stanovnikah. —

Mlět (Meleda) otok kamenit, sa 1000 stanovnikah, koji govore jako pokvarenim hàrvatskim jezikom. Glavno město otoka jest: Babino-polje.

Kalocěp: Lopad, Šipan tri otoka s lěpimi vinogradi i maslinami.

Kotorsko okružje. Glavni grad Kotor, koji je je s okolicom svojom bio slobodan, nègda pod žastitom sàrbskih carevah, nègda ugarskih kraljevah, a najzad se dao mletačkoj republici pod osobitimi uvěti i sloboštinam. Leži na kraj romantičkog zaléva na podnozju Lovćena planine. Kotor ima prěko 2000 stanovnikah, koji se bave mornaricom i tàrgovinom. Ovdi stoluje biskup katoličkog obreda, okružni kapitanat; sud karno-gradjanski, i Pretura. Znamenita je stolna càrkva sa kapelom Sv. Trifuna.

Kastel-Novi: Tvàrdjava, koju sagrad Tvàrtko kralj bosanjski: u vrěme turskih ratovanja sa Ugri, jedna od pàrvih tvàrdjavah.

Budka: (Budua) gradić na morskome zalěvu s dobrom lukom, těra dobru tàrgovinu.

Perast, dobrota Perčan Risan, krasna su i divnoga pogleda města, na čarobnome kotorskom zalěvu, koja těraju veliku tàrgovinu po moru u kojih živu někoji bogatci, koji se s pàrvimi u carstvu usporediti mogu. — V-ž-ć.

Narodna pověsnica.

Početak ratovanja Mlečanah s Turcima u Dalmacii (1645. aod.) do osvojenja Novigrada.

Mletački poglavari (ili knezovi-providuri) u Dalmacii, odmah u početku svoga vladanja, po starome su običaju slali poslanike ka susědnim sandžak-pašama, da še š njima dàrže i da kakovu raspru potule (koja čestokrat dizala se izmedju

Digitized by Google

turskih i mletačkih podložnikah), i pri takoj prilici, darivali su iste sandžak-paše svilnim i suknenim haljinama, sèćerom i drugim priličnim darom. Premda su se poslovi onda (1645. g.) vele zamàrsili bili, Emeral, kliski sandžak-paša, rodom Arnaut, zaželi se rečenoga dara, i poruči knezovima, šibeničkomu, trogirskomu i splètskomu, da mu običajne poslanike oprave. Nego mu oni odporuče, da sad do. govaranja š njima nikakova nemože da bude, e je turski car ne samo tàrgovinu poduzbio, no još je s vojskom tamo na mletačko područje nasàrnuo, te javno rat otvorio. Na taj odgovor Emoral se u Solin sa povišc od tisuće konjanikah spusti, pak opet splètskoga kneza za onu jabuku opomene. A kad mu ovaj odvali, da se njoj nenada, on ti zadje u krajinu solinsku bataliti i derati. Sad da bi to napadanje uzbili, skupe se carnici iz splètskih i trogirskih kastilah, i po slabo oporavljeni, spàrcnu na Emeralovu vojsku izmedju Solina i Klisa. Al' ih Turci lako smotgju i uzbiju i nikolicinu njih i pomlate prie, neg će im pomoć iz Splèta pridoći. —

Iza eto takoga ako i maličkoga naprèduljka, Emeral paša okrilati, i rujnoga se měseca u Solin pojači povrati, pak vojsku do napogled Splèta pokrene, gdè mu na junački susrèt izajde nèmački plemić Degenfeld, i knez Suardo sa nèkoliko četah puškarah, te se š njim skosnu, i natrag ga potisnu, petnaest Turakah pobivši mu, i mnoge izranivši mu. A to se, upravo onda zadesilo, kad je gjenera Vendramin u Splèt stignuo, Šibenik i Trogir obišavši sa poglavarima Delfinom i Foskolom, i sa drugim vojenim doglavicami. Eto dakle kako se rat 1645. godine u Dalmacii otvorio.

Po rečnnom boju Vendramin u Šibeniku baveći se, sa vojenim se vèćnicima dogovori, pak potajno Malipietru onoga grada poglavara zakaže, po najkrupnie topove s njega skinuti, i na město njih druge omanje ponaměstiti, a to zato, što je mozgao, da oni grad zbog položenja, a osobito zbog njegovih slobušnih bedenah, nebi se oddàržati mogao, ako bi Turci okrenuli s topovima ga biti. A k tomu još ga je preuvěravalo jedno pismo Sforze Palavicina, glavnoga vojvode u Dalmacii, za predjašnjega rata pravljeno, po kojemu je Mlečane světovao, samo na obranu Zadra i Kotora paziti, svaki put kad bi se s Turcima zavadili. Čim je Malipietro počeo onu zapovèd izvàršivati, gradjani šibenički, na ono se nenadano dèlovanje pouzmute, i već sudeći da su sa svim zapušteni i čisto propali, bàrže bolje, koji su gospodske ruke bili Ivana Dušicu odaberu, a koji su prostačke Ivana Provasta, i pošalju ih u Splèt k gjeneralu i poglavarima, Josipu Teodosiu i Danielu Divfniću. I ova dvojica došavši preda nje, ovo odprilike su im govorili: Uz predjašnje vojevanje Nestora Viskonta i Sforze Palavicina na Turke, na više su městah poremećeni zidovi i stubline (kule na okrugal) šibeničke i vlast mletačka po njima topove naměstila, s kojima su se do sad oni gradjani od turskoga nasàrtanja branili. Na iskanje njihovih poklisarah, starešinstvo im je još drugih topovah odredilo; no naměsto ove nadostaviti, sad se radi i one stare s nimiti. Iz takoga se postupanja poznaje, da oni (Vendramin i ostali) nehaju pri težkoj im nevolji pripomoći, kao što je svečano dužd obećao, kadno se hotice njemu podadoše. A sad najtvàrdje oružje oduzimajući im, a da šta je, nego na osvojenje onoga prevèrnoga grada, dušmanina nekàrstjenoga vabiti, nek mu za tim naručnie bude, ne samo širom svu dàržavu pritisnuti, no i velebrojnu kakvu vojštinu zavàrći i proispraviti, zapréčivši zgodnu šibeničku luku, i oni duguljasti morski zaliv (ili ti navod kanal), i gradju (japiju) i ostale potrèbite oprave tu nahodeće se

Digitized by Google

prisvojivsi. Ej! oni su gradjani veoma smućeni i ucviljeni, i što igda prose, da im se ono oružje potrěbito za uzdàržanje svoje, neoduzima. Oni pak hoće i ištu pod Mletačkom vlastju živěti, i od nepriatelja do poslědnje kapi kàrvi braniti se.

Vendraminu i doglavnicima njegovim nije bilo po volji to tako odrišito iskanje, jer je na umu njihovom i naredbi većnikak protěsno bilo; ama da nebi onda po nikako Šibeničane podražili i ogorčili, dopušte im, da se gàrdni topovi u Splět nepovuku, kao što je odredjeno bilo (a na drugo vrěme pak izvàršeno), i odpověde im: da je njima i duždu onaj prevěrni grad vele mio, za uzdàržanje njegovo staraju se, i svagda krěpko će mu pomagati; nego je zapověd na Malipietra izašla, ne za oduzeti im topove, no tek one skinuti, koji su po sudu vojenih starešinah zaludni, a na město njih druge naměstiti, ònome gradu prikladnie. Sa svim sa tim, oni žele ugoditi im, i naredjuju, da se u one topove više nekreće.« S takim prijatnim odgovorom poslanici se u Šibenik povàrnu, gdino gradjani veselo i radosno ih dočekaju i ovom prilikom zauzmu grad svoj pojače poizčvàrstiti, kao što su u naprědak i učinili. —

Pošto je starešinstvo doznalo, što se blizu Splěta sa Turcima isperilo, nije upravo znalo, dali će pri sebi zaustaviti jedan gàrdni brod tàrgovinom nakàrcat, što su něki turski podanici, kao što se u mirno vrěme običavalo, nakupili i spremili se ka Splětu odrenuti, gdino skela tàrgovačka bijaše. Ali poslě malo raztezanja, odlazak im se povladi, i naredi se zapovědniku galije, koji će ih ispratiti, polagano broditi i u Šibenik se svratiti, i tu čekati, štoli će gjenera zapeliti, kad uzvidi na što je započeta svadja izašla. Ele po opomenutom boju, padne bosanski paša najprie u Livno, pak u Sinj, i na iskanje po više rečenih tàrgovacah pošalje svoje poklisare i pogodi ih sa splětskim poglavarom Lipomanom, te ti oni svom tàrgovinom doma prispiju.

Iza eto takoga mudroga mletačkoga postupanja, da Turci pod někojim izgovorom u Dalmacii na oružje neustanu, sumnjilo se, ili će Turci na ovu dàržavu vojevati, ili će se sav rat o Kandii omotati. Nego spomenuti paša, vidivši gdě oni tàrgovci srěćno sa svojom tàrgovinom promakoše, skupi oko šest tisućah, što pěšakah, što konjanikah smutljivacah, pak š njima na razkošu (vahatluk) u Dàrniš slegne, i nastane onoj zemlji prětiti. Sad Šibeničani niti vojske, niti praha i olova (džebane) pri sebi neimajući, i opet sumnjajući, da bi paša lasno mogao na njihov grad napadati, k gjeneralu dva poklisara u Zadar oprave, doprijaviti mu, kud je paša zapeo i pomoć iskati, i ispunjenje obečanja, što no je starešinsvo istim poklisarima na několiko měsecih prie učinilo. Ovi poklisari, kao što im je naručeno bilo iskahu: da gradić Vàrpolje, koji je na medji šibeničkoj, bude po želji obćine do bolje poutvàrdjen, da ga dušmanin lasno nepritisne, i da mu se jače mogu uzaprěti, ako bi u deračinu zašao. Da poradi obrane grada, bude brěg (sv. Ivan), koji se nad samo gradsko branište nadnio, obšančen; da im se podosta oružja, praha i olova ponabavi, nek se mogu pri svakom nasàrtanju oddàržati; i da se do dvěsta Uskokah digne pod rukom Marka Sile, koji bi zajedno sa njihovim zemljacima nepriatelja oturkali, ako bi dopao zemlju uznemiravati i bataliti. —

Da u sadanjoj nevolji, budući neima vojnikah pod platu iz otoke Bračke, Hvarske i Viske, digne se ljudstva za oružje spodobna. Napokon, da im do četiri bojna broda primaknu, s kojima će zemljaci zalěv i luku šibeničku od turske zasěde čuvati.« Al budući, da gjenera, starešine i věćnici, odluke su svoje po volji vàrhornoga starešinstva opravljali, koje je jednako mozgalo, da se ništa u Dalmacii

nepoduzima, ako se što jako nedogusti , zato oni poklisarima odkažu: da bojnih brodovah i džebane malo ima, a opet neorno je u ono doba godine makar kako města poučvàrstjivati. Što će pomoć iz otokah, koja bi kasno došla; štoli će Uskoci, koji će se na odmetacinu naměciti, te Turke podjariti, pa eto ti raspre gotove u malo i kratko. Taj odkaz uzmući i progorci Šibenicane, najviše za to, što su se u mirno vrěme rodili, bezbrižno odgojili se, te su nazirali i plašili se, istom bi Turci kročili. Ama bàrzo im ta plašnja izčezne, i opet sàrce na město dodje, jer bi paša, pošto je vidio, da mu naum za rukom izašao nije, i pošto je posilimice mnogo jasprih izbio, iz ponajbogatii kućah svoga pašaluka, a i oćutio, gdě je već i zima zube stisnula, razpusti spahije i ostale, koji su pri njemu bili, pak i on sobom potegne u svoj harem zimovati.

Kad je mletačko starešinstvo saznalo, da mu Turčin neće ove godine vàrlo dodijati, opet je u golemoj brizi bilo sa turskoga napadanja na otoku Kondiju, i sa silne vojske cara Hibraima, koji iza osvojenja grada Kanee posilivši, gotovu ju je dàržao za kakvimgod težkim poslom potisnuti. Zbog toga sad je starešinstvo svu svoju pomnju i starost na ukrěpljenje samih Mletakah obratilo, da barem dušmanina, ako i mletačku pomorsku vojsku razbije, nebude prosto u luke onoga grada, i u onu od Malamoka zavlačiti se. K sebi dakle pozove poglavicu Ljudevita Este, Ivana Martinenga, redovnika kapucina (koi prije neg se pokapucinio, bi gjenera nad mletačkim topdžiama) kneza Ferdinanda Skota, Kolunela (pukovnika) Brankacia, i komesara Alfonsa Antonina. I ovi višekrat sa někim inžinirima u dvor duždev izišavši pred odabrane starešine: Ivana Kapelará, poglavara morskoga kraja kod Mletakah, Ivana Nana, viteza i nastojnika, Ivana Pezara, viteza i nastojnika, Ivana Grimana, viteza, s njima utanače rečene luke utvàrditi, te po skladno ispisanim slikama, bude sav oni morski kraj uzduž poutvàrdjen; koje se ovdě neopisuje, što rata dalmatinskoga netiče se. Uz to još će starešinstvo i ostale bojne oprave naspremati, i starie věće odabrati měseca prosinca, za glavnoga morskoga vojvodu Duždu Franu Eriza, koi je taj čin iskao, premda je bio jako pri godinami star. Al' istom se on hitro spremao na vrat to težko brěme sebi tovariti, zapali se, osebice li, iz zlobe li, brodo-zgrada. Istina vatra se u kratko ugasila, no dužd na tu ti se nesrěću ljuto uzmući, pak i onako malaksajući, što nije mogao od goleme brige sa nove službe dolazeće mu ni zaspati, razboli se i naprašno na obćenu žalost umre. Zaista je on bio oštroumni poglavar, i vele slavno, prikladno i tanko po tanko glavnim je otačbinskim poslovima upravljao, i pohvalno za petnaest godinah duždovao. Po njegovoj smàrti, Frane Molin S. Marka nastojnik, duždom postane, a za glavnoga pomorskoga vojvodu odabran je starešina Ivan Kapelo, čověk poštene duše, i u dàržavnim poslovima věšt.

A ona raspra u Dalmacii tobože potuljena, odmah po mladom lětu 1646 god., nabrekne i bukne. Senjski Uskoci ispanu na deračinu i susědnim Turcima dotuže, te i ovi takodjer na dalmatinsko-mletačko područje udare, ali po malo zbog zime. Medjutim něki turski poslanici kod turskoga dvora spomenutoga bosanskoga pašu obtuže, da je do gole duže župu globio, te ga dvor k sebi u Carigrad zove, pak ti ga sa službe skine, i s noguh smakne. Na njegovo je město vezir Ibrahim postavljen, i naručeno mu je bez dangube u Bosnu prići, one sandžak-paše, age i boljare sastaviti, š njima dogovarati se kako u novom prolětju zavojštiti, pak što budu oni zajedno priklopili, ono hitro ispunjavati s pomoću i svitom Hali-bega ličkoga paše, rodom iz vrane.

Digitized by Google

Biaše onda Hali star, a ćudi dosetljive i oporne. Car mu je bio pokłonio kao zaimu ili ti plemiću, tvàrdjavu Vranu i različna okolna mèsta u sgaluk, u kojoj se on rodio, i koja je na medji zadarskoj i šibeničkoj. Zato on je tuda veliku vlast imaó. A budući on je svagda, a i u mirno doba bivao màrtvi nepriatelj Mlečanah, za to uz njihov poisk, car ga je s one medje u Budim odklonio, gdè no je mnogo godinah proveo, dok nije malo prèd rat u Liku došao za Sandžakpašu. Vàrlo se on pazio i pripisivao sa Selektarom Mašković-pašom, koji mu nègda sluga bi, pak udvorivši se kod cara Amurata, kao da mu jiće i bašću vidja, omilio je Amuratovom bratu Ibraimu, onda zatvorenomu. I taj Ibraim, na prestolje posadivši se, s onim ga vàrhovnim dostojanstvom okrasi, koje je iza carevoga najstarie bilo. E dakle Hali-beg vranjski pod takvim silnim pokroviteljem, ne samó je pašom postao, nego još i cara naveo, da spomenutoga Ibraima vezira, onakó u Bosnu pošalje. Al budući, da tko se mahom na visoko popne, obično mahom i svrata, za to i Mašković, zar što je car ono njegovo dostojanstvo poprèko gledao, jali iz kakvoga drugoga nepoznatoga uzroka, doli sa gàrdnoga visa sletí, gdè no ga je poprie car i dobra srèća ispela, i na žalostni primèr u svojoj sobi udavljen dospie.

Novi bosanski paša Ibraim, po danoj mu zapovèdi u Bosnu dodje, i potajno sa svojim vèćnicima o načinu ratovanja dogovori se, pak s velikom paštnjom, uzme vojsku sabirati, džebanu i hranu pribavljati, i topove uredjivati. O tomu se spremanju glas bàrzo po Dalmacii razastre, i tu svakoga poplaši. A Lunardo Foškolo, koji jo sada na mèsto Vendramina gjeneralstvo dobio, Paval Kaotorta, i Andria Morosini, u svoju glavu zasèkavši, drugoga mèsta neukrèpiti, razma Zadar i Kotor, uskrate Šibeničanima branik na brègu sv. Ivana izdignuti. U tom Ivan Kapelo, pomorski gjenera, ka svojoj vojsci putujući uzgred se u Zadar mèseca travnja svàrne, i tu ga zastanu poklisari šibenički, i od njega zaištu, da im se dopusti braniště na rečenome brègu načiniti, i da im se vojske i džebane primakne, za moći Turcima odoljeti. A on će im odpovèdati: da je naum starešinstva ugledati ih i pomagati im, no on mora sad ka Kandii pobàrziti, i neima kad za dalmatinske poslove postarati se, koji vrèmena i osobitoga nastojanja ištu. E tako pozdraviši ih, iz Zadra digne se, pak cigli jedan dan u Šibeniku popostavši, tek da ga svidi, dalje svojim putem naperi.

Ele Turci započeše, čvàrstje po svakuda na mletačku Dalmaciu navaljivati, a cernici iz medjašnjih gradovah, u njihovo se područje svaljivati, i tuna bez prestanka dèrati i dodijavati im. Tako se zbilja rat projari, te ti se bosanski paša Ibraim svibnja mèseca krene sa svojim ljudstvom, i s dva topa, i u Livno pane. Sad Splèćani kao Livnu najbližji, slabost svoga grada poznajući, okrenu na obližnje otoke i u druge najpouzdanie pritoke zaklanjati se.

Nego on čas njima u pomoć dopadne Paval Kaotorta, sa dvèsta pèšakah, i odredi im redovnika Antu Lena inžinira, da grad s vanjskim branicami pritvàrdi; i ovaj je to sve tako na bàrzu ruku zbublio i skàrpao, kako je mogao, i kakò mu je kratko vrème dopustilo. Pri svemu tomu starešine smišljajući, da oni grad odoljeti neće, ako Turci iz topovah nanj udare, Lipomanu izpod ruke poručc, s njega nèkoliko povećih topovah s nimiti. Kako Splèćani za tu poruku doznaju na primèr Šibeničanah zdàrmnu se, i nedadu topovah skidati, pak prèko jednoga pisma, odrèšito od gjenerala zaištu, da ih pri onakoj golemoj nevolji što bàrže s vojskom podkrèpi, ili da im za rana dojavi, što se sklopilo, nek se barem

za se starati mogu, e im topove ponajbolje oduzevši, oni moraju sebi predstaviti, da se radi na najvećoj pogibelji, o ničemu ih ostaviti. Na to Foškolo i Lipoman razgovarati će ih, i utěšavati evo ovim laskavim besědama: Da će ih oni i Dužd čvàrsto braniti; da se zaumilo one topove dignuti, a na město njih druge ponaměstiti, obrani grada zgodnie i spodobnie; sa svim tim oni hoće takim věrnim podložnicima ugoditi, i toga radi pobiju ono, što odrediše. Osim toga još istim gradjanima dopusti se okàpiti jednu staru kuletinu, koja je bila gotova srušiti se. Nego pošto se poznalo, da ona nije za topove podobna, drugu kulu, koja je kod nje bila, razvale i s onim razvalinama onu opasaju, i na njoj prama tvàrdjavi Gripe nazvanoj, koja se odonud izněla, načine město, gdě će topove sa pleterima položiti. Još naprave i jednu tvàrdjavicu, ili upravo šanac, na onom městu, koje je od sěvera prama gradskim vratima.

A i Trogirani takodjer navaljivahu, da im se šanac pogradi, na ćemu će topovi stati, kad su pak viděli da im se ta povlastica odgadja, sve mužko i žensko udri, te nosi zemlju, koja je s one strane morskoga zaléva bila, i nasipaj i pritàrpa izmedju prezida i bedena, i od nje nasap gradi, da se more tu nezalije, kao što se zalivalo. Najposlě iz Mletakah stigne im povlastica, te šanac poprave, ali jedva jedvamice poslě duge radnje, što je mučno bilo àrt mu tvàrdo u more zakopati.

Dalmatinci nisu se samo dolazka paše Ibraima plašili, nego i trešnja, koja je pri svàršetku svibnja měseca jako svom dàržavom uzdàrmala, i gàrdnu štetu počinila u Manfredonii, u Rodu i po drugim puljskim městima. U to doba Ibraim svoju vojsku do dvadeset tisućah ratnikah preumnoživši, s njima iz Livna digne se, pak putem grahovski u Knin spusti se. I tu sve do devet komadah topovah sastavivši, k Ostrovici potegne.

Kad ti ta vojska, pored skradinskih mlinicah udari, i stane se tu prevoziti, otisne se od nje jedno dvěsta hatlije i zadju poljem šibeničkim onudašnje pribivaoce robiti. Ali im ovi na susrět izidju sa několicinom zagorskih i morskih vojnikah; i za njima još u pomoć skradinskim zalěvom natisne se Morosini na jednoj galii i s několikim omanjim bojnim brodovima, pak svi složno na one hatlie iz topovah i iz pušakah zapucaju, i prinude ih, jalovi k njihovom se taboru povàrnuti, premda su se Turci iz Rakitnicah, uhvativši busiu u klancu Vàrdokosinom promučili s puškama našim dodijavati.

Kad paša u Ostrovicu dodje, onudašnji zemljaci, po zapovědi Malipietra, lěpo u turskom taboru několiko ljudih zašužnje, od kojih doznaje se, da u njemu ima do 26 tisućah vojske, i da se pri paši nahode sandžak-paše, hercegovački, lički i tàrnički, i da on na Novigrad idje. Zakonio se on na to jako i malo znatni gradić udariti, po nagovoru Ali-bega iz Vrane, koji sudeći, da mu je već ora nastala dobra svoja razprostranjivati, sad se nadao, da ako oni grad zadobije, dvor će mu ga turski k ljubimcu zajedno sa ninskom i zadarskom krajinom pokloniti, pak sve to svojoj starinskoj i susědnoj vranjskoj gospodštini prilěpiti.

Kako Foškolo dozna iz knjige, od Malipietra poslane mu, kud se paša zakonio, odmah reče poraziti sela: Gruhe, Ljubač, Ražanac, Bokanjak, Turanj, Filipjakov i Pakosćane, (koja su u odutu zadarskome) i one seljake na obližnje otoke preseliti, da ih Turci nezarobe. A Biograd zaštedi, e je mislio, da mu Turci bez topovah nahuditi neće, što se u more po put poluotoke pružio, a beden ga je sa suhe zemlje krěpio, U tom paša u Ostrovici zadàržavajući se, poturi sandžakpaše ličkoga i kliskoga sa četiri hiljade konjanikah, da ogledaju na Vodice rupiti

Digitized by Google

i zauzeti ih, koje selo stoji na moru sa zapadnje strane šibeničke gospoštine, a zidom je bilo obzidano. I ovi na to selo zalete se i na juriš udare, no im se junački uzpru tek tridesetorica mužkih, i několicina ženskih glavah, koje se tada u njemu trefilo. U to doba prodje mimo to selo Daulo Doto paduanac, na svojoj galii, brodeći iz Zadra k Trogiru, i pristavši ka kraju bliže, odapne topove na one Turke, i on čas prinudi ih jurišanja se proći, i k Ostrovici se vratjati.

Sa onoga dogadjaja šibenički poglavar, one će gradjane hitro nagovarati, da gradić Vàrpolje do zemlje razore, jerbo budući od Zadra 12 milja udaljen, a od mora šest, bilo bi težko, ili možda po nikako nebi se moglo pripomoći mu, nego bi ga mogli Turci kad god im u glavu zvekne, najlakše zadobiti.

Al mu se Šibeničani usprotive, zato što im je na umi bilo, da pošto su oni gradić uz predjašnji rat razvalili, ostalo im je onuda polje neuradjeno, te neizkazano kuburili i patili; a sada od kad su uzeli obradjivati, vàrlo im bolji žitak dolazi. Još mu i to nastave, da oni ni na koju nevolju poumiti nemogu, s koje bi im se pravo činilo, ono znatno město oboriti, koje dok je zdravo bivalo, pouzdano su u onome polju radili, i o njemu sva je ona župa živila, a kad bi ga pokvarili, došlo bi im da od glada skapaju. Da kad bi ga prilično poukrěpili, zaista nebi dušmaninu na ruku bilo pokriti ga, e ni on nemože na mahove nalićati i, što no rěč, s neba vàrcati. Ako bi se pak pročulo, da će Turci nanj s topovima (što je težko věrovati, jer ga ni u kakvoj ceni nedàrže, niti se njega boje) tada će oni pristati zaravniti ga. A budući već s njega poveći topovi odvučeni, lasno bilo bi u kojemu drago vrěme s njega jamiti ono malo meterežnjacah, pušakah i drugoga oružja zaostajućega. — Na eto takove razloge, a navlastito na ovaj, da gradjanima, koji se jogunasto protivljahu, na žao neučini, Malipietro odumi, što no je naumio bio.

Kako se već razglasilo, i ufano kroz uhode douznalo, da paša zbilja na Novigrad ide, Bernardo Taljapietra, Novigrada zapovědnik i knez Suardo doglavnik mu, nisu zaostavili po čestim kujigami Foškulu i věćnicima javiti, da je ono město slabo. i moguće nije podàržati ga i odbraniti od onakve gromovne turske vojske, i od deranja topovskoga. Napokon videći oni, da pored svega toga dojavljivanja vrěme se raztezalo, i ništa se nije uradilo, prem da je bojno věće odredilo bilo ono město nezapustiti, kani se Taljapietra sad sobom na jednom bojnom brodu prevesti se. U tom putu istom se Ljubču približavao, a to Durać iz Vrane, sin spomenutoga paše Halila, na selo već pritisnuo i zapalio ga. Što videći Taljapietra priustavi se, i svoje ljudstvo na suho izturivši, lako vatru ugasi, jer bo nepriatelj na njegov dolazak, misleći da još i drugih mletačkih bojnih brodovah pridolazi, odmah je natrag ustaknuo. — Za tim u Zadar stignuvši, na svoje i na Suardovo ime věću jedno pismo izruči, koje je ovako glasilo: »Vojvodama i vojnicima, zakon je, pošto stalo da stalo, město njima pouzdano (pověreno?) braniti, ali kad se upravo zna, da nije vajde braniti ga, čemu će oni ludo život svoj pregoréti, ako nije zar poradi spasenja, koje vojske, ili jedne dàržave, a i to po najstrožiemu bojnome prepisu. Ako se věće uzjoguni, i hoće Novigrad od presilne pašine vojske čuvati i braniti, desit će se, da će svakojako propasti on, knez Suardo, i s njima listom sva stražarna vojska, a to iz mnogih uzrokah (o kojima sad govoriti trěba nije) čestokrat starešinstvu izkazanih, a i osvědočenih od mnogih vojenih poglavarah i od samoga inžinira Benalje. Sa svim sa tim videći, gdě se mletačkoj vlasti nesrěćom slutilo, da se věćnici drugčie nakane, kad je valjalo, da na njegovo često iskanje dobro

Digitized by Google

smišljaju i smisle, on je sobom k Zadru ponaglio (Suarda na čuvanje Novigrada ostaviv̀ši) prijaviti, da je Novigrad neprikladno tvàrdjavom prozvan, koja tek ima šest korakah širine, a oko 36 duljine, a neima ni cigloga spoljašnjega branika, do preslabih i šupljih medjicah, na mèsto pravoga bedema, pod kojim će bumbardiri i soldati poizginuti. Najtvàrdja joj je ona strana pri zagradju, što je vàrletna, ali je na jedan topomet pače na jedan puškomet od obližnjih bàrdah udaljena, koja su je uzduž nadomašila, a sdruge je strane ravno polje puklo, od kud je dušmaninu naručno k zidini se prikučiti, gdino ni branika, niti šanca neima. Ta ista zidina prama braništu Revelinu pometna je i raztisnuće se, kako pàrvi topovi na nju zapucaju.

Ta u Novigradu i malo vode ima, jedno što su gustirne i onako malo zauzetne, a drugo što voda, kod se u njima do nekle primakne, produši se. Al barutana (prašarnica) na udarcu je od nepriatelja, budući lako je može zapaliti, tek da oni zid provali, koji je pri luci pod mèstom, gdino barjak vije. — Opet je dušmanin od jednoga čovèka, koi se od čete kapitana Batalje odvàrnuo, doznao, da u Novigradu, malo se vojnika može staniti, a renjenicima nemože se ni odkuda melima dobaviti. Neka sad svi oni vojeni poglavari i inžinir Benalja, koji je ono mèsto potvàrdio, po duši kažu, jeli ovo istina živa, i jeli taj Benalja zaumio bio ukrèpiti ga, da topovima može odoleti, ili tek kakvom ručnom nasàrtu. Nahodeći se dakle on i knez Suardo, u najlošioj i neobičnoj stegi, ništa drugo neumiše izraditi, do na vàrh Novigrada bačavah dokotàrljati i zemljurinom màrtvicom ih nasuti, to što ni dobre zemlje pri ruci neimadoše, i omlatiti zgradu od samih dasakah, nebi li tobože vojnicima duh podigli, pak da jadno ginu, toli da se snažno opiru. — I sva ta tobože braništa nenaliče na jednu tvàrdjavu, nego na jedno smèšno razbojište, gdi no će se trista jada isperiti. A što je tamo ona pregrada, nego prazna jedna zidina u nižini, sva na udarcu od nepriateljah; štoli je ona staza, kojom bi morali pri nevolji zemljaci uzmaknuti. Sad neka svaki sebi predloži, neće li 25 tisućah vojske sa 8 komadah topovah, a pod rukom pašinom, a s naměrom svu dàržavu pritisnuti, onim mèstom zavladati? To može osobito plemić Degenfelt potvàrditi, koji ono mèsto po gjeneralovoj poruci obišavši, slobodno izreče; da bi život svoj položio, kad ga nebi sa dvě tisuće dobrih momakah, a bez topovah za tri četiri danah osvojio. Istina je što Degenfelt ispověda, i za to, što je Turcima na ruku onu gomilu gredah eno blizu u Obrovcu dohvatiti, morem se u Novigradsku luku pouzdano dovući, noću uz neobšančan zid prisloniti, pak bez màrtve glave provaliti ga, i tvàrdjavu podlagumati. Ako li ovi razlozi dovoljni nisu, věćnike na pravu i svojsku nakanu krenuti, neka najposlě promisle, da tamo ni po koji način pomoć neće prispěti moći, niti odonle uzmaka nemože da bude. ele kao što se pročulo, nepriatelj naměrava dragu sa svojom prednjom vojskom prekriliti, koja je tek od 50. korakah širine, i na čeljustima od luke jedno branište ispraviti. Onda obkoljenici nemogući mu ni malo nahuditi, morat će nakon malo danah, ni mača nepovadivši na sramotu se u robstvo podati. Rad je dakle on (Taljapietra) znati, dali će vojeni starešine potvàrditi evo ovo, što je pismeno izrekao. Akoli pak uzčene, da se onom mèstu, ni malo pomoći nemože, i ako su duždevoj službi radi, prosi ih da se dalje u ovoj ljutoj nevolji nezatežu, nego da što preduzmu, povlastice iz Mletakah nečekajući, jerbo bi se veoma starešinstvo razžalilo, što se nisu pri ovoj potrèbi ničesa latili.« — Osim tizih razlogah pismeno izkazanih, još im je Taljapietra živo naustice govorio: da on na ufano zna, da će paša u malo i u kratko na

Digitized by Google

Novigrad nagàrnuti, i da je s toga on sobom ko gjeneralu pohitio, stanje mu onoga města dokazati, e je vidio, gdi mu ni malo pomoglo nije knjige pratiti, a sad više do omišljanja i nakanjivanja nije, nego da věćnici onako, kako ih razbor uči, čega se prihvate, kao što je pismeno predloženo. Pored toga jošter im je i drugih razlogah ljuto nabrojio, iz kojih, ne samo nemoguće mu se učinilo Novigrada uzdàržati, nego i nekoristno da njemu i Suardu màrtva glava do kraja dodje, i suviše dobar glas svoj zatamane. Iskao je dakle poradi svoga i Suardova obraza, da se taj dogodjaj dobro poznaje, nek svět (koji nebi na koju takovu starešinsku slabinu ni pomislio) nemisli, da su oni iz neznanja Novigrad upropastili. Napokon uzište, da na ono predloženo pismo, i na ono što je naustice izustio, věćnici pismeno izjave, što odměriše, i što je tréba po tom učiniti. Ako li su pak poradi obćinske službe zakanili, da on i Suardo moraju sebe i ono město pregoréti, ništa za to neka im, bude što bude, ali ono pismo zajedno sa drugim od věćnikah, ako se ništa drugo neodredi, barem u Mletke pošalju, nek izza smàrti budu on i Suardo opravdani, i nek se pripověda, da nije Novigrad sa bezumja njihovoga, nego sa nevolje pao. Takove slobodne rěči, nijednome věćniku nebudu ni malo po u volji, e se zar uvěravahu, da kad bi Novigrad razorili i zapustili, gorji bi strah u Dalmatince udario, te bi gàrdje zlo poslědilo, nego kad bi ga onako u boju izgubili. E tako Taljapietri pribace, da mu ni ustmeno niti pismeno odgovora nedadu, već nek se on s onih stopah namah k Novigradu vrati. Posluša ih on. A kad je na onom istom bojnom brodu, na kojemu je bio u Zadar došao, svojim putem okrenuo, věćnici premisliv̀ši se, natrag ga u Zadar vrate, i pod stražu metnu. Nego po padenju Novigrada u Mletke poslavši ga, starešinstvo na njegovo ga pravdanje sa svim oprosti.

Na několiko danah, po zaustavljenju Taljapietre, krene se paša Ibrahim iz Ostrovice, sa svom svojom vojskom, i devet topovah, pa k Nadinu, turskoj tvàrdjavi opruži, koja je od Zadra oko 12 miljah talianskih udaljena.

Došavši on tu, zapovědi topovske pletere, i ostale oprave priugotoviti. Medjutim seljaci iz sela Sukošana, koje je u području zadarskome, na polje ispanu, gotovo do pri pašinom taboru porobe i popale několiko selah turskih, pak s robljem i s marvom otetom zdravo se doma povàrnu. Na to se Turci razjare, te lěpo pod mali gradić Dračevac blizu Zadra pripanu, i bez ikakvoga prepiranja zauzmu ga, što je ona mala straža, koja ga je čuvala bila iz njega izmakla. Sad iz Zadra izadje Marko Ante Pisani, konjanički obćeni vojvoda, sa svojim konjanicima, i pašu kod istoga gradića zateče i boj š njim zametne i po jogunastom dàrpanju i davljenju ne samo Dračevac preuzme, no još i Turke sa znatnom njihovom štetom razgoni. Tu ti se puno opošteni Dragutin Benja (zadranin) sa svojim područnim hàrvatskim oklopnicima, i Mihovil Kruta sa svojom četom pěšakah arnautskih. U to vrěme bio je Frane Loredan zapovědnikom Novigrada, i pri njemu doglavnikom spomenoti knez Suardo, i š njima skupa, sa tadašnjim varošanima (zagradjanima) jedno četiri stotine momakah nahodilo se.

Ta je tvàrdjava bila s topovima ukrěpljena, i u njoj tada bilo svake druge potrèbite sprave: — A kad je bilo sutradan po bitki na Dračevcu, makne se Ibraim paša sa svojom vojskom iz Nadina, i pod Novigrad se svali, pak na pàrvi dan sàrpnja měseca od juga i s ove strane vode, dva topa namesti, i odpočne iz njih na Novigrad oganj sipati. Al opazivši da zbog daljine, malo su ti topovi škodili rače poviše praha u njih sipati, da bolje dobacuju, te s toga jedan ti se top razcě-

Digitized by Google

pi. Sutradan će paša pojače tvàrdjavu gàrditi, naměstivši na město onoga razcěpljenoga, jedan drugi gàrdni top (baljemez) iz Knina dovučen, od 50 funtih arča.

A Foskolo već je na bàrzu ruku opravio bio tamo dva bojna broda, sa hranom. Na onome, koji se na pàrvo otisnuo, nalazio se kapetan Ivan kàrstitelj Benja, i njegova pěšačka četa; a na drugome upravnik Gàrgur Detriko, koji je na iskanje Suarda išao izměniti ga. Kad al prie, nego će ti brodovi stignuti, Turci s topovima prezid i beden na vratima novogradskim poprovale, i do šest soldatah usmàrte, i na to se tako obkoljenici prepanu, da na tri sàrpnja k paši kapetana Martina Ostoića opreme s njim o predaji dogovoriti se. I ovaj s pašom utanači, da sva stražarna novigradska vojska slobodno sa svom pàrtljagom i pod oružjem iz Novigrada podje kudgod hoće. Onda će mu paša na tvàrdu božju věru, svoj vlastiti pàrsten dati, a k Turcima u zalogu izaći kapetan Luka Alaburić i Jure Bradić, a Ostoić će se u Novigrad vratiti sa četvoricom Turakah od paše poslanih, ne u pravu zalogu i jemstvo, nego da pregledaju, da niko u prah, olovo, topove i ostalo, što je po pogodbi moralo ostati, nedirne. Kako ta četvorica u tvàrdjavu zaviri, zagradjani ništa za tu pogodbu neznajući, odmah poumu, da ih je tko iznevěrio, pak svi razbàrkaj se, nagni, poskakuj u ladjice spasiti se; a ostali, koji nisu se mogli za ladje ukočiti, ili su ih drugi od njih odbijali, na more naplivaj. Koje bàrkanje Turci videći, opet nečineći se věšti ni zapelici, ni pašinoj zapovědi, niti tvàrdoj věri zadatoj, nego preko prezida u tvàrdjavu prodru, gotovo svu stražarnu vojsku izmeckaju, i nemilice několiko župe na komade iskrešu, a Loredana, několiko kapetanah, oficirah, i vojnikah zašužnje. A knez Suardo s golim mačem u ruci svojski nasàrtu ovih divljakah prepirući se, junački na vratima tvàrdjanskim pogine. Benja pak, koji je tada 4 milje talianske od Novigrada udaljen bio, čuvši od poběgavacah, što se s Novigradom dogodi, natrag k Zadru sa Detrikom zapali.

Obsěda i osvojenje Zemunika, koje se dogodi 1647 godine.

Za osvojenja Novigrada Turci oteše mah, te pritisnuli Turanj, Biograd, Zadvarje i druga města; a Lunard Foskolo mletački glavni vojvoda u Dalmacii, videći da mu nije poduzeto vojevanje na Turke posve za rukom izašlo, odměri kroz golemo junačko dělo sréću pokušati; toga radi najstarie svoje vojvode sakupi i ovako im progovori: »Nama je vàrlo dobro poznato, koliko se dušmanin Osmanlia, na štetu ove dàržave sprema, ele o tom spremanju, već se glas prosu, kroz něke nam je ruke dokazano, i još po poslědnjim knjigama Soranza poklisara u Carigradu, dojavljeno. Za cělo budalasto bi bilo, kad bi smo onoj sili na susrět izašli, i s našom slabiom joj se uspirali. Al opet ako li naše vojnike, po konacima bezposlene zadàržimo, zalěnit će se, u Hali-paše oholo presnažiti, a novi paša Ibraim na duglje svoje razmišljaje nasnovati. Poradi koristi občinske, dobroga nastavljenja vojničkoga, i polakšice naroda ovoga, sudim, da se mi imamo na ovome studnom vrèmenu kakvoga težkoga posla latiti, nebi li se vojska na ratovanje navikla, podložnici oslobodili i prilika ukazala na golemi koji dobitak. Dosadašnje naše napadanje, većma našu je slabost izjavilo, a nepriatelja pozorljivia i dosetljivia učinilo. Čini mi se dakle, da bi valjalo iznenada Zemunik obklopiti i biti, koji ovoj gospoštini pripadaše, blizu nje stoji, a i u mirno doba škodi joj. Pometne su sve zidine njegove, topovima nemogu odaléti, malo je u njemu turske straže; paša ni po jednu ruku nemože mu pomoći, jer je od njega na daleko, a sad led i sněg

Digitized by Google

putove je zameo; lasno se može odmamiti i odbiti pomoć, koja bi mu iz obližnjih městah pridolazila. Po svoj će prilici ono město pasti, budući da nenadni nasàrt, i same hrabrenie ljudu zaplaši, kamoli one zemuničke pribivaoce ratu nevěšte, i onu zaludnu gomilu staracah, ženskićah i lude děce, koja na nepoumljenu pucnjavu naših topovah, okrenut će plakati, i razbàrkat će se. Što više! ta i sami oni vratolomni Halibeg, na ovu našu naprašnu nakanu, klonut će. Od naše je strane pravda, koja kako prevarenomu prijatno puče, tako će i nama puknuti i korist prinositi, i ne samo nam trud na preosvojenje Novigrada polagavati, no i put će nam ka drugoj slavnoj stečeveni raskàrčiti. Onda oni divljaci duhom klonuti, mozda će se premisliti, i neće kao što su poprie radili, onako vratolomno nasàrtati, nego mi ćemo im se, sa našega naprědka ohrabivši, sàrčanie uzapréti.

O tom se Foškulovu naumu torazno mozgalo. Izmedju onih, koji najviše mu se javno protivljahu, biaše Pisani. Ovaj će mu nastaviti: Da pregàrdne zapréke na putu stoje, e će paša bosanski k Zemuniku na pomoć priletěti, i neće ga ni sněg ni led zaustaviti, a pak će iz obližnjih městah Turci vàrviti, i tek da Ali-paša namigne, napolje će ih do blizu 6000 iskočiti. Pak da kako će onda Mlečani sa ono malo vojske, što sad pri sebi imaju, Zemunik stegnuti, i od njega silu odbijati?

Na eto taj Pisanov razlog i ostali vojvode poustanu, različno razmišljajući; ama Foškolo, kano da ga něki tajni gon podoštrava, i nebeski glas nagovara, videći gdě ga svaki dan savětnici više razbijaju, zakaže na Zemununik udariti, te ti tako sve raspre prekine.

Leži Zemunik od Zadra 7 talianskih miljah udaljen, na jednoj prostranoj ravnici. Dva su ga obora ili pojasa u ono vrěme opasala, od kojih spoljašnji novi se zvao, a unutrašnji stari. Ovaj je stari bio čvàrsto po starinski sazidan, za tri ljudske stope debel, pet korakah visok, po vàrhu prosěčen, i okolo naokolo njega poduboki obkop. Od sěvera na jednom kutu, bila je jedna pretvàrda stublina, (turanj) po ondašnjemu kroju po vàrh prosěčena, a doli obšančena, i na njoj dva topa naměstjena, i jedan mali topić; a vrata su joj bila ne pri tlehu, nego pouzdignuta, a na dolnji joj prag dižljivi most naslonjen. Na dva druga kuta, bile su dvě gàrdne dubline, na otvorenu, neobšančene povàrk prosěčene, a na svakoj po jedan top, i do njih po několiko soldatskih kućah. U unutrašnji se obor jednim kamenitim mostom ulazilo, koji se preko obkopa, ili ti endeka, pružio i na njegovom kraju dizala se jedna džamia i sandžak-pašina kuća, po lěpo sazidjana i pred njom bio je prostrani dvor ili aulija. Obkop je stari i novi obor rastavljao, a u istom obkopu bilo je několiko vojničkih kolibah. Nije bio novi obor, kao stari čvàrsto sazidan, ali je u njemu bilo oko pedeset kućah, i vrata dvoja. Okolo naokolo ovih oborah, naširoko se je jedno zagradje pružilo, i u njemu do jednu hiljadu kućah, i prěko dvě hiljade župe je živilo. U Zemuniku se onda dosta stražarne vojske dogodilo, i sami Halil iz Vrane lički paša, čuvao ga je, jer su Turci ono město kao tvàrdo branište smatrali. A sad je Zemunik malo selašce, u kojemu ima několiko rastàrkanih kućah i pojatah i jedna gradiña-Foškolo dakle, kao što je ozgo spomenuto, na osvojenje Zemunika zakanivši, onako sve zapréke raztisnuvši, zapovědi Nikoli Marelu poglavaru, jednom galiom i su několiko drugih bojnih brodovah pod Skradin privesti se, sa šibeničkim zapovědnikom Kontarinom složiti se, pak s pomoćju onudašnih Dalmatinah, zagradje skradinsko pokriti, te one Turce k sebi pritezati, da pomoći (indata) Zemuniku neoprave. Takodjer s istom naměrom Marka

Digitized by Google

Antu Meneta sa jednom galiom i s drugim omanjim brodovima, ka Novigradu pokrene, da gleda one Turke primamljivati i razbijati, a kapetana Posedarca Zadranina, ka Islamu poturi, da uzbije pomoć, koja bi mogla onuda zemuničkim Turcima pridolaziti. A nad vojskom, koja će Zemunik obkoliti, Pisana postavi, a sa doglavnike dade mu Rudolfa Sbrojavaku, vladaoca zadarskoga, kneza Almerika Sabina zadarskoga stariega stražmeštra, i Viska Benalju, koji će se za povezenje topovah starati. Pod Pisanovom rukom bilo je oko četiri hiljade vojske, što pěšakah, što konjanikah. Prie neg će se ta vojska iz Zadra izsukati, Foškolo vojnicima novacah razda, ali štiko, jer ih je malo i bilo, i nagovarajući da hrabreno na dušmana kidišu, i blago božje obećavajući im. I na to su vojnici rado izgledali, i jedva su povlasticu čekali, da na boj izidju.

Na dan 14. ožujka, to se vojska ovakim redom osuče. Ivana Bue, za njim lički pěšaci pod vladaocem Skurom, pak zagorski oklopnici pod Kolunelom (pukovnikom) Longavalom i još jedna zagorska regimenta pod Kolunelom Sotoviom i Kolunelom Britonom i bělaći *) pod Damjanom Korsom. Za ovim išli su sěkiraši, zanatdžie, topdžie i vozili topove, bombarače, prah olovo, konope i ostala vojna ratila, pak opet za njima dalmatinski konjanik, vojvoda Kruta sa ostalim ludstvom arnautskimi, ličkim, i oklopnik arnautski pod Benjom, i Jurmijićem iz Splěta. — Najzad nakupiše se mnogi došljaci i zadarski gradjani na konjima, i pěšice, koji su iz drage voljc na boj išli. A Zadrani taj osuk gledajući, čestita li su im dobru sréću na oružju i od Boga blagoslov.

Kad je u večer bila, Pisani, vosjku u dračevačkom polju blizu jedne cárkve preustavi, i tu njom na kiši prenoći; a sutra na dva sata prie zore digne se i dalje uputi se. Došavši do jedno dvie milje puta od Zemunika, a to zaleti se uoj Durać-beg sin Halilin sa jedno dvanest stotinah što hatlije što pěšakah. Ali ih naši junački zavàrnu, i prinude ih natrag prikloniti se. Onda Halil paša reče sinu Duraću, do pedeset konjanikah uzeti, i s njima mimo nepriateljsku vojsku promaknuti, te obližnje Turke u pomoč zvati, i ulake bosanskom paši pratiti. Žao je bilo Duraću s otcem svojim starim rastati se, bojeći se, da nebi Mlečani prie, neg se k njemu povrati, Zemunik oteli. Nego videći nevolju pred očima, zakani se poći, i pripověda se, da on o zlu sluteći, pri rastanku plačući otca je zagàrlio i od njega blagoslov iskao. E tako žalostan iz Zemunika s onom se pratnjom iskrade, a otac mu u isti čas, da bi k sebi mletačku vojsku primamio, a njemu je s puta uklonio, svoje ljudstvo u zagradje izture. Ali Pisani svedjer sumnjajući, da bi mogao nepriatelj od kud s boka banuti, bio je od istočne strane otisnuo kolunela Longavalu sa oklopnicima i bàrzokonjanicima, i sa něšto pěšakah. I ovi na široko odvàrnuvši se, i kao sva ova městah oblazeći, ponajlak su se ka Zemuniku prikučivali. Kad al Durać iz daleka opazi ih i dàržeći, da je ono turski indat, što iz Nadna dolazi, a opet varajući ga put kojim je išao, ponagli im na susrět veselo i ponosito. U tom naši u trublje zasviravši, on se prevari presěti; ali sa svim sa tim, na město pleća dati, ludo i překo měre u svoje junačtvo i družtvo uzdajući se, tištimice k njima pritàrči. Sad od Longavalove čete, několiko konjanikah odcěpi se, i ovi mu uz nos tàrgnu; i tu se boj zametne. Duraćevo družtvo zapali odmah k Novigradu spasiti se, a on sa osmericiom svojih věrnih, koji su

*) Naši su bělaćima talíanske soldate zvali, što su bělu odoru nosili; i još su ih razštrižnjacima zvali sbog haljinah njihovih zada, na dvě pole raztrižených.

Digitized by Google

najvoléli ginuti, nego se od njega ukloniti, hrabreno boreći se, ranu dobije, a kad se uz to još i konj pod njim odvali, prisparči ga jedan Ličanin, te mu glavu ukine, a ostali naši družinu mu tu pomlate. Za tim jedan vojnik iz Posedarja, uzme Duraćevu glavu i Pisanu je donese, i ovaj je pak vele radostno k gjeneralu u Zadar pošalje. Tako dospi Durać, a na veliku radost Mlečanah, jer je on bio od otca poganii i ponositii, i na medji strašni nepriatnlj.

Medju tim Hali paša, ništa za tu smàrt nedoznavajući, nego uvěravajući se, da je zaista mletačku vojsku onako preustavio dok mu je sin srěćno promakao, natrag u obor svoje vojnike vàrne tek malu stražu u zagradju ostavivši. A sad će Pisani na široko Zemunik oklopiti i na zagradje udariti. Kolunel Sutovia pàrvi sa svojim momcima tu naskoči, nego ga silna vatra iz pušakah dočeka i uzbije. Onda će na mèsto njega naići Briton i Kruta sa Ličanima, bělaćima i Dalmatincima, i ovi se jogunasto sa Turcima porenu, mnoge potuku, a ostale iz zagradja poiztrěbe i u obor sagone. Tu pogine šest naših barjaktarah, četàrdeset Krutovih vojnikah, i nèkoliko bělaćah. Po tom biše jedan top naměstjen, i započne se iz njega obor gadjati. Nego se ovaj top razcépi, i na mèsto njega drugi i tretji je naměstjen, te iz ovih na pàrvi zid vatru sipajući, na njemu rupa obzine. Osim toga još su nepriatelja bombarače gàrdile, a na veću još njegovu štetu, počelo mu je i vode ponestajati, pošto su naši zagradje zauzeli, i u njemu čezmu oteli. U starom oboru istina, bila je jedna gustirna, ali je u njoj proti onolikom světu, malo vode bilo, te ju je morao paša žednim vojnicima štiko razdavati. S toga oni su za ljutu nevolju, po vodu često k onoj čezmi izlazili, gdi su se s našima davili, i uzajamno ranili i ubijali se.

Već su mletački topovi razvaliti bili džamiu i jednu stublinu, kad Sotovia sa svojim područnim udari na rečenu rupu, da u pàrvi obor prodre, no ga Turci gàrdno otisnu. Sad Kruta tu navre, i městimice dugo i jogunasto prepirući se, prevaljivajući se uzajamno mnoge glave, nadre u oni pàrvi òbor i nepriatelja u poslědnji stari porene. —

Tad se vojnici turski i ostala světina s njima, u ovoj těsnoći zbiju i pobarkaju, stade kuknjava i stenjakanja ženskih glavah, dreka děce i krivnjava ranjenikah i strašivicah, a Hali-paša što igda jedne razgovaraj, a jedne na obranu nagovaraj. Sada Sabini i Kruta k endeku se, prikuče dovivati Turke na predaju, i javiti, da je Duraća nestalo, i sve mu družtvo poizginulo, te nemože više, da im pomoć ni od kud zavirì, nego neka se predaju, dok im je jošte glava zdrava. — Na tu se ponudu iznutra gàrdnie jaukanje i urnebes podigne, i Hali pašu okupe, da se predaje, no on zakanivši prie poginuti, neg predati se, stade župu od sebe odtiskivati i prětiti joj. A kad je vidio, da ih nemože po nikako, niti smotati, niti umiriti, i da se već buna na njega digla, uzme sobom ponajbolje svoje ratnike, i s njima se u stublinu zatvori. On čas, oni koji su na dvoru ostali, s Pisanom na bàrzu ruku pogodbu prekinu, i on dade im ispust, ali bez oružja i pàrtljage. E tako izsuče se oko jedna tisuća, što muškićah, što ženskićah i děce cvileći i plakom plačući i onako se k Vrani upute. Sad naši vojnici na deračinu sklonjeni, a i onako gladni i nevoljni, sto su ih Mlečani u rědko i škito plaćali, a opet na one Turke sàrditi, na njih najašu i do gole ih duše sadru. —

Istina je, Pisani sobom podjipio ustaviti ono opako dělo, no sa svim tim, oni žalostnici, onako pod zimu, šuplji, goli i bosi moradoše k Nadinu odljuljati.

L

Digitized by Google

Po tom, kad je bilo na 18. ožujka měseca, vas dragi dan se bez prestanka topovska vatra na onu stublinu obarala, gdino se paša sa svojima priklonio bio, ali joj čudo nenahudi, što je pretvàrda bila. Napokon nèkoliko se Turakah iz nje iskrade, i ovi došavši lèpo u tabor mletački pokažu, da kad bi se na onu stublinu s druge strane, od kud je ona slabia pucalo, u kratko oni bi Turci u šake došli. I to tako bude učinjeno, te jogunasti i hrabri paša, videći da mu spasenja više nikakova neima, reče jedan běli barjak istaviti. Na to topovi i puške zamuknu, te Pisani na razgovor pošalje kapetana Marka Silu Ličanina. A kad ovaj tamo, ali Alil poruči, da bi rad sa kapetanom Benjom i Donatom Civalelom pogadjati se, I ovi predanj došavši, on im predloži: da je gotov stublinu i sve ostalo predati, ama da mu se dopusti sa 50 drugovah pod oružjem i na Božju tvàrdu věru, odlaziti. Na to Pisani nepristane, već stane se sa svojim vojvodami dogovarati. Jedni veljahu, da je iskanje Halila neprilično, nego da valja njega i družinu mu zašužnjiti, kad se već onako domotalo, da neima više kud ni kamo; s druge bojeći se da nebi Halil iz oholosti najžestjom běsnoćom buknuo, i što ludo učinio, světovali su, da je pametnie na njegovu želju pristati. Pošto se to različno mněnje dugo i mnogostručno protresalo, priklopi se, i paši odporuči se: nek slobodno sa pedesetoricom Turakah iz stubline izidje, ali ne pod oružjem, pak da on glavom i do dvanaest Agah uzanj za 15 danah u Zadru pozadàrže se, da nebi se on sad na mletačku škodu česova posla mašio. Onda Halil paša videći, da tomu drugoga iskopa neima, pristane, te od Donata Civalela na tvàrdu věru pàrsten primivši, sa rečenim društvom pred Pisana izidje. Sad istom su vojnici naši u tvàrdjavu ulazili, da je po Pisanovoj zapovědi do zemlje razore, a to iznenada jedno dvèsta Turakah u nèkim zemunicama pretajanih, prepucaju na njih. E tako se opet strašni boj otvori, u kojemu gotovo svi oni ljudi zasědnici poizginu. Sa te nevère, Hali-paša posve svoju slobodu izgubi, i bude prie ka Zadru a za tim k Breši odagnat i tu zatvoren, gdino nakon 10 godinah promačanja u šužanstvu, iza slobode i srèće svoje, skončao se.

U ovom boju i napadanju, poginulo je do dvèsta naših vojnikah, a još se više izranilo; a u Turakah još se više lesovah prevalilo, i izranilo se. Osim Duraća spomenutoga, od Turakah pogine velc znatni Mehemed-Aga Kositerović, a od Mlečanah osim slavnoga Sile, kapetan Sorgo, kapetan Batalja, osam barjaktarah ličkih i arnautskih, barjaktar kapetana Tomaševića, tri stražmeštra i jedan neimar (inžinir). U Zemuniku naši su dosta plèna našli, i po Pisanovom dopuštenju k sebi prisvojili.

Obsèda Šibenika 1647 godine.

Malo po zašužnjenju Ali-paše iz Vrune, dodje u Carigrad jedan mu unuk, sin ubijenoga Duraća, i velikom se veziru na bosanskog pašu Ibraima potuži, da se u Kninu nakanjivao, nigda nije zbilja pàrsi svoje na Mlečane iznio, niti se njima čvàrsto uzapro, te oni mah uhvatiše, i pogotovo sva města i gradove na medji onoga pašaluka poosvojiše i pobatališe, pak Turci duhom su klonuli, a Dalmatinci na sramotu imena i sile osmanske, glavu nauzgorili, i nadjunačili. Još će mu i to prireći: Da se Ibraim sporo sprema na Šibenik vojštiti, premda je vrème orno i lèto preuzelo. — Na to će car iz one službe Tekeliu rodom iz Čerkezke premetnuti, koji bijaše od Ibrahima mozgovitii, i vojenim poslovima varsnii. I ovaj ončas do 6 tisuće Hatlije digne, s njima na Banjaluku stigne, i odtale Halajbega-Perat-Bašića k Ibraimu potisne, da mu vojsku preruči. E tako taj Perat-Bašić u sàrpnju měsecu

Digitized by Google

u Dàrnišu zastane ga i od njega primi petnaest tisućah ratnikah, šest topovah i džebanu.

Bio je Ibraim paša tabor u Dàrnišu učinio po nagovoru tajnih njegovih prijateljah i vojvodah, i nadao se, da će mu naum k srěćnom kraju prići, navlastito pošto je od jednoga kàrstjanina, koji mu je iz Šibenika doběžao, razabrao, da u onom gradu oružanih ljudih slabo ima, i ono zlovoljni su, što im nije platja išla; i da se pomalo ili ništa neradi o poduzetomu ukrepljenju tvàrdjave, sv. Ivana. A tu je i istine bilo, jerbo poklisari šibenički u Mletke odoše, ono starešinstvo moliti, da što prie koju dobru naknadu onim gradjanima izstavi, koji za onu stražarinu vojsku podmiriti moradoše iz svoje vlastite kese, jasprih joj podvaliti.

U to vrěme Šibeniku na pomoć do osam što vojnikah rupi, od sv. otca pape poslanih, pod rukom markvisa Fridrika Miralje, a iz Mletakah dopanu u Zadar Ljudevit Malipietro i Toma Kontarini, kao izvanredni nastojnici; i Kontarini uput k Foškulu gjeneralu u Šibenik pritàrči, a Malipietro u Zadru zaostane po gjeneralovoj poruci, mnoge ličke Hàrvate prihvatiti, koji sa turskoga zuluma, stari svoj zavičaj ostaviše i osebice Mlečanima podadoše se. I ovi preko Stěpano Surića, slavnoga popa i vojvode njihovoga, sa Mlečanima pogodbu prekinu, te novu stojbinu svoju po Kotaru zametnu, a nikolicina se od njih odvàrne, i čak u Istriu predju, tamo zemlju za njihov užitak priredjenu uradjivati. Medju to vrěme spomenuti paša Tekelia sa ono šest hiljadah Janjičarah, i dvě hiljade konjanikah, i s ostalom pratnjom u Dàrniš, gdino do dvadeset hiljadah vojske i devet komadih topovah nadje, pak tu nastane na osvojenje Šibenika spremati se. A predjašnjega pašu Ibraima, koji je sad kliškim sandžak-pašom postao, ka Klisu sa trista pěšakah i pet sto konjanikah pokrene, da odonud k sebi Splět priteže.

Němački plemić Degenfelt, na obranu Šibenika odredjen, kada čuje, lički je paša sa Spahiama iz Grahova u Darniš tàrgnuo, i Tekeliovoj vojsci prelěpio se, sve svoje područne, koji su se pri njemu desili, i za platju ili upravo na mitu su služili, na broj nabroji, i nadje da ima do osamnaest stotinah pěšakah, osamdeset konjanikah, osam sto papinih četnikah, hiljada gradjanah, i ravno toliko krajine podoružjem: svega oko šest hiljadah vojske. Paris Maria Krasi, učinjen je nadgledateljem topdžiah, seljaci, ili ti krajine biahu pod upravom kapetana Josipa Teodosia, a ona hiljada gradjanah, na 6 gradskih diobah razlučenih, dvanaest su starešinah slušali, šest od gospodske a šest od niže ruke, koji će ako do nevolje dodje svoje područje čuvati i braniti. Opet je Degenfelt živo od šibeničkoga poglavara iskao, da se bez odgadjanja u grad dosta gradje, pruća, zemlje, još i vode uturi, e u njemu nije bilo van kišne, i novacah da se za vojnike izbije, koji jedva čekahu, da im plaća iz Mletakah zapiri. Ama pri svema tomu iskanju, jednako se vrěme nadotezalo, i zloćudni biahu i gradjani i vojnici, te ovi nemogući ni po jednu ruku do jasprih doći, najpotle kàrv im se uzvari, i několiko se od njihove čete otisne, pak pred poglavarev dvor se svàrve, i Kontarina pritisnu, da im jaspru izloži. Sad on neznajući u što upréti, svoju stražu sa lačmanskim soldatim učvàrsti, i još Degenfeltu poruči, da izradi ikako onu bunu utišiti. Nego ovaj nehoćan i zlovoljan, nehtě ništa učiniti, te četnici dole k moru potegnu, i svu hranu i tàrgovinu tuna stàrpanu razpuvaju, pak onako ljutiti u grad uvuku se, několiko ljudih odru, i po několiko dućanah premetnu i počiste. Gradjani na tu opačinu, ko žalosni i ko tužni, zabezume se, i odmah svoje oglasnike ka Foskolu u Zadar pošalju, da mu onu deračinu doprijave, koje Foškolo od ovih čuvši, jasprih skupi i s onim vojni-

Digitized by Google

cimi odpravi, i kroz to ono njihovo presiljivanje ustegne. Nije pak propustio kroz ljubezne knjige one uplašène gradjane razgovarati, i Kontarina njihovoga poglavara nagovarati, dobro i prikladno na vladanje onoga znatnoga grada paziti i dodaržati ga.

Tekelia paša sva potrebna ratna ratila prigotovivši, silu iz Dàrniša izrene, i na 17. měseca kolovoza, prednja mu se straža na Konjevrate pojavi, i konjanici se njegovi blizu Šibenika pomole. Sad će Sibeničani na bàrzu ruku, glasonošu k Foškolu pustiti, da mu ovaj dolazak navěsti, i od njega vojnikah i novacah zaište. A Degenfelt paštio se, grad, stražišta i spoljašnje branike poutvàrdjivati, i sàrčeno za odpor prepravljati se. Dušmanska se snaga bila ozgo razkoledala, i šatorje lipo do dubrave razapela, i turski konjik potekao onudašnje polje oblaziti, a Tekelia do dvěsta konjanikah uhvatio i s njima 21. kolovoza u jutro na glavici sv. Mihaila osvanu, pak oni isti dan, kad je podne obaljelo, sa poviše ratnikah pobliže se primaknuo, položenje grada razgledati. Pošto je sa onoga ovàrška sve to na sitno razabrao, natrag se k taboru svome spuši, i u tom povratku našemu, pomalo pratnju poizcàpàrkaju. Sutradan pojači će se na Càrnicu i na Plisivac nakučiti, da i od tud gata, i položenje grada i u njemu straže skumi; kad al eto na obraz mu prilěti krajišnički kapetan Teodosio, sa několicinom Cernikah, i ovi nanj najašu, i s onoga ga brěga odbiju. Pri svem tomu Šibeničani na ratnu smutnju nenavadni, videći onoliku velebrojnu kàršnu tursku vojsku, prepadnu se i opet bojeći se, da im ni po jednu ruku neće nijedan brod niti ikakve pomoći pridoći, ako Turci ustje one luke prěpréče odmire, premda se Mletački poglavar pomalo zatezao, Foškulu poslanike pratiti, da mu one tužne glase doprinose. Kad ovi u Zadar, a to Foškola žestoka bolest svàrnula, s koje nije ih mogao preda se uzeti, nego je on medjutim na Bemba galii poslao šibeničkim vojnicima četarnaest hiljadah dukatah srebrenih, koji su se kao mila majka srebrili i u vojnicimi bolje sàrce povratili.

Sad Tekelia k gradu pobliže tabor svoj privuče, i kod Dubrave i Zasfinja ostani se, odkle pristupnie, i pouzdanie mu je bilo na grad udariti. Istom je on razmišljao kako topovske tavane iliti naslone (batterie) pogradìti. Degenfelt nije dao, da stražarna vojska bezposlena na dočki stoji, već je višekrat slobodnie momke na Turke napuštao. Koji pošto su se blizu cěli jedan dan srěćno s Turcima kresali, Turci onu noć na burnoj strani doline sv. Ivana učine naslone s topovima napàrte, i takodjer na pristranku Plisivca, taman na městu Pàrvića, krug prozvanom, oko pet stotinah korakah od tvàrdjave sv. Ivana, jedan top sa pleterom naměste, pak zorom nastanu sa tih naslonah vatru na nju skàrhati, no nemogu štete joj naněti. Za toga skàrhanja, naši bez prestanka sa tvàrdjave i sa galiah, one su turske naslone i zaslone iz topovah odadirali, i Visko Gamba bumbardir na glasu s topovskim zàrnom jedan turski top lěpo kroz šupljad (zjatno) pogodi, te ga iskàrši. Al' budući, da u onoj tvàrdjavi, dva su cigla mala topića bila, koji malo koristi braniteljima donašaha; za to uvučen je u nju jedan top, koji četàrnaest funtih ždere, a od istoka na onoj tkanici još je jedan top naměstjon od 20 funtih arča, i jedan od 23, s kojima posnažnie dušmana su kinili, i tavane mu porazbijali. Cernicima, koji branike čuvahu, taj isti dan drugih se cernikah prilèpi iz Těsna došavših; a u gradu o dobru slutilo se, zato što se oni turski top onako iskvari, i što ženske glave našima do na branike s dvora hranu donoseće, ne samo su Turke psovale i na njih pljuvale, i šakama ih žvàrčile, nego im se još i podrugivale, tek košulju svoju odgàrnuvši; a pak i děca Degenfelta prateći, kadno je na konju išao straže oblaziti, i motku noseći sa maramama i artijom prebijenom na město

Digitized by Google

svilenoga barjaka, na Turke su se krivili, prětili im, i podsměhavali im se, a Degenfelta slavili, i braniteljе svoje slobodili. —

Turci na město onoga razcěpljenoga topa, dva druga nametnu, i drugi naslon na Vulaski k tvàrdjavi pobliže naprave, i na 26. kolovoza — od jutra do mraka sa oba naslona na šanac Malipietra pucajući, na četiri ga města malo poprovale, i po glavi zapače Kolunela Sotoviu, i barjaktara kapetana Kurta, i dva vojnika odkinu. Ali ni po jednu ruku, nemogoše stražu od onoga děla tvàrdjave istisnuti, koji se Klišta zove. Sutradan druga će dva topa na pàrvi naslon udariti, žešće s njega vatru sipati, a poglavara Gambu dotamaniti na žalost obkoljenikah. Turska je naměra bila Klišta se dobaviti, i česova drugoga města tvàrdjavi najbližega, pak još jedan topovski tavan ispraviti. Radi toga oni u isto doba na svaku stranu na juriš oblete. Sad oni novljaci četnici vladaoca Skure na cerničkoj strani naměstjeni, pri svemu nagovaranju i prěčanju starešine njihovoga, od njega oddvoje se i raztàrču; a papini vojnici, na onoj istoj strani meterize ostave, i k pregradi staroga gradića odvàrlje se, sa svim, da se Aleksander Reveli u onoj četi kapetan sa dvěsta pěšakah hrabro městimice oddàržavao, svoje hrabrio i podoštravao, da ledja nedadu. U takoj nezgodi Miralji skok na paripa i iz grada i prěko meterizah sa několiko svojih kućanah i sa krezom Feretom opruži, i mužki nepriateljskoj se navali pripne; a Turci prema odori, oružju i izglednoj Miraljinoj pratnji, sudeći da je tu glovom kakav čověk iz gospodskoga reda, s množinom konjanikah oblete ga, i u nogu ga rane, a da ga nije u onaj hip Fereti junački odbranio, bili bi ga zaisto ujagmili. Doklegod je ona obsčda trajala, nije se mogao Miralji oporaviti, e bila ga je ona rana savladala.

Za tim několike turske čete, stranom Zablaća ka morskom zalěvu poteku, kao da ga pokriju, ali ih topovi sa tvàrdjave Ljuljevca satěraju, te oni moradnu k svome šatoru ustuknuti. Oni dan Turci pri svemu nadimanju svomu nemogoše Klištah oteti, no bàrdo Križje pokriše, i tu na jedan top udariše, iz kojega više su gradske kuće gàrdili, nego tvàrdjavske bedene. Tako je to bivalo, kad al iz Splěta poglavar Kontarini na svojoj galii dopadne sa dvěsta pěšakah, i četiri broda naoružana; a iz Zadra 120. němačkih pěšakah, koje gradjani videći, kàrv im se sleže. Onda Kontarin će vladanje vojske poda se uzeti, jer Foškolo sa težke bolesti, nije mogao doći i zapovědati, kao što je žudio, i volja je starešinstva bila.

Znao je paša Tekalia po nikako tvàrdjave sv. Ivana zadobiti neće, ako prie našu stražu iz Klištah neizgàrne, od kud bi pak mogao istu tvàrdjavu kidati i u nju prodrěti, a pak mu je i to bilo poznato, da neće ni druge tvàrdjavice Bone prozvate oteti, ako prie glavice Oglavna nepristane, koja se na danju nadvisila, i spočetka ove obsěde, od naših je čvarsto pričuvana. Videći dakle on, gdi se do sad zaludu promučio Klišta zauzeti, nakani se onu glavicu pokriti, te jedno jutro zorom najvatrenie svoje vojake na nju pokrene; tadar kapetan Jure Gruverit koji ju je čuvao, sa sto Němacah od Esera čete, i sa několiko Cernikah žeštinom im se ukoči; no nepriatelj sve to više navaljujući, oni naši, kojima ni odkud nije se pomoći pomaljalo, u rastàrk natrag spuste se. Čim se Gruverit mučio pobègavce u red sakupljati, Draganić sa nèšto krajine, na pomoć mu graši, i krěpko u Turke ugazivši, preotme ono město gotovo izgubljeno, odanle ih odbije, sa povelikim njihovim kvarom. —

U isto doba po pašinoj zapovědi učine Turci na Klišta juriš, gdě je stražu čuvalo do četàrdeset vojnikah, pod rukom kapetana Ivana Korstitelja Benje, i dvè hàrvatske i arnautske čete. I ovi malo se tu poodàrže, i tako ukàrče se, da si

im těsna vrata bila, i po tom Turci se u ono město uvale. U taj mah rečeni Benja sa ostalim svojim četnicima naturi se, i za njim Korsikanski ratnici pod kapetanom Jacintom d e l l e P e r e, i uzanj Tavera, i laitnant Ornano, i major Sotovija, koji se s dušmanima porenu, a kad su viděli, da ih po nikako nemogu odanle odbiti, lagume u Klištima podkopane pozapale. Ali to langumanje nepriatelju malo je na štetno izašlo, što se tek jedan sami lagum raspàršio, a ostalih se vatra nije dohvatila. Sa svim tim, Turci se prepanu, i pak nemogući topovskoj vatri odoléti, koja se sa ostale tvàrdjave, i sa grada na nje orila i gàrdila je, na polje izsuču se, i izza čela Klištah zaslone se, pak opet podjipe, i u Klišta uplakaju se. Sad Degenfelt na njih čete Karsteta i Sotovie natisne, koji ih iz onoga města izbiju; no oni se iznovice kao i prie s ovoga zaledjaju i prekriju, a naši nemogući im tu ništa nauditi, za drugi zaslon zapanu.

Bolja je sréća našima priskočila na zaslonu sv. Dominika nazvanom, odkud su Turke zauzbili i podosta ih pobili i izranili. Sa svim tim, odkad su Turci Klištima zavladali, gradjani su puno čemerni bili, i sami nad vojskom glavari smućivali su se, i pobojavali, da ako dušmanin topove na ono branište navuče, pojače će ostalu tvàrdjavu derati, pak neće ona moći po dugo odoljivati. U to vrême tàrgne iz Zadra pop Surić sa četiri stotine krajine, i s drugom ninskom, i zadarskom, i uput ga Degenfeld na njegov poisk s tim četnicima na nepriatelje pošalje, da izradi iz Klištah ga izbaciti. Da bi pak oni mogli ako im do glave dodje lakše k tvàrdjavi spuštiti se, bude izmedju nje i Klištah oni prislon sa ljudstvom majora Sotovie ispunjen, a na drugom meterizu Karsteta regimenta poredjena. I Surić zbilja i sa onom krajinom na Turke navre, i već je mah uhvatio bio, da ono město od njih očisti, kad al' iznenuda škropac od kiše bljuzne, te oni na onom eršumu nemogući planuti, moradnu po gotovo běžeći onoga se posla proći. Sad će se Turci nadimati, i s golim i oštrim jataganima našega ratnika sa onoga prislona oturkati, pak k onom drugom meterizu pripasti Tu naši iznovice obrabre se, i boj od pàrvoga jogunastii ponovi se. Najposlě, kad su obe strane viděle, da im je vašah dosta, poniže se, i porastanu i svaka k svojoj počivaljki zamakne. — Premda su u toj borbi Turci poklekli bili, no našim nikako se nije dalo sa čela Klištah ih otisnuti, pače oni uz sveudiljno kidanje iz naših topovah i bumbaračah, živu su liticu iza rečenoga čela kàršili, i tuna pri bijali se i prituljivali, pak jošte i dočke pravili, da se niko od naše strane nemože na tvàrdjavski zaslon nadviriti; i po noći tako su često puškarali, da naši težko su mogli razvale s Turskim topovima počinjene zatiskivati. —

Za toga kidanja u Zadar dva šibenička poklisara stigoše, o stanju Foškola gjenerala ubavěstiti, za kojega se govorkalo, da mu je polaganie, no da još leži. Kako njemu preko ovih u uši dodje, da Turci Klišta zauzeše, smučilo mu se vele; ali opet nastane utěšavati ih, i najjače pomoći obreče im tamo poslati, pak u put pod rukom markvisa delle Caselle několicinu odabranih vojnikah, topovah i čebane opravi.

Videći Turci, gdě prěko svoje nade obsěda se nadoteže, i posao sve to ružnii izlazi, mnogi se od njih iz tabora izvàrnu, i doma se povàrnu. Zbog te pobiganije Tekelia paša ostale spahije, a osobito age i boljare Solinske k sebi sazove, e svaki dan mnogo mu je vojnikah màrtvih vàrcalo, a poginuše mu, Indris spahinski kapetan, i Alajbeg Kalebić, koji mu bi jedan od najznatniih doglavnikah. Sa svim sa tim, on je jednako tvàrdjavu bijo, i drugi top na Plisivcu naslonio; a naši takodjer iz topovah su ga pozdravljali, i nekoliko topdžiah mu posmakli.

Digitized by Google

U turskom taboru jedan se čověk od naše ruke, Jure Papala pouzdanac nahodjaše, koji bi u gluha doba našima knjige poskrovito donosio, u kojima podkazivao je, štogod Turci rade; i ove je knjige na skrovito město polagao, gděno bi Papali po nje dolazio, pak Kontarinu poglavaru pridavao. Kroz te knjige nagovaralo je s něke strane na Turke kidisati, gděno bezbrižno sědjahu, a Kontarinu vrědno se učinilo sa Degenfeltom, i s ostalim starešinama o tomu dogovarati se. U tom se dogovaranju trojako gatalo: jeda li bi valjalo na juriš udariti, baš ondě, gděno je onaj pouzdanik světovao; ali sa najbližega turskoga tavana jal' skinuti, jal' pokvariti; ali kušati čelo ono preuzeti. — Na to različiti se svět těrao; no je većina njih smišljalo, da trěba ono čelo od Klištah oteti, i da je pogibeljno vojsku na polje izturiti, osobito za to, što se nije iz knjige onoga uhode utupilo, hoće li, neće li na ono město od njega ukazano turski konji dopréti moći. Samom se Degenfeltu to nedopade, već je natucao, da bi valjalo seljake, koji su u onom městu věšti, i najlakše mogu i znadu, uz one vàrletne i lomne klance penjati se i čamparati, prilično podmititi, da se s onu stranu u onaj posao zavàržu. A Kontarini drugojačie je gatao; a kad mu još dodje pismeno mněnje markvisa Miralje, i ostalih vojvodah, koji nisu mu mogli prići, jer su stražišta njima pouzdana čuvali; i najposlě, kad dobije onoga gradskoga poglavara, koji je kod kuće bolovao, zapovědi ka Klištima snagu priněti, i u isto doba krajine, da na Križje nagnu, i s onoga naslona k tvàrdjavi najbližega, jal' topove snime, jal' pokvare (t. j. čaval u prašnicu zatrati). —

Ono jutro za taj posao odredjeno, plaha ih kiša razbi, a Kontarini, premda ga je Degenfeld naustice i perom odvraćao, opet ih oni isti dan po podne poturi. Krajine od strane Oglavna na nepriatelja nagure, i do na izmak onoga dana sa sveudiljnim čàrkanjem s njegovim pogolemim gubitkom odmamljivali su ga. Takodjer i naš konjanik poljičke se dràge dokopa, da Turke zabavi; al mu oni nehtědu na obraz sàrnuti, već iza gomilah i grudinah libeći se, nanj su puškarali, i po glavi kapetana Jeru Ručića opàtàrnuli, i uzanj do pet četnikah zapačili. A na čelo Klištah svojski sa pedeset po izhoru vojnikah Sotovia nadre, i za njima Britonova regimenta, i něšto ljudstva parmezanskoga hercega, i ostali Sotoviovi ratnici. Kolunel Briton sa sulicom u ruci, ka čelu prileti, i tako silovito na Janjičare naskoči, da su počeli po dugom dàrpanju malakšavati. Sad Sotoviova regimenta će Britonovu izměniti, i zor se u Turke zagoniti; ali, jedno, što je Turcima jednako novi indat u pomoć vàrvio, a drugo, što Krutovi četnici na město po zakonu s boka nepriatelja gurnuti, sramotno svoga vojvodu na suhom putu ostaviše, i na lakat hodaše; a treće, što i Surića četnici malo na Križju privrědiše, Turci dojačaju, i s města pri Klištima oddàrže se. Istina se u ovoj bitki prěko četiri stotine turskih glavah prevalilo, ali i naših mimo pedeset uranilo se, i trideset màrtvih vàrćilo, i izmedju onih kapetan Karlo Flavji od parmesanske čete, i Monsieur Petit (Francuz) od pěšačke čete Kolunelica narečena, od regimente baron de Kopet. Uz to několiko barilah praha pušćanog (baruta) u premazidu tvàrdjave sv. Ivara, i u onoj barone prozvanoj, nenadno zapalivši se, prěko trideset naših vojnikah poizgori, i Kolunel se Kastet propali. —

Spomenuti pouzdanac podkazivaše, da ovi isti dan, paša je Tekelija zanemoga', i k šatoru se priklonio, i da je na njegovo město věšti i vlastni Hasan paša nastupio; da svaki dan više i više tabor turski potančava što je mnogo ginulo, i još od někoga pomora poizphoalo, i pobiganija bila, te je paša s maline pěšahah

Digitized by Google

morao konjanike sa konjah skidati, da se pěšice biju, da Turci lěstve preugotavljavaju, i vunu u vrěće kàrcaju, kako će na tvàrdjavu jurišiti a sebe zasloniti. — Medju tim svedjer su Turci sa sva četiri topovska tavana na tvàrdjavu pucali, i mnoge po njoj rupe otvorili, koje su naši obnoć zatiskivali. Za to sad je u nju poviše straže uvedeno, i još jedan top uvučen, s kojim su naši one turske tavane i pletere pobolje kidali. A iz Splěta sto i pedeset pěšakah, od regimente Kolunela Britona pristigne, i Degenfelt videći da dosta vojske ima, naumi sad na novo ogledati, jali koji turski naslon osvojiti, jali topove im pokvariti. Toga radi konjanike će ka Poljicim opraviti, da se onuda po običaju s Turcima kose, a zagorske pěšce će na Klišta napustiti, a k Plisivcu vàrpoljsku četu pokrenuti. I ovi poslědnji junački na glavicu Plisivac nakàrcaju, i tu jedan top ugrabe; ali u tom onako bez pomoći, kod svega junačtva i vàrline svoje okrenu doli zaklanjati se. Z druge strane oni seljani odredjeni, da na Križje napanu, istom su se tamo upućivali, gděno je malo straže bilo, nastanu po običaju svomu iz svega gàrla vikati, kao da dušmana ustraše; nego on na tu krivljavinu odmah na noge podjipi, i za oružje pribvatí se, i gomilom na njih stàrče se, i s njima do dva sata noći koseći se, razgoni je. —

Bez prestanka pak i jogunasto se turska vatra na tvàrdjavu obarala, s koje Kontarina branište obzine, i drugo prama Klištima, gděno je već široka nazvala virila, na koju prodrěti moglo se. I tu štetu nije moguće bilo ni moćju ljudski popraviti, e nepriatelj sveudiljno je sa čela Klištah dimio. Onda starešine naše vojsko sumnjajući, da bi uzmogao u malo i u kratko na juriš udariti, stanu se razumom daviti kako bi ono město branili, o kojemu spasenje je grada visilo. Jedni mozgahu, da čvàršće straže u obe tvàrdjave, i u gradu ostavivši, s ostalom silom valjalo bi u nenadanje vrěme lěpo u šatorje Tursko zagoniti se, i topove im oteti, jerbo se znalo, da je turska vojska na nisko došla, čim naša sa ono trista pěšakah, koji su sa markvisom delle Caselle prem došli, i sa krajinom, iznosila je prěko šest hiljadah ratnikah. Drugima se pak svidilo, da nije to tako dobro, već da je to nakana prěka, koja, ako k ruci neizadje nauvano, a oni će glavni grad u turske šake doći, pak morda za njim sva dàržava širom: nego naručnie je hitro i sàrdčeno městimice tvàrdjavu braniti, a kad nova pomoć od starešinstva i gjenerala obećana uskàrsne, onda sgodno kakoga se pritežitiega posla dovezati. —

Ovo je poslědnje mněnje razboritie pribivalo, te se namah tvàrdjava jačjom stražom podpuni, i u nju mnogo pruća i zemlje unese, i pisanskik konjanikah uvede. Budući se pak inžinir Daniel Divnić razbolio, koji je dosad oko kàrpljenja provalah nastojao, zato na njegovo město Ivan od Namur je postavljen, koji onu istu radnju preduzme, i nastane sa sedrom poveće rupe zatiskivati, i uzmaka radi, još jedan meteriz dade načiniti. Turski su zarobljenici dokazivali, da se u njihovom taboru svaki dan ljudstvo poumaljava zkog pomora, koji je mnoge pomorio, i mori, i zbog běžanja mnogih; da je u boju dosta spahijah propalo, i prěko sedam sto Janjičarah, a ostali pàrtljagu su svoju na déve tovarili, i starali se sebe kurtalisati; da im nije moglo ni ono malo hrane u ordiu zdravo prispěti; nego im je čestokrat putem oteto; a opet voda iz Kàrke, i drugih odaljnih městah na seksanama donošena, jedva jedvamice je doticala, te vojska dosta kuburila; sa svim sa tim paša se zainatio, i hoće da se kroz provalu u tvàrdjavu uvlači, i zato mnoge je lěstve, i vrěće vunom natàrpane, prespremio. —

Digitized by Google

U to vrěme jednako su naši lubardali, a navlastito najbližji turski tavan rušili. Ali sa sveudiljnoga pucanja jedan im se top razcěpi, te drugoga dovuku, i još trećega po volji plemića Erberšteina vanka tvàrdjave pod šancem Pesara na onu položinu naslone, s kojim puno su dušmana mučili. Svaki dan često su krajišnici na mejdan izlazili; i svaki su put dojačali. Nego Tekelija paša sa otezanja te obsěde škodu svoju videći, sve što je za nasàrt potrěbito bilo raspoloži, i reče na osam rujna pod noć ka čelu Klištah gotove lěstve i vrěćetine prinositi, onu noć topa neizbaciti. A onaj će pouzdanik sve to Kontarinu i Degenfeltu podkazati, i oni bez dangube sve, pripraviti za čvàrsto sili uzaprèti se. Kad je bilo u drugi suton, Turci odasvuda na vanjske branike i ukrěpljene tkanice navale, i Tekelija sobom s najhrabreniim svojim junacima blizu Klištah dopane, i u nji prodre, pak onako puškama, jataganima, praćama i strělama naoružani, na jedan meteriz najašu za pak na provalu uskoraciti. Tadar Kolunel, Sorgo poturi Taveru i kapetana Jeru Marigondu, i ovi mužki pri onoj provali odàrže se, i přěko rečenoga meteriza přěskoče. Tuna za nèkoliko satih su se kàrvili, dok nije Marigondu strěla u bedru ranila, a Taveru u glavu zapačila. S toga moradnu oni od boja raztàrgnuti se, a Sorgo na město njih, dalje će u tom više nego igdě, vrućem boju slěditi. A u Poljicim bez prestanika naš se konjik sa Turskim dàrpao, i odasvuda naši su topovi nepriatelja kidali, a najviše oni sa galijah, i sa broda kapetana Ivana Miagostovića. U tom škropac od kiše udari, te našima puške su zakisivale, i planuti nisu mogle, a Turcima pristupnie je bilo s oštrim jataganima mazati. Kolunel Sotovia, da bi i taj nazadak odbijo, mnoge užgane vitlje, pod nadvodom u suhoti pripravljene, dàržeći, gdě je god trěbovalo razdavao jih je i nagadjao, i kroz to bez pretàrga sve kao grad, kad pada olovo je na Turke vàrcalo. Koji su se izmedju ovih uslobodjavali u napřed po koji korak grabiti, gàrdno su se natrag vraćali, skàrhajući se na njih oganj, i kamenje iz praćah. Kako ovdě, tako i na svakom braniku, strašno je plamtilo. Plemić Degenfelt svedjer čvàrst i slobodan, na svaku je stranu oblićao, hrabrio, i pomagao. Najposlě prizove k sebi kapetana Bianesa od Kaseline čete sa četàrdeset izabranih junakah, i s njima u tvàrdjavu sv. Ivana, gděno je najviše do màrtvih glavah došlo, unidje. —

Premde su Tekelija i drugi turski vojvode sa golim sabljama u ruci, svojima prětili, i pod nagon ka provali ih bàrzili, nisu dalje mogli hrabrosti naših braniteljah prepirati se, već nakon šest satih živoga boja, vatre nazobavši se, moradnu propustiti, i na svoje se město potezati. U ovom poslědnjem nasàrtu, prèko hiljade Turakah izgine, izmedju kojih do sto spahijah pašine straže, a ranjenikah je bilo još više; a naših je tek osam màrtvih palo, i do trinaest se izranilo. Po tom Degenfelt na bubnjavu bubanjah učini sve vojnike u tvàrdjavi nalazeće se, na kolèna pokleknuti, i Bogu na tako znamenitom slavodobitju zahvaliti. Ostali pak četnici, i gradjani u stolnu se càrkvu svàrve, jedino sa biskupom, poglavarom gradskim, i ostalim starešinama svečano odpoju »Tebi Bože hvalimo.«

Paša Tekelija sve je ranjenike svoje k obližnjim městima na vidarinu razaslao; a kad je pak vidio, da i zdravi počnu za njima sukati, sa stražama ona ždrěla prepréči, da mu neběže. Nego mu je i to slabo poslužilo, jerbo su jednako po mračini radili stranputicom i onim okàršcima od tabora se i pogibeli odklanjali. S druge strane naši sad sàrdca puni, slědimice su nepriatelja iz topovah kàršili, i naslon mu na Križju razgradili. Kad pak Tekelija dozna, da je Foškolo gjenera přěbolio, i da će na bàrzo s jakom pomoćju stignuti, reče na Križju oni

Digitized by Google

top skinuti, i još onaj, što je najposlě pri strani Plisivca dao naměstiti, da odtale tvàrdjavu Barone gàrdi. No jednako je činio sa pàrvoga naslona vatru na tvàrdjavu sv. Ivana sipati, a takodjer naši sa drugoga naslona, kojega je inžinir Malji prama onomu ispravio, pozdravljali su ga, i razbijali.

Foškolo bolujući slědnice je pomoć Šibenićanima slao, a sad kako se pridigao, odměri k njima poći, i živo želeći od Turakah Klišta oduzeti sve, što je potrěbito bilo opremi u dogovoru sa knezom Skotom, koji mu je onih danah bio iz Mletakah došao, i na glavare šibeničke knjige opravi, po kojima im je navěstivao, da će što prie svu moguću snagu uza se izrenuti, k njima doći, i grad izbaviti; da je starešinstvo vojnikah, jasprih i džebane na dva broda poslalo pod rukom njihovoga novoga poglavara Frane Zorza; da dalje čvàrsto s nepriateljem rat ratuju, kako god su dosad, a on i čast mletačka neće se od njih oglušati. —

Za tim Foškolo u mnoge brodove ukàrcati dade dvěsta oklopnikah, pod rukom njihovoga kolunela Merkuria Prestatora, sve pod glavoklopnima, i pokratkim oružjem; i kolunela Longavalu sa sto i pedeset zagorskih oklopnikah, i Cernike sa seljacima iz zadarske i kninske krajine; pak on sobom na galii Ante Mikela sa knezom Skotom skoči, i na osam gore rečenoga měseca sa svom onom pratnjom ka Šibeniku uputi se, gděno sa protivnoga větra jedva na 11. u večernje doba stigne. Pri onoj luki tako su ti bile galije i ini mnogi pomanji, i poveći oružani brodovi razredjeni, da je sve nalikovalo na jednu gàrdnu i uznositu prikazu, od koje Turci sa obližnjih brěgovah i glavicah, kao zableknuti zazirahu, a naši na nju veselo izgledahu. Sad gradjani, u veliko veselje udarajući, načete se, i Foškolu na susrět izidju, i čestito ga prihvate, a sva vojska u gradu, u tvàrdjavama, i po ostalim šancima razpoložena, triput sve topove i puške na radost izvàrgne. S druge strane i Turci će u svom taboru, po onoliko putah odpucati, da nebi kroz mučanje plašnju izjavili, koje su se zaisto nahàrhali. Sutradan pak poznajući Tekelija, da ni po jednu ruku, neće moći dalje tu obsědu pritěrati, natrag pokrene prěko dvanaest hiljadah svoje vojske, i reče sve naslone, do pàrvoga, razoružati. Medju to vrěme sveudiljno se turski oganj iz dva topa na tvàrdjavu skàrbao, i gàrdio ju, a naši su isto pucali, i po noći rupe po bedenu kàrpili. Kad je bilo na 13. poviše rečenoga měseca u veče, Turci na veselje do triputa topove i puške izbace, pak na zaměračinu iznesu, klikom kličući, po několiko glavah na sulice nabijenih, a to zato, što im je glas bio dopao, da jedna stotina turskih konjanikah iz Klisa razbi hiljadu naših pěšakah, koji iz Splěta izišavši, i zagradje kliško zapalivši, bez opreza u šićarinu izvàrgoše se. S toga ih je pedeset màrtvih palo, a mnogi zašužnjeni su, izmedju kojih knez Enrik Kapra, i kolunel Rabasanović, a ostalo kud ko razběglo se. — Sad Foškolo znajući, da se turska vojska na manje sabrala, i da je duhom klonula, zaumi lěpo se u nju zatrati; te jedno jutro zorom k Poljicim bàrzokonjike, i kolunela Britona sa ljudstvom njegovim pomakne, da odtud zajašu, i pri svakoj potrěbi oturkaju, i ustavljaju turske konjanike, a krajine k istoku k turskom taboru potisne. I ovi po prepisu, hrabro tamo naigraju, i nepriatelje na spavanju zateku, mnoge na komade iskrešu, i Aznadarev šator zadobiju, koji Aznadar kusast u košulji sa zdravom mišicom jedva uteče. Napokon paša s ostalom vojskom daleko Šibeničanima s očijuh otidje, i po tom se ona obsěda razvàrši.

Digitized by Google A. K-z-m-n-ć.

Obsěda i osvojenje Klisa, koje se dogodi 1648. godine.

Foškolo pošto je Turke s pomoću najviše Dalmatinah-Hàrvatah iz Dàrniša i iz Knina istrěbio, zasěče u svoju glavu i Klis pod vlast mletačku podvàrći. A premda je onda nesgodno vrěme bilo, pàrvih danah ožujka měseca, baš kad običajno u Dalmacii, a osobito onim kliškim proslapima i ždrělima bura pali, usudi se pošto stalo da stalo, onu znatnu i krěpku tvàrdjavu od Turakah osvojiti, poradi koje prie njega silne vojske i hrabi vojvode kàrvavo boriše se. Prizove dakle k sebi svoje područne starie i ponajbolje vojvode, ter im je ovako od prilike govorio. — »Turci mozgaju, da nije moguće Klisa osvojiti, no se oni varaju, jer kad bi se s topovima nanj udarilo (što odprie niko ogledao nije), one bi se stare i prazne njegove zidine najlak raztisnule. Ako tek ovu još samu tvàrdjavu na medji pokrijemo, doisto zaslužićete najvrědniju naknadu trudu i znoju vašemu, koji ste do sad sebi na slavu, i na korist obćinsku plodno uložili i prosuli. — S vašom hrabrostju i věštinom, i s ovakom vojskom svedjer dobivajućom, sve će nam, ako Bog da, zor za rukom izlaziti. Tamo, u onom ćete městu naći junačtvu vašemu platu obilatu, tamo su Turci ponajvrědnii i ponajdragocěnii plen (šičar) stàrpali, što ne samo iz Solina, nego i iz gradovah njima prem posvojenih, i iz drugih obližnjih znatniih městah poizvlačiše. U njemu ponajviše onih malodušnih divljakah ima, koje vi, na několiko danah prie, pri Dàrnišu razbiste i razgnaste, i kano predljive kunce samim glasom junačtva vašega iz samoga grada Knina, koji je od Klisa vele tvàrdji, istisnuste. Nemože im paša njihov Tekelia pripomoći, e je već potučen i ponižen; niti ona šaka Turakah, koji se pri njemu nalaze, a samo su na gubljenje i na běžanje navadni. Ja vam se, ne samo kao vojvoda, dali i kao drug prilažem, i gotov sam pri svakoj potrěbi moje pàrsi izněti, neću žaliti niti ràda, niti truda nijednoga.« —

Na ovako jako nagovaranje, svima se sàrdce otvori, i gotovi se pokažu na svašto naždenuti, i sami život svoj položiti. Onda Foškolo sve konjaničtvo sa četiri stotine pěšakah pod rukom poglavara Zorza iz Šibenika po suhu ka Solinu opravi, pak uzme sobom Jeronima Foškarina komesara i kneza Škota, i poukàrcavši ostalu vojsku, u početku ožujka měseca 1648. godine, iz rečenoga grada k Solinu odjedri sa sedam galiah, pedeset drugih bojnih brodovah, i s inim punim puncatim vojnikah. Kada stigne kod kraja bàrda Marjana, gdino se splětska dàržava od zapada svàršuje, priustavi se pri onoj zavětrini, budući je bura žestoko duvala, te nije brodovima dala naprěd. Tu za tri dana popostane, dok je bura malaksala, pak na 14. rečenoga ožujka, jedva jedvamice do solinskoga se kraja priveze. —

Ondě je već bio prispěo upravnik Zorzi, sa konjanicima i pěšacima, i poredio ih da pričuvaju iskàrcanje vojske morem dolazeće; i k njima se prilěpili od Splěta zagorski pěšci, i iz drage volje jedno dvanaest stotinah Poljičanah, koji su turski podanici za nevolju bili, i jedva čekali poradi sv. Marka kàrv svoju proliti, i sebe osvetiti. Tuna još u pomoć dopanu bratja Simun i Jakov Marianovič, i knez Mate Pavlović, Ivan Nadić, i jedan Kačić sa Primorcima; i tu ti prilěti i slavni pop Surić, i arambaša Mandušić sa Zagorcima, i Cernicima iz kaštilah trogirskih; i kapetan Cipci sa svojim Splěćanima varošanima (zagradjanima). E tako se pribralo što konjanikah, što pěšakah prěko deset tisućah vojske, gotovo sve pravi Hàrvati-Dalmatinci, a něšta samo bělaćah i Arnautah. A to kao sad, tako i prie i poslě, ele Mlečani su zapovědali, i pod njihovim se imenom u Dalmacii na Turke voje-

valo, ama s našim rukama. To su ti oni vitezi, šaljivo nazvani Morlaki i Skiavoni!

Leži Klis od grada Splěta oko pet vàrstih (miljah) udaljen, na vàrh jednoga povisokoga brěžuljka, ili upravo reći humca, koji se po put kuka izmedju dvě planine nad Solinom izvio. Od istoka, i od sěvero-zapada, okružen je klisurama i proslapinama; od poldanka brinama i dolinama. Od istoka podaleko od njega nadnila se nadanj krajna plećina planine Mosora, pod kojom jedna je oputina onda Svinjska staza nazvana, koja k vodi Cetini oporavlja. A blizu od sěvero-zapada Markezina je greda zaběla, i pod njom kàršna glavica Greben, s koje može se iz topa na Klis dobaciti. Jedna cigla uska zasukana lazbina, od burne je strane ka Klisu vodila, a s ostalih stranah svuda su kao i danas, bili vratolomi i strahote. Razděljen bijaše (sad je sve poremećeno) na tri obora, jedan poviše drugoga, ukrěpljeni branicima, šancima, meterizima i samostajnim liticama, i to se sve izvijalo na zavoj kako je moglo po onim stěnama izněti. Pàrvi je obor u nižini bio, od zapada prama Grebenu, i na njemu vrata, a pri njemu s dvora tursko groblje, i jedan han. Nad ovim je drugi obor bio, i u njemu kula Oprać, několiko drugih omanjih kulah i stublinah, i několiko kućah; a u trećemu oboru najvišjemu, dvě čatàrnje, kneska kuća, i Kružica kula, od koléna Kružića prozvana, koje je tu prie Turakah gospodovalo. Pri tvàrdjavi od istočno-južne strane, odavàrlo se selo meterizima obkoljeno, u kojemu je bilo poviše od dvěsta dimah, a druga su se sela od zapadnje strane otezala do izpod planine i Grebena. U Klisu je tadar sědio i zapovědao sandžak-paša Mehemed-beg, sin Mustaj-bega netjaka cara Solima II. i njegov ćehaja Mustaj-beg-Nurulaković. Pri njemu su bili, Ahmet-aga-Baraković, Ahmet-spaija-Omerbašić i još drugi znatni Turci, koji se ondě sa svojom čeladju, kao u pouzdanoj zamači, udomiše i nagnjezdiše. A vojske je bilo što Janjičarah, što spahijah i drugih, do jedno dvě hiljade.

Foškolo nad vojskom odredi, Škota za poglavara koji na 16. ožujka prědnju stražu pokrene, da Greben od Turakah izčisti, pak tu, kao na zgodnom městu topove ponaměsti. U isto vrěme zadje Kolunel Sorgo, da onim Turcima iza ledjah prispije. I to kad oni, kojizih je bilo do četiri stotine na broju, opaze, malo se sa Mlětčanima propuškaraju, pak svi natrag ka Klisu nagnu. Tadar, koji su Klis čuvali i to gledali, ni malo neuplaše se, već žene njihove nastanu s bedenah vojsku Mletačku psovati i podrugivati joj se. Sad će Škoti Greben zauzeti, i dva topa na njemu naměstiti, jedan baljemez od 50 funtih arča, a jedan od 20; a konjik zakriliti pod Grebenom dolinu, i zapréčiti vodu Tri-kralja, gdě je nègda bila càrkva Trima Kraljima posvećena i manastir, u kojem su živěli redovnici reda sv. Frane. — Na devetnaest spomenutoga měseca, započnu Mlěčani iz onih topovah pàrvi kliški obor gadjati, i po koju bumbaraču bacati; a Turci takodjer na njih vatru sipati iz dvajuh topovah, i iz trijuh drugih malih, jer nisu krupniježa ognja imali. U tom jedan se top na Grebenu razcěpi, što mu nisu zàrna od jednoga arča bila, te je valjalo drugoga dovući i nasloniti. Tako pucajući oni dan i drugi, sruši se komad zida, kojim je ono selo pritvàrdjavi obkoljeno bilo, pokvari se han, i pàrvi obor. Škoti kad vidi gdě se oni zid provalio, reče knezu Sabinu, na onu provalu udariti i selo zauzeti. E tako ovaj natisne se, i poslě maloga boja, otme ga pomagajući mu upravnik Kruta sa svojim Arnautima i Hàrvatima, i kapetan Benja Zadranin, sa bělaćima. Tu se màrtav splasti kapetan Bulega, i šest vojnikah. Sad su Turci više putah iz Klisa napadali, da Mlěčane odonle izgone, no su jih ovi svedjer

Digitized by Google

srěćno uzbijali. Po tom, prije neg će se zbilja na tvàrdjavu nasàrnuti, naredjeno je, da pop Surić, i arambaša Mandušić sa Cernicima iz Kaštilah trogirskih, i sa Zagorcima; Janko Marianović sa Poljičanima i Primorcima, kapetan Cipci sa Splěćanima; kapetan Laskariš sa svojom četom, i sa onom kolunela Kapre, tvàrdo Svinjsku stazu uzčuvaju, i da snagu svoju puštaju ako odtud Klisanima pomoć pridodje.

Pošto je to tako odredjeno i učinjeno bilo, uz ona dva pàrva topa i treći bude naměšćen, iz kojih oganj obarajući se, prědnji šanac pri pàrvom oboru rastisne a kad je već pred večer bilo, navale na onu provalu bělaći, Hàrvati i Arnauti, i malo s Turcima porenuvši se, prodru u oni šanac i otmu ga. U tom nasàrtu màrtav pane kapetan Bastjan iz Novoga, i dva stražmeštra, a izrani se knez Sabini i šest vojnikah. Ali onu noć Turci nisu našima davali u onom zadobivenom oboru ni spavati niti mirovati, nego ozgo sa drugoga obora na nje su kamenje sipali i drugo što im se pri ruci desilo, a pak još světlili su paleći měšine sa smolom izmazane, da se Mlětčani nebi zar u mraku k njima bolje prišuljali, i možda i lagum podkopali. — Sutra dan rano nastane se sa četiri topa kulu Oprać gadjati, te od sěvera svali se komad drugoga obora. A budući, da na ovo novo zjatno nisu se mogli naši ispeti, što je město pod njim vàrlo vàrletno bilo, zato několiko lagumarah od njih odcěpi se, koji udju u jednu kuću kraj rečenoga porušenoga obora, lagum podkopavati. Tu radnju Turci pripaze, pak udri bacaj na tu kuću i na lagumare, grede, kamenje, tobolčiće pune baruta (pušćanoga praha), i tako se krov na onoj kući prolomi. Zbog toga, i još više zbog kiše, koja je tadar jako bljuždila, lagumari ustuknu; a kad je prestala, navrate se, i pri svemu dušmanskom opiranju, načine i zapale u podne lagum, i odmah se vrata na drugom oboru raspàršte. Nego je i to zaludu izašlo, e je nasap iza vratah zdrav ostao, a opet iza lagumane zidine put je bio zajazen. Sad je valjalo one zapréke s topovima razgraditi, i kad je to učinjeno, na mah naši na juriš udare. Ali jedno, što je ono zjatno usko na zidini, bilo, i pomučno bilo uz onu vàrlet popeti se, a drugo, što su se Turci jogunasto branili iz pušakah, sa strělama, kamenjem i jataganima, naši omekšaju i moradnu odstupiti; a kad su pobolje onu provalu odjazili, po drugiput na nju nagàrnu. No i ovaj put natrag bez svega povàrnu se. Napokon, pošto su jednako vatru na ono iz topovah sipali, po treći put ondě naždenu. Sad se najžešći boj zakuva, nadimljući se naši, da uz zidinu uskoracaju, a Turci junački odturajući ih. Poslě dva puna sata dàrpanja i harvanja strašnoga, naši hrabro ono město otmu, a Turci se u treći obor zbiju. Pri srěći budu ljudi višekrat nepozorljivi, i to se tako i sad zbilo, jer naměsto potanko lazbine oko osvojenoga obora čuvati, i na město na vrata trećega obora paziti, naši ajde raspàrcaj se, premeći i haraj kuće. Što Turci videći iznenada na ove razonodjene najašu, mnoge poseku, a ostale, koji im nisu na dovat bili, izrenu. Tu su ti se na umiru ranjenike i na same màrtve podraživali, i pridesilo se i turskih ženskih glavah oboružatih, koje pogano sa stěnama i s noževima naše su momke dotamanjivale. U tom kreševu iskoturalo se nevidom više od dvěsta màrtvih glavah, i još više dogodi se ranjenikah, izmedju kojih kapetani Petar Bonodroti, Viktor Dacolato, Zoić, i Galo, sve priuba dětići, koji su se malo poprie pojunačili i viteški dušmane nadvladali. —

Po tom nepriatelji življe pritisnu razvàrnute meterize i zidine kàrpiti i zapréčavati, a naši bez prestanka s topovima sve više i više derati jih i raskidavati. Sad kolunel Sorgo sa svojom zagorskom regementom, na oni izgubljeni obor silovito nagàrne, i s Turcima poždene se, i pri svemu jogunastom turskom odporu na zi-

dimu popnu se, i već su čas uhvatili bili, da ono město preotmu, kad ni Turci videći pogibelj svoju, uzmu slobod u sàrdce i nagnu sa svom snagom, te je běsno zature, tukući jih iz mnogo pusakah, i kamenjem zasipajući jih. Tu pogìnu trideset i četiri ponajbolja vojnika, a puška u obraz rani kolunela Sorga, i takodjer u obraz i brata mu, koji je starii strażmeštar bio, i několiko oficirah izrani se.

To zaludno i nesrěćno otimanje, i tolika turska jogunost i krěpost baci Foàkola u golemu brigu. Još ga je i to mučilo, što mu je nestašica bila piće i hrane, koja od Zadra nije mogla zbog hàrdjavoga vrěmena stignuti; a studeno vrěme prisnažilo, te svaki dan po koji je vojnik ginuo, i po koji konj lipsao. A tamo obkoljenici Klisani čisto su se prestrašili, a najviše sa jedne slutnje; jerbo u početku te obsěde gatajući po svomu običaju, pripustiše dva pěvca, da se pomegdanaju, i da vide tko će od njih dojačati, naděvši jednom ime Muhamed, a drugom Marko. Nego ti ovaj pěvac Marko zvokne u oči onoga Muhameda i zaslěpi ga. Žao to Turcima bilo, i namah skupe několiko děčakah, dadu svakome po jedan štap, i porede jih na dvě čete, i nazovu jednu turskom, a drugu kaurskom. Sad se te dvě čete skosnu, no Kaurska posavlada. A Turci odmah zovi ovu turskom, a onu savladanu kaurskom, pak udri podjari da se priudaraju. Ali što češ! sad i ta kaurska onoj drugoj za vrat sědne i otme banovinu. — S toga su dakle često bosanskom paši Tekelii poručivali, da im što bàrže u pomoć pridodje.

Na izmak dana 24 ožujka, jedan něm Turčin nabasa na Svinjsku stazu, gdě su naši stražu čuvali, kao što je ozgo napomenuto; te ti ga uhvate i pri njemu jedno pismo nadju. Nije se moglo razabrati što turski piše, ali se odmah posumnji možda po njemu javlja se Klišanima da od Cetine indat pridolazi. Za to Foškolo svoje uhode opravi; i kad se ovi k njemu povrate, dokažu mu, da zaista paša Tekelija s vojskom amo primiče se. Onda izidje zapověd na popa Surića i na arambašu Mandušića, da rade sa njihovim momcima Tekeliu pašu zaustavljati, i uzbijati ako im odkud bane; a u isto doba javljeno im je, da će bàrzo njima u pomoć dosta vojske priletiti. Malo po zatim rečeni paša zbilja sa dvě hiljade vojske dodje blizu Svinjske staze, i spusti se u jednu dolinu pod Mosorom, i žestoko na one naše navali. Ovi je hrabreno dočekaju, medju njih zagone se, i mnoge poseku i izrane, a ostale lěpo do Dugopolja uzbiju. Vraćajući se pak natrag, s velikim šićarom, i s mnogim turskim glavinama na koplje natàrcatim, prodju mimo tvàrdjave, nebili s onim strašilom Klisane na predaju prinudili. A kad to něki obkoljenici sa tvàrdjave uglednu, poprepadnu se i nastave, da bi valjalo sad o predaji dodogovarati se: no sandžak-paša, i ostali starešine to uskrate. Medju tim jednako s jedne i s druge strane topovi su se palili, a naši, da bi lakše turske branike razvàrgli, dva naslona na gore rečenom groblju načine, i tu dva topa dotru, pak kad su viděli, da se kula Oprać dosta pokvarila, zalete se i otmu je.

Tekelia bosanski paša, poslě onoga razbitja na Svinjskoj stazi, u Dugopolju zadàržavao se, i skupio do pet hiljadah ratnikah, i još druge očekivao, kako će bolje i čvàrsće na mlětački tabor naigrati. To kad Foškolo sazna, metne se u razum i učini mu se veoma štetno u taboru nepriatelja dočekivati, već zapovědi, da se paši na junački susrět izidje, dok se nije više okrěpio. E tako upravnik Zorzi, pop Surić, arambaša Mandušić, vojvoda Janko Marinović i kapetan Cipci, sa svim svojim područnim Poljičanima, Primorcima, Zagorcima, Splětjanima i sa konjanicima pomaknu se, i stignuvši do blizu Dugopolja, ugledaju tursku vojsku, koja se na boj prepravljala i zaredjivala. Sad Zorzi one naše i Benju sa něšto Konjanikah naj-

Digitized by Google

naprěd našalje, a on sa několiko četah, malo po natrag zastane, a za sobom kolunela Britona, Longavalu i Taloiniera sa ostalim pěšacima i konjanicima ostavi, da mu pri ruci budu, ako se što dogusti. Dakle ona prednja straža, kako je odredjeno bilo, boj zametna. Ama Turci stanu odmah po natrag pouzmicati, i kao domamljivajući lěpo u šatorje svoje, puštaju jih. Pri pogači lakome su oči. Naši meku videći, po onom taboru razlaze se, pak haj haraj i deri, a Turci obazri se, pak oberlati jih, pobi, te im vas šićar otmi. Istina on čas u pomoć im priskoči Kruta, Mesia i Cipci sa Arnautima, Ličanima i Kaštelanima; al' od pritărke nepriateljske bili bi došli do gàrdne nevolje, da nije Benja u dobri čas sa oklopnicima pripao, i Tursku běsnoću ustavio. Sa svim sa tim, vojvoda Longavale pripazivši, gdě Turci sve više i više na naše vàrve, dalje od Zorza naredbe nečekajući, od desnoga se krila otisne, i ispřeka zor na nepriatelja navre, i sa Benjom složivši se, natrag ga potisne. I već su bili goneći ga daleko zamakli, kadno Zorzi ustavi jih, te je kroz to paša Tekelija dokon bio sa svojom razbijenom vojskom Cetine doimati se. Ovo ga puta naši sve turako šatorje razgrabe, gděno dosta je dragocěnih stvarih, džebane, a navlastito hrane bilo, kojom se u dobri čas podkrěpe, e su gladni i sustali bili.

Čuvši Klisani, što se s pašom Tekelijom i njegovom vojskom dogodi, poniže se i malaskaju. U taj čas naši počvàršće se do razvalinah drugoga obora utabore, a nekolicina njih s Krutom popnu se na Kulu Oprać, i stanu gadjati iz pušakah i s bumbaračačama jednu glavnu ulicu u trećem oboru. I k drugima još je jedan top privučen, iz kojih se silna vatra skàrhala, koja je sve više tvàrdjavu batalila, a osobito knesku kuću na vàrh vàrha položenu, i obkoljenike gàrdila i kidala. Škoti želeći tvàrdjavu štediti i cěneći, da oni Turci jogunasti neimaju već kud kamo, vatru ustavi, i započne jih na dogovor dovikivati, da predaju utanače. Na to oni, premda su žene, i starci, i dětca plakala i jaukala, pozdrave Škota, oborivši nanj i na njegove oganj iz mnogo pušakah. Onda s naše strane strašna pucnjava ponovi se, a najhrabreni naši vojnici okrenu na obćeni se juriš spremati. Najpotle u Klisu zavade se Spahije i Janjičari medju sobom, jer janjičari videći oni zaludni rasap, nisu htěli dalje s našima daviti se. Kad tu gonjačinu sandžak-pasa vidi, a još i kroz svoje uhode razume, da je pašina vojska doisto razbijena, i čak do Cetine odljuljala, pomisli, da nije vajde pri obrani stati, i zapovědi jedan běli barjak, na vàrh bedena pobosti, kao znak da je rad divan podivaniti. Sad pucnjava prestane, te na božju tvàrdu věru izadje na dogovor Isaji-beg-Atlagić, Ahmet Spahija, Omer-bašić, Mehmet-aga janjičarski, i jedan sluga sandžak-pašin, koji pred vàrhovnoga vojvodu Foškola izišavši, do zemlje mu se poklene. Sad Ahmet-Spahija, koji je mimo ostali one Turke otresitije besěde bio, uzme na hàrvatski ovako od prilike besěditi. — »Sandžak-paša, starešine i ostala gospoda, koji se u Klisu nahode, k tebi su nas slavni i milostivi gospodine opravili, da po koji način gledamo tvàrdjavu u tvoje ruke predati. Ta dobro znaš, mudri gospodine, da ona našemu caru pripada, nego naši starešine poznajući, da si naumio k sebi je prisvojiti, i da padenje njezino najpàrvo od ruke božje i od sudbine dolazi, pak od neizměrne hrabrosti tvoje, i ove tvoje vojske mnogobrojne i neprědobitne, i nemogući oni dalje sréću kušati; eto je tebi poklanjaju, i nadaju se, da ćeš s tvojom neizkazanom milostju pogodbu s njima prekinuti, po kojoj i prije su je Kauri Turcima podavali, i kao god se dosad na medji radilo, to jest, da svi pribivaoci i branitelji mogu iz nje sa svojom pàrtljagom i pod oružjem izaći, i s pratnjom do medje prispěti, e je dosta tvàr-

djavu zadobiti i u njoj topove i džebanu.« — Ta se beseda Foškolu nije sljubila, već će im odgovoriti: »Da se vele čudi, što oni sad sebi najkoristniu pogodbu ištu kad bi valjalo, da milosàrdje ištu, pošto su zaludu na prédaju po zakonu vojevanja nudjeni bili. Sad im je već pola tvàrdjave oduzeto, a pomoć, kojoj su se nadali, skàršena, a možda su i na pretanke niti došli, brez hrane i brez džebane medju proderanim zidinama. Neka s glave taku ludu misao svàrnu, i gledaju priličnii ugovor prédstaviti.« — Onda Ahmet-Spahija prihvati. — »Tako mi velikoga Boga i zakona Muhamedova, mi nečusmo a kamoli razabrasmo, da si nas na prédaju nudio; da smo za to znali, bili bi prilično odgovorili. A što pak pominješ, da je već polovina tvàrdjave osvojena, istina nije; osvojiste najmanji i najslabii nje dio, a pod našom je još rukom najveći i najtvàrdji, i u njemu mnogo hrane i džebane, te se još braniti možemo, i indatu nadati. Evo nas tek na predaju nagoni sveudiljno jaukanje i bugarenje ženah, děce i zaludnih staracah. Dakle, ako si rad da prekinemo, kao što reko, i baš onako kao što je skoro grad Kanea prédat, evo gotovi smo Klis pustiti; ako li neš, a ti radi što ti drago. Nego se glas prosuo o neizkazanoj tvojoj uljudnosti i milosti, i u nju uzdamo se; inače najvolimo svi listom izginuti, nego kano robovi, na veslu prikovani, galije voziti.« — Na to Foškolo priklopi: »da ludo sastavljaju nebo i zemlju, da nisu glasa na prédaju čuli; a da im je stanje onako dobro, kao što ga fale, nebi bili sad na pogadjanje došli: da š njima predaja nemože se utanačiti, kao što je poradi grada Kanee utanačena; jerbo je oni grad od Klisa tvàrdji, i prédan je dok je dosta čvàrst bio, a sad je Klis gotovo razoren, da boljari Turci neće u galije sperčeni biti, niti će veslom voziti, no će jih on ljudski prihvatiti: da ako se na věru predaju, on će na svakoga od njih milostivo gledati.« — To rekavši im, po želji njihovoj dopusti Ahmet-Spahii, i slugi pašinoj k sandžak-paši vratiti se, i dojaviti mu, što su čuli. I kad on to razumi po istim odporuči, da bi rad od jednoga Mlěčanina naustice čuti, što se ište. Radi toga pridju k njemu Gergo Detriko, i Marko Pace tomač, koji nastanu uvěravati ga, da se neboji, nego da se na věru predaje, i da će svi glavni Turci pošteno prihvaćeni biti. Màrsko je to sandžak-paši bilo: on je htio sa svim svojim vojnicima pod oružjem iz Klisa izići, i pratioci do medje, da ga isprate. E tako bez nijednoga ugovora raztežući se vrěme, dosadi se Foškolu, i okrene karati poslanike, što su ga sa njihovim vikanjem zagovarali, pak reče im k sandžak-paši se vàrnuti, kad neće, da se na tvàrdu věru predaju, a medju tim, da će on sa svom snagom nasàrnuti, i ostali komad Klisa pokriti, pak neće biti više ni glave, niti pogodbe nijedne. — I zbilja on čas zapovědi dosta praha i zàrnah topovskih k najbližemu šancu priněti, i tvàrdjavu biti. Kad to turski poslanici čuju, umole ga, da im četiri sata roka ostavi, dok se bolje promisle. Po tom će na sastanak doći ćehaja paša Nurulaković sa dàrviš-agom, bratučedom Barakovića, s ovim najposlědnjim glasom, da oni svi hoće slobodno i oboružani odlaziti; ako li im se to nepovladi, najvole u Klisu skapati i ginuti. Istina su se Škoti i Nikola Marcelo svakojako trudili na predaju jih sklonuti, no oni sve jedno te jedno. Napokon Foškolo turskoj jogunosti čudeći se, izadje na Greben sa svim svojim doglavnicima, i po Dàrviš-agi sandžak-paši poruči, du je kail slobodno ispustiti i njega i sve njegove područne, ama bez oružja i pàrtljaga, i da mu prie svega u ruke da do pet glavnih Turakah, koji će kod njega kao u zalozi stati, da pri predavanju Klisa, prevare nebude, i dok Turci neispuste kneza Enrika Kapru, kolunela Rabasanovića, kapetana Gandusa, kapetana Bernardina Bortulačića, i sinovca vladaoca Posedarje, koji su odavna kod Turakah u

Digitized by Google

sužanjstvu. Nastavi još i ovaj ugovor, da sve kàršćansko roblje, koje se u Klisu nahodi, bude Mletčanima predato. E Sandžak-paša za nevolju na to pristane, te mu u zalogu dade Isaijaibega Atlagiića, i ćehaju Nurulakovića (koji je već u Mlětačkom taboru ustavljen bio, i još uza njih druga tri Turčina. Sad Foškolo po Gergi Detriku i Fridriku Maruliću Splětčaninu sandžak-paši na znak tvàrde věre pàrsten pošalje, koji je lěpo privati, isprědaje im robove i džebanu, i pokloni im dvě sablje srebrom okovane. Za tim Zorzi i Marko Bembo u tvàrdjavu několiko četah uvedu a vàrhovni vojvoda na vratim priustavi se i spolja ostalu vojsku na dva duga reda poredi, kuda će se Turci iz Klisa izsukati. U toj vojsci màrko gledahu naši Zagorci, Poljičani, Primorci i Splětčani, jer su na Turke vàrlo màrzili, i nije im po volji bila pogodba onako utanačena. — Najprie će na vrata izići četiri spahije gologlavi, s kapom u ruci, a za njima na nosilima Aga-Baraković u nogu ranjen i gotovo na umoru. Šest momakah nosilo ga je, i uza njega išla su mu dva sina i dva unuka, i za njim gomila zazirućih ženah, dětce i bezoružanih vojnikah. Pošto Baraković onako iz Klisa izidje, udari pored Poljičanah i Primoracah, i onako na umoru, nemareći se s glavom zastati, a i nemisleći da može kàrv izaći, smušeno započne jih izdajicam nazivati i prětiti im. A oni se na to razpale, i spomenuvši se koliko su jadah podněli sa njegovoga zuluma dok su Turski podanici bili, uzmu ga na oko i zakane se na njemu sàrdce ispuniti, i ruku nasladiti, te se oni i drugi š njima izmaknu, i dočekaju ga na jednoj ravnici, kuda su znali da će on prolaziti. Kad on tamo, nagnu běsni, te njega i svu njegovu svojtu ismeckaju, pak mu još o zojito i sàrdce istàrgnu. A to im nije dosta bilo, nego onako sàrditi na ostalu mu družinu napadaju, i neznabožice prěko trista Turakah izséku, i što im se god na dohvat trefilo, poizgule. Ništa zato kàrvno dělo neznajući najostragu je sandžakpaša onim putem išao. Kad nagilja na onu kàrv i strahotu, iznebljuši se te na vrat na nos k Foškolu pritàrči, koji ga ljudski privati i utěši, i k zgodnom ga městu prikloni, da mu nitko nenahudi; pak odmah tamo on sobom s mačem u ruci poleti te prěteći, i još po kojega našega i s mačem prožižnuvši jedva jih primiri, i kàrv ustavi, i tako jedno dvanaest stotinah živih ostavših Turakah spasi, i učini jih do medje ispratiti. Po tom u Klis unidje, i sa svojim rukam na bedem barjak Mlětački pobode, pak u džamiju dodje, gděno na otetim barjacima klečući slušao je veliku misu koju je Skadarski biskup služio. Najpotlě za Kliškoga poglavara postavi vlastelina Franju Valiera, i stražarne mu vojske jedno četiri stotine ostavi. Difnić piše da se pri ovoj obsědi što od zime, što od ranah do pet sto naših màrtvih splastilo, a Turskih prěko sedam stotinah.

A. Kuzmanić.

Digitized by Google

PĚSMARICA.

Početak bune protiv dahijam.

XXXVIII.

Bože mili! čuda velikoga!
Kad se hćaše po zemlji Sàrbii,
Po Sàrbii zemlji da prevàrne,
I da druga postane sudija,
Tu knezovi nisu radi kavzi,
Nit' su radi Turci izjelice,
Al' je rada sirotinja raja,
Koja globah davati nemože,
Ni tàrpiti Turskoga zuluma;
I radi su Božji ugodnici,
Jer je kàrvca iz zemlje provrěla,
Zeman (vrěme) došo valja vojevati,
Za kàrst častni kàrvcu proljevati,
Svaki svoje da pokaje stare.
Nebom svetci staše vojevati
I prilike različne metati
Viš' Sàrbie po nebu vedrome;
'Vaku pàrvu priliku vàrgoše:
Od Tripuna do svetoga Gjurgja
Svaku noćcu měsec se hvataše,
Da se Sàrblji na oružje dižu,
Al' se Sàrblji dignut' ne smědoše.
Drugu svetci vàrgoše priliku;
Od Gjurgjeva do Dmitrova dana
Sve barjaci kàrvavi idoše
Viš' Sàrbie po nebu vedrome,
Da se Sàrblji na oružje dižu,
Al' se Sàrblji dignut' ne smědoše.
Treću svetci vàrgoše priliku:
Grom zagàrmi na svetoga Savu
U srěd zime, kad mu vrěme nije,
Sinu munja na častne verige,
Potrese se zemlja od istoka,
Da se Sàrblji na oružje dižu,
Al' se Sàrblji dignut' ne smědoše.
A četvàrtu vàrgoše priliku:
Viš' Sàrbie na nebu vedrome
Uhvati se sunce u proljeće,
U proljeće na svetog Tripuna,
Jedan danak tri puta se hvata,
A tri puta igra na istoku.
To gledaju Turci Biogradci,
I iz grada svih sedam dahijah:
Aganlija i Kučuk-Alija,
I dva brata dva Fočića mlada
(Mehmed-Aga i s njime Mus-Aga),
Mula-Jusuf veliki dahija,
Derviš-Aga gradski taingjija,
Starac Foco od stotine lětah,
Sve sedam se sastalo dahijah
Biogradu na Stambol-kapiji;
Ogàrnuli skerletli biniše,
Suze rone a prilike glede:
»Alah kardaš! čudnijeh prilikah!
Ono, juldaš, po nas dobro nije.«
Pa od jada svih sedam dahijah
Načiniše od stakla tepsiju,
Zagrabiše vode iz Dunava,
Na Nebojšu kulu iznesoše,
Na vàrh kule vàrgoše tepsiju,
U tepsiju zvězde pohvataše,
Da gledaju neheske prilike,
Što će njima biti do poslědka;
Oko nje se sastaše dahije,
Nad tepsiom lice ogledaše;
Kad dahije lice ogledaše,

Digitized by Google

Sve dahije očima vidješe,
Ni na jednom glave ne bijaše.
Kad to vidje sve sedam dahijah,
Potegoše nadžak od čelika,
Te razbiše od stakla tepsiju,
Baciše je niz bijelu kulu,
Niz bijelu kulu u Dunavo,
Od tepsije nek potroška nema.
Pa od jada svih sedam dahijah
Pošetaše brižni neveseli
Niz Nebojšu kulu Jakšićevu,
Odšetaše u kafu veliku,
Pak sědoše po kafi velikoj,
Sve sědoše jedan do drugoga,
Starca Foču vàrgli u začelje,
Bijela mu brada do pojasa;
Pak povika sve sedam dahija:
»K nama bàrže hodže i vaizi!
Ponesite knjige indžijele,
Te gledajte, što nam knjige kažu,
Što će nama biti do poslědka.«
Potekoše hodže i vaizi,
Donesoše knjige indžijele;
Knjige glede, grozne suze rone,
Dahijama ovako govore:
»Turci braćo, sve sedam dahijah!
'Vako nama indžijeli kažu:
Kad su 'nake bivale prilike
Viš' Sàrbie po nebu vedrome,
Ev' od onda pet stotin' godina,
Tad je Sàrbsko poginulo carstvo,
Mi smo onda carstvo zadobili,
I dva vlaška cara pogubili:
Konstantina nasrěd Carigrada
Ukraj Šarca, ukraj vode hladne,
I Lazara na polju Kosovu;
Miloš ubi za Lazu Murata,
Al' ga dobro Miloš nedotuče,
Već sve Murat u životu běše
Dok mi Sàrbsko carstvo osvojismo,
Onda sebi vezire doziva:
Turci braćo, lale i veziri!
Ja umrijeh, vama dobih carstvo,
Nego ovo mene poslušajte,
Da vam carstvo dugověčno bude:
Vi nemojte raji gorki biti,
Veće raji vàrlo dobri bud'te;
Nek je harač petnaest dinarih,
Nek je harač i tridest dinarih;
Ne iznoste globah ni poreza,
Ne iznos'te na raju bijedah;
Ne dirajte u nihove càrkve,
Ni u zakon, niti u poštenje;
Ne ćerajte osvete na raji.
Što je mene Miloš rasporio,
To je sreća vojnička donela:
Ne može se carstvo zadobiti
Na dušeku sve duhan pušeći;
Vi nemojte raju razgoniti
Po šumama da od vas zazire,
Nego paz'te raju ko sinove;
Tako će vam dugo biti carstvo:
Ako l' mene to neposlušate,
Već počnete zulum činit' raji,
Vi ćet' onda izgubiti carstvo.
Car umrije, a mi ostadosmo,
I mi našeg cara neslušasmo,
Već veliki zulum podigosmo:
Pogazismo njihovo poštenje,
Svakojake běde iznosismo,
I na raju globe navalismo,
I grěhotu Bogu učinismo.
Sad su 'nake postale prilike,
Sad će nětko izgubiti carstvo;
Ne bojte se kralja ni jednoga.
Kralj na cara udariti neće,
Niti može kraljevstvo na carstvo,
Jer je tako od Boga postalo:
Čuvajte se raje sirotinje;
Kad ustane kuka i motika,
Bit će Turkom po medji mukah,
U Šamu će kade proplakati,
Jera će ih raja ucviliti.
Turci braćo, sve sedam dahijah!
Tako naši indžijeli kažu,
Da će vaše kuće izgoréti,
Vi dahije glave pogubiti!
Iz ogništa pronić će vam trava,
A munare popast' paučina,
Ni će imat' ko jezan učiti;
Kud su naši drumi i kaldàrme,
I kuda su Turci prolazili
I s konjskijem pločam' zadirali,
Iz klina će proniknuti trava,

Digitized by Google

Drumovi će poželět' Turaka,
A Turakah nigdje biti neće.
Tako knjige indžijeli kažu.«
Kad to čuše svih sedam dahijah,
Sve dahije nikom ponikoše
I preda se u zemlju pogl'aše,
S knjigom nezna niko besěditi,
Ni kako će knjizi odkazati,
Starac Fočo podavio bradu,
Pa je bělu sa zubima grize,
Ni on nezna s knjigom besěditi,
Već se i on tome poslu čudi;
Ne poniče Fočić Mehmed-aga,
Ne poniče, već junak pokliče:
»Dišer more, hodže i vaizi!
Mol'te Boga i jezan učite
Svaki danak a sve po pet putah,
Ne brin'te se nama dahijama;
Dok je nama zdravlja i pameti,
I dok nam je Biogradskog grada,
Mi smo kadri upraviti gradom,
Oko grada sirotinjom rajom.
Kad kraljevi na nas vojštit' neće,
Kako će nam raja dosaditi,
Kad nas ima u sedam dahijah
U svakoga po magaza blaga,
Kakva blaga? sve meka dukata,
A sve pusta blaga ležećega;
U nas, braćo, četiri dahije,
Aganlije i Kučuk Agije,
I u mene i Mula-Jusufa,
U svakoga ima pusta blaga
Nebrojena po dvije magaze;
Naz četiri kada ustanemo,
Ustanemo na noge lagane,
A magaze blagom otvorimo.
Prosut ćemo ruške po kaldàrmi,
Na dukate pokupiti vojsku;
Nas četiri velike dahije
Na četvoro razděliti vojsku,
Na četvoro, k'o četiri brata,
Poći ćemo iz našega grada
Kroz našijeh sedamn'est nahija,
Izsěć' ćemo sve Sàrbske knezove,
Sve knezove sàrbske poglavice,
I kmetove što su za potrebe,
I popove Sàrbske učitelje,
Samo ludu djecu ostaviti,
Ludu děcu od sedam godinah,
Pak će ono prava biti raja,
I dobro će Turke poslužiti.
Dok pogubim kneza Palaliju
Iz lijepa sela Bogaljice,
On je paša, a ja sam subaša;
Dok pogubim i Jovana kneza
Iz Landova sela malenoga,
On je paša, a ja sam subaša:
I Stanoja kneza iz Zeoka,
On je paša, a ja sam subaša.
Dok pogubim Stevu Jakovljeva
Iz Lijevča gnězda hajdučkoga,
On je paša, a ja sam subaša;
I Jovana kneza iz Kàrsnice;
Dok pogubim do dva Čarapića
Iz Potoka Bělog od Avale,
Koi su kadri na Vračar izići,
U Biograd Turke zatvoriti,
Oni s' paše, a ja sam subaša;
Dok pogubim Càrnoga Gjordjija
Iz Topole sela ponosita,
Koi s bečkim tàrguje ćesarom,
On je kadar svu džebanu kupit'
Od bijela grada Varadina,
I oružje, što je za potrebe,
On je kadar na nas zavojštiti,
On caruje, a ja subašujem;
Dok pogubim protopop' Nikolu
Iz lijepa sela Ritopeka,
On pašuje, a ja subašujem;
Dok pogubim Gjordjija Guzonju.
I njegova brata Arsenija,
Iz lijepa sela Željeznika,
Koi je kadar Topčider zatvorit';
Dok pogubim protopopa Marka
Iz lijepa sela Ostružnice,
On je paša, a ja sam subaša;
Dok pogubim do dva igumana:
Hadži Djeru i Hapi Rufima,
Koji znadu zlato rastapati
I sa njime sitne knjige pisat',
Nas dahije caru opadati,
Oko sebe raju sětovati,
Oni paše, a mi smo subaše;
Dok pogubim Birčanin Iliju,

Digitized by Google

Obor-kneza ispod Medjednika,
Evo ima tri godine danah
Od kako se vàrlo posilio:
Kud god ide, sve kàrhata jaše,
A drugoga u povodu vodi;
On buzdovan o unkašu nosi,
A bàrkove pod kalpakom dàrži;
On Turčinu neda u knežinu,
Kad Turčina u knežini nadje,
Topuzom mu rebra isprebija,
A kad Turčin stane umirati,
A on viče na svoje hajduke:
More, sluge! tamo pasče bac'te,
Gdě mu gavran kosti naći neće;
A kad nama porezu donese,
Pod oružjem na divan izidje,
Desnu ruku na jatagan metne,
A lijevom porezu dodaje:
»Mehmed-aga, eto ti poreze,
Sirotinja te je pozdravila
Više tebi davati nemože.«
Ja porezu započnem brojiti,
A on na me očima strijelja:
Mehmed-aga! zar ćeš je brojiti?
Ta ja sam je jednom izbrojio.
A ja više brojiti ne smiem,
Već porezu ukraj sebe bacim,
Jedva čekam da se skine bĕda,
Jer nemogu da gledam u njega:
On je paša, a ja sam subaša;
Dok pogubim kneza Gàrbovića
Iz lijepa sela Mratišića,
On je paša, a ja sam subaša.
Dok pogubim i Aleksu kneza
Iz lijepa sela Brankovine,
I Jakova brata Aleksina:
Car i ćesar kad se zavadiše,
Kod ćesara obàršteri biše
I nosiše od zlata kaškete,
Poplěniše sve turske palanke,
Porobiše, vatrom popališe;
Car i ćesar kad mir učiniše,
A oni se caru predadoše,
I kod cara knezovi postaše,
Mnoge Turke caru opadoše,
Sedam pašah što su opadnuli,
Opadnuli, pa ih pomorili:
Oni paše, a mi smo subaše;
Dok pogubim kneza Tavnavskoga,
Iz Ljuticah Stanka obàr-kneza;
Dok pogubim kneza Mačvanskoga,
S Bogatića Maršinović Lazu,
On je paša, a ja sam subaša;
Dok pogubim kneza Pocerskoga,
S Metkovića Ružičić Mihalja,
On je paša, a ja sam subaša;
Dok zapalim Raču ukraj Drine,
I pogubim Hadži-Melentia,
Koj je išo prĕko mora sinjeg,
Te je vlašku ćabu polazio,
Pak se uzgred u Stambol vratio,
I od cara ferman izlagao
Za stotinu žutijeh dukatah,
Da vlasima bogomolju gradi,
Da je gradi za sedam godinah,
Pa čini je za godinu danah,
Evo ima šest godinah danah,
Kako zida pokraj càrkve kule,
A u kule nabavlja džebanu
I po Mraku topove privlači;
Vidiš, joldaš, da se nećem nada!
Pak ćem' onda zaći kroz nahije,
Te izsĕći sve Sàrbske kmetove,
Kako bi nam raja dodijala?«
Sve dahije na noge skočiše,
Mehmed-agi svi se pokloniše:
»Hvala joldaš, Fočić Mehmed-aga!
Tvoja pamet pašovati može,
Mi ćemo te pašom učiniti,
Tebe ćemo svagdě poslušati.«
Starac Fočo poče govoriti:
»Nuto momka! i nuto pameti!
S kojom rĕči na pašaluk sĕde!
Uzmi sinko, Fočič Mehmed-aga,
Uzmi slame u bijelu ruku,
Mahni slamom prĕko vatre žive:
Il' ćeš vatru sa tim ugasiti,
Ili ćeš je većma raspaliti?
Vi možete i Bog vam je dao,
Tako silnu pokupiti vojsku,
I poć' ćete, sinko, kroz nahije;
Jednog kneza prevarit' možete
I na věru njega domamiti;
Svoju ćete věru izgubiti,

Digitized by Google

Jednog poseć', a dva će uteći,
Dva poséći, četiri odoše,
Oni će vam kuće popaliti,
Vi dahije od njih izginuti.
Al' vi tako nemojte raditi,
Nego mene starca poslušajte:
Ja sam gled'o u našem indžilu,
Ovo naše dugo biti neće,
Nego će se proměniti carstvo,
Već se, sinko, podobrite raji:
Od harača raji odpustite,
Nek je harač, k'o što Murat reče;
Prodjite se globah i poreza;
S knezovima vi se pobratite,
Knezovima hate poklanjajte,
Kmetovima osrědnje paripe,
S popovima u dosluku bud'te,
Ne bi l' i mi uz njih preživljeli,
Jera naše dugo biti neće.
A što će vam više pusto blago?
Da meljete, izjest nemožete.«
Al' govori Fočić Mehmed-aga:
»Moj babajko ne slušam te stari.«
To izreče, a na noge skoči,
A za njime ostale dahije,
Pak na gradu baciše topove,
Na dukate pokupiše vojsku.
Njih četiri velike dahije:
Aganlia i Kučuk-Alia,
Mula-Jusuf, Fočić Mehmed-aga,
Na četvoro razděliše vojsku
Njih četiri, ko četiri brata,
Pak na gradu otvoriše vrata,
I odoše s vojskom po teftišu
Kroz njihovih sedamnaest nahijah.
Pàrvog Sàrbskog kneza prevariše:
Domamiše kneza Palaliju
I u Grockoj njega pogubiše;
I Stanoja kneza iz Zeoka
Prevariše, pa ga pogubiše
U njegovu dvoru bijelome.
Prevariše Marka Čarapića,
Prevariše te ga pogubiše;
I Garića Janka buljubašu
Iz Boleća sela malenoga.
Pogubiše kneza Teofana
Iz Oraša Smederevske nah'je;
Pa i kneza Petra iz Resave,
Prevariše Mita Buljubašu
Iz Lipovca blizu Kragujevca,
Te i njega mlada pogubiše.
Moravcima càrkvi dopadoše,
I tu Hadži-Djera pogubiše,
A Rufima u grad opremiše,
I u gradu njega pogubiše.
Mehmed-aga u Valjevo dodje:
Gàrbović se běše osětio,
Pa Gàrbović na stranu poběže,
A dodje mu obàr-knez Aleksa,
I dodje mu Birčanin Ilija,
Oboicu hvata Mehmed-aga,
Bijele im savezao ruke,
Pa ih vodi na most Kolubari;
A kad vidje obàr-knez Aleksa,
Da će Turci oba pogubiti,
Tad' on reče Fočić Mehmed-agi:
»Gospodaru Fočić Mehmed-aga!
Pokloni mi život na mejdanu,
Evo tebi šeset kesah blagah.«
Mehmed-aga govori Aleksi:
»Nemogu te, Aleksa, pustiti,
Da mi dadeš i sto kesah blaga.«
Al' besědi Birčanin Ilija:
»Gospodaru Fočić Mehmed-aga!
Evo tebi i sto kesah blaga,
Pokloni mi život na mejdanu.«
Veli njemu Fočić Mehmed-aga:
»Nebudali Birčanin Ilija!
Tko bi gorskog upustio vuka?«
Mehmed-aga viknu na dželata,
Dželat tàrže sablju ispod skuta,
Te Ilii odsiječe glavu;
A Aleksa sěde na ćupriju,
Pa onako poče govoriti:
»Bog ubio svakog hrisćanina,
Koi dàrži věru u Turčina!
Ah Jakove moj rodjeni brate
Ti nedàrži věre u Turcima,
Gdě s' udesiš, udri se s Turcima.«
Još Aleksa govoriti hćaše,
Ali dželat govorit' nedade
Tàrže sablju, odsěče mu glavu.
Kada do dva kneza pogubiše
Na ćuprii nasred Kolubare;

Digitized by Google

Knez Aleksa Birčanin Ilija,
Hadži-Rufim nasrĕd Biograda,
Jednog dana, a jednoga časa,
Viš' njih žarko pomàrčalo sunce.
Mehmed-aga konaku pohiti,
Ne bi l' još kog Sàrba sastanuo,
Da još bira gdĕkog da poseče;
Al' kad Sàrbi žalost opaziše,
Iz čaršie na mah poběgoše,
Mehmed-agi ni jedan nedodje.
Kad to vidje Fočić Mehmed-aga,
Odmah pozna, da gore uradi,
I odmah se běše pokajao,
Al' se neće dockan pokajati,
Već povika dvanaest deliah,
I Uzuna svoga kafedžiju:
Čujete li, moji sokolovi!
Bàrzo dobre konje posĕdnite,
Pak tàrčite u selo Topolu,
Ne bi l' Càrnog pogubili Gjorgja;
Ako li nam sad uteče Gjorgje,
Neka znate, dobra biti neće.«
Kad to čuše dvanaest deliah,
Odmah dobre konje posĕdoše,
I pred njima Usun kafedžija,
Otidoše u selo Topolu
U subotu u oči nedĕlje;
Na osvitak nedĕljni dodjoše
Prie zore i bijela dana,
I Gjorgjine obkoliše dvore,
Udariše s obadviuh stranah,
A sa dvije strane povikaše:
»Izidj amo, Petroviću Gjorgje!«
Tko će ljuta zmaja prevariti?
Tko li njega spavaćiva naći?
Gjorgje se je junak naučio
Prie zore svagda uraniti,
Umiti se i Bogu moliti,
I popiti po čašu rakije:
Běše Gjorgje prie uranio
I otišo u dolnje podrume.
Kada vidje oko kuće Turke,
On se njima javiti nehtĕde.
Javi im se mlada Gjorgjinica:
»Da Bog s vama, Turci, noćas bio!
Šta tražite ovdĕ u to doba?
Gjorgje sada pred kućom biaše,
Tu sad běše, pa někud otidje,
A ja neznam, kud je otišao.«
A to Gjorgje i gleda i sluša.
Kad je Gjorgje izbrojio Turke,
Čašu popi, a pušku podpraši,
Uze dosta praha i olova,
Pa izidje svojemu oboru
Medju svojih dvanaest čobanah;
A kad dodje čobane izbudi,
I ovako čobanima reče:
»Braćo moja, dvanaest čobanah!
Ustanite, obor otvorite,
Iz obora istĕrajte svinje,
Neka idu kuda kome drago;
A vi, braćo, mene poslušajte,
I šarene puške podprašite;
Ako Bog da, te se ono steče,
Što sam danas radit' naumio,
Čestite ću vas sve učiniti,
Okovati u srebro i zlato,
A u svilu obuć' i kadifu.«
Svi čobani jedva dočekaše,
Iztĕraše svinje iz obora,
Pak šarene puške podprašiše,
Na mah oni za Gjorgjom podjoše.
Ode Gjorgje pravo svome dvoru;
A kad Turke s čobanima vidje,
Onda Gjorgje ovako govori:
»Čujete li, dvanaest čobanah!
Svaki jako gl'ajte po Turčina,
Al' nemojte pušakah metati,
Dokle moja najprie nepukne,
Ja ću gledat' Uzuna Mehmeda,
Vidjet ćete, što ć' od njega biti.«
To izreče Petroviću Gjorgje,
Zemlji pade pušci oganj dade,
Puče puška ostat' pusta neće;
Gdĕ je gledo Gjorgje pogodio,
Màrtav pade Uzun sa kulaša.
Kad to vidje dvanaest čobanah,
Na mah puče dvanaest pušakah:
Màrtvih pade ondĕ šest Turakah,
Šestorica na konjma poběže.
Na mah Gjorgje viknu po Topoli,
Te sakupi jošte više družtva,
Sve po tragu Turke potĕraše,
Do Sibnice sela dotĕraše,

I tu Turci u han poběgoše,
Kami majci da ostati mogu!
Tu ih Gjorgje obkoli sa družtvom,
Pa on viknu u selo Sibnicu,
Sibničani svi mu dolećeše;
Tu se sasta stotina junakah,
Na mah Sàrblji kana zapališe,
I trojica Turak' izgoréše,
A trojica pred njih istàrčaše,
I Sàrbini sva tri pogubiše.
Na sve strane Gjorgje knjige posla
U svih gradskih sedamnaest nahiah
Na kmetove selske poglavare:
»Svaki svoga ubijte subašu;
Žene děcu u sběgove krijte.«
Kad to čule sàrbske poglavice,
Na mah oni poslušaše Gjorgja:
Svi skočiše na noge lagane.
Pripasaše svijetlo oružje,
Svaki svoga ubiše subašu,
Žene děcu u sběg odvedoše.
Kad je Gjorgje Sàrblje uzbunio
I s Turcima veće zavadio,
Onda Gjorgje prodje kroz nahije,
Pa popali turske karaule,
I obori turske teferiče,
I udari na turske palanke,
Sve palanke on turske popali,
Žensko, mužko, sve pod mač udari,
Težko Sàrblje s Turcima zavadi,
Turci misle, da je raja šala,
Al' je raja gradovima glava;
Usta raja, k'o iz zemlje trava,
U gradove satěraše Turke;
Tàrči Gjorgje od grada do grada,
I gradjane svagdě dovikuje:
»Čujete li, vi Turci gradjani!
Na gradov'ma otvorajte vrata,
Izmedj' sebe dajte zulumćare,
Ak' hoćete mirni da budete:
Da gradove caru nekvarimo;
Jer ako ih vi dati nećete,
Izmedj' sebe Turke zulumćare,
Te gradove raja načinila,
Gradila ih po devet godinah,
Kadra ih je za dan oboriti
I sa carom kavgu zametnuti;
A kada se s carom zavadimo,
Da ustane svih sedam kraljevah,
Da nas mire, pomirit' nas neće:
Bit ćemo se, more, do jednoga.«
Tad' gradjani suze prolévahu,
I Gjorgjii vako govorahu:
»Beg Gjorgjie, od Sàrbie glavo!
Davat ćemo, štogod raja ište,
Nekvarite carevih gradovah,
Ni sa carom zamećite kavge,
Mi dat ćemo Turke zulumćare.«
Pa gradjani ustadoše Turci,
Pa gradove otvoriše vrata,
Izmedj' sebe daju zulumćare,
Zulumćare izjelice Turke,
Predaju ih u Sàrbinske ruke.
Bože mili i bogorodice!
Kada Sàrblji dokopaše Turke
Zulumćare u bijele ruke,
Pa ih staše Sàrblji razvoditi
Préko polja bez sviuh haljinah:
Bez ćurakah i bez anterijah,
Bez sarukah, u malim kapama,
Bez čizamah i bez jemenijah;
Gole, bose topuzima tuku;
»More, baša! kam' poreza naša?«
U po polja Gjorgje sablju vadi,
Zulumćarske odsijeca glave.
A kad Gjorgje izsiječe Turke,
Izsiječe Turke zulumćare,
Onda Gjorgje u gradove udje;
Što bi Turak' po gradov'ma bělim,
Što bi Turak' zaséče, izséče;
Za predaje što bi, to predade;
Za kàrštenja što bi, to iskàrsti.
Kad je Gjorgje Sàrbiom zavlad'o,
I Sàrbiu kàrstom prekàrstio,
I svojiem krilom zakrilio
Od Vidina pak do vode Drine,
Od Kosova te do Biograda,
'Vako Gjorgje Drini govorio:
»Drino vodo! plemenita medjo
Izmedj' Bosne i izmedj' Sàrbie!
Naskoro će i to vrěme doći,
Kada ću ja i tebeka preći,
I čestitu Bosnu polaziti.«

Digitized by Google

II.

Bog nikome dužan neostaje.

Dva su bora naporedo rasla,
Medju njima tankovàrha jela:
To ne bila dva bora zelena,
Ni medj njima tankovàrha jela,
Već to bila dva brata rodjena:
Jedno Pavle, a drugo Radule,
Medju njima sestrica Jelica.
Braća seju vàrlo milovala,
Svaku su joj milost donosila,
Najposlije nože okovane,
Okovane srebrom, pozlaćene.
Kad to vid'la mlada Pavlovica,
Zavidila svojoj zaovici,
Pa doziva ljubu Radulovu:
»Jetàrvice, po Bogu sestrice!
»Neznaš kakva bilja od omraze?
»Da omrazim brata i sestricu.«
Al' govori ljuba Radulova:
»Oj Boga mi, moja jetàrvice!
»Ja neznadèm bilja od omraze,
»A i da znam, nebi ti kazala:
»I mene su braća milovala,
»I milost mi svaku donosila.«
Kad to začu mlada Pavlovica,
Ona ode konjma na livadu,
Te ubode vranca na livadi,
Pa govori svome gospodaru:
»Na zlo, Pavle, seju milovao,
»Na gore joj milost donosio;
»Ubola ti vranca na livadi.«
Pavle pita sestricu Jelicu:
»Zašto, sejo? da od Boga nadješ!«
Sestrica se bratu kunijaše:
»Nisam, brate, života mi moga!
»Života mi i moga i tvoga!«
To je bratac seji věrovao.
Kad to vidje mlada Pavlovica,
Ona odè noću u gradinu,
Te zaklala sivoga sokola,
Pa govori svome gospodaru:
»Na zlo, Pavle, seju milovao,
»Na gore joj milost donosio!
»Zaklala ti sivoga sokola.«
Pavle pita sestricu Jelicu:
»Zašto, sejo? da od Boga nadješ!«
Sestrica se bratu kunijaše:
»Nisam, brate, života mi moga!
»Života mi i moga i tvoga!«
I to bratac seji věrovao.
Kad to vidje mlada Pavlovica,
Ona ode veče po večeri,
Te ukrade nože zaovine,
Njima zakla čedo u kolěvci.
Kad u jutru jutro osvanulo,
Ona tàrči svome gospodaru
Kukajući i lice gàrdeći:
»Na zlo, Pavle, seju milovao,
»Na gore joj milost donosio!
»Zaklala ti čedo u kolěvci;
»Ako li se mene nevěruješ,
»Izvadi joj nože od pojasa.«
Skoči Pavle, kan' da se pomami,
Pa on tèrči na gornje čardake,
Al' još sestra u dušeku spava,
Pod glavom joj zlaćeni noževi;
Pavle uze zlaćene noževe,
Pa ih vadi iz srebàrnih korah,
Ali noži u kàrvi ogrezli;
Kad to vidje Pavle gospodaru,
Tàrže sestru za bijelu ruku;
»Sejo moja, da te Bog ubije!
»Bud mi zakla konja na livadi
»I sokola u zelenoj bašči,
»Zašt' mi zakla čedo u kolěvci?«
Sestrica se bratu kunijaše:
»Nisam, brate, života mi moga!
»Života mi i moga i tvoga!
»Ako li mi nevěruješ kletvu,
»Izvedi me u polje široko,
»Pa me sveži konjma za repove,
»Raztàrgni me na četiri strane.«
Al' to bratac seji nevěrova,
Već ju uze za bijelu ruku,
Izvede je u polje široko,

Digitized by Google

Priveza je konjma za repove,
Pa ih odbi niz polje široko
Gdè je od nje kaplja kàrvi pala,
Ondě raste smilje i bosilje;
Gdě je ona sama sobom pala,
Ondě se je càrkva sagradila.
Malo vrěme za tim postajalo,
Razbole se mlada Pavlovica,
Bolovala devet godin' danah,
Kroz kosti joj trava pronicala,
U travi se ljute zmije legu,
Oči piju, u travu se kriju.
Ljuto tuži mlada Pavlovica,
Pa govori svome gospodaru:
»Oj čuješ li, Pavle gospodaru!
»Vodi mene zaovinoj càrkvi,
»Nebi li mi càrkva oprostila.«
Kad to čuje Pavle gospodaru,
Povede je zaovinoj càrkvi;
Kad su bili blizu b'jele càrkve,
Al' iz càrkve něšto progovara:
»Ne id' amo, mlada Pavlovice:
»Càrkva tebi oprostiti neće.«
Kad to začu mlada Pavlovica,
Ona moli svoga gospodara:
»Oj Boga ti, Pavle gospodaru!
»Nevodi me dvoru bijelome,
»Već me sveži konjma za repove,
»Pa me odbi niz polje široko,
»Nek me živu konji raztàrgaju.«
To je Pavle ljubu poslušao:
Priveza ju konjma za repove,
Pa ju odbi niz polje široko.
Gdě je od nje kaplja kàrvi pala,
Ondě raste tàrnje i koprive:
Nije ona sama sobom pala,
Jezero se ondě provalilo,
Po jezeru vranac konjic pliva,
A za njime zlaćena kolěvka,
Na kolěvci soko ptica siva.
U kolěvci ono mužko čedo,
Pod gàrlom mu ruka materina,
A u ruci tetkini noževi.

Ljubomornost.

Narodna pripovĕst.

1. Sumnja.

Biaše zima, po razgrijanoj sobi šeta se mlado momče. Od dugoga časa zěva, oči si tare, ruke sklapa. Sědne, pa opet ustane, te se hvata britke sablje, koja je u pokoju medju nožnicami bezposleno dni boravila; izvuče ju, mahne š njom, a probijen zrak zazviždi: »jao, jao bit će nègdi němu, dok okopne.« Momče pogleda sablju i govori: Četiri su evo na izmaku godine, što sam s mojom ženom; dvoje mi je rodila milih andjelah, uprav moje slike; ništa nisam na njoj opazio sve do prie několiko danah, što bi sunce srěće moje pomàrčiti moglo . . . sve do prie pet, šest nedělјah, . . . prie pol godine bila mi je sve, ljubila me je vatreno. — Nebi li On? . . jest, on se je medju nas uvukao, da nas razdvoji. Ona mu se posměhava, i s dopadnostju ga gleda. — Muči sabljo, dobro moje, priredit ću ti gostbu. . . . Nu neću. Pismo veli: »dok sumnjaš nečini ništa«; a u životu i sardce sumnje radi hvataju, vežu i sude. — Ja ću srědnjim putom udarati.« — Misli za čas; sěde i piše. Pismo je gotovo. »Hodi! te mi zaměši zagonetku, u tvojem su krilu razvite tri glave.« Otvori vrata, pa zove: »Budimire! — sedlaj, jaši, da si tu i tam; pozdravi mi moga pobratima. Sedlaj!«

Digitized by Google

2. Sanja.

Istom što se je na put odpravio, stupi žena u sobu. Krasna žena. Oči, usta, kose, stas, glas, sve puno miline. Nebo i zemlja sjediniše se, da ju kao lěpoticu urese. Na rukah nosi sinčića od pol godine: Zakleo bi se, da si vidio Ladu s Leljom (božićem ljubavi). »Sedlaj! — kazao si, milo moje! kamo se spremaš?« — Gjurica hoće da se razvedri; neda se. »U lov, dušo«, reče. Stupi k prozoru. »Hoće li skorom osedlati? Takovih lěnčinah nisam nikada vidio. — Tako biva svuda, gdě se za kuću nebrini gospo . . . — »Šta ti je! Ti si danas neobično smutjen i zlovoljan.« — »Ništa.« — »Jao, jao zlato moje, tužan sam t' prošle noći sanak snila. Sanjala sam, da si mi u lov pošao, u dubravi četiri momka navališe na te; ti si se viteški borio; iznemogao si; pao si s konja; lupeži dotàrčaše, te ti odsěkoše glavu. Budimira, slugu tvoga, poslaše s glavom do mene: »Pozdrav Gjuričinoj ljubi«. Kàrv iz nje curi; jezik ljelja: s Bogom! — Znaš li Gjuko, da Bog u snu odkriva dogadjaje, koji se sbiti imaju u buduće? Valja se tomu pokorit. Za to neidi. Kuda se krenem, nesrěću vidim; gledaj kako te dubovi sědimi svojimi obàrvami pomèrčeno motre. Ako te smàrt stigne, ostati ću udovica, jadna kukavica; dvoje děce, dvije sirote bez obrane i zaštite otčine. Hoćeš li ostati kod kuće?« Ljubav priskoči, gàrle se: ljubav oči, ljubav celov. Gjuka se je na molbu sklonio. Jedno, što nije niti naumio bio u lov poći; drugo, što se je bojao, da se nebi na koji način oddao, te tako pozornost ženinu probudio. —

3. Glasonoša.

Dva dana minuše. Obadva misle, ništa negovore: ona iz štovanja, premda joj se neobična vidjaše skrovnost svoga supruga, i iz čiste svoje savěsti; on stalan svojoj naměri štedi rěči i metje za perdu jezik, da se neodda. Tretji dan svane. Glasonoše neima jošte. Nezadovoljnost raste. Nujnost hoće već da probuši zatvor jezika, i da se pokaže u svoj strahoti, u slici mahnita muža. Žena dàrhće neimajući uzroka bojati se. U to most zaječa, i strašno se zaklopi; kapia zaškripa, sluga Budimir donese knjigu. Gazda čita; čini se ljut, sàrdit, zlovoljan. Stol je prostàrt, jela se u zděli kade. Supruga sědi mirno. Nitko neće da jede. »Šta je za Boga, i do sad su knjige dolazile, ali nisu od žalosti bile!« upita najposlě uplašena žena. — Ova mi knjiga zapověda, da idem za cara u vojnu, da idem za tri godine danah, on mi obećaje tri tovara blaga.

Na koga će udariti vojska? jao zemlji kuda će projti, mnoga li će zaplakati majka, mnoge li će sirote zakukati! — Vojska će udarit na silnog Skenderbega Gjuru, mnogo je on caru počinio zuluma, mnogo uzbio vojske, mnogo zaplěnio stoke; sela popalio, gradove razorio: na zlo mu bilo. Kàrvavo će on to platiti. A da ga mogu uhvatiti živa, volio bi neg carevo blago: živo bi mu s nokti izčupao sèrdce. Veziri carevi tukoše se do sada š njime koje kuda po stranah; te tako sa slabim uspěhom. Istina, da je on silnu izgubio vojsku; da je opustila zemlja; žene niti netku, niti nepredu, već za vojskom nose džebanu, . . . sirotinja gola . . . slabo će tamo biti plěna: ništa do golih tělesah! Na Kroju, da pod Kroju upravo, pod gnjezdo otoga nesrětnoga vodje onamo s topovi, handžari, kolci, jurišaj, žeži, pali, kolji, sěci, da nitko neuteče, da nitko neiznese žive glave. Imena mi moga, ja nijednom oprostiti neću. Ni žene nepuštaj, one bi na

Digitized by Google

novo plodile, neka se tare slavjansko koleno. Stidim se, kad pomislim, da su mi dedovi iz onoga podrietla.« — Gjuka ušuti. Lice mu je grom i munja, čelo mu se pokri kao càrnim oblakom, kàrv mu je buknula na lice, i hoće da mu na oći udari. Inače nije bio baš okrutnoga sàrdca, najviše bèsni zato, što nije zaboraviti mogao, što su mu stari bili. Svagda je to gorko oplakavala raja jadikujući »gorji jedan poturica od devet turakah«. Prama svojoj suprugi bio je podosta blag. Sunetanje nije mu izkrojilo nauk kàrstjanski iz sàrdca, u kojem je odhranjen bio. Inače bi bio za stalno, u tom poslu, kao Turčin postupao. Narod ga je jošte sveudilj kàrstnim imenom zvao: Gjuricu vojvodu; a Turci Abdul-agu. »Ženo za koji dan trèba mi se dèlit od tebe, spremi sve za put, a sad ajde, gledaj, što ti děca rade.«

Tužnim okom ostavi žena sobu. »Plači — progovori vojvoda samom sebi — koliko ti volje; ja sam nakanio, i . . . izvesti ću — suza me ganuti neće; znam što su žene, one uvèk u oku nose daždi munju, pa po okolnostih sad strèljaju, sad gase. Dobro, dobro, vatru koju si uzpirila u meni, utàrnuti ćeš skoro ja, ti, ali — on.«

4. Rastanak.

Dan svitje. Bura duva, mećava se vije i zemlja se je pokrila oděćom tuge, sinjom maglom. Na oružnici vrata škriplju; u staji sve vàrvi; momci nose oružje, sedlaju konje. Kamo u koje li kraje, nitko nezna a i nepita. Momci žele bojak biti; a sablje su kàrvi ožednile. Budimir viče: »veselo bratjo!« Gospoja mukom muči, i suze tare, jedno děte vodi a drugo na rukama nosi. Sve je na put spremljeno. Vojvoda Gjuka oboružan stane pred ženu i probesědi: »Prie nego otidjem, moram ti izjaviti moju želju. Tko zna, kakovu je višnji Allah svàrhu mom životu, pàrstom svojim u knjigi sudbine napisao? do toga mi nije. Oko děce mi dobro nastoj, uči ih običaje naroda našega, kao svetinju štovati; učitelja uzmi im iz oružnice; a vodju čilog gjoge, neka ih vodi, neka ih nosi u perivoje, gdè slava raste na polje junačko: za mlada priviknuta ruka, u dobi bolje maše. Bojim se, da se približavaju vrèmena kobna; nu slava je za cara i za domovinu umrèti; nemoj ih po nemarnosti ote slave lišiti. Sestru mi Jelu za dobe udomi, da mi mlada poslè sviuh neostane. Ti pako čuvaj mi sàrdce svoje; pazi, da ti se tko u njega nepodkrade: nemogu biti dva gospodara jednoga dobra; ako se prevariš nečekaj me... Ja ću ti, ako Bog i srèća dade, te ti se u životu vratim, doněti sàrdce moje: osim ljubavi domovine nema u njem prostora za nijedno bitje. Sada ženo s Bogom!

»Zagàrnu na se kabanicom, biti se na konja. Sněg parkota, led praska pod kopitom, snèžica pada mu na lice, i tali se od vatre, koju mu opraštanje na obrazu uzpirilo biaše. Mlada stoji kao upanjena, niti čuje, niti vidi; dvostruka ju zima trese: jedna od mraza, druga od žalosti. Děte zaplače, ona mu pomaže i jadikuje: »Jao meni kukavici, na širokom svètu ostala sam sama, huda srèćo što ti neučini! Zašto tàrgaš milu od dragoga? Zašto goniš otca od sirotinje? Oh, da si zaspala srèćo huda! Plače mlada, i u dvore se sprema. Dvori su joj pusti: jer su uresa lišeni; dvori su joj tèsni, jer joj je prepuna duša. —

5. Put i samoća.

Jeste li viděli junaka, koj je ovuda jučer projašio? Smućen mu je parip, smućeni su momci. Jeste li viděli onoga junaka smućene družbe? zapituje kuma

kumu. Koja ga sila u to doba těra? Nikakova ga nije těrala nuždа. Nije on izzišao, da porazi nepriatelja domovine, već je on pošao, da porazi — samoga sebe. U knjigi, koju mu je pobratim pisao, nebiaše baš ni rěči: niti o vojski, niti o caru, niti o carevu blagu. Da odoli strasti, koja ga je činila o věrnosti svoje supruge dvoumiti, otu je lukavštinu izmislio. Pošao je junak u potěru za zecem, pa je iztěrao kurjaka — žalostna mu majka! Pokraj puta, kojim je polazio, s desna na brěgu stoji grad. U gradu gori luč. Gazda se po sobi šeće, u tamburu udara, i péva junake dobre i loše, pěva càrne oči ljube svoje. Pozdrav žalostni naš putnik žalostnim odvraća. »Dobro mi došao, pobratime! kako ti, kako tvoji na domu?«

Zdravo, reče, i pogledavši ženu i děcu, priatelja svoga, uzdahne. Mnogo bi manje uzdisanja na světu bilo, da se čověk, prie nego što čini, dobro obazre; da nastoji onomu se posvetiti, za što je stvoren. Svaki ima svoje zvanje; u tom bi bio savàršen. Da . . da . . . da, i to je uzdisaj jeka bolne duše. Dug si je rok opredělio, on je odlučio, da tri godine danah nikada od sebe ni glasa dati neće; evo jedva je prošlo několiko danah, pa već uzdiše; ako vrěme nepriskoči svojim lěkom, i izdahnuti će. Al kod pobratima se dobro živi. U zimi lov lovi, uhvatila i njega nujnost; u lětu ima kreševa s hajduci po medjaših, okresan je i njemu cvět mladosti iz lica, i ruže zadovoljnosti iz sàrdca; děvojke se u kolu vàrte, vàrti se i njemu mozak po pameti; momci ašikuju, ašikuje i on s obsěnom smàrti; tambura i gusle ječe mu u ušiuh, ko smàrtno zvono, u posrěd světa samostan je, samoća ga ubija. Ajdemo, da vidimo, što mu u otčevini rade.

6. Nova ljubav.

Tuga, koja je skrajnu svàrhu postigla kod muža, tako se visoka u žene popeti nemogaše. Je li što je nevina bila, je li lahkoumna ili što se je pred světom sakrila u dubinu sàrca, da s tim jače po njemu rije. U ostalom čini se, da žene, prem ih slabim nazivamo, udarce udesa laglje i postojanie podnose. Nesrětna naša gospa něgovala je děcu svoju, i točno je izvàršavala zapověd svoga čověka. Svaki dan š njimi jaše, svako jutro š njimí sablju paše; Bogu se moli, i Děvi što no ima měsec pod nogami, al se neodmoli. U sumrak jedne prolětne večeri, baš kad je s děcom na zabavi bila, opazi u daljini konja i vojnika, gdě se uprav put grada kreće. Sàrce joj uzigra misleći, da se je povratio, koj joj je nad sve ino drag. Delia ide bliže, al nije žudjeni. — Otvori mu vrata: jer su njezina vrata u svako vrěme putniku i dosad otvorena bila. Duka zulumčar je u sobi. Tko je taj bio, iz priděvka znade mu se zanat. Prihodnik kazao se je priatan; nepouzdanost izčeznu, zabava se razvila, veselje razigralo, oboica se primaknu bliže.

Nije ni tri put zabělila zora, što je gospu zabolila glava; tréba joj lěka, ajde po lečitelja, u selo po babu. Dojde baba, ali neide odmah pred lice gospoje, već po strani oko družine stvar izpitkuje. »Oj babo gdě si dangubila tako dugo? daj preli mi vode, zabolila me glava.« Baba strese s glavom i reče: gospoje nije tvojoj bolezni voda lěk, tebe je za sàrce ujela ljubav. — »Nebudali babo, imam ja svojega muža.« Kaži mi gospo ruku. Gospoja pruži ruku. Baba gleda u dlan desne ruke, svàrće s očima, šapće nèšto i progovori: srědnja ti žica obećaje dugo življenje, a druge, prem su skrižane tope se u ljubavi: dakle u ljubavi dugo ćeš živěti, za to, o gospoje, nezatvaraj sàrdca, nepreséčaj si šicu života s samotnim boravlje-

Digitized by Google

njem. Koga ti očekuješ, dočekati ga nećeš; izgubio je junak glavu na mejdanu. Neprepadaj se gospo, tako bi sudjeno. I da te o istini mojih rěčih bolje osvědočim, još ću něšto izkusit, što me dosad nikad nije prevarilo, valja da me neće niti sada. Baba uzme rešeto, okrene se do tri puta na opak s njim, pisne, te ga u škav vode baci, mumlja za čas, za čas gleda i čita: Evo vidiš, gospo, da sam ti istinu kazala. Gjurica vojvoda, gospodar tvoj, u boju sedam je dopadnuo ranah, jedna od druge ljutia, umirući želio je, da se preudaš. Imaš djuvegiu u ruci, nepuštaj ga od sebe. Da ostane, ja ću ti pomoći. Na, uzmi masti, koju sam ja na Gjurgjev dan iz cvětja kuvala, věruj, š njom ćeš ga zaufano oblěpit. Sluša gospa i posluhne, u zao čas! Nije ona više majka svoje děce; zasvu Jelu dàrži ko najgorju, prosioce (snuboke) njene odpravlja, jer sebi goste pripravlja. Zulumćar se je naměstio; Gjuricine hate jaše, njegovo oružje nosi, š njim se ponosi. U dvoru se je za mal čas sve preobrazilo; tko može poskočit zove se u kolo; tko zna i malo po žicah brundat dobro je došao; jeka se po okolišu razlěga od tamburah i gusalah, i od vesele družine. Duka zulumćar piruje sa ljubom Gjurice vojvode. Pirovanje poteglo se je do neko doba noći; ćuk zaćuka pred prozori, misli da ga nitko nečuje, al ga čula Gjuričina ljuba. Malo se smuti, jer je ćuk ptica zlokobnica. »Ako se prevariš nečekaj me« pade joj na pamet. Te je rěči i govorio vojvoda pri raztanku. Ali šta će, pošla je, vratit se nemože, pěva, igra, skače sve za svoju bolju sréću, a za věčni počinak Gjurice vojvode.

7. Povratak.

U · · · gradu putnika odpravljaju. Pobratim se sa pobratimom oprašta, rukuju se; »s Bogom ostao, s Bogom pošao, pozdravi mi tvoju věrnu ljubu, neka joj bude děva zadovena u pomoć.« Kopita udare po kamenju, kamenje iskre sipa; zemlja u prah se vija; veseli konji, veseli junaci, jaše junak s veselom družbom. Sunce mu na čelu, raj u sàrdcu, jer se vratja pàrvi put poslě prošlih trih godinah kući svojoj. Jaše, niti vidi polja ravna, koja za sobom ostavlja, niti gleda zelene dubrave pokraj sebe, niti čuje pěvat slavulj ptice male: jer mu pěva sàrdce u njedarću; čuva rěči, ništa negovori, da se s dragom razgovori. Netišće sedla njegovo tělo; jer je suho, već ga tàrše mnoge želje, lěpe nade. Hitrim kasom silno prikraćuje cestu, već je u svom zavičaju, sàrče njegov čisti zrak, da si š njime okrěpi parsa. Vidi krove od grada, vidi dvorove, koji mu nemilostno sakrivaju lěpoticu. Ide bliže, još jedan pogled, sve su njegove lěpe nade raztepene. — Dvori su càrni, zapušteni, a pred vrati, dvoje děce, traljami pokrite, igra se u prahu. Božju im pomoć naziva i govori: Boga vama dvoje děce male, otvorite mi na dvorovih vrata. »Nesmiemo mi otvorit vrata pred silnim Dukom zulumćarom, otišo je s majkom na šetanje, niti neće doći, dok nebude na počinak sunce. Boga tebi neznana dělio jesi li vidio našeg babu Gjuricu vojvodu?« Skoči Gjuro, ko ranjeni jelen, udari o vrata, otvore se vrata. Pozna děcu, i prepozna, ništa negovori, zubima škripa. Sunce zalazi kàrvavo; ide Duka visoko nosi glavu, a uz njega dobro vojvodino. Idu nit' neslute na što će nagazit. Izlazi im Gjuro na susrete, mahnu sabljom te pogubi Duku zulumćara. Prepadne se mlada od nenadana dočeka, pomoć viče, a pomoć nedolazi. Raduje se, jer joj čověk oprašća, nečini joj žalbe, već ju hvata za bijelu ruku, i vodi ju u gornje čardake. »Čuješ li dobro moje! hoćeš li mi radje cělu noćcu světit, il ćeš radje moju britku sablju

Digitized by Google

ljubit? nemogu bez kadila spavat, bojim se noćnih utvorah, čini jedno al drugo za volju, da ti trudan usniem.« Nemogu tvoje sablje ljubit: jer ti sablja od Duke kàrvava; volim ti cělu noćcu světit. Sud je gotov.

8. Kazna.

Prima Gjuro nevěrnicu ljubu,
On ju prima za bijelu ruku,
Pak ju spelja pred sve dvore běle,
Namaže ju žveplom i sumporom,
Zakopa ju do pasa u zemlju,
Zažeže joj vlasi na vàrh glave.
Kad dogara do càrnih očiuh,
Onda veli Gjuričina ljuba:
»Gospodaru Gjurica vojvoda
»A ti tàrni càrne oči moje,
»Mnogo su te pogledale putah,
»Jeli hoćeš ti od kuda sići.«
Ništ' nemari Gjurica vojvoda
Lulu pije uz tamburu bije.
Kad dogara do bèloga lica,
Onda veli Gjuričina ljuba:
»Ti utàrni běla lica moja,
»Mnogo si je obljubio putah,
»Al' ih više obljubiti nećeš.«
Ništ' nemari Gjurica vojvoda
Lulu pije uz tamburu bije.
Kad dogara do běloga vrata,
Onda veli Gjuričina ljuba:
»Ti utàrni bělog vrata moga,
»Mnogo si ga ogàrlio putah
»Al ga više ogàrliti nećeš.«
Ništ' nemari Gjurica vojvoda,
Lulu pije uz tamburu bije.
Kad dogara do bělih dojkah,
Onda veli Gjuričina ljuba:
»Ti utàrni běle dojke moje
»Odkle sam ti děcu odhranila.«
Ništ' nemara Gjurica vojvoda,
Lulu pije uz tamburu bije.
Kad dogara do svilnog pojasa,
Ona više nit' govorit neće,
Dušu pušta prevarena ljuba:
Al će Bogu oštri razlog dati,
Tko nevinu prevario dragu —
A i Gjuko za izpraznu sumnju,
S koje svoju postavio ljubu
Na dug pokus od tri godinice!

B—č—r.

Kazimir Veliki

Kralj seljakah.

Za Kazimira Velikoga několiko miljah od Krakova živio je jedan veliki gospodin, jako bogati plemić, koi imade više selah, nego po koi kmet slogovah, više čredah i blaga, nego gdě koje seoce pčelah. Hiljadu na hiljadu rukuh radilo bi za njega na prostranih poljah od rana jutra do tamne noći. Okoristi se i obogati tudjim trudom i znojem, zašto i nije čudo, što se je oholio svojim bogastvom, i što mu se prividělo i umozgalo, da je višjim bitjem od seljaka.

Medju podajnici njegovimi bio je jedan bědni seljanin, koi za pustu i neplodnu zemlju i maleni vàrtlić morade svakog tjedna po jedan dan gospodinu svomu badava raditi, a vàrh toga svake godine po 26 forintah u srebru platiti, izim pilićah i jajah, povèsma kožicah, kopunah, desetine, devetine, gornice, sira, i Bog zna šta sve.

Vàrtlić njegov imao je 7 slogovah, koje je on lěpo izorao, izprekopao, okolo grabom uredio, i posějao u njemu kupusa. Tihi i topli dažd ovlaži ga, sunce

Digitized by Google

pritopi, i do skora bujno poraste povàrte, a za nèkoliko tjednah zelje se zaglavi; sladki to biahu sati i dani, kad je vidjao svakoga dana veće, tvàrdje i bèlie glave svoga kupusa, on mu se nije mogao izčuditi i nablagodariti višnjem Bogu, i kupus njegov u istinu biaše toli lèp, da mu se divilo čitavo selo. Pobožni seljanin nikad nije časa počasio i dangubio bez posla i rądnje, veće svedjer bio marljiv i radin, i kad bi lègo spavati, svagda bi ruke k nebu digao i hvalu davao blagome Bogu, jerbo mu se činilo, kao da je Bog blagoslovio dèlo njegovo.

Već je bilo po Mibolju, blago se paslo po stàrnih, i repa je bila kao orah, kad je bèdni seljanin jošte služio u varoši nèkoliko tjednah, da si barem toliko prisluži, čim da kupi badanj, u kome će ukiseliti kupus, a ono što mu preteče, da proda i plati od siromašna dimnjaka i glave svoje i ženine, i da kupi za se i ženu na zimu kožuh i obuću.

Jednoč jedva što se svitalo već se krenu seljak put planine, da tamo nabere hrastova listja, koje směšano s kupusom čini ga ukusna; on ide, no sveudilj se obzire na prelèpi svoj kupus, i od radosti sàrdce mu se širi. Supruga njegova pako ode u selo da uzajmi ribež. Koga kamo sàrdce vuče, tamo on, tamo i noga leti. Tako i moj seljak prodje, no u kratko i k svome se kupusu povrati. Ali eto trista jadah, on nosi listja za kupus, a ono mu na njemu pase stoka plemićeva, kud ona ide, kó da kosom kosiš, jere odgrizuje glave do zemljice càrne. Stade jauk i bugarenje bèdna seljaka, da bi kamen tvàrdi suzami ganuo, a kamo li ne okrenuo milost nebesah; više bugarenjem i jaukom, nego batinom protèra stoku iz opustošenih slogovah svojih, i vidivši, da vas godišnji trud i muku njegovu u dva tri minuta popase i uništi marva vlastelina, tužan i neveseo idje u grad tražiti pravicu. Gospodin potrativ cèlu noć pri razkošnom stolu pijuć rujno vince, sad je upravo zaspao. Sniva o svojoj vàrhuljudskoj uzvišenosti, o blagih razkoših, te bo biahu sve njegovo bitje. Siromah bèdni jauče i bugari pred dvorom; ali suze i jauk njegov nedopire ni do uha ni do sàrdca vlastelinova, jer on spava a dubokom i razkošnom snu, a kad li se uzbudio biše, dugo se nemože razabrati, niti znade, šta ga uznemiruje u razkošnih snih njegovih. Ali eto trista jadah po seljaka, kad doču da je tome njegov plač i jaukanje kriv. Vlastelin poslè i onako zlovoljan zapovèdi, da se seljak uhvati i baci na klupu i da mu se udari 100 batinah. Sužan bèdni seljak ode kući, što ga gospodin prava zdrava màrzko izlupati dade, na putu sretne ljubu bèžeću do grada na tužbu, ali on je vrati kući; tužnim do Boga vapijućim glasom zamni malena kolibica njihova. Planu sàrdce njegovo osvetom. Dočuvši to susèdi njegovi sbègoše se, žališe ga rad pravde i istine zlostavljena brata svoga, žališe ga i tèšiahu ga stàrpljivostju i nadom u Boga. A jadni, obèdjeni seljak čupao si je vlasi i tukao glavom o stènu, i možda bi mu prepuknulo sàrdce od žalosti, da nebudu do njega prodàrle sladke i pune nade rèči supruge njegove. Sèti se ona pravednoga kralja Kazimira, o kojem je čula, da sèdi na visokom Krakovu u zlatnom krunom na zlaćenom stolcu, te sudi plemićem što čine nepravedno svojim kmetom.

»Idi mileni do kralja na tužbu« reče kao uznešena, a susèdi pritvàrdiše »idi! idi! »Tugom i žalostju uznemožen zaviče: »Bog visoko, kralj daleko«, pak kako ću moći ja k njemu doći? pa ako i dodjem, kako ću š njime govoriti? je li će on htèti saslušati tužna i bèdna seljaka?«

»Ej utèši se, hoće ti suditi, ako mu samo na pismu podaš tvoju tužbu« rekoše susèdi.

Digitized by Google

»A tko će mi napisati, kada ja neznam i neuměm,« turobno im reče seljak.

»Ja ću,« reče mu žena, »ili ću ti pokazati, kako se piše, a ti onda sam napiši, samo idi kupi artie, i podoštri tanko dàrvce. Seljak otide po artiu, a ona nastruže čadje (sajah) nalije kipuće vode, směša i načini tintu, a kad se on povrati, onda sědne i stade pisati: »Sedam slogovah, na njih glave kupusa, dalje marva ovaka: četiri noge, glava, rogovi, truplo, a od zada rep; s druge pako strane dvě stěne, na njih krov s kamenom, vrata i okna, a to biaše dvor. Pred dvorom klupa, a na klupi 100 batinah.« Kad ona ovako svàrši, posuši i složi molbenicu, metne mu surinu i torbu na pleća, u nju turi sira, luka, kruha i rakie, pak ga opravi na tužbu k světlom kralju, dodavši, da nikomu i podnipošto neda ovaj papir, do samome kralju. A on poškropiv se svetom vodom, podje u ime božje, i gděgod najde putem kakova svetca, kàrsti se i za pomoć ga moli, duboko zaronjen u càrne misli, ide i u kàrčmu se svratja, a kad upočine sunce u pučinu dubokoga mora, tad ga noć uhvati u svetokrižnjem gaju. Tu naumi noćcu prenoćiti. Sněme sa sebe kabanicu, naloži vatru, nagàrne suha listja, na kojem će noćcu boraviti, pa sědne večerati, uzme sira, kruha i luka, jede, pak se napije rakie, a kada se nahranio i napojio, uzme premetati brojanice, i moliti se Isusu i děvi Marii, da mu budu u pomoći na učinjenoj krivdi. Jošte nedovàrši molbu, al eto gdě čuje šum hoda ljudskoga, eto opazi lovca sa lúkom i strělom, u desnici toljagu, i sa oběšenom o ramenih zlaćenom trubljom, gdě stoji pred njim i umiljatim glasom zbori: »Hvaljen Isus!« »Na věke hvaljen budi, ponizno odgovori seljak, i sa dubokoga počitanja skine pred njim kapu s glave. Lovac bo ovaj bío je lěpa stasa i uzrasta, podugačke kose i brade, zlatno pàrstenje i jasno čelo znak biahu něšta višjega, u ustih i govoru njegovom viděti je bilo dobrotu, kakove jošte on vidio nije u licu nijednog gospodina, a glas njegov toli mio biaše, da zatravi seljaka, da bi mislio: da mu se prijavio něki svetac. I možda bi bio pao na koléna pred njega, da ga nebude odvratio ljubki glas prihodnika lovca.

»Dobri čověče,« reče mu lovac, ja sam zabludio u ovoj šumi, a opazih oganj, prama kojem iduć, dodjoh do vas; molim vas, da dopustite i meni s vami ovdě prenoćiti.«

»Ljubezni gospodine, neprosite za to, što nebrani uživati nikomu gospodin Bog; na jednoj zemlji hoćemo ležati, jedan větar podpirivat će vatru, ona će nas ogrijavati, a hladna vodica prikrěpit će vas, ako neuzhtiete piti proste rakie seljaka. A tko može kome uzkratiti i zabraniti zemlje, zraka i vode? Komadić hlěba i pečene slanine, ako vas dobra volja, dragovoljno vam ponudjam.

Zahvali se lovac na daru božjem i dobrim rěčma njegovim, sědne i jede š njim ražovna kruha sa slaninom, a za mala upita seljaka: od kuda i kamo ide? Te kad bi čuo svàrhu i uzrok putovanja njegova, htěde da vidi molbenicu. No seljak sětjajuć se opomene supruge svoje, nehtěde mu je pokazati, dodavši, da će je dati ali to samome kralju u ruke, i jedva jedvice ga nagovori, da mu kaže samo za ime svoga vlastelina. Moli seljak lovca, da mu kaže, kako bi mogo doći pred samoga kralja? Razgovarajuć se ovako š njime, naloži dàrva na vatru, prekàrstiv se i legne spavati. Seljak vičan ovakovoj tvàrdoj postelji odmah zaspi, ali kralj Kazimir opravljen kao lovac, cělu veče i svu noć boravi na javi, promišljavajući i razmatravajući o plemićih i podanicih. A kad rano jutro osvanulo, otidoše svaki na svoju stranu; kralj ode ravno k bělom dvoru svome, a kada u Krakov dodje, zapovědi stražarom svojim, da puste pred njega onoga seljaka, što će do skora za njim sa prošnjom doći.

Digitized by Google

Malo vrěme postajalo, eto i seljaka. Bi odma uveden i pušten pred kralja, jošte po lovački obučena. Strahom stupa seljak po mramornih skalinah, i neusudi se uzdići oka da pozre pozlaćeni svod i naslone. Kralj pristupi k njemu, pak ga upita: »No šta, hoćeš li mi pokazati tvoju prošnju? Uplašen seljak samo ga gleda; vidi bo u njemu onoga, koi je s njime noćio u šumi, ali sětjajući se opomene svoje supruge reče mu opet: Ne, ja ću je dati, ali to samome kralju.« —

Smějaše se na oto dvorjanici, i badava ga uvěravahu, da je onaj što š njime govori sàm kralj: Ali je on tvàrdo vèrovao, da nebi bio kralj š njim spavao na zemljici tvèrdoj, i jeo cèrnog kruha, već da kralj u svilnoj i kadifnoj odeći sědi na prestolju, zlatnom krunom na glavi, dèržeći žezlo u desnici ruci, a okolo njega, da stoje dvorjanici, od kojih jedan dèrži veliki pečat, drugi dugu batinu, treći sokola, četvèrti psa na užetu, te da se mora pred kraljem pasti na kolěna. Kralj Kazimir prem ako bi iz sve duše mèrzio oholost, no ipak na ino mu se nemogaše, već morade obući svilne i kadfine oprave, staviti si krunu na glavu, pa sědnuti na prestol i sazvati kancelara s pečatom, maršala s batinom, lovca sa sokolom itd. tada dovedoše seljaka, koi mal' da ne umri, od straha, čuvši po treći put poznati glas: »A sad ćeš mi pokazati tvoju prošnju?« Grom da udari, ili studen větar da ga gola snadje, nebi se jadan toli prepanuo, kó se prepade sada. Padne na kolěna i gorko poče plakati. Utěši ga kralj i zapovědi maršalu, da uzme od njega prošnju, i da ju čita. Maršal uzme papir od njega, razastere ga i gleda unj, kao da nezna ni pet nabrojiti, ili kao da slova nepozna; a od njeg uzme ju kancelar, te i on poče gledati ali nemože da pročita, ovi je poda lovcu, a lovac dalje, i tako prošnja njegova kruži od jednoga do drugoga, napokon težko se to učini kralju, te zapovědi, da je njemu dadu, govoreć: »Znam ja dobro, da vi umite čitati prošnje velike gospode, ali ubogih podajnikah neuměte. Zarumene se dvorjanici od sramote i jeda, a kralj čita: Vidim ovdě 7 slogovah kupusa, i marvu na njih, slogovi maleni i kratki, to zaisto seljaka, marva velika, to zaisto gospodska. Dalje vidim dvor s kominom i velikimi prozori, u predvorju klupa a na klupi batina.« Obrativ se k seljaku reče: »Tebi je bědni čověče gospodska marva kupus popasla, pak te za oto jošte pošteno izlupaše.« Tako je milostivi gospodine reče seljak i pogledje po zastidjenih dvorjanicih, a kralj zbori dalje: obědjenje siromaka viče za osvetu do Boga, i tolika běda i krivnja odbija se u prestol moj, a narod moj je na toliko ugnjeten od vlastelah, boljarah ugnjeten od onih što su takodjer iz naroda, odlučio sam sazvavši u pomoć Boga istinoga, odlučio sam velim dokončati ova zlaupotrěbljenja, i što najstrožje i najtvèrdje kazniti nečověčne krivce. Zovnite mi dakle hahara, da ide po zločinca, da sašije u vrěću i utopi u Vislu, da tako voda nosi sa světa nepravdu, nosi tělo, na kojim leži krivda učinjena mojem narodu. Poskočiše hahari bàrzinom od munje na hitrih konjih kraljevskih, a seljak zapanjen gleda ova, i nemože se izčuditi oštroj odluci, padne pred kraljem cělivajući stope njegove, i prosi ga za milost svoga tlačitelja.

»Ah prokleta i nesrěćna ti uro bila, kad sam bio obědjen!« Do skora dopratiše svezana gospodina, i staviše ga pred kralja, koji mu ponovi odsudu rad činjene krivde jednome seljaku: Bledji od stěne, stoji krivac pred kraljem, prosi ga za milost, i daje na odkupe cěli svoj imetak. Ganut prošnjami seljaka i dvorjanikah svojih privoli kralj na to. No u seljaka sàrdce dobrostivo, pregane se rad tolikog dobročinstva zašto cěli imetak njegova gospodina imao bi sada njemu pripasti, i opet prosi da ako je dobra volja kraljeva, da mu dade jedino ono guvno,

koje se dàrži njegovoga vàrta. Na što kralj razljutjen zapovĕde seljaku, da muči, i groznim glasom reče krivcu: »Suzam i prošnjam bĕdnog ovoga seljaka imaš zahvaliti, da iznosiš živu glavu, zato klečeć moraš ga moliti za oproštenje, selo pako ono, u kojem je učinjena krivica ovomu, za do uvĕk imaš predati obĕdjeniku, njemu i potomkom njegovim, a onda odnašaj se izpred očih mojih, i vĕčnu davaj hvalu višnjem Bogu, da si utekao strogosti zakona. Ti pako čovĕče što si mislio, da je Bog zemlju, zrak, i vodu za sve ljude jednako stvorio, znaj to, da u Poljskoj samo plemstvo ima pravo posĕdovati i uživati zemlju, zrak i vodu. Ako si seljak pridĕlava na zemlji hlĕb, to zato biva što mu je dozvolio gospodin njegov. U vodi mu je slobodno se kupati, i nju piti, jerbo tim neide nikome ništa ni u tobolac ni iz tobolca, ali mlin podići to je slobodno samo gospodinu, to je vlastitost njegova, skupa se zrakom, kojim ti je jedino odahnuti slobodno, jer vĕtar u vĕtarnici pripada samo gospodinu tvome. Da pako možeš slobodno uživati danu ti zemlju i zrak i vodu načinim te prie plemićem, jerbo u Poljskoj izim volje Boga tréba i privoljenje i dopuštenje kralja. Budi dakle plemić i nosi u gàrbu znak obĕde tvoje, ti i dĕca tvoja, i budite višji nad bĕdnim kmetom, zašto to tako stari običaj zapovĕda, ako li koga ubiješ, ili šta ukradeš ili druge što sagrĕšiš, tada oduzmem ti natrag plemstvo i tek onda ćeš biti ravan najpošteniemu i najslavniemu kmetu, sada pako gospodit ćeš mu i tko se narodi na tvojoj zemlji bude tvoj podajnik, i bude ti vĕčno služiti i robovati, ako li prodje sa zemljišta tvoga, imaš pravo silom ga natrag dotĕrati, i ako će skapati od gladi i bĕde radi sa dĕčicom i suprugom svojom te umoli u tebe pustaru pustu i neplodnu, i nedonašajući ti nikakve koristi, i uzhtĕde trudom i znojom se hraniti i živĕti na njoj, zapovĕdiš mu, da ti robuje za onu neplodnu pustaru i da daje od uje i devetinu o gornicu, maslo i jaja, piliće i kopune, sira i povĕsma i ulja, i deseto svestjeniku i najlĕpšu kravu. Rĕčju: dajem ti pravo plemića na vĕkovĕčna vrĕmena do sudnjega danka, ako se dotle slĕpi narodi neprobude i nevide nepravdu koja im od tih plemenitih plemićah dolazi, jerbo ja kao kralj Poljakah imam to pravo da ga tebi dadem.«

Uzme kralj mač u ruku, te se takne seljaka i tako postade sa neplemića seljaka, ubogog kmeta, plemić za sto batinah, a dvorjanici màrmljahu medju se: I kazahu Brodoznaci t. j. oni što imadjahu u gàrbu brod, Noema, na znak da jošte u vrĕme Noema plemići biahu, i grifovi proizlazeći od Egiptacah, i pravednici slavom, od Androklefa, kojemu on potegnu kost iz čeljustih, a poslĕ preseliše se u Poljsku, i Peterogovi kojim dade plemstvo car Antiok.

Prejnići, kojih praunuk ubi medveda i dostane plemstvo za junačtvo — i Ribarići, koji za dobroga soma koga darovaše pàrvom slugi kraljevom, zadobiše plemstvo i bogastvo, — i Napivići, koji zato dobiše plemstvo, što jedan izmedju njih uhvati jelena, i dobi od kralja na pivo, — Niesobići, kojih praděd leteća orla pogodi u rep, i Poparoni potomci Kamilla diktatora rimskog — i Holoboki sa kosom (ribom) u gàrbu, što nĕgda odskakajući ribe vàrh mora sa bačenim toporištem prorezati umĕše, — i Veselinović, koji dĕd znaše dobro jesti a još bolje piti, te svog kralja pri blagovanju i nevesela na smĕh natĕrati. — Svi ovi bĕdiše kralja, da im čini nepravdu, a s njimi i mnogi drugi — koji imadjahu u gàrbih pse i mačke, plug i branu, motike i grablje, oselske i volovske glave, i biahu jako nezadovoljni, te si zabiše u glavu, da je kralj Kazimir njihov nepriatelj, da kad ih očito iztrĕbiti nemože, za to načinja kmetove za plemiće, da kralj Kazimir hoće

Digitized by Google

da gospoduje i kraljuje kmetom, te zašto ga pogàrdno nazvaše kraljem kmetovah ili seljakah.

Ali sve im to bi zalud — kmet postade plemićem, i potomci njegovi nose i danas u gàrbu klup i sedam slogovah kupusa i sto batinah.

To se zbude u vrěme Kazimira kralja poljskoga. Sad pak lěta 1848 potomci ovoga kmeta najvećma se protiviše odpuštenju tlake, zašto im se na žao dalo pustiti iz rukuh batine, najlěpši dar i baštine pradědovah svojih. Oni pako što su kàrvavo zaslužili plemstvo, odmah prionuše, da daruju svojoj po Bogu bratji i tlaku i druga, valjda s toga što osětiše u sebi požàrtvovanja otacah svojih i posvetjenje njihovo za slobodu mile domovine svoje, zašto ovakovo požàrtvovanje, i smatranje bližnjeg za brata svoga, jednakog sebi, i imajućeg pravo na slobodu, baština je prava sviuh pravih, i poštenih Poljakah, věrnih sinovah Slavie.

(pr. Š—g—n.)

Několiko rěčih o odgojenju děce

od Petra Zoričića.

(Nudalje.)

Doživili smo hvala Bogu onu spasonosna dobu, koja ukinu jednim mahom tutorstvo narodah, kazući im, da su slobodni, i da paze, kako će sami u svojoj kući upravljati i gospodariti. Doživili smo željno očekivani raj slobode; nu nemojmo se ovom preobraženom bitju narodnog življenja mnogo radovati, ako se mi sami nepreobrazimo, i nestresemo s nas ono staro màrtvilo, u kojem je vladao jedini materialni život, i tělo se gojiti moglo, a duh pako samo živariti je smio. — Sloboda može samo medju izobraženimi narodi blagonosnim plodom uroditi. Kroz nju smo dobili lèpu zadaću, i ako ju dobro rěšimo, procvasti će našem narodu sréća i blagostanje. On će postati uz oto krěpak, i steći će si onaj historički značaj, koga mu je položaj i ista narav opredělila. Nastojmo daklem da stupi prosveta u naš narod; to će biti jedino srědstvo, koje će nas uzvišenoj svàrsi dovesti. Stepen izobraženosti jednog ili drugog naroda pokazuje najjasnie inostranom světu, što od njega dàržati ima; on je najbolji zastupnik kod drugih narodah, on je vrělo sréće ili propasti koliko pojedinih ljudih, toliko cělih narodah. Upotrebimo zato sve naše sile i sredstva, koja vode pravom izobraženju, a potom sréći cělog našeg naroda. Naš narod mora pošten, pametan i trudoljubiv postati i narodni ponos steći. To neka bude cilj našem izokraženju. Najosobitia dužnost svakoga dàržavljanina jest ta, da bude koristan član dàržave. To gledajmo da postignemo, i sréća je naša; ostanemo li pako i na dalje u starom màrtvilu i nepreobraženi, što će nam onda sloboda doněti? Mi ćemo iz nje ne samo u jaram stranog tutorstva, nego kasnie još i u robstvo drugih narodah upasti. —

Učione će se ustrojiti ufati se je tako, kako ih duh vrěmena zahtěva i to će nam pàrvo srědstvo k našem preobraženju biti, nu pri svem tomu hoćemo se malo k njoj pomaknuti, ako nam i kućno odgojenje drugo lice nedobie. Uzalud će biti trud i najboljih ućiteljah, ako ih roditelji podpirali nebudu, ter im samo

Digitized by Google

izopačenu děcu na vrat slali budu. Učitelj mora zajedno i odgojitelj svojih učenikah biti, nu hoćeli njegovo nastojanje kakov uspěh imati, ako je volja děce, već pàrvo nego u učionu zajdu pokvarena, tako isto biti ćemu laka stvar svoje dužnosti točno izpunjivati, ako su děca već iz malena na posluh, ćudorednost, marljivost i redovitost priučena. Děcu na taj način za učionu priugotoviti, nije baš od nikakve tegobe za roditelje, ako oni samo veću pozornost na nje obrate, i njih postojanstvom i mudrom ozbiljnostju upravljali budu. Ta baš da ih nebi silila ona sveta spona, koja ih s děcom veže, primorala bi ih već dovoljno dětinska priváženost, da ih ljubavju gojeć za budućnost i sréću priugotavljaju. Neima lěpše i sréćnie dobe za děcu od one, koju ona nuz svoje roditelje provadja; nu neima nit priličniega vrěmena budućnost děce ustanoviti, nego baš u to doba. Tu se svaki čas ukazuje koje hakva zgoda, koja se za oplemenitenje njihove ćudi, njihovog značaja uzpotrěbiti može; zato nemogu voditelji svoje od děla prosto vrěme nigdar bolje, koristnie, a baš i ugodnie provesti, nego u krugu svoje děce.

Neka nemine daklem ni najmanja prilika neuzpotrěbljena! Bàrzo proleti pàrvi desetak godinah děteta, a ta doba je najdalje rok, do kojega se temelj za budućnost posaditi može.

Gdě prava i nepretěrana roditeljska ljubav děcom upravlja, tu su skorom svi naputci suvišni, jer ih zdrav razumje, a i ista narav daje, nu ipak neka mi bude slobodno roditeljom k sàrdcu progovoriti, i kazati mu što sam opazio i izkusio, kroz mojih petnaest godinah, koje medju děcom proživih, da upotrěbi ono, što iz ovog izkustva kao dobro razabere, a tako isto da ono izostavi, što neshodno najde, jer nisam naumio opredělјivati pravila za odgojenje děce, nego samo priobćiti ono, o ćemu sam vlastito obsvedočenje zadobio.

Pàrvo nego se dalje upustim, moram još navesti, da kako god je roditeljska nemarnost za sréću děce ubitačna, isto tako vodi ih pretěrana i jednostrana ljubav u propast; to vidimo iz nebrojenih priměrah.

Někoji misle, da ljube svoju děcu, što ih u lakotnoj bezposlenosti i razkošnom življenju uzrasti pustu, bez da su kroz cělo vrěme njihove mladosti štogod koristnoga naučili, a kamo li kakov moralni značaj zadobili. Hoćeli tako uzrasti ljudi biti od kakove koristi za sebe ili domovinu?

Ima i takovih ljudih, koji vele, da će im děte kad uzraste, jur k pameti doći, i bez svake podpore dobro postati. To je istina, da se neda izobraženost kao kakva lěkaria u děte ulijati. Čověk se mora sam po sebi izobraziti, al mu to nipošto moguće biti neće, ako ga k tomu priugotovilo nije shodno odgojenje. Ono upravlja silami tako, da se pod njezinim uplivom na pravoj stazi razviju, i nikamo stranputice nezabasaju. Već Lykurg lacedemonski zakonodavac spoznao je važnost odgojenja, i da o njoj svoj puk poduči, pusti dva mlada psa jedne dobe i race tako odhraniti, da se jedan od njih nauči zeceve loviti, a drugi ništa nego žderati, i ležati. Tad sazove gradjane, da se skupe u jednu dvoranu, gdě pusti postaviti zdělu s mesom i zajedno izpustiti zeca, a za otim i psa. Svaki od ovih dvijuh pasah, hvati se onoga, ćemu bi naučeno: lovac poleti za zecom, a drugi osta kod zděle s mesom. — Značaj koga čověk u mladosti postigne, ostat će mu i za stare dane.

Drugi pak misle, da svaka kazna bolje ćuti ugušuje, pa u tom strahu děci i najveće pogrěške nekaznite propuštjaju, ter stàrpljivo gledaju, kako opačine s njihovom děcom dan na dan rastu. I ja sam tóga mněnja, a još k tomu i tvrdim,

Digitized by Google

da zlouzpotrěbljene kazne — opačine povekšaju; ma tako isto i to tvàrdim, da su kazne neobhodno potrěbite, i da se tako uzpotrěbiti mogu, bez da se i najmanje ćutjenje, a još manje zdravlje děteta kroza nje povrědi.

Poznao sam roditeljah, i to dobar broj, koji někoje izmedju njihove děce, bila ona najbolja ili najgora — ne samo da ih neljube, nego baš màrze, dočim drugim u svemu i svačemu pàrvenstvo daju. Nemojmo misliti, da neuvidjaju děca nepravdu, i da ona njih isto tako nevrědja, kao što nas kakova nekrivica vrědjati može. Kako da se ona nauče štovati pravdu, kad im primèr nepravde dajemo? —

Gdě koji goje u svojoj děci něku nadutu oholost, i uče ih bogastva ili kakve izpraznosti više ěniti, nego pravu čověčansku vrědnost.

Vidio sam opet roditeljah, koji su odviše strogi, pak od svoje děce šahtěvaju, da su već u ranoj dobi savàršeni ljudi. Pomislimo malo, što smo mi u našoj petoj ili osmoj godini bili? — Nestàrpljivost neima nigdě manje města, nego pri odgojenju, kako god je roditeljsko zanemarenje děci od neizmèrne štete, isto tako ima i prevelika strogost žalostne poslědice. Puno bolje je děci i više slobode pustiti, nego da u robskom strahu uzrastu.

Drugi pak misle od svoje děce, ako su opaka, da su baš na zlo rodjena. — Dobar dio je uzrok toj opakosti dětinska živahnost, koja im već u njihovom temperamentu leži! ali ako se ova njimi prirodjena živahnost pametno upravljati znade, neće se doisto duti taj prikor, kao da su děca već od naravi zločesta.

A još někoji roditelji su od prevelike ljubavi proti svojoj děci obsunetjeni, da ju sa svim njihovoj volji prepustjaju. Nenaučeli sa děca već iz malena svoju volju, volji drugih ljudih podvàrći, neće bogme niti onda kad ostare, nit će ih moći, kasnie sva strogost kaznah na to dovesti. Može li koja dàržava naprědovati, u kojoj samovolja vlada?

Mnogo i mnogo primèrah bi još mogao navesti, od takove roditeljske ljubavi, kroz koju oni nehotice svoju děcu u propast turaju. Da bi sve iz medju ovih roditeljah i takovih bilo, koji sve uvidjaju potrěbu boljeg odgojenja, što to hasni, ako nebude u njih bolje volje i mnogo više postojanstva. Kako pak oni roditelji svoju děcu ljube, i kako im je do izobraženja i sréće njihove děce stalo, koji se ni najmanje o tom nebrine, na koji način njihova děca dane provadjaju, moći će svaki prosuditi. Ove roditeljske pogrěške jedini su uzrok nesréće pojedinih ljudih, a tako isto cělog naroda; one su vrělo iz kojeg izviru opačine, kakono: bezposlenost, razuzdane putenosti, naduta oholost, sebičnost, samovoljstvo, težnje za neograničenom nezavisnostju, i pohlěpa za onim što je zabranjeno. Zloće te — to su naši dušmani, koji nam sréću uništuju. Od njih nam se trěba ograditi: zato ugušimo ih još u klici! A tko to može učiniti, ili k tomu najviše pridonèti?

Nitko bolje nege roditelji, a osobito majke, koje su većim dělom uvěk medju děcom; one ih kao sěna slěde, kano da ih je jedno narav na to opredělila, da paze kakovi će im ljudi postati iz děce. Mile Majke! neka Vam bude na uglěd slavna Cornelia, koja je na zahtěvanje — da pokaže svoje dragocěnosti, svoju děcu dovela, govoreći: »Evo moje dragocěnosti i moje zlato.« — Bdite daklem pravom — (nu samo za boga ne pretěranom) ljubavju nad vašom děcom, pak nećete uzroka imati, ostale Vaše srětne drugarice nenaviditi radi njihove dobre děce. Ta i Vami ista srědstva na ponudu stoje, upotrěbite ih pametno! Zato bdite, lěpa vas očekuje nagrada! —

Digitized by Google

Glavna načela za odgojenje.

1. U město da se děca za pogrěške kazne, treba ih čuvati od svakog povoda, koji bi ju na kakvu pogrěšku zavesti mogao.

Osobito pàrva doba u odgojenju mora biti više negativna, to jest zabranjujuća, negoli pozitivna t. j. proizvedujuća. Tako na priliku nebi ni malo bilo od potrèbe děcu radi njihove nepristojnosti kazniti, da bi roditelji o tom više nastojali, da se ona već iz malena samo pristojno vladaju. Nadalje ako se děci n. p. dopusti, pàrtiti se kao koza amo tamo ići po ormaru, na kom svakakve stvari leže, zaslužuju li ona tada kaznu, ako štogod dolě obale ili potaru? — Želimo li mi da naša děca sàrčanost postignu, hoćemoli to na njimi proizvesti, ako ih raznimi izmisljotinami plašimo, ili im, može biti, na taj način strah oduzeti, ako silimo děte, koje se svoje sěne plaši, da u tmičnu sobu ide. Čuvajmo ih da se neuplaše, pa nećemo tražiti srědstvah, po kojih da sàrčanost zadobiju. Iz ovog načela to proizlazi, da se děca od svega onoga odustavljaju, što je krivo, i da se sve ono sputa ukloni, što bi ih na zlo namamiti moglo, u město silit ih ono činiti, što je pravo.

2. Dobri izgledi, s kojimi da ih predvodimo, hasnit će više, negoli naputci i opomene.

Što děca vide to i rade, a što čnju to govore. Uzalud će se truditi koji čovèk svojom děcom, da ih na štedljivost dovede, ako on sam vrědnost novca nepoznaje; ili kako bi mogao otac svoju děcu na redovitost siliti, ako sve njegove stvari u najvećem neredu stoje? Narodna poslovica kaže: »Nepada iver od klade daleko.« Zašto su děca većma dělom ono, što su im i roditelji? jedino zato što se ona najviše oko njih bave, sve njihove čine motre, i odmah kod shodne prilike u dělo pretvore.

3. Neka se upotrěbi navada više nego kakovi prepisi.

Od prevelike važnosti je navada pri odgojenju děce, jer k čemu se ona još pri malih noguh navade, to će im i ostati i do groba. Marljivost, čistoća i redovitost zavisi više od navade, negoli od ikakvog drugog povoda. Uzalud će učitelj děte u školi radi nečistoće koriti, i siliti ga, da se čistije dàrži, ako nije k tomu već iz malena privadjeno, ono će ipak s većim dělom nečisto u školu dolaziti. Da se děte pako k čemu privadi, tréba neumorno paziti, da sve ono što mu se za učiniti naloži, uprav onako i ovàršava, kako mu je naredjeno. Što to hasni naredbe i prepise davati, a nepaziti, da se točno izpunjuju. Dětetu štogod jedanput samo kazati, i tad još nezrěti na izpunjenje onoga, što je naredjeno, to su samo rěči u vètar govorene. — Samo neumorna nastojanja roditeljah može děcu do navade dovesti.

4. Mora pri odgojenju roditeljom budućnost děce više pred očima ležati, nego se sadašnjim baviti.

Netrěba se pustiti prevariti kroz to, što je koje děte u mladosti oštroumno, i misliti, da će tako i u starosti ostati, pak u tom ufanju pripustiti, da se děte s naukom nemuči, daklem starie nepostane, ili pak uplašiti se, zato ako je ono iz malena tupoglavo, da će tako i za uvěk ostati, ter ga iz tog uzroka zanemariti. Dosta je priměrah da su iz počétka oštrouma děca pravi bolvani postati; a na suprot děca slabim umom nadarena, da su se razabrala, i baš pametni ljudi postali.

Digitized by Google

5. Da budu dobro promotrene okolnosti, u kojim živimo, a tako sto i cilj kojem naše odgojenje vode.

Mi živemo u tom vrěmenu, gdě smo se počeli otipati tudjinstva, da se više za naše postaramo, zato neka bude naše cělo odgojenje u narodnom duhu proizvedeno. Okanimo se němštine, magjaromanie francuzie; — i njihovog duha, govora, ukusa itd. Latimo se toga samo mimoiduć, i to tek onda kad smo s našim u redu. Nastojmo, da nam děca postignu narodni ponos; bez kojega nijedan narod veliki postao nije. Okolnosti u kojih roditelji živu, naznačuju naravno i cilj njihovom nastojanju; nu glavni cilj odgojenja, neka je taj, koga sam već gore napomenuo — to jest děcu tako priugotoviti, da budu s vrěmenom bogabojeći, pošteni, pametni i trudoljubivi ljudi. Pri otom poslu je od velike važnosti i to, da roditelji i ćud děce motre i upoznaju, i poleg nje se vladaju. Nije to moguće, da bi mi plahom děcom uprav onako postupali, kako to sa smělom biti mora, kod ovih se već i oštrie kazne upotrěhiti moraju, a kod děce blagoga uma više ćemo lěpimi rěči proizvesti, negoli silom.

To su od prilike načela, po kojimi može trud moralnog odgojenja blagimi plodovi uzroditi. Ja ću ih s vrěmenom potanje razložiti.

(Dalje će slědit).

Opravdanje Kolendara pred svojimi kupci.

Jao meni ubogome, iduć od nemila do nedraga, od kupca do kupca, kao prosijak (bogac) od vratah do vratah u nesubotne dane! Svak me těra, veleć težkim prigovorom: zašto nedodje u svoje doba, o mladome lětu, a ne sada kad ti nije vrěme?

Smilujte se božji ljudi, ta nije to moja krivnja! Onaj vihor, koji nam poslaše uzkipljene glave francuzkog Babela, onaj vihor koji izvali nogami u vis starca Meternicha, i raznese sve što je s njim u jednu trubu trubilo (a někoji vele, da nije baš sve, nego samo jednu stranu) nahripi i na me neznatnu delju, te počupav mi moje najkrasnie perje, lěpu kitu vojničke i gradjanske gospode, kojom se je moja pàrva strana, moj imenik resio, ostavi me, kao pijana bez kape i torbe, Ali nije ni tu sve; jer za nesrěćom radja se nesrěća, iz toga strašnog vihora izvali se kod nas něki svemoždavče po imenu »Slavenski Juže«, pa se s ljubi taj novi vojno s lěpom deklicom zagrebečkom Danicom« te mi s njome skupa svari smàrtnu poparu. Ova dvojica zaokupiše za se sve mašine, bàrzotiske, slova, slagare i ostale dvorjanike i orudje moje matere Tiskarne, a mene nesrětno čedo, dadoše na odgojenje stranom tudjoj neljubaznoj sisi, stranom domaćoj šegàrčadi; pa to vam je uzrok, dobri kupci (Bog vam samnom doněo dobru srěću u kuću) što sam tako zakàrljao i prekasno se dotegao do vaših vratah, i što me nekite možebiti mnogi od onih uresah, kojim bi se u ovo doba Koledov dar kititi morao. Ali vam se kunem i zavětujem, da dogodine, ili me běli svět ugledati neće, ili ću vam u lěpljoj odori i ranie pred dvorovih zapěvati »na mnogaja lěta.«

Digitized by Google

Poglavitiji novci u Europi i Americi.

(Vrědnost u srebru 3 cvancige jedan forint.)

U Austrianskom carstvu.

Souveraın d'or 13 for. 20 kr.
Pol Souveraindora 6 for. 40 kr.
Dvodukatnik 9 for.
Dukat 4 for. 30 kr.
Talir (škuda) 2 for.
Pol talira ili forintica 1 for.
Dvadesetak (Cvanciga) 20 kr.
Desetak 10 kr.
Petak 5 kr.
Groš 3 kr.
Kruna (kàrstaš, Kronenthaler) 2 f. 12 kr.
Pol krune 1 for. 6 kr.
Četvàrt krune 33 kr.
Lira 20 kr.
Pol lire 10 kr.
Četvart lire 5 kr.
Stara milanska škuda 1 for. 46 kr.
Stara milanska lira 17 kr.
Stara mlětačka lira 12 kr.
Něgdašnja lira italica (Frank) 23 kr.
Mlětački kàrstaš 2 for. 33 kr.
Mlětački Giustino 2 for. 14¾ kr.
Mlětački Lirazzo 13¾ kr. kr.
15 soldi 6¾ kr.
Novi 30 soldi 15 kr.
» 20 » 10 »
» 10 » 5 »

U Bavarskoj.

Dukat 4 for. 28 kr.
Forint od zlata 3 for. 9 kr.
Carolin 9 for. 30 kr.
Max d'or 6 for. 20 kr.
Kruna 2 for. 12 kr.
Talir 1 for. 55 kr.
Krajcar ¾ kr.

U Belgii.

Dukat (zlat.) 4 for. 18 kr.
Talir 2 for, 15 kr.
Cent. ½ kr.
Liard ½ kr.

U Danii.

Christian d'or 7 for. 43 kr.
Species dukat 4 for. 23 kr.
Kruna 1 for. 12 kr.
Glava (Kopfstück) 22 kr.
Firk ¾ kr.
Riksdaler courant (račun.) 1 for. 45 kr.
Riksdaler species (rač.) 1 for. 10 kr.

U Franceskoj.

Louis d'or 8 for 55 kr.
Novi Louis d'or 7 for. 39 kr.
Napoleon d'or 7 for. 20 kr.
Frank (i po tom zlatni novci od 40, 20 a srebàrni od 5 i 2, ¾ ½ ¼ Franka) = 23 kr.
Couronne (kruna) 2 for. 21 kr.
Grand ecu 2 for. 16 kr.
Livre 22½ kr.
Louis blanc 2 for. 2 kr.
Ecu (škuda) 2 for. 18 kr.
Centime ¼ kr.
Decime 2½ kr.
Liard ¼ kr.
Sous 1¼ kr.

U Gàrčkoj.

Minerva (od zlat.) 2 for. 2¼ kr.
Phoinix (od srebr.) 20¾ kr.
Drahma (račun.) 22½ kr.

U Nizozemskoj.

Dukat (zlat.) 4 for. 21 kr.
Ruyder 14 for.
Souverain 6 for. 45 kr.
Ryksdaler (srebr.) 2 for. 3 kr.
Craon 1 for. 38 kr.
Dubbeltje 1 for. 49¼ kr.
Groot 1 for. 1 kr.
Patagon 2 for. 45 kr.
Snaphahn 15 kr.
Stüber 2½ kr.
Forinta (račun.) 49⅖ kr.

U Papinskih dàržavah.

Doppia (zlat.) 6 for. 28 kr.
Leonina 8 for. 50 kr.
Pistola 6 for. 39 kr.
Cekin (Zechino) 6 for 28 kr.
Carlino (srebr.) 7½ kr.
Giulio 12½ kr.
Gropo 6¼ kr.
Lira 25 kr.
Škuda 2 for. 9 kr.
Gazetta 1¼ kr.
Bajocca (měd.) 1 kr.
Denaro 2 kr.
Soldo 1¼ kr.

Digitized by Google

U Portugalu.

Cruzado (zlat.) 1 for. 41 kr.
Doblas » 6 » 20 »
Dobra » 33 » 16 »
Dobraon » 63 » 12 »
Millerces » 3 » 10 »
Escudo » 4 » 9 »
Joan (Ivan) » 16 » 38 »
Lisbonina » 12 » 24 »
Moedor » 33 » 5 »
Cruzado (sreb.) 56½ kr.
Vintems 15 kr.
Teston 14 kr.
Croce 10 kr.

U Pruskoj.

Dukat (od zlat.) 4 for. 31 kr.
Friedriks d'or 7 for. 30 kr.
Blaffert (od sreb.) 4¼ kr.
Albersthaler 2 for.
Groš 2¾ kr.
Talir 1 for. 25 kr.
Albus (od měd. bakr.) 2 kr.
Dreier ½ kr.
Pfenuig ¼ kr.

U Russii i Poljskoj.

Cervónec sv. Andreja (Dukat sv. Andrije) od zlata 4 for.
Platinnoj červónec (od platine) 4 for. 37 kr.
Imperial novi 15 for. 16 kr.
» stari 19 for. 37 kr.
Rublj (zlat.) 1 for. 53 kr.
Souverain (polski) 13 for.
Dukat u Kurlandu 4 for. 20 kr.
Rublj srebra stari 2 for. 10 kr.
» » novi 1 for. 32 kr.
Pjätok (Petak) 2½ kr.
Pjatalnik 23 kr.
Kopejka (od měda) ½ kr.
Poluška » » ¼ »
Trojak » » 1½ kr.
Pičuiacdz » » (poljski) ¼ kr.
Poltóra (polski) 1¼ kr.
Rublj (od měda) 16 kr.
Szóstak (šestak) poljski 2¾ kr.

U Sardiniji.

Carlino (zlat.) 18 for. 12 kr.
Madona 7 for. 34 kr.
Pistola 10 for. 57 kr.
Zechino 4 for. 18 kr.
Lira (sreb.) 19 kr.
Georgino 25¼ kr.
Parpajola 7 kr.
Scudo 1 for. 55 kr.
Soldo 5¾ kr.
Cagliarese (mědeni) 3¾ kr.
Quatrino ¼ kr.

U Saskoj.

August d'or 8 for. 8 kr.
Dukat 4 for. 21 kr.
Groš (sreb.) 2¾ kr.
Dreier » ¾ kr.
Talir 1 for. 30 kr.

U kralj. obiuh Sicilijah.

Decuple (zlatni) 50 for.
Ducato 1 for. 20 kr.
Oncia 4 for.
Carlino (srebàrni) 3 for.
Scudo 1 for. 56 kr.
» u Sicilii 1 for. 58 kr.
Taro 19 kr.
» u Sicilii 10 kr.
Grono (mědeni) 1 kr.
Quatrino ½ kr.

U Spanjolskoj.

Doblen (od zlat.) 30 for. 43 kr.
Coronilla „ „ 1 „ 52 „
Pistola „ „ 7 „ 50 „
Escudo d'oro (od zlata) 3 for. 38 kr.
Cinea (srebàrna) 31 kr.
Escudo de vellon 1 for. 2 kr.
Peseta de vellon 26 kr.
Peso duro (novi) 2 for. 4 kr.
Piast 2 for. 5½ kr.
Real 13 kr.
„ de vellon 7 kr.
Dinero (mědeni) ½ kr.
Meravedi ¼ kr.

U Švajearskoj.

Pistola (u Bazelu) 9 for.
„ (u Bernu) 8 for. 42 kr.
Bocke (u Zürichu) 30 kr.
Talir (u Genfu) 2 for. 16 kr.
Ecu blanc 1 for. 41 kr.
„ bon 1 for. 24 kr.
Frank 34½ kr.
i t. d.

U Švedskoj i Norvegii.

Dukat (zlat.) 4 for. 30 kr.
Daler (sreb.) 22 kr.
Mark „ 5½ kr.
Riksdaler 2 for. 12 kr.
Schilling 2¾ kr.
Orth (Norv.) 26 kr.
Dalor (od měd.) 7¼ kr.
Firk „ „ ½ kr.
Slantar ¾ kr.

U manjih talianskih dàržavah.

40 lirah u Parmi (zlat.) 15 for. 24 kr.
Pistola u „ „ 8 „ 51 „
Rosimo u Toskani „ 7 „ 52 „
Ruspone „ „ 12 „ 15 „

Digitized by Google

Scudino u Modeni (zlat.) 1 for. 17 kr.
Zechino u Toskani „ 1 „ 37 „
„ u Parmi „ 4 „ 28 „
„ u Luki „ 4 „ 18 „
Ducatone u Toskani (sreb.) 2 for. 31 kr.
Pezzo u „ „ 2 „ 31 „
Scudo u Luki „ 2 „ 12 „
Tallaro u Toskani „ 1 „ 56 „
Soldo u „ (měd.) ¾ kr.
Crozia u „ „ 1½ „

U Turskoj.

Mabul (zlatni) 13 for. 12 kr.
Funduk „ 3 „ 28 „
Šerif „ 2 „ 51 „
Mustafur „ 2 „ 46 „
Jermebesluk „ 5 „ 55 „
Piaster (groš) 10½ kr.
Rubija 11 kr.
Aspra lahka (sreb.) ¼ kr.
„ težka 1½ kr.
Para 1 kr.

Kesa zlata po 30,000 grošah.
„ srebra po 500 „

U Velikoj Britaniji.

Guinea (zlat.) 9 for. 38 kr.
Sovereign „ 9 „ 34 „
Crovn (Kruna) (srebra) 1 for. 16 kr.
Shilling (sreb.) 28 kr.
Groat „ 9½ kr.
Penny „ 2¼ „
Dollar „ 2 for. 5 kr.
Farthing (měd.) ¼ kr.
Half penny „ 1 „
Pound sterling (računa) 9 for. 24½ kr.

U sjedinjenih državah sěverne Amerike.

Eagle (orao) od zlata 10 for. 38 kr.
Double „ 21 „ 19 „
Quater eagle „ 5 „ 5 „
Dime (od srebra) 12½ kr.
Dollar „ „ 2 for. 4 kr.
Cent. (od měda) 1¼ kr.

Sajmovi, vašari, pazari.

(*hris. i hr. znamenuje po starom kolendaru.*)

Almaš (Slav., varm. věr.): na Pohodjenje Gosp. 2. sèrpnja; na Veliku Gospu 15. kolovoza; na Malu Gospu 8. rujna; na Ime Marie (običajni al oveči vašari).

Andriaševci (Slav., brod. reg.): na Andriu 30. studenoga.

Babina Greda (Slav., brod. reg.): na Lovrinčevo 10. kolovoza (obič. ov.).

Babska i Novak (Slav., varm. věr.): na Brašanševo; na Malu Gospu 8. rujna (povl. ov.). — Svakiput i veliki marvinski. Na ovih vašarih dobit se mogu osobito stvari od dèrveta, kao: kace, burad, korita, kola, pluzi i t. d.

Baćin (Hèrv., II. ban. reg.): 1. studenoga (opr.).

Bakar (u Primorju): 13. sèrpnja; 1. i 30. studenoga.

Barna Velika (Hèrv., gjur. reg.): na hr. Markovo.

Bedenik (Hèrv., gjur. reg.): na hr. Cvětnicu; na hr. Preobražanje Hristovo.

Belec (Hèrv., varm. varašd.): na Gjurgjevo; u utorak po Trojaki (Duh.); na Ladislava; na Pohod. B.D.M.; na Miholje; na S. Katu; dan po B. D. M. Sněžnoj.

Benkovac (Slav., grad. reg.): 6. sèrpnja (hr. oprošt.).

Běle Vode (Hèrv., I. ban. reg.): 6. sèrpnja (oprošt. hr.).

Bèrdjani (Hèrv., II. ban. reg.): 27. kolovoza (oprošt.).

Bèrdovec (Hèrv., varm zagr.): u utorak po Uskèrsu (Vuzmu): u utorak na Duhovih (Trojakih); pèrvi dan po Vidovu; u ponedèljak po Petrovu; u ponedèljak za Angj. nedèljom; na Barbarinje (poveljeni).

Bèršljanec i Bèršljanica (Hèrv., križ. reg.): 29. rujna.

Bistra (Hèrv., varm. zagr.): na Sv. Anu 26. sèrpnja; dan po Maloj Maši (Gospi) 9. rujna.

Biškupec (Hèrv., varm. varaš.): dan po Velikoj Maši (Gospi) 16. kolovoza; dan po Maloj Maši 9. rujna.

Blinja (Hèrv., II. ban. reg.): 1. kolovoza (oprošt.).

Bobovac (Hèrv., II. ban. reg.): 3. svibn.; 14. rujna (oprošt.).

Bodegraj (Slav., grad. reg.): 27. kolovoza (hr. oprošt.).

Bogićevci Doljni (Slav., grad. reg.): na hr. Spasovo (oprošt.).

Bogićevci Gornji (Slav. grad. reg.): na duhovski utorak.

Boroevići (Hèrv., II. ban. reg.): 11 sèrpnja (oprošt.).

Digitized by Google

Borovac (Slav., grad. reg.): 11. studenoga (opr.).

Bosiljevo (Hèrv., varm. zagr.): u utorak po Spasovu (Zast. Kr.); 26. sèrpnja na Janu, 4. kolovoza na Bartolovo. — (Veliki vašari, nepoveljeni, ali na glasu).

Bošnjaci (Slav., brod. reg.): na Martinje 11. studenoga (obič. om.).

Bošjakovina kod sv. Bèrcka (Hèrv., zagr. varm.): na Veliki Petak: u nedělju po Tělovu (Brašančevu); u nedělju po Pošastju B. D. M.; u nedělju po Jakobovu; 13. studenoga (poveljeni); na Miholje (nepoveljeni).

Brestača (Slav., grad. reg.): 25. studenoga (oprošt.).

Brezovica (Hèrv., varm. zagr.): u četvèrti korizmeni t. j. srědopostni ponědeljak; na Barnabu 11. lipnja; na Donata 7. kolovoza (poveljeni).

Bribir (u Primorju): 29. lipnja.

Brine (Hèrv., og. reg.): svaki četvèrtak (neděljni vašar).

Brod (Hèrv., varm. varašd.): 24. veljače; 21. ožujka; drugi ponedeljak po velikoj noći, s blagom 25 svibnja; na Križ. ponedeljak, s blagom; 13. lipnja; 12 sèrpn. 24. kolovoza; 14. rujna; 30. studenoga.

Brod (Slav., brod. reg.): na hr. Blagovèst; na Trojstvo; na Porciunkulu 2. kolovoca; na svet. Katu 25. studenoga (svi ov. povl.). — Svaki put prie tog na osam danah marvinski. Osim toga svakog mladog četvèrtka (običajni oveći). Al i svakog prostog četvèrtka i nedělje slobodno je tèržit.

Cèrkvenibok (Hèrv., II. ban. reg.): 18. kolovoza (oprošt.).

Cèrna (Slav., brod. reg.): na Veliku Gospu 15. kolovoza; na Malu Gospu 8. rujna; na Miholje 29. rujna; na Šimuna i Juda 28. listopada.

Cernik (Slav., varm pož.): u nedělju po Spasovu (Z. Kr.); na Linardu.

Cirkvenica (u Primorju): 15. kolovoza.

Cremušnjak (Hèrv. II. ban. reg.): 11. sèrpnja (opr.).

Čuntić (Hèrv., II. ban. reg.): 17. sèčnja; 13. lipnja (oprošt.).

Čadjavica (Slav., varm. srěm.): na Petrovo.

Čaglić (Slav., grad. reg.): 24. travnja; na hr. uskèrsni ponedeljak (oproštenja).

Čakovec (u Medjimurju): na Cvětnicu; na Petra i Pavla 29. lipnja; na Porciunkulu 2. kolovoza; na Katarinje 25. studenoga.

Časma (Hèrv., križ. reg.): u poned. po Tri Kralja; u duhovski (trojački) utorak; na Mandalinje 22. sèrpnja; u nedělju po Sv. Kati.

Čepelovec (Hèrv., gjur. reg.): na Jelisavetu 19. studenoga (oprošt.).

Čepin (Slav., varm. věr.): na pr. Trojstvo; na hr. Miholje.

Čorac (Slav., grad. reg.): 11. sèrpnja (hr. opr.).

Črešnjevica Mala (Hèrv., gjur. reg.) dan po Spasovu (opr.).

Dabčevica Velika (Hèrv., gjur. reg.): 20. studenoga.

Dalj (Slav., varm. srěm.): na hr. Gjurgjevo; na hr. Lučinje (povl. ov.).

Daruvar (Slav., varm. pož.): u hr. Bělu nedělju; u nedělju po hr. Spasovu; na Sv. Anu 26. sèrpnja; u nedělju po Maloj Gospi.

Dèrljača (Hèrv., II. ban. reg.): 13. listopada (oprošt.).

Dèrnje (Hèrv., gjur. reg.): 24. travnja; u duhovski utorak; dan po Maloj Gospi t. je 9. rujna.

Desinić (Hèrv., varm. varašd.): 25. travnja; 26. sèrpnja.

Divuša (Hèrv., II. ban. reg.): 15. kolovoza; 8. rujna (opr.).

Djakovo (Slav., varm. věrov.): na Filiplje 1. svibnja; na Sv. Anu 26. sèrpnja; na Šimunje 28. listopada (povlašt. ov.). Svakiput osam danah marvinski.

Dragolić (Slav., grad. reg.): 29. kolovoza (oprošt,).

Draškovec (u Medjimuru): u srědu po Gjurgjevu; na Kajetana 7. kolovoza; na Roka 16. kolovoza; na Martinje 11. studenoga.

Drenovci (Slav., brod. reg.): na Veliku Gospu 15. kolovoza; na Malu Gospu 8. rujna; na Miholje 29. rujna.

Dubica (Hèrv., II. ban. reg.): na hr. Duhove; na Petrovo 29. lipnja (oproštenja). Svake subote raštel na glasu.

Dubovac (Hèrv., varm. zagr.): na Miholjice; na Vidovo; na Jakova; na Miholje; na Tomino.

Dubovec (Hèrv., varm. križ.): na Franju S.; u ponedělják po 5. Vuzmenoj (Uzk.) nedělji; u ponedeljak po 8. Trojačkoj (Duh.) nedělji.

Dubranci (Hèrv., varm. zagr.): na B. D. M. Sněžnu; na Sv. Katu; na Sv. Mariu; na Rokovo; dan po Šimunju.

Dubrava (Hèrv., varm. križ.): u nedělju po Tělovu (Brašan); na Margaretinje;

Digitized by Google

u nedělja po Margaretinju; u nedělju po Miholju.

Dubrava (Hèrv., varm. var.): na Anu 26. sèrpnja; dan po Velikoj Maši (Gospi) 16. kolovoza; dan po Maloj Maši 9. rujna; na Miholje 29. rujna; na Nikolje 6. prosinca.

Dubrava: na Margaretinje 13. sèrpnja,

Dvor (Hèrv., II. ban. reg.): svake subote; a 5. svibnja (oproštenje).

Erdevik (Slav., varm. srěm.): na hr. Markovo; na hr. Miholje (povl. ov.).

Erdut (Slav., vram. srěm.): na Vasiliu; na Bernardu.

Feričanci (Slav., varm. věr.): na Josipovo; na Duhove; na Stěpana kralja; na Svesvete; na Bartolova.

Gaj (Slav., varm. pož.): dan prie nedělje po sv. Ižidoru; na sv. Katu 25. studenoga.

Garčin (Slav., brod. reg.): na Filipa i Jakova 1. svibnja; na Duhove; na Petra i Pavla 29. lipnja; na Matiu 21. rujna.

Garešnica (Hèrv., križ. reg.): na Duh. utorak; 20. lipnja; na Pošastje B. D. M. 2. sèrpnja; 2. studenoga.

Gergjevec Mali (Hèrv., gjur. reg.): 7. studenoga.

Gergjevec Veliki (Hèrv., gjur. reg); dan po hr. Duhovih (Trojakih).

Gibarac (Slav., varm. srěm.): na Ivana Nepomuka 16. svibnja (obič. om.).

Gjurgjevac (Hèrv-, gjur. reg.): na Gjurgjevo 24. travnja; dan po Spasovu (Zast. K.); na Lovrinčevo 10. kolovoza.

Glavićani (Hèrv., II. ban. reg.): na Duhov. Pon. hr. (opr.).

Glina (Hèrv., I. ban. reg.): 16. svibnja; 20. rujna (povel. velika vašara). — Osim toga svake srědo nedělјni vašar, gde je i marha na prodaju.

Gora (Hèrv., I. ban. reg.): pete nedělje po Uskèrsu; 26. sèrpnja; 15. kolovoza; 8. rujna (oprošt.).

Gorica Velika (Hèrv., zagr. varm.): u ponedělјak po Svěćnici (Světl M.); na Filipje 1. svibnja: u ponedělјak po Tělovu (Brašančevu); na Lovrinčevo 10. kolovoza; u ponedělјak pred Malom Mašom (Gospom); na Mateovo 21. rujna; na Tereziu 15. listopada; dan po Lucinju 14. prosinca (grudna).

Gorice (Slav., grad. reg.): na Vidovo.

Gospić (Hèrv., lič. reg.): 1. svibnja; 10 listopada (traje svaki po 3 dana). — Osim toga svaki petak nedělјni vašar.

Gradac (Slav., varm. věrov.): na Petra i Pavla 29. lipnja (manji vašar od robe).

Gradec (Hèrv., varm. križ.): 5. korizmene nedělje; 6. pouzkèrsne nedělje; na Petrovo 29. lipnja; u nedělju po Petrovu; u nedělju po Uzv. sv. Križa.

Gradina (Slav., varm. věrov.): na Ilinje 20. sèrpnja (manji vašar od robe).

Gradiška Nova (Slav., grad. reg.): 25. ožujka (oprošt. s marvinskim vašarom); na hr. Duhove; 20. kolovoza; 1. studenoga (opr. s. marvinskim vašarom).

Gradiška Stara (Slav., grad. reg.): 29. rujna. Osim toga 21. svibnja (hr. opr.).

Gradišće (Slav., brod. reg.): na Franju Seraf. 4. listopada (obič. om.).

Graduša Velika (Hèrv. II. ban. reg.): u hr. Duhov. ponedělјak (opr.).

Gredjani (Slav., grad. reg.): 26. listopada (hr. oprošt.).

Grobnik (u Primorju): 1. svibnja; na pr. Trojstvo.

Grubišnopolje (Hèrv., gjur. reg.): 19. ožujka; 5. svibnja; osmi dan po Spasovu (Zast. Krist.); 4. listopada.

Gvozdansko (Hèrv., II. ban. reg.): 1. svibnja (opr.).

Hampovica (Hèrv., gjur. reg.): na Andriu 30. studenoga.

Hrastovica (Hèrv., II. ban. reg.): u Duhov. utorak; 24. kolovoza. (oprošt.)

Hraščina (Hèrv., varm. zagr.): na 7. Žalostih Mar.; na Florianovo 4. svibnja; na Ladislava 27. lipnja; na Anu 26. sèrpnja; na Stěpana K. 20. kolovoza; na Ime Mar.; na Franju Ser. 4. listopada.

Ilok (Slav., varm. srěm.): na Antunovo 13. lipnja; na Ivanje 24. lipnja; na Porciunkulu 2. kolovoca; na Ivana Kapistr. 23. listopada (povl. ov.).

India (Slav., varm. srěm.): na hr. cara Konstantina; na hr. Malu Gospu: na hr. Pohodj. Gospino (povl. ov.).

Irig (Slav., varm. srěm.): na hr. Teodoriku; u hr. Čistu Nedělju u Postu; na hr. Veliku Gospu (povl. ov.).

Ivanec (Hèrv., varm. varašd.): na tri Kralja; na Petrovo; na Magdalenje; na Rožaliu (oprošt.).

Ivanić Grad (Hèrv., križ. reg.): na Gèrgurevo 12. ožujka; na Florianovo 4. svibnja; na Petrovo 29. lipnja; na Franju Ser. 4. listopada; na Tominje 21. prosinca,

Ivanić Kloštar (Hèrv., križ. reg.): dan po Tri Kralja; dan po Světl. Mar. (Svěćnici); dan po Blagověsti (N. B. D.

Digitized by Google

M.); dan po Velikoj Gospi (Maši); dan po Maloj Gospi; dan po Zač. B. D. M.

Ivankovo (Slav., brod. reg.): na Ivanje 24. linpja (obič. ov.).

Jablanac (Slav., grad. reg.): 1. kolovoza (hr. oprošt.)

Jamnica (Hèrv., varm. zagr.): 17. sěčnja; u utorak po Vuzmu (Uzk); u utorak po nedělji pr. Trojstva; na Rokovo.

Jamnica na Kiseloj Vodi (Hèrv., varm. zagr.): na Ignatia.

Jankovci (Slav., brod. reg.): na Veliku Gospu 15. kolovoza (obič. om.).

Jarak (Slav., petrov. reg.): na hr. Petrovo (obič. om,)

Jasenaš (Hèrv., gjur. reg.): 1. kolovoza.

Jasenovac (Hèrv., II. ban. reg.): 6. sèrpnja; 15. kolovoza; 8. rujna; 15. kolovoza; 8. rujna; 6. prosinca (oproštenja). — Svaki četvèrtak raštel.

Jastrebarsko (Hèrv., varm. zagr.): u utorak po Trojakih (Duh.)

Javorani (Hèrv., II. ban. reg.): 26. listopada (oproštenje).

Jelenska (Hèrv., varm. križ.): u Angjeosku nedělju; u nedělju po sv. Barbari; na Ivanje (cèrkveno opr.).

Jošavica (Hèrv., II, ban. reg.): na Voz. Gosp. t. j. hr. Spasovo (opr.).

Kamenica (Slav., varm. srěm.): 3. svibnja; 22. lipnja; 18. listopada.

Kapela (Hèrv., gjur. reg.): na Mandalinje 22. sèrpnja.

Kapela Nova (Slav., grad. reg.): u nedělju po Duhovih; u nedělju po Maloj Gospi (oprošt.).

Kaptol (Slav., varm. pož.): dan po Petrovu.

Karlovac (Hèrv., varm. zagr.): 8. svibnja na Miholjice; 15. lipnja na Vidovo; 25. sèrpnja na Jakova; 29. rujna na Miholje; 21. prosinca na Tomino (veliki vašari). — Osim toga svaki petak vašar, ako nije na isti dan svetac. (Sve vašari na glasu.)

Katalena Sirova (Hèrv., gjur. reg.): u nedělju po Kati (opr.).

Klakar (Slav., brod. reg.); 28. sèrpnja; na Malu Gospu 8. rujna.

Klanjec (Hèrv., varm. varašd.): dan po tri Kralja; u ponedèljak prie Pokladah (Fašin.); u poneděljak po svakoj kvaternoj nedělji; u poneděljak po Cvětnoj nedèlji; u poned. po 4. pouzkèrsnoj (povuzmenoj) nedělji; u poned. po Petrovu; na Lovrinčevo; na Lenardovo.

Klenovnik (Hèrv., varm. varašd.): u poneděljak po Trojstvu; na Antunovo 13. lipnja (poveljena).

Klokočevik (Slav., brod. reg.): na Ivana K. 24. lipnja.

Klošter (Hèrv., gjur, reg.): na Benedikovo.

Klošter kod Kobaša (Slav., grad. reg.): na Ivanje; na Petrovo (oprošt.).

Kobaš (Slav., grad. reg.): 15. kolovoza; u nedělju po Miholju (opr.).

Komogovina (Hèrv., II. ban. reg.); 18. kolovoza; 20. studenoga; u subotu pèrvoga tjedna po hr. uskèrsnom postu (opr.).

Kopanica Velika (Slav.. brod. reg.): na Iliu 20. sèrpnja; u Trojstvenu nedělju (povl. ov.) — Svakiput 8. danah marvinski vašar.

Koprivnica (Hèrv., varm. križ.) dan po Blagověsti (Nazv. B. D. M.); na Pohod. B. D. M.; dan po Nikolju. — Izvan toga; 13. sěčnja (prezimca): 17. veljače (svečua); 9. ožujka (sušca); 6. travnja; 18. svibnja (rožnjaka); 22. lipnja (klasna); 20. sèrpnja, 17. kolovoza (velikom.); 21. rujna (malom.); 12. listopada; 16. studenoga (sesvečaka; 28. prosinca (grudna).

Korenica (Hèrv., otoč. reg.); svake subote nedělјni vašar.

Kostanjica (Hèrv., II. ban. reg.); na Gèrgurevo 12. ožujka; na Martu 29. sèrpnja; 14. studenoga. — Svaki poneděljak nedělјni vašar, a prěko Une raštel.

Košutarica (Slav., grad. reg.): 29. sěrpnja (oprošt.).

Kotorani (Hèrv., II. ban. reg.); pèrve nedělje po hr. Uskèrsu; 1. kolovoza (oprošt.).

Koturiba (u Medjimurju): na sedam Žalostih Marie; u nedělju po uzviš. sv. križa.

Kozarica (Slav., grad. reg.): 1. svibnja; 1. studenoga (opr.).

Kozarovec (Hèrv., gjurgj. reg.): 24. lipnja; 16. kolovoza (oproštenja).

Krapina (Hèrv., varm. varašd.): na Jožefovo (Jos.) 19. ožujka; dan po Florianovu 5. svibnja; na Ivana Nep. 16. svibnja; na Ladislava 27. lipnja; u nedělju po Škapularih 16. sèrpnja; u poned. po Zast. Krist. (Spavovu); u poned. po Imenu Marie; na Miholje 29. rujna; na Martinje 11. studenoga; na Nikolje 6. prosinca. — Osim toga svake subote, ili ako je na isti dan svetac, svakoga poneděljka maršeći, živadji i t. d. sajam.

Digitized by Google

Krapje (Hèrv., II. ban. reg.); 13. lipnja (oprošt.).

Kravarsko (Hèrv., varm. zagr.): u ponedèljak po Bèloj Nedèlji; 24. kolovoza; 15. rujna (malomešnjaka).

Križevci (Hèrv., varm. križ.): na Fabianovo 20. sèčnja; u ponedèljak po Cvètnici; na Našastje sv. Križa; u utorak po Trojakih (Duhovih); na Ladislava 27. lipnja: na Porciunkulu 2. kolovoza; na Uzviš. sv. Križa 14. rujna; na Lukovo 18. listopada; na Martinje 11. studenoga; u ponedèljak pred Božićem. — Osim toga nedèljni sajam svaki četvèrtak, ako nije na isti dan koi veliki svetac.

Kukojevci (Slav., varm. srèm.): na Presv. Trojstvo (povl. om.).

Kukunjevac (Slav., grad. reg.): 26. listopada (hr. oprošt.).

Kukuruzari (Hèrv., II. ban. reg.): 27. kolovoza; u kr. Uskèr. Poned. (oprošt).

Kupinovac (Hèrv., gjur. reg.): na Veliki Gospu; ua Malu Gospu (oprost.).

Kutina (Slav., varm. pož.): na Sv. Šaveria 3. prosinca; na Petra i Pavla.

Kutjeva (Slav., varm. pož.): na Veliku Gospu; na Malu Gospu.

Lasovac (Hèrv., gjur. reg.): 19. sèčnja (oprošt.).

Legrad (u Medjimurju): na Gèrgurevo 13. ožujka; na Bartolovo 24. kolovoza; na dan Mèrtvih 2. studenoga; na Luciu 13. pros.

Lipovčani (Hèrv., križ. reg.): na Petronilu 31. svibnja.

Lipovljani (Slav., grad. reg.): na Josipovo 19. ožujka; na Ilinje 20. sèrpnja; 8. prosinca (oprošt.).

Lobor (Hèrv.; varm. varašd.): u ponedèljak po 1. Vuzmenoi (Usk.) nedèlji; dan po Petrovu; dan po Mal. Maši (Gospi).

Lovas (Slav., varm. srèm.): na Martinje 11. studenoga (obič. om.).

Lovča (Hèrv., II. ban. reg.): u hr. Duhov. utorak (opr.).

Lovska (Slav., grad. reg.): na hr. Teodora Tirona (opr.).

Ludbreg (Hèrv., varm. križ.): na Veliki Ponedèljak; na Gospu od Škapularah; u ponedèljak prie Male Maše (Gospe); na Tominje.

Ludina (Hèrv., varm. križ.): na Miholjice 8. svibnja: na Miholje 29. rujna.

Lužani (Slav., grad. reg.): na Tri Kralja; na Cvètnicu; na Mladi Uskers; na Margaritje 13. sèrpnja.

Ljubešćica (Hèrv., varm. križ.): na Antuna 17. sèčnja; na Matievo 25. veljače; na Josipovo (Jožefovo) 19. ožujka; u vuzmeni (usk.) utorak; peti dan po Trojakih (Duh.); na Antuna Pad. 13. lipnja; na Pošastje B. D. M. 2. sèrpnja; na Razd. Apost. 15. sèrpnja; dan po Sněžnoj Marii 5. kolovoza; na Bartolovo 24. kolovoza; na Mateovo 21. rujna; na Šimunje 28. listopada; na Andriu 30. studenoga.

Ljubina (Hèrv., II. ban. reg.): 20. rujna (oprošt.).

Mačkovo Selo (Hèrv., II. ban. reg.): 26. listopada (opr.).

Magjarovo (Hèrv., varm. križ.): na Gèrgurevo 12. ozujka; na Markovo 25. travnja; dan po Vidova 16. lipnja; na Mandalinje 22. sèrpnja; na Lovrinčevo 10. kolovoza; na Jeronima 30. rujna.

Maja (Hèrv., I. ban. reg.): tretje nedèlje po Uskèrsu; 20. sèrpnja (oprošt.).

Mašić (Slav., grad. reg.): 1. kolovoza (hr. opr.).

Medare (Slav., grad. reg.): 18. kolovoza (hr. opr.).

Medjurić (Slav., grad. reg.): na Malu Gospu 8. rujna; na Nikolje 6. prosinca (oprošt.).

Meljani (Slav., varm. věrov.): po hr. na Preobraženje Hristovo 9. kolovoza (manji vašar od robe).

Meminska (Hèrv., II. ban. reg): 21. svibnja (opr.).

Miholanec (Hèrv., gjur. reg.): na Miholje 29. rujna. — Zatim opr.: 13. lipnja; 15. kolovoza.

Miholjac (Slav., varm. věr.): na Porciunkulu; na Miholje. — Tri dana prie marvinski pazar.

Mikanovci Novi (Slav., brod. reg.): na Bartolovo 23. kolovoza (povl. ov.). — Prie toga 8. danah najveći u Slavonii marvinski vašar.

Mitrovica (Slav., varad. reg.): na hr. 40. Mučenikah; na hr. Spasovo; na hr. Ilinje; na hr. Malu Gošpu (povl. ov.).

Molve (Hèrv., gjur. reg.): 21. kolovoza; 25. studenoga. — Zatim opr.: u uskèrsni ponedèljak; u duhovski ponedèljak; na Veliku Gospu.

Morović (Slav., var. reg.): 5. kolovoza.

Moslavina (Slav., varm. věr.): na mladi Uzkèrs; na Malu Gospu. — Tri dana na pèrvo marvinski vašar.

Mosti (Hèrv., gjur. reg.): na Benedikovo (opr.).

Digitized by Google

Munjava (Hèrv., og. reg.): pèrvi četvèrtak svakoga měseca.
Našice (Slav., varm. věr.): na Antuna Pad.; na Veliku Gospoinu; na 40 Mučenikah; na Andriu.
Nedelišče i Vidovec (u Medjimurju): na Vidovo 15. lipnja.
Němci (Slav., brod. reg.): na Cvětnicu; na Duhove; na Petra i Pavla 29. lipnja; na Stěpana kralja 20. kolovoza; na Katu 25. studenoga.
Novigrad (Hèrv., gjur. reg.): 19. ožujka; 12. kolovoza; 19. studenoga. — Zatim 15. sèrpnja (opr.).
Novi Vinodolski (u Primorju): 1. svibnja: 13. prosinca.
Novoselec (Hèrv., križ. reg.): na Vidovo 15. lipnja; na Jakovlje 25. sèrpnja.
Novska (Slav., grad. reg.): 25. ožujka; 18. listopada.
Nuštar (Slav. varm. srěm.): na Duhove sva tri dana; na sv. Anu 26. sèrpnja; na Šimunje 28. listopada. — Svakiput 8 danah marvinski vašar.
Ogulin (Hèrv., og. reg.): svake srěde; zatim (veliki vašari) sva tri dana po Duhov. Ponedèljku; 9., 10. i 11. rujna.
Okučani (Slav., grad. reg.): na hr. Cvětnicu; 5. travnja. — Zatim 20. studenoga (hr. opr.).
Oraovica (Hèrv., II. ban. reg.): 13. svibnja (opr.).
Oriovac (Slav., grad. reg.): na Emerika; na Tominje.
Orubica (Slav., grad. reg.); 14. veljače; 20. sèrpnja (opr.).
Osekovo (Hèrv., varm. križ.): na Jožefova (Josipovo) 19. ožujka; na Janjinje 26. sèrpnja.
Oseк (Slav., varm. věr.): na Fabianovo 20. sječnja; na Jurjevo 24. travnja; na Ilinje 20. sèrpnja; na Lučino 18. listopada (svi veliki). — Prie svakog osam danah glavni takodjer marvinski vašar.
Otočac (Hèrv., otoč. reg.): tri dana po Trojstvu; 6., 7. i 8. listopada (velika vašara). — Osim toga svake srěde nedèljni vašar.
Otok (Slav., brod. reg.): na Josipovo 19. ožujka; na Antuna Pad. 13. lipnja; na Nikolje 6. prosinca.
Paklenica (Slav., grad. reg.): na hr. Spasovo (opr).
Pakrac (Slav., varm. pož.): na hr. Blagověst; na hr. Ignatiju; na hr. Duhove; na hr. Ilinje; na hr. Malu Gospu.
Pavlovac (Hèrv., gjur. reg.): 8. kolov.
Pazuho Staro (Slav., petr. reg.): na Ilinje; na Svesvete (povl. om.).
Peratovica Velika (Hèrv., gjur. reg.): 26. listopada.
Prelok (u Medjimurju): u Trojački utorak; u ponedèljak po Jakovu.
Peteranec (Hèrv., gjur. reg.): 25. sječnja; 29. lipnja.
Patrianci (Hèrv., varm. varašd.): na Rožaliu; dan po Petrovu (sajmovi maršeći).
Petrievci (Slav., varm. věr.): na Nikolje.
Petrinja (Hèrv., II. ban. reg.): u Veliki Petak; u petak po Brašančevu; na Lovrinčevo; na Timonje.
Petrovo Selo (Slav., grad. reg.); 17. sječnja; 13. lipnja (opr.).
Pisanica Velika (Hèrv., gjur. reg.): 21. ožujka.
Pitomača (Hèrv., gjur. reg.): na Vidovo 15 lipnja.
Plaški (Hèrv., og. reg.): svaki utorak (nedèljni vašar.).
Plavšinec (Hèrv., gjur. reg.): 23. travnja (opr.).
Plošćica Stara (Hèrv., križ. reg.): na Tri Kralja 6. sječnja; na Petrovo 29. sèrpnja.
Podgaice (Slav., brod. reg.): u Trojstvenu nedělju.
Podgorač (Slav., varm. věr.): na Ivana Nep.; na Martinje.
Pod Okičem kod B. D. M. (Hèrv. varm. zagr.): u ponedèljak po Im. Mar. (nepov.).
Pod Okicem kod Sv. Martina (Hèrv., varm. zagr.): na Martina Papa 12. studenoga (nepov.).
Podove (Hèrv., II. ban. reg.): svake subote.
Podvinje (Slav., brod. reg.): na Blagověst 25. ožujka; na Antunovo 13. lipnja (prie ovog tri dana marvinski vašar): na Veliku Gospu 15. kolovoza; na Svesvete 1. studenoga; na Tominje 21. prosinca (svikolici povl ov.).
Pokupsko (Hèrv., varm. zagr.): 28. lipnja (klasna); u ponedèljak po Sv. Jakovu.
Požega (Slav., varm. pož.): na Antuna O.; na Cvětnicu; na Duhove; na Terezu; na Tomu.
Prislin (Hèrv., varm. varašd.): na Antunove 13. lipnja; 30. lipnja po Petrovu.
Privlaka (Slav., brod. reg.): na Martinje 11 studenoga.

Digitized by Google

Prugovec (Hèrv., gjur. reg.): na Barbaru 4. prosinca.

Rac Miholac (Slav., varm. vĕr.): na hr. Blagovĕst 25. ožujka; na hr. Duhove. — Svakiput 6. danah napèrvo marvinski pazar.

Racka Kaniža (u Medjimurju): na Ivana Nep. 16. svibnja; na Ivana Kèrst. 24. lipnja; na Lovrinčevo 10. kolovoza.

Rača (Hèrv., gjur. reg.): dan po Velikoj Gospi 16. kolovoza; dan po Maloj Gospi 9. rujna.

Račinovci (Slav., brod. reg.): na Ivanje 24. lipnja (obič. om.).

Radoboj kod kapele sv. Jakoba u Očuri (Hèrv. varm. varašd.): u utorak po Uzkèrsu; u utorak po Trojakih (Duhovih); na Jakobovo; dan po Velikoj Maši (Gospi); dan po Maloj Maši (Gospi).

Raevoselo (Slav., brod. reg.): na Iliu 20. sèrpnja.

Raić Dolnji (Slav.: grad. reg.): 18. kolovoza (hr. oprošt.).

Raić Gornji (Slav., grad. reg.): 29. lipnja: 21. prosinca.

Rakovac (Slav., var. reg.): na hr. Preobraženje (obič. om.).

Rasenica (Hèrv., gjur. reg.): 27. kolovoza.

Rastovac (Hèrv., križ. reg.): 20. rujna (hr. opr.).

Ravna Gora (Hèrv., var. zagr.): dan po Tri Kralja; na sv. Tereziu.

Rečice (Hèrv., varm. zagr.): na Jelenu; na Ivana K.; na Usĕk. sv. Ivana. (Poveljeni, nu neobdèržavaju se već od više godinah).

Remeta (Slav., var. reg.): na hr. 45 Mučenikah. (obič. om.).

Rĕka (u Primorju): 23. travnja; 24. lipnja; 15. kolovoza; 8. rujna.

Rozgo (Hèrv., varm. varašd.): na sv. Anu 26. sèrpnja.

Rujevac (Hèrv., II. ban. reg.): 18. kolovoza (oproštenje).

Ruma (Slav., varm. srĕm.): u hr. Čisti Četvèrtak; na hr. Petrovo; na hr. Miholje; na hr. Trifunovo (povl. ov.).

Samarica (Hèrv., križ. reg.): na Iliu 20. sèrpnja; na Katu 25. studenoga.

Samobor (Hèrv., varm. zagr.): na Valentinovo 14. veljače; na Jožefovo (Josipovo) 19. ožujka; u Veliki Petak; na Jelinje 22. svibnja; na Inocenciu 28. sèrpnja; na Lovrinčevo 10. kolovoza; na Tominje 21. prosinca (poveljeni).

Sarvaš (Slav., var. vĕr.): na Valentina 14. veljače; na Ivanje 24. lipnja; na Lučinje 18. listopada; na Tominje 21. prosincu (obič. om.).

Sela (Hèrv., varm. varašd.): u poneděljak po Běloj Nedělji; dan po Kati.

Semeljci (Slav., var. vĕr.): na Malu Gospu 8. rujna (obič om.).

Sesvete (Hèrv., gjur. reg.): dan po Sviuh Svetih, t. j. 2. studen.

Sesvete (Hèrv., zagr. varm.): 25. svibnja (rožnjaka) na Mandalinje; 2. studenoga (sesvečaka) na dan Mèrtvih.

Severin (Hèrv., gjur. reg.): 12. sèrpnja.

Severin (Hèrv., varm. zagr.): na Ivana K.; na Rokovo.

Sibinj (Slav., grad. reg.): u nedělju po Spasovu; u nedělju po Ivanju; u nedělju po Mateovu (opr.).

Sisak (Hèrv., varm. zagr.): u srĕdu po Svĕčnici (sv. M.); u utorak po Cvĕtnici; na Florianovo; dan po Spasovu (Zast. K.); 15. sèrpnja; na sv. Klaru; 16. rujna; 19. studenoga. — Osim toga u svaki četvèrtak nedělјni vašar.

Sisak (Hèrv., II. ban. reg.): svaki četoèrtak.

Slabinja (Hèrv., II. ban. reg): 26. listopada (opr.).

Sladoevci (Slav., varm. vĕrov.): na Antunovo 13. lipnja; na Barbaru 4. prošinca (manja vašara od robe).

Slankamen (Slav., var. reg.): na Pohodjenje Gospino 2. sèrpnja (povl. ov.).

Slatina (Slav., varm. vĕrov.): po hr. na Petra i Pavla 29. lipnja; po hr. na sv. Nikolu 6. sĕčnja. — Svakiput 6 danah napèrvo marvinski pazar.

Slunj (Hèrv., slunj. reg.): svakoga četvèrtka (nedělјni vašar).

Soljani (Slav., brod. reg.): na Petrovo 29. lipnja; 2 sèrp.

Sopje (Slav., varm. vĕrov.): na Mariu Mandalinu 22. sèrpnja (manji vašar od robe).

Sošice (Hèrv., slunj. reg.): 6. svibnja; 2. kolovoza (velika vašara).

Sotin (Hèrv., varm. srĕm.): na Prenešenje Gospino t. j. u nedělju po Spasovu; na Vidovo 15. lipnja (povl. ov.).

Središče (u Medjimurju): 27. listopada.

Sredska (Hèrv., križ. reg.): na hr. Veliku Gospu.

Staro Selo (Hèrv., II. ban. reg.): 21. svibnja; 20. rujna (opr.).

Staza (Hèrv.: II. ban. reg.): 24. travnja; 15. lipnja; 11. studenoga (opr.).

Digitized by Google

Stèrmen (Hèrv., II. han. reg.): 6. kolovoza (opr.).
Slivica [Slav., grad. reg.]: 22. sèrpnja [opr.].
Stubica dolnja [Hèrv., varm. zagr]: u pèrvu nedèlju adventsku [Prišatja]; u subotu i nedèlju četvèrtu adventsku; u subotu i nedelju Pedesetaču; u subotu prie druge nedèlje korizmene, i u istu nedèlju korizmenu kvatèrnu; u sobotu prie Cvètnice i na istu Cvètnicu; u subotu i nedèlju Trojstvenu; u subotu i nedèlju Angjelsku; u subotu i nedèlju kvaternu jesensku.
Stupnik [Hèrv., varm. zagr.]: dan po Ivanu Nep., naime 17. svibnja [nepov.].
Subocka [Slav., grad. reg.]: 2. sèrpnja [opr.].
Sunja [Hèrv., II. bau. reg.]: svake nedèlje prie 24. lipnja; 22. sèrpnja [opr.].
Sveta Ana [Hèrv., gjur. reg.]: u nedèlju po sv. Ani [opr.].
Sveta Jelena [Hèrv., varm. križ.]: na Jelenje 22 svibnja; na Vidovo 15. lipnja; na Lovrinčevo 10. kolovoza.
Središće Mursko [u Medjimurju]: dan po Antunovu; na Ladislava; na Mandalinje; na Martinje.
Sveta Jalžabeta [Hèrv., var. varašd.]: u ponedèljak pred Trojaki [Duh.]: dan po Velikoj Maši [Gospi]; dan po sv. Elizabeti.
S. Jelena kod Čakovca [u Medjimurju]: na Jelinje; dan po Mateovu.
S. Juraj na brègu [u Medjimurju]: na pr. Trojstvo.
S. Križ [u Medjimurju]: na Našestje S. Križa; na Uzv. S. Križa.
S. Maria [u Medjimurju]: na Veliku Mašu.
S. Martin [u Medjimurju]: na Martinje.
Sveti Tri Kralji [Hèrv., varm. zagr.]: dan po sv. Tri Kralja; u ponedèljak po Stèpanu Kralju; na Elizabetu.
Svilaj [Slav., brod. reg.]: na Gjurgjevo 24. travnja; u 5. nedèlju po Uskèrsu; na Ime Marie iliti u nedèlju po Maloj Gospi [obić. ov.].
Svinica [Hèrv., II. ban. reg.]: 6. sèrpnja; 26. listopada [oproštenje].
Svinjar [Slav., grad. reg.]: 8. rujna [opr.].
Šakanlie [Hèrv., II. ban. reg.]: 20. rujna [opr.].
Šamac [Slav., brod. reg]: na Petrovo; u nedèlju po Velikoj Gospi [obič. ov.].
Šandrovac [Hèrv., gjur. reg.]: na Pošastje B. D. M. 2. sèrpnja; na Žač. B.D.M. 8. prosinca.
Šarengrad [Slav. varm. srèm.]: na Spasovo; na Petrovo 29. lipnja [povl. ov.].
Šid [Slav., varm. srèm.]: na Svesvete 1. studenoga; na Josipovo 19. ožujka; na Lovrinčevo 10. kolovoza [povl ov.].
Šišatovac [Slav., varm. srèm.: na hr. Malu Gospu 8. rujna.
Štefanje [Hèrv., križ. reg.]: na 7 Žalostih Marie; na Vidovo 15. lipnja; na Štefanje 20. kolovoza; na Barbaru 4. prosinca.
Štrigova i Dekanec [u Medjimurju]: na Josiplje; na Mandalinje; na Jerolimovo; na Barbaru.
Taborišće [Hèrv., II. ban. reg.]: 29. lipnja [opr.].
Tabor Mali [Hèrv., varm. zagr.]: na Ivanje 24. lipnja; na Urlikovo 4. serpnja.
Terezovac drugčie Suhopolje [Slav. varm. vèrov.]: na Medardovo 8. lipnja; na Šimuna i Judu 28. listopada. [Svakiput 6 danah napervo marvinski pazar].
Tèrnovitica [Hèrv., križ. reg.]: na Filipje 1. svibnja; na Jakovlje 25. serpnja; 2. rujna; na Martinje 11. studenoga.
Tomaš [Hèrv., gjur. reg.]: na Tominje 21. prosinca.
Tomašica [Hèrv., križ. reg.]: na 7 Žalostih Marie; na Antunovo 13. lipnja, na Barbarinje 4. prosinca; na Tominje 21. prosinca.
Toplice [Hèrv., varm. varašd.]: dan po Filiplju; dan po Telovu t. j. Braš.; dan po Uzv. Sv. Križ.; dan po Martinju.
Topolje Novo [Slav., brod. reg.]: 1. kolovoza.
Topolovec [Hèrv., varm. zagr.]: na Obr. Sv. Pavla; u ponedèljak po Cvènici; na Ivana K.; na Lučino.
Topusko [Hèrv., I. bau. reg.]: perve nedèlje po hr. Uskersu; 15. lipnja; 2. serpnja; 6. serpnja [poveljeni].
Tovarnik [Slav., var. reg.]: na Mateovo 21. rujna, na Bartolovo 24. kolovoza [povl. ov.]
Trojstvo [Hèrv., gjur. reg: dan po Trojstvu.
Turnašica [Slav., varm. vèrov.]: na Trojstvo [manji vašar od robe].
Udbina [Hèrv., lič. reg.]: svaki ponedèljak nedèljni vaš.
Uskoki [Slav., grad. reg.]: 16. kolovoza [opr.].
Utolica [Hèrv., II. ban. reg.]: 5. svibnja [opr.].
Valpovo [Slav., varm. vèr.]: na Ivana

Digitized by Google

K.; na Začetje Gospoino; na Mat. Ap. s marvinskim pazarom.

Varadin (Slav., var. reg.): na Matiu; na Petrovo; na Martinje.

Varaždin (Hèrv., varm. varašd.): na Gjurgjevo; na Ivanje; na Jakobovo; na Emerikovo.

Velika (Hèrv., gjur. reg.); na Benedik. (opr.).

Velika (Slav., varm. požež.): na Markovo.

Vèrbanja (Slav. brod. reg.): na ime Marie t. j. u nedèlju po Maloj Gospi (obič. om.).

Vèrbica (Slav., varm. vèr.): na Pohodjenje Gospino 2. sèrpnja (obić om.).

Vèrbje (Slav., grad. reg.): 19. ožuj. (opr.).

Vèrbovec (Hèrv., varm. križ.): na Florianovo 4. svibnja; na Vidovo 15. lipnja.

Vèrbovljani (Slav., grad. reg.): 26. sèčnja (hr. opr.).

Verdnik (Slav., varm. srèm.): na hr. Lazarovo (obič. om.)

Vèrhovina (Slav., brod. reg.): na Veliku Gospu 15. kolovoza.

Vèrpolje (Slav., brod. veg.); na Ivana Kèr. 24. lipnja; na Stèpana Kr. 20. kolov

Vidovec Dolnji (u Medjimurju): na Benkovo.

Viduševac (Hèrv., I. ban. reg.): četvèrte nedèlje po Uskèrsu (opr., gdè se i marha prodaje.

Vinica (Hèrv., varm. varašd.): u ponedèljak po Markovu; na malo Telovo t. j. Brašančevo; u ponedèljak po Kraljevu; u Veliki Četvèrtak; na Nikolje; u ponděljak za svakom kvatèrnom nedèljom. — Pèrva tri maršeća.

Vinkovci (Slav., brod. reg.): na Ivana Nep. 6. svibnja; na Preobraženje 6. kolovoza; na Sesvete 1. studenoga (povl. om.) — Prie svakog po nèkoliko danah marvinski vašar.

Vinogora (Hèrv., varm. varašd.): na Miholjice 8. svib.

Virje (Herv., gjur. reg.): 20. sèčnja; 1. svibnja; 25. serpnja; 11. studenoga.

Virovitica (Slav., varm. vèrov.): na Sv. Tri Kralja 6. sèčnja; na Filiplje 1. svibnju; na Porciunkulu 2. kolovoza; na Mateovo 21. rujna. — Svakiput 6 danah napervo marvinski pazar.

Više Vočarice na berdu kod cerkve Sviuh Svetih blizu Gornjeg Raiča (Slav.; grad. reg.): na Bonaventuru, na Štèpana kralja; na Svesvetè

Voća (Herv., varm. varašd.): na Benedikovo; na Martinje; na Tominje (opr.).

Vugrovci (Hèrv., varm. zagr.): u nedèlju po Miholjicu, u nedèlju po Miholju.

Vukovar (Slav., varm. srèm.): 1. svibnja; 24. lipnja; 15 studenoga (povl. ov.). Skupa po nèkoliko danah marvinski vaš.

Vukovje na brègu Goilu (Hèrv., križ. reg.): u Uskèrsni ponedèljak; u Duhovski ponedèljak; na Vidovo 15. lipnja; na Malu Gospu 8. rujna.

Začretje kod Sv. Križa (Hèrv., varm. varašd.): dan po Našastju Sv. Križa 4. svibnja; dan prie Zast. Kr. t. j. Spasova; na Bartolovo 24. kolovoza; dan po Uzv. Sv. Križa 15. rujna.

Zagreb (Hèrv., varm. zagr.): u četvertak prie Cvètne nedèlje; dan po Marku; na Margaretinje t. j. Margaritje; dan po Stèpanu Kralju t. j. Kraljevu; na Šimunje; dan po Začetju t. j. Prijetju B. D. M. — Od ovih je znamenitii onaj na Margaretinje, a najznamenitii onaj na Kraljevo.

Zdenci Mali (Hèrv., gjur reg.): 20. rujna.

Zdenci Veliki (Hèrv., križ. reg.): 15. veljače; 15. svibnja; 10. kolovoza; 15. studenoga.

Zeledvor (Hèrv., varm. varašd.): na Ivana Nep.; na Denatovo 7. kolovoza (obadva maršeća).

Zelina Dolnja kod Sv. Nikole (Hèrv., zagr. varm.): 6. prosinza t. j. grudna.

Zelina Gornja (Hèrv. varm. zagr.): na Spasovo t. j. Zast. Kr. i drugi dan; na Tělovo t. j. Brašančevo i drugi dan; na Ivana Kr. i drugi dan.

Zemun (Slav., var. reg.): na Sv. Matiu 24. veljače; na Našastje Sv. Križa 4. svibnja; na Sv. Luciu 13. pros. (povl. ov.).

Zivaj (Hèrv., II. ban. reg.): 1. kolovoza (opr.).

Zrin (Hèrv., II. ban. reg.): 24. trav. (opr.).

Županja (Slav., brod. reg.): na Našastje Sv. Križa 3. svibnja; na Sv. Roka 16. kolovoza; na Uskovanje Sv. Ivana 29. kolov.: na sv. Luciu 13. pros. obič. ov.)

U Dalmaciji.

Brač na: Petrovo 29. lipnja.

Dubrovnik: 3. veljače.

Imoški: 2. kolovoza.

Kastel Lastva: svakog utorka; svakog petka.

Kastel Novi: na Veliku Gospu 15. kolovoza.

Knin: na Antuna Padovanskog 13. lipnja.

Kotor: dan po Svètlom Marinju 3. veljače.

Lesina na Faru: 10. svibnja.

Mokar: na Petrovo 29. lipnja; 10. serpnja.

Obrovac: na Josiplje 19. ožujka; na Duhove.

Split: 7. svibnja.

Šibenik 25., 26. i 27. sèrpnja.

Vis-Lissa: na Veliku Gospojinu 15. kolovoza.

Zadar: na Brigitu od 8. do 15. listopada.

Zaptat-Ragusa vecchia: na Vel. Gosp. 15. kol.

Digitized by Google

Plaćanje na željeznicah.

Na cara Ferdinanda sěvernoj željeznici

imedju **Beča, Bárna, Olomuca, Praga, Oderberga** (Vratislava, Berlina, Hamburga)

miljah	Od Beča u	na reda I.	II.	III.	IV.	miljah	Od Praga u	na reda I.	II.	III.	IV.
		fr. kr.	fr. kr.	fr. kr.	fr. kr.			fr. kr.	fr. kr.	fr. kr.	fr. kr.
1	Florisdorf	— 20	— 15	— 10	— 6	33	**Olmütz**	9 54	6 3	4 24	
2	Süssenbrunn	— 40	— 30	— 20	— 12	1½	Brodek	— 30	— 23	— 15	— 9
2½	Wagram	— 50	— 38	— 25	— 15		**Hamburg**				
4	Gänserndorf	1 20	1 —	— 40	— 24		**Berlin**				
5	Angern	1 40	1 15	— 50	— 30		**Breslau**				
7	Dürnkrut	2 20	1 45	1 10	— 42		Ratibor				
8	Drösing	2 40	2 —	1 20	— 48	15½	Oderberg	5 10	3 53	2 35	1 33
9	Hohenau	3 —	2 15	1 30	— 54	14	Ostrau	4 40	3 30	2 20	1 24
11	**Lundenburg**	3 40	2 45	1 50	1 6	13½	Schönbrunn	4 30	3 23	2 15	1 21
13	Saitz	4 20	3 15	2 10	1 18	11	Stauding	3 40	2 45	1 50	1 6
16	Branowitz	5 40	4 —	2 40	1 36	9½	Zauchtl	3 10	2 23	1 35	— 57
18	Raigern	6 —	4 30	3 —	1 48	8	Pohl	2 40	2 —	1 20	— 48
20	**Brünn**	6 40	5 —	3 20	2 —	6½	Weisskirchen	2 10	1 38	1 5	— 39
12½	Neudorf	4 10	3 8	2 5	1 15	5	Leipnik	1 40	1 15	— 50	— 30
14	Göding	4 40	3 30	2 20	1 24	3	**Prerau**	1 —	— 45	— 30	— 18
17	Bisenz-Pisek	5 40	4 15	2 50	1 42	5	Hullein	1 40	1 15	— 50	— 30
19	Hradiš	6 20	4 45	3 10	1 54	7	Napagedl	2 20	1 45	1 10	— 42
21	Napagedl	7 —	5 15	3 30	2 6	9	Hradiš	3 —	2 15	1 30	— 54
23	Hullein	7 40	5 45	3 50	2 18	11	Bisenz-Pisek	3 40	2 45	1 50	1 6
25	**Prerau**	8 20	6 15	4 10	2 30	14	Göding	4 40	3 30	2 20	1 24
27	Leipnik	9 —	6 45	4 30	2 42	15½	Neudorf	5 10	3 53	2 35	1 33
28½	Weisskirchen	9 30	7 8	4 45	2 51	26	**Brünn**	8 40	6 30	4 20	2 36
30	Pohl	10 —	7 30	5 —	3 —	24	Raigern	8 —	6 —	4 —	2 24
31½	Zauchtl	10 30	7 53	5 15	3 9	22	Branovic	7 20	5 30	3 40	2 12
33	Stauding	11 —	8 15	5 30	3 18	19	Saic	6 20	4 45	3 10	1 54
35½	Schönbrunn	11 50	8 53	5 55	3 33	17	**Lundenburg**	5 40	4 15	2 50	1 42
36	Ostrau	12 —	9 1	6 —	3 36	19	Hohenau	6 20	4 45	3 10	1 54
37½	Oderberg	12 30	9 23	6 15	3 45	20	Drösing	6 40	5 —	3 20	2 —
	Ratibor					21	Dürnkrut	7 —	5 15	3 30	2 6
	Breslau					23	Angern	7 40	5 45	3 50	2 18
	Berlin					24	Gänserndorf	8 —	6 —	4 —	2 24
	Hamburg					25½	Wagram	8 30	6 23	4 15	2 33
26½	Brodek	8 50	6 38	4 25	2 39	26	Süssenbrunn	8 40	6 30	4 20	2 36
28	**Olmütz**	9 20	7 —	4 40	2 48	27	Florisdorf	9 —	6 45	4 30	2 42
61	**Prag**	19 14	13 3	9 4	—	28	**Beč**	9 20	7 —	4 40	2 48

Od Beča do Hamburga netrěba više nego 45 satih; moći je i na jedan krat za cěli put platiti.

Bečko-Stokerauska željeznica.

miljah	Od Beča u	na reda I.	II.	III	IV.	miljah	Od Stokerau u	na reda I.	II.	III.	IV.
		fr. k.	fr. k.	fr. k.	fr. k.			fr. k.	fr. k.	fr. k.	fr. k.
1	Florisdorf	— 20	— 15	— 10	— 6	1	Korneuburg	— 20	— 15	— 10	— 6
1¼	Jedlersee	— 25	— 18	— 12	— 8	1½	Enzersdorf	— 30	— 24	— 15	— 9
1½	Enzersdorf	— 30	— 24	— 15	— 10	1¾	Jedlersee	— 35	— 27	— 18	— 10
2	Kornenburg	— 40	— 30	— 20	— 12	2	Florisdorf	— 40	— 30	— 20	— 12
3	**Stokerau**	1 —	— 45	— 30	— 18	3	**Beč**	1 —	— 45	— 30	— 18

Digitized by Google

Prelaz preko Simeringe u Mürzzuschlag.

Za ovaj prelaz mogu se na svih štaciah dàržavne željeznice dobiti vozne cedulje: Za kočiu četiri sědala plaća se 5 for., za město na kolih u »geschlossene Gesellschaftswagen« zvanih 1 fr. 20 za město u občinskom dostavniku (offene Stellwagen) 1 for. — Od 50 funtih pàrtljage neplaća se niš preko ovih 50 funtih za po 50 funtih plaća se 10 kr. sr. Děca mladja od 2 godine neplačaju ništa.

Južna dàržavna željeznica

Imedju **Mürzzuschlaga, Gradca, Marburga i Celja.**

miljah	Od Mürzzuschlaga u	na redu I.		na redu II.		na redu III.		miljah	Od Celja u	na redu I.		na redu II.		na redu III.	
		fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.			fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.
1	Langenwang . .	—	18	—	11	—	8	1¼	St. Georgen . .	—	23	—	14	—	10
1⅝	Krieglach . . .	—	29	—	18	—	13	2½	Ponigl	—	45	—	28	—	20
3⅛	Kindberg . . .	—	56	—	34	—	25	4⅝	Pöltschach . .	1	23	—	51	—	37
4	Marein	1	12	—	44	—	32	6½	Pragerhof . .	1	57	1	12	—	52
4⅞	Kapfenberg . .	1	28	—	54	—	39	7⅜	Kranichsfeld . .	2	13	1	21	—	59
5⅝	Bruck a/M. . .	1	37	—	59	—	43	9	**Marburg** . .	2	42	1	39	1	12
6⅝	Bärnegg . . .	1	59	1	13	—	53	9⅞	Pösnitz . . .	2	58	1	49	1	19
7⅛	Mixnitz . . .	2	8	1	18	—	57	11⅞	Spielfeld . . .	3	34	2	11	1	35
8¾	Frohnleiten . .	2	38	1	36	1	10	12½	Ehrenhausen . .	3	45	2	18	1	40
9¾	Peggau . . .	2	56	1	47	1	18	13⅝	Leibnitz . . .	4	5	2	30	1	49
10¼	Stübing . . .	3	5	1	53	1	22	15	Lebering . . .	4	30	2	45	2	—
10⅜	Gratwein . . .	3	14	1	58	1	26	15½	Wildon . . .	4	39	2	51	2	4
11⅝	Judendorf . .	3	25	2	5	1	31	17⅛	Karlsdorf . . .	5	8	3	8	2	17
12½	**Gradac** . . .	3	45	2	18	1	40	18¾	**Gradac** . . .	5	38	3	26	2	30
14⅛	Kalsdorf . . .	4	14	2	35	1	53	1⅛	Judendorf . .	—	20	—	12	—	9
15⅜	Wildon . . .	4	44	2	53	2	6	1⅝	Gratwein . . .	—	32	—	19	—	14
16¼	Lebering . . .	4	53	2	59	2	10	2¼	Stübing . . .	—	41	—	25	—	18
17⅝	Leibnitz . . .	5	17	3	14	2	21	2¾	Peggau . . .	—	50	—	30	—	22
18¾	Ehrenhausen .	5	38	3	26	2	30	3¾	Frohnleiten . .	1	8	—	41	—	30
29⅜	Spielfeld . . .	5	49	3	33	2	35	5⅜	Mixnitz . . .	1	37	—	59	—	43
12⅜	Pösnitz . . .	6	25	3	55	2	51	5⅞	Bärnegg . . .	1	46	1	5	—	47
12¼	**Marburg** . .	6	41	4	5	2	58	7⅛	Bruck a/M. . .	2	8	1	18	—	57
23⅞	Kranichsfeld . .	7	10	4	23	3	11	7⅝	Kapfenberg . .	2	17	1	24	1	1
24¾	Pragerhof . . .	7	26	4	32	3	18	8½	Marein . . .	2	33	1	34	1	8
26⅝	Pöltschach . .	7	59	4	53	3	33	9⅜	Kindberg . . .	2	49	1	43	1	15
28¾	Ponigl	8	38	5	16	3	50	10⅞	Krieglach . . .	3	16	2	—	1	27
30	St. Georgen . .	9	—	5	30	4	—	11½	Langenwang . .	3	27	2	7	1	32
31¼	**Cilly**	9	23	5	44	4	10	12½	**Mürzzuschlag**	3	45	2	18	1	40

Parobrodarstvo imedju Siska i Zemuna.

Dole — Města I. fr.	kr.	II. fr.	kr.	Na palubi fr.	kr.	Sobice fr.		Gore — Města I. fr.	kr.	II. fr.	kr.	Na polubi fr.	kr.	Sobice fr.	Kola fr.	Konji fr.	Psi f.	k.
14	—	9	20	4	40	12	Iz Siska u Zemun	11	—	7	20	3	40	15	24	18	2	30
11	50	7	55	3	58	—	» » » Klenak	9	—	6	—	3	—	—	—	—	—	—
11	—	7	20	3	40	10	» » » Mitrovicu . . .	8	30	5	40	2	50	9	18	14	—	—
10	20	6	55	3	28	—	» » » Rača	8	—	5	20	2	40	—	—	—	—	—
9	10	6	5	3	5	—	» » » Rajevoselo . . .	6	50	4	35	2	18	—	—	—	—	—
8	30	5	40	2	50	—	» » » Županje	6	20	4	15	2	8	—	—	—	—	—
6	—	4	—	2	—	5	» » » Brod	4	30	3	—	1	30	5	12	10	—	—
3	20	2	15	1	8	—	» » » Star. gradiška . .	2	40	1	50	—	55	3	3	—	—	—
2	10	1	25	—	45	—	» » » Jasenovac . . .	2	—	1	20	—	40	—	—	—	—	—

Digitized by Google

Računarski pomočnik

za bàrzo proračunanje cène kakve robe po měri i po komadih, kao što i nadnice po danih.

ako je cent po	to funt stoji			ako je cent po	to funt stoji			ako je funt po	to lot stoji			ako je funt po	to lot stoji			Ako jedan ili komad po 1½ kr.		2 kr.		3 kr.		4 kr.		5 kr.	
																to je									
fr.	fr.	k.	pf.	fr.	fr.	k.	pf.	fr.	fr.	k.	pf.	fr.	fr.	k.	pf.		fr.	kr.	fr.	k.	fr.	k.	fr.	k.	fr.	k.
1	—	—	2⅗	46	—	27	2⅗	1	—	1	3½	46	1	26	1	1	—	1½	—	2	—	3	—	4	—	5
2	—	1	⅘	47	—	28	⅘	2	—	3	3	47	1	28	½	2	—	3	—	4	—	6	—	8	—	10
3	—	1	1⅕	48	—	28	1⅕	3	—	5	2½	48	1	30	—	3	—	4½	—	6	—	9	—	12	—	15
4	—	2	1⅘	49	—	29	⅗	4	—	7	2	49	1	31	3½	4	—	6	—	8	—	12	—	16	—	20
5	—	3	—	50	—	30	—	5	—	9	1½	50	1	33	3	5	—	7½	—	10	—	15	—	20	—	25
6	—	3	2⅗	51	—	30	2⅗	6	—	11	1	51	1	35	2½	6	—	9	—	12	—	18	—	24	—	30
7	—	4	⅘	52	—	31	⅘	7	—	13	½	52	1	37	2	7	—	10½	—	14	—	21	—	28	—	35
8	—	4	1⅕	53	—	31	1⅕	8	—	15	—	53	1	39	1½	8	—	12	—	16	—	24	—	32	—	40
9	—	5	1⅘	54	—	32	1⅘	9	—	16	3½	54	1	41	1	9	—	13½	—	18	—	27	—	36	—	45
10	—	6	—	55	—	33	—	10	—	18	3	55	1	43	½	10	—	15	—	20	—	30	—	40	—	50
11	—	6	2⅗	56	—	33	2⅗	11	—	20	2½	56	1	45	—	11	—	16½	—	22	—	33	—	44	—	55
12	—	7	⅘	57	—	34	⅘	12	—	22	2	57	1	46	3½	12	—	18	—	24	—	36	—	48	1	—
13	—	7	1⅕	58	—	34	1⅕	13	—	24	1½	58	1	48	3	13	—	19½	—	26	—	39	—	52	1	5
14	—	8	1⅘	59	—	35	1⅘	14	—	26	1	59	1	50	2½	14	—	21	—	28	—	42	—	56	1	10
15	—	9	—	60	—	36	—	15	—	28	½	60	1	52	2	15	—	22½	—	30	—	45	1	—	1	15
16	—	9	2⅗	61	—	36	2⅗	16	—	30	—	61	1	54	1½	16	—	24	—	32	—	48	1	4	1	20
17	—	10	⅘	62	—	37	⅘	17	—	31	3½	62	1	56	1	17	—	25½	—	34	—	51	1	8	1	25
18	—	10	1⅕	63	—	37	1⅕	18	—	33	3	63	1	58	½	18	—	27	—	36	—	54	1	12	1	30
19	—	11	1⅘	64	—	38	1⅘	19	—	35	2½	64	2	—	—	19	—	28½	—	38	—	57	1	16	1	35
20	—	12	—	65	—	39	—	20	—	37	2	65	2	1	3½	20	—	30	—	40	1	—	1	20	1	40
21	—	12	2⅗	66	—	39	2⅗	21	—	39	1½	66	2	3	3	21	—	31½	—	42	1	3	1	24	1	45
22	—	13	⅘	67	—	40	⅘	22	—	41	1	67	2	5	2½	22	—	33	—	44	1	6	1	28	1	50
23	—	13	1⅕	68	—	40	1⅕	23	—	43	½	68	2	7	2	23	—	34½	—	46	1	9	1	32	1	55
24	—	14	1⅘	69	—	41	1⅘	24	—	45	—	69	2	9	1½	24	—	36	—	48	1	12	1	36	2	—
25	—	15	—	70	—	42	—	25	—	46	3½	70	2	11	1	25	—	37½	—	50	1	15	1	40	2	5
26	—	15	2⅖	71	—	42	2⅖	26	—	48	3	71	2	13	½	26	—	39	—	52	1	18	1	44	2	10
27	—	16	⅘	72	—	43	⅘	27	—	50	2½	72	2	15	—	27	—	40½	—	54	1	21	1	48	2	15
28	—	16	1⅕	73	—	43	1⅕	28	—	52	2	73	2	16	3½	28	—	42	—	56	1	24	1	52	2	20
29	—	17	1⅘	74	—	44	1⅘	29	—	54	1½	74	2	18	3	29	—	43½	—	58	1	27	1	56	2	25
30	—	18	—	75	—	45	—	30	—	56	1	75	2	20	2½	30	—	45	1	—	1	30	2	—	2	30
31	—	18	2⅖	76	—	45	2⅖	31	—	58	½	76	2	22	2	35	—	52½	1	10	1	45	2	20	2	55
32	—	19	⅘	77	—	46	⅘	32	1	—	—	77	2	24	1½	40	1	—	1	20	2	—	2	40	3	20
33	—	19	1⅕	78	—	46	1⅕	33	1	1	3½	78	2	26	1	45	1	7½	1	30	2	15	3	—	3	45
34	—	20	1⅘	79	—	47	1⅘	34	1	3	3	79	2	28	½	50	1	15	1	40	2	30	3	20	4	10
35	—	21	—	80	—	48	—	35	1	5	2½	80	2	30	—	55	1	22½	1	50	2	45	3	40	4	35
36	—	21	2⅖	81	—	48	2⅖	36	1	7	2	81	2	31	3½	60	1	30	2	—	3	—	4	—	5	—
37	—	22	⅘	82	—	49	⅘	37	1	9	1½	82	2	33	3	65	1	37½	2	10	3	15	4	20	5	25
38	—	22	1⅕	83	—	49	1⅕	38	1	11	1	83	2	35	2½	70	1	45	2	20	3	30	4	40	5	50
39	—	23	1⅘	84	—	50	1⅘	39	1	13	—	84	2	37	2	75	1	52½	2	30	3	45	5	—	6	15
40	—	24	—	85	—	51	—	40	1	15	3½	85	2	39	1½	80	2	—	2	40	4	—	5	20	6	40
41	—	24	2⅖	90	—	54	—	41	1	16	3	90	2	48	3	85	2	7½	2	50	4	15	5	40	7	5
42	—	25	⅘	95	—	57	—	42	1	18	2½	95	2	58	½	90	2	15	3	—	4	30	6	—	7	30
43	—	25	1⅕	100	1	—	—	42	1	20	2	100	3	7	2½	95	2	22½	3	10	4	45	6	20	7	55
44	—	26	1⅘	150	1	30	—	44	1	22	1½	150	4	41	1	100	2	30	3	20	5	—	6	40	8	20
45	—	27	—	200	2	—	—	45	1	24	1	200	6	15	—	200	5	—	6	40	10	—	13	20	16	40

Digitized by Google

Skrižaljka za proračunanje dohodakah i troškovah, plaće prištedjivanja itd. od 1 do 10,000 for.

Glavnica	za ¾ god.		za ½ god.		za ¼ god.		za 1 měsec		za nedělju dana			za jedan dan		
fr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	pf.	fr.	kr.	pf.
10000	7500	—	5000	—	2500	—	833	20	192	18	2	27	23	3
9000	6750	—	4500	—	2250	—	750	—	173	4	2	24	39	2
8000	6000	—	4000	—	2000	—	666	40	153	50	3	21	55	—
7000	5250	—	3500	—	1750	—	583	20	134	36	3	19	10	3
6000	4500	—	3000	—	1500	—	500	—	115	23	—	16	26	1
5000	3750	—	2500	—	1250	—	416	40	96	9	1	13	41	3
4000	3000	—	2000	—	1000	—	333	20	76	55	2	10	57	2
3000	2250	—	1500	—	750	—	250	—	57	41	2	8	13	—
2000	1500	—	1000	—	500	—	166	40	38	27	3	5	28	3
1000	750	—	500	—	250	—	83	20	19	13	1	2	44	1
900	675	—	450	—	225	—	75	—	17	18	1	2	27	3
800	600	—	400	—	200	—	66	40	15	23	—	2	11	1
700	525	—	350	—	175	—	58	20	13	27	2	1	55	—
600	450	—	300	—	150	—	50	—	11	32	1	1	38	2
500	375	—	250	—	125	—	41	40	9	36	3	1	22	1
400	300	—	200	—	100	—	33	20	7	41	2	1	5	3
300	225	—	150	—	75	—	25	—	5	46	—	—	49	1
200	150	—	100	—	50	—	16	40	3	50	3	—	32	3
100	75	—	50	—	25	—	8	20	1	55	1	—	16	1
90	67	30	45	—	22	30	7	30	1	43	3	—	14	2
80	60	—	40	—	20	—	6	40	1	32	1	—	13	—
70	52	30	35	—	17	30	5	50	1	20	3	—	11	2
60	45	—	30	—	15	—	5	—	1	9	1	—	9	3
50	37	30	25	—	12	30	4	10	—	57	2	—	8	1
40	30	—	20	—	10	—	3	20	—	46	—	—	6	2
30	22	30	15	—	7	30	2	30	—	34	2	—	4	3
26	19	30	13	—	6	30	2	10	—	30	—	—	4	1
24	18	—	12	—	6	—	2	—	—	27	3	—	3	3
20	15	—	10	—	5	—	1	40	—	23	—	—	3	1
18	13	30	9	—	4	30	1	30	—	20	3	—	2	3
16	12	—	8	—	4	—	1	20	—	18	1	—	2	2
14	10	30	7	—	3	30	1	10	—	16	—	—	2	1
12	9	—	6	—	3	—	1	—	—	13	3	—	2	—
10	7	30	5	—	2	30	—	50	—	11	2	—	1	2
9	6	45	4	30	2	15	—	45	—	10	1	—	1	1
8	6	—	4	—	2	—	—	40	—	9	1	—	1	1
7	5	15	3	30	1	45	—	35	—	8	—	—	1	—
6	4	30	3	—	1	30	—	30	—	6	3	—	1	—
5	3	45	2	30	1	15	—	25	—	5	3	—	—	3
4	3	—	2	—	1	—	—	20	—	4	2	—	—	2
3	2	15	1	30	—	45	—	15	—	3	2	—	—	2
2	1	30	1	—	—	30	—	10	—	2	1	—	—	1
1	—	45	—	30	—	15	—	5	—	1	1	—	—	—

Digitized by Google

Skrizaljka za kamate od 5 na 100.

Glavnice od	na celo leto			na pol leto			na 3 měseca			na 1 měsac			na tjedan			na dan		
fl.	fl.	kr.	cv.	fl.	kr.	cv.	fl.	kr.	cv.	fl.	kr.	cv.	fl.	kr.	cv.	fl.	kr.	cv.
1	—	3	—	—	1	2	—	—	3	—	—	1	—	—	—	—	—	—
2	—	6	—	—	3	—	—	1	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—
3	—	9	—	—	4	2	—	2	1	—	—	3	—	—	1	—	—	—
4	—	12	—	—	6	—	—	3	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—
5	—	15	—	—	7	2	—	3	3	—	1	1	—	—	1	—	—	—
6	—	18	—	—	9	—	—	4	2	—	1	2	—	—	1	—	—	—
7	—	21	—	—	10	2	—	5	1	—	1	3	—	—	2	—	—	—
8	—	24	—	—	12	—	—	6	—	—	2	—	—	—	2	—	—	—
9	—	27	—	—	13	2	—	6	3	—	2	1	—	—	2	—	—	—
10	—	30	—	—	15	—	—	7	2	—	2	2	—	—	2	—	—	—
20	1	—	—	—	30	—	—	15	—	—	5	—	—	1	1	—	—	1
30	1	30	—	—	45	—	—	22	2	—	7	2	—	1	3	—	—	1
40	2	—	—	1	—	—	—	30	—	—	10	—	—	2	1	—	—	1
50	2	30	—	1	15	—	—	37	2	—	12	2	—	3	—	—	—	2
60	3	—	—	1	30	—	—	45	—	—	15	—	—	3	2	—	—	2
70	3	30	—	1	45	—	—	52	2	—	17	2	—	4	—	—	—	2
80	4	—	—	2	—	—	1	—	—	—	20	—	—	4	2	—	—	3
90	4	30	—	2	15	—	1	7	2	—	22	2	—	5	1	—	—	3
100	5	—	—	2	30	—	1	15	—	—	25	—	—	5	3	—	—	3
200	10	—	—	5	—	—	2	30	—	—	50	—	—	11	2	—	1	3
300	15	—	—	7	30	—	3	45	—	1	15	—	—	17	1	—	2	2
400	20	—	—	10	—	—	5	—	—	1	40	—	—	23	—	—	3	1
500	25	—	—	12	30	—	6	15	—	2	5	—	—	28	3	—	4	—
1000	50	—	—	25	—	—	12	30	—	4	10	—	—	57	3	—	8	1

Od 6 na 100.

1	—	3	2	—	1	3	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
2	—	7	1	—	3	2	—	1	3	—	—	2	—	—	1	—	—	—
3	—	10	3	—	5	1	—	2	3	—	1	—	—	—	1	—	—	—
4	—	14	2	—	7	1	—	3	2	—	1	1	—	—	1	—	—	—
5	—	18	—	—	9	—	—	4	2	—	1	2	—	—	1	—	—	—
6	—	21	2	—	10	3	—	5	2	—	1	3	—	—	2	—	—	—
7	—	25	1	—	12	2	—	6	1	—	2	—	—	—	2	—	—	—
8	—	28	3	—	14	2	—	7	1	—	2	2	—	—	2	—	—	—
9	—	32	2	—	16	1	—	8	—	—	2	3	—	—	2	—	—	—
10	—	36	—	—	18	—	—	9	—	—	3	—	—	—	3	—	—	—
20	1	12	—	—	36	—	—	18	—	—	6	—	—	1	2	—	—	1
30	1	48	—	—	54	—	—	27	—	—	9	—	—	2	—	—	—	1
40	2	24	—	1	12	—	—	36	—	—	12	—	—	2	3	—	—	2
50	3	—	—	1	30	—	—	45	—	—	15	—	—	3	2	—	—	2
60	3	36	—	1	48	—	—	54	—	—	18	—	—	4	1	—	—	2
70	4	12	—	2	6	—	1	3	—	—	21	—	—	4	3	—	—	3
80	4	48	—	2	24	—	1	12	—	—	24	—	—	5	2	—	—	3
90	5	24	—	2	42	—	1	21	—	—	27	—	—	6	1	—	1	—
100	6	—	—	3	—	—	1	30	—	—	30	—	—	7	—	—	1	—
200	12	—	—	6	—	—	3	—	—	1	—	—	—	13	3	—	2	—
300	18	—	—	9	—	—	4	30	—	1	30	—	—	20	3	—	3	—
400	24	—	—	12	—	—	6	—	—	2	—	—	—	27	3	—	4	—
500	30	—	—	15	—	—	7	30	—	2	30	—	—	34	2	—	5	—
600	36	—	—	18	—	—	9	—	—	3	—	—	—	41	2	—	6	—
700	42	—	—	21	—	—	10	30	—	3	30	—	—	48	2	—	7	—
800	48	—	—	24	—	—	12	—	—	4	—	—	—	55	2	—	8	—
900	54	—	—	27	—	—	13	30	—	4	30	—	1	2	1	—	9	—
1000	60	—	—	30	—	—	15	—	—	5	—	—	1	9	1	—	9	3

Digitized by Google

Poštarski red.

Pregled opredèljenoga vrèmena, za primanje i izdavanje listovah, kod varhovnoga hàrvatsko-slavonskoga upraviteljstva poštah

u Zagrebu.

Primanje.

Na novom hodu pošte, preko Zagorja u Beč, cèlu Štajersku, i u ostale, tako austrianske, kao i inostrane dàržave, svaki dan do 6 satih poslè poldana.

U Varašdin, i uzput ležeća mèsta do Laksenburg kao takodjer u Požun i gornju ugarsku, svaki dan do 11½ prie poldana; a dok nemir uztraje, istim hodom kroz Körmend u Peštu, Budim i Pečuh.

Kroz Križevce u Belovar i Koprivnicu, svake nedèlje i srède, do 11 satih prie poldana; za tim u iste ove predèlje svakog ponedèljka i petka do 6 satih potlè poldana.

U Zemun, cèlu Slavoniju i Banat, zatim u bansku krajinu i u Sisak, svaki dan do 6 satih poslè poldana.

U Karlovac i Rèku svaki dan do 6 satih po poldanah, a s ovom (Poštom) svakog utorka, petka i subote u Tàrst.

U Zadar i u Karlovačku krajinu svakog ponedèljka, srède i petka, do 6 satih po poldana. U Ljubljanu, Tàrst, i u čitavu Italiju, Tirolsku, i Soligradsku svakoga ponedèljka, utorka, četvàrtka i Petka do 11½ prie poldana.

Primètba: Preporučeni listovi moraju se predati za jedan sat prije.

Opazka: Listovi već predati, mogu se samo u onome slučaju predatelju natrag povratiti, ako ovaj može svojim pečatom dokazati, da je onaj list zbilja on predao.

Predaja listovah.

Budući da sve pošte (izim ljubljanske, zatim one koja ponedèljkom četvàrtkom i petkom, iz Slavonje dolazi) prispèvaju noću i u jutro, zato se listovi prie poldana predavati nemogu. Pošte iz Ljubljane i Tàrsta, stižu u Nedèlju, ponedèljak, srèdu i petak, one pako iz Slavonije u Ponedèljak, četvàrtak i petak oko poldana; a prispèvši listovi predaju se ob 3 sata poslè poldne. Nije niko dužan, ako neće, primiti list koji je nanj uputjen, ali to mora odmah kod predaje izjaviti, i naznačiti na pismu da neprima, i zašto da neprima.

Red Osèčke pošte.

Bečka pošta idje odovud svaki dan poslè poldne kroz Muhač, Seksard, Budim, Peštu Gjuru, i sve austrianske i inostrane dàržave, izim Turske, Moldavske, Vlaške, Bosne i Sàrbije. Ova pošta uzimlje takodjer svaki dan jedan zavoj (paquet) od ovuda do Pečuha.

Primanje preporučenih i platjenih (frankiranih) listovah biva do poldana; a neplatjenih najdalje do 3 sata poslè poldne.

Zemunska pošta odlazi svaku noć poslè došastja bečke pošte, kroz Vukovar i Petrovaradin u Pančevo, Vàrsac, Bèlu-Carkvu, te i u Sàrbiu, cèlu Moldavsku, Vlašku i Tursku.

Primanje preporučenih i platjenih listovah biva najdalje do 5 satih poslè poldana, a slobodnih od porta do 5½ satih poslè poldana.

S ovom poštom idje obično svake nedèlje, srède i petka, po jedan zavoj pisamah u Rumu, Mitrovicu i Vinkovce.

Temešvarska pošta idje svaki dan preko Zombora, Terezovca, čitavog Banata i Erdelja. Primanje listovah do 3 satih pošle podne.

Karlovačka ili krajinska pošta odlazi u ponedèljak, srèdu i subotu, oko jedan sat poslè podne; a primanje preporučenih i platjenih listovah, biva najdalje do 10 satih, a slobodnih od porta do 11 satih prie poldana. Ova pošta uzimlje takodjer listove za Tàrst i za cèlu Harvatsku.

Körmendska pošta idje utorkom i petkom oko 3 sata poslè poldana preko Pečuha, Jaroša, Varaždina, Zagreba i Sopruna. Primanje preporučenih i platjenih listovah, biva do poldana, a slobodnih od porta najdužje do 2 sata poslè poldana.

Körmendska pošta uslèd novieg uredjenja, odlazit će i dolaziti svaki dan.

Dolazak listovnih postah.

Iz Beča, Budima, Pešta i Vukovara, Varadina i Zemuna, svaki dan, pàrva uvèk noću, druga poslè poldana izmedju 4 i 5 satih. S varadinskom poštom dolazi takodjer po jedan zavoj iz Rume, Mitrovice, i Vinkovacah; svakoga ponedèljka, srède i subote.

Digitized by Google

Karlovačka pošta. Dolazi nočju svakog ponedèljka srède i subote; temišvarska; svakog ponedèljka i četvàrtka u jutro, a körmendska svake srède i subote u jutro.

Bàrzo-voz ili diližanca, dolazi svakog utorka iz Beča Budima, Pešte i Pečuha, a svakog ponedèljka iz Zemuna i Varadina; primanje listovah s novcima i robom, biva svake Subote 9 satih do poldana, i od 3 do 5 poslè poldana.

Njihovo veličanstvo učinilo je s cèlom Nèmačkom. Francezkom (izim papinskih dàržavah) Englezkom, Moldavskom i vlaškom, Turskom, Sàrbiom, Egiptom, Gàrčkom, i švajcarskim Kantonom Šaffhausen, slèdeći ugovor: Da svi listovi, koji se imaju poslati u naznačene dàržave, kod primljenja sa svim izplatjeni, ili s portom, poslani biti mogu, te je tako svakome slobodno, jali hoće svoj list frankirati, jali s portom poslati.

Red kod varaždinske pošte.

Dolazak pošte.

Iz Beča, Austrie, Češke, Moravske, Slezke, Budima i Pešte, svaki dan u jutro okolo 5 satih.

Iz Požuna nedèljom i četvàrtkom, u jutro, oko 5 satih.

Iz Zagreba, Karlovca, Jastrebarske, Rèke, za tim iz Primorja, Istrije, i t. d. svaki dan u 3 sata po poldana.

Iz Koprivnice, Pečuha, Oseka, u jutro u ponedèljak i petak.

Iz velike Kaniže, utorkom i Subotom u tri sata po poldana.

Iz Optuja, Maribora, Gradca, cèle štajerske, svaki dan u 7 satih poslè poldana.

Iz Bèlovara, u utorak, četvàrtak i subotu, u 5 satih u jutro.

Odlazak pošte.

U Šoprun, i uzgred ležeća mèsta, za tim u Budim i Peštu, svaki dan u tri sata poslè poldne.

U Zagreb, Karlovac, Jastrebarsku, Rèku za tim u Primorje, i t. d. svaki dan u jutro u 5 satih. Listovi se primaju jedan dan prije u 6 satih po poldana.

U Zadar, cèlu Dalmaciu, u ponedèljak, srèdu, petak, i subotu, u jutro; primaju se listovi, kao i gori.

U Koprivnicu, Pečuh i Osèk u nedelju srèdu u 5 satih poslè poldana.

U Veliku-Kanižu: u utorak i subotu, u 2 satah po poldana.

U Kanižu u utorak i subotu u 2 sata poslè poldana.

U Optuj, Maribor, Gradac, Beč, Štajersku, Koruško, Austrju, Česku, Moravsku, Slezku, u 5 satih poslè poldana.

U Bèlovar, u utorak i subotu, u jutro oko 5 satih poslè poldana. Za tim srèdom u 5 satih poslè poldana.

Red Karlovačke pošte i vožnje.

Odlazak pošte.

U nedèlju (malevagen) ob 4 satah u jutro; primanje biva do 3 sata po poldana.

U Slavoniju oko 6 satih po poldana; a primanje traje do 5 sata po poldana.

U Zadar u jutro oko 4 sata.

U ponedèljak (malewagen) u dva sata po poldanu; a prima se do poldana.

U Rèku oko 19 satih prie poldana, a prima se do 9 satih prie poldana.

U Ljubljanu u 4 satah po poldana, a prima se do 3 sata poslè poldana. Za Zadar prima se do 6 satih poslè poldana.

U utorak u Rèku (Malewagen) u jutro u 4 sata.

U Zagreb (Malewagen) u dva sata poslè poldana; prima se do poldana.

U Zadar u jutro oko 4 sata; a primenje biva, dan prije do 5 satih prije poldana.

U Rèku oko 10 satih prie poldana a prima se do 9 satih prie poldana.

U Slavoniju oko 6 satih po poldana, a prima se do 5 satih po poldana. Za Zadar prima se do 6 satih po poldana.

U četvàrtak u Rèku (Mallewagen) u 4 sata pred poldana.

U Zagreb (Mallewagen) u dva sata po poldana; prima se do poldana.

U Zadar oko 4 sata po poldana.

U Ljubljanu u 4 sata po poldana; a prima se do 3 sata po poldana.

U Slavonju u 6 satih po poldana, a prima se do 5 satih po poldana.

U Subotu, u Zadar (Mallewagen) u 4 sata pred poldana.

U Rèku oko 10 satih pred poldana. Primanje biva do 9 satih pred poldana.

U Zagreb (Mallewagen) u 2 sata po poldana; prima se do poldana. U Rèku; prima se do 6 satih po poldana.

Digitized by Google

Dolazak pošlah.

U Nedělju iz Beča, Zagreba, u jutro u 4 sata; predaje se po 8 satih pred poldana.

Iz Zadra oko 4 sata po poldana; predaje se poslě 5 satih po poldana u ponedělјak. Iz Zadra oko 4 sata po poldana, a predaje se poslě 5 satih poslě poldana.

Iz Rěke u 3 sata poslě poldana; predaje se poslě 4 satih po poldana.

Iz Beča, Zagreba, u 4 sata pred poldana, a predaje se u 8 satih pred poldana.

Iz Ljubljane u 10 satih prie poldana, predaje se poslě 11 satih pred poldana.

Iz Slavonije u 4 sata poslě poldana, predaje se poslě 5 satih po poldana.

U utorak. Iz Beča, Zagreba, u jutro u 4 sata; predaje se poslě 8 satih pred poldana.

Iz Rěke, u 3 sata po poldana, predaja biva poslě 4 sata po poldana.

U Srědu iz Beča, Zagreba, u 4 sata prie poldana, a predaje se poslě 8 satih pred poldana.

Iz Zadra u 4 satah po poldana; predaja biva poslě 5 satih po poldana.

Iz Slavonije u 4 sata po poldana; a predaje se poslě 5 satih po poldana.

Iz Rěke u 3 sata po poldana, a predaje se poslě 4 sata po poldana.

U četvàrtak, iz Beča, Zagreba u 4 sata pred poldana, a predaja poslě 8 satih prie poldana.

Iz Rěke u 3 sata po poldana, a predaje se poslě 4 sata po poldana.

U petak. Iz Ljubljane u 9 satih pred poldana; a predaje se poslě 10 satih pred poldana.

Iz Beča Zagreba, u 4 sata pred poldana; a predaje se poslě 8 satih pred poldana.

Iz Zadra u 4 sata do poldana; a predaje se u 5 satih po poldana.

Iz Rěke u 4 sata po poldana, a predaje se u 5 satih po poldana.

U Subotu iz Beča, Zagreba, u 4 sata pred poldana, predaje se poslě 8 satih prěd poldana.

Iz Rěke u 3 sata po poldana, a predaja biva poslě 4 sata po poldana.

Opazka: Preporučena pisma, imaju se dva sata prije odlazka izručiti, izim onih koja odlaze u jutro u 4 ili 5 satih, tad se mora izručiti dan prije. Oteženi listovi primaju se svaki dan od 9 do 11 satih, a za Zadar Petkom od 9 do 11 satih pred poldana.

Red zagrebečke pošte vožnje.

Dolazak.

U nedělju: malepošta iz Ljubljane u 1 sat poslě poldana; iz Varaždina, Gradca i Beča u jutro. oko 7 satih.

U ponedělјak: Mallepošta, iz Varaždina, Gradca i Beča u jutro, oko 7 satih.

U utorak; mallepošta iz Varaždina, Gradca, i Beča, u jutro oko 7 satih; iz Siska u 1 sat poslě poldana, a iz Rěke obnoć oko 11 satih.

U srědu; Mallepošta iz Varaždina Gradca; Beča u jutro, oko 7 satih, a iz Ljubljane u 1 sat poslě poldana.

U Četvàrtak Mallepošta iz Varaždina Gradca i Beča u jutro oko 7 satih a iz Zadra u 6 satih.

U petak: Mallepošta iz Varaždina, Gradca i Beča u jutro oko 7 satih, a iz Siska u 1 sat poslě poldana.

V Subotu; Mallepošta iz Varaždina, Gradca i Beča, u jutro oko 7 satih, a iz Rěke obnoć oko 11 satih.

Odlazak

U nedělju: Mallepošta u Varaždin, Gradac i Beč u 3 sata po poldana, a prima se do poldana, a u Sisak u jedan sat poslě poldana.

U ponedělјak; mallepošta u Varaždin onako kao i u nedělju.

U utorak: Mallepošta u Varaždin onako kao i na nedèlju, a u Ljubljanu u 3 sata pošle poldana.

U Srědu: Mallepošta u Varaždin kao i u nedèlju, a u Sisak u veče oko 8 satih.

U Četvàrtak; Mallepoštu u Varaždin, kao i u nedělju.

U petak: Mallepoštu u Varaždin, kao i u nedělju, u Ljubljanu u 3 sata po poldana, a u Zadar u veče oko 8 satih.

U Sobotu: Mallepošta u Varaždin, kao i u nedělju, a u Rěku u veče oko 8 satih.

Digitized by Google

Kazalo strane I.

Stran.

Kolendar za vse zakone . 1
Zemljopisne dužine i širine poglavitijih naših městah . 28

Imenik.

Visoko duhovn. kr. Ugarsk. Harv. i Slavonie.

Nadbiskupi i biskupi . . 29
» » iztoč.izpověd 33
Sl. biskupia zagrebečka . —
» » senjska . . 55
» » križevačka . 65
» » djakovačka . 67

Visoka světska dostojanstva.

Bansko veće . . . 75
Banski stol 77
Ured Arkiva . . . 78
Stol sudbeni kraljevine Dalm., Hàrv. i Slav. . . . —
Mènbeno sudište pàrve molbe u Karlovcu . . . 79

Stran.

Literarno okružje zagrebačko 79
Akademia znanostih zagrebač. —
Arcigimnazia i gimnazia . 81
Višje elementarne učione . 83
Nižje » » . 85
Primorsko upraviteljstvo . 91

Poglavarstvo županîah.

zagrebačke 94
varašdinske 98
križevačke . . . . —
požežke 100
věrovitičke 102
Turopoljski Kotar . . —
GG. odvětnici u kraljev. Hàrv. i Slavons. . . . 104
Slob. i kr. gradovi, tàrgovišta i občine 106

Uredi kr. tridesetnicah i solarah.

Glavno upraviteljstvo poštah

Stran.

kraljevine Hàrvatske i Slavonske u Zagrebu
Zagr. skladno-glasno družtvo
Hàrvatsko slavon. gospodarsko družtvo
Zagrebačko čitateljno družtvo
Karlovačko » »
Štedionica pàrva hàrvatska.
Časnici narodne straže.
Vojnička dostojanstva.
Vàrhovno bansko-varašdinsko i karlovačko vojn. zapovědničtvo
Vojvodine sàrbski narodni Upravljajući Odbor, i vàrhovni častnici.
Kratak pregled crnegore i narodno slobodno upraviteljst.
Proměne u vrěmenu tiska.

Strana II.

Zabavnik.

Adam Kunicki . . . 1
Pěsnikova Ljubav . . 9

Povědnik.

Pogled po Bosni i Hercegovini 25
Početak kàrstjanstva u Rusii 34
Dalmacia 38
Narodna pověsnica . . 69

Pěsmaria.

Početak bune proti Dahijam 98
Bog nikome dužan neostaje 105

Ljubomornost . . . 106
Kazimir veliki kralj seljakah 111
Nekoliko rěčih o odgojenju děce 116
Ponizno opravdanje koledara pred svojimi kupci . 120

Dodatak.

Poglavitiji novci u Europi i Americi

Sajmi ili Pazari:

U Hàrvatskoj Slavon.
U Dalmacii.
U Banatu.
Ogled urah za izručenje i primanje listovah kod c. k. pošte u Zagrebu, Varašdinu, u Karlovcu gornjem i Oseku.
Plačanje na željeznicah.
Parobrodarstvo.
Računarski pomočnik
Skrižaljka za prorčunanje. dohodakah i trošakah.
Skrižaljka kamatah.

Glavne pogrěške tiska.

Str.	Redak.		Str.	Redak.	
39	2	Siledžie čitaj Silesie.	48	35	Sklonie oružje — Sklonie orudje.
»	34	Promina (Promina) — Promina (Promona.	49	6	Skotli-a — Stratika.
»	41	Oblažila — ublažila.	51	22	od njega — do njega.
»	41	Ukrutila — ukrotila.	53	7	Viši se Promina — Visi se Promina.
»	41	Krasne Sinoee — kasne sinove.	»	15	Odvratili moglo — odvratiti mogle.
40	14	Ponosini visi — Ponositi visi.	»	20	na pokon tiho — na pokon tilo.
»	27	pita začudjen — već pita začudjen.	»	28	morskom zalěvu — novskom zalěvu.
41	15	Došaštje i naselenja — Došastje i naseljenje.	54	16	Cinobra ima — Cinabra ima.
«	26	U občemu zbaru — U občemu zboru.	»	28	primorsko i 3) otočko — primorsko i otočko.
42	13	duševna snaga — duševne snage.	56	9	ukerčnut u něku — ukorenut u neuka.
»	37	Sve do 1797 — sve do 1808.	57	31	pro forme — pro Forma.
43	14	nebrojne čete — nebrojene čete.	58	8	Da učionica — da se po koja učionica.
44	34	bratja pripoznali — bratja pripoznala.	61	29	Od svakda — od svakuda.
»	39	Za smàrti Stepanove — za smàrtju stěpanovom.	»	38	kojo nebi — koje nebi.
41	1	Pusti majdan — pusti mejdan.			Arcibiskupke seminište — Arcibiskupsko seminište.
46	47	pače sami slab — pače i sam slab.	64	23	Karšenica — Kàrštenica.
48	24	Za Trogirom Šplet — za Trogirom Splět.	68	»	i svi cari — i svi čari.
			68	42	Kapitana — okružni kapetanat.

Digitized by Google

edplatu

„S JUG.“

ovice:
odnosti jest tielo bez kosti.“
Danica H. Sl. D.

ost i bratinstvo.
Lamenais.

Prie pet

Pod ovim poslao bude. Zato se i umoljava svaki (p. n.) uvèrstitelj, da svoje elju i zašutiti mu ime.

U Glasn dničke (Amtsmißbrauch) *i svakom silniku, koi bud tlačio i gnjeo ili silu diranja u puku osobnost.* — Na isti način ustupit ćemo miesto i o rednog, pred sud javnoga občinskoga mnienja, pa da vidimo, hoće

Za svaki i tupci (Spalten) glavnog lista našeg 20 kr. u sr. a što je više on

Sa znamen nadišli, sad samo to se hoće, da štovano občinstvo stalno podup obzira na posebnu korist poduzetnikah, već jedino na slavu i p

Ciena „S greba sami pošiljaju ponj u Expediciu, na godinu fr. 8 u sr. —

Za pošilja 1 fr. 10 kr. u srebru.

Izvanjski ž

Za ove je 10 kr. u srebru. Zavitak zapečatjen cèrvenim voskom stoji na pol

Predplatu primiti predplatu, no u slučaju protivnom, neka izvole predplatnu ci ako od svakoga exemplara 2 fr. u srebru dobiva,

Sva pisma pošiljati. Bezplatna pisma primat ćemo samo od poznatih dopisnikah

Na sverše aručbu najdalje do 25. t. m. ovamo pošalju, da se možemo u vriem

Dragut Bratja Lav. i Lj. Župan,
izdavatelji.

Digitized by Google

ovu vladu. Ova vlada predloži
a putem manifesta svemu svietu.
ajete ova načela. Jesu li se oni
iti? nisu. Francezka republika
niekoliko miljah zemlje radi. Ali
ala pomoć svim narodom, koji bi
iako kao što ona učini, verige rob-
i i razumno naravi shodno vlada-
Oslobodjenje Italie i bratski sajuz s
, tako su glasili predlozi i zaključ-
ne vlade u krilu narodne skupšti-
e je to sve, odkako je reakcia
danja osvojila, a demokratia su-
nienilo? Na španjolskoj granici
ncezka vlada najplemenitie sino-
u nas utočište tražili vojničkomu
Narvaecu, koi ih daje kao pse
romovita pohvala) Ustavša Ita-
e je kao njezini stari zatočnici u
rotierala je Austriance. Odvažno
a francezka vlada, pa bi bio sav
lobodan. U miesto toga strepila je i
noć u zapisnicih, a Italia sad o-
d jarmom svojih ugnjetateljah. Ra-
u nametje, a nijedan glas nepodiže
ezkoj, (duboko ganutje u skupštini).
podunavske gojile su vazda po-
e s Francezkom, mi triebamo one
proti osvojiteljnoj požudi ruskoj.—
lusia,? Ona je namiestila u one
30,000 svojih momakah, izsisava
pučanstvo, a mi neusudjujemo se
uti: napolje iz ovih zemaljah!
je odmah poslie četiri nedielje
odigao, pa u miešto da se u ovoj
kraljevskoj samovolji podpomaže,
se je š njome, i pustilo da ojača,
e sada narodnu skupštinu raztie-

pak čujte Berlinci, ako i nije fran-
net s vami, zato imate ipak fran-
od za sebe! (pokvala) Beč je
mo se je narod junački proti toli
absolutizmu borio. Ali i on je
naša je vojska od 60,000 ljudih
im rukami gledala sa Alpah, kako
krv prolivali! strašna uspomena.
obode, s kojim sam se ja imao čest
pao je kao žrtva jednoga Win-
a; živio Blum, živila njegova su-
eca, (u svoj dvorani se viče: O-
Blumom! Živila Niemačka! Živili

jo naredbah po vladi vama naloženih u spo-
razumljenje staviti. Vojsci možete samo
onda dopustiti da na kopno stupi, ako bi vam
ona za izvedenje nalogah potriebita bila. Mi-
nisterij je već shodne naredbe učinio, da se
brigada objači ako od potriebe bude. Što
se ostalog tiče, to ćete vi onda potanje na-
loge dobiti, kad to narodna skupština za
dobro pronadje.

— General Cavaignac izrazio se pred
jednom deputaciom narodne čete, da će on
republiku služiti, ako ga sve glas naroda za
predsiednika njenog i neizabere.

TALIANSKE DERŽAVE.

Livorno, 13. stud. Posvuda se raz-
širuju bezbrojni exemplari sliedećeg progla-
sa generala Garibalda: Narode Lom-
bardezki! Čuo sam o tvojem radostnom kli-
canju, i ja, koj hoću da budem vazda sa-
mo u sriedini hrabrih i plemenitih dušah,
stojim uza te. U tebi ima postojanosti
prieko miere. Ja hitim na miesto, koje je
prikladnie za boj, k gradjanom, koji plamte
jednakim s Vami talianskim duhom, da ih
sjedinimo s Vami. Barjak moj, koi ti je
poznat, za kratko ću iznova na svetom lom-
bardeskom zemljištu razviti. Mene sliedi
četa hrabrieh, koja se korak po korak u-
množava. Mene prati svečano klicanje na-
roda. Ja sam dirnuo mačem mojim prah
Ferrucia, i znati ću umrieti onako, kao
što je on umro. Nebojte se Lombar-
dezi! Dižite se gomilami proti Vašim bar-
barom. Ciela Italia diže se na oružje, i na-
stati će boj narodni, koi sve zaprieke pre-
zire, svakoj se pogibelji smije, a množinu
nepriateljah nebroji. Biti će boj narodne
osvete, bez svake štednje i milosti! Vi-
diet ćemo se Lombardezi u sriedini hèrva-
nja! Livorno 30. listopada 1848.

G. Garibaldi.

Rim 20. stud. Mi svaki čas čekamo ge-
nerala Zucchia. Čim su u Quirinalu čuli
da je Rossi ubijen, taki su štafetu u Bolog-
nu po generala Zucchia poslali. — Danas
oko 1 sata poslie pódne otišao je sav di-
plomatični corps k Papi da se snjim o sa-
dašnjih izvanrednih okolnostih razgovori.
Razgovor je taj trajao 1½ sata. — Ubi-
enog ministra Rossia desio se onda na šten-

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

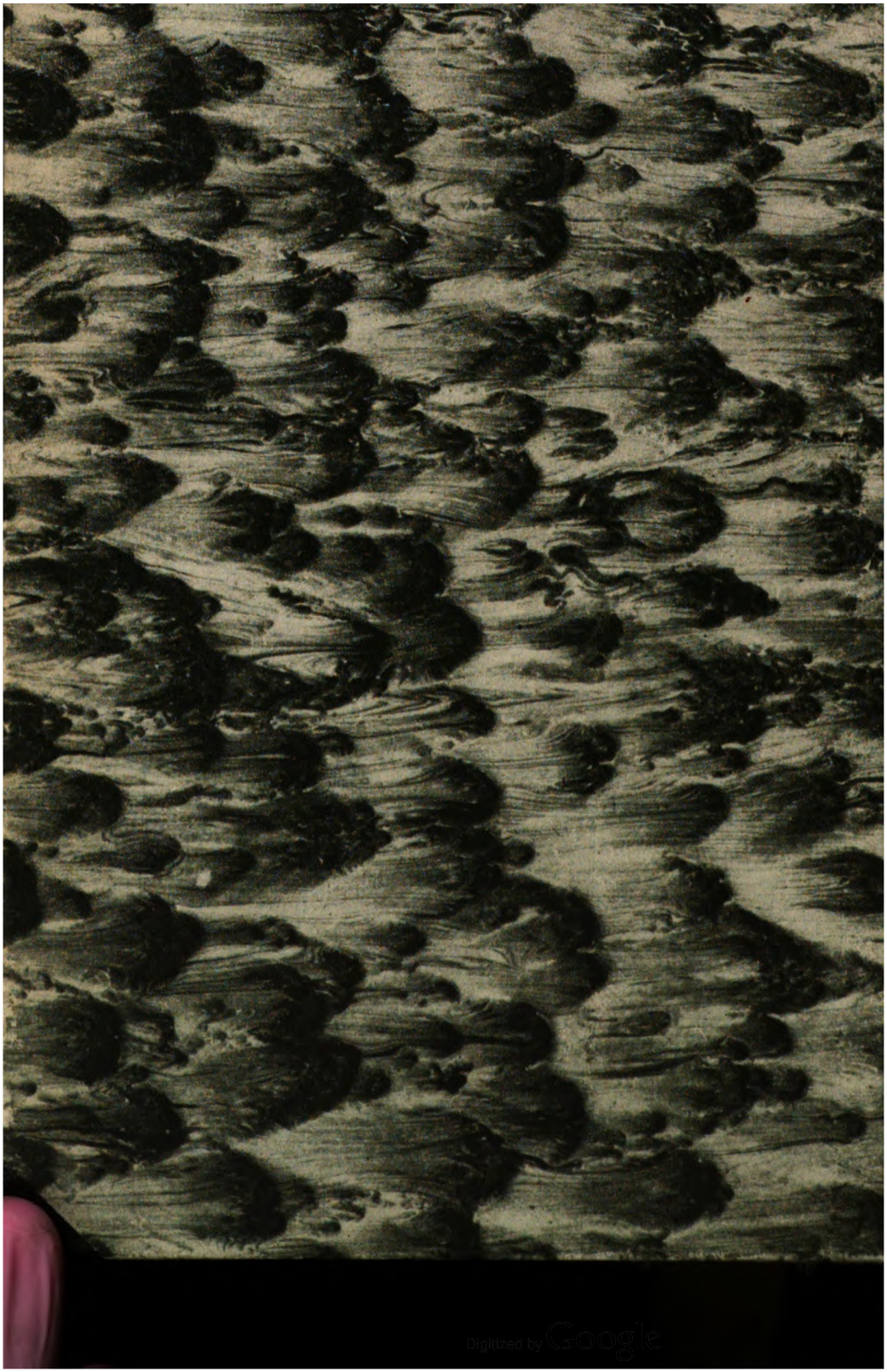
Digitized by Google